https://doi.org/10.15388/vu.thesis.906
https://orcid.org/0009-0005-4190-1758

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Justinas Drakšas

Interneto tarpininkų civilinė atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai,
Teisė (S001)

VILNIUS 2026

Disertacija rengta 2021–2026 metais Vilniaus universitete. Dalis disertacijos rengta mokslinės stažuotės metu Makso Planko inovacijų ir konkurencijos institute Miunchene 2023 metais.

Mokslinis vadovas

prof. dr. Vytautas Mizaras (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S001).

Gynimo taryba:

Pirmininkas – prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S001).

Nariai:

doc. dr. Indrė Isokaitė-Valužė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S001),

prof. dr. Daiva Petrylaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S001),

prof. habil. dr. Joanna Studzińska (Leono Kozminskio akademija, Lenkijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė – S001),

prof. habil. dr. Gintaras Švedas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S001).

Disertacija ginama viešame Gynimo tarybos posėdyje 2026 m. balandžio 13 d. 13 val. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto 302 auditorijoje. Adresas: Saulėtekio al. 9, 10221, 302 auditorija, Vilnius, Lietuva, tel. +370 5 236 6185; el. paštas tf@tf.vu.lt

https://doi.org/10.15388/vu.thesis.906
https://orcid.org/0009-0005-4190-1758

VILNIUS UNIVERSITY

Justinas Drakšas

Civil Liability of Internet Intermediaries for Infringements of Intellectual Property Rights

DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences,
Law (S 001)

VILNIUS 2026

The dissertation was prepared between 2021 and 2026 at Vilnius University. Part of the dissertation was prepared during a research internship at the Max Planck Institute for Innovation and Competition in Munich in 2023.

Academic Supervisor

Prof. Dr. Vytautas Mizaras (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001).

Dissertation Defence Panel:

Chairman – Prof. Habil. Dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001).

Members:

Assoc. Prof. Dr. Indrė Isokaitė-Valužė (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001),

Prof. Dr. Daiva Petrylaitė (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001),

Prof. Habil. Dr. Joanna Studzińska (Kozminski University, Social Sciences, Law – S 001),

Prof. Habil. Dr. Gintaras Švedas (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001).

The dissertation shall be defended at a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 1 pm on 13 April 2026 in Room No. 302 of Vilnius University Faculty of Law. Address: Saulėtekio av. 9, 10221, Room No. 302, Vilnius, Lithuania. Tel. +370 5 236 6185; e-mail: tf@tf.vu.lt

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ATGTĮ	Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymas
Berno konvencija	1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (paskutinį kartą papildyta 1971 m. ir pataisyta 1979 m.)
BSR direktyva	2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) Nr. 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, iš dalies keičianti direktyvas 96/9/EB ir 2001/29/EB
Chartija	Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija
CK	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
Dizaino direktyva	2024 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/2823 dėl teisinės dizaino apsaugos
DĮ	Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas
Elektroninės komercijos direktyva	2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje
ES dizaino reglamentas	2024 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 2024/2822, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 6/2002 dėl Bendrijos dizaino ir panaikinamas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2246/2002
ESINT	Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba
ES prekių ženklo reglamentas	2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
EŽTK	Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija
EŽTT	Europos Žmogaus Teisių Teismas
GA	Europos Sąjungos Teisingumo Teismo generalinis advokatas
Gairės dėl BSR direktyvos 17 str.	2021 m. birželio 4 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Direktyvos 2019/790/ES dėl

	autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje 17 straipsnio gairės“, COM(2021), 288 final
Informacinės visuomenės direktyva	2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo
INT	Intelektinės nuosavybės teisės
IPT	Interneto prieigos teikėjai
IVPĮ	Informacinės visuomenės paslaugų įstatymas
LAT	Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas
LR	Lietuvos Respublika
Paryžiaus konvencija	1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo (paskutinį kartą peržiūrėta 1967 m. ir iš dalies pakeista 1979 m.)
PINO	Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacija
PINO atlikimų ir fonogramų sutartis	1996 m. Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) Atlikimų ir fonogramų sutartis
PINO autorių teisės sutartis	1996 m. Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) Autorių teisės sutartis
PĮ	Lietuvos Respublikos patentų įstatymas
Prekių ženklų direktyva	2015 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2436 valstybių narių teisės aktams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti
PŽĮ	Prekių ženklų įstatymas
Skaitmeninių paslaugų aktas	2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB
Teisių gynimo direktyva	2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo
TRIPS	1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) susitarimas dėl intelektinės nuosavybės aspektų, susijusių su prekyba (pakeistas 2005 m.)

TURINYS

ĮVADAS 11

1. INTERNETO TARPININKAI IR JŲ SVARBA INFORMACIJOS MAINŲ SISTEMAI 26

1.1. Interneto tarpininkų samprata ir kategorijos 26

1.1.1. Interneto tarpininkų funkcijos 27

1.1.2. Teisinės interneto tarpininkų kategorijos 31

1.1.3. Interneto tarpininkais nepripažįstami subjektai 38

1.2. Interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo prielaidos 44

1.2.1. Interneto tarpininkai ir kiti informacijos sklaidos tarpininkai .. 45

1.2.2. Interneto tarpininkai ir interneto reguliavimas 50

1.3. Utilitarinis ir deontologinis požiūris į tarpininkų atsakomybės reguliavimą 54

1.3.1. Utilitarizmas kaip interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo pagrindas 54

1.3.2. Deontologinis požiūris į interneto tarpininkų atsakomybę 59

1.3.3. Interneto tarpininkų civilinė atsakomybė ir korekcinis teisingumas 63

2. SPECIALIOSIOS INTERNETO TARPININKŲ ATSAKOMYBĖS TAISYKLĖS 68

2.1. Pranešimo ir pažeidimo pašalinimo modelis: neutralumo reikalavimas ir „saugūs uostai“ 69

2.1.1. Bendras „saugių uostų“ sąlygų apibūdinimas 71

2.1.2. Sužinojimo apie neteisėtą informaciją būdai ir pažeidimų šalinimas (prieigos panaikinimas) 76

2.1.3. „Saugių uostų“ modelį papildančios interneto tarpininkų pareigos 84

2.1.4. Bendros stebėsenos draudimas 89

2.2. Pranešimo ir galutinio pašalinimo modelis: turinio postfiltravimas 100

2.2.1. Bendras pranešimo ir galutinio pašalinimo modelio apibūdinimas 100

2.2.2. Internetinio turinio filtravimo mechanizmai žmogaus teisių kontekste 106

2.2.2.1. Tarpininkų atliekamos pažeidimų kontrolės internete vertinimas EŽTT jurisprudencijoje 107

2.2.2.2. ESTT pozicijos dėl turinio filtravimo žmogaus teisių kontekste..... 112

2.2.3. Balansuotas ir tradicinis pranešimo ir galutinio pašalinimo modeliai..... 122

2.3. Kiti reagavimo į pažeidimus modeliai..... 130

2.3.1. Pranešimas ir pranešimas 130

2.3.2. Pranešimas ir informacijos atskleidimas 133

2.3.3. Kiti modeliai 135

3. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS OBJEKTŲ NAUDOJIMAS KAIP INTERNETO TARPININKŲ ATSAKOMYBĖS PAGRINDAS..... 137

3.1. Autorių ir gretutinių teisių pažeidimai 137

3.1.1. Kūrinių ir gretutinių teisių objektų padarymas viešai prieinamų kaip interneto tarpininkų atsakomybės už autorių ir gretutinių teisių pažeidimus pagrindas..... 138

3.1.1.1. Padarymo prieinamo (paskelbimo) viešumas 140

3.1.1.2. Kūrinio (gretutinių teisių objekto) padarymas prieinamo 148

3.1.1.3. Padarymo viešai prieinamo samprata BSR direktyvoje. 153

3.1.2. Atgaminimo teisės pažeidimas kaip tarpininkų atsakomybės pagrindas 158

3.1.3. Kūrinių ir gretutinių teisių objektų dalijimuisi taikomos autorių ir gretutinių teisių išimtys ir apribojimai..... 164

3.1.3.1. Fair Use Europoje 168

3.1.3.2. Naujų siauro pobūdžio išimčių įtvirtinimas 172

3.2. Prekių ženklų suteikiamų teisių pažeidimai 177

3.2.1. Tarpininko aktyvumas naudojant ženklą..... 179

3.2.2. Pakankamai informuoto ir protingai pastabaus naudotojo vertinimo reikšmė 183

3.2.3. Tiesioginė atsakomybė, žinant ar turint žinoti, kad ženklą tarpininko paslaugų gavėjai neteisėtai naudoja pasitelkdami tarpininkų paslaugas, tačiau nedelsiant nešalinant ar neapribojant šį ženklą perteikiančios informacijos 186

3.3. Dizaino ir patentų suteikiamų teisių pažeidimai 188

3.4. Intelektinės nuosavybės objektų naudojimo, kaip galimo interneto tarpininkų civilinės atsakomybės pagrindo, santykis su kitais interneto tarpininkų civilinės atsakomybės pagrindais 196

4. LIETUVOS DELIKTŲ TEISĖS INSTITUTŲ TAIKYMAS INTERNETO TARPININKŲ ATSAKOMYBĖS KLAUSIMAMS 199

4.1. Tarpininkų netiesioginė atsakomybė 200

4.2. Bendrosios rūpestingumo pareigos pažeidimai 201

4.2.1. Pareiga pašalinti neteisėtą informaciją arba apriboti jos prieigą 207

4.2.2. Bendras reikalavimas nesudaryti sąlygų pažeidimams atlikti 213

4.2.3. Filtravimas 217

4.2.4. Pažeidimų prevencijos priemonės 218

4.2.5. Pažeidėjo informacijos atskleidimas ir svetainių blokavimas 223

4.2.6. Kitos rūpestingumo pareigos 224

4.3. Žalos nustatymas 224

4.3.1. Tiesioginė turtinė žala 225

4.3.2. Netiesioginė turtinė žala (negautos pajamos) 229

4.3.3. Alternatyvių žalos nustatymo būdų taikymas 233

4.3.4. Grynai ekonominiai nuostoliai 235

4.4. Priežastinio ryšio problema 240

4.4.1. Faktinis priežastinis ryšys 241

4.4.2. Teisinis priežastinis ryšys 243

4.4.3. Bendrininkavimas 249

4.4.3.1. Subjektyvusis bendrininkavimas 250

4.4.3.2. Objektyvusis bendrininkavimas 253

IŠVADOS 259

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS 264

SANTRAUKA..... 299

SUMMARY..... 318

PUBLIKACIJŲ IR MOKSLO RENGINIŲ, KURIUOSE PRISTATYTI TYRIMO REZULTATAI, SĄRAŠAS 338

INFORMACIJA APIE DISERTACIJOS AUTORIŲ 339

ĮVADAS

Būkit sveiki, šaukliai, žmonių ir Dzeuso siųstieji!
Eikit arčiau! Ne patys gi jūs – Agamemnonas kaltas
Homeras, Iliada, pirmoji giesmė, 334, 335 eil.
Vertė A. Dambrauskas

Temos aktualumas ir problematika. Internetas jau daugiau nei tris dešimtmečius yra pagrindinė tiek teisėtos, tiek neteisėtos informacijos sklaidos priemonė. Vienu metu skatindamas kūrybiškumą ir inovacijų plėtrą, jis tuo pačiu metu atveria duris ir nesibaigiantiems intelektinės nuosavybės teisių apsaugos iššūkiams. Internetu masiškai platinami (viešai skelbiami) audiovizualiniai, muzikiniai ir kiti autorių teisių saugomi kūriniai, prekiaujama neteisėtai prekių ženklais pažymėtomis prekėmis ir paslaugomis, kitais būdais nuolatos pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės. Nors autoriai, prekių ženklų savininkai ir kiti teisių turėtojai bando su šiais pažeidimais kovoti reikalaudami informacinės visuomenės paslaugų naudotojų – pažeidimus tiesiogiai atliekančių subjektų – atsakomybės, tačiau praktiškai toks teisių gynimo modelis pasirodo neefektyvus. Tai lemia tiek didelis pažeidimų skaičius, tiek objektyvūs sunkumai nustatant konkrečius atsakingus asmenis skaitmeninėje aplinkoje.

Šiomis aplinkybėmis teisių gynimo diskusijoje dėmesys krypsta ir į kitus internetinio informacijos perdavimo sistemos dalyvius – interneto tarpininkus. Šie subjektai suteikia prieigą prie internete esančios tiek teisėtos, tiek neteisėtos informacijos, ją palaiko, perduoda ir indeksuoja (OECD, 2010, p. 9). Pažeidimų sustabdymu suinteresuotų asmenų ar institucijų akyse jie taip pat yra tinkami veikti kaip internetiniai „vartų sargai“ (angl. *gatekeepers*), kurie turėtų užkirsti kelią neteisėtos informacijos kelionei. Jiems šios funkcijos neįgyvendinus, tarpininkai, dažnai teigiama, turėtų būti pasiryžę kompensuoti teisių turėtojų patiriamus nuostolius – jiems turėtų būti galima taikyti civilinę atsakomybę.

Iš pirmo žvilgsnio tokia pozicija yra visiškai suprantama. Galimybė taikyti atsakomybę vien tik tiesioginiams pažeidėjams, esant tokioms visuomeninių santykių aplinkybėms, reikėtų pripažinti, yra nepakankama. Neužtikrinant veiksmingo teisių gynimo, vien intelektinės nuosavybės teisių suteikimas ir jų įtvirtinimas įstatyme atitinkamai galėtų būti laikomas tik bereikšme teisių turėtojų interesų apsaugos prielaida (Mizaras, 2003, p. 17). Atsakomybės taikymas tarpininkams (ypač didelėms platformoms), kurie, dažnai teigiama, gauna didžiausią naudą iš skaitmeninės rinkos (Moscon,

2020, p. 978), dėl to galėtų būti bent jau svarstytina jų paslaugų naudotojų atliekamų ir kitaip „nesuvaldomų“ pažeidimų problemos išeitis.

Tačiau net ir tokiu atveju tarpininkų atsakomybės apimtis neturėtų būti beribė. Pripažinus, kad tarpininkai visais atvejais gali būti laikomi atsakingais už jų platformose (ar kitų jų paslaugų pagalba) padarytus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus, galėtų būti trukdoma plėtoti naują veiklą interneto srityje ir apskritai diegti bet kokias naujoves šioje srityje (2022 m. birželio 2 d. ESTT GA Maciej Szpunar išvada sujungtose bylose *Christian Louboutin*... 6, 7 p.). Neribotos atsakomybės taikymas taip pat galėtų reikšmingai sumažinti tarpininkų indėlį į ES ir jos valstybių narių ekonomikos augimą[1], apriboti ne tik tarpininkų, bet ir vartotojų, kaip galutinių tarpininkų teikiamų paslaugų naudos gavėjų, teises bei interesus, ypač jų saviraiškos, informacijos sklaidos ir ūkinės veiklos laisves.

Turėdami tai omenyje, doktrinos autoriai dažnai nurodo, kad tiek intelektinės nuosavybės teisių turėtojų, tiek kitų informacijos mainų sistemoje dalyvaujančių subjektų teises ir interesus reikėtų derinti siekiant tam tikro balanso (pvz., žr. Ohly, 2021, p. 397, 398; bendruose intelektinės nuosavybės teisės kontekstuose žr. Mizaras, 2018). Be to, šį patį balanso ar pusiausvyros siekį deklaruoja ir įvairūs su intelektine nuosavybe susijusius santykius reguliuojantys teisės aktai (pvz., Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies 31 p., Elektroninės komercijos direktyvos konstatuojamosios dalies 41 p., Teisių gynimo direktyvos konstatuojamosios dalies 2 p. ir kt.). Jo poreikį taip pat pažymi ir teismų praktika (pvz., žr. 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Frank Peterson...* 64, 65 p.).

Šis tyrimas buvo vykdytas turint lūkestį prisidėti prie pažinimo, kaip ši būtinu siekiu deklaruojama pusiausvyra yra (gali būti) atrasta interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus kontekste. Juo prisidedama prie diskurso apie klausimus, ar interneto tarpininkai, be kurių techninio ar organizacinio pobūdžio įsikišimo nebūtų įmanomi beveik jokie internete atliekami veiksmai, turi (gali) prisiimti

[1] Ecommerce Europe duomenimis, 2023 m. elektroninės komercijos sektorius sudarė daugiau nei 4 proc. ES BVP (Constantinescu, 2024). Savo ruožtu, informacijos ir komunikacijos technologijų sektorius dar 2022 m. sudarė daugiau nei 5 proc. ES BVP ir įdarbino 7 milijonus asmenų (Eurostat, 2022). Tarpininkai šiuose sektoriuose atlieka esminį socialinį ir ekonominį vaidmenį kuriant bei taikant naujas technologines inovacijas, įgalinant įvairiausių industrijos sektorių produktyvumą, sumažinant informacijos pasiekimo išlaidas, suvedant prekių ir paslaugų pardavėjus bei pirkėjus (OECD, 2010, p. 37).

atsakomybės už jų paslaugų naudotojų atliekamus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus naštą ir, jei taip, tai kokia apimtimi, pagrindais ir sąlygomis?

Kaip pabrėžia ESTT GA M. Szpunar, šie tarpininkų atsakomybės klausimai nėra savaime nauji (2022 m. birželio 2 d. ESTT GA Maciej Szpunar išvados sujungtose bylose *Christian Louboutin...* 1 p.), tačiau jie nuolatos ir vėl kyla iš naujo. Tam turi įtakos tiek naujų tarpininkavimo formų atsiradimas, tiek su internetu susijusių santykių kompleksiškumas, tiek, reikia pripažinti, tarpininkų atsakomybei skirto specialaus reguliavimo fragmentiškumas.

Antai, pagrindiniuose ES mastu tarpininkų atsakomybės klausimus reguliuojančiuose teisės aktuose – Elektroninės komercijos direktyvoje ir Skaitmeninių paslaugų akte – įtvirtinti „saugūs uostai“ suteikia tik tam tikrus „griaučius“ ar „rėmus“ tarpininkų atsakomybės sistemai. Šis reguliavimas nustato tik atvejus, kai tarpininkams atsakomybė turėtų būti netaikoma, o ne sąlygas (ar pareigas), kurioms esant (kurias pažeidus) juos būtų galima laikyti atsakingais už tam tikrus pažeidimus (Senftleben *et al.*, 2018, p. 3; taip pat disertacijos **2.1.** dalis). Skaitmeninių paslaugų akte numatytos ir tam tikros specifinės už „saugių uostų“ ribų patenkančios tarpininkų pareigos, kurių neįvykdžius jiems galėtų būti taikoma atsakomybė, tačiau jų apimtis yra ribota (**2.1.3.** dalis). Savo ruožtu, visos sistemos nepateikia ir tarpininkų atsakomybei aktuali 2019 m. BSR direktyva, kuria dėmesys atkreipiamas tik į vieną iš galimų interneto tarpininkų kategorijų (turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjus). Ji taip pat reguliuoja tik atsakomybės klausimus, kurie yra susiję su viešo paskelbimo teisės pažeidimais, kitų autorių teisių pažeidimų (ar apskritai kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų) atvejų neįtraukiant į BSR direktyvos reguliavimo apimtį (**2.2.** dalis).

Turint tai omenyje, nenuostabu, kad interneto tarpininkų atsakomybės klausimus nagrinėjantys teismai (ir doktrina), negalėdami visų atsakymų rasti pasitelkę specialųjį reguliavimą, dažnai susiduria su bendro pobūdžio teisės normų ir principų aiškinimo naujuose kontekstuose poreikiu. Šiuo tikslu teismų bei doktrinos atliekamas tarpininkų atsakomybės klausimų aiškinimas gali pasireikšti tiesioginės (pirminės) ir netiesioginės (antrinės) atsakomybės dichotomija: 1) tarpininkų atsakomybė įgyti tiesioginės atsakomybės formą, pasitelkiant intelektinės nuosavybės objektų naudojimo koncepcijas. Pasirinkus tokį aiškinimą laikoma, kad tarpininkai tam tikrais atvejais patys yra intelektinės nuosavybės objektų naudotojai ir tiesioginiai išimtinių teisių pažeidėjai (**3.1.**–**3.3.** dalys); 2) tarpininkų atsakomybės klausimai gali būti aiškinami remiantis bendrosiomis deliktų teisės normomis ir principais bei svarstant antrinės (netiesioginės) atsakomybės taikymą. Šiuo atveju nelaikoma, kad tarpininkai atlieka intelektinės nuosavybės objektų naudojimo (išimtinių teisių pažeidimo) veiksmus, tačiau vis tiek savo veiksmais sukelia

žalą intelektinės nuosavybės teisių turėtojams, dėl ko jiems taip galėtų būti taikoma atsakomybė (**4.1.**–**4.4.** dalys).

Abu šie aiškinimo būdai pasižymi savitais iššūkiais ir galimomis konceptualaus pobūdžio dvejonėmis. Tarpininkų atsakomybę bandant grįsti intelektinės nuosavybės objektų naudojimo koncepcijomis ir laikant, kad tarpininkai atlieka tuos pačius pažeidimus kaip ir jų paslaugų gavėjai, kyla rizika dėl intelektinės nuosavybės išimtinių teisių sampratų iškraipymo. Tarpininkų, teikiančių vien techninio pobūdžio paslaugas, veiksmai tarpininkaujant informacinės visuomenės nariams dažniausiai nėra tapatūs tiesioginių pažeidėjų veiksmams, kurie tradiciškai patenka į tam tikrų intelektinės nuosavybės teisių apimtį. Norint rasti atsakomybės pagrindą tarp jau egzistuojančių teisių sukurtos sistemos, intelektinės nuosavybės teisių turinys imamas aiškinti plečiamai, iš dalies suniveliuojant skirtingus techninio pobūdžio veiksmus po tų pačių teisių skėčiu. Tuo metu tarpininkų atsakomybės pagrindų ieškant bendrosiose civilinės atsakomybės normose taip pat kyla iššūkių bandant tiksliai nustatyti tarpininkų neteisėtų veiksmų turinį. Deliktų teisė leidžia labai platų teisei prieštaraujančio elgesio supratimą (**4.2.** dalis). Dėl tos pačios priežasties ji taip pat stokoja specifikos.

Šios teisės aiškinimo problemos atitinkamai nulėmė ir šio tyrimo ribas bei turinį. Turint omenyje, kad interneto tarpininkų atsakomybė yra vis labiau teisės aktų leidėjo pasirenkama kaip viena iš pagrindinių teisių turėtojų interesų užtikrinimo internete priemonių (**2.1.3.**, **2.2.** dalys), tikimasi, kad Lietuvos deliktų teisės bei Lietuvos (ES) intelektinės nuosavybės teisės institutų geresnis supratimas tarpininkų atsakomybės kontekste galėtų padėti tikslingiau įvertinti ir tam tikrose intelektinės nuosavybės teisės srityse priimamas naujas įstatymines iniciatyvas, susijusias su specialiuoju atsakomybės reguliavimu. Kontrastas tarp šių specialiųjų ir bendrųjų taisyklių galėtų padėti geriau įvertinti ir tikslus, kurių galėtų būti siekiama tarpininkų atsakomybės reguliavimu, bei geriau įvertinti, ar civilinė atsakomybė pagal savo prigimtį apskritai yra tinkama (tinkamiausia) priemonė išsikeltiems reguliaciniams tikslams ir šioje įžangoje minėtai interesų pusiausvyrai pasiekti.

Disertacijos tyrimo objektas yra interneto tarpininkų civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus. Darbe nagrinėjamas specialusis interneto tarpininkų, kaip specifinių subjektų, atsakomybei skirtas reguliavimas, intelektinės nuosavybės teisių ir civilinės atsakomybės (deliktų teisės) reguliavimas.

Į tyrimo apimtį nepatenka kiti nei civilinė atsakomybė teisių gynimo būdai ar administracinio / baudžiamojo poveikio priemonės, galimos taikyti

interneto tarpininkams. Darbe taip pat neanalizuojami atsakomybės už vartotojų teisių pažeidimus, asmens duomenų apsaugos pažeidimus ar kitus pažeidimus, kurie nepatenka į intelektinės nuosavybės teisės sritį, klausimai. Siekiant darbo tikslo disertacijoje analizuojamos tarpininkų veiklai aktualiausių intelektinės nuosavybės teisės sričių – autorių teisės, prekių ženklų teisės, patentų teisės bei dizaino teisės – aspektai. Kitų intelektinės nuosavybės teisės sričių, kaip antai augalų veislių apsaugos, duomenų bazių apsaugos ir kt. aspektai darbe neanalizuojami. Toks pasirinkimas grindžiamas atitinkamų intelektinės nuosavybės teisės sričių apsaugos objektų nulemtu mažesniu aktualumu tarpininkavimo santykiams. Nors išskirtos darbe aptariamos intelektinės nuosavybės teisės sritys pasižymi tam tikra specifika, dėl kurios įprastai jos nagrinėjamos atskiruose tyrimuose, jų reguliavimui taip pat būdingi tam tikri bendrieji principai, be to, nemažai interneto tarpininkų atsakomybės klausimų, esančių už atskirų intelektinės nuosavybės sričių ribų, sutampa („saugių uostų“ taikymas, specifinės tarpininkų pareigos kontroliuojant turinį internete, bendrininkavimas, atskirų civilinės atsakomybės sąlygų aiškinimas, kt.). Dėl šios priežasties tyrimo tema nagrinėjama aprėpiant visas keturias pagrindines intelektinės nuosavybės teisės sritis.

Tyrimas yra orientuotas į Lietuvos teisės sistemą bei Lietuvai aktualius ES teisės šaltinius, tačiau, kai tai aktualu, atliekama lyginamoji analizė vertinant kitose valstybėse numatytą reguliavimą (pvz., daug dėmesio skiriama Vokietijos ir Austrijos pranešimo ir galutinio pašalinimo atsakomybės modeliams dėl jų išskirtinumo ES mastu (**2.2.3.** dalis)).

Į darbo aprėptį nepatenka dirbtinio intelekto platformų atsakomybės už autorių teisių pažeidimus aspektai.

Darbe taip pat nenagrinėjami tarpininkų ir intelektinės nuosavybės teisių turėtojų sudarytų sutarčių nevykdymo ar netinkamo vykdymo padariniai (sutartinė civilinė atsakomybė). Toks pasirinkimas padarytas atsižvelgiant į praktikoje atsiskleidžiančių dažniausių intelektinės nuosavybės pažeidimų pobūdį – intelektinės nuosavybės objektų naudojimą negavus sutikimo (intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą nesant sudarius sutarties dėl kūrinių, prekių ženklų ar kitų intelektinės nuosavybės objektų naudojimo).

Atskirai taip pat pabrėžtina, kad darbe nėra atliekami ekonominiai ar rinkos tyrimai, ši užduotis paliekama ekonominę analizę atliekantiems autoriams.

Disertacijos tikslas. Išanalizuoti, koks yra interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus modelis Lietuvoje

– interneto tarpininkų civilinės atsakomybės pagrindai, sąlygos, apimtis – ir, kai tai tikslinga, pasiūlyti jo patobulinimų.

Disertacijos uždaviniai ir jų įgyvendinimo metodai:

1. Atskleisti interneto tarpininkų sampratą. Šiam uždaviniui įgyvendinti naudojami metodai: interneto tarpininkų funkcijų apibūdinimas, teisiškai reikšmingų interneto tarpininkų kategorijų išskyrimas ir jų sąsajų įvertinimas. Analizuojama faktinius tarpininkų veiklos santykius ir interneto architektūrą nagrinėjanti mokslinė literatūra, taip pat teisės aktai, kuriais reguliuojami interneto tarpininkams taikytini teisių gynimo būdai, vertinamas šių teisės aktų sisteminis ryšys.
2. Išskirti interneto tarpininkų civilinės atsakomybės reguliavimo tikslus. Šio uždavinio įgyvendinimo metodai: 1) Istorinių interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo prielaidų nustatymas. Vertinamas interneto tarpininkų išskirtinumas lyginant juos su kitais informacijos sklaidos tarpininkais, apžvelgiami ir įvertinami specialiojoje literatūroje numatyti požiūriai dėl interneto reguliavimo. 2) Požiūrių į civilinės atsakomybės taikymą interneto tarpininkams išskyrimas ir analizė. Apibūdinamos mokslinėje literatūroje apžvelgiamos pagrindinės interneto tarpininkų atsakomybės teorijos ir ideologiniai požiūriai, jie klasifikuojami į skėtines utilitarinio ir deontologinio požiūrio teorijas per etinės filosofijos prizmę. Išskirtų teorijų pritaikymo pagrindas bandomas nustatyti apžvelgiant tarpininkų atsakomybei reikšmingų teisės aktų pagrindines nuostatas, taip pat *travaux préparatoires*. Nustačius interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo tikslus, taip pat apibūdinamos ir tarpininkų kontekste įvertinamos bendrosios civilinės atsakomybės funkcijos, galinčios padėti įvertinti ne tik tarpininkų atsakomybės reguliavimo priežastis, bet ir priemonių, skirtų adresuoti nustatytus poreikius, tinkamumą.
3. Išanalizuoti interneto tarpininkams taikomą specialųjį civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus reguliavimą. Šiam uždaviniui įgyvendinti naudojami metodai: 1) ES ir Lietuvos teisėje nustatytų pranešimo ir pažeidimo pašalinimo (angl. *notice and take down*) bei pranešimo ir galutinio pažeidimo pašalinimo (angl. *notice and stay down*) modelių atskleidimas. Atliekama lingvistinė ir sisteminė nurodytus modelius įtvirtinančių teisės aktų analizė, lyginamos pagrindinės šių teisės aktų aiškinimą pateikiančių ESTT ir nacionalinių teismų praktikos pozicijos. Vertinamų teismų procesinių sprendimų imtis – nuo 2000 m. (2000 m. birželio 8 d. priimta Europos

Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje)[2] iki dabartinio laikotarpio. Pranešimo ir galutinio pažeidimo pašalinimo modelis vertinamas žmogaus teisių apsaugos kontekste analizuojant tam reikšmingą EŽTT ir ESTT praktiką. Įgyvendinant ES reguliavimą Lietuvoje įtvirtintas galutinio pašalinimo modelis lyginamas su Austrijos ir Vokietijos „balansuotu“ galutinio pašalinimo modeliu. Nurodytos valstybės ES kontekste išskirtos lyginamajam tyrimui remiantis ankstesniais visos ES mastu atliktais tyrimais (Angelopoulos, 2024; taip pat Leistner, 2022), kurie atskleidė Austrijos ir Vokietijos modelių išskirtinumą ES valstybių narių kontekste. Atliktos analizės pagrindu teikiama Lietuvos reguliavimo tobulinimo pasiūlymų. 2) Pranešimo ir pažeidimo pašalinimo bei pranešimo ir galutinio pašalinimo modelių alternatyvų išskyrimas. Aptariami pranešimo ir pranešimo (angl. *notice and notice*), pranešimo ir informacijos atskleidimo (angl. *notice and inform*) bei kiti teoriniai modeliai, iliustraciniams tikslams nurodomi dalį šių modelių taikančių užsienio valstybių tarpininkų atsakomybės reguliavimo pagrindiniai principai, įvertinama tokių modelių taikymo Lietuvoje galimybė. 3) Pranešimo ir galutinio pašalinimo modelio modifikavimo galimybės įvertinimas. Nagrinėjamos pagrindinės doktrininės idėjos dėl išimčių ir apribojimų plėtros galimybės adresuojant vartotojų generuojamo turinio apsaugos poreikį.

4. Atskleisti kūrinių ir gretutinių teisių objektų viešo paskelbimo (padarymo viešai prieinamų), atgaminimo, prekių ženklo naudojimo, dizaino naudojimo, patento objektu esančio gaminio naudojimo, kaip tarpininkų atsakomybės pagrindų, sampratą. Šio uždavinio metodai: tarptautinėje, ES ir Lietuvos teisėje įtvirtintų intelektinės nuosavybės teises reguliuojančių nuostatų lingvistinė, sisteminė analizė, aktualių

[2] Nurodytą direktyvą iš dalies pakeitė 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, tačiau direktyvoje numatytų nuostatų aiškinimas išlieka aktualus ir reglamento nuostatoms. Nurodyta direktyva bei reglamentas nėra vieninteliai minėtų modelių analizei aktualūs teisės aktai, tačiau, atsižvelgiant į tai, jog 2000 m. direktyva yra vienas pirmųjų tarpininkų atsakomybės klausimus ES teisėje reguliuojančių teisės aktų, aktualūs teismų procesiniai sprendimai vertinami nuo 2000 metų. Ta pati pastaba taikytina ir prie kitų uždavinių nurodytoms procesinių sprendimų imtims – nurodyti teisės aktai gali būti iš dalies pakeisti arba panaikinti (taip pat gali būti priimti kiti reguliavimą papildantys teisės aktai), tačiau pirminių teisės aktų nuostatų aiškinimas gali išlikti aktualus ir vėlesnių teisės aktų atžvilgiu, todėl vertinimo laikotarpio pradžia laikytina šių teisės aktų priėmimo data.

ESTT pozicijų dėl intelektinės nuosavybės objektų naudojimo sampratos pozicijų palyginimas. Vertinamų teismų procesinių sprendimų imtis – autorių bei gretutinių teisių atveju nuo 2001 m. (2001 m. gegužės 22 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo) iki dabartinio laikotarpio; prekių ženklų atveju nuo 1988 m. (1988 m. gruodžio 21 d. priimta Pirmoji Tarybos direktyva, skirta valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti, 89/104/EEB) iki dabartinio laikotarpio (tačiau aktualiausi sprendimai nuo 2010 m.); patentų ir prekių ženklų atveju dėl fiksuojamo mažesnio bylų, pradėtų pagal pareikštus reikalavimus dėl civilinės atsakomybės taikymo tarpininkams, skaičiaus fokusuojamasi į doktrininį dizaino bei patento objekto naudojimo sampratos aiškinimą, vertinama, ar prekių ženklų naudojimo bylose pareikštos pozicijos galėtų būti pritaikytos vertinant dizaino ir patentų klausimus.

5. Išanalizuoti, kaip tradiciniai Lietuvos deliktų teisės institutai taikytini internete atliekamiems intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams. Šiam uždaviniui įgyvendinti naudojami metodai: generalinio delikto taisyklės Lietuvoje doktrininė analizė vertinant šios taisyklės taikymo interneto tarpininkų atsakomybės klausimams aspektus. Priežastinio ryšio esant skolininkų daugetui bei vieno skolininkų veiksmams esant būtina, tačiau nepakankama priežastimi žalos atsiradimui, aiškinimo Lietuvos teismų praktikoje analizė. Žalos nustatymo problemų vertinimas. Vertinamų teismų procesinių sprendimų imtis – nuo 2001 m. (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas įsigaliojo 2001 m. liepos 1 d.) iki dabartinio laikotarpio. Alternatyvių žalos nustatymo metodų, numatytų intelektinę nuosavybę reguliuojančiuose teisės aktuose, taikymo esant interneto tarpininkų sukeltai turtinei žalai, įvertinimas atsižvelgiant į teisės aktų leidėjo tikslus bei tarpininkų atliekamų pažeidimų prigimtį.

Disertacijos ginamieji teiginiai

1. Dabartinis interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus modelis daugiausia paremtas socialinės (visuomeninės) politikos įgyvendinimo siekiais. Autorių teisėje šiuo požiūriu itin reikšmingas išteklių perskirstymo (paskirstomojo teisingumo) tikslas, kuris sudaro aiškų kontrastą su korekcinio

teisingumo įgyvendinimo siekiu, tradiciškai (nors nevisuotinai) laikomu civilinės atsakomybės pamatu.

2. Prekių ženklų teisėje šiuo metu pripažįstama tarpininkų atliekamo intelektinės nuosavybės objekto (prekių ženklo) naudojimo samprata konceptualiai yra nuoseklesnė nei autorių teisėje vyraujanti viešo paskelbimo (padarymo viešai prieinamo), kaip tarpininkų atsakomybės kontekstuose aktualiausio į autorių (gretutinių) teisių apimtį patenkančio veiksmo, samprata. Gaminio, kuriame įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai arba kuris atitinka saugomą dizainą, naudojimo samprata galėtų būti aiškinama semiantis įkvėpimo iš prekių ženklų bylose suformuotų kriterijų.
3. Lietuvoje interneto tarpininkų civilinės atsakomybės sistema galėtų būti paremta, be kita ko, bendrininkavimui ir bendrajai rūpestingumo pareigai reikšmingomis nuostatomis. Šios pareigos turinys, be pareigos pašalinti neteisėtą informaciją ar apriboti jos prieigą turint konkrečių žinių apie akivaizdų pažeidimą (taikomos tam tikriems tarpininkams), taip pat galėtų būti aiškinamas kaip apimantis pareigą sąmoningai (tyčia) neprisidėti prie pažeidimų, antai, skatinant pažeidimų atlikimą arba suteikiant priemones, skirtas konkrečiai neteisėtai dalytis tokia informacija, taip pat apimantis pareigą imtis tam tikrų prevencinių priemonių (kai to būtų galima tikėtis iš atitinkamų tarpininkų), pareigą atlikti kitus veiksmus, kurių būtų galima tikėtis iš rūpestingo ir atidaus tarpininko, laikytis teisės aktuose nurodytų specifinių reikalavimų tarpininkams.
4. Bet kuriuo atveju teigtina, kad Lietuvos teisėje jau yra numatyti visi interneto tarpininkų civilinės atsakomybės klausimams spręsti reikalingi instrumentai. Papildomo reguliavimo (esamo reguliavimo pakeitimų) priėmimas galėtų būti reikalingas nebent siekiant užtikrinti tinkamesnę skirtingų grupių interesų pusiausvyrą arba puoselėti sisteminį nuoseklumą. Bent jau autorių teisėje tokie pakeitimai galėtų būti apsvarstyti atsižvelgiant į teisėto naudojimo prezumpcijų modelio įtvirtinimo galimybę tobulinant turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų atsakomybės reguliavimą.

Mokslinės problemos ištirtumo lygis Lietuvoje ir užsienyje. Nurodyta tema atlikta Lietuvos mokslininkų analizė nėra ypač gausi. Svarbiausi Lietuvoje atlikti tyrimai šia tema apima 2009 m. Vytauto Mizaro rašytą monografiją „Autorių teisė“ (Mizaras, 2009), kurioje, be bendrųjų autorių teisės klausimų, trumpai apžvelgiami ir interneto tarpininkų civilinės atsakomybės taikymo pagrindai. Šis autorius taip pat yra pateikęs ne vieną publicistinio pobūdžio

komentarą dėl atskirų ESTT pateiktų pozicijų interneto tarpininkų atsakomybei aktualiais autorių teisės, prekių ženklų teisės klausimais, be to, kartu su kitais autoriais (Ramūnu Birštonu, Jūrate Liauksminaite) yra parengęs Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymo komentarą, kuriame pateikiamas tarpininkų atsakomybei aktualių nurodyto įstatymo nuostatų aiškinimas (Birštonas *et al.*, 2024).

Į tarpininkų atsakomybės klausimus taip pat yra gilinęsis Saulius Lukas Kalėda, jis kartu su užsienio autoriais (Folkert Wilman, Paul-John Loewenthal) yra parengęs 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos komentarą (Wilman *et al.*, 2024), tapusį esminiu šaltiniu analizuojant tam tikrus su nurodytu teisės aktu susijusius aspektus.

Pažymėtina ir Johano Baltrimo parengta monografija „Teisinis argumentavimas informacinių technologijų kontekste“ (Baltrimas, 2022), joje pristatoma tarpininkų veiklai reikšminga vertinimo kriterijų, kuriuos teismai naudoja įstatymų leidėjo aiškiai nesureguliuotuose ginčuose, susijusiuose su informacinių technologijų inovacijomis, analizė.

Be to, reikėtų išskirti 2024 m. Tomo Lino Šepečio disertaciją „Kūrinių panaudojimo parodijos tikslais teisinė apsauga turinio sklaidos platformose Europos Sąjungoje“ (Šepetys, 2024), kurioje nagrinėjama parodijos, kaip autorių ir gretutinių teisių išimties, taikymo naudojant algoritmines turinio filtravimo priemones problematika, pateikiama pasiūlymų dėl kriterijų, pagal kuriuos parodijos išimtis galėtų būti efektyviau atpažinta pažeidimų kontrolės kontekstuose, gan išsamiai nagrinėjami tam tikri su BSR direktyva bei Skaitmeninių paslaugų aktu susiję klausimai. Šiame kontekste pabrėžtina, kad disertacija „Interneto tarpininkų civilinė atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus“ nesukuria dubliavimosi su T. L. Šepečio atliktu tyrimu, nes esmingai skiriasi darbų fokusas – šioje disertacijoje daugiausia dėmesio yra skiriama bendriesiems tarpininkų *civilinės* atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus klausimams (ypatingą dėmesį skiriant deliktų teisės institutams), o T. L. Šepečio disertacijos pagrindinis fokusas yra autorių teisių išimčių / apribojimų taikymo klausimų analizė.

Tyrimus apie Elektroninės komercijos direktyvos ir tam tikras užsienyje taikomų tarpininkų atsakomybės taisyklių aktualijas, tam tikrus konceptualius (teorinius) civilinės atsakomybės klausimus atskirais straipsniais yra atlikę ir kiti autoriai, pavyzdžiui, Karolis Vinciūnas (Vinciūnas, 2012).

Nepaisant nurodytų tyrimų, manytina, kad dabar Lietuvos doktrinoje pasigendama detalios analizės dėl šiuo metu galimo taikyti interneto

tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus modelio ir jam aktualių Lietuvos intelektinės nuosavybės teisės ir deliktų teisės institutų.

Kiek tai susiję su ES reguliavimu, užsienio doktrinoje tam tikri interneto tarpininkų atsakomybei aktualaus reguliavimo klausimai yra ganėtinai detaliai išnagrinėti. Antai, tokie užsienio autoriai, kaip antai M. Husovec, J. P. Quintais (Husovec, Quintais, 2021), A. Kuczerawy (Kuczerawy, 2020), M. Burri (Burri, 2022), G. Frosio (Frosio, 2019), J. Reda (Reda *et al.*, 2020) ir daugelis kitų autorių yra gana išsamiai pasisakę dėl BSR direktyvos problematikos. Todėl kiek šiame darbe bus diskutuojama apie šį teisės aktą (be tam tikrų bendrų / įžanginių klausimų, kurie taip pat bus trumpai aptarti) daugiausia dėmesio bus skiriama vėliausioms teisinę reikšmę turinčioms pozicijoms, kaip antai 2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendime byloje *Lenkijos Respublika prieš Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos Tarybą*, C-401/19, pateiktiems išaiškinimams, taip pat su BSR direktyvos įgyvendinimu susijusiems aspektams (kiek jie gali būti aktualūs Lietuvai).

Atskirai pabrėžtina, kad tokie autoriai, kaip antai M. Ficsor (Ficsor, 2018), S. Karapapa (Karapapa, 2017), P. B. Hugenholtz, S. Velze (Hugenholtz, Velze, 2016), E. Rosati (Rosati, 2022), J. P. Quintais (Quintais, 2018) ir kiti savo dėmesį skiria ESTT praktikos analizei, kuri dėl savo reikšmės ES mastu natūraliai sulaukia išskirtinio dėmesio.

Tuo tarpu svarstymai apie atskirų deliktų teisės principų pritaikymą interneto tarpininkų atsakomybės klausimams spręsti yra kiek retesni (nors taip pat atliekami). Šiuo tikslu būtina paminėti labai išsamų ir šiam tyrimui įtakingą C. J. Angelopoulos (Angelopoulos, 2016) darbą *European intermediary liability in copyright: A tort-based analysis*, kuriame atlikta ypač detali lyginamoji tam tikrų valstybių (Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, Vokietijos) interneto tarpininkams aktualaus reguliavimo analizė. Vis dėlto, kaip ir galima numanyti, Lietuvos jurisdikcija šiame ir panašaus pobūdžio tyrimuose (*inter alia,* Riordan (Riordan, 2013, 2016), Leistner (Leistner, 2012), Dinwoodie, G. (Dinwoodie, 2017), kt.) niekada nebuvo paminėta.

Manytina, kad, turint omenyje šį dabartinį nagrinėjamos problemos ištirtumo lygį Lietuvoje ir užsienyje, disertacijos **naujumas** atsiskleidžia keletu esminių aspektų:

1) Iki šiol Lietuvoje nėra atlikta detalių Lietuvos teisinės bazės tyrimų siekiant nustatyti ir išsamiai išaiškinti interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus pagrindus ir sąlygas. Nors tam tikras Lietuvai aktualus ES reguliavimas jau buvo tirtas kitų autorių (*inter alia,* žr. T. L. Šepečio (Šepetys, 2024), Sauliaus Luko Kalėdos (Wilman *et al.*, 2024) darbus), vis dėlto Lietuva pasižymi

tam tikra atsakomybės reguliavimo specifika, nepriklausančia nuo ES reguliavimo. Didelę įtaką tam turi nacionaliniai deliktų teisės, taikytinos nagrinėjant ir tarpininkų atsakomybės klausimus, ypatumai.

2) Daugumoje su interneto tarpininkų atsakomybe susijusių tyrimų fokusuojamasi į autorių ir gretutinių teisių pažeidimus, tačiau mažiau dėmesio yra skiriama teisių į pramoninės nuosavybės objektus pažeidimams (ypač patentų, dizaino suteikiamų teisių), kurie analizuojami šioje disertacijoje. Be to, autorių teisių pažeidimų konktekste įprastai daugiau dėmesio yra skiriama viešo paskelbimo teisės analizei, kol tarpininkų atsakomybei taip pat reikšminga atgaminimo teisė nesulaukia panašaus dėmesio. Disertacijoje pateikiant visų nurodytų aspektų analizę siekiama sudaryti sisteminį interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus paveikslą, neizoliuojant atskirų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų atliekamus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus aspektų kaip bendroje tarpininkų atsakomybės sistemoje nesusijusių pažeidimų analizės klausimų.

3) Nors tam tikri tyrimui reikšmingi ES teisės aktai, kaip antai BSR direktyva, jau išsamiai buvo analizuoti daugelio užsienio autorių, galimybė atlikti papildomą su jais susijusių aspektų tyrimą praėjus ilgesniam laikui po šių teisės aktų priėmimo pasižymi naujumu vertinant jų įgyvendinimo nacionalinėje teisėje iniciatyvas, juos detalizuojančius ES teisės aktų leidėjo priimtus aktus, taip pat su jų nuostatų aiškinimu susijusias naujas pozicijas teismų praktikoje ir mokslinėje literatūroje.

Pagrindiniai disertacijoje naudoti šaltiniai. Disertacijoje naudotus šaltinius galima skirstyti į šias grupes:

Norminiai šaltiniai. Disertacijoje vertinamas tarptautiniuose, ES bei Lietuvos teisės aktuose numatytas teisinis reguliavimas. Pagrindiniai tarptautiniai disertacijoje analizuoti teisės aktai yra 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (paskutinį kartą papildyta 1971 m. ir pataisyta 1979 m.), 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) susitarimas dėl intelektinės nuosavybės aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS susitarimas, pakeistas 2005 m.), 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo (paskutinį kartą peržiūrėta 1967 m. ir iš dalies pakeista 1979 m.), 1996 m. Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) Autorių teisės sutartis. ES reguliaciniu lygmeniu svarbiausi šaltiniai yra Skaitmeninių paslaugų aktas, Elektroninės komercijos direktyva, Informacinės visuomenės direktyva, BSR direktyva, ES prekių ženklų

reglamentas, ES dizaino reglamentas, Prekių ženklų direktyva, Dizaino direktyva. Tyrimui taip pat ypač reikšmingi Lietuvos Respublikos teisės aktai – Civilinis kodeksas, Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, Prekių ženklų įstatymas, Dizaino įstatymas, Patentų įstatymas, Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas. Lyginamosios analizės tikslais darbe analizuojami ir aktualūs Vokietijos, Prancūzijos ir kitų valstybių teisės aktai – Prancūzijos *Code civil des Français*, Vokietijos *Urheberrechtsgesetz* ir kt.

Teismų praktika. Darbe taip pat analizuojama aktualius minėtų teisės aktų nuostatų išaiškinimus pateikianti ESTT ir Lietuvos teismų praktika. Ypatingą reikšmę disertacijai turėjo 2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimas byloje *Lenkijos Respublika*...; 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Frank Peterson*...; 2022 m. gruodžio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Christian Louboutin*....

Specialioji literatūra. Disertacijoje naudotus specialiosios literatūros šaltinius būtų galima skirstyti į tris kategorijas. Pirmąją kategoriją sudaro darbai, skirti teoriniam tarpininkų atsakomybės klausimų pagrindui, tarpininkų atsakomybės tikslams (funkcijoms) nustatyti, požiūriams į tarpininkų atsakomybę išskirti. Į šią kategoriją patenka tokių autorių kaip R. H. Kraakman (Kraakman, 1986), G. Frosio (2017a), M. Husovec (Frosio, Husovec, 2020), J. Zittrain (Zittrain, 2006a), L. Lessig (Lessig, 2006) ir kt. darbai ir publikacijos. Antroji kategorija yra skirta su intelektinės nuosavybės teise susijusių taikomosios teisės klausimų, teisės normų aiškinimo, teismų praktikos pozicijų analizei. Į šią kategoriją patenka V. Mizaro (Mizaras, 2009; Birštonas *et al.*, 2024), P. B. Hugenholtzo, S. Velze'o (Hugenholtz, Velze, 2016), E. Rosati (Rosati, 2022), J. P. Quintais (Quintais, 2018) ir kt. autorių tyrimai. Trečioji kategorija yra skirta daugiausiai deliktų teisės institutų, aktualių tarpininkų atsakomybės klausimams, aiškinimo aspektams. Į šią kategoriją patenka tokių autorių kaip V. Mikelėno (Mikelėnas, 1995), E. Zemlytės (Mikalonienė *et al.*, 2019), V. Mizaro (Mizaras, 2008), C. J. Angelopoulos (Angelopoulos, 2016), C. van Dam (van Dam, 2013), S. Selelionytės-Drukteinienės (Selelionytė-Drukteinienė, 2010) ir kitų darbai ir publikacijos. Analizuojant deliktų teisės klausimus dėmesio taip pat skiriama dviem švelniosios teisės / doktrininiams šaltiniams: Europos deliktų teisės principams (angl. *Principles of European Tort Law* – PETL) bei Bendrųjų gairių projektui (angl. *Draft Common Frame of Reference* – DCFR). Šių šaltinių naudojimas grindžiamas trimis argumentais: pirma, šiais šaltiniais ne kartą yra rėmęsi Lietuvos teismai, aiškindami atskirus deliktų teisės klausimus (pvz., žr. LAT 2009 m. vasario 14 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-69/2009; LAT 2010 m. lapkričio 30 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-

3-493/2010), tokiu būdu pripažindami jų, kaip teisės aiškinimo priemonių, reikšmę. Antra, kaip pabrėžia U. Magnus, tokio pobūdžio viršvalstybinės teisinės priemonės galėtų būti laikomos bendrųjų principų, kurie, nepaisant visų detalių skirtumų, yra bendri visų Europos šalių deliktų teisės aktams, rinkiniais (Magnus, 2012). Toks jų pobūdis atitinkamai informuoja ir apie už nacionalinio reguliavimo slypinčias bendras idėjas, bendrus reguliavimui turėjusius įtakos papročius. Trečia, net ir nepritariant antrajam argumentui ir teigiant, kad konkrečios minėtuose šaltiniuose įtvirtintos nuostatos yra ne bendrų papročių ar principų išraiška, o greičiau atskirų šiuos šaltinius parengusių mokslininkų pozicijos, vis tiek turėtų būti teigiama, kad minėti švelniosios teisės šaltiniai gali būti naudojami kaip doktrininiai šaltiniai, paremti vertingais lyginamaisiais tyrimais ir rodantys šiuolaikines teisės aiškinimo tendencijas.

Disertacijos struktūra yra nulemta disertacijos uždavinių ir naudojamų metodų. Disertaciją sudaro įvadas, keturios dėstomosios dalys ir išvados.

Disertacijos įvade aptariamas tyrimo aktualumas ir problematika, apžvelgiamas tyrimo temos ištirtumas ES ir nacionaliniu mastu, apibrėžiami darbo tikslai, uždaviniai, nurodomi tyrimo metodai, pagrindiniai šaltiniai, pristatomi ginamieji teiginiai.

Pirmąja dėstomąja dalimi siekiama įvykdyti pirmąjį ir antrąjį uždavinius – atskleidžiama interneto tarpininkų samprata, išskiriami interneto tarpininkų civilinės atsakomybės reguliavimo tikslai (funkcijos). Šioje dalyje tarpininkų atsakomybės reguliavimo tikslai vertinami per utilitarizmo, deontologijos, korekcinio teisingumo spektrą.

Antrąja dėstomąja dalimi įgyvendinamas trečiasis uždavinys – analizuojamas specialusis interneto tarpininkų civilinei atsakomybei skirtas reguliavimas ir tarpininkų veiklai taikytini turinio kontrolės modeliai. Analizuojami su „saugiais uostais“ susiję klausimai, pagrindinės bendros stebėsenos draudimo interpretacinės pozicijos, įpareigojimo taikyti filtravimo mechanizmus santykis su žmogaus teisių apsauga, analizuojama geroji užsienio praktika suvaldant potencialias pranešimo ir galutinio pašalinimo modelio rizikas.

Trečiąja dėstomąja dalimi siekiamas įgyvendinti ketvirtasis uždavinys. Joje analizuojamas viešo paskelbimo teisės, atgaminimo teisės, teisių naudoti pramoninės nuosavybės objektus turinys tarpininkų veiklos kontekstuose. Šioje dalyje taip pat aptariamos idėjos, susijusios su autorių ir gretutinių teisių kontekste aktualių apribojimų ir išimčių plėtra.

Galiausiai, ketvirtąja dalimi siekiamas įvykdyti penktasis uždavinys – analizuojami tarpininkų civilinei atsakomybei reikšmingi deliktų teisės

ypatumai. Daugiausia dėmesio šioje dalyje skiriama bendrosios rūpestingumo pareigos turinio tarpininkų veiklos kontekste aiškinimui, žalos, priežastinio ryšio sąlygoms, bendrininkavimo klausimams.

Disertacijos pabaigoje pateikiamos atlikto tyrimo pagrindu suformuluotos išvados, kuriomis atsakoma į tyrimo tikslo keliamus klausimus ir apibendrinama dėstomojoje dalyje atlikta analizė.

1. INTERNETO TARPININKAI IR JŲ SVARBA INFORMACIJOS MAINŲ SISTEMAI

Ši disertacija yra skiriama specifinių subjektų – interneto tarpininkų – civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus analizei. Jos riboms nubrėžti pirmojoje dalyje bus analizuojami interneto tarpininkų sampratos, klasifikacijos (žr. **1.1.** dalį), tarpininkų atsakomybės reguliavimo prielaidų (žr. **1.2.** dalį) ir skirtingų požiūrių į tarpininkų atsakomybę (žr. **1.3.** dalį) klausimai.

Tokių klausimų pirmalaikis kėlimas yra svarbus, kadangi, pirma, nuo atsakymų į juos atitinkamai priklauso ir galimi taikyti atsakomybės pagrindai ir sąlygos, preziumuojant, kad tik interneto tarpininkams arba tik tam tikroms jų rūšims gali būti taikomos specialios civilinės atsakomybės taisyklės. Antra, šių klausimų kėlimas galėtų padėti tinkamai suprasti interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo poreikius bei duotų tam tikrą atskaitos tašką siekiant įvertinti, ar tam tikras reguliavimas atitinka keltus lūkesčius. Trečia, tai leistų pateikti atsakymus (ar jų užuomazgas) į klausimus, ar interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimas apskritai reikalingas ir, jei taip, tai koks jis turėtų būti. Ir, ketvirta, tai suteiktų naudingus įrankius aiškinant aktualias teisės normas, kurios būtų aptariamos vėlesnėse šio darbo dalyse.

1.1. Interneto tarpininkų samprata ir kategorijos

Mokslinėje literatūroje sąvoka „interneto tarpininkai“ dažnai vartojama kaip konvencinis su internetu susijusių paslaugų teikėjų apibūdinimas, kuriuo bendrai įvardijami bet kokie internetinę komunikaciją įgalinantys subjektai[3]. Dėl šios sąvokos bendro pobūdžio galima susidurti su iššūkiais siekiant nustatyti, būtent kurie subjektai galėtų būti priskirti šiai kategorijai, o dar svarbiau – kurie į ją neturėtų patekti. Kaip pabrėžia Jaani Riordan, ši problema kyla dėl to, jog interneto tarpininkų sąvoka vartojama apibūdinti daugybei paslaugų teikėjų, kurie iš pirmo žvilgsnio gali tarpusavyje neturėti nieko bendro, galbūt išskyrus tai, kad tam tikra jų veikla yra susijusi su internetiniais kompiuterių ryšiais (Riordan, 2016, p. 29). Tai gali būti tiek interneto prieigos

[3] Pavyzdžiui, žr. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos sukurtą interneto tarpininkų apibūdinimą, pabrėžiantį, kad interneto tarpininkai sujungia arba palengvina sandorius tarp trečiųjų šalių internete (OECD, 2010, p. 9). Jie suteikia prieigą prie trečiųjų šalių internete sukurto turinio, produktų ir paslaugų, juos pateikia, perduoda ir indeksuoja arba teikia interneto paslaugas trečiosioms šalims (*Ibidem*).

tiekėjai, tiek socialiniai tinklai, turinio dalijimosi internete paslaugų teikėjai, elektroninės prekyvietės, paieškos varikliai, tiek įvairūs kiti subjektai, kurie savo veiklą sieja su internetu. Todėl, siekiant visavertiškai atskleisti interneto tarpininkų sampratą, nepakaktų vien pateikti bendrą šių subjektų apibūdinimą, kuris labai aptakiai apimtų visas skirtingas po bendru „interneto tarpininkų“ skėčiu patenkančias jų kategorijas ir nesuteiktų jokios realios pagalbos naviguojant per painias interneto tarpininkų atsakomybės taisykles, kurios, manytina, negali būti vienodai taikomos visiems interneto tarpininkams. Priešingai, šiam tikslui reikėtų detaliau išskirti po „interneto tarpininkų“ skėčiu galinčias patekti kategorijas, pirma, aptariant galimas skirtingas pagrindines interneto tarpininkų funkcijas, antra, identifikuojant teisės aktuose vartojamus skirtingus tarpininkams apibūdinti pasitelkiamus terminus, kurie galėtų būti aktualūs kalbant apie interneto tarpininkų atsakomybės taikymo galimybę, bei, trečia, apžvelgiant subjektus, kurie yra susiję su tarpininkų veikla, tačiau jais nelaikomi.

1.1.1. Interneto tarpininkų funkcijos

Vienas iš pagrindinių interneto tarpininkus nusakančių ypatumų yra jų įvairovė. Kai kurie tarpininkai pateikia vartotojams prisijungimo prie interneto paslaugas, leidžia apdoroti informaciją ir duomenis arba teikia žiniatinklio paslaugas, įskaitant naudotojų sukurtą turinį (2018 m. kovo 7 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija CM/Rec(2018)2 valstybėms narėms dėl interneto tarpininkų vaidmenų ir atsakomybės, 4 p.). Kiti tarpininkai kaupia informaciją ir leidžia atlikti jos paiešką; jie suteikia prieigą prie trečiųjų šalių sukurto ir (arba) valdomo turinio ir paslaugų, juos saugo ir indeksuoja. Dar kiti palengvina prekių ir paslaugų, įskaitant garso ir vaizdo paslaugas, pardavimą ir sudaro sąlygas kitiems komerciniams sandoriams, įskaitant mokėjimus, teikia informacijos spartinimo paslaugas ar kitas įvairias paslaugas, kurios padeda informaciją perduoti tarp interneto naršytojų (*Ibidem*).

Šių interneto tarpininkų teikiamų paslaugų sąrašas nėra baigtinis, kadangi laikui bėgant atsiranda naujų interneto tarpininkų veiklos vystymo modelių ir šie subjektai įgyvendina vis naujas funkcijas. Be to, beveik kiekvienas interneto tarpininkas pasižymi savais ypatumais, atsižvelgiant į tai, kokia yra norimų teikti paslaugų rinka, apimtis bei techninės vienų ar kitų norimų įgyvendinti funkcijų galimybės. Antai technologijų milžinė „Facebook“, savo veiklą pradėjusi nuo vartotojų sujungimo, pranešimų skelbimo paslaugų, dabar teikia ir labdaros rinkimo, elektroninės prekyvietės,

gyvo transliavimo ir kitas paslaugas, kurių sąrašą nuolatos plečia. „Facebook“ lyginant su kitomis platformomis, kaip kita technologijų gigante „Twitter“ (X), jų veiklos modeliai skiriasi („Twitter“ veiklą orientuojant į trumpų viešųjų žinučių sklaidą, o „Facebook“ – į platesnį socialinį bendravimą ir įvairias papildomas integruotas paslaugas), kaip kad, labai tikėtina, veiklos modeliai skiriasi ir „Facebook“ palyginus su bet kokiais kitais socialiniais tinklais. Beveik kiekviena turinio dalijimosi internete platforma, prekyvietė, socialinis tinklas ar kito pobūdžio tarpininkas nėra visiškai identiškas likusiems, dėl ko kiekvieno tarpininko atsakomybės klausimai turi būti sprendžiami individualiai, atsižvelgiant į visas konkrečiam ginčui reikšmingas aplinkybes ir konkretaus tarpininko veiklos modelį. Nepaisant to, be galimų skirtumų, gali būti identifikuoti ir tam tikri bendri atskirų tarpininkų grupių veikimo principai, kurie taip pat nulemia ir tam tikros funkcinės tarpininkų klasifikacijos išskyrimo galimybę.

Pagal interneto tarpininkų atliekamas funkcijas, pirmoji subjektų, kurie dalyvauja informacijos mainuose kartu su informacijos siuntėjais bei gavėjais, kategorija yra interneto prieigos teikėjai (IPT) (žr. 1 pav.). Šie subjektai suteikia galimybę vartotojams ar verslo subjektams pasiekti interneto tinklus, paprastai už tam tikrą mokestį paslaugų naudotojams teikdami interneto prieigos įrangą, kaip antai modemus, maršrutizatorius, kt. (OECD, 2010, p. 11). Kartu su kitais subjektais į šią kategoriją taip pat patenka mobiliojo ryšio operatoriai, kurie teikia bevielės interneto prieigos paslaugas savo klientams ir taip pat yra laikomi IPT (Riordan, 2016, p. 38). Santykiai tarp šių IPT bei jų klientų dažniausiai yra reguliuojami sudaromų sutarčių pagrindu, neretai įtvirtinant sąlygas dėl klientų pareigų neplatinti neteisėto turinio, nepažeisti autorių ar kitų intelektinės nuosavybės teisių (*Ibidem*). Tačiau dažnai jų įgyvendinimo priežiūra pačių IPT iniciatyva neatliekama (ar bent jau atliekama nepakankamai efektyviai), nes, kaip detaliau atskleidžiama toliau, iš šio pobūdžio tarpininkų nėra reikalaujama stebėti visos jų paslaugomis internete perduodamos informacijos (**2.1.4.** dalis). Nepaisant to, esant visoms įstatyme įtvirtintoms sąlygoms, intelektinės nuosavybės teisių turėtojai gali prieš juos pareikalauti pritaikyti tam tikras teisių gynimo priemones, *inter alia*, reikalauti taikyti civilinę atsakomybę. Net kai kiti interneto tarpininkai, kaip kad piratinės platformos, yra už teisių turėtojų pasiekiamumo ribų, kadangi savo buveinę būna įkūrę silpnos intelektinės nuosavybės apsaugos jurisdikcijose, dėl savo teikiamų paslaugų pobūdžio patys IPT gali būti lengvai pasiekiami ir prieš juos gali būti taikomos įvairios teisių gynimo priemonės. Šių tarpininkų atliekamos funkcijos juos padaro vienus iš svarbiausių tarpininkų, nes jie sudaro visos informacijos mainų sistemos bei

interneto architektūros pagrindą, suteikdami fizines galimybes platinti informaciją (ir atlikti pažeidimus) interneto naudotojams.

Antroji interneto tarpininkų grupė, kurią būtų galima išskirti, – internetinio podėliavimo (angl. *caching*), „debesijos“ bei informacijos apdorojimo, pristatymo, domenų pavadinimų kontrolės paslaugų teikėjai. Šią grupę sudaro įmonės ir kiti asmenys, kurie teikia podėliavimo ar duomenų apdorojimo paslaugų infrastruktūrą, reikalingą, kad informacijos siuntėjų duomenys galėtų būti pasiekiami kitų interneto naudotojų. Šio pobūdžio paslaugų teikėjai sudaro sąlygas skelbti duomenis interneto serveriuose (įskaitant „debesijos“ serverius), kuriais klientai gali pateikti tam tikrą informaciją internete, kol duomenų perdavimo paslaugų teikėjai transformuoja duomenis, parengia juos sklaidai arba įkelia informaciją į internetą kitiems (OECD, 2010, p. 12).

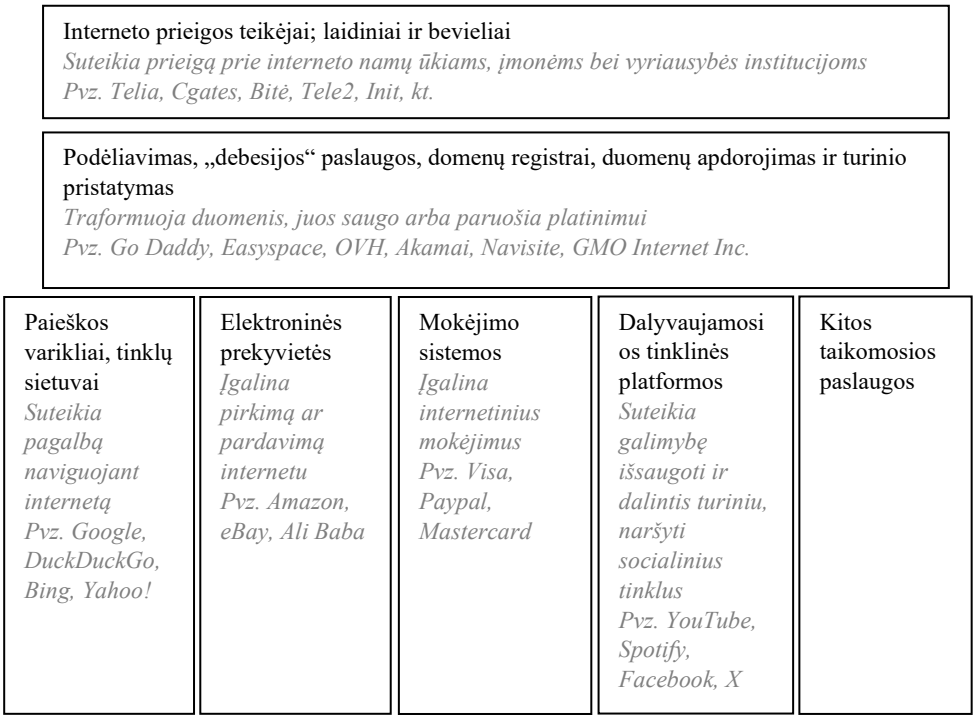

1 pav. *Iliustracijos šaltinis: OECD, 2010, p. 9. Papildyta autoriaus*

Prie šios kategorijos subjektų taip pat priskiriami už domenų pavadinimų administravimą ir kontrolę atsakingi subjektai, kaip antai domenų registrai ar domenų registravimo paslaugas teikiančios įmonės, kartu administruojančios domenų pavadinimų sistemą, atsakingą už tai, kad įprasta kalba suprantami domenų pavadinimai būtų išversti į atitinkamų serverių IP

adresus ir interneto tinklai galėtų būti lengvai naviguojami jų naudotojų (Riordan, 2016, p. 39). Šie tarpininkai atlieka ypač svarbų vaidmenį siekiant, kad interneto naudotojai galėtų pasinaudoti informacijos sklaida internete ir internetas galėtų būti lengvai naudojamas. Jie nepasižymi tokia įvairove kaip interneto platformos, elektroninės prekyvietės ir kiti taikomųjų paslaugų tarpininkai bei jų paslaugos mažiausiai varijuoja savo skirtumais. Tačiau, kol, be tam tikrų toliau trečiajai kategorijai galimų išskirti tarpininkų, internetas galėtų funkcionuoti tinkamai (nors jį naršant galbūt ir nebūtų galima aptikti tokios paslaugų įvairovės), šios (antrosios) kategorijos tarpininkai yra būtini, kad internetas apskritai būtų prieinamas naudotojams.

Trečioji interneto tarpininkų kategorija yra taikomųjų paslaugų tarpininkai. Į šią kategoriją patenka įvairiausios interneto platformos (suteikia galimybę paskelbti ir peržiūrėti informaciją socialiniame kontekste), elektroninės prekyvietės (įgalina pirkimą–pardavimą, licencijavimą bei kitų vartojimo ir komercinių sandorių sudarymą internetu), paieškos varikliai, tinklų sietuvai (teikia pagalbą naviguojant internetą), mokėjimo sistemos (suteikia galimybę atlikti mokėjimus), taip pat įvairūs kiti taikomųjų paslaugų tarpininkai (teikia įvairias specializuotas ar papildomas paslaugas, kurios padeda kurti, platinti, reklamuoti ar valdyti informaciją ir naudotojų veiklą internete). Nors visos minėtos paslaugos gan skiriasi vienos nuo kitų, visą šią kategoriją sieja informacijos, platinamos internete, aukšto lygio kontrolė. Kaip antai, įvairiausio pobūdžio platformos ar prekyvietės, kaip „YouTube“ ir „Amazon“, neretai turi išvysčiusios pažangiausius techninius įrankius, su kuriais gali įgyvendinti į jų svetaines įkeliamo turinio stebėseną ir priežiūrą. Kito pobūdžio tarpininkai, kaip mokėjimo sistemų valdytojai, gali sustabdyti arba nutraukti mokėjimus už neteisėtai teikiamas paslaugas, taip pat įgyvendinti pinigų sekimo strategijas (angl. „*follow-the-money*“ *strategies*), kurios galėtų padėti identifikuoti tiesioginius pažeidėjus (ESINT, 2021, p. 35). Į visą šią kategoriją patenkantys subjektai savo veiklą vykdo „arčiausiai“ interneto lankytojų, jiems tiesiogiai suteikdami įvairiausias paslaugas (Riordan, 2016, p. 40), todėl jiems dažnai norima suteikti didžiausią atsakomybės naštą už jų klientų neteisėtus veiksmus.

Nors daugelis paminėtų tarpininkų (jų grupių) specializuojasi teikti vieno pobūdžio paslaugas, neretai įvairūs subjektai taip pat gali būti kvalifikuojami ne kaip vienos, o kelių kategorijų tarpininkai (OECD, 2010, p. 10; 2018 m. kovo 7 d. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija CM/Rec(2018)2 valstybėms narėms dėl interneto tarpininkų vaidmenų ir atsakomybės, 5 p.). Pavyzdžiui, turinio dalijimosi internete platformos dažnai suteikia integruotas prieglobos, duomenų apdorojimo ir pristatymo, taip pat taikomąsias paslaugas, kurias kartais gali būti sunku išskirti ir nagrinėti

atskirai viena nuo kitos (Riordan, 2016, p. 37). Įvairios technologinės bendrovės dažnai bando įvairiausias paslaugas teikti per vieną platformą, apimančią daugybę skirtingų funkcijų ir ekonominės veiklos sričių, pvz., jau minėta platforma „Facebook“ veikia ir kaip socialinis tinklas, ir kaip elektroninė prekyvietė, ir kaip tam tikras tinklų sietuvas, t. y. svetainė, kurioje kaupiamos ir prieinamos nuorodos į trečiųjų šalių tinklalapius, taip pat atlieka daugelį kitų funkcijų. Todėl ypač griežtas klasifikavimas į atskiras interneto tarpininkų kategorijas kartais gali būti ir nevisiškai tikslus. Taip pat turint omenyje greitą su interneto tarpininkais susijusių visuomeninių santykių kaitą, jų taikomų verslo modelių įvairovę ir kompleksiškumą, apskritai gali kilti tokio pirmiau pateikto klasifikavimo prasmės klausimas. Vis dėlto šios aplinkybės neturėtų iki galo nuvilti. Trumpas nurodytų interneto tarpininkų kategorijų išskyrimas yra naudingas (bent iš dalies), kadangi, pirma, jis suteikia tam tikrą orientyrą atskiriant bent tokias distinktyvias interneto tarpininkų kategorijas, kaip antai IPT ir interneto platformas, taip pat nubrėžia bent jau tam tikras diskusijos ribas kalbant apie specifinius su interneto tarpininkais susijusius santykius, pavyzdžiui, prekybą elektroninėse prekyvietėse ar turinio dalijimąsi internete. Antra, faktiniais tarpininkų veikimo principais pagrįsta klasifikacija turėjo ir vis dar turi didelę įtaką atskirų teisinio pobūdžio kategorijų, kurių pagrindu kuriamos tam tikros atsakomybės taisyklės, atsiradimui įvairiuose teisės aktuose. Tačiau jų gausos ir tarpusavio santykių sudėtingumas gali pasirodyti net labiau komplikuotas nei faktiniu pobūdžiu pagrįstas skirstymas.

1.1.2. Teisinės interneto tarpininkų kategorijos

Skirtingo pobūdžio interneto tarpininkų gausa ir jų vykdomos veiklos ypatumai nulemia, kad įstatymuose ar kituose teisės aktuose yra vartojama daugybė alternatyvių sąvokų įvardyti skirtingas internetinių paslaugų teikėjų kategorijas, kurios tradiciškai galėtų patekti po interneto tarpininkų skėčiu. Būtent, interneto tarpininkams apibūdinti vartojamos sąvokos „informacinės visuomenės paslaugų teikėjai“, „interneto paslaugų teikėjai“, „tarpininkavimo paslaugų teikėjai“, „turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai“, „informacinės visuomenės paslaugų tarpiniai teikėjai“, „tarpininkai“, tačiau, manytina, kad šios sąvokos nėra tapačios su konvencine prasme suprantamais „interneto tarpininkais“, nors dalis subjektų tarp šių skirtingų kategorijų ir gali iš dalies sutapti. Plačiausia iš minėtų kategorijų laikytina informacinės visuomenės paslaugų teikėjų sąvoka, vartojama apibūdinti bet kuriems fiziniams ar juridiniams asmenims, teikiantiems informacinės visuomenės

paslaugas (Elektroninės komercijos direktyvos 2 str. a ir b p.; Skaitmeninių paslaugų akto 3 str. a p.). Minėtų straipsnių kontekste paslauga turėtų būti suprasta kaip kiekviena informacinės visuomenės paslauga, t. y. paprastai už atlyginimą per atstumą, elektroninėmis priemonėmis ir asmeniniu paslaugų gavėjo prašymu teikiama paslauga (2015 m. rugsėjo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisykles teikimo tvarka, 1 str. 1 d. b p.). Atsižvelgiant į minėtą apibrėžimą, informacinės visuomenės paslaugų teikėjais galėtų būti laikomi bet kurie subjektai, kurie elektroninėmis priemonėmis paslaugų gavėjo prašymu teikia paslaugas, taigi, ne tik tarpininkavimo paslaugų teikėjai, bet ir kiti subjektai, kurie paslaugų gavėjams perduoda savo sukurtą informaciją ar savo pačių prekiaujamų prekių bei paslaugų pasiūlymus, taip veikdami ne kaip tarpininkai, o tiesioginiai informacijos skleidėjai. Remiantis tuo, būtų galima teigti, kad ne visi „informacinės visuomenės paslaugų teikėjai“ turėtų būti sulyginami su „interneto tarpininkais“, nors atvirkštinis principas, jog visi „interneto tarpininkai“ yra „informacinės visuomenės paslaugų teikėjai“, ir galėtų būti teisingas.

Tokią poziciją paremia 2022 m. spalio 19 d. priimto Skaitmeninio paslaugų akto nuostatos, teisės aktų leidėjui šio teisės akto 3 str. g punkte atskleidžiant, kad tarpininkavimo paslaugos yra viena iš informacinės visuomenės paslaugų rūšių, kuri savo ruožtu gali būti skirstoma į tris smulkesnes kategorijas – 1) paprasto perdavimo paslaugas, kurias sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšių tinkle arba prieigos prie ryšių tinklo suteikimas; 2) podėliavimo (angl. *caching*) paslaugas, kurias sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos perdavimas ryšio tinkle, užtikrinant tos informacijos automatinį, tarpinį ir laikiną saugojimą vien tam, kad kitiems paslaugos gavėjams, jų prašymu, informacija būtų toliau perduodama veiksmingiau; 3) prieglobos (angl. *hosting*) paslaugas, kurias sudaro paslaugos gavėjo pateiktos informacijos saugojimas jo prašymu (Skaitmeninių paslaugų akto 3 str. g p.). Iš esmės analogiškos tarpininkų kategorijos buvo anksčiau išskirtos ir 2000 m. birželio 8 d. Elektroninės komercijos direktyvoje, kurios 12–14 straipsniuose yra nurodytos šios informacinės visuomenės paslaugų kategorijos: 1) informacijos perdavimas ryšio tinklu arba prieigos prie ryšių tinklo suteikimas; 2) ryšio tinklu perduodamos informacijos automatinis, tarpinis arba laikinas saugojimas (podėliavimas); 3) ryšio tinklu perduodamos informacijos saugojimas[4]. Turint

[4] Perkeliant Elektroninės komercijos direktyvos nuostatas į Lietuvos nacionalinę teisę, šios paslaugų kategorijos buvo pakartotos ir IVPĮ 12–14 str., kuriais buvo

šias įvairiuose teisės aktuose pasikartojančias paslaugų kategorijas omenyje, nesunkiai būtų galima išskirti ir atskirų interneto tarpininkų kategorijas, apibūdinant jiems priklausančius subjektus pagal jų atitinkamai teikiamas paslaugas. Remiantis šiuo skirstymu interneto tarpininkai galėtų būti išskirti į: 1) tarpininkus, teikiančius paprasto perdavimo paslaugą; 2) tarpininkus podėlininkus; 3) tarpininkus – prieglobos teikėjus.

Kiti informacinės visuomenės paslaugų teikėjai	Tarpininkai, teikiantys paprasto perdavimo paslaugą
	Tarpininkai podėlininkai
	Tarpininkai prieglobos teikėjai

2 pav. Informacinės visuomenės paslaugų teikėjų tipologija pagal Skaitmeninių paslaugų aktą

Šis skirstymas turi esminę reikšmę kalbant apie interneto tarpininkų atsakomybės sistemą ir prie jo vėliau bus ne kartą grįžtama kalbant apie atskirų tarpininkų kategorijų atsakomybės (ne)taikymo sąlygas ir pagrindus. Nepaisant to, šios kategorijos nėra vienintelės, kurios išskiriamos ES ir Lietuvos teisės aktuose. Jau minėtame Skaitmeninių paslaugų akte numatomos ir atskiros interneto platformų bei paieškos sistemų kategorijos. Pirmoji turėtų būti suprasta kaip prieglobos paslaugų subkategorija, į kurią patenkančiomis paslaugomis paslaugos gavėjo prašymu informacija saugoma ir skleidžiama visuomenei[5] (Skaitmeninių paslaugų akto 3 str. i p., taip pat

reguliuojami informacinės visuomenės paslaugų teikėjų atsakomybės klausimai, numatant, jog šias paslaugas teikiantiems subjektams negali būti taikoma civilinė atsakomybė, jei jie įvykdo tam tikras šiuose pačiuose straipsniuose numatytas ir vėliau šiame darbe aptariamas sąlygas (2006 m. liepos 1 d. IVPĮ redakcija). Priėmus Skaitmeninių paslaugų aktą šios IVPĮ nuostatos buvo panaikintos paliekant vien nukreipiamojo pobūdžio normą į Skaitmeninių paslaugų akto nuostatas (IVPĮ 14 str.), kuriose nurodomos analogiško pobūdžio tarpininkų kategorijos (2024 m. birželio 13 d. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo Nr. X-614 pakeitimo įstatymas, TAR, Nr. 11769).

[5] Nebent ta veikla būtų nedidelis ir tik papildomas kitos paslaugos elementas arba nedidelė pagrindinės paslaugos funkcionalumo galimybė ir dėl objektyvių techninių priežasčių jos neįmanoma naudoti be tos kitos paslaugos ir elemento bei funkcionalumo galimybės integravimas į tą kitą paslaugą nėra būdas išvengti Skaitmeninių paslaugų akto taikymo (Skaitmeninių paslaugų akto 3 str. i p.). Pavyzdžiui, toks elementas galėtų būti komentarų skirsnis internetiniame laikraštyje, kai yra akivaizdu, kad jis yra papildomas pagrindinės žinių skelbimo

Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 13 p.), kol paieškos sistemos pagal nurodytą teisės aktą turėtų būti suprastos kaip tarpininkavimo paslaugos, kuriomis naudotojams sudaromos sąlygos pateikti užklausas paieškai vykdyti iš esmės visose interneto svetainėse[6] (Skaitmeninių paslaugų akto 3 str. j p.). Interneto platformų ir paieškos sistemų valdytojams, priklausant nuo jų teikiamų paslaugų dydžio[7], Skaitmeninių paslaugų akte numatytos specifinės pareigos, kurių neįgyvendinimas gali būti laikomas pagrindu civilinei atsakomybei taikyti (**2.1.3.** dalis).

Atskirai būtina paminėti ir 2019 m. BSR direktyva įtvirtintą turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų kategoriją. Ši kategorija yra siauresnė nei informacinės visuomenės paslaugų teikėjai ar net prieglobos paslaugų teikėjai, tačiau apima labai svarbią subjektų, priskiriamų tarpininkams, dalį. Į ją patenkantys tarpininkai pirmiausia turi pasižymėti tuo, jog jų pagrindinis arba vienas iš pagrindinių tikslų yra saugoti didelį kiekį autorių teisių saugomų kūrinių ar kitų saugomų objektų ir suteikti prieigą prie jų visuomenei (BSR direktyvos 2 str. 6 d.). Šie kūriniai (ar kiti saugomi objektai) įkeliami (viešai skelbiami) pasinaudojant turinio dalijimosi internetu paslaugomis jų paslaugų naudotojų (*Ibidem*), kurie, kaip galima numanyti, dažnu atveju gali ir nebūti platinamų kūrinių autoriai ar kiti teisių į šiuos kūrinius turėtojai. Antra, pažymėtina, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai kūrinius ir kitus objektus turi tvarkyti ir reklamuoti pelno tikslais. Tokie paslaugų teikėjai, kaip ne pelno internetinės enciklopedijos, ne pelno švietimo ir mokslinių duomenų saugyklos, atvirojo kodo programinės įrangos kūrimo ir dalijimosi platformos, pagal šią direktyvą nėra laikomi turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjais (*Ibidem*). Direktyvoje taip pat eksplicitiškai nurodoma, kad jais nelaikomi ir tam tikri pelno tikslais veiklą vykdantys subjektai, kurių pagrindinis tikslas nėra didelio kiekio kūrinių (kitų saugomų objektų) saugojimas ir skelbimas visuomenei, kaip antai elektroninių ryšių paslaugų teikėjai, elektroninės prekyvietės, verslo įmonių vienų kitoms teikiamos debesijos paslaugos ir debesijos paslaugos, kuriomis naudotojams suteikiama galimybė įkelti savo turinį savoms reikmėms (*Ibidem*). BSR direktyvoje pateiktas turinio

paslaugos, už kurią redakcinė atsakomybė tenka leidėjui, elementas (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 13 p.).

[6] Arba visose interneto svetainėse konkrečia kalba, remiantis bet kurio dalyko užklausa, naudojant raktinį žodį, prašymą balsu, frazę ar kitus įvesties būdus, o rezultatai, kuriuose gali būti su ieškomu turiniu susijusios informacijos, pateikiami bet kokiu formatu (Skaitmeninių paslaugų akto 3 str. j p.).

[7] Interneto platformų dydis nustatomas pagal Skaitmeninių paslaugų akto 19, 29, 33 str. bei 2003 m. gegužės 6 d. Komisijos rekomendaciją 2003/361/EB dėl labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių apibrėžimo.

dalijimosi internete teikėjų apibrėžimas taip pat patikslinamas konstatuojamosios dalies 62 ir 63 p., kuriuose, be kita ko, nurodoma, kad vertinimas, ar interneto turinio dalijimosi paslaugų teikėjas saugo didelį autorių teisių saugomo turinio kiekį ir suteikia galimybę juo naudotis, turėtų būti atliekamas atsižvelgiant į kiekvieną konkretų atvejį. Taigi, kaip galima matyti, direktyvoje pateiktas interneto turinio dalijimosi paslaugų teikėjų apibrėžimas yra ganėtinai aptakus. Tai, ar konkretus subjektas galėtų būti pripažintas minėtų paslaugų teikėju, priklauso nuo vertinamųjų kriterijų (didelio kūrinių ar kitų autorių teisių saugomų objektų kiekio, tikslų, kuriuos turi konkretus subjektas tvarkydamas ir reklamuodamas šiuos kūrinius). Dalies mokslininkų, kaip antai R. Hilty, A. Bauer, teigimu, šis neapibrėžtumas kelia daug abejonių dėl įtvirtintų nuostatų turinio ir gali vesti prie teisinio netikrumo (Hilty, Bauer, 2017, p. 101; turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų sąvokos kritiką pateikia ir Schwemer, 2020, p. 10). Kita vertus, tokiai pozicijai būtų galima ir oponuoti, nurodant, kad detalesnis turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjo apibrėžimas galėtų būti sunkiai nustatomas teisės aktu. Pavyzdžiui, galėtų būti sunku apibrėžti kūrinių tvarkymo, reklamavimo, prieigos suteikimo sąvokas veiksmams, kurie gali patekti į šias kategorijas, galint pasižymėti pakankamais skirtumais. Taip pat galėtų būti sudėtinga nustatyti, būtent koks kiekis kūrinių būtų pripažįstamas „dideliu“, kaip antai, nustatant tikslų kūrinių skaičių, nes jis neabejotinai varijuoja tarp visų potencialių turinio dalijimosi paslaugų teikėjų ir laikui bėgant vis kinta[8]. Tam, regis, pritarė ir Lietuvos įstatymų leidėjas, pasirinkęs iš BSR direktyvos į nacionalinę teisę perkeliamų sąvokų nedetalizuoti ir ATGTĮ įtvirtinti visiškai analogišką šio pobūdžio subjektų sąvoką, kaip ji yra numatyta ir BSR direktyvoje. Sutinkant, kad toks pasirinkimas leidžia lanksčiau taikyti teisės normas besikeičiančių ir sudėtingų skaitmeninių santykių kontekste, į kritiką dėl BSR direktyvoje pateikiamų apibrėžimų galima žiūrėti kiek rezervuotai.

Be turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų, atskirai reikėtų aptarti ir atvejus, kai įvairiuose teisės aktuose ar įstatymuose yra sudaromos nuorodos į „tarpininkus“, tačiau detaliau apie būtent kokio pobūdžio subjektus yra kalbama, nėra atskleidžiama. Antai Informacinės visuomenės direktyvos 8 str. 3 d. numatyta, kad valstybės narės privalo užtikrinti, kad teisių turėtojai turėtų galimybių prašyti teismo draudimo tarpininkams, kurių paslaugomis tretieji asmenys naudojasi autorių teisėms ar gretutinėms teisėms pažeisti, tačiau tai,

[8] Tokiais didesnio interpretacinio lankstumo reikalaujančiais atvejais teismų praktika, manytina, galėtų būti tinkamesniu įrankiu nustatyti aiškesnes aktualių nuostatų taikymo ribas, nei teisės aktuose nustatytos taisyklės (plačiau autoriaus poziciją apie teismo diskrecijos bei taisyklių kontrastą žr. Bartkus, Drakšas, 2023)

kokie subjektai patenka į „tarpininkų“ kategoriją, nenurodoma. Tiesa, šiuo atžvilgiu būtina pažymėti, jog minėtosios direktyvos 59 konstatuojamosios dalies p. yra įtvirtinta, jog, nesumenkinant kitų esamų nuobaudų ir teisių gynimo būdų, teisių turėtojai turėtų turėti galimybę prašyti teismo nustatyti draudimus tarpininkams, perduodantiems trečiųjų asmenų daromus saugomų kūrinių ar kitų objektų pažeidimus tinkle. Remiantis šia nuostata, būtų galima pateikti netiesioginį direktyvos 8 str. 3 d. numatytų tarpininkų apibrėžimą, kaip apimantį bent jau visus subjektus, perduodančius trečiojo asmens daromą saugomo kūrinio ar kito objekto pažeidimus tinkle. Tačiau tiesioginė tarpininkų sąvoka direktyvoje nėra įtvirtinta, nors ją įgyvendinančiame ATGTĮ tarpininko sąvoka ir pateikta, manytina, semiantis įkvėpimo iš aktualių Elektroninės komercijos direktyvos ir IVPĮ nuostatų, tarpininkus apibūdinant kaip bet kokius fizinius arba juridinius asmenis, įskaitant Lietuvos Respublikoje įregistruotus užsienio juridinio asmens filialą ar atstovybę, teikiančius elektroninių ryšių tinklais paslaugas, kurias sudaro trečiųjų asmenų pateiktos informacijos perdavimas elektroninių ryšių tinklais arba galimybės naudotis elektroninių ryšių tinklais suteikimas ir (arba) pateiktos informacijos saugojimas (ATGTĮ 78 str. 1 d.).

Kiti su intelektine nuosavybės santykiais susiję teisės aktai taip pat pateikia tam tikras nuorodas į tarpininkus, tačiau tiksliai jų neapibrėžia. Pavyzdžiui, PŽĮ 70 str. 4 d. nurodyta, kad teisių turėtojai, gindami savo teises, turi teisę kreiptis į teismą ir reikalauti uždrausti tarpininkui teikti paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojasi pažeisdami šio įstatymo nustatytas teises[9]. Analogiškos nuostatos taip pat įtvirtintos PĮ (52 str. 4 d.; 55 str. 2 d.), DĮ (47 str. 4 d.; 47^3 str. 2 d.), nors tarpininkų apibrėžimai čia taip pat neatskleidžiami. Tokios įstatymų nuostatų formuluotės paaiškintinos tiesioginiu 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo nuostatų, kurios taip pat nepateikia tarpininkų apibrėžimo, perkėlimu. Konkrečiai, šios direktyvos 11 str. numatyta, kad valstybės narės turėtų užtikrinti galimybę tarpininkams, kurių paslaugas naudoja trečioji šalis, pažeisdama intelektinės nuosavybės teises, taikyti draudimus, nors tai, būtent kokie subjektai galėtų būti laikomi šiais tarpininkais, taip pat nenumatyta. Tai leidžia teigti, kad šiuose įstatymuose numatytos tarpininkų kategorijos yra platesnės, nei ATGTĮ numatytas tarpininkų apibrėžimas, apima ne tik

[9] Ši sąvoka taip pat vartojama PŽĮ 73 str., reguliuojančiame laikinųjų apsaugos priemonių taikymą. Pagal jo 2 d. 3 p. tarpininkams gali būti uždrausta teikti paslaugas tretiesiems asmenims, kurie šiomis paslaugomis naudojasi pažeisdami šio įstatymo nustatytas teises.

interneto tarpininkus, bet ir bet kokius kitus tarpininkus, pvz., realias turgavietes, kuriose gali būti atliekami intelektinės nuosavybės teisių (teisų į prekių ženklą) pažeidimai. Tokį aiškinimą patvirtina ir ESTT praktika, kurioje teigiama, jog Teisių gynimo direktyvoje nenumatyta, kad jos taikymo sritys apsiriboja tik elektronine prekyba, o joje minima tarpininko sąvoka apima dengtos turgavietės nuomininką, kuris subnuomoja įvairias šioje dengtoje turgavietėje esančias prekybos vietas prekybininkams, iš kurių kai kurie savo plotus naudoja prekybai prekių ženklu pažymėtų prekių klastotėmis (2016 m. liepos 7 d. ESTT sprendimas byloje *Tommy Hilfiger...*, 29, 30 p.).

Apibendrinant minėtų teisinių interneto tarpininkų kategorijų apžvalgą, būtų galima teigti, kad tarpininkų atliekamų funkcijų, taip pat skirtingų jų kategorijų teisinio reguliavimo įvairovė puikiai rodo šio ypač didelio subjektų rato priešinimąsi galimiems visas kategorijas apimantiems apibūdinimams. Kaip buvo galima matyti anksčiau, šie subjektai savo vykdomos veiklos pobūdžiu yra tiek skirtingi ir nutolę vienas nuo kito, jog, siekiant pateikti išsamią jų atsakomybės klausimų analizę, vien bendros tarpininkų kategorijos naudojimas tyrimų kontekste atrodytų ne visada tikslingas. Nepaisant to, kai kurie autoriai, tirdami interneto tarpininkų atsakomybės klausimus, yra linkę neskaidyti interneto tarpininkų į atskiras kategorijas (pvz., žr. Pappalardo, 2023, p. 8). Toks analizės kelias iš dalies gali būti suprantamas, nes, kaip bus galima matyti toliau, daugelis su interneto tarpininkų veikla susijusių taisyklių ir principų yra (ar bent istoriškai buvo) taikomi gana plačiai ir apima ne vieną atskirą interneto tarpininkų kategoriją (pavyzdžiui, galima paminėti bendros stebėsenos draudimo principą, kuris taikomas visiems informacinės visuomenės paslaugų teikėjams). Be to, kaip pabrėžia Graeme Dinwoodie, leidę, kad dėl techninių ar funkcinių priežasčių sukurtos teisinės apibrėžtys užgožtų platesnio reiškinio, kurį siekiame reguliuoti, supratimo paieškas, turėtume galimybę kalbėti tik apie detales, nematydami bendro interneto tarpininkų reguliavimo klausimų paveikslo (Dinwoodie, 2020, p. 56). Todėl šiame darbe, kur tai gali būti pateisinama, toliau tam tikri svarbūs interneto tarpininkų atsakomybės klausimai bus analizuojami bendrai bei tam ir toliau bus pateikiamos bendros nuorodos į interneto tarpininkus, šią sąvoką vartojant apibūdinti visus subjektus, kurie, pirma, savo paslaugas vienu ar kitu aspektu sieja su interneto tinklais, ir, antra, sudaro sąlygas dalytis informacija informacinės visuomenės nariams. Tačiau, kur tai bus tikslinga, analizė koncentruosis tik į atskiras interneto tarpininkų kategorijas. Šis bendrojo interneto tarpininkų atsakomybės paveikslo pateikimas, kartu su atskiroms tarpininkų kategorijoms aktualių klausimų analize, galėtų suteikti visavertiškiausią prieigos tašką prie interneto tarpininkų atsakomybės, ją siekiant iliustruoti kaip glaudžiais ryšiais susijusią sistemą, kur kiekvienas jos

dalyvis gali pasižymėti savais reguliacinio pobūdžio ypatumais ir atsakomybės taikymo niuansais, tačiau kartu su kitais sudaro bendrą tarpininkavimo internete santykių visumą, paliečiančią įvairiausius interesus bei teises ir pareigas.

1.1.3. Interneto tarpininkais nepripažįstami subjektai

Ankstesnėje dalyje išskirtų tarpininkų kategorijų kiekis bei į vieną ar kitą kategoriją galinčių patekti subjektų sampyna neretai kelia iššūkių siekiant nustatyti tikslias šių kategorijų ribas. Tai apsunkina ir kai kurių kategorijų apibrėžimo aptakumas, leidžiantis atitinkamą reguliavimą taikyti labai dideliam subjektų ratui. Nepaisant to, galima sutikti su LAT išreikšta pozicija, kad „tarpininko samprata <...> neturėtų būti suprantama kaip beribė“ (LAT Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-85-378/2016). Ne visiems subjektams turėtų būti taikomos tarpininkams skirtos taisyklės ir, atvirkščiai, – esant specialiam reguliavimui, tarpininkų atsakomybei neturėtų būti taikomas bendrasis reguliavimas. Tačiau tam pirmiausia būtų reikalingas tikslus tarpininkų kvalifikavimas. Jam būtų verta atskirai aptarti keletą esminių su tarpininkų samprata teismų praktikoje išskirtų pozicijų.

Visų pirma galima pabrėžti, kad, anot LAT, tarpiniu informacinės visuomenės paslaugų teikėju gali būti pripažintas toks subjektas, kurio vaidmuo neutralus, o veiksmai yra tik techninio, automatinio ir pasyvaus pobūdžio, ir todėl jis neturi žinių apie saugomus duomenis arba jų nekontroliuoja. Taip nėra, kai paslaugų teikėjas, užuot neutraliai teikęs paslaugą tik techniškai ir automatiškai apdorodamas klientų pateiktus duomenis, atlieka aktyvų vaidmenį, leidžiantį jam turėti žinių apie šiuos duomenis ar juos kontroliuoti (LAT Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012; LAT Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013, LAT Civilinių bylų skyriaus 2016 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-52-687/2016). Jei tinklalapio valdytojas atlieka aktyvų vaidmenį, leidžiantį jam turėti žinių apie paslaugos gavėjų jo valdomame tinklalapyje pateikiamą informaciją ar ją kontroliuoti, toks tinklalapio valdytojas nepripažintinas prieglobos paslaugų, t. y. informacinės visuomenės paslaugų tarpiniu teikėju (*Ibidem*). Panašus išaiškinimas pateikiamas ir ESTT, nurodant, kad tarpinio paslaugų teikėjo vaidmuo turi būti tik neutralus, o jo veiksmai turėtų būti tik techninio ir pasyvaus pobūdžio (2010 m. kovo 23 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Google France*..., 114 p.).

Remiantis tuo, kas minėta, galima teigti, kad tarpininkų paslaugų teikėjo kvalifikavimas iš esmės yra susijęs su atsakomybės (ne)taikymo sąlygų vertinimu. Aktyviai veikiantis informacinės visuomenės paslaugų teikėjas negali būti atleidžiamas nuo atsakomybės ne tik dėl to, kad jis neatitinka atsakomybės netaikymo sąlygų (**2.1.1.** dalis), bet ir dėl to, kad jis apskritai nelaikytinas tarpininkavimo paslaugų teikėju. Tai ypač akivaizdu, kai tarpininkas aktyviais veiksmais tiesiogiai atlieka pažeidimus – šiuo požiūriu jis per daug nesiskiria nuo bet kokio kito pažeidėjo ir dėl pažeidimo masto nustoja būti „tarpininkas“.

Antra, reikėtų turėti omenyje, kad neatlygintinis prieigos prie tarpininko valdomo tinklalapio ir galimybės skelbti jame informaciją pobūdis neužkerta kelio šią paslaugą pripažinti informacinės visuomenės paslauga. Nors informacinės visuomenės paslaugų teikėjai apibrėžiami kaip subjektai, kurie įprastai teikia atlygintines paslaugas, tai nėra esminis kvalifikacinis kriterijus. Kaip nurodė LAT, pagal pirmiau nurodytą apibrėžtį tokios paslaugos tik paprastai, t. y. ne visada, yra atlygintinos (LAT Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012). Ši pozicija visiškai atitinka ir ESTT praktiką, byloje *Tobias Mc Fadden* ESTT pabrėžiant, kad nors „informacinės visuomenės paslauga“ apima bet kurią, paprastai už atlyginimą per atstumą, elektroninėmis priemonėmis ir asmeniškų paslaugų gavėjo prašymu teikiamą paslaugą, negalima daryti išvados, kad nemokamai suteikta ekonominio pobūdžio paslauga niekada negali būti laikoma „informacinės visuomenės paslauga“, kaip ji suprantama pagal Elektroninės komercijos direktyvos 12 straipsnio 1 dalį (2016 m. rugsėjo 15 d. ESTT sprendimas byloje *Tobias Mc Fadden*..., 41 p.). Paslauga, kurią sudaro prieigos prie viešojo ir nemokamo belaidžio ryšių tinklo suteikimas, gali būti laikoma informacinės visuomenės paslauga, jeigu atitinkamas paslaugų teikėjas ją teikia siekdamas reklamuoti savo parduodamas prekes arba teikiamas paslaugas (*Ibidem*, p. 42)[10].

Atsižvelgiant į šias pozicijas, galima teigti, kad paslaugų (ne)mokamas pobūdis nėra esminis kriterijus, kuris galėtų nulemti, ar tam tikras subjektas būtų priskirtas informacinės visuomenės paslaugų teikėjų kategorijai. Svarbiausi kriterijai – tai paslaugų teikimas elektroninėmis priemonėmis per atstumą ir paslaugų gavėjo prašymas gauti šias paslaugas. Jie palieka itin didelį galimų informacinės visuomenės paslaugų teikėjų ratą, tačiau iš jų tarpo padeda atmesti

[10] Toks išaiškinimas turėtų paneigti doktrinoje dar kartais išryškinamas abejones, ar subjektai, kurie pajamas iš savo veiklos gauna ne tiesiogiai iš jų teikiamos paslaugos naudotojų, tačiau iš interneto puslapyje pateikiamos reklamos, taip pat gali būti laikomi informacinės visuomenės paslaugų teikėjais (Madiega, 2020, p. 4).

tam tikrus komercinius subjektus, pavyzdžiui, interneto kavines (nes paslaugos neteikiamos nuotoliniu būdu) ir transliuotojus (kurie, o ne vartotojai, nustato, kur ir kada vyksta transliacijos) (Dinwoodie, 2020, p. 41).

Atskirai taip pat būtina pabrėžti, kad ne visi informacinės visuomenės paslaugų teikėjai veikia kaip tarpininkai ir jų paslaugos yra būtent trečiųjų asmenų sukurtos informacijos perdavimas (saugojimas). Dalis informacinės visuomenės paslaugų teikėjų, kaip buvo minėta, gali vartotojams perduoti savo pačių sukurtą informaciją, tačiau jų paslaugos vis tiek galėtų būti kvalifikuotos kaip informacinės visuomenės paslaugos (perduodamos nuotoliu, elektroninėmis priemonėmis, paslaugų gavėjų užsakymu). Vienas iš tokių informacinės visuomenės paslaugų teikėjų pavyzdžių galėtų būti generatyvinio dirbtinio intelekto platformos, kurios informaciją duomenų bazėse dažnai saugo ir ją perduoda be pirminių informacijos teikėjų prašymo. Šių platformų įsikišimas apdorojant saugomą informaciją neleidžia lankytojams matyti pirminės tos informacijos versijos (nebent dirbtinis intelektas ją iš dalies pateikia nė kiek nepakeitęs), dėl ko dirbtinio intelekto platformos tampa artimesnės tiesioginiams informacijos mainų dalyviams (informacijos kūrėjams), o ne tarpininkavimo paslaugos teikėjams, kaip jie galėtų būti suprasti Skaitmeninių paslaugų akto kontekste[11]. Apie šių subjektų atsakomybę lengviau kalbėti juos atitinkamai vertinant kaip pirminius (tiesioginius) pažeidėjus, o ne kaip tarpininkavimo paslaugų teikėjus[12].

Kaip bus galima matyti toliau, būtent minėtos – informacinės visuomenės paslaugų ir tarpininkavimo paslaugų teikėjų – kategorijos (ir jas sudarančios subkategorijos, kaip antai tarpininkai podėlininkai, paprasto perdavimo paslaugos teikėjai, prieglobos paslaugų teikėjai) yra aktualiausios kategorijos analizuojant interneto tarpininkų civilinę atsakomybę. Kitos kategorijos, kaip antai „tarpininkai“, nurodomi Informacinės visuomenės direktyvoje (8 str. 3 d.), Teisių gynimo direktyvoje (11 str.), yra aktualesnės

[11] Tikslus atskirų dirbtinio intelekto platformų kvalifikavimas galėtų priklausyti nuo tikslių su jų teikiamomis paslaugomis susijusių aplinkybių. Dalis platformų informaciją galėtų saugoti ir pirminių informacijos teikėjų prašymu, todėl savaime jų kvalifikavimo prieglobos paslaugų teikėjais galimybė neturėtų būti atmesta. Vertinant šį aspektą taip pat reikėtų atsižvelgti į kartu su dirbtinio intelekto paslaugomis teikiamas papildomas paslaugas (šį įrankį galint būti integravus į paieškos variklius, socialinius tinklus ar pan.), kurios galėtų nulemti bendrą subjekto kvalifikavimą kaip tarpininko.

[12] Dažniausiai teismų praktikoje ir doktrinoje išskiriami pažeidimai – autorių teisių saugomų kūrinių panaudojimas treniruojant dirbtinio generatyvinio intelekto įrankius ir šių kūrinių paskelbimas. Daugiau apie generatyvinio dirbtinio intelekto platformų valdytojų atsakomybę, jai reikšmingas autorių teisių išimtis žr. Gillotte, 2020; Dornis, Stober, 2024.

kalbant apie kitus galimus autorių, prekių ženklų savininkų ir kitų intelektinės nuosavybės teisių turėtojų teisių gynimo būdus, kaip teismo galimus taikyti draudimus ir įpareigojimus, kurie nėra šios disertacijos tyrimo objektai[13]. Nepaisant to, ir „tarpininkų“ tinkamas supratimas, ypač įžvelgiant tam tikrą kontrastą su informacinės visuomenės paslaugų teikėjais bei tarpininkavimo paslaugų teikėjais, gali palengvinti orientavimąsi tarp painių tarpininkų atsakomybės taisyklių.

Šiame kontekste paminėtina, kad ESTT, pasisakydamas dėl tarpininkų sąvokos, kaip ji turėtų būti suprantama pagal Informacinės visuomenės direktyvos ir Teisių gynimo direktyvos nuostatas, ne kartą yra nurodęs, kad tarpininkai – bet kokie asmenys, kurie perduoda trečiųjų asmenų daromus saugomų kūrinių ar kitų objektų pažeidimus tinkle (2014 m. kovo 27 d. ESTT sprendimas byloje *UPC Telekabel*..., 30 p.; šis aiškinimas pateikiamas ir 2010 m. gruodžio 22 d. Europos Komisijos ataskaitoje dėl Direktyvos 2004/48/EB taikymo (SEC(2010)1589 Final), nurodant, kad „pagal Direktyvą sąvoka „tarpininkas“ suprantama plačiai ir apima visus asmenis, „kurių paslaugas tretieji asmenys naudoja, pažeisdami intelektinės nuosavybės teises“ (ataskaitos 2.5.1.2. punktas)). Pagal šią poziciją „tarpininkais“ gali būti laikomi ne tik tarpininkai podėlininkai, paprasto perdavimo paslaugos teikėjai, prieglobos paslaugų teikėjai, bet ir kokie kiti paslaugų teikėjai, kurių ekonominė veikla padeda perduoti trečiųjų asmenų daromus pažeidimus. Šią poziciją ESTT taip pat išplėtė *Tommy Hilfiger* byloje, nurodęs, jog tam, kad ūkio subjektas būtų kvalifikuojamas kaip tarpininkas, kaip tai suprantama pagal šias nuostatas, turi būti nustatyta, kad jis teikia paslaugą, kuria pasinaudoję vienas ar keli kiti asmenys gali pažeisti vieną ar kelias intelektinės nuosavybės teises; nereikia, kad toks subjektas palaikytų ypatingus santykius su tuo asmeniu ar asmenimis (2016 m. liepos 7 d. ESTT sprendimas byloje *Tommy Hilfiger*..., 23 p.). Atsižvelgdamas į tai, M. Husovec savo įtakingame darbe „*Injunctions against Intermediaries in the European Union*“ teigia, kad tokie subjektai, kaip antai mokėjimo ar anonimizavimo paslaugų teikėjai, domenų vardų registraciją vykdantys subjektai, paieškos sistemos, VPN paslaugų teikėjai ar kitos techninės infrastruktūros teikėjai, tikėtina, galėtų atitikti ESTT pateikiamą „tarpininko“ supratimą (Husovec, 2017b, p. 90) – šių subjektų paslaugos gali būti panaudotos pažeisti intelektinės nuosavybės teises. Tačiau tokiai mokslininko pozicijai galėtų prieštarauti LAT, kuris 2016 m. byloje Nr. 3K-3-85-378/2016 yra pateikęs vertinimą, kad bendrovės, kurios asmenims, siekiantiems surinkti įmokas už prekes ar paslaugas (*inter*

[13] Nors neatmestina, kad nurodytų įpareigojimų tarpininkams neįvykdymas galėtų būti pagrindas ir civilinei atsakomybei kilti.

alia, ir piratinių tinklalapių valdytojams), teikia įmokų surinkimo, pinigų perlaidų paslaugas elektroninės bankininkystės, SMS žinučių ar 900-osios telefono linijos būdais, nelaikytinos tarpininkais, kaip jie suprantami pagal ATGTĮ 78 str. (LAT Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-85-378/2016), nes tai neproporcingai išplėstų ATGTĮ 78 str. minimų draudimų taikymo galimybę (*Ibidem*, p. 34). Nepaisant to, LAT yra sutikęs, kad tarpininkais galėtų būti laikomos interneto prieigos paslaugas teikiančios įmonės (LAT Civilinių bylų skyriaus 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-969/2019), o Lietuvos apeliacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad jais galėtų būti laikomi interneto svetainių, kuriose atliekami autorių teisių pažeidimai, valdytojai (savininkai) (Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-652/2010).

ESTT pozicijų (jas aiškinančios doktrinos) ir LAT praktikos dalinis išsiskyrimas galėtų būti aiškinamas tuo, jog ATGTĮ 78 str. pateiktas tarpininkų apibūdinimas yra detalesnis nei Informacinės visuomenės direktyvoje (8 str. 3 d.) ir Teisių gynimo direktyvoje (11 str.) minimos „tarpininko“ apibrėžtys. Nors ATGTĮ 78 str. ir yra įgyvendinamos minėtų direktyvų aktualios nuostatos, šiame straipsnyje pateiktas „tarpininkų“ apibūdinimas yra papildytas informacijos perdavimo elektroninių ryšių tinklais paslaugų teikėjų, galimybės naudotis elektroninių ryšių tinklais paslaugų teikėjų ir informacijos saugojimo paslaugų teikėjų išskyrimu, taip aiškiai tarpininko sąvoką siejant su būtent šio pobūdžio paslaugomis, o ne bet kokiomis kitomis pažeidimų atlikimo palengvinimo paslaugomis.

Būtų galima teigti, kad toks Lietuvos reguliavimo nustatytas „tarpininkų“ apibūdinimas yra artimesnis informacinės visuomenės paslaugų teikėjų, teikiančių podėliavimo, paprasto perdavimo ir prieglobos paslaugas (tarpininkavimo paslaugų teikėjų), apibrėžimui ir padeda pasiekti didesnį sisteminį nuoseklumą. Kita vertus, lyginant jį su ESTT pateiktu išaiškinimu, juo taip pat pasiūloma siauresnė draudimų ir įpareigojimų taikymo už autorių teisių pažeidimus galimybė. Pabrėžtina, kad ES reguliavimu niekada nebuvo kelta tikslo suvienodinti subjektus, kuriems, kaip „tarpininkams“, galėtų būti taikomi draudimai ar įpareigojimai, bei subjektus, kuriems taikytinos kitos specialios su civiline atsakomybe susijusios taisyklės. Antai Elektroninės komercijos direktyvos 12–14 str., numatančiuose specialų reguliavimą podėlininkams, paprasto perdavimo paslaugos teikėjams, prieglobos paslaugų teikėjams, numatyta, jog ypatingos atsakomybės netaikymo sąlygos, kurios nustatomos minėtuose straipsniuose, neturi įtakos teismo arba administracinės institucijos galimybei vadovaujantis valstybių narių teisės sistemomis reikalauti, kad paslaugų teikėjas nutrauktų pažeidimą arba užkirstų jam kelią

(Elektroninės komercijos direktyvos 12 str. 3 d., 13 str. 2 d., 14 str. 3 d.; analogiškos nuostatos numatytos Skaitmeninių paslaugų akto 4 str. 3 d., 5 str. 2 d., 6 str. 3 d.). Taigi, ES teisės aktuose minimi „tarpininkai“ yra gimininga, tačiau nuo kitų kategorijų nepriklausoma sąvoka, kuri turėtų būti aiškinama izoliuotai. Lietuva, ATGTĮ 78 str. pasirinkusi ją iš dalies susieti su podėlininkų, paprasto perdavimo paslaugos teikėjų, prieglobos paslaugų teikėjų paslaugomis, sumažino subjektų, kuriems galėtų būti taikomi draudimai ir privalomi nurodymai, ratą. Tai atrodo gana keistai, atsižvelgiant į tai, jog kituose su intelektine nuosavybe susijusius santykius reguliuojančiuose įstatymuose, numatančiuose įpareigojimų ir draudimų taikymo galimybę „tarpininkams“, panašių susiaurinimų nenumatoma (PŽĮ 70 str. 4 d., 73 str. 2 d. 3 p.; PĮ 52 str. 4 d., 55 str. 2 d.; DĮ 47 str. 4 d., 47^3 str. 2 d.) ir apskritai nepateikiama tarpininko sąvokos, taip sudarant prielaidas ir platesniam įpareigojimų (draudimų) taikymui.

Šiame kontekste taip pat reikėtų paminėti, kad, jau praėjus kuriam laikui po 2016 m. LAT išaiškinimo pateikimo, ATGTĮ 78 str. buvo papildytas nuostatomis, kuriomis numatyta galimybė Lietuvos radijo ir televizijos komisijai duoti privalomus nurodymus *mokėjimo, kredito ar kitai finansų įstaigai* nutraukti mokėjimus ar kitas finansines operacijas, susijusias su subjektu, vykdančiu veiklą, kuria autorių teisių saugomas turinys neteisėtai viešai paskelbiamas viešojo naudojimo kompiuterių tinklais (internete) (ATGTĮ 78 str. 9–13 d.; Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 78 straipsnio pakeitimo įstatymas, TAR, 2023, Nr. 14037). Nors šiais pakeitimais tarpininkų sąvoka, vartojama ATGTĮ 78 str. 1 d., nepakeista, manytina, kad panašaus pobūdžio ginčui, kaip apibūdinta aukščiau, iškilus šiandien, jis turėtų būti sprendžiamas 78 str. 1 d. įtvirtintas nuostatas aiškinant sistemiškai su kitomis ATGTĮ 78 str. dalimis. Pagal tokį aiškinimą privalomi įpareigojimai (draudimai) mokėjimo, kredito ar kitai finansų įstaigai galėtų būti taikomi ir teismo pagal ATGTĮ 78 str. 1 dalį. Priešingu atveju (aiškinant priešingai) būtų suvaržytos teisių turėtojų teisminės gynybos galimybės, sukelta prieštara ESTT praktikai bei nepagrįstai sudaryta atskirtis tarp ATGTĮ ir kitų su intelektine nuosavybe susijusius santykius reguliuojančių teisės aktų. Šiuo požiūriu ir tarpininkų (prie kurių įstatyme net nevartojama žodžio „interneto“) sąvoka turėtų būti suprantama plačiai, apimti ne tik tradiciškai jai priskiriamus podėlininkus, paprasto perdavimo paslaugos teikėjus, prieglobos paslaugų teikėjus, bet ir kitus tarpininkus, kurių paslaugos gali būti panaudotos siekiant pažeisti intelektinės nuosavybės teises (*inter alia,* mokėjimo, kredito ar kitas finansų įstaigas, teikiančias paslaugas kitiems tarpininkams, savo ruožtu teisiogiai sudarančias sąlygas pažeidimams daryti).

Tačiau net ir turint tai omenyje, nederėtų teigti, kad šis aiškinimas savaime turėtų sugriauti bendrą LAT laikyseną, kad „tarpininko samprata <...> neturėtų būti suprantama kaip beribė <...>“. Net ESTT, netiesiogiai pripažindamas, kad jo pateikta tarpininkų sąvokos interpretacija yra ypač plati, hipotetiškai ėmė klausti, kur galėtų būti jos ribos bei ar elektrą pažeidėjams teikiantys asmenys taip pat galėtų būti laikomi „tarpininkais“ (2016 m. liepos 7 d. ESTT sprendimas byloje *Tommy Hilfiger*..., 28 p.), kas visiškai nutrintų tarpininkų apibrėžties ribas. Šiuo požiūriu Lietuvos pasirinktas (gal kiek per) atsargus požiūris yra intuityviai suprantamas ir sveikas jo laikymasis (atlikus minėtas nedideles korekcijas) galėtų būti racionalus. Siekis, kaip ir visada sprendžiant su intelektine nuosavybe susijusius klausimus, turėtų būti proporcingumo ir interesų pusiausvyros principų, kurie intelektinės nuosavybės teisių kontekste ypač akcentuojami ir pačiu ES reguliavimu, atitiktis.

1.2. Interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo prielaidos

Kuo detalesnis „tarpininkų“, „informacinės visuomenės paslaugų teikėjų“, „tarpininkavimo paslaugų teikėjų“ ir kitų interneto tarpininkų teisinių kategorijų apibūdinimas gali padėti sumažinti tarpininkų veiklos ir atsakomybės reguliavimo fragmentiškumo poveikį ir padėti lengviau taikyti aktualias teisės normas. Tačiau, kaip atskleidžia ir minėta teismų praktika, tai nėra lengva užduotis, net ir teismams susiduriant su kliūtimis tinkamai taikyti tam tikroms kategorijoms priskirtinas atsakomybės taisykles. Šiame kontekste, analizuojant ir taikant susijusį reguliavimą, papildomai galėtų pagelbėti tarpininkų atsakomybės reguliavimo prielaidų išskyrimas. Tai, kuo tarpininkai išskiria iš kitų subjektų, ir tai, kokį poveikį jie turi informacijos mainų sistemai, gali paaiškinti (arba paneigti) jų išskirtinio reguliavimo priežastis bei geriau suprasti taikytinus atsakomybės modelius. Šių aspektų analizei geriausiai padėtų fizinių (t. y. materialiojoje erdvėje veikiančių) tarpininkų palyginimas su interneto tarpininkais bei tarpininkų vaidmens *Web* 2.0[14] sistemoje įvertinimas. Su šiais klausimais susijusiems atsakymams ir skiriama tolesnė darbo dalis.

[14] *Web* 2.0 – populiariojoje literatūroje vartojamas terminas, skirtas dabartiniam interneto raidos (veikimo) etapui, kurio metu vartotojai gali kartu aktyviai kurti, dalytis ir bendradarbiauti per interaktyvias platformas, tokias kaip socialiniai tinklai, tinklaraščiai ir kt., apibūdinti. Iki jo veikęs *Web* 1.0 buvo statiškas ir daugiausia skirtas vienpusiam informacijos pateikimui.

1.2.1. Interneto tarpininkai ir kiti informacijos sklaidos tarpininkai

Atsakomybės už trečiųjų asmenų atliekamus pažeidimus klausimas nėra visiškai unikalus ir būdingas vien tik interneto plotmėje susiklostantiems santykiams. Išties, istorijoje neretai su naujų technologijų ar priemonių, leidžiančių perteikti informaciją per nuotolį ar ją išsaugoti vėlesnei prieigai, atsiradimu (išplitimu) taip pat kildavo klausimų ir dėl įvairiausio pobūdžio paslaugų teikėjų, galinčių padėti palengvinti informacijos perdavimo ar išsaugojimo procesus, atsakomybės ar pareigų. Antai, XIX amžiuje JAV Aukščiausiajame teisme buvo nagrinėjami klausimai dėl pašto, kaip tarpininko perduodant informaciją laiškais ar siuntomis, pareigų tikrinant siuntų turinį, pažymint, kad nors pašto tarnybos galėtų užkirsti kelią žalai atsirasti patikrindamos kiekvieną siuntinį, tai pažeistų laiškų adresatų ir siuntėjų teisę į privatumą, todėl tai negali būti atlikta be teismo sankcijos (žr. 1878 m. spalio 1 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimą byloje *Ex parte Jackson*, 96 U.S. 727 (1878); minimas Riordan, 2016, p. 46). Panašiai, XX a. antroje pusėje Vokietijoje ir kitose Vakarų valstybėse taip pat buvo keliami įvairūs klausimai dėl tuščių televizijos programų įrašų kasečių gamintojų atsakomybės, kai šios kasetės namų buityje tapo įprastos naudoti neteisėtam televizijos programų įrašymui (atgaminimui), ir teisių turėtojai, negalėdavę efektyviai kovoti su individualiais pažeidėjais, kreipdavo savo reikalavimus kasečių gamintojams, kaip priemonių pažeidimams atlikti teikėjams[15] (Spindler, 2020, p. 23). Atitinkami klausimai taip pat įvairiais laikotarpiais kelti ir dėl televizijos transliuotojų atsakomybės už jų atliekamų užsakomųjų (trečiųjų asmenų sukurtų) transliacijų turinio, fizinių turgaviečių valdytojų atsakomybės už šiose turgavietėse veiklą atliekančių nepriklausomų pardavėjų neteisėtai platinamų laikmenų su kūrinių įrašais (pvz., žr. 1996 m. sausio 25 d. JAV Devintosios apygardos apeliacinio teismo (*U.S. Court of Appeals for the Ninth Circuit*) sprendimą byloje *Fonovisa, Inc. v. Cherry Auction, Inc*., 76 F.3d 259). Interneto tarpininkai, atrodytų, šiame kontekste visiškai neišsiskirtų, jiems tiesiog pasitelkiant vieną iš daugelio galimų priemonių informacijai perduoti – internetą – tarpininkavimo paslaugoms teikti savo naudotojams. Todėl visiškai pagrįstai būtų galima klausti, ar jų atsakomybės klausimus yra tikslinga spręsti atskirai,

[15] Šis klausimas galiausiai išspręstas įtvirtinant asmeninio atgaminimo išimtį, kasečių gamintojams ir kitų laikmenų platintojams neturint nutraukti savo veiklos (teisės aktų leidėjui jos nelaikant neteisėta), tačiau turint pareigą teisių turėtojams sumokėti kompensaciją už šių laikmenų platinimą (panašaus pobūdžio reguliavimas įtvirtintas ir Lietuvoje, žr. ATGTĮ 20 str. 1–5 d.).

o galbūt būtų prasmingiau kelti klausimus apie tarpininkavimą savaime, nepaisant būdo ar priemonių, kuriais perduodama informacija?

Šis klausimas yra juo labiau pagrįstas, atsižvelgiant į tai, kad pirmosios teorijos, kurios padarė didelę įtaką pradiniam interneto tarpininkų atsakomybės modelių vystymuisi, buvo sukurtos turint omenyje ne interneto tarpininkus, o teisininkus, finansinius patarėjus ir darbdavius (bei kitus panašius su trečiųjų asmenų „priežiūra“ susijusius subjektus), kurių atsakomybė buvo svarstyta jų klientų (darbuotojų) atliekamų pažeidimų kontekste (žr. Kraakman, 1993, p. 54) (plačiau **1.3.1.** dalyje). Nepaisant to, būtų galima paminėti keletą aplinkybių, dėl kurių interneto tarpininkai neabejotinai išsiskiria iš kito pobūdžio paslaugų teikėjų (be kita ko, kitų tarpininkų) konteksto.

Pirma, visiškai neginčytina, kad internete atliekamų pažeidimų skaičius yra išskirtinai gausus. Nors šie pažeidimai pasižymi dideliu latentiškumu ir jų tikslūs skaičiai gali būti sunkiai nustatomi, apytikslį tokių pažeidimų mastą gali iliustruoti kad ir toliau pateiktos statistikos pavyzdžiai. Antai, ESINT duomenimis, per 2022 metus ES teritorijoje prie piratines paslaugas teikiančių svetainių buvo prisijungta daugiau nei 36 milijardus kartų[16] (ESINT, 2023, p. 20), o vien per 2022 m. pirmąjį pusmetį „YouTube“ (kuri yra tik viena iš daugelio turinio skelbimo platformų) sulaukė daugiau kaip 750 milijonų pranešimų apie galimai autorių teises pažeidžiantį turinį[17] (Ceci, 2023). 2022 ir 2023 metais pažeidimų skaičiais tik šiek tiek atsiliko ir pramoninių teisių pažeidėjai, 2023 m. vienai iš populiariausių elektroninių prekyviečių „Amazon“ identifikavus bei sulaikius daugiau nei 6 milijonus produktų, kuriais pažeistos pramoninės nuosavybės teisės (Amazon, 2023, p. 14), o kitai elektroninei prekyvietei „e-Bay“ 2022 m. proaktyviai užblokavus daugiau 88 milijonus skelbimų, skirtų pramonines nuosavybės teises pažeidžiančių prekių pardavimui (e-Bay, 2023, p. 3). ESINT duomenimis, nors 97 proc. europiečių mano, kad svarbu, jog išradėjai, kūrėjai ir atlikėjai galėtų apginti savo teises ir gauti užmokestį už darbą, 10 proc. jų įsigijo padirbtų prekių, o panaši dalis prisipažino, kad tyčia parsisiuntė ar transliavo turinį iš neteisėtų interneto

[16] Iš šio skaičiaus 3,98 mlrd. prisijungimų buvo prie filmus neteisėtai platinančių svetainių, 1,93 mlrd. prie muziką platinančių svetainių, 17,5 mlrd. prie televizijos programas platinančių svetainių, 9,87 mlrd. prie publikacijas platinančių svetainių, 2,74 mlrd. prie programinę įrangą platinančių svetainių. ESINT 2024 m. studijos duomenimis, vidutinis vartotojas, pasinaudodamas tarpininkų teikiamomis priemonėmis, per mėnesį maždaug 10 kartų prieina autorių teises pažeidžiantį neteisėtą turinį (ESINT, 2024, p. 11).

[17] Tiesa, didžiąją dalį šio skaičiaus sudaro pranešimai apie su automatiniais filtravimo mechanizmais atpažintą turinį, kuris vėliau peržiūros metu nebūtinai buvo ar turėjo būti pripažintas kaip iš tiesų neteisėtas.

šaltinių (turint omenyje ES narėse gyvenančių žmonių populiacijos dydį, tai galėtų būti daugiau nei 45 milijonai hipotetinių pažeidėjų) (ESINT, 2019, p. 15). Šių pažeidimų mastas galėtų atrodyti dar didesnis, turint omenyje tai, kad neteisėtai turinį (ar prekių ir paslaugų skelbimus) galima pasiekti ne tik neteisėtose, bet ir įprastai teisėtai informaciją pasiekiančiose svetainėse, iš kurių buvo pateikti tik keli pavyzdžiai. O net juose apie dalį pažeidimų galėjo būti nepranešta, dėl ko jie galimai buvo nepašalinti ir galėjo neatsispindėti statistikoje.

Antra, pažeidimų gausa atitinkamai nulemia ir išskirtinai didžiulius teisių turėtojų patiriamus finansinius praradimus. Antai, ekonominius tyrimus atliekantys mokslininkai pastebi, kad nors pasaulinės pajamos iš muzikos įrašų sparčiai augo 1973–1999 m., t. y. iki muzikos skaitmeninimo ir interneto plitimo, nuo 1999 m., arba po to, kai pradėjo veikti pirmoji didelė internetinė piratavimo svetainė „Napster“, pajamos iš muzikos įrašų pardavimo drastiškai smuko (Barker, 2018, p. 3). Susidaręs ekonominis atotrūkis tarp muzikos industrijos generuojamos bendros apyvartos ir bendro pasaulinio ekonomikos augimo, vertinant globalų nominalųjį BVP, šiuo metu ir toliau didėja (IFPI, 2019, p. 13), nepaisant to, kad pastaraisiais metais nominaliosios muzikos kūrėjų pajamos didėjo dėl uždarbio iš srautinio muzikos transliavimo (Barker, 2018, p. 3)[18]. Autoriams ir kūrybos industrijų atstovams atstovaujančių asociacijų teigimu, šis neigiamas ekonominis poveikis patiriamas ne tik dėl piratinių svetainių veiklos (kurių neigiama įtaka teisių turėtojų interesams neabejotina), bet ir dėl pastaruosius du dešimtmečius vykusio turinio dalijimosi internete platformų bei kitų interneto tarpininkų iškilimo,

[18] Akivaizdu, kad neigiamą ekonominį poveikį teisių turėtojams dėl pažeidimų internete galima pastebėti ne tik muzikos, bet ir filmų, serialų, programinės įrangos ir kitų su intelektinės nuosavybės objektų naudojimu susijusių industrijų srityse (pvz., žr. Mun, 2013, p. 14; Ma *et al.*, 2016, p. 36). Šie praradimai patiriami ne tik dėl sumažėjusių teisių turėtojų atliekamų intelektinės nuosavybės objektų pardavimo apimčių, bet ir dėl teisių turėtojams sudaromo spaudimo sumažinti parduodamų prekių ir paslaugų kainas, kenkimo prekių ženklų ir įmonių reputacijai, sumažėjusio teisių turėtojams mokėtinų autorinių atlyginimų srauto, išlaidų dėl: 1) pažeidimų tyrimų; 2) visuomenės informavimo ir švietimo iniciatyvų; 3) techninių priemonių taikymo; 4) bylinėjimosi kovojant su pažeidėjais ir 5) produktų pakuočių modifikavimo, siekiant atgrasyti nuo pažeidimų (OECD, 2008, p. 134). Neigiamą poveikį patiria ir daugelis pramoninės nuosavybės teisių savininkų, kurie tam tikrus praradimus gali sieti su tarpininkų teikiamomis suklastotų prekių bei paslaugų platinimo galimybėmis (Sun *et al.*, 2020, p. 190). Be to, remiantis 2020 m. pateiktu Europos Komisijos vertinimu, šie praradimai laikui bėgant gali didėti, nes internetu parduodamų suklastotų prekių ir paslaugų apimtys auga (Europos Komisijos kombinuotojo vertinimo veiksmų planas / pradinis poveikio vertinimas, Ares (2020)2,877,647).

nulėmusio sumažėjusią kūrinių įrašų pardavimų apimtį (Spindler, 2020, p. 3). Tai buvo tiesiogiai pripažinta ir ES teisės aktų leidėjo, priimant specialųjį reguliavimą autorių teisių srityje, kuriuo siekta sumažinti minėtą turinio dalijimosi internetu sektoriuje stebimą ekonominį „vertės atotrūkį“ (BSR direktyvos 17 str.; 2016 m. rugsėjo 14 d. Europos Komisijos pasiūlymas COM (2016) 593 final dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, p. 3), manant, kad vertė, sukuriama platinant turinį internete <...> turėtų būti sąžiningai padalyta [perdalyta] tarp platintojų ir teisių turėtojų (2016 m. gegužės 25 d. Europos Komisijos komunikatas COM(2016) 288 final, Interneto platformos ir bendroji skaitmeninė rinka, Europos galimybės ir uždaviniai, p. 9–10).

Trečia, tradiciškai teigiama, kad teisių turėtojams bendru atveju gali būti veiksmingiau siekti interneto tarpininkų, o ne trečiosios šalies atsakomybės (*inter alia*, 2022 m. birželio 2 d. ESTT GA Maciej Szpunar išvados sujungtose bylose *Christian Louboutin*... 5 p.). Tarpininkai sudaro technines sąlygas trečiajai šaliai padaryti pažeidimą ir kontroliuoja savo paslaugas (platformą) (*Ibidem*). Todėl jie, bent jau iš principo, gali nutraukti tą pažeidimą (*Ibidem*). Kol techniniu lygiu interneto tarpininkams taikyti pažeidimo nutraukimo priemones (pvz., neteisėtos informacijos prieigos apribojimo, informacijos pašalinimo priemones) dažnai gali būti gana nesudėtinga, kitokio pobūdžio informacijos sklaidos įgalintojai analogiškų efektyvių priemonių sustabdyti pažeidimus gali neturėti – pvz., kalbant apie jau minėtus vaizdo kasečių gamintojus, greičiausiai reikėtų pripažinti, kad, norint, jog vaizdo įrašų kasetės ar kitos laikmenos visiškai nebūtų naudojamos kūriniams ar kitiems objektams atgaminti, galėtų prireikti apskritai uždrausti jų prekybą.

Ketvirta, pripažįstant, kad neteisėtos informacijos perdavimas internetu sudaro išskirtinį iššūkį efektyviai intelektinės nuosavybės teisių apsaugai, kartu negalima nuneigti, kad tarpininkų veikla sukuria didžiulę teigiamą naudą visuomeniniame kontekste. Kaip antai, į jau minėtą „YouTube“ platformą kasdien įkeliama (viešai pasidalijama) daugiau nei 20 milijonų audiovizualinių kūrinių įrašų, kurie pasiekiami peržiūrai daugiau nei 100 valstybių visame pasaulyje (YouTube, 2025a), o kitoje platformoje „Vimeo“, turinčioje panašų pasiekiamumą teritoriniu požiūriu, kas mėnesį įkeliama 10 milijonų įrašų (Daniel, 2025). Didžioji dalis šio turinio yra teisėta ir jos nevaržoma sklaida neabejotinai yra svarbi informacijos laisvės, saviraiškos plėtros požiūriu. Kitas jau minėtas subjektas – „Amazon“ – 2025 m. suteikė elektroninės prekybos paslaugas taip pat daugiau nei 100 regionų ir juo naudojosi beveik 10 milijonų prekybininkų (Amazon, 2025; Forceget, 2025), kol lietuviškasis vienaragis „Vinted“ turi daugiau nei 100 milijonų vartotojų

(prekybininkų ir pirkėjų) (Tafradzhiyski, 2025). Šių ir kitų tarpininkų veiklą teisinės atsakomybės priemonėmis suvaržant neproporcingai, susidarytų daug didesnis neigiamas poveikis ūkinei, saviraiškos, informacijos sklaidos laisvei (pagal paveiktų paslaugų naudotojų skaičių), inovacijų kūrimui ir (bent tam tikrais atvejais) ekonomikos augimui, nei atskirų regioninių (fizinių) tarpininkų veiklos varžymas atsakomybės priemonėmis, dėl ko jai, manytina, turėtų būti teikiamas atitinkamas atskiras dėmesys.

Apibendrinant būtų galima teigti, kad išskirtinio dėmesio interneto tarpininkams skyrimas galėtų būti pateisinamas paties interneto, kaip geografine teritorija nevaržomos ir itin efektyvios informacijos perdavimo priemonės, pobūdžio bei ekonomine, organizacine prasme didžiausio tarpininkų „tinkamumo“ atlikti pažeidimų kontrolę. Tačiau šios aplinkybės jų atsakomybės išskirtinį reguliavimą bei analizę daugiausiai pateisina utilitariniu ar ekonominio našumo požiūriu. Iš tiesų, kaip detaliau yra aptariama šios disertacijos **1.3.1.** dalyje, utilitariniais motyvais iš esmės ir yra grindžiamas specialusis interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimas (arba bent jau buvo grindžiamos ankstyvosios šio reguliavimo išraiškos). Tačiau ta apimtimi, kiek jis nėra taikomas, interneto tarpininkams taip pat potencialiai gali būti taikomas bendrasis su civiline atsakomybe susijęs reguliavimas (**4.2.** dalis). Šis bendrasis reguliavimas, bent jau pagal generalinio delikto teisės tradiciją, iš esmės siejamas ne su kokių nors ekonominių, utilitarinių tikslų pasiekimu, o korekcinio teisingumo, suprantamo pagal bendrus civilinės atsakomybės principus, įgyvendinimu (**1.3.3.** dalis), dėl ko ir tam tikra atsakomybės taikymo logika skirtingose situacijose gali supanašėti. Vis dėlto net ir šis, bendras (ne tik interneto, bet ir kito pobūdžio tarpininkams reikšmingas), reguliavimas turėtų būti taikomas tik atsižvelgiant į visus interneto tarpininkų vykdomos veiklos ypatumus, nuo kurių galėtų priklausyti tokie aspektai, kaip antai tarpininkams taikomas rūpestingumo standartas, atsakomybės sąlygų turinys ir kt. Todėl bet kokiu atveju nepaisyti akivaizdžios, būtent su interneto tarpininkais susijusių santykių specifikos, nagrinėjant jų atsakomybės klausimus, nereikėtų. Kol paštas, fizinės prekyvietės ir kiti neinternetiniai tarpininkai susieja pavienius informacijos siuntėjus ir gavėjus (pirkėjus ir pardavėjus), interneto tarpininkai tą pačią informaciją (pasiūlymus) gali perduoti tūkstančiams ar net milijonams informacijos mainų sistemos dalyvių. Internete su tarpininkų pagalba atliekami pažeidimai tiek etiniu, tiek ekonominiu, socialiniu požiūriu tampa daug pavojingesni ir, galima išdrįsti teigti, reguliavimo požiūriu svarbesni (tiek iš jų užkardymo, tiek siekio neriboti teisėtos veiklos perspektyvos), nei individualūs su fiziniu tarpininkavimu susiję pažeidimai. Todėl ir išskirtinis dėmesys šiems pažeidimams jokiu būdu neturi būti sumenkinamas.

1.2.2. Interneto tarpininkai ir interneto reguliavimas

Šiandieninės informacinės visuomenės realijos lemia, kad interneto tarpininkų atsakomybė yra pakankamai intensyviai reguliuojama sritis[19]. Tačiau tokia ji buvo ne visada. Doktrinos autoriai, aptardami interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo istoriją, dažnai skiria net keturis etapus, kuriuos interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimas turėjo nueiti iki padėties, kurioje jis atsiduria dabartiniais laikais. Tai: pirma, betarpininkystės etapas, kuriame „kibernetinė“ erdvė ir jos dalyviai buvo vertinami kaip nereguliuojama atvirai komunikacijos anarchijai skirta „teritorija“; antra, apsaugos etapas, kuriame teritorinis turinio reguliavimas imtas harmonizuoti, o tarpininkai įgijo imunitetą nuo tam tikrų atsakomybės formų, jiems taikant „saugių uostų“ sistemą; trečia, plėtros periodas, kurio metu nacionalinėse ir tarptautinėse institucijose parengtos naujos atsakomybės taisyklės; ketvirta, balansavimo etapas, kurio metu reikalavimai dėl stipresnio teisių užtikrinimo susidūrė su prieštaravimais dėl galimo tarpininkų ir jų paslaugų naudotojų pamatinių teisių suvaržymo (Riordan, 2016, p. 4–5). Šie etapai rodo faktinį interneto tarpininkų reguliavimo raidos vystymąsi, pereinantį nuo visiško nereguliavimo laikotarpio iki jau sudarytos interneto tarpininkų atsakomybės sistemos peržiūros ir tobulinimo. Į šią raidą taip pat būtų galima pažiūrėti remiantis vienu ar kitu laikotarpiu dominavusiomis teorijomis, kurios galėtų nusakyti labiau ne faktinę reguliavimo vienu ar kitu etapu būseną, o tuo metu vyravusius požiūrius ar idėjas, kuriomis remiantis buvo priimtas ar keičiamas vienas ar kitas reguliavimas. Būtent, interneto tarpininkų reguliacinę raidą per šią prizmę būtų galima siūlyti skirstyti į tris etapus: pirma, „internetinio anarchizmo“ etapą, kai tikėta interneto, kaip visiškai nereguliuotinos erdvės, unikalumu ir internetinės decentralizacijos galimybe, kuri apskritai nepaliktų daug erdvės veikti tarpininkams; antra, internetinio utilitarizmo laikotarpį, kai pastebėta, kad, susikūrus įvairiems interneto tarpininkams, būtina nustatyti tam tikras atsakomybės (ne)taikymo taisykles, jeigu norima pasiekti didžiausią galimą naudą didžiausiam galimam kiekiui žmonių (**1.3.1.** dalis); ir, trečia, deontologiniu požiūriu grįsto reguliavimo plitimo etapą, kai imta plačiau deklaruoti (nors to užuomazgų buvo ir ankstyvuoju reguliavimo laikotarpiu) apie interneto tarpininkų etinę pareigą nesudaryti sąlygų pažeidimams internete (**1.3.2.** dalis). Tiek faktiniai reguliavimo etapai, kurie, kaip pažymi Jaani Riordan, neturi aiškių atskirties ribų (*Ibidem*), tiek ir šie

[19] Ši disertacijos dalis paremta straipsniu *Utilitarian and Deontological Approaches to Liability of Internet Intermediaries for Infringements of Intellectual Property Rights* (Drakšas, 2024).

idėjiniai etapai tarpusavyje susilieja ir negali būti visiškai atskirti vienas nuo kito. Nors vienu etapu būtų galima matyti pagausėjimą su vienu ar kitu požiūriu susijusių reguliacinių idėjų, tačiau neabejotinai galima sutikti ir atvejų, kai panašiu metu priimti reguliavimo pavyzdžiai būtų paremti skirtingais požiūriais.

Nepaisant šių skirtingų etapų ribų blankumo, gana drąsiai galima teigti, kad interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo raidos pradžia prasidėjo, kad ir kaip paradoksaliai ir akivaizdžiai tai skambėtų, nuo reguliavimo nebuvimo periodo. Šis pirmasis etapas dažnai vadinamas decentralizacijos arba „internetinio anarchizmo“ laikotarpiu, nes jis pasižymi ypač mažu teisės aktų leidėjo kišimusi bei plačiai puoselėtu požiūriu, kad internete vykdoma veikla iš dalies galėtų būti nekontroliuojama. Šios „internetinės anarchijos“ fazė buvo visiškai natūrali, nes, vos atsiradus internetui, prireikė nemažai laiko, kad įstatymų leidėjai, doktrinos autoriai ir įvairios interesų grupės (kaip ir paprasti interneto naudojai) suprastų šį naują technologinį reiškinį bei jo įtaką visuomenei, o tada nuspręstų priimti (ar siūlyti priimti) vienokio ar kitokio pobūdžio teisės aktus, skirtus subjektams, teikiantiems paslaugas, susijusias su interneto tinklais. Kai kurie autoriai, rašę šiuo laikotarpiu, kvestionavo nacionalinių įstatymų leidėjų teisę kištis į internetą, kaip nacionalinių sienų neturinčią erdvę (Post, 2001), bei kėlė klausimus, kaip egzistuojanti teisė apskritai galėtų būti taikoma internetui, kaip visiškai unikaliam ir iki tol neregėtam nematerialiam reiškiniui, nurodydami, kad teisė, apibrėžta apgalvotu daugelio žmonių susitarimu dėl pagrindinių vertybių, išliks, tačiau tai nebus, negalėtų ir neturėtų būti ta pati teisė, kuri taikoma fizinėms, geografiniu požiūriu apibrėžtoms teritorijoms (Johnson, Post, 1996, p. 1402). Kiti teigė, kad reguliacinių rezultatų galima pasiekti ne tik įstatymu, bet ir per programinį kodą („*code is law*“ (Lessig, 2006, p. 323)), kuriam savo ruožtu galėtų turėti įtakos laisvosios rinkos jėgos, socialinės normos ar teisinė reguliacija (jeigu intervencija būtų reikalinga)[20]. Atskirai galima paminėti ir deklaracijas, kad tradiciniai įstatymų leidėjai neturėjo „moralinės“ teisės reguliuoti internetą, kuris matytas erdve be „tironijos“, skirta visiškai laisvam reiškimuisi ir informacijos sklaidai (Barlow, 1996). Tokius pareiškimus skatino tai, kad daugelis interneto atsiradimo aušroje tikėjo, kad jis galėtų padėti kovoti su cenzūra, centralizuota autoritarine priežiūra, kontrole ir monitoringu (Kovacs, 2001, p. 756). O net jei įstatymų

[20] Pabrėžtina, kad Lawrence Lessigas kritikuoja požiūrį „Leiskime internetui vystytis taip, kaip jį norėtų vystyti programuotojai. Vyriausybė neturėtų kištis.“ Tam tikrais atvejais reguliavimo nebuvimas gali turėti privalumų, tačiau, kaip nurodo šis autorius, yra kontekstų, kai internetinių santykių reguliavimo nebuvimas gali būti problemiškas (Lessig, 2000).

leidėjai ir turėtų moralinę teisę reguliuoti internetą, manyta, kad jie neturėtų būdų užtikrinti, kad internetą reguliuojančių teisės normų būtų laikomasi (Barlow, 1996).

Argumentui, susijusiam su etinio ar moralinio pobūdžio svarstymais, jog teisės aktų leidėjas negali būti pateisinamas dėl kišimosi į žmonių veiklą internete, skiriama **1.3.** dalis. Tačiau dėl argumentų, susijusių su teisės aktų leidėjų „neįgalumu“ reguliuojant internetą teisės normomis (t. y. argumentų, kad teisės aktų leidėjai ne tik neturėjo (ir neturėtų), bet ir faktiškai *negalėjo* reguliuoti interneto), jau dabar galima paminėti, kad, nepaisant išsakytų nuomonių ar nuogąstavimų, „anarchinę“ interneto viziją puoselėję autoriai ir atskiros interesų grupės turėjo nusivilti. Ilgainiui paaiškėjo, kad internetas gali būti gana nesunkiai reguliuojamas ir nėra toks unikalus, kaip kad manė kai kurie komentatoriai, jog nepasiduotų teisės reguliuojamajam poveikiui. Tai nulėmė aplinkybė, kad internete atsirado daug tarpininkų, kurie galėję centralizuotai teikti paslaugas atskiriems naudotojams, o jiems nereikėjo išnaršyti viso interneto platybių, kol galėtų rasti norimą informaciją ar paslaugas (turima omenyje paieškos variklių, turinio saugojimo platformų, internetinių bibliotekų, elektroninių prekyviečių ir pan. subjektų paslaugas), taip sumažinant keistis informacija reikalingas pastangas ir kainą. Šie tarpininkai veikdavę (ir iki šiol veikia) kaip ir kiti įprasti verslo subjektai, fizinėje erdvėje turintys buveines, iš kurių gali palaikyti savo internetinius duomenų centrus, juos prižiūrėti bei vystyti su savo darbuotojų pagalba[21]. Atitinkamai, prireikus, jiems galėjo (ir gali) būti taikomas valstybės prievartos aparatas siekiant užtikrinti vieno ar kito reguliavimo laikymąsi, todėl dauguma teiginių, kad internetas nėra pavaldus atskirų valstybių reguliavimui, pasirodė neteisingi. Kontroliuodami informacijos mainų srautus, interneto tarpininkai galėjo būti teisės aktų leidėjų rankomis, efektyviai daryti įtaką savo paslaugų naudotojų veiklai. Be to, pastebėta, kad internetas suteikė galimybę ne tik pasiekti anksčiau aukštintus ir puoselėtus tikslus, kaip antai sparčius informacijos mainus, saviraiškos plėtrą, bet ir atvėrė vartus sparčiai plisti įvairaus pobūdžio pažeidimams. O tai taip pat leido kalbėti apie didesnį interneto tarpininkų veiklos reguliavimo poreikį, kuris buvo svarbus įtakos veiksnys, jog tūkstantmečio pradžioje buvo priimti tokie teisės aktai, kaip antai 2000 m. birželio 8 d. Elektroninės komercijos direktyva, nustatanti sąlygas, kada interneto tarpininkai galėtų išvengti atsakomybės už trečiųjų asmenų daromus pažeidimus (ir padedantys pagrindus tarpininkų atsakomybės modelių formavimuisi).

[21] Panašiai nurodoma Riordan, 2016, p. 7.

Tačiau net ir dingus pirminiam optimizmui dėl interneto, kaip teisiniam reguliavimui nepavaldžios erdvės buvimo, požiūris, kad internetas turėtų išlikti neliečiamas teisės aktų leidėjų dėl jų sąmoningo pasirinkimo nereguliuoti su interneto tinklų naudojimu susijusių santykių, išliko gajus. Kai kurie autoriai iki šiol reiškia nusivylimą interneto centralizavimu, nurodydami, kad pradžioje internetas buvo valdomas, visų pirma, pagal socialinę sutartį, o geranoriškas visų susijusių šalių elgesys sudarė palankias sąlygas išradimams ir naujovėms bei atnešė didžiulę naudą visam pasauliui, tačiau laikui bėgant pinigų ir galios antplūdis ėmė vis labiau teikti naudą už savanaudišką elgesį, o tai sugriovė interneto utopiją ir paskatino nusikaltimus, cenzūrą ir kovą dėl kontrolės (Riley, 2013, p. 1). Daug komentatorių įspėja apie galimą cenrūzą, kurią vykdo (ar galėtų vykdyti) interneto tarpininkai, taip ribodami žodžio laisvę ir saviraišką (Kreimer, 2006, p. 100), bei neretai dalijasi įspėjimais apie per informacijos mainų kontrolę įgyvendinamą svetimos galios priespaudą (Anderson, Rainie, 2020). Atsižvelgiant į šiuos įspėjimus bei skatinant norą priešintis kontrolei (o šis noras kartais taip pat susimaišęs su tam tikrų grupių privačiais interesais), kuriami kvietimai vėl decentralizuoti internetą (žr. Chohan, 2022, p. 10, kur aptariamas toks dažnai pasigirstantis sentimentas). Šiam tikslui įgyvendinti vystomos naujos techninės priemonės ir pradedami nauji projektai, pasitelkiantys tokias technologijas, kaip antai blokų grandinės bei Tor tinklai (pvz., žr. Farmer, 2018). Todėl pasigirsta ir prognozių, kad centralizuoto interneto laikai greitai baigsis (Ormandy, 2018), o kartu pasibaigs, ar bent ypač sumažės, ir teisės aktų leidėjų galimybės reguliuoti internetą.

Žinoma, bent šiuo metu tokios prognozės vis dar skamba gan drąsiai ir, nors galimybės būti nesusektam internete ir informacija dalytis per necentralizuotus kanalus neabejotinai plečiasi, negalima paneigti, kad dauguma vartotojų informaciją pasiekia vis dar su interneto tarpininkų pagalba (kai kurie tarpininkai netgi turi suformavę tai, kas panašu į monopolijas atskirose elektroninės komunikacijos rinkose (Stjernfelt, Lauritzen, 2020, p. 217 ir toliau)). Tam reikėtų, kad vartojimo įpročiai pasikeistų, atsisakant dalies interneto tarpininkų teikiamų patogumų, didinant informacijai keistis reikalingą kainą ir pastangas. Todėl ir siekis vėl padaryti internetą „laukiniais Vakarais“, kuriuose vyrautų „internetinė anarchija“, kol kas negali būti visiškai įgyvendintas, vis dar paliekant didelę erdvę veikti interneto tarpininkams ir netiesiogiai, jam pačiam tai pasirinkus, teisės aktų leidėjui. Tačiau net ir suprantant, kad tam tikrus aspektus vis dar *galima* reguliuoti teisės normomis, tai savaime nepadeda atsakyti į keltą klausimą, „ar internetas“, arba jį perfrazavus per tarpininkų spektrą, „ar interneto tarpininkų veikla“ *turėtų* būti reguliuojami teisės normomis? Atsakymas į šiuos

klausimus ypač sudėtingas ir priklauso nuo komplikuotų ekonominių, etinių ir politinių svarstymų apie rinkos konkurenciją, inovacijas, žmogaus teises, tam tikrų teisės normų tikslus ir žmonių veiksmų paskatas. Tačiau bent jau kaip galimus prieigos taškus prie šių svarstymų galima išskirti akademinėje literatūroje vis plačiau imamus aptarti utilitarinį ir deontologinį požiūrius į interneto tarpininkų atsakomybę už trečiųjų asmenų daromus pažeidimus internete.

1.3. Utilitarinis ir deontologinis požiūris į tarpininkų atsakomybės reguliavimą

Toliau aptariami doktrinoje išskiriami 1) utilitarinis ir 2) deontologinis požiūriai į tarpininkų atsakomybę[22]. Nors šios teorijos daugiausia remiamos etiniais apsvarstymais apie tarpininkų atsakomybę, jos taip pat gali aprėpti platų ekonominių, teisinių, technologinių ir kito pobūdžio klausimų spektrą. Manytina, kad jos gali veikti ir kaip tam tikras skėtis atsakomybės „subteorijoms“, išvestoms būtent tarpininkavimo kontekstuose.

Skyriaus pabaigoje taip pat aptariama civilinės atsakomybės doktrinoje dominuojanti korekcinio teisingumo teorija, siekiant įvertinti tarpininkų atsakomybės taisyklių atitiktį bendrai civilinės atsakomybės reguliavimo sistemai.

1.3.1. Utilitarizmas kaip interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo pagrindas

Siekdami pažaboti pažeidimus internete, politinės darbotvarkės formuotojai dažnai atkreipia dėmesį į interneto tarpininkus, kurie savo paslaugų naudotojams suteikia galimybę dalytis informacija internete ir net to nesiekdami galimybę pažeisti kitų asmenų teises. Nors šie tarpininkai neinicijuoja pažeidimų, jie laikomi atsakingais už tai, kad palengvina savo paslaugų naudotojų veiksmus, neatlieka tinkamos pažeidimų prevencijos ir nepakankamai kontroliuoja informacijos srautus. Labai dažnai šis moralinės (tam tikrais atvejais – ir teisinės) atsakomybės perkėlimas nuo tiesioginių pažeidėjų tarpininkams grindžiamas nuomone, kad interneto tarpininkai, pavyzdžiui, tam tikros turinio dalijimosi platformos, turi geriausias priemones stebėti savo naudotojų veiklą, sekti, kaip dalijamasi informacija, ir galiausiai

[22] Šis disertacijos skyrius paremtas straipsniu *Utilitarian and Deontological Approaches to Liability of Internet Intermediaries for Infringements of Intellectual Property Rights* (Drakšas, 2024).

ją pašalinti, jei tai atrodo būtina (**1.2.1.** dalis). Juk jie yra širdies vožtuvų, per kuriuos teka mūsų informacinės aplinkos gyvybinis kraujas, kūrėjai, o veiksmai, kurių jie imasi arba nesiima, gali iš esmės pakeisti informacijos, kurią perduodame ir gauname, terpę ir pranešimą, struktūrą ir turinį (Thompson, 2016, p. 798). Todėl atrodo visiškai natūralu, kai reguliavimo politika, teismų praktika ir mokslinė literatūra, skirta tarpininkų veiklos reguliavimui, rodo ypatingą susirūpinimą faktiniais rezultatais, kuriuos šie veiksmai įgalina (*Ibidem*). Toks konsekvencialistinis, arba, dar tiksliau, utilitarinis požiūris, grindžiamas nuostata, kad atsakomybė turėtų būti taikoma tik atlikus kaštų ir naudos analizę, kas ypač aktualu dvejopos paskirties technologijų, kurios naudojamos ir kitų asmenų teisėms pažeisti, ir visuomenei naudingam naudojimui palengvinti, atveju (Frosio, 2017a, p. 25). Kaip ir diktuoja utilitarinė maksima, pagal šį požiūrį interneto tarpininkų atsakomybė turėtų būti taikoma tada, kai būtų užtikrinamas didžiausios gerovės, laimės ir naudingumo kūrimas[23]. Tokio požiūrio šalininkai siūlytų subalansuoti ir pripažinti skirtingus visuomenės interesus, pavyzdžiui, tarpininkų skatinimą diegti naujoves, verslo skatinimą, intelektinės nuosavybės apsaugą, žodžio laisvę ir saviraišką, ir kartu bandyti rasti aukso vidurį tarp visų šių interesų, kuris leistų pasiekti didžiausią laimę didžiausiam skaičiui žmonių. Nereikia net sakyti, kad toks balansavimas yra neįtikėtinai sudėtingas, nes vienu metu patenkinti visus galimus skirtingų grupių interesus yra beveik neįmanoma, o aukso vidurį retai kada pavyksta rasti. Jei kai kurios vertybės, pavyzdžiui, autorių teisės, bus saugomos pernelyg įnirtingai, kaip antai, taikant automatinio blokavimo mechanizmus, gali būti sunku pasiekti kitus vertingus tikslus, kaip antai laisvą informacijos sklaidą. Tas pats pasakytina ir apie priešingą spektro dalį, kai, nenustačius jokių pareigų (atsakomybės) tarpininkams dėl intelektinės nuosavybės teisių apsaugos užtikrinimo, autoriai gali būti ne taip skatinami kurti naujus kūrinius, prekių ženklų savininkai patirtų ekonominius nuostolius dėl neteisėto jų prekių ženklų naudojimo, o patentų savininkai gali nenorėti investuoti į išradimų kūrimą. Todėl, nors visuotinai suprantama, kad reguliavimo tikslas turėtų būti maksimalus gėris (laimė), sunku apibrėžti, kurių vertybių apsauga turėtų būti naudingesnė ir kurioms turėtų būti teikiama pirmenybė nustatant reguliavimą.

Atitinkamai, egzistuoja daug skirtingų, įvairius vertybinius aspektus akcentuojančių požiūrių į tarpininkų atsakomybės reguliavimą, kurie galėtų patekti po plačiu utilitarizmo skėčiu. Kai kurie autoriai, pavyzdžiui, Jonathanas Zittrainas, užsimena apie tai, kad dėl tarpininkams nustatytos itin

[23] Teisingumo ir neteisingumo matas yra didžiausio žmonių skaičiaus didžiausia laimė (žr. Crimmins, 2021, kur aptariamas J. Bentamas).

plačios atsakomybės už jų naudotojų veiksmus galėtų būti pernelyg blokuojamas internetinis turinys, kadangi tarpininkai, bandydami išvengti atsakomybės, galimai šalinantų bet kokią informaciją, kuri turėtų bent menkiausią užuominą apie neteisėtumą (Zittrain, 2006b, p. 262)[24]. Kiti autoriai, pavyzdžiui, Richardas A. Spinello, pabrėžia, kad, utilitariniai argumentai, kuriais grindžiamas tvirtos antrinės atsakomybės teisinės tradicijos išlaikymas, atrodo ypač įtikinami – atsižvelgiant į didžiulius sunkumus, susijusius su intelektinės nuosavybės teisių apsaugos užtikrinimu, persekiojant tiesioginius pažeidėjus, ir grėsmes, kurias turinio teikėjams kelia dinamiškos technologijos, pavyzdžiui, P2P programinė įranga, atsakomybės tarpininkams būtinybė atrodo neginčytina (Spinello, 2009, p. 564). Douglas Lichtmanas ir Williamas Landes, kurie taip pat pabrėžia reguliavimo metodų sąnaudų ir naudos įvertinimo poreikį (Landes, Lichtman, 2003, p. 410), panašiai nurodo, kad didžiausias argumentas taikyti atsakomybę yra tai, kad nors tarpininkai yra atsakingi tik netiesiogiai, jie paprastai yra gerai pasirengę užkirsti kelią teisių pažeidimams arba atlyginti dėl jų padarytą žalą (tačiau pripažįsta, kad atsakomybės taikymas gali turėti ir neigiamų padarinių, neišvengiamai trukdant teisėtam susijusių priemonių ir paslaugų naudojimui) (*Ibidem*, p. 409). Nors visi šie autoriai akcentuoja skirtingus reguliavimo (jo nebuvimo) galimus sukelti padarinius (nors galimai dėl atskirų efektų vertinimo ir sutartų), tačiau jie taip pat laikosi nuostatos, kad poveikis (kaštai / nauda), kurį gali sukelti konkretūs reguliavimo pasiūlymai, yra viena iš pagrindinių gairių aptariant reguliavimą, o tai padeda jį atskirti nuo labiau deontologinio požiūrio (neneigiančio padarinių / poveikio reikšmės, tačiau akcentą suteikiančio veiksmų, kaip tokių savaime, vertinimui), kuris bus aptartas toliau.

[24] Jonathano Zittraino mintys atspindi utilitaristinį požiūrį dėl „didžiausios laimės didžiausiam skaičiui“ per šio autoriaus išvystytą „generavimo“ principo koncepciją, t. y. „maksimalaus bendro [interneto tinklo] pajėgumą generuoti pokytį, kurstomą didelių, įvairių ir tarpusavyje nesikoordinuojančių auditorijų“ (Zittrain, 2006a, p. 1980; utilitarinių teorijų kontekste aptariamas Thompson, 2016, p. 799). Šis autorius nurodo, kad generatyviosios informacinės technologijos sukelti pokyčiai dažnai ilgalaikėje perspektyvoje duoda naudos, net jei trumpuoju laikotarpiu kelia grėsmę kai kuriems galingiems ir teisėtiems interesams (Zittrain, 2006b, p. 298). Nepaisant to, jis visiškai tarpininkų atsakomybės poreikio, žinoma, neneigia. Jo teigimu, technologijoms, skirtoms turiniui atrinkti ir platinti, vystantis, o turinio tarpininkams tampant vis galingesniems ir labiau centralizuotiems, egzistuoja siauro pobūdžio aplinkybės, kuriomis būtų galima svarstyti tarpininkų atsakomybės už jų naudotojų elgesį plėtros galimybes (Zittrain, 2018). Nors inkrementalizmas dažnai vertinamas neigiamai, šiuo atveju yra pagrįstas, jei apskritai turi būti imamasi veiksmų, nes bet kokie pakeitimai turėtų būti taikomi tik po griežtos analizės, kaip jie paveikia aplinką (*Ibidem*).

Atskirai reikėtų paminėti, kad iš visų šių skirtingų utilitarinių požiūrių į interneto tarpininko atsakomybę nė vienas nėra toks įtakingas kaip beveik prieš keturis dešimtmečius Reinierio Kraakmano[25] parengta koncepcija, nuo kurios prasidėjo tai, kas dabar mokslinėje literatūroje plačiai vadinama „vartų sargo“ teorija. Savo straipsnyje „*Gatekeepers: The Anatomy of a Third-Party Enforcement Strategy*“, R. Kraakmanas analizavo atsakomybės už trečiųjų šalių nusižengimus taikymą privatiems subjektams, galintiems užkirsti kelią nusižengimams nebendradarbiaujant su tiesioginiais pažeidėjais (taip tapdami „sargais“), ir palygino šią atsakomybę su kitomis vykdymo užtikrinimo strategijomis. Šioje teorijoje ypač svarbi kaštų ir naudos analizė, į kurią atsižvelgdamas R. Kraakmanas nurodo keturis kriterijus, kurie gali padėti įvertinti, kada galėtų būti taikoma „sargų“ atsakomybė: pirma, turi būti nustatyti rimti nusižengimai, nuo kurių neįmanoma atgrasyti praktiškai galimomis pritaikyti sankcijomis; antra, yra nepakankamos privačios paskatos „sargams“ arba jų trūksta; trečia, egzistuoja „sargai“, kurie gali patikimai užkirsti kelią nusižengimams, neatsižvelgiant į pažeidėjų pageidavimus ir rinkos alternatyvas; ir, ketvirta, „sargus“ teisinės taisyklės gali paskatinti nustatyti nusižengimus pagrįstomis sąnaudomis (Kraakman, 1986, p. 61). Nors R. Kraakmano teorija nebuvo skirta interneto tarpininkams, o pirmiausia joje kalbama apie teisinių ir finansinių paslaugų teikėjų (ir tam tikrų kitų subjektų) atsakomybę, jos vidinę logiką galima puikiai pritaikyti ir interneto kontekste, kai įstatymų leidėjai stengiasi rasti tinkamą pusiausvyrą tarp atsakomybės taikymo siekiant pagerinti teisių turėtojų padėtį, ir tam tikrais atvejais netaikyti tarpininkams atsakomybės, tokiu būdu pirmenybę teikiant kitoms vertybėms, pavyzdžiui, tarpininkų, kaip verslo subjektų, ūkinės veiklos laisvei (kuri, be abejo, būtų iš dalies suvaržyta pernelyg plačiai nustačius interneto tarpininkų atsakomybės už jų paslaugų vartotojų veiksmus ribas).

Geri tokio bandymo teisinėmis normomis suderinti skirtingas vertybes pavyzdžiai yra Elektroninės komercijos direktyva ir Skaitmeninių paslaugų aktas, kurie yra išskirtinai svarbūs ES interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo srityje. Šiuose teisės aktuose numatyti „saugūs uostai“ (**2.1.** dalis), kuriuose nustatytos sąlygos, kurias įvykdę interneto tarpininkai, teikiantys paprasto perdavimo, spartinimo (podėliavimo) ir informacijos prieglobos paslaugas, gali būti atleisti nuo atsakomybės už trečiųjų šalių pažeidimus internete. Šiuo „saugių uostų“ reguliavimu atsižvelgiama į tai, kad absoliučios kontrolės režimo, pagal kurį tarpininkai būtų atsakingi už bet

[25] Šio autoriaus įtaką pabrėžia M. Thompson (Thompson, 2016, p. 798), G. Frosio (Frosio, 2017a, p. 25) ir daugelis kitų.

kokią perduodamą ar saugomą pažeidžiančią informaciją, nustatymas faktiškai reikštų prievolę stebėti visą informacijos srautą, o tai būtų itin didelė finansinė našta tarpininkams. Jais taip pat atkreipiamas dėmesys į galimą teisėto turinio pašalinimo riziką, kai tarpininkai, siekdami išvengti atsakomybės, pašalintų bet kokį vos šiek tiek įtartiną turinį, kuris iš tikrųjų gali pasirodyti esąs teisėtas. Todėl šiuo metu iš tokio pobūdžio interneto tarpininkų nereikalaujama kontroliuoti visos perduodamos informacijos (Elektroninės komercijos direktyvos 15 str., Skaitmeninių paslaugų akto 8 str.; **2.1.4.** dalis), kaip ir iš prieglobos paslaugų teikėjų nereikalaujama savo iniciatyva tikrinti saugomos ar perduodamos informacijos teisėtumo, prieglobos paslaugų teikėjams turint pašalinti neteisėtą informaciją tik gavus apie jos neteisėtumą informuojantį pranešimą (Skaitmeninių paslaugų akto 6 str., Elektroninės komercijos direktyvos 14 str.). Šios pareigos nesilaikymas užkirstų kelią „saugių uostų“ taikymui ir potencialiai galėtų lemti atitinkamo tarpininko atsakomybę už trečiųjų šalių veiksmus, jei nacionalinėje teisėje numatytos atsakomybės sąlygos. Galima teigti, kad tai atitinka ketvirtąją pirmiau minėto R. Kraakmano nustatyto modelio sąlygą, kad atsakomybė galėtų būti taikoma tik tuo atveju, jei reikalavimai tarpininkams neužkrauna neproporcingos naštos. Kitos trys sąlygos yra nulemtos pažeidimų vykdymo realybės ir rinkos jėgų: pirma, jie vykdomi, nepaisant galimybės taikyti tiesioginę atsakomybę pirminiams pažeidėjams (nes tai yra neveiksminga); antra, galėdami išvengti pareigos atlikti interneto „policininko“ vaidmenį, tarpininkai tikriausiai nesiimtų šio vaidmens be teisės aktų leidėjo įsikišimo; trečia, interneto centralizavimas reiškia, kad tarpininkai gali užkirsti kelią didžiajai daugumai pažeidimų (arba panaikinti juos *ex post*)[26].

[26] Tiesa, reikia pripažinti, kad antrosios sąlygos įvykdymas nėra toks aiškus kaip pirmosios ir trečiosios sąlygų atveju. Patys interneto tarpininkai dažnai yra suinteresuoti atlikti tam tikras apsaugos funkcijas net ir be teisės aktų įsikišimo. Tai daroma, pirma, dėl paties tarpininko suinteresuotumo įgyvendinti tokias vykdymo užtikrinimo priemones ir, antra, tai atrodo racionalu atsižvelgiant į verslo santykius su teisių turėtojais (Frosio, Husovec, 2020, p. 625). Tarpininkai yra suinteresuoti gerinti savo paslaugų naudotojų patirtį, kad išvengtų situacijų, kai neteisėtas turinys juos klaidina arba bando apgauti, dėl to mažėja naudojimo srautai ir prarandama reputacija, o tai kenkia verslui (*Ibidem*). Jie taip pat suinteresuoti išlaikyti savo verslo partnerius, kurie siūlo savo paslaugas per tarpininkus, tikėdamiesi, kad jų pasiūlymai nebus apkrauti melagingais atsiliepimais ir kad pati platforma bus patogi vartotojams (*Ibidem*). Todėl be išlygų teigti, kad tarpininkų atsakomybės reglamentavimo tikslai nebūtų pasiekti be paties reglamentavimo, nepavyktų. Tačiau tai aktualiau vertinant ne „saugius uostus“, kurių tikslas būtent ir yra sumažinti interneto tarpininkams tenkančią atsakomybės naštą, o konkrečias atsakomybės taikymo taisykles, kurios paprastai nustatomos nacionaliniu lygmeniu.

Tačiau net ir nesiejant Elektroninės komercijos direktyvos ir Skaitmeninių paslaugų įstatymo modelio su R. Kraakmano teorija, galima įžvelgti stiprius utilitarinius motyvus, kuriais grindžiamas tokio pobūdžio reguliavimas. Pavyzdžiui, galima teigti, kad nurodytuose teisės aktuose yra akivaizdžiai išreikštas poreikis suderinti skirtingas visuomenės vertybes, vidinė „saugių uostų“ logika aiškiai atspindi kaštų ir naudos vertinimo svarbą tokio modelio struktūroje, o pagrindinis motyvacinis reguliavimo svoris suteikiamas galimiems padariniams, kurių atsirastų nesant atsakomybės (ne)taikymo taisyklių. Tokiu būdu „saugių uostų“ modelį numatantys teisės aktai galėtų būti priskiriami prie labiau utilitariniais motyvais grįstų teisės aktų. Šie teisės aktai, kurie yra pagrindiniai ir svarbiausi tarpininkų atsakomybę ES lygmeniu reglamentuojančių taisyklių šaltiniai, atitinkamai visai atsakomybės taikymo sistemai suteikia utilitarinį pobūdį. Be to, kadangi Skaitmeninių paslaugų akte tęsiamos Elektroninės komercijos direktyvoje išdėstytos idėjos (nors ir su tam tikrais ypatumais), galima teigti, kad utilitarinis požiūris ir toliau išliks dominuojantis. Vis dėlto tai nereiškia, kad tam tikrų nukrypimų nepasitaiko ar jie nėra galimi.

1.3.2. Deontologinis požiūris į interneto tarpininkų atsakomybę

Teisės aktai, numatantys „saugius uostus“, nėra vienintelis utilitariniais motyvais pagrįsto reguliavimo pavyzdys. Iš tiesų beveik kiekvienas teisės aktas, kuris priimamas įprastame teisėkūros procese, vertinamas atsižvelgiant į realų ekonominį, socialinį, kriminologinį ir kitokį poveikį, kurį jis gali turėti visuomeniniams santykiams, ir juo siekiama tam tikro naudingo rezultato. Tais atvejais, kai reguliavimas paliečia keletą vertybių, kurių negalima apsaugoti neapribojant kitų, įstatymų leidėjas taip pat (įprastai) stengiasi, bent minimaliai, apsaugą subalansuoti. Tačiau, kaip minėta, įvertinti, kuriai iš konkuruojančių vertybių balansavimo metu turėtų būti teikiama pirmenybė, yra sudėtinga, ypač atsižvelgiant į tai, kad ne visas socialiai pripažintas gėrybes galima lengvai paversti ekonominiais parametrais. Todėl neretai visuomenės pritarimas, kad tam tikros gėrybės turėtų būti saugomos, nes yra savaime vertingos, būtų laikomas pakankamu motyvu nustatyti reguliavimą. Pavyzdžiui, dažnai manoma, kad leisti kitiems daryti teisės pažeidimus yra amoralu ir neteisinga. Atitinkami atvejai, kai interneto tarpininkai nesustabdo pažeidimų internete (nemoderuoja turinio), taip pat tam tikrais atvejais būtų laikomi neteisingais ar nesąžiningais (pvz., žr. Howard, 2024, kur apsvarstoma, ar interneto platformos turi moralinę pareigą vengti įgalinti

atlikti neteisėtą veiklą, neteikti pažeidėjams erdvės pažeidimams daryti[27]), o tai potencialiai suponuotų galimą poreikį reguliuoti jų atsakomybę (jei manytume, kad tarpininkų (ne)veikimas yra pakankamai ydingas, kad nusipelnytų ne tik etinio pasmerkimo, bet ir teisinės intervencijos)[28]. Šį požiūrį, pabrėžiantį tam tikrų veiksmų amoralumą ar neteisingumą savaime, būtų galima pavadinti „deontologiniu“, t. y. požiūriu, kad veiksmai turėtų būti vertinami pagal savo esmę (kaip tokie savaime).

Pastaruoju metu šio požiūrio išraiškas daugiausiai galima aptikti *softlaw* reguliavime, teisės aktų leidėjui siekiant suteikti paskatas, kad tarpininkai kuo daugiau įsitrauktų į pažeidimų valdymą, net ir nesant už jo neatlikimą numatytų įprastų civilinės atsakomybės taisyklių[29] (pavyzdžiui, žr. 2016 m. gegužės 25 d. Europos Komisijos komunikatą COM(2016) 288 final, Interneto platformos ir bendroji skaitmeninė rinka, Europos galimybės ir uždaviniai; šiame šaltinyje nurodoma, kad turėtų būti skatinama savireguliacija, pagal kurią tarpininkai turėtų veikti taip, kad užkirstų kelią žalingai praktikai (p. 9), nurodoma, kad, kalbant apie daugelio visuomenės grupių prieigą prie informacijos ir turinio, vis didesnį vaidmenį vaidina platformos, o šis vaidmuo neišvengiamai reiškia didesnę atsakomybę (angl. *responsibility*) (p. 7); taip pat žr. 2017 m. rugsėjo 28 d. Europos Komisijos komunikatą COM(2017) 555 final. Kova su neteisėtu turiniu internete; šiuo komunikatu pabrėžiamas *didesnio* interneto platformų *atsakingumo* (angl. *responsibility*) siekis[30], taip pat išreiškiamas noras, kad tarpininkai *užtikrintų* saugią internetinę aplinką (p. 3) ir kt.; minima Frosio, Husovec, 2020, p. 612–613).

Tokiu būdu paties teisės aktų leidėjo skatinamiems pažeidimams valdyti reikšmingų savireguliacinių priemonių pavyzdžiai – savaiminio (proaktyvaus) filtravimo mechanizmų taikymas (2017 m. rugsėjo 28 d.

---

[27] Tiesa, nurodytas autorius neneigia, kad nustatant pareigas ar atsakomybę būtina atsižvelgti į galimus to padarinius.

[28] Nors teisinis pozityvizmas neigia moralės vaidmenį pozityviojoje teisinėje sistemoje (Randakevičiūtė, 2016, p. 161), tačiau net ir pozityvistiniu požiūriu moralės įtaka teisės normų kūrimui neneigiama. To neneigia ir prigimtinės teisės mokykla. Būtent teisėkūros aspektas ir akcentuojamas aptariant deontologinę doktriną.

[29] Tai, kad diskursas apie interneto tarpininkų atsakomybę vis labiau virsta dialogu apie atsakingumą (angl. *responsibility*), o ne teisinę atsakomybę (angl. *liability*), išsamiai (*inter alia*, paminint ir toliau nurodytus *softlaw* šaltinius) aptaria M. Husovec, G. Frosio (Frosio, Husovec, 2020).

[30] Lietuviškame minėtųjų Europos Komisijos komunikatų vertime terminas „*responsibility*“ verčiamas „*atsakomybė*“, tačiau tai neatitinka originalios versijos. „*Responsibility*“ šiuose dokumentuose minimas turint omenyje ne teisinę atsakomybę (t. y. „*liability*“), o labiau *moralinio* ar *etinio* pobūdžio įpareigojimą tarpininkams elgtis rūpestingai.

Europos Komisijos komunikatas COM(2017) 555 final. Kova su neteisėtu turiniu internete, p. 10), sekimo paskui lėšas (angl. *follow-the-money*) strategijos (2016 m. gegužės 25 d. Europos Komisijos komunikatas COM(2016) 288 final, Interneto platformos ir bendroji skaitmeninė rinka, Europos galimybės ir uždaviniai, p. 8), elgesio kodeksai, *softlaw* teisės standartizavimas (*Ibidem*, p. 9), perspėjimo sistemos (pvz., Airijos „*Eircom*“ sistema, paremta susitarimu tarp IPT „Eircom“ ir muzikos industrijos atstovų; pagal šį susitarimą teisių turėtojai identifikuodavo IP adresus, iš kurių atliekami pažeidimai, juos perduodavo „Eircom“, kuri tada siųsdavo įspėjimus šiems adresams (Nagle, 2010, p. 55)), atsisakymas teikti paslaugas ir savanoriški internetinės paieškos manipuliavimo mechanizmai (pvz., žr. Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės tarnybos kartu su kūrybinių industrijų ir paieškos sistemų įmonių atstovais parengtą savanorišką praktikos kodeksą, skirtą nuorodoms į neteisėtą turinį pašalinti iš pirmojo paieškos rezultatų puslapio (Jungtinės Karalystės intelektinės nuosavybės tarnyba, 2017)) ir kt.

Kaip pažymi G. Frosio ir M. Husovec, visas šias priemones vienija teisės aktų leidėjų dažnai keliama „*didesnio atsakingumo*“ idėja, pagal kurią interneto tarpininkai laikomi moraliai (socialiai) atsakingais už neteisėtos informacijos platinimą ir savo naudotojų veiksmus net už įprastos teisinės atsakomybės sistemos ribų (Frosio, Husovec, 2020, p. 630; 2016 m. gegužės 25 d. Europos Komisijos komunikatas COM(2016) 288 final, Interneto platformos ir bendroji skaitmeninė rinka, Europos galimybės ir uždaviniai, p. 8, kur pabrėžiama, kad tarpininkų vaidmuo neišvengiamai turėtų suteikti jiems *didesnį atsakingumą*). Tokios idėjos plėtra švelniojoje teisėkūroje, teigiama, rodo ryškų tarpininkų atsakomybės politikos grįžimą prie „moralinių tarpininkų atsakomybės teorijų“ įgyvendinimo ir nutolimą nuo utilitarinių teorijų (Frosio, 2017a, p. 25–26; Frosio, Husovec, 2020, p. 615). Pagal tokį reguliavimą tarpininkų pareigos grindžiamos atsakomybe už naudotojų veiksmus, o ne efektyvumu ar inovacijų ir žalos pusiausvyra (*Ibidem*). Šis akademinėje literatūroje „moraline“[31] teorija vadinamas požiūris perteikia poziciją, kad moraliniu požiūriu neleistina skatinti kitų asmenų amoralių veiksmų ar juos palengvinti, ypač jei iš to gaunama komercinės naudos.

[31] Nors literatūroje vartojamas moralinės teorijos terminas, manytina, kad iš tiesų turimas omenyje būtent deontologinis požiūris. Taip teigiama atsižvelgiant į tai, jog „moralinis“ požiūris supriešinamas su utilitarinėmis, kaip visiškai priešingą požiūrį išreiškiančiomis, pozicijomis. Atitinkamai, būtų siūloma šį požiūrį vadinti deontologiniu, nes utilitarizmas taip pat gali būti vadinamas „moraline“ teorija, kaip kad jis yra suprantamas etikos filosofijos kontekstuose (Alexander, Moore, 2024).

Darant prielaidą, kad tiesioginis pažeidimas yra moraliai neteisingas, jo skatinimas ar net ir bet kokios naudos gavimas iš jo yra tam tikras „bendrininkavimas“ vykdant kito asmens pažeidimą (Spinello, 2009, p. 567; kiek panašiai Howard, 2024), todėl už veiksmus (ar neveikimą), kuriais sudaromos sąlygos daryti pažeidimus, turėtų būti prisiimta atsakomybė viena ar kita forma.

Tai primena dar ankstyvuosius interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo (jo nebuvimo) laikus, kai tarpininkams atsakomybė taikyta pagal tai, kas doktrinoje vadinama „sudedamąja teorija (angl. *constitutive theory*)“ (paradigma). Sudedamoji teorija moralinę (taip pat teisinę) atsakomybę priskiria už tai, kas ir koks yra pažeidėjas, o ne jo pasirinkimus ar jų sukurtas pasekmes (Vinciūnas, 2012, p. 63, cituojant Dan-Cohen, 2002, p. 199). Atsakomybės našta šiuo požiūriu priklauso nuo asmens socialinio „vaidmens“, kurio prisiėmimas pats savaime gali būti neteisėtas (amoralus) arba užtraukti sankcijas, nepaisant to, ar asmuo šiame vaidmenyje sąmoningai pasirenka atlikti kokius nors veiksmus, ar ne.

Tarpininkų kontekste šios teorijos taikymas suponuotų jų atsakomybę vien už savo vaidmenį interneto struktūroje. Tokio supratimo dvasia panašūs išaiškinimai buvo pateikti JAV teismų praktikoje dar praėjusįjį tūkstantmetį, kai tarpininkams atsakomybė taikyta iš esmės vien už paprastą sąlygų pažeidimui sudarymą[32] (t. y. praktiškai vien už paslaugų teikimą ir „tarpininko vaidmenį“) (Vinciūnas, 2012, p. 63, cituojant 1993 m. gruodžio 9 d. JAV Floridos vidurinės apygardos teismo (*U.S. District Court for the Middle District of Florida*) sprendimą byloje *Playboy Enterprises, Inc. v. Frena*, 839 F. Supp. 1552. M.D. Fla. (1993)). Toks požiūris kritikuotinas, kadangi atsakomybės taikymas neatsižvelgiant į ketinimus ar žinias reiškia praktiškai neribotos atsakomybės taikymą (Vinciūnas, 2012, p. 64, cituojant Yen, 2000, p. 9). Dėl to galiausiai nuo šios teorijos taikymo nutolta ir pereita prie labiau utilitarinių, tarpininkų atsakomybės apimtį ribojančių teorijų, kurių išraiška – JAV priimtas Skaitmeninio tūkstantmečio autorių teisių aktas (angl. *Digital Millennium Copyright Act*, 1998). Juo, panašiai kaip ir Elektroninės komercijos direktyva, numatytos atsakomybės tarpininkams netaikymo sąlygos (plačiau žr. **2.1.** dalį) bei pripažinta, kad itin plati tarpininkų atsakomybė ne visada gali vesti prie visuomeniniu požiūriu naudingų rezultatų.

Minėtos ankstyvosios JAV praktikos ir doktrinos formavimosi paralelė su dabartine ES teisės aktų leidėjo pozicija, akcentuojant etinę ir teisinę

[32] Laikyta, kad tarpininkų paslaugų gavėjams atliekant pažeidimą, jį neišvengiamai atliks ir tarpininkai, nes jie techniškai prisideda prie pažeidėjo įgalinimo (*Ibidem*).

atsakomybę vien už savo „vaidmenį“ dar ir šiais laikais yra gan akivaizdi. Šiuo požiūriu, nors kietosios teisės reikalavimai šiuo metu tranformavosi į „švelniuosius“ reikalavimus, vis tiek galima įžvelgti tam tikrą požiūrio į tarpininkų atsakomybę transformacijų ciklišku mą. Tokiu būdu deontologinėms nuostatoms sugrįžtant į teisės aktų leidėjo akiratį, atitinkamai plečiasi, kad ir teisinių padarinių nesukeliančios, tačiau faktiškai turimos prisiimti tarpininkų atsakomybės (atsakingumo) apimtys. Nors tai gali turėti teigiamą įtaką tam tikrų teisių turėtojų interesų apsaugai (ir etinio (deontologinio) argumento svarba užtikrinant tarpininkų atsakingą elgesį neturėtų būti paneigta), tačiau tai kartu kelia tuos pačius iššūkius, kuriuos buvo bandoma įveikti nustatant labiau utilitarinio pobūdžio reguliavimą. Iš tiesų, kaip pastebi Folkertas Wilmanas, jausmas, kad tarpininkai turėtų elgtis atsakingiau, yra plačiai paplitęs (Wilman, 2020, p. 379). Tačiau beveik kiekvienas bandymas šį jausmą paversti teisiniu tekstu pasirodo esąs prieštaringas (*Ibidem*).

1.3.3. Interneto tarpininkų civilinė atsakomybė ir korekcinis teisingumas

Iki šiol aptartos etinės – utilitarizmo ir deontologinės – teorijos gali paaiškinti, kodėl internete atliekamų pažeidimų problema gali ar net turi būti adresuojama pasitelkiant interneto tarpininkus. Tačiau jos neatsako, kodėl šios problemos sprendimas turėtų įgyti būtent civilinės atsakomybės, o ne kitų kompensavimo mechanizmų formą. Atsakymui rasti reikėtų įvertinti ne tik su tarpininkų veikla susijusius ypatumus, bet ir šiuos klausimus vertinti per visiškai kitą – civilinės atsakomybės funkcijų – prizmę, kuri diskurse apie interneto tarpininkų atsakomybę stebėtinai dažnai pamirštama.

Taikant civilinę atsakomybę, viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius). Šios prievolės įvykdymo rezultatas yra tai, jog nukentėjusio asmens statusas, kiek tai įmanoma dėl pažeidimo įvykdymo, turtiniu požiūriu grąžinamas į pradinę, iki pažeidimo buvusią, padėtį. Kadangi tokiu būdu atliekama tam tikra santykių „korekcija“, kai neteisėtus veiksmus padaręs asmuo turi ištaisyti dėl savo veiklos atsiradusius padarinius, toks „pataisomasis“ poveikis taip pat dar vadinamas korekcinio teisingumo įgyvendinimu (Coleman, 1995, p. 18).

Apie šios teisingumo formos sampratą imta kalbėti dar Antikos laikotarpiu. Aristotelis, nagrinėdamas savanoriškas ir nesavanoriškas sąveikas

tarp asmenų, pastebėjo, kad teisingumas galėtų būti įgyvendinamas atkuriant iki pažeidimo buvusią padėtį (lygybę), atimant naudą iš šalies, kuri yra atsakinga už kitos šalies patirtą žalą („neteisybė yra tam tikra nelygybė, teisėjas stengiasi ją sulyginti; juk ir tais atvejais, kai vienas yra patyręs žalą, o kitas ją padaręs, pavyzdžiui, kai vienas buvo sužeistas, o kitas sužeidė, arba kai vienas nužudė, o kitas buvo nužudytas, kentėjimas ir veiksmas pasiskirsto netolygiai. Tačiau teisėjas siekia sulyginti padėtį bausme, atimdamas pelną iš nusikaltusiojo“ (Aristotelis, į angl. k. versta Ross, 2009, p. 86–88)[33]. Šioje sistemoje neteisingumas pasireiškia dėl nelygaus naudos ir praradimų (žalos) tarp šalių paskirstymo (*Ibidem*). Įvykdant tokį teisingumą, „įstatymas atsižvelgia tik į paties pažeidimo pobūdį ir laiko šalis lygiomis: jei viena yra neteisi, o kita patiria skriaudą; jei viena padarė žalą, o kita ją patyrė“ (*Ibidem*). Jam atitinkamai nesvarbus šalių turimų gėrių (turto) dydis ar asmeninės šalių savybės (ar geras, ar blogas žmogus sukelia žalą (*Ibidem*)), nes korekcija turi būti įvykdoma atsižvelgiant vien į neteisėtus veiksmus ir žalos patyrimą. Atitinkamai, korekcijos poreikis būtų pripažintas tik po tarp konkrečių asmenų buvusių santykių (neteisėtų veiksmų atlikimo ir žalos padarymo konkretiems asmenims) atsiradimo.

Korekcinis teisingumas šiuo požiūriu skiriasi nuo to, ką Aristotelis vadino paskirstomuoju teisingumu, kuris yra susijęs su naudos paskirstymu pagal tam tikras savybes, pavyzdžiui, turtą, statusą, vertybes (*Ibidem*, p. 85). Kol korekcinis teisingumas akcentuoja ryšį tarp pažeidėjo ir žalą patyrusio asmens, šiam ryšiui paaiškinant, kodėl būtent žalą sukėlęs asmuo privalo atlyginti savo sukeltą žalą (Weinrib, 2002, p. 349– 352), paskirstomasis teisingumas gali būti įgyvendinamas siekiant vien naudos ar naštos paskirstymo pagal proporciją, savo ruožtu nustatomą pagal minėtas savybes. Jam reikšminga žinoti, kokius išteklius (ar pareigas, naštą) norima paskirstyti, asmenis, kurie dalyvautų atliekant tokį paskirstymą bei suprasti reikiamus paskirstymo kriterijus.

Šiuolaikiniai komentatoriai, analizuodami su šiomis teisingumo sampratomis susijusias idėjas, pastebėjo, kad jos galėtų paaiškinti ir pamatinius modernios deliktų teisės principus. Antai, E. J. Weinribo manymu, civilinės atsakomybės kontekste būtina atsižvelgti į unikalų ryšį tarp pažeidėjo ir nukentėjusiojo (Weinrib, 2002, p. 349–352; 355). Juk teismai, vertindami reikalavimus dėl civilinės atsakomybės taikymo, atsižvelgia ne į abstrakčius pareigų pažeidimų aspektus, o vertina, kaip tam tikrų pareigų pažeidimas paveikia konkretų nukentėjusį (nukentėjusius). Tiriama tik tai, kas įvyko tarp

[33] Anot jo, teisinga, kad po nesavanoriškos sąveikos būtų nustatytas lygus naudos ir praradimų (žalos) kiekis tam, kuris buvo iki tokios sąveikos (*Ibidem*).

atsakovo ir ieškovo: ar atsakovas buvo pakankamai atsargus ieškovo atžvilgiu? Ar atsakovas turėjo pareigą šiam konkrečiam ieškovui? Ar žala, dėl kurios skundžiasi ieškovas, pateko į atsakovo turėtos pareigos apimtį? Ar atsakovo nerūpestingumas sukėlė būtent tą žalą, dėl kurios skundžiasi ieškovas (Ripstein, 2022)? E. J. Weinribo teigimu, šiuo požiūriu Aristotelio pateikta korekcinio teisingumo samprata gali paaiškinti, kodėl konkretaus pažeidėjo (pažeidėjų) neteisėti veiksmai ir dėl jų nukentėjusiojo (nukentėjusiųjų) patirta žala sudaro bendrą visumą, o prievolė atlyginti žalą (bendru atveju) atsiranda ją sukėlusiems asmenims (Weinrib, 2002, p. 349–352; 355).

Civilinės atsakomybės vertinimas remiantis korekciniu teisingumu taip pat padeda atsakyti, kodėl civilinės atsakomybės pagrindinė funkcija nėra išteklių visuomenėje perskirstymas. Juk ši užduotis daug geriau galėtų būti atlikta pasitelkiant paskirstomojo teisingumo priemones, kaip antai rinkliavas, mokesčius ar kitus paskirstomuosius teisinius-socialinius mechanizmus, kurie turi konkrečias su civiline atsakomybe nesusijusias funkcijas. Šiame kontekste dalis tarpininkams skirto reguliavimo, kuriuo, pvz., siekiama „sumažinti gaunamos naudos (vertės) atotrūkį“ ar įgyvendinti kitus su išteklių perskirstymu susijusius instrumentinius tikslus, ir tai padaryti būtent per civilinės atsakomybės reguliavimą, taip pat gali išsiskirti iš bendros civilinės atsakomybės sistemos ir nutolti nuo jos pamatinių principų. Būtent, būtų galima klausti, kodėl teisės aktų leidėjas kartais pasirenka naudos atskirties mažinimo užduotims įgyvendinti ne alternatyvius kompensavimo mechanizmus, kaip kad pareigos teisių turėtojams sumokėti tam tikrą atlyginimą nustatymą, tačiau būtent plėsti civilinės atsakomybės taikymą. Jeigu civilinės atsakomybės pagrindinė funkcija gali būti apibūdinta kaip dėl žalos padarymo atsiradusio santykių išbalansavimo tarp pažeidėjų ir nukentėjusiųjų korekcija, kaip su ja dera šis bendras siekis perskirstyti skirtingų subjektų grupių gaunamą finansinę naudą atsižvelgiant į šiuos subjektus nusakančias savybes? Arba kaip su šia funkcija dera bendra atsakomybės taikymo galimybė daugiausiai dėl tarpininkų padėties patogumo (jiems gaunant „naudą“ dėl savo padėties, šią naudą reikiant perkelti kitur)?

Ši tendencija atsakomybės taikymą panaudoti instrumentiniams tikslams pasiekti gali būti pastebėta ne vien vertinant teisėkūros iniciatyvas, bet net ir teismų veikloje. Atlikęs teismų taikomos argumentacijos informacinių technologijų kontekste tyrimą, J. Baltrimas pastebėjo, kad teismai dažnai atsakomybę yra linkę taikyti ne dėl siekio įgyvendinti pamatinį

(prigimtinį) teisingumą, tačiau dėl instrumentinių uždavinių įgyvendinimo[34] (Baltrimas, 2022, p. 151). Tokių instrumentinių uždavinių pavyzdžiai – kultūrinio kūrybiškumo skatinimas, kūrėjų (kaip subjektų grupės) pragyvenimo sunaikinimo užkardymas, netgi kultūrinės civilizacijos raidos apsauga (*Ibidem*, p. 80, 128). Būtų galima teigti, kad tokiu būdu tiek teismai, tiek teisės aktų leidėjas viešųjų interesų apsaugą vis labiau integruoja į privačių santykių sritį. Privačių teisių gynimo būdų, kaip civilinės atsakomybės, taikymo galimybė plečiama ne vien dėl korekcinės (atkuriamosios) funkcijos užtikrinimo, tačiau ir dėl visuomeninių interesų apsaugos, kurie tradiciškai būtų bandomi apsaugoti pasitelkiant kitokio pobūdžio priemones. Nors ši tendencija visiškai pateisinama utilitarinėmis ar deontologinėmis idėjomis, vertinant ją pagal korekcinio teisingumo sampratą, gali kilti abejonių dėl jos krypties pagrįstumo.

Kita vertus, būtina pabrėžti, kad yra nuomonių, jog korekcinis teisingumas gali būti kiek pervertinamas kaip kertinė civilinės atsakomybės funkcija. Jo reikšmę mažiau svarbia laikytų ekonominė teisės analizė. Antai, įvairiaus pobūdžio kritines pastabas su juo susijusioms teorijoms turėjo vienas iš žymiausių ekonominės analizės teoretikų Richardas Allenas Posneris (Posner, 2004, p. 264–277). Atitinkamai, šis autorius veikiau koncentravosi į tai, kad deliktų teise būtų galima skatinti vengti neekonomiško elgesio, jei dėl teisinės intervencijos (atsakomybės taikymo) pažeidimo atlikimo (žalos atlyginimo) kaštai būtų didesni nei atsargumo ėmimosi priemonių kaina (Posner, 2014, p. 284). Pavyzdžiui, jei konkrečioje situacijoje nukentėjusiojo nuostolių dydis galimai būtų 10 000 EUR, o žalos atsiradimo tikimybė 0,001 %, kiekvienam galimam pažeidėjui būtų racionalu į pažeidimo tikimybės mažinimo priemones investuoti bent iki 10 EUR (10 000 * 0,001), nes tokiu būdu bendra galimo pažeidėjo patirtų išlaidų suma šioje srityje būtų mažiausia (Posner, 2014, p. 248–249). Kiekvienas racionalus asmuo imasi tam tikrų atsargumo priemonių siekdamas išvengti žalos padarymo (Posner, 2014, p. 248), tačiau skatinti imtis ekonomiškai optimalių investicijų į šias atsargumo priemones būtų reikalinga civilinės atsakomybės taikymo pažeidėjui galimybė (Posner, 2014, p. 249). Panašius argumentus dėl prevencinio poveikio yra pateikęs žymus doktrinos autorius bei Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo teisėjas Oliveris Wendellis Holmesas Jr., kuris teigė, kad deliktinės atsakomybės tikslas yra dvejopas: priversti žmones atsakyti už padarytą žalą ir atgrasyti kitus nuo pavojų kėlimo (Ripstein, 2022, aptariant Holmes Jr. išvystytą doktriną). Holmeso Jr. suteiktas akcentas prevencijai

[34] Tiesa, būtina pabrėžti, kad nurodytas tyrimas buvo atliktas ne vien civilinės atsakomybės, bet ir kitų teisių gynimo būdų taikymo praktikos kontekste.

buvo įkvėpimo šaltinis daugeliui tyrimų, siekiančių parodyti, kad deliktų teisė yra saugumo reguliavimo būdas, skatinantis žmones imtis atsargumo priemonių siekiant išvengti sužalojimų rizikos (*Ibidem*)[35]. Šios idėjos yra kiek artimos jau aptartoms su utilitarizmu susijusioms mintims, kurios akcentuoja našumą ir ekonomiškumu pagrįstą reguliavimą. Manant, kad viena iš civilinės atsakomybės funkcijų galėtų būti pažeidimų prevencija ir labiausiai ekonomiško elgesio skatinimas[36], nesunkiai būtų galima pagrįsti ir atsakomybės interneto tarpininkams taikymo galimybės nustatymą. Kaip ir minėta, jie yra geriausiose pozicijose pašalinti arba užkardyti pažeidimų internete darymą ir jų pastangos siekiant kontroliuoti teisės reikalavimų neatitinkančios informacijos sklaidą galėtų būti bendru požiūriu laikomos ekonomiškiausiomis.

Apskritai, manytina, kad nuo ekonominių ar socialinių argumentų įtakos interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimui (ar apskritai deliktų teisei) visiškai atsiriboti nepavyktų. Iš tiesų, kaip bus galima matyti toliau, utilitariniais motyvais grįstas reguliavimas suteikia tam tikras nuorodas ir bendrosioms civilinės atsakomybės nuostatoms aiškinti (**4.2.1.** dalis). Vis dėlto, pripažįstant jo įtaką, nereikėtų eiti reguliaciniu (ar teisės aiškinimo) keliu, kai interneto tarpininkų civilinės atsakomybės sistema, norint pasiekti tam tikrų socialinių (pvz., išteklių perskirstymo) tikslų, būtų transformuojama taip, kad ji taptų neatpažįstama bendrame civilinės atsakomybės reguliavimo kontekste. Instrumentiniai reguliavimo motyvai, manytina, neturi visiškai paneigti korekcinio teisingumo, kaip civilinės atsakomybės „šerdies“, kaip ją atskleidė E. J. Weinribas ir kiti jos analizei tyrimus paskyrę teoretikai. Civilinė atsakomybė tarpininkams atitinkamai turėtų būti taikoma tik kai tai leidžia atsakomybės taikymo taisykles reguliuojanti sistema, nėra paneigiama ar iškraipoma minėtą sistemą sudarančių institutų prigimtis. Tam atitinkamai yra reikalingas ir tinkamas jų supratimas, tikintis prisidėti prie jo pagilinimo tolesniuose darbo skyriuose.

---

[35] Šią deliktų teisės prevencinę funkciją gali pagrįsti ir kiti įvairūs ekonominės teisės analizės tyrimai, atskleidžiantys, kad teisinės atsakomybės taikymo galimybė yra svarbus veiksnys, leidžiantis kontroliuoti visuomenėje nepageidaujamą jos narių elgesį (pvz., Popper, 2011, p. 202).

[36] Kartais doktrinoje dar taip pat yra išskiriama ir bausmės ar baudinė civilinės atsakomybės funkcija (Mikelėnas, 1995, p. 41) Tai labiausiai aktualu kalbant apie specifinę civilinės atsakomybės formą – baudinius nuostolius (angl. *punitive* arba *exemplary damages*), būdingesnius bendrosios civilinės teisės sistemoms, arba taip pat vertinant socialinio spaudimo poveikį, kurį gali sukurti civilinės atsakomybės taikymas (visuomenė po atsakomybės taikymo gali neigiamai reaguoti į pažeidėją, jį iš dalies tokiu būdu nubausti), tačiau pripažįstama, kad šiuolaikinė civilinė teisė šiai funkcijai skiria tik labai nedaug dėmesio.

2. SPECIALIOSIOS INTERNETO TARPININKŲ ATSAKOMYBĖS TAISYKLĖS

Interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus sistema yra trilypė. Šių subjektų atsakomybės reguliavimą sudaro 1) specialusis interneto tarpininkų, kaip specifinių subjektų, atsakomybei skirtas reguliavimas; 2) intelektinės nuosavybės teisių reguliavimas; 3) bendrasis civilinės atsakomybės (deliktų teisės) reguliavimas.

Pirmoji ir antroji šios sistemos dalys yra aukštu lygiu harmonizuotos tarp skirtingų ES valstybių narių, kol bendrasis civilinės atsakomybės reguliavimas išlieka daugiausia atskirų valstybių narių nacionalinio reguliavimo dalykas. Ši sritis, atsižvelgiant į įvairias deliktų teisės tradicijas, yra mažiau paveiki skirtingų valstybių teisės harmonizavimo ir vienodinimo iniciatyvoms bei poveikiams, tačiau, nepaisant galimų skirtumų tarp atskirų ES valstybių narių nacionalinio reguliavimo, iki šios dienos išlaiko nemažą reikšmę vertinant tam tikrus interneto tarpininkų atsakomybės klausimus. Antai, bendrosios civilinę atsakomybę reguliuojančios normos yra reikšmingos tiek nustatant galimus tarpininkų atsakomybės pagrindus, sprendžiant su bendrininkavimu susijusius klausimus (turint omenyje tarpininkų paslaugų naudotojų įsitraukimą atliekant pažeidimus), tiek nustatant tam tikrų atsakomybės sąlygų turinį (**4.2.**; **4.3.**; **4.4.** dalys).

Nepaisant to, turbūt nepavyktų paneigti, kad dar svarbesnę poziciją bendrojoje tarpininkų atsakomybės reguliacinėje sistemoje šiuo metu vis labiau užima ES teisėkūros iniciatyvų pagrindu priimtas reguliavimas, skirtas detalizuoti specialius tarpininkų atsakomybės modelius, kaip antai pranešimo ir pažeidimo galutinio pašalinimo (angl. *notice and stay down*) ar pranešimo ir pažeidimo pašalinimo (angl. *notice and take down*) sistemas, reglamentuoti intelektinės nuosavybės teisių turinį.

Šiam reguliavimui atitinkamai skiriamos antroji ir trečioji šios disertacijos dalys, išskiriant ES teisės nustatytas galimas turinio moderavimo ir informacijos kontrolės internete sistemas bei nagrinėjant tarpininkų atsakomybei aktualių intelektinės nuosavybės teisių, kurių pažeidimai gali sudaryti tarpininkų tiesioginės atsakomybės pagrindą, turinį, o bendrieji su deliktų teise susiję klausimai bus analizuojami ketvirtojoje dalyje, skirtoje tarpininkų netiesioginės atsakomybės pagrindams ir sąlygoms.

2.1. Pranešimo ir pažeidimo pašalinimo modelis: neutralumo reikalavimas ir „saugūs uostai“

Interneto tarpininkai yra XX a. pabaigos ir XXI a. fenomenas. Atitinkamai, nei 1886 m. priimtoje Berno konvencijoje dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (paskutinį kartą papildyta 1971 m. ir pataisyta 1979 m.), nei 1883 m. Paryžiaus konvencijoje dėl pramoninės nuosavybės saugojimo (paskutinį kartą peržiūrėta 1967 m. ir iš dalies pakeista 1979 m.), nei netgi 1994 m. priimtame Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) susitarime dėl intelektinės nuosavybės aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS susitarimas, pakeistas 2005 m.) ar 1996 m. Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) Autorių teisės sutartyje (taip pat 1996 m PINO atlikimų ir fonogramų sutartyje) tiesiogiai interneto tarpininkų atsakomybės klausimai nebuvo adresuojami[37].

Pirmosios tiesioginio reguliavimo iniciatyvos pasirodė tik nacionaliniu lygmeniu[38]. 1997 m. Vokietijoje buvo priimtas Telekomunikacinių paslaugų įstatymas (vok. *Teledienstegesetz*), jame įtvirtintos sąlygos, kurias įvykdžius, telekomunikacinių paslaugų teikėjai (t. y. interneto tarpininkai) nebuvo laikomi atsakingais už trečiųjų šalių turinį, kurį jie pateikdavę naudoti (Vokietijos telekomunikacinių paslaugų įstatymo 5 str.). Panašus reguliavimas (tačiau specifiškai autorių teisių pažeidimų kontekste) 1998 m. pasirodė JAV, kai Skaitmeninio tūkstantmečio autorių teisių akto (angl. *Digital Millennium Copyright Act*) nuostatomis buvo papildyta tuometinė JAV autorių teisių sistema. Šis teisės aktas taip pat numatė atsakomybės netaikymo sąlygas (JAV autorių teisių akto (angl. *Copyright Act*) 512 str.) bei pirmą kartą įstatyminiu lygmeniu įtvirtino tai, ką doktrinoje imta vadinti pranešimo ir pažeidimo pašalinimo (angl. *notice and take down*) modeliu[39].

---

[37] Nepaisant to, minėtomis tarptautinėmis sutartimis įtvirtinti ir bendri intelektinės nuosavybės teisei svarbūs principai, kaip antai teritorialumo ar veiksmingos intelektinės nuosavybės teisių apsaugos principas (*inter alia* Berno konvencijos 5 str., PINO autorių teisės sutarties 12 str., TRIPS sutarties 3 str., Paryžiaus konvencijos 2 str.). Be to, šiomis sutartimis taip pat iš dalies sureguliuotas ir tam tikrų intelektinės nuosavybės teisių turinys. Teismai, interpretuodami jį interneto tarpininkų veiklos kontekste, vėliau sėkmingai sprendė įvairius interneto tarpininkų atsakomybės klausimus, kurių išspręsti nepadėjo specialus vien tarpininkams tikslingai skirtas reguliavimas (**3.1.**; **3.2.** dalys).

[38] Trumpa interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo istorijos apžvalga pateikiama ir Drakšas, 2021, p. 10.

[39] Nors minėtame ankstesniame Vokietijos įstatyme buvo įtvirtinta nuostata, kad telekomunikacinių paslaugų teikėjai yra atsakingi už trečiųjų šalių turinį, kurį jie pateikia naudoti, tik tuo atveju, jei jie žino apie šį turinį ir jei jiems techniškai įmanoma ir priimtina užkirsti kelią jo naudojimui, tai, kad apie pažeidimo atlikimą

Šio modelio pagrindu buvo pradėta kurti ir europietiškoji interneto tarpininkų atsakomybės sistema bei 2000 m. priimta ES Elektroninės komercijos direktyva, kurioje taip pat numatytos sąlygos, kurias įvykdžius, interneto tarpininkams nebūtų taikoma atsakomybė už trečiųjų asmenų padarytus pažeidimus.

Šios Elektroninės komercijos direktyvoje numatytos atsakomybės netaikymo sąlygos, doktrinoje pramintos „saugiais uostais“, iki pat šių dienų sudaro viso interneto tarpininkams skirto specialaus ES reguliavimo pagrindą ir tarpininkavimo paslaugų teikėjų kategorijai priklausančius tarpininkus „saugo“ nuo atsakomybės naštos neproporcingo paskirstymo. Jos įtvirtintos vadovaujantis utilitarinėmis idėjomis, jog didesnė bendra nauda visuomenei galėtų būti pasiekta, jei interneto tarpininkų veikla nebūtų ribojama jiems nustatant atsakomybės taikymo galimybę, kai jie patys niekaip neprisideda prie pažeidimų padarymo (**1.3.1.** dalis). Tarpininkai, sugebantys apsisaugoti „saugiuose uostuose“, gali toliau plėtoti savo ūkinę veiklą ir suteikti priemonių visuomenės nariams dalytis norima informacija internete. Tačiau tam jie turi išlikti neutralūs, atlikti vien technines funkcijas ir neprisiimti aktyvaus vaidmens, dėl kurio žinotų ar kontroliuotų neteisėtą informaciją, kuria pasidalijama dėl jų teikiamų paslaugų (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 18 p.; **1.3.** dalis).

„Saugius uostus“ įtvirtinančios pagrindinės nuostatos šiandien yra numatytos Skaitmeninių paslaugų akto 4–6 straipsniuose. Šis teisės aktas 2022 m. iš dalies pakeitė Elektroninės komercijos direktyvą ir kaip reglamentas imtas taikyti tiesiogiai. Nors Skaitmeninių paslaugų akte išlaikyti pagrindiniai Elektroninės komercijos direktyvos principai, tačiau modernizuoti ir detaliau sureguliuoti tam tikri tarpininkų veiklai svarbūs aspektai, pavyzdžiui, išsamaus patikrinimo prievolės siekiant sukurti skaidrią ir saugią interneto aplinką (Skaitmeninių paslaugų akto III skyrius)[40].

Iki šio teisės akto priėmimo „saugūs uostai“ buvo numatyti Elektroninės komercijos direktyvos 12–14 str., o Lietuvoje juos atitinkamai reguliavo IVPĮ 12–14 str. Įsigaliojus Skaitmeninių paslaugų aktui, IVPĮ „saugius uostus“ įtvirtinančios nuostatos panaikintos (2024 m. birželio 13 d. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo Nr. X-614 pakeitimo įstatymas, TAR, Nr. 11769), palikta nukreipiamojo pobūdžio norma, numatanti, kad tarpininkavimo paslaugų teikėjų atleidimo nuo

telekomunikacinių paslaugų teikėjams turi pranešti kiti asmenys, tiesiogiai nenurodyta.

[40] Tam tikri riboti pakeitimai buvo atlikti ir 2019 m. BSR direktyva, kuria numatytos Elektroninės komercijos direktyvos sistemos taikymo išimtys (**2.2.1.** dalis).

atsakomybės sąlygos numatytos Skaitmeninių paslaugų akto 4–6 str. (IVPĮ 14 str.).

Atsižvelgiant į „saugių uostų“ svarbą bendrai interneto tarpininkų atsakomybės sistemai, visa disertacijos **2.1.** dalis skiriama jų analizei. Kuo išsamiau atskleisti „saugių uostų“ taikymo sąlygas toliau aptariami: 1) bendrieji „saugių uostų“ bruožai (**2.1.1.** dalis); 2) „saugių uostų“ sąlygas įvykdyti tarpininkams būtinų įgyvendinti pareigų vykdymo tvarka (**2.1.2.** dalis); 3) Skaitmeninių paslaugų aktu tarpininkavimo paslaugų teikėjams nustatytos pareigos, detalizuojančios ir papildančios „saugių uostų“ modelį (**2.1.3.** dalis); ir 4) pagal „saugių uostų“ modelį taikomas bendro stebėjimo draudimo principas (**2.1.4.** dalis).

2.1.1. Bendras „saugių uostų“ sąlygų apibūdinimas

Prieš apžvelgiant konkrečias „saugių uostų“ taikymo sąlygas, būtų galima išskirti kelis bendrus šios sistemos bruožus.

Pirma, reikėtų atkreipti dėmesį, kad „saugūs uostai“ taikomi horizontaliai visoms pažeidimų rūšims, nepaisant to, ar svarstoma dėl atsakomybės taikymo už autorių teisių, teisių į prekių ženklus, patentus, dizainą, vartotojų teisių, asmeninių neturtinių teisių ar kito pobūdžio pažeidimus internete. Neteisėta informacija ir neteisėtas turinys „saugių uostų“ taikymo požiūriu yra suvokiami plačiai (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 12 p.). Nepaisant to, teisės aktai gali numatyti, kad „saugūs uostai“ išimtiniais atvejais yra netaikomi. Pavyzdžiui, BSR direktyvos 17 str. 3 d. numatyta, kad Elektroninės komercijos direktyvos 14 str. (numatantis atsakomybės netaikymo sąlygas tarpininkams prieglobos teikėjams) netaikomas, kai turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų kategorijai priklausantys interneto tarpininkai atlieka viešo paskelbimo veiksmus. Kadangi Skaitmeninių paslaugų aktu nedaroma poveikio BSR direktyvos taisyklėms (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 11 p.), BSR išimtis taikoma ir Skaitmeninių paslaugų akto 6 str., kuriame numatytos analogiškos atsakomybės netaikymo sąlygos kaip ir Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnyje.

Antra, „saugūs uostai“, civilinių teisių gynimo būdų konkteste, yra daugiausia aktualūs kalbant būtent apie civilinės atsakomybės (turtinių reikalavimų) taikymą. Jie nedaro poveikio galimybei nustatyti tarpininkavimo paslaugų teikėjams įvairius draudimus ar įpareigojimus, net jei jie atitinka dalį atleidimo nuo atsakomybės sąlygų (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 25 p.). Tokie draudimai gali būti visų pirma teismų

ar administracinių institucijų nurodymai, nustatyti laikantis ES teisės, kuriais reikalaujama nutraukti bet kokius pažeidimus ar užkirsti jiems kelią, įskaitant tokiuose nurodymuose minimo neteisėto turinio pašalinimą ar prieigos prie jo panaikinimą. Geriausias tokių draudimų pavyzdys – ATGTĮ 78 str. numatytos svetainių blokavimo, informacijos perdavimo sustabdymo ir informacijos pašalinimo priemonės, kurias Lietuvoje teisių turėtojo prašymu gali pritaikyti teismas arba Lietuvos radijo ir televizijos komisija. Šiems įpareigojimams (draudimams) taikyti nebūtina nustatyti, kad „saugių uostų“ sąlygos neįvykdytos – jie galimi taikyti, nepaisant to, kad civilinė atsakomybė potencialiai negalėtų būti taikoma.

Trečia, tam, kad subjektai galėtų pasinaudoti „saugiais uostais“, juos turi būti galima kvalifikuoti kaip tarpininkavimo paslaugų teikėjus (**1.1.3.** dalis). Tais atvejais, kai tarpininkavimo paslaugų teikėjai patys savo iniciatyva platina neteisėtą informaciją, jie visiškai nesiskiria nuo tiesioginių intelektinės nuosavybės teisių pažeidėjų ir jiems gali būti taikoma tiesioginė atsakomybė kaip bet kuriems kitiems subjektams. Be to, kai tarpininkavimo paslaugų teikėjai tyčia bendradarbiauja su paslaugų gavėjais siekdami vykdyti neteisėtą veiklą, neturėtų būti laikoma, kad paslaugos buvo suteiktos laikantis neutralaus vaidmens, todėl paslaugų teikėjai šiuo atveju neturėtų turėti galimybės pasinaudoti Skaitmeninių paslaugų akte numatytu atleidimu nuo atsakomybės (**1.3.** dalis). Taip turėtų būti, pavyzdžiui, kai teikėjas siūlo paslaugą, kurios pagrindinis tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas neteisėtai veiklai, antai, aiškiai nurodydamas savo tikslą sudaryti palankesnes sąlygas neteisėtai veiklai ar nurodydamas, kad jo paslaugos yra tinkamos tam tikslui. Nepaisant to, vien tai, kad paslauga siūlomas užšifruotas perdavimas ar bet kokia kita sistema, dėl kurios neįmanoma nustatyti naudotojo tapatybės, savaime neturėtų būti laikoma palankesnių sąlygų neteisėtai veiklai sudarymu (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 20 p.).

Ketvirta, „saugių uostų“ sąlygų neįvykdymas nereiškia, kad automatiškai gali būti nustatytas atsakomybės taikymo pagrindas ir atsakomybė galėtų būti taikoma. „Saugūs uostai“ nusako tik atvejus, kai interneto tarpininkams atsakomybė *netaikytina* už informaciją, kurią jie perduoda, spartina ar saugo paslaugų gavėjo prašymu, tačiau ne atvejus, kai atsakomybė turėtų būti taikoma (Rosati, 2023, p. 6)[41]. Atitinkamai, „saugius uostus“ sudarančių pareigų nevykdymas taip pat nereikštų, kad tarpininkai

[41] Šis ES reguliavimas, bent iki tam tikrų ESTT sprendimų, skirtų tarpininkų atsakomybei, paliko daug erdvės ir valstybių narių savarankiškam teisiniam reglamentavimui. Atitinkamai, valstybių narių nacionaliniuose teisės aktuose nėra vienodumo dėl tarpininkų (antrinės) atsakomybės (Ginsburg, 2017, p. 1).

galėtų būti laikomi atsakingais, nes tam būtų būtina nustatyti visiškai atskirus pagrindus. Toks pagrindas galėtų būti, pavyzdžiui, vėlesnėse disertacijos dalyse aptariamas prekių ženklų teisių pažeidimas, kai yra laikoma, kad tarpininkas (pvz., interneto platformos valdytojas) naudoja tam tikrą prekių ženklą savo komercinėje komunikacijoje (**3.2.** dalis). Šiuo atveju priežastinis ryšys būtų nustatomas tarp platformų valdytojų veiksmų (neveikimo), pasireiškiančių ne „saugių uostų“ sąlygų pažeidimu, tačiau pareigos nepažeisti prekių ženklo savininko teisių (PŽĮ 14 str.) pažeidimo, ir dėl jo atsirandančios žalos. Tokį aiškinimą patvirtina Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 17 p., kuriame nurodoma, jog pagal šiame reglamente nustatytas tarpininkavimo paslaugų teikėjų atleidimo nuo atsakomybės taisykles turėtų būti nustatomi tik atvejai, kai atitinkamų tarpininkavimo paslaugų teikėjas negali būti laikomas atsakingu už paslaugos gavėjų pateiktą neteisėtą turinį. Tų taisyklių nereikėtų pripažinti tinkamu pagrindu nustatyti, kada paslaugų teikėjas gali būti laikomas atsakingu, nes tai turi būti nustatoma pagal taikytinas ES ar nacionalinės teisės taisykles (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 17 p.).

Turint šiuos bendruosius „saugių uostų“ bruožus omenyje, reikėtų detaliau apžvelgti specifines „saugių uostų“ sąlygas. Jos suformuotos atsižvelgiant į skirtingą interneto tarpininkų teikiamų paslaugų pobūdį bei jau anksčiau šiame darbe apibūdintas jų teikėjų kategorijas – 1) tarpininkus, teikiančius paprasto perdavimo paslaugą (Skaitmeninių paslaugų akto 4 str.); 2) tarpininkus podėlininkus (Skaitmeninių paslaugų akto 5 str.); 3) tarpininkus prieglobos teikėjus (informacijos saugotojus) (Skaitmeninių paslaugų akto 6 str.).

Pirmajai iš nurodytų tarpininkų kategorijų reikalavimai dėl turtinės žalos atlyginimo neturėtų būti tenkinami, kai į šią kategoriją patenkantys subjektai įvykdo tris sąlygas, tai yra jie: a) neinicijuoja informacijos perdavimo; b) neparenka perduodamos informacijos gavėjo ir c) neparenka bei nekeičia perduodamos informacijos (Skaitmeninių paslaugų akto 4 str.). Visos nurodytos sąlygos yra kumuliatyvios ir privalo būti įvykdytos siekiant įgyti „saugaus uosto“ teikiamą apsaugą. Kaip galima matyti iš šių reikalavimų, esminė interneto tarpininkams atsakomybės leidžianti netaikyti aplinkybė šiuo atveju yra jų neutralus vaidmuo bendrojoje informacijos dalijimosi sistemoje, iniciatyvos imantis būtent intelektinės nuosavybės objektų naudotojams, kurie atlieka tiesioginius su šiais objektais susijusių teisių pažeidimus. Paprasto perdavimo paslaugą teikiantys tarpininkai šiuo požiūriu privalo veikti tik kaip pasyvūs subjektai, kurie nesikiša nei į perduodamos informacijos turinį, nei nustato tokios informacijos auditoriją, nei apskritai inicijuoja jos perdavimą. Šiam vertinimui, kitaip nei toliau

aptariamais atvejais, nėra svarbu, ar paprasto perdavimo paslaugų teikėjai kažkuriuo metu gali sužinoti (sužino) apie perduodamos informacijos neteisėtumą, dėl ko iš paslaugų teikėjų taip pat nėra reikalaujama imtis kokių nors veiksmų siekiant sukontroliuoti neteisėtos informacijos sklaidą net sužinojus apie tokį jos pobūdį. Tai aiškinama tuo, jog paprasto informacijos perdavimo paslaugų teikėjų perduodamos informacijos kontrolės laipsnis, taigi ir jų galimybės kovoti su neteisėtu turiniu yra ribotos (Wilman *et al.*, 2024, p. 60–61). Nors šie tarpininkai turi plačias galimybes užblokuoti interneto svetaines, kuriose dalijamasi neteisėtu turiniu, arba nustoti teikti savo paslaugas pažeidėjams, tokios priemonės yra labai plačios ir negali padėti norint pašalinti *konkrečią* neteisėtą informaciją arba apriboti prieigą prie *specifinio* pažeidimo (*Ibidem*). Kadangi blokuojant svetaines tam tikrais atvejais gali būti sudaryta apribojimų pasiekti ir teisėtai paskelbtą informaciją (o tai potencialiai galėtų būti laikoma saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių suvaržymu (**2.2.2.** dalis)), šių priemonių taikymas nėra nustatytas ir atsakomybės netaikymo sąlygos atitinkamai yra siejamos su siaurais reikalavimais dėl informacijos perdavimo neinicijavimo, informacijos gavėjo ir jos turinio neparinkimo.

Kiek platesnės pareigos yra įtvirtintos interneto tarpininkams, kurie atlieka spartinimo (podėliavimo) funkciją. Remiantis Skaitmeninių paslaugų akto 5 str., minėtiems tarpininkams (podėliavimo paslaugų teikėjams) civilinė atsakomybė gali būti netaikoma, jei: a) teikėjai (interneto tarpininkai) nekeičia informacijos; b) teikėjai laikosi prieigos prie informacijos sąlygų; c) teikėjai laikosi taisyklių dėl informacijos atnaujinimo, nurodytų verslo srityje priimtinu ir plačiai naudojamu būdu; d) teikėjai nekliudo teisėtai naudotis technologija, kurią verslas plačiai pripažįsta ir naudoja, siekdamas gauti duomenų apie informacijos naudojimą, ir e) teikėjai skubiai imasi priemonių panaikinti arba atimti galimybę pasiekti informaciją, kurią saugojo, sužinoję, kad pradinis perdavimo šaltinis pašalintas iš tinklo arba atimta galimybė jį pasiekti, arba kad jį pašalinti ar atimti galimybę jį pasiekti įsakė teismas arba administracinė institucija. Pabrėžtina, kad kaip ir minėtu atveju, nurodytos civilinės atsakomybės netaikymo sąlygos yra kumuliatyvios ir visos turi būti interneto tarpininko įvykdytos siekiant išvengti civilinės atsakomybės. Nors jos yra kiek platesnės nei paprasto informacijos perdavimo atveju, jų įtvirtinimas taip pat yra grindžiamas pozicija, kad šios interneto tarpininkų kategorijos atliekamos paslaugos yra grynai techninės ir orientuojamos į pasyvų elgesį (Mizaras, 2009, p. 465, aptariant Elektroninės komercijos direktyvos nuostatas). Pasyvaus elgesio reikalavimas taip pat yra patikslintas Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 21 p., kuriame nurodyta, jog paslaugos teikėjas turėtų turėti galimybę pasinaudoti

podėliavimo paslaugoms taikomu atleidimu nuo atsakomybės, kai jis niekaip neprisideda prie perduodamos ar pasiektos informacijos. Tam reikalinga, be kita ko, sąlyga, kad paslaugos teikėjas perduodamos informacijos ar informacijos, prie kurios jis suteikia prieigą, nekeistų. Tačiau šis reikalavimas neturėtų būti laikomas taikomu techninio pobūdžio manipuliacijoms, kurios vyksta perdavimo ar prieigos metu, jei tos manipuliacijos nekeičia perduodamos informacijos ar informacijos, prie kurios suteikta prieiga, vientisumo (Skaitmeninių paslaugų akto 21 p.). Atkreiptinas dėmesys, kad, kitaip nei dėl anksčiau aptartų paprastų informacijos perdavimo paslaugų teikėjų, iš podėliavimo paslaugų teikėjų reikalaujama imtis aktyvių veiksmų gavus tam tikrų žinių. Šios žinios yra siejamos ne su pačios spartinamos (podėliuojamos) informacijos neteisėtumu, o jos pradinio perdavimo šaltinio pašalinimu iš tinklo arba atimta galimybe jį pasiekti (arba sužinojimu, kad šaltinį pašalinti arba galimybę jį pasiekti panaikinti įsakė teismas arba administracinė institucija). Kadangi techniniu lygmeniu šią sąlygą yra nesudėtinga įvykdyti naudojant automatines priemones, didesnių sunkumų tarpininkams norint pasinaudoti tokio pobūdžio „saugiais uostais“ nekyla. To indikacija galėtų būti ir nedidelis ESTT bei nacionalinių sprendimų kiekis ginčų dėl tarpininkų atsakomybės bylose (Wilman *et al.*, 2024, 64 p.).

Griežčiausios sąlygos iš visų anksčiau nurodytų subjektų kategorijų yra įtvirtintos interneto tarpininkams – prieglobos teikėjams (informacijos saugotojams). Į šią kategoriją patenkantys subjektai (paslaugų teikėjai) gali pasinaudoti „saugaus uosto“ teikiamu prieglobsčiu tik tada, jei: a) jie neturi faktinių žinių apie neteisėtą veiklą arba informaciją ir, kiek tai susiję su reikalavimais atlyginti žalą, nežino apie faktus ar aplinkybes, kurias žinant yra akivaizdu, kad veikla ar turinys yra neteisėti, ir b) gavę tokių žinių arba apie tai sužinoję, nedelsdami panaikina šią informaciją arba atima galimybę ją pasiekti (Skaitmeninių paslaugų akto 6 str.). Pabrėžtina, kad civilinei atsakomybei (dėl reikalavimų atlyginti žalą) aktuali yra antroji a) punktu pažymėtos sąlygos alternatyva, numatanti, kad paslaugos gavėjas, tam, kad jam nebūtų taikoma atsakomybė, privalo nežinoti apie faktus ir aplinkybes, galinčias atskleisti atliekamus autorių teisės pažeidimus, kaip į tai yra referuojama ir pačios nuostatos formuluotėje. Šis žinojimo standartas padengia ne tik atvejus, kai prieglobos teikėjai faktiškai *žino* apie atliekamą neteisėtą veiklą, bet ir (objektyviai) *turėtų žinoti* apie informacijos neteisėtumą, atsižvelgiant į visas tokiam žinojimui reikšmės galinčias turėti aplinkybes (Mizaras, 2009, p. 466, aptariant Elektroninės komercijos direktyvos nuostatas). Sprendžiant iš šios nuostatos formuluotėje vartojamo žodžio „akivaizdu“, tokios žinios tarpininkui turėtų suteikti *aiškų* supratimą apie tam tikros informacijos neteisėtumą. Tam būtų taikomas įprastai

rūpestingo (stropaus) prieglobos paslaugų teikėjo standartas, kai būtų vertinama, ar pakankamai (įprastai) rūpestingam tarpininkui, gavus tam tikras žinias (ar turint žinoti apie tam tikras aplinkybes) būtų akivaizdu, kad veikla ar turinys yra neteisėti (tam gimininga aiškinimas pateikiamas 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendime sujungtose bylose *Frank Peterson*..., 115 p.; 2011 m. liepos 12 d. ESTT sprendime byloje *L'Oréal*..., 120, 122 p.).

Kaip ir kitų tarpininkų kategorijų atveju, šios sąlygos taip pat atspindi pagrindinį atsakomybės netaikymo tarpininkams principą, jog tarpininkams, kurie yra neutralūs, atlieka vien technines funkcijas (šiuo konkrečiu atveju – nežino apie pažeidimus, o sužinoję jų netoleruoja), netaikoma atsakomybė už jų paslaugų naudotojų norimą platinti neteisėtą informaciją. Tačiau, lyginant su kitų kategorijų tarpininkais, neutralumo reikalavimas pasireiškia didesnio pobūdžio našta, aprėpiančią tiek atidumo pareigą, kalbant apie žinių apie pažeidimus standartą, tiek aktyvaus veikimo pareigą gavus pranešimą apie neteisėtos informacijos saugojimą. Šios abi pareigos toliau aptariamos detaliau.

2.1.2. Sužinojimo apie neteisėtą informaciją būdai ir pažeidimų šalinimas (prieigos panaikinimas)

Kaip galima buvo matyti, iš esmės pagrindinis kriterijus, nuo kurio priklauso „saugių uostų" taikymas prieglobos teikėjams, tai žinojimo apie neteisėtą informaciją nustatymas, nuo kurio gali priklausyti ir antrinė aktyvaus veikimo panaikinant arba atimant galimybę pasiekti neteisėtą informaciją pareiga. Skaitmeninių paslaugų akte nėra pateikiama baigtinio sužinojimo apie neteisėtą informaciją gavimo būdų sąrašo, tačiau būtų galima išskirti keletą galimų informacijos gavimo būdų, kurie pasižymi savitais ypatumais, turinčiais įtakos ir „saugių uostų" sąlygoms įvykdyti.

Pirma, tarpininkas gali sužinoti apie daromus pažeidimus atlikdamas savanoriškus saugomos informacijos tyrimus. Šiuo atveju reikėtų pabrėžti, kad tarpininkavimo paslaugų teikėjams negali būti nustatyta bendra pareiga stebėti naudojantis jų paslaugomis perduodamą ar tarpininkų saugomą informaciją (Skaitmeninių paslaugų akto 8 str.; **2.1.4.** dalis), todėl tyrimai, kurių metu būtų be teisių turėtojų prašymo peržiūrima saugoma informacija ir ieškoma intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų, pagal dabartinį reguliacinį modelį visada turėtų būti savanoriški. Tarpininkai galėtų pasirinkti atlikti tokius tyrimus norėdami užtikrinti didesnį skaidrumą, saugomos informacijos atitiktį teisės aktams, saugių paslaugų įvaizdį, kuris gali turėti įtakos pritraukiant klientus interneto platformoms ir taip prisidėti prie tarpininkų ūkinės veiklos skatinimo. Manytina, kad, nenorėdamas sumažinti paskatų

atlikti tokius tyrimus, teisės aktų leidėjas Skaitmeninių paslaugų akte nustatė, kad tarpininkavimo paslaugų teikėjai nelaikomi neatitinkančiais atleidimo nuo atsakomybės sąlygų pagal šio akto 4, 5 ir 6 straipsnius vien dėl to, kad sąžiningai ir stropiai atlieka savanoriškus tyrimus savo iniciatyva (nurodytos nuostatos doktrinoje atitinkamai pramintos „Gerojo samariečio“ išimtimi (Church, Pehlivan, 2023, p. 56)) arba imasi kitų priemonių, kuriomis siekiama aptikti, nustatyti ir pašalinti neteisėtą turinį ar panaikinti prieigą prie jo (Skaitmeninių paslaugų akto 7 str.). Atlikdami tokius tyrimus ir savo iniciatyva šalindami neteisėtą informaciją, tarpininkai privalo gerbti paslaugos gavėjų pagrindines teises, įskaitant saviraiškos ir informacijos laisves (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 22 p.). Tai ypač reikšminga, turint omenyje, jog savanoriškas turinio moderavimas gali susidurti su pašalintos teisėtos informacijos problema, kuri yra kiek mažiau tikėtina (nors ir ne niekinė) tarpininkams šalinant turinį pagal teisių turėtojų pranešimus (gavus išsamesnę informaciją apie pažeidimą, pažeistas teises, jų turėtojus ir kitas reikšmingas aplinkybes).

Antra, reikėtų pažymėti, kad tai, jog interneto tarpininkai apskritai žino, kad jų valdomose platformose gali būti viešai paskelbiami ar kitaip naudojami intelektinės nuosavybės objektai, gali būti pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės, nežinant aplinkybių apie konkrečius pažeidimus, nebūtų laikoma gautomis pakankamomis žiniomis apie neteisėtą informaciją. Skaitmeninių paslaugų akte eksplicitiškai nurodoma, kad žinios šiame kontekste turi turėti „konkretų“ pobūdį ir būti susijusios su konkrečiais pažeidimais (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 22 p.). „Konkrečiomis“ žiniomis atitinkamai nebūtų laikoma išvestinė, t. y. numanoma, informacija, prezumpcijos, spėjimai (van Hoboken *et al.*, 2018, p. 38). Skaitmeninių paslaugų akte taip pat pažymima, jog tai, kad tarpinės paslaugos teikėjas automatiškai indeksuoja informaciją, įkeltą naudojantis jo teikiama paslauga, kad turi paieškos funkciją ar kad rekomenduoja informaciją pagal paslaugos gavėjų profilius ar pomėgius, nėra pakankamas pagrindas manyti, kad tas paslaugos teikėjas turi „konkrečių“ žinių apie toje platformoje vykdomą neteisėtą veiklą ar joje saugomą neteisėtą turinį. Nepaisant to, atvejais, kai paslaugų teikėjas siekia sudaryti palankias sąlygas pažeidimams daryti (tyčia skatina pažeidimų atlikimą, orientuoja savo veiklą į neteisėtos informacijos platinimą ir pan.), vien aplinkybė, kad jis neturi žinių apie „konkrečius“ pažeidimus, nesuteiktų galimybės taikyti „saugių uostų“ apsaugą tokio pobūdžio paslaugų teikėjui. Bendrosios žinios apie daromus pažeidimus šiuo atveju taip pat būtų reikšmingos nustatant tarpininko tyčią (kaltę), nuo kurios galėtų priklausyti vertinimas, ar tarpininkas paslaugas suteikė neutraliai ir ar jam apskritai gali būti taikomos atsakomybės išimtys.

Trečia, interneto tarpininkai apie pažeidimą gali sužinoti iš oficialaus nacionalinių teisminių ar administracinių institucijų nurodymo. Antai Lietuvoje tarpininkams draudimus dėl su intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu susijusios informacijos perdavimo sustabdymo arba, jeigu tarpininkas techniškai tai gali atlikti, tokios informacijos pašalinimo, arba prieigos prie neteisėtos informacijos panaikinimo gali nustatyti teismas (ATGTĮ 78 str. 1 d., PŽĮ 70 str. 4 d., PĮ 52 str. 4 d., DĮ 47 str. 4 d.), o autorių teisių atveju ir Lietuvos radijo ir televizijos komisija (ATGTĮ 78 str. 2 d.). Interneto tarpininkams, nesilaikantiems teismo ar administracinių institucijų oficialių nurodymų, gali kilti atitinkamų su tokių nurodymų nesilaikymu susijusių teisinių padarinių, tačiau civilinės atsakomybės taikymo požiūriu tarpininkai nuo tokio nurodymo gavimo momento taip pat būtų laikomi žinančiais apie neteisėtos informacijos paskelbimą ir jiems galėtų būti pareikšti papildomi reikalavimai dėl turtinės žalos atlyginimo[42].

Ketvirta, prieglobos paslaugų teikėjai gali sužinoti apie atliekamus pažeidimus iš pranešimų[43], kuriuos jiems pateikia teisių turėtojai ar kiti subjektai[44]. Tai yra pagrindinis šių tarpininkų žinių apie atliekamus

---

[42] Tiesa, reikėtų pažymėti, Lietuvos radijo ir televizijos komisija minėtus draudimus gali nustatyti tik įsitikinusi, kad teisių subjektai, jų įgalioti asmenys ar kolektyvinio administravimo organizacijos prieš tai išnaudojo neteisminės priemones siekdami, kad būtų nutrauktas autorių teisių saugomo turinio viešas skelbimas viešo naudojimo kompiuterių tinkluose (internete) (ATGTĮ 78 str. 4 d.). Tokios neteisminės priemonės apima ir pranešimų pateikimą tiesiogiai interneto tarpininkams, kurie gali tuomet tiesiogiai pritaikyti numatytus ginčų sprendimo ir turinio kontrolės mechanizmus. Šiuo atveju būtų laikoma, kad tarpininkai apie pažeidimus sužinotų iš tiesioginio teisių turėtojų, jų įgaliotų asmenų ar kolektyvinio administravimo organizacijų kreipimosi, dar iki Lietuvos radijo ir televizijos nurodymo gavimo.

[43] Kaip ir minėta, nurodyti informacijos gavimo būdai neturėtų būti laikomi baigtiniu žinių gavimo sąrašu. Interneto tarpininkai gali gauti žinių apie atliekamus pažeidimus ir kitais būdais, tačiau tam, kad tarpininkai būtų laikomi žinančiais apie pažeidimus „saugių uostų“ taikymo požiūriu, tokios žinios bet kokiu atveju turi būti konkrečios.

[44] Svarbus Skaitmeninių paslaugų akto ypatumas jį lyginant su Elektroninės komercijos direktyva yra patikimų pranešėjų institutas (Skaitmeninių paslaugų akto 22 str.). Šie subjektai, kaip ir patys teisių turėtojai, gali pateikti pranešimus apie galimai neteisėtą turinį, tačiau jų pranešimai būtų nagrinėjami nedelsiant pirmumo tvarka. Šį statusą Skaitmeninių paslaugų akte nurodytus kriterijus atitinkantiems subjektams jų pačių prašymu gali suteikti valstybės narės, kurios turi atsižvelgti į tai, ar norintys šį statusą įgyti subjektai turi konkrečių žinių ir kompetencijos, kad rastų ir nustatytų neteisėtą turinį ir apie jį praneštų, taip pat į tai, ar tokie subjektai atstovauja kolektyviniams interesams ir nepriklauso nuo jokios interneto platformos bei vykdo veiklą taip, kad pranešimai būtų teikiami laiku, kruopščiai ir objektyviai.

pažeidimus gavimo būdas, nuo kurio gali priklausyti ir tarpininkų atitinkamos pareigos nedelsiant panaikinti su pažeidimu susijusią informaciją arba panaikinti galimybę ją pasiekti (Skaitmeninių paslaugų akto 6 str. 1 d.). Šiuo požiūriu reikšminga, kad prieglobos paslaugų teikėjai yra įpareigoti įdiegti mechanizmus, kuriais pasinaudodamas kiekvienas fizinis asmuo ar subjektas galėtų prieglobos teikėjams pranešti, kad jų paslaugoje yra konkrečių informacijos elementų, kuriuos tas fizinis asmuo ar subjektas laiko neteisėtu turiniu (Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. 1 d.)[45]. Tie mechanizmai turi būti lengvai prieinami bei naudotojui patogūs ir juose turi būti sudaryta galimybė pranešimus teikti tik elektroniniu būdu (*Ibidem*). Pranešimuose turi būti nurodyta Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. 2 d. nurodyta informacija, kurią sudaro, be kita ko, pakankamai pagrįstas paaiškinimas, kodėl fizinis asmuo ar subjektas teigia, kad nurodoma informacija yra neteisėtas turinys, ir pareiškimas, kuriuo patvirtinamas pranešimą pateikusio fizinio asmens ar subjekto nuoširdus įsitikinimas (*bona fide*), kad pranešime pateikiama informacija ir įtarimai yra tikslūs ir išsamūs. Laikoma, kad šiais pranešimais „saugaus uosto“ suteikimo tikslais suteikiamos faktinės žinios ar užtikrinamas žinojimas apie nagrinėjamą konkretų informacijos elementą, jei jie leidžia stropiam prieglobos paslaugų teikėjui nustatyti atitinkamos veiklos ar informacijos neteisėtumą *neatlikus išsamaus teisinio tyrimo* (Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. 3 d.)[46]. Atitinkamai, remiantis tuo, kas minėta, tam, kad tarpininkai būtų laikomi žinančiais apie neteisėtą turinį, pažeidimai turi būti akivaizdūs. Analogiškas standartas nurodomas ir Skaitmeninių paslaugų akto

[45] Iki Skaitmeninių paslaugų akto taikymo termino pradžios Lietuvoje pranešimų pateikimo, vertinimo bei veiksmų dėl pažeidimų atlikimo tvarka buvo reguliuojama Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 94-3784 Dėl galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo aprašo patvirtinimo, *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 94-3784. Skaitmeninių paslaugų aktu numačius detalią su minėtais informacijos kontrolės aspektais susijusią tvarką, šis Vyriausybės nutarimas buvo panaikintas.

[46] Atkreiptinas dėmesys, kad Skaitmeninių paslaugų akte eksplicitiškai nenurodoma, kad, norint, jog tarpininkas būtų laikomas sužinojęs apie daromą pažeidimą, būtina, kad jam būtų pateikta visa Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. 2 d. numatyta informacija (Wilman *et al.*, 2024, p. 135). Kitaip nei Skaitmeninių paslaugų akto projekte (2020 m. gruodžio 15 d. Europos Komijos pasiūlymas COM(2020) 825 final dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB), jame taip pat nėra nurodoma, kad net ir pateikus visą 16 str. 2 d. išvardytą informaciją, tarpininkas visais atvejais turėtų būti laikomas sužinojęs apie neteisėtą veiklą. Todėl vertinimas, ar pranešimas būtų pakankamas, kad tarpininkas būtų laikomas sužinojęs apie neteisėtą veiklą, turėtų būti atliekamas atsižvelgiant į kiekvienos situacijos aplinkybes bei automatiškai dėl pranešimo trūkumų arba jų nebuvimo neimplikuotų tarpininkų sužinojimo apie pažeidimą (Wilman *et a.l*, 2024, p. 135).

6 str. 1 d. a) p., kuriame nurodoma, kad tarpininkams atsakomybė netaikoma tik kai jie nežino apie faktus ar aplinkybes, kuriuos žinant *yra akivaizdu*, kad veikla ar turinys yra neteisėti. Atsižvelgiant į tai, būtų galima teigti, kad tarpininkai nebūtų laikomi žinančiais apie padarytą pažeidimą, jeigu pagal pranešimą nagrinėjama informacija nebūtų akivaizdžiai neteisėta arba jos neteisėtumui konstatuoti reikėtų atlikti išsamų teisinį tyrimą.

Šioje vietoje atskirai būtų galima kelti klausimą, ar tuo atveju, kai tarpininkai negali konstatuoti, kad tam tikra informacija yra akivaizdžiai neteisėta, jie vis dėlto turėtų atlikti išsamų tyrimą, norėdami tiksliai įvertinti jos teisėtumą, ir tada, jau po jo atlikimo, priimti sprendimą šią informaciją pašalinti ar ne[47], ar vis dėlto tarpininkai apskritai neturėtų būti įpareigojami jokiomis aplinkybėmis išsamiai tirti su pažeidimų atlikimu susijusias aplinkybes bei pateikti jų teisinį vertinimą, nuo kurio galėtų priklausyti ir jų atsakomybės taikymas. Šiuo požiūriu manytina, kad sisteminis Skaitmeninių paslaugų akto nuostatų aiškinimas galėtų daug labiau palaikyti antrąją interpretacinę galimybę, kuri prieštarautų „tarpininko-tyrėjo“ principui ir apskritai atmestų tarpininkams galimas taikyti išsamaus tyrimo pareigas. Taip teigtina atsižvelgus į tai, jog Skaitmeninių paslaugų akte nenumatytos pareigos išsamiai analizuoti ir vertinti pranešimų teisinį pagrįstumą. Prieglobos teikėjai taip pat nėra įpareigojami prieš imdamiesi veiksmų kreiptis į tariamai neteisėtą informaciją paskleidusį asmenį siekiant gauti jų atsakomuosius argumentus, kurie galėtų galimai pateisinti tam tikros informacijos skleidimą (pvz., paaiškinti, kad tam tikras autorių teisių saugomas kūrinys gali būti naudojamas, nes tam gauta licencija arba toks jo naudojimas patenka į autorių teisių išimtis ir apribojimus, kt.)[48]. Įpareigojimas

[47] Toks principas iš esmės buvo taikomas iki Skaitmeninių paslaugų akto priėmimo galiojusiame Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 94-3784 dėl galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo aprašo patvirtinimo. Pagal šį reguliavimą tarpininkas, gavęs pranešimą apie manomai neteisėtą informaciją, iš karto negalėdavo imtis veiksmų panaikinti nurodytą informaciją ar prieigą prie jos, o turėdavo inicijuoti tam tikrą *tyrimą*, ar pranešime nurodyta informacija pagrįstai nurodyta kaip neteisėta (minėto aprašo 8–11 str.). Atlikdamas šį tyrimą tarpininkas turėdavo, *inter alia*, kreiptis į savo paslaugų gavėją (intelektinės nuosavybės objekto naudotoją – pažeidėją) ir prašyti paaiškinti, ar pranešime nurodyta informacija yra pagrįsta. Gavęs tokį paaiškinimą (atsakymą) tarpininkas turėdavo įvertinti ne tik ar toks paaiškinimas atitinka formalius minėto aprašo keliamus reikalavimus, bet ir tai, ar jame nurodyti argumentai yra pagrįsti.

[48] Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad prieglobos paslaugų teikėjai visiems paveiktiems paslaugos gavėjams turi pateikti aiškų ir konkretų motyvų paaiškinimą dėl apribojimų, nustatytų dėl to, kad paslaugos gavėjo pateikta informacija yra neteisėtas turinys arba yra nesuderinama su jų nuostatomis ir sąlygomis

tarpininkams atlikti išsamius tyrimus taip pat prieštarautų bendram Skaitmeninių paslaugų akto *raison d'être*, kadangi, kaip minėta, esminis „saugių uostų“ sistemos tikslas yra tarpininkams nesukelti nepakeliamos finansinės naštos dėl galimos atsakomybės taikymo ir skatinti juos toliau investuoti į ūkinės veiklos plėtimą ir inovacijų taikymą. Nustačius įpareigojimą tarpininkams tapti „tarpininkais-tyrėjais“ būtų sudaromi trikdžiai jų veiklai, sukeliama papildoma finansinė našta dėl išteklių naudojimo teisiniams vertinimams atlikti bei nebūtų esmingai apribota atsakomybės taikymo tarpininkams tikimybė, nes atsakomybė jiems galėtų būti taikoma atsižvelgiant į tai, kad jie netinkamai atliktų teisinio pobūdžio tyrimą (kuriam, kaip paprasti ūkio subjektai, o ne oficialios valstybės institucijos, jie bet kokiu atveju, tikėtina, neturi plačios kompetencijos ir reikalingo nepriklausomumo). Tai taip pat galėtų prisidėti prie problemos, kai teisėta informacija galimai būtų pašalinama be pakankamo pagrindo, nes tarpininkai, nenorėdami, kad jiems būtų taikoma atsakomybė dėl netinkamo savo pareigų atlikimo, galimai būtų labiau linkę šalinti bet kokią informaciją, kai būtų nors ir menkiausia rizika dėl jos neteisėtumo (vadinamoji šalinimo dėl „visa pikto“ problema (Wilman *et al.*, 2024, p. 135)). Tokie nuogąstavimai dėl teisėtos informacijos šalinimo dar labiau gali būti sustiprinti atsižvelgiant į tai, jog pagal Skaitmeninių paslaugų aktą tarpininkams leidžiama reaguojant į pranešimus bei turiniui šalinti naudoti automatines (algoritmines) priemones, o jos, bent jau tradiciškai teigiama, galėtų sunkiau identifikuoti teisėtą turinį nei tai atliktų žmogus (Frosio, 2017b, p. 42). Šiuo požiūriu ir teiginys, kad tarpininkai turėtų šalinti turinį apskritai tik tais atvejais, kai pažeidimas yra akivaizdus (o

(Skaitmeninių paslaugų akto 17 str. 1 d.). Šiame motyvų paaiškinime, be kita ko, turi būti pateikta informacija apie faktus ir aplinkybes, kuriais buvo pasikliauta priimant sprendimą, kai taikytina, informacija apie priimant sprendimą naudojamas automatizuotas priemones, jei sprendimas yra susijęs su tariamai neteisėtu turiniu, nuoroda į teisinį pagrindą, kuriuo pasikliauta, ir paaiškinimai, kodėl informacija remiantis tuo pagrindu yra laikoma neteisėtu turiniu, aiški ir naudotojui patogi informacija apie teisių gynimo priemones, kuriomis gali pasinaudoti paslaugos gavėjas reaguodamas į sprendimą, visų pirma, kai taikytina, naudojant vidaus skundų nagrinėjimo mechanizmus (Skaitmeninių paslaugų akto 17 str. 3 d.). Prieiga prie tokių skundų nagrinėjimo mechanizmų turi būti nemokamai suteikta bent šešis mėnesius po sprendimo šalinti turinį (panaikinti prieigą prie turinio) (Skaitmeninių paslaugų akto 20 str.). Be to, paslaugų gavėjai išlaiko galimybę kreiptis į bet kokią neteisminio ginčų sprendimo įstaigą, kuri yra sertifikuota Skaitmeninių paslaugų akte numatyta tvarka, net ir neišnaudoję vidaus skundų nagrinėjimo tvarkos (Skaitmeninių paslaugų akto 21 str.). Po vidaus skundų nagrinėjimo ir neteisminio ginčo proceso nustačius, kad turinys, kuris tarpininko buvo pripažintas kaip neteisėtas, buvo paskelbtas teisėtai, tarpininko sprendimas dėl jo pašalinimo (prieigos prie jo panaikinimo) panaikinamas (Skaitmeninių paslaugų akto 20 str. 4 d.).

ne atvejais, kai reikia išsamaus teisinio tyrimo) galėtų atrodyti juo labiau pagrįstas. Panašios pozicijos taip pat laikomasi ir ESTT bei EŽTT praktikoje, kurioje teigiama, kad automatinis pažeidimų šalinimas turėtų būti taikomas tik aiškiems arba akivaizdiems pažeidimams (**2.2.2.** dalis).

Prieglobos paslaugų teikėjai, sužinoję apie neteisėtą informaciją minėtais būdais, turi nedelsdami panaikinti šią informaciją arba pašalinti jos prieigą, tam, kad galėtų pasinaudoti „saugiais uostais“. Šiame konkteste vartojamas terminas „nedelsiant“ yra vertinamoji sąvoka. Nors Skaitmeninių paslaugų akto teisėkūros proceso metu buvo pateikta pasiūlymų nustatyti konkrečius terminus, tačiau galiausiai į juos nebuvo atsižvelgta ir galiojančiame teisės akte tokių terminų nėra nustatyta (pvz., žr. 2021 m. gegužės 28 d. ES Parlamento Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komiteto pranešėjo projektas 2020/0361(COD) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos (Skaitmeninių paslaugų aktas) ir Direktyvos 2000/31/EB pakeitimo; 8 pakeitimo pasiūlymas (Reglamento 22 konstatuojamoji dalis); šios aplinkybės taip pat minimos Wilman *et al.*, 2024, p. 76). Lietuvos kontekste iki Skaitmeninių paslaugų akto priėmimo taikytose IVPĮ nuostatose vartotas į „nedelsiant“ panašus terminas „skubiai imasi veiksmų“, kuris doktrinoje aiškintas kaip suponuojantis ne sėkmingo rezultato pasiekimo reikalavimą (t. y. kad informacija tikrai būtų panaikinta ar apribota jos prieiga), o mėginimą panaikinti informaciją ar prieigą prie jos (Mizaras, 2009, p. 467). Tačiau lingvistiškai aiškinant nuostatą „nedelsdamas pašalina neteisėtą turinį arba panaikina prieigą prie jo“, manytina, kad šis reikalavimas būtų artimesnis rezultato pareigai, ypač atsižvelgiant į plačias ir realias prieglobos paslaugų teikėjų galimybes ją įgyvendinti. Atliekant vertinimą, ar atitinkami veiksmai buvo atlikti „nedelsiant“, būtų galima, be kita ko, atsižvelgti į tai, ar neteisėtos informacijos duomenų kiekiai (informacijos vienetai) yra gausūs, ar lengva juos nustatyti, kokio pobūdžio prieglobos paslaugos yra teikiamos, kokias konkrečias priemones pašalinti informaciją ar apriboti jos prieigą turi paslaugų teikėjas (Wilman *et al.*, 2024, p. 76). Kuo greičiau gautas pranešimas arba kitaip gautos žinios apie neteisėtą informaciją yra apdorojamos ir imamasi veiksmų informacijai pašalinti, tuo didesnė tikimybė, kad tarpininkui būtų suteikiama „saugių uostų“ prieiga, tačiau priimamų sprendimų greitis bet kokiu atveju turėtų būti tinkamas tam, kad, įgyvendinant informacijos kontrolės pareigas, per klaidą nebūtų pašalinama teisėta informacija. Įprastai interneto platformos neteisėtą turinį pašalina per 24 valandas (nors tam tikro pobūdžio turinį ir greičiau) (De Streel *et al.*, 2020, p. 44).

Diskrecija nuspręsti, neteisėtą informaciją reikėtų pašalinti ar tik apriboti jos prieigą, pagal Skaitmeninių paslaugų aktą yra palikta patiems

prieglobos paslaugų teikėjams (konkreti turima naudoti priemonė nenurodyta) (Wilman *et al.*, 2024, p. 77). Prieigos prie informacijos apribojimas yra švelnesnė informacijos sklaidos varžymo priemonė, nes ją pritaikant informacija visiškai nėra panaikinama (ji išlieka paslaugų teikėjo serveryje (darbinėje stotyje)), tačiau tam tikri vartotojai negali jos matyti. Ši priemonė gali būti nustatoma tam tikroje geografinėje teritorijoje, kai informacijos prieiga tampa neprieinama tik konkrečioje pažeidimui aktualioje valstybėje (valstybėse) (tokių priemonių taikymas gali būti vadinamas geografiniu atskyrimu (angl. *geo-fencing*)). Tai savaime aktualu intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų atvejais, nes intelektinės nuosavybės teisėje taikomas teritorialumo principas nulemia, jog intelektinės nuosavybės teisių apimtis ir atitinkama joms suteikiama apsauga skirtingose jurisdikcijose gali skirtis. Dėl šios priežasties gali būti netikslinga informaciją visai pašalinti, kai jos prieigos apribojimas konkrečioje teritorijoje gali pakankamai užtikrinti teisių turėtojo interesų apsaugą (intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai neretai apskritai gali būti nustatyti tik atskirose valstybėse). Kaip pabrėžiama literatūroje, visuotinis (pasaulinis) blokavimas / pašalinimas negali būti numatytasis atsakas į kiekvieną reikalavimą šalinti / blokuoti tam tikrą turinį (Svantesson, 2014, p. 169). Techniniu požiūriu prieigos apribojimas taip pat gali būti lengvai panaikinamas (informacijai visada išliekant serveryje) (Wilman *et al.*, 2024, p. 77), todėl šios priemonės taikymas galėtų būti apsvarstomas kaip pirmasis reakcijos į pažeidimų aptikimą variantas. Tačiau neatmestina, kad informacijos šalinimas taip pat galėtų būti reikalingas, kai vien tik prieigos apribojimas nebūtų pakankamai efektyvi interesų apsaugos priemonė (pvz., gali būti nustatytas pagrįstas poreikis, jog informacijos vienetas negalėtų būti pasiektas vartotojams visame pasaulyje). Taip juo labiau teigtina atsižvelgus į tai, kad prieigos apribojimus kartais galima apeiti pasinaudojus tam skirtomis techninėmis priemonėmis (VPN naršyklėmis ir kt.) (*Ibidem*, p. 77). Pareiga tinkamai nustatyti šį balansą tarp priemonės efektyvumo ir kuo mažesnio poveikio informacijos sklaidai yra nustatyta patiems prieglobos paslaugų teikėjams, kurie turėtų atitinkamą sprendimą priimti atsižvelgę į visas nagrinėjamai situacijai reikšmingas aplinkybes. Kad ir kokią priemonę jie pasirinktų, šią priemonę bet kokiu atveju turėtų išlikti įmanoma panaikinti (*Ibidem*) arba sumažinti nustatytus apribojimus (pvz., susiaurinti prieigos panaikinimą teritoriniu požiūriu). Be to, pabrėžtina, kad šių priemonių taikymas turėtų būti siejamas su konkrečiais informacijos vienetais, nes visos pašalinamos arba apribojamos informacijos sąrašas privalo būti baigtinis (žr. 2019 m. liepos 4 d. LAT sprendimo byloje Nr. e3K-3-236-969/2019 15 p., kur aptariamos panašaus pobūdžio priemonės; taip pat Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 51 p.).

2.1.3. „Saugių uostų“ modelį papildančios interneto tarpininkų pareigos

Be „saugius uostus“ sudarančių pareigų, Skaitmeninių paslaugų akte taip pat numatomos tam tikros papildomos tarpininkams taikytinos pareigos, kurias jie privalo atlikti nepriklausomai nuo to, ar „saugių uostų“ sąlygos jau įvykdytos. Tai, pavyzdžiui, pareiga savo nuostatose ir sąlygose pateikti informaciją apie visus tarpininkų nustatytus savo paslaugų naudojimo apribojimus, pareiga teisėsaugos institucijoms pranešti apie įtarimus dėl nusikalstamų veikų, kurių tarpininkams gali kilti gavus pranešimų apie pažeidimus, pareiga teikti skaidrumo ataskaitas, kuriose, be kita ko, būtų pateikta informacija apie neteisėtos informacijos sustabdymo atvejus, susijusius su akivaizdžiai neteisėto turinio pateikimu, ir kt. Būtų galima teigti, kad šios pareigos papildo „saugių uostų“ sistemą (kuri yra orientuota į atsakomybės (ne)taikymą už paties turinio neteisėtumą), tačiau yra atskira savarankiška Skaitmeninių paslaugų akto kuriamo tarpininkų atsakomybės modelio dalis. Ja siekiama reglamentuoti bendruosius skaitmeninių paslaugų teikimo aspektus, turinio moderavimo ir reklamos teikimo praktiką, paslaugų teikimo ir komunikacijos su tarpininkais procesą (Husovec, Laguna, 2022, p. 1), tačiau esminės su pažeidimų pašalinimu arba apribojimu susijusios pareigos vis dar paliktos „saugių uostų“ sričiai.

Nurodytas pareigas būtų galima suskirstyti į atskiras grupes pagal tai, kokiems subjektams jos taikomos pagal Skaitmeninių paslaugų aktą.

Dalis pareigų yra taikytinos visiems tarpininkavimo paslaugų teikėjams, neatsižvelgiant į tai, ar jie teikia paprasto informacijos perdavimo, spartinimo ar informacijos saugojimo paslaugas, ir šiuo požiūriu gali būti laikomos *bendrosiomis*[49] pareigomis. Jas sudaro pareiga paskirti bendrą kontaktinį centrą, kad paslaugos gavėjai galėtų tiesiogiai ir greitai naudotojui patogiu būdu su tarpininkais susisiekti elektroninėmis priemonėmis (Skaitmeninių paslaugų akto 12 str.), pareiga turėti teisinį atstovą vienoje iš ES valstybių narių (tuo atveju, kai tarpininkai nėra įsisteigę ES, bet siūlo savo paslaugas ES) (Skaitmeninių paslaugų akto 13 str.), pareiga nuostatose ir sąlygose pateikti informaciją apie visus apribojimus, kuriuos tarpininkai nustato savo paslaugų naudojimui, susijusiam su paslaugos gavėjų pateikta informacija[50] (Skaitmeninių paslaugų akto 14 str.), bei pareiga bent kartą per

[49] Nurodytų pareigų grupių pavadinimų autorystė gali būti priskirta M. Husovec ir I. R. Laguna (Husovec, Laguna, 2022, p. 3). Šie autoriai nurodytame darbe aptariamas pareigas taip pat skirsto pagal tai, kokiems subjektams jos taikomos pagal Skaitmeninių paslaugų aktą.

[50] Tarpininkų pateikiama informacija apima informaciją apie bet kokią politiką, procedūras, priemones ir įrankius, naudojamus turinio moderavimo tikslais,

metus kompiuterio skaitomu formatu ir lengvai prieinamu būdu viešai paskelbti aiškias ir lengvai suprantamas ataskaitas apie visus turinio moderavimo veiksmus, kurių tarpininkai ėmėsi per atitinkamą laikotarpį[51] (Skaitmeninių paslaugų akto 15 str.). Kaip ir buvo minėta, šios pareigos yra savarankiškos nuo „saugius uostus“ sudarančių pareigų bei tarpininkams, kurie įvykdo „saugių uostų“ sąlygas ir yra atleidžiami nuo atsakomybės už jų paslaugų gavėjų perduodamą neteisėtą informaciją, vis tiek gali būti taikoma atsakomybė už papildomų pareigų nesilaikymą (netinkamą laikymąsi), tai vertinant kaip savarankišką atsakomybės pagrindą. Šiuo požiūriu tarpininkams gali būti taikomos ne vien viešosios teisės numatytos sankcijos (atsakomybė) už pareigų nesilaikymą (žr., *inter alia*, Skaitmeninių paslaugų akto 52 str.), tačiau ir civilinė atsakomybė, tuo atveju, jeigu dėl šių pareigų pažeidimų būtų sukeliama reali žala. Vis dėlto bent jau šių, bendrųjų, pareigų atveju, žalos atsiradimo dėl tokių pareigų neatlikimo, taigi, ir civilinės atsakomybės sąlygų įvykdymo, tikimybė yra mažiau tikėtina ir realistiškiau kalbėti apie viešosios teisės numatytą atsakomybę. Pavyzdžiui, abejotina, ar tarpininkams pažeidus pareigą bent kartą per metus kompiuterio skaitomu formatu ir lengvai prieinamu būdu viešai paskelbti aiškias ir lengvai suprantamas ataskaitas, toks pažeidimas galėtų būti pakankamai susijęs priežastiniu ryšiu su teisių turėtojams galinčia kilti turtine žala (teisinis priežastinis ryšys tokio pažeidimo atvejais, tikėtina, būtų per daug nutolęs).

Kita pareigų grupė – *paprastosios* pareigos – yra taikomos tik informacijos saugojimo paslaugas teikiantiems tarpininkams (prieglobos teikėjams), nepriklausant nuo tokių tarpininkų dydžio ar jų paslaugų pasiekiamumo. Į šią pareigų grupę patenka pareiga teisėsaugos institucijoms pranešti apie įtarimus dėl nusikalstamų veikų (Skaitmeninių paslaugų akto 18 str.) ir pareigos, susijusios su pranešimų dėl neteisėtos informacijos saugojimo nagrinėjimu (Skaitmeninių paslaugų akto 16 str.), veiksmų dėl neteisėtos informacijos priėmimu (*Ibidem*) bei motyvų dėl priimtų veiksmų paaiškinimu paveiktiems paslaugos gavėjams (Skaitmeninių paslaugų akto 17 str.). Iš minėtų pareigų pareigos, susijusios su pranešimų dėl neteisėtos informacijos

---

įskaitant algoritminį sprendimų priėmimą ir žmonių atliekamą peržiūrą, taip pat jų vidaus skundų nagrinėjimo sistemos darbo tvarkos taisykles. Informacija išdėstoma aiškiai, paprastai, suprantamai, naudotojui patogiu būdu bei nedviprasmiškai ir skelbiama viešai lengvai prieinamu ir kompiuterio skaitomu formatu (Skaitmeninių paslaugų akto 14 str.).

[51] Ši pareiga netaikoma tarpininkavimo paslaugų teikėjams, kurie laikomi labai mažomis ar mažosiomis įmonėmis, kaip apibrėžta 2003 m. gegužės 6 d. Komisijos rekomendacijoje 2003/361/EB dėl labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių apibrėžimo, ir kurie nėra labai didelės interneto platformos, kaip tai suprantama pagal Skaitmeninių paslaugų akto 33 straipsnį.

saugojimo nagrinėjimu ir veiksmų dėl neteisėtos informacijos priėmimu, gali būti aiškinamos dvejopai ir kiek išsiskiria iš kitų tarpininkų pareigų konteksto.

Kaip ir buvo minėta, Skaitmeninių paslaugų akto 16 str., numatančiame pranešimo ir veiksmų mechanizmus, detalizuojamos „saugių uostų“ taikymo sąlygos. Šiame straipsnyje nurodoma, kokia informacija turėtų būti nurodoma pateikiant pranešimus tarpininkams ir nustatoma, kada tarpininkai laikomi sužinoję apie neteisėtą informaciją „saugių uostų“ taikymo kontekste. Minėtos akto 16 str. nurodytos pareigos atitinkamai gali būti laikomos sudedamąja tarpininkų atsargumo pareigos (keliamos kaip „saugių uostų“ sąlygos) dalimi. Pagal šį aiškinimą būtų galima laikyti, jog Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. numatytos pareigos, nusakančios pranešimų gavimo ir nagrinėjimo tvarką, tik detalizuoja „saugių uostų“ keliamas pareigas ir vis dėlto nėra savarankiškos tarpininkų pareigos. Tokį aiškinimą išskirti yra svarbu, nes, kaip minėta, Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 17 p. numatyta, kad atleidimo nuo atsakomybės taisyklių nereikėtų laikyti tinkamu pagrindu nustatyti, kada paslaugų teikėjas gali būti laikomas atsakingu. Atsižvelgiant į tai, atvejai, kai tarpininkas, pvz., apskritai nesuteikia galimybės pateikti pranešimo (nors to reikalaujama pagal Skaitmeninių paslaugų akto 16 str.), nebūtų pakankamas pagrindas jam taikyti atsakomybę. Pareiga nagrinėti pranešimus būtų laikoma sudedamąja pagal „saugių uostų“ sąlygas taikytinų pareigų dalimi, todėl atsakomybei taikyti būtų reikalinga nustatyti kitą atskirą pagrindą.

Alternatyviai būtų galima aiškinti, kad Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. numatytos pareigos yra savarankiškos pareigos, kurių nesilaikymas (netinkamas atlikimas) gali būti savarankiškas atsakomybės taikymo pagrindas. Tokiu būdu teisių turėtojai, siekdami pareikšti reikalavimus dėl civilinės atsakomybės taikymo, galėtų nesiremti kitais galimais atsakomybės taikymo pagrindais bei atitinkamai reikšdami reikalavimus dėl žalos atlyginimo kaip neteisėtus veiksmus nurodyti Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. numatytų pareigų pažeidimus. Atsižvelgiant į tai, situacijos, kai, pavyzdžiui, tarpininkai neįdiega mechanizmų pateikti pranešimus apie pažeidimus, leistų kalbėti apie Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. numatytų pareigų pažeidimus, kurie būtų laikomi pakankamu pagrindu atsakomybei taikyti (jeigu būtų nustatytos ir kitos atsakomybės sąlygos, kaip antai žala, priežastinis ryšys). Tokią interpretacinę galimybę sustiprina lingvistinė Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. analizė, teisės aktų leidėjui šiame straipsnyje nurodytas pareigas formuluojant imperatyvių reikalavimų pagrindu (<...> prieglobos paslaugų teikėjai *įdiegia* mechanizmus <...> nurodyti mechanizmai *turi būti* tokie <...> jei pranešime yra jį pateikusio fizinio asmens ar subjekto elektroninė kontaktinė informacija, prieglobos

paslaugų teikėjas tam fiziniam asmeniui ar subjektui nepagrįstai *nedelsdamas patvirtina*, kad pranešimą gavo <...> (ir kt.)).

Nepaisant šių skirtingų aiškinimo galimybių, tokia teorinė problema gali pasirodyti kiek dirbtinė. Kaip bus galima matyti toliau, už analogiškų pareigų, kokios jos yra nurodytos Skaitmeninių paslaugų akto 16 str., pažeidimus atsakomybė galėtų būti taikoma, bent jau Lietuvoje, ir bendrosios rūpestingumo pareigos (generalinio delikto) pagrindu (**4.2.** dalis). Pastaroji pareiga bet kokiu atveju turėtų būti aiškinama atsižvelgiant į eksplicitiškai Skaitmeninių paslaugų akte numatytus reikalavimus tarpininkavimo paslaugų teikėjams, todėl praktiniu požiūriu pasirinktas nurodytų normų aiškinimo kelias atitinkamai neturėtų tokios didelės įtakos teisės taikymo rezultatui.

Grįžtant prie tarpininkų pareigų pagal Skaitmeninių paslaugų aktą grupių, toliau reikėtų nurodyti, kad už paprastąsias pareigas platesnės *išplėstinės* pareigos yra taikytinos tik specifiniams informacijos saugojimo paslaugas teikiantiems subjektams – *interneto platformoms* – kurios yra didesnės nei mažos įmonės, platinančios informaciją visuomenei, ir kurių pagrindinė funkcija yra priegloba (į interneto platformų kategoriją patenkančių subjektų apibūdinimą žr. **1.1.2.** dalyje). Interneto platformos, vykdydamos šias išplėstines pareigas, privalo nustatyti vidaus skundų nagrinėjimo sistemą (Skaitmeninių paslaugų akto 20 str.), užtikrinti, kad informacija apie paslaugos gavėjų galimybę pasinaudoti neteisminiu ginčų sprendimu būtų lengvai prieinama jų elektroninėje sąsajoje (Skaitmeninių paslaugų akto 21 str.), pranešimus, kuriuos gauna iš patikimų pranešėjų, nagrinėti pirmumo tvarka (Skaitmeninių paslaugų akto 22 str.), imtis kovos su piktnaudžiavimu priemonių ir taikyti apsaugą nuo piktnaudžiavimo (Skaitmeninių paslaugų akto 23 str.), į jau minėtas skaidrumo ataskaitas įtraukti papildomą informaciją, kaip antai ginčų, pradėtų neteisminėse ginčų sprendimo įstaigose, skaičių (Skaitmeninių paslaugų akto 24 str.), neprojektuoti, neorganizuoti ir nenaudoti savo elektroninių sąsajų taip, kad jų paslaugos gavėjai būtų klaidinami ar jais būtų manipuliuojama arba būtų kitaip iš esmės iškraipoma ar mažinama jų paslaugos gavėjų galimybė priimti laisvus ir informacija pagrįstus sprendimus (Skaitmeninių paslaugų akto 25 str.), teikdami reklamą, nurodyti su ja susijusią, vartotojui naudingą informaciją, kaip fizinį ar juridinį asmenį, kurio vardu pateikiama reklama (Skaitmeninių paslaugų akto 26 str.), užtikrinti rekomendavimo sistemų skaidrumą, jeigu jos yra taikomos (Skaitmeninių paslaugų akto 27 str.), įdiegti tinkamas ir proporcingas priemones, kuriomis, naudojantis platformų paslaugomis, užtikrinamas aukštas nepilnamečių privatumo, saugos ir saugumo lygis (Skaitmeninių paslaugų akto 28 str.), tuo atveju, kai platformos leidžia vartotojams sudaryti su prekiautojais nuotolinės prekybos sutartis,

užtikrinti, kad prekiautojai esant poreikiui galėtų būti nustatyti ir atsekti (Skaitmeninių paslaugų akto 30 str.), vykdyti kitas su prekyviečių skaidrumu ir atitikties vartotojų poreikiams pareigas (Skaitmeninių paslaugų akto 31 str., 32 str.). Kaip ir paprastųjų pareigų, dalis šių pareigų yra susijusios su „saugių uostų“ sąlygų įgyvendinimu, tačiau, kaip ir buvo minėta, jas būtų galima vertinti kaip atskiras, savarankiškas pareigas, už kurių nevykdymą ar netinkamą vykdymą interneto platformoms galėtų būti taikoma civilinė atsakomybė, jeigu dėl tokių veiksmų (neveikimo) būtų patiriama žala (galėtų būti nustatytas priežastinis ryšys).

Galiausiai, *ypatingosios* pareigos taikytinos tik labai didelėms interneto platformoms ir labai didelėms internetinėms paieškos sistemoms (nors dėl to yra nedidelių ypatumų) (šių subjektų apibūdinimą žr. **1.1.2.** dalyje). Šiuo taikymo požiūriu svarbus yra jų paslaugų naudotojų skaičius – kai platformų ar paieškos sistemų paslaugomis ES naudojasi vidutiniškai 45 mln. aktyvių naudotojų per mėnesį, pradedamos taikyti minėtosios ypatingosios pareigos (Skaitmeninių paslaugų akto 33 str.). Šie subjektai Skaitmeninių paslaugų akte numatytais atvejais privalo stropiai nustatyti, analizuoti ir vertinti bet kokią sisteminę riziką ES, kylančią dėl jų paslaugos dizaino ar veikimo ir su ja susijusių sistemų, įskaitant algoritmines sistemas, arba dėl jų paslaugų naudojimo (pvz., neteisėto turinio sklaidos naudojantis jų paslaugomis) (Skaitmeninių paslaugų akto 34 str.), imtis rizikos mažinimo priemonių (Skaitmeninių paslaugų akto 35 str.), esant pagrindui, taikyti reagavimo į krizes mechanizmus (Skaitmeninių paslaugų akto 36 str.), esant numatytiems atvejams, sudaryti prieigą prie jų saugomų duomenų, kurie yra būtini norint stebėti ir vertinti, kaip laikomasi nustatytų reikalavimų (Skaitmeninių paslaugų akto 40 str.), pasirūpinti atitikties keliamiems reikalavimams užtikrinimu (Skaitmeninių paslaugų akto 41 str.). Be to, joms bent kartą per metus turi būti atliekamas nepriklausomas auditas (Skaitmeninių paslaugų akto 37 str.) ir yra taikomi papildomi reklamos, skaidrumo ir rekomendacinės sistemos skaidrumo reikalavimai (Skaitmeninių paslaugų akto 38 str., 39 str.). Galiausiai, teikdami ataskaitas, jie taip pat privalo teikti papildomą informaciją apie savo veiklą (pvz., nurodyti žmogiškuosius išteklius, kuriuos labai didelių interneto platformų paslaugų teikėjai skiria turiniui moderuoti) (Skaitmeninių paslaugų akto 42 str.) ir susimokėti metinį priežiūros mokestį (Skaitmeninių paslaugų akto 43 str.). Labai didelėms platformoms tyčia ar dėl aplaidumo nesilaikant joms nustatytų reikalavimų, Europos Komisija sprendimu atitinkamam labai didelės interneto platformos ar labai didelės interneto paieškos sistemos paslaugos teikėjui gali skirti baudas, neviršijančias 6 proc. jos bendros pasaulinės metinės apyvartos (Skaitmeninių paslaugų akto 74 str.). Jiems pagal Skaitmeninių paslaugų aktą ir susijusį

nacionalinį reguliavimą gali būti taikomos ir sankcijos, nustatomos pagal valstybių narių priimtas taisykles (Skaitmeninių paslaugų akto 52 str.). Be to, neatmestina ir civilinės atsakomybės taikymo už šių pareigų nesilaikymą galimybė, jeigu būtų nustatytos visos civilinės atsakomybės sąlygos, kaip antai neteisėti veiksmai (pvz., sisteminių rizikų neįvertinimas), kaltė, žala ir priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Pastarosios sąlygos atveju turėtų būti nustatyta, kad padariniai teisiniu požiūriu nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo (neveikimo). Todėl ir minėtų pareigų, kaip sisteminių rizikų vertinimo, neatlikimas turėtų pasireikšti individualizuotais padariniais (t. y. neteisėti veiksmai turėtų sukelti realią turtinę žalą tam tikriems subjektams), kurie nėra per daug nutolę nuo atitinkamų pareigų neatlikimo (netinkamo atlikimo).

Baigiant aptarti šias tarpininkų pareigas pagal Skaitmeninių paslaugų aktą, reikėtų pažymėti, kad reikalavimus dėl žalos atlyginimo už šių pareigų pažeidimus gali pareikšti ne tik intelektinės nuosavybės teisių turėtojai, bet ir kiti asmenys, kurie dėl tarpininkų pareigų nesilaikymo (netinkamo atlikimo) patiria žalą. Antai Skaitmeninių paslaugų akto 54 str. nurodoma, kad tarpininkų paslaugos gavėjai turi teisę pagal ES ir nacionalinę teisę reikalauti, kad tarpininkavimo paslaugų teikėjai atlygintų bet kokią žalą ar nuostolius, patirtus dėl tų paslaugų teikėjų padaryto Skaitmeninių paslaugų akte jiems nustatytų pareigų pažeidimo. Tai galėtų būti ypač aktualu atvejais, kai tarpininkai nepagrįstai pašalina tam tikrą turinį, kurį be pakankamo pagrindo palaiko neteisėtu, paslaugų gavėjams nepagrindžia savo motyvų ar kitaip pažeidžia paslaugų gavėjų saviraiškos ir informacijos laisvę. Šis balansas tarp teisių turėtojų interesų palaikymo, labai aktyvios apsaugos ir kitų interesų, kaip saviraiškos laisvės, sudaro visą interneto tarpininkų atsakomybės problemos šerdį ir jo svarba ne kartą bus minima ir vėlesniuose šios disertacijos skyriuose.

2.1.4. Bendros stebėsenos draudimas

Paskutinė ir taip pat svarbi „saugių uostų“ kuriamos pranešimo ir pašalinimo sistemos dalis yra bendros stebėsenos draudimas, numatytas Skaitmeninių paslaugų akto 8 str. ir Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnyje. Remiantis nurodytomis nuostatomis, tarpininkavimo paslaugų teikėjams negali būti nustatoma bendra pareiga stebėti informaciją, kurią jie perduoda ar saugo, paslaugų teikėjai taip pat negali būti įpareigojami aktyviai ieškoti faktų ar aplinkybių, kurie bylotų apie neteisėtą veiklą. Šis draudimas nulemia, jog nėra reikalaujama, kad interneto tarpininkai savo iniciatyva tikrintų visą

jų paslaugų naudotojų perduodamą turinį, be teisių turėtojų prašymų ieškotų galimų intelektinės nuosavybės ar kito pobūdžio teisių pažeidimų ir juos pašalintų. Toks reguliavimas yra reikalingas siekiant užtikrinti sisteminį pranešimo ir pažeidimo pašalinimo modelio nuoseklumą – „saugių uostų“ sistema negalėtų funkcionuoti tinkamai, jeigu valstybėms narėms būtų palikta galimybė teisės aktais įpareigoti tarpininkus stebėti ir šalinti visą neteisėtą jų paslaugų naudotojų perduodamą informaciją savo iniciatyva. Toks įpareigojimas prieštarautų „saugių uostų“ logikai, pagal kurią tarpininkams netaikoma atsakomybė, jei teisių turėtojai neinformuoja apie galimus jų teisių pažeidimus, nes atsakomybė, įtvirtinus bendro stebėjimo pareigą, būtų galima dėl tiesioginio šios pareigos pažeidimo (neįgyvendinimo). Tokiu būdu „saugių uostų“ sąlygos galėtų būti apeinamos ir prarastų savo prasmę. Dėl šios priežasties bendro stebėjimo pareiga tarpininkams nėra nustatoma nei *de jure*, nei *de facto* (Skaitmeninių paslaugų akto konstatuojamosios dalies 30 p.). Be to, pabrėžtina, kad valstybėms narėms draudžiama paslaugų teikėjams nustatyti tik bendro pobūdžio priežiūros prievolę; tai netaikoma priežiūros prievolėms konkrečiu atveju (Elektroninės komercijos direktyvos konstatuojamosios dalies 47 p.).

Aiškinant šios nuostatos turinį didžiausių neaiškumų galėtų iškilti, vertinant tai, kas turėtų būti laikoma *bendru*, o kas *konkrečiu* stebėjimu, dėl šio interpretacinio klausimo esant susiformavus dviem minčių stovykloms. Pagal pirmąją poziciją *bendras* stebėsenos draudimas turėtų būti suprantamas plačiai ir apimti visus atvejus, kai interneto tarpininkai būtų įpareigojami peržiūrėti *visą* jų paslaugų naudotojų perduodamą informaciją, nesvarbu, ar jie ieškotų kokio nors *konkretaus* galimo pažeidimo (siekdami, kad praeityje pažeistos konkretaus teisių turėtojo teisės nebūtų vėl pažeistos, ir prižiūrėdami, kad vėl nebūtų pasidalyta identišku ar panašiu turiniu) ar darydami *bendrą* patikrą dėl bet kokio galimo pažeidimo, iš anksto omenyje neturėdami jokio konkretaus teisių turėtojo ar konkretaus turinio. Pagal antrąją poziciją įpareigojimas peržiūrėti visą interneto tarpininkų paslaugų gavėjų perduodamą informaciją būtų galimas, jei būtų ieškoma *konkretaus* turinio (atliekant pakartotinių pažeidimų kontrolę), tačiau *bendroji* patikra, neidentifikavus konkrečių galimai pažeistų teisių, išliktų negalima.

Pagrindiniai argumentai, palaikantys pirmąją poziciją, būtų, pirma, poreikis užtikrinti tarpininkų paslaugų naudotojų saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvę, taip pat pačių tarpininkų ūkinę laisvę. Aiškinant, jog tarpininkams gali būti nustatytas įpareigojimas peržiūrėti *visą* jų paslaugų naudotojų perduodamą informaciją (kad ir ieškant pakartotinių panašių pažeidimų), tai galėtų reikšti labai didelės finansinės ir organizacinės naštos tarpininkams sukūrimą (tuo atveju, jeigu šią informaciją rankiniu būdu

peržiūrėtų fiziniai asmenys) arba įpareigojimą naudoti automatinius filtravimo mechanizmus (kadangi rankiniu būdu peržiūrėti labai didelius informacijos kiekius gali nepavykti). Taikant automatinį filtravimą tam tikrais atvejais galėtų iškilti nepagrįsto informacijos šalinimo / ribojimo rizikos, o tai keltų klausimus dėl įpareigojimų, kurie nustato tokių mechanizmų taikymą, tinkamumo saviraiškos / informacijos sklaidos laisvių požiūriu. Nepaisant to, šis argumentas yra sąlyginis, nes, nustatant tokius įpareigojimus, kartu gali būti nustatyti ir tam tikri saugikliai / garantijos, kad automatinis šalinimas / ribojimas nesukeltų pernelyg didelio ar savavališko poveikio teisėtos informacijos sklaidai. Šiuo atveju reikėtų vertinti pačių įpareigojimų turinį ir sąlygas (žr. **2.2.2.** dalį).

Antras argumentas yra lyginamasis. Kaip ir minėta, Elektroninės komercijos direktyva buvo kuriama pasisemus įkvėpimo iš JAV reguliavimo, todėl, manytina, atitinkamos šių teisės aktų nuostatos turėtų būti aiškinamos ta pačia dvasia. Šiame kontekste pabrėžtina, kad JAV Skaitmeninio tūkstantmečio autorių teisių akto (angl. *Digital Millennium Copyright Act*) 512 str. m dalyje nurodoma, kad šio teisės akto nuostatos negali būti aiškinamos taip, kad paslaugų teikėjams gali būti taikomas reikalavimas stebėti savo paslaugas arba aktyviai ieškoti faktų, rodančių pažeidimus. Ši nuostata JAV teismų praktikoje nuosekliai aiškinama nurodant, kad tarpininkai negali būti įpareigojami stebėti savo paslaugas net jei ieškoma to paties pažeidimo, kai neteisėta informacija gali būti pakartotinai įkelta (žr. Bridy, 2016, p. 7[52]). Pažeidimų kontrolės našta tiesiogiai tenka teisių turėtojams (*Ibidem*).

Trečias argumentas yra lingvistinis. Lietuvių kalbos žodyne žodį „bendras“ aiškinamas kaip „apimantis visus, visa“ (Lietuvių kalbos žodynas). Anglų kalboje sąvoka *general* taip pat siejama su visuotumu (*involving or relating to most or all*) (Kembridžo žodynas). Vokiečių kalbos žodis *allgemeine* reiškia susijęs su visais, skirtas visiems (*alle betreffend, für alle*) (*Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache*). Panašiai, prancūzų kalboje *générale* reiškia taikomas didžiajai daugumai atvejų (*qui s'applique à la très grande majorité des cas*) (*Dictionnaire Français en ligne*). Šių sąvokų ryšys su bendrumu, visuotinumu taip pat suponuoja, kad *bendro* stebėjimo draudimas suponuoja draudimą peržiūrėti *visą* informaciją (esminis kriterijus – informacijos kiekis, ne ieškomo dalyko tikslumas).

Tuo tarpu pagrindinis argumentas, kuris palaikytų antrąją poziciją, yra poreikis kuo efektyviau užtikrinti pažeidimų kontrolę. Šiuo požiūriu pabrėžtina, kad Elektroninės komercijos direktyvos kontatuojamosios dalies

[52] Šaltinių sąraše pateiktame dokumente žr. nuo p. 52.

41 p. akcentuojamas poreikis užtikrinti įvairių interesų pusiausvyrą. Tai gali suponuoti, kad bendro stebėjimo draudimas turėtų būti aiškinamas taip, kad leistų efektyvų teisių turėtojų interesų gynimą, jeigu tai nepagrįstai neapribotų ir kitų subjektų interesų.

Atrodo, kad būtent pastarąjį argumentą ypač svarbiu palaikė ir teisės aktų leidėjas, 2019 m. pasirinkęs užimti antrąją interpretacinę poziciją bei BSR direktyvos 17 str. 8 d. aiškiai įtvirtinęs, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, įgyvendindami reikalavimą užtikrinti, kad nebūtų atliekami pakartotiniai autorių teisių pažeidimai po to, kai apie pirmąjį pažeidimą turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjus informuoja teisių turėtojai (tokiu būdu turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams *de facto* nustatant pareigą stebėti visą jų paslaugų naudotojų perduodamą informaciją), neatlieka bendros stebėsenos (plačiau apie BSR direktyvos nuostatas – **2.2.1.** dalyje). Toks teisės aktų leidėjo pasirinkimas buvo žymus pokytis nuo iki tol vyravusio *status quo* ir daliai komentatorių sukėlė nerimą, jog BSR direktyva sukuriamas prieštaravimas tarp tarpininkų atsakomybei reguliuoti skirtų ES teisės aktų (šiems autoriams pritariant, jog aptartos bendros stebėsenos draudimą numatančios nuostatos turėtų būti interpretuojamos pagal pirmąją poziciją) (Stalla-Bourdillon *et al.*, 2017; Kuczerawy, 2020, p. 540, 541). Tokį nerimą galėtų sustiprinti tai, jog, kaip pastebima, iki 2019 m. ESTT praktikoje pateikiami išaiškinimai, regis, buvo artimesni pirmajai aktualių nuostatų aiškinimo pozicijai[53].

Iš tiesų, dar 2011 m. *L'Oréal* bylos sprendime ESTT, pasisakydamas dėl įpareigojimų ir draudimų interneto tarpininkams taikymo dėl prekių ženklo savininko teisių pažeidimų, atkreipė dėmesį ir į Elektroninės komercijos direktyvos 15 str. nurodytą bendros stebėsenos draudimą, pažymėdamas, kad „<...> iš Direktyvos 2000/31 15 straipsnio 1 dalies, skaitomos kartu su Direktyvos 2004/48 2 straipsnio 3 dalimi, matyti, kad priemonės, kurių reikalaujama imtis iš atitinkamo elektroninių paslaugų teikėjo, negali reikšti *aktyvios visų kiekvieno jo klientų duomenų priežiūros*

[53] Dalį toliau nurodytų pozicijų straipsnyje *The Odyssey of the Prohibition on General Monitoring Obligations on the Way to the Digital Services Act: Between Article 15 of the E-Commerce Directive and Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market* išsamiai aptaria M. Senftleben ir C. Angelopoulos (Senftleben, Angelopoulos, 2020). Nurodytas (įskaitant ir po minėto straipsnio priimtas) pozicijas taip pat aptaria ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe savo išvadoje byloje *Lenkijos Respublika* (2021 m. liepos 15 d. ESTT Generalinio advokato Henrik Saugmandsgaard Øe išvados byloje *Lenkijos Respublika*... 98–115 p.). Šie šaltiniai labiausiai paskatino toliau aptartų pozicijų analizę.

siekiant užkirsti kelią bet kokiam būsimam intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui šio paslaugų teikėjo svetainėje“ (2011 m. liepos 12 d. ESTT sprendimas byloje *L'Oréal*..., 139 p.). ESTT toliau pažymėjo priemones, kurios galėtų būti taikomos tarpininkams ir nepažeisti bendros stebėsenos draudimo, pavyzdžiui, intelektinės nuosavybės teisių pažeidėjo veiklos sustabdymas (*Ibidem*, 141 p.) ir klientų tapatybės nustatymo palengvinimas (*Ibidem*, 142 p.), tačiau ne minėta aktyvi kontrolė. Šis išaiškinimas toliau buvo plėtotas su autorių teisių pažeidimais susijusiose bylose *Scarlet Extended* bei *SABAM*, kuriose nagrinėti filtravimo sistemų nustatymo tarpininkams „Netlog“ ir „Scarlet Extended“ klausimai, siekiant užkirsti kelią SABAM (autorius, kompozitorius ir muzikos kūrinių leidėjams atstovaujančios bendrovės) repertuare esančių kūrinių pažeidimams. *Scarlet Extended* byloje ESTT pažymėjo, kad įpareigojimas nustatyti tokias filtravimo sistemas, kurių įdiegimas reikštų, kad tarpininkai (interneto prieigos paslaugų teikėjai) turėtų, pirma, *visuose* savo klientų elektroniniuose pranešimuose išskirti rinkmenas, siunčiamas pasinaudojant *peer-to-peer* srautu, antra, iš tokio srauto išskirti rinkmenas su kūriniais, į kurias tariamai turi teises intelektinės nuosavybės teisių turėtojai, trečia, nustatyti, kuriomis iš tokių rinkmenų pasikeista neteisėtai, ir, ketvirta, užblokuoti konstatuotą neteisėtą keitimąsi rinkmenomis, būtų bendros stebėjimo prievolės nustatymas, o tai yra draudžiama pagal Elektroninės komercijos direktyvos 15 str. (2011 m. lapkričio 24 d. ESTT sprendimas byloje *Scarlet Extended*..., 38–40 p.). Byloje *SABAM* ESTT panašiai nurodė, kad įpareigojimas nustatyti filtravimo sistemą, kurios įdiegimas reikštų, kad tarpininkas (prieglobos paslaugų teikėjas) iš pradžių iš *visų* jo teikiamų paslaugų naudotojų rinkmenų, saugomų jo serveriuose, nustatytų tikėtinas kūrinių, teises į kuriuos teigia turintys intelektinės nuosavybės teisių turėtojai, rinkmenas, vėliau nustatytų, kurios iš šių rinkmenų neteisėtai saugomos ir pateikiamos viešai, ir galiausiai blokuotų tų rinkmenų, kurias mano esant neteisėtas, viešą pateikimą, taip pat būtų bendros stebėjimo prievolės nustatymas (2012 m. vasario 16 d. ESTT sprendimas byloje *SABAM*..., 36–38 p.). Toks išaiškinimas aiškiai sustiprino *L'Oréal* byloje pateiktą poziciją ir pakankamai tiesiogiai patvirtino pirmąją bendros stebėsenos interpretaciją, pagal kurią visos tarpininkų paslaugų naudotojų perduodamos informacijos stebėjimas galėtų būti laikomas bendru.

Ši mintis dar plačiau buvo išvystyta byloje *Tobias Mc Fadden*, kur ESTT, paklaustas, ar „<...> nedraudžiama, kad nacionalinis teismas nustatytų nurodymą, kuriuo reikalaujama iš prieigos prie ryšių tinklo teikėjo, leidžiančio visuomenei prisijungti prie interneto, neleisti tretiesiems asmenims naudojant šią interneto prieigą padaryti viešai prieinamą *konkretų autorių teisių saugomą kūrinį* ar jo dalį interneto mainų platformoje (*peer-to-peer*), jeigu

šiuo nurodymu leidžiama pačiam šiam teikėjui nuspręsti, kokių techninių priemonių reikia imtis, kad būtų įvykdytas šis nurodymas, tačiau vertinimo metu nustatoma, kad vienintelės priemonės, kurių jis realiai galėtų imtis, yra interneto ryšio nutraukimas, jo apsaugojimas slaptažodžiu arba visos šiuo ryšiu perduodamos informacijos patikrinimas“, taip pat tiesiogiai nurodė, kad, kalbant apie visos perduodamos informacijos stebėjimą, pažymėtina, kad tokia priemonė turi būti iš karto atmesta kaip prieštaraujanti Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnio 1 daliai, pagal kurią draudžiama nustatyti, be kita ko, prieigos prie ryšių tinklo teikėjams bendrą pareigą stebėti informaciją, kurią jie perduoda (2016 m. rugsėjo 15 d. ESTT sprendimas byloje *Tobias Mc Fadden*..., 87 p.)[54].

Atsižvelgiant į šiuos išaiškinimus, būtų galima sutikti, kad *L'Oréal, SABAM ir Scarlet Extended, bei Tobias Mc Fadden* bylų sprendimai suformavo nuoseklią ESTT praktiką dėl bendros stebėsenos pareigos draudimo aiškinimo ir buvo daug palankesni pirmajai interpretacinei pozicijai dėl aktualių nuostatų vertinimo. ESTT pagrindiniu interpretaciniu dėmeniu visose bylose pripažino ne tai, ar atliekant stebėjimą būtų ieškoma *konkrečių* pažeidimų, kuriuo atveju informacijos stebėjimas neva galėtų būti pripažintas kaip konkretus, tačiau daugiausia dėmesio skyrė tam, jog, atliekant *visos* informacijos patikrą, tai vis tiek reikštų neišvengiamą aktyvią visų klientų duomenų peržiūrą. O tai, vertinant atliekamų veiksmų poveikį, visiškai nesiskirtų nuo atvejų, kai visa informacija būtų peržiūrima neieškant jokio konkretaus pažeidimo, tačiau tikintis užtikti bet kokius, dar iš anksto neidentifikuotus pažeidimus. Atitinkamai, *bendras* stebėjimas galėtų būti pagal tokią poziciją vadinamas *visos* informacijos stebėjimu, tarp jų nedarant didesnės atskirties. Ir nors pagal šią sistemą panorėję tarpininkai savo pačių iniciatyva galėtų prisiimti tokią naštą (tačiau turėdami užtikrinti asmens duomenų apsaugos bei teisės į privatumą keliamus reikalavimus), teisės aktų leidėjas ar teismas *visos* informacijos stebėjimo pareigos jiems nustatyti negalėtų.

Tokio pobūdžio aiškinimas vyravo iki pat 2019 m., kai ESTT pozicija kiek pasikeitė su asmens garbės ir orumo apsauga susijusioje *Eva Glawischnig-Piesczek* byloje. Šios bylos sprendime ESTT pažymėjo, kad valstybės narės teismui nedraudžiama įpareigoti prieglobos paslaugų teikėją panaikinti informaciją, kurią jis saugo ir kurios turinys tapatus prieš tai

[54] Užduoto klausimo kontekste ESTT nurodė, kad priemonę, kuria siekiama slaptažodžiu apsaugoti interneto ryšį, reikia laikyti būtina siekiant veiksmingai apsaugoti pagrindinę teisę į intelektinės nuosavybės apsaugą (2016 m. rugsėjo 15 d. ESTT sprendimas byloje *Tobias Mc Fadden*..., 99 p.).

neteisėta pripažintos informacijos turiniui, arba užblokuoti prieigą prie jos, jei atitinkamos informacijos stebėjimas ir domėjimasis ja pagal tokį įpareigojimą susijęs tik su informacija, perteikiančia žinutę, kurios turinys lieka iš esmės nepakitęs, palyginti su neteisėtu pripažintu turiniu, ir apimančia įpareigojime nurodytus duomenis, ir jei dėl šio ekvivalentinio turinio formuluotės skirtumų, palyginti su anksčiau neteisėta pripažintos informacijos formuluote, prieglobos paslaugų teikėjas neprivalo atlikti atskiro šio turinio vertinimo (2019 m. spalio 3 d. ESTT sprendimas byloje *Eva Glawischnig-Piesczek*..., 53 p.). ESTT vertinimu, tokio pobūdžio įpareigojimai nepažeidžia Elektroninės komercijos direktyvos 15 str. įtvirto bendros stebėsenos draudimo, nes jie susiję su *konkrečios* (tapačios ar ekvivalentės) informacijos stebėjimu, tarpininkui neprireikiant savarankiškai vertinti iš naujo perduodamos neteisėtos informacijos teisėtumo (*Ibidem*, 35–37 p.). Anot ESTT, įpareigojimas šalinti informaciją būtų neveiksmingas, jei būtų saugomos (nepašalinamos) žinutės, tik šiek tiek besiskiriančios nuo anksčiau neteisėtomis pripažintų žinučių, o tai lemtų, kad atitinkamas asmuo turėtų atlikti daugiau procedūrų, kad būtų nutraukti veiksmai, nuo kurių jis nukentėjo (*Ibidem*, 41 p.). Todėl, nors, ESTT vertinimu, bendro stebėjimo pareiga negali būti nustatoma pagal ES teisę, siekiant Elektroninės komercijos direktyvos konstatuojamosios dalies 41 p. numatyto ES teisės aktų leidėjo tikslo – įvairių interesų pusiausvyros (suponuojančios reikalavimą ir dėl efektyvaus teisių gynimo) – pakartotinai platinamos informacijos šalinimas, kai dėl pakartotinės informacijos nereikia atlikti atskiro tyrimo, nepatektų į bendro stebėjimo draudimo ribas (*Ibidem*, 42–47 p.).

Taigi, kaip galima matyti, ESTT minėtu sprendimu nukrypo nuo iki tol vyravusio išaiškinimo bei, pasitelkdamas sisteminį Elektroninės komercijos direktyvos nuostatų aiškinimą, priartėjo prie antrojo bendro stebėjimo draudimo interpretavimo pasirinkimo. Ypač didelį argumentacinį svorį ESTT šiame kontekste suteikė interesų pusiausvyros bei efektyvaus (veiksmingo) teisių gynimo poreikiui, diskursą dėl bendro stebėjimo pareigos taip pakreipdamas nuo bendro / konkretaus stebėjimo aiškinimo, prie aiškinimo, koks stebėjimas būtų tinkamas interesų pusiausvyrai užtikrinti arba, kitaip tariant, kokio stebėjimo įpareigojimas galėtų būti racionalus ar efektyvus.

Vokiškosios teisės tradicijos tyrėjų M. Senftleben ir C. Angelopoulos teigimu, tikėtina, kad ESTT šiai pozicija įkvėpimo sėmėsi iš vokiškosios trikdytojo atsakomybės (vok. *Störerhaftung*) doktrinos ir ją lydinčios „branduolio“ teorijos (vok. *Kerntheorie*) (Senftleben, Angelopoulos, 2020, p.

14)[55]. Ši doktrina remiasi požiūriu, jog tarpininkams, kai to reikalauti būtų racionalu, po konkretaus pranešimo gavimo turėtų būti taikoma pareiga identifikuoti turinį, kuris savo „branduoliu“ (vok. *Kern*) yra identiškas anksčiau neteisėtu pripažintam turiniui (*Ibidem*)[56]. Tačiau kol vokiškoji doktrina gali būti kildinama iš Vokietijos civilinio kodekso (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch* (*BGB*)) nuostatų[57], ES teisės aktuose numatytas bendros stebėsenos draudimas tokio protingumo taikymo kriterijaus nenumato (*Ibidem*). Šiuo požiūriu bendros stebėsenos draudimas, vertinant jį įtvirtinančių normų kontekste, tinkamiau galėtų būti aiškinamas bendrumo ar konkretumo kategorijomis, o ne per interesų pusiausvyros paiešką ar stebėsenos protingumą (efektyvumą), į kuriuos šios pačios normos nedaro jokių nuorodų. Kaip kad ir pabrėžia minėti mokslininkai, *bendras* stebėjimas nėra tas pats kaip *(ne)protingas* ar *(ne)racionalus* stebėjimas (*Ibidem*). Todėl ir atsiradę papildomi bendro stebėjimo draudimo vertinimo kriterijai yra kiek svetimi Elektroninės komercijos direktyvos 15 str. (numatančio bendro stebėjimo draudimą) esmei (bent jau šią nuostatą aiškinant lingvistiškai).

Nepaisant to, galima teigti, kad ESTT vėliau savo poziciją netiesiogiai pakartojo ir byloje *Frank Peterson*. Per daug neišplėsdamas savo aiškinimo, ESTT šioje byloje pasisakė būtent dėl Vokietijos teisės suderinamumo su Elektroninės komercijos direktyvos 15 str., nurodydamas, kad Vokietijos teisėje nustatyta sąlyga, pagal kurią teisių turėtojas, manantis, kad paslaugų teikėjo saugojimo vietoje viešai paskelbus jo kūrinį buvo pažeistos jo autoriaus ar gretutinės teisės, pirmiausia turi apie tai informuoti paslaugų teikėją, kad jam suteiktų galimybę nedelsiant nutraukti pažeidimą ir *užkirsti kelią tam pasikartoti* nepatiriant teismo išlaidų, yra suderinama su Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnio 1 dalimi (2021 m. birželio

[55] Tai, kad panašaus pobūdžio aiškinimas (jog pareiga nustatyti būsimus pažeidimus, kurie yra ne tik tokie patys, bet ir panašūs, nėra bendroji stebėjimo pareiga, o konkreti pareiga) semiasi įkvėpimo iš vokiškosios doktrinos, mini ir A. Kuczerawy (Kuczerawy, 2020, p. 540).

[56] Vokietijoje reikalavimai nutraukti pažeidimą (*Unterlassungsanspruchen*) gali būti taikomi ne tik tiesioginiam pažeidėjui ((*Mit-)täter*) ir visiems pažeidimo dalyviams (*Teilnehmer*), bet, pagal *Störerhaftung* doktriną, ir vadinamiesiems *Störer*, t. y. „trikdytojams“, kurie sąmoningai ir priežastiniu ryšiu prisideda prie kito asmens padaryto pažeidimo (Angelopoulos, 2016, p. 149). Vis dėlto atkreiptinas dėmesys, kad ši doktrina yra pirmiausia orientuota į draudimų ir įpareigojimų taikymą, o ne skirta civilinės atsakomybės (žalos atlyginimo) klausimams (Kur, 2014, p. 533).

[57] Šiame kontekste ypač reikšmingas Vokietijos civilinio kodekso (BGB) 1004 str., numatantis, kad, jei nuosavybės teisė pažeidžiama kitaip nei atimant ar pasisavinant nuosavybę, savininkas gali reikalauti, kad pažeidžianti šalis (*Störer*) pašalintų pažeidimą. Jei yra pagrindo bijoti tolesnių pažeidimų, savininkas gali pareikšti ieškinį dėl draudimo.

22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Frank Peterson*..., 134–137 p.). Šio teismo vertinimui visiškai neturėjo poveikio aplinkybė, kad pagal Vokietijos teisę tarpininkai faktiškai gali būti priversti imtis racionalių priemonių techniškai palyginti *visą* jų paslaugų gavėjų naujai platinamą turinį su jau anksčiau įkeltu neteisėtu turiniu, siekdami užkirsti kelią konkretiems („branduoliu“ identiškiems) pakartotiniams pažeidimams. ESTT daug reikšmingiau pasirodė tai, kad, nesant sąlygos, jog tarpininkai turėtų būti informuoti apie galimą pažeidimą (prieš kreipiantis į teismą dėl draudimo taikymo), jie galėtų būti skatinami aktyviai imtis patys ieškoti pažeidimų, kad išvengtų galimų teismo išlaidų, kurių galimai patirtų, jeigu savo iniciatyva nesukontroliuotų neteisėtos informacijos sklaidos (*Ibidem*, 136). Šiame kontekste pabrėžtina, kad nors su pastaruoju vertinimu (dėl rizikų apskritai nesant pranešimo) gali būti sutikta, vis dėlto tai, jog teismas esmingai neatsižvelgė į *bendrumo* sąlygos, kaip ji buvo suprantama iki 2019 m. jurisprudencijos kontekste (nors ir pateikė nuorodas į tam tikrus ankstesnius sprendimus)[58], aiškinimą, pakartotinai parodė ESTT vertinimui svarbių kriterijų postūmį.

Jį taip pat aiškiausiai signalizavo ir byloje *Lenkijos Respublika*, kurioje tiesiogiai nagrinėti klausimai dėl BSR direktyvos bei bendro stebėjimo draudimo, išsakytos pozicijos. Šioje byloje teiktoje išvadoje ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe nurodė, kad teise į saviraiškos laisvę, kuri sukonkretinta draudimu nustatyti „bendrus stebėjimo įpareigojimus“, nėra draudžiami bet kokie stebėjimo įpareigojimai (2021 m. liepos 15 d. ESTT Generalinio advokato Henrik Saugmandsgaard Øe išvados byloje *Lenkijos Respublika*... 107 p.). GA nuomone, tokiomis nuostatomis, kaip nustatyta BSR direktyvoje, iš tikrųjų nustatomas „konkretus“ stebėjimo įpareigojimas (*Ibidem*, 110 p.),

[58] Pabrėžtina, kad sprendime ESTT pateikė nuorodą į ankstesnę jurisprudenciją teigdamas, kad „remiantis suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, pagal šia teisės nuostata nacionaliniams teismams suteiktą kompetenciją jie gali įpareigoti tokius tarpininkus imtis priemonių, kuriomis būtų siekiama ne tik nutraukti autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimus, jau padarytus pasinaudojant tarpininkų teikiamomis informacinės visuomenės paslaugomis, *bet ir užkirsti kelią naujiems pažeidimams*“. Pateikiama nuoroda į *SABAM* sprendimą, kuris nukreipia į *Scarlet Extended*, o šis į *L'Oréal* sprendimą. Šiame konktekste primintina, kad *L'Oréal* sprendime buvo išaiškinta, kad priemonės, kurių reikalaujama imtis iš atitinkamo elektroninių paslaugų teikėjo, negali reikšti *aktyvios visų kiekvieno jo klientų duomenų priežiūros siekiant užkirsti kelią bet kokiam būsimam intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui* šio paslaugų teikėjo svetainėje. Tam tikros priemonės užkirsti kelią naujiems pažeidimams gali būti nustatytos, tačiau jos turi būti ne bet kokios priemonės. Kaip ir minėta, *L'Oréal* sprendime išskirti tinkamų priemonių pavyzdžiai, tai pažeidėjo veiklos sustabdymas ir klientų tapatybės nustatymo palengvinimas.

nes tarpininkai, kuriems taikomos BSR direktyvos nuostatos (turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai), gali būti įpareigojami „užkirsti kelią“ *tam tikriems* pažeidimams, vykdant tam tikrą *tikslinį* savo paslaugų stebėjimą (*Ibidem*, 108 p.). Šiame kontekste atmesti tiesiogiai byloje pateikti argumentai dėl to, kad pagal ginčijamas nuostatas dalijimosi paslaugų teikėjams nustatytas stebėjimo įpareigojimas yra būtent „bendras“, kadangi, siekdami „užtikrinti“ teisių turėtojų nurodytų saugomų kūrinių ir kitų objektų „neprieinamumą“ ir „užkirsti kelią jų įkėlimui ateityje“ naudojantis jų paslaugomis, paslaugų teikėjai praktiškai turi filtruoti visą visų naudotojų įkeliamą turinį (*Ibidem*, 109, 110 p.). Nusprendus, kad stebėjimo įpareigojimas yra „bendras“, jeigu juo tarpinis paslaugų teikėjas faktiškai priverčiamas atlikti visos jo paslaugų naudotojų įkeliamos informacijos filtravimą pasinaudojant informacinių technologijų priemonėmis, nors ir kalbama apie konkrečių pažeidimų paiešką, anot GA, deja, nebūtų atsižvelgiama į technologijų plėtrą, kuri sudaro sąlygas atlikti tokį filtravimą, ir iš ES teisės aktų leidėjo būtų atimta veiksminga priemonė kovoti su tam tikro pobūdžio neteisėtu turiniu (*Ibidem*, 113 p.)[59]. Nors taip išsamiai šioje

[59] Tiesa, pats GA taip pat pripažino, kad ESTT jurisprudencijoje *būta pokyčių* dėl kriterijaus, pagal kurį atskiriamas „bendras“ ir „konkretus“ įpareigojimas (*Ibidem*, 110 p.) Anot GA, „*iš pradžių* atrodė, kad ESTT svarbiu laikė tikrintinos informacijos kiekį. Sprendime *L'Oréal* ESTT nusprendė, kad elektroninės prekyvietės operatorius negali būti įpareigotas vykdyti „aktyvios visų kiekvieno jo kliento duomenų priežiūros, siekdamas užkirsti kelią bet kokiam būsimam intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui“. Sprendime *Scarlet Extended* jis nusprendė, kad interneto prieigos paslaugų teikėjas negali būti nustatytu draudimu priverstas įdiegti filtravimo sistemą, taikomą „visiems naudojantis [jo] paslaugomis gaunamiems ir siunčiamiems elektroniniams pranešimams“, taigi „visų [jo] klientų atžvilgiu“ siekiant „nustatyti [tokio teikėjo] tinklu siunčiamas muzikos, kinematografijos ar audiovizualinių kūrinių, kurių intelektinės nuosavybės teisės tariamai priklauso ieškovui, elektronines rinkmenas, kad būtų galima užblokuoti rinkmenų, kuriomis keičiantis pažeidžiamos autorių teisės, persiuntimą“. Sprendime *SABAM* ESTT taikė tuos pačius argumentus dėl įpareigojimo socialinio tinklo platformos valdytojui įdiegti panašią filtravimo sistemą. Galiausiai sprendime *Mc Fadden* jis nusprendė, kad belaidžio vietos tinklo operatoriui negali būti nustatytas įpareigojimas stebėti „vis[ą] [šiuo tinklu] perduodam[ą] informacij[ą]“, net jeigu reikalaujama blokuoti teisių turėtojo nustatyto unikalaus muzikos kūrinio kopijas“ (*Ibidem*, 111 p.). „Atrodo, kad *dabar* ESTT remiasi to, ko ieškoma, tikslumu. Šiuo klausimu sprendime *Eva Glawischnig-Piesczek*, susijusiame su šmeižto sritimi, ESTT nusprendė: socialinio tinklo operatoriui nustatytas įpareigojimas stebėti visą į šį tinklą įkeliamą informaciją turėjo būti laikomas „konkrečiu“, motyvuojant tuo, kad buvo siekiama surasti ir blokuoti „konkrečią“ šmeižiančią informaciją; paslaugų teikėjas neprivalėjo atlikti „atskiro“ filtruojamos informacijos teisėtumo „vertinimo“;

byloje dėl nurodyto klausimo pats ESTT nepasisakė, galima manyti, kad, atmesdamas Lenkijos Respublikos ieškinį (plačiau šios bylos analizę žr. **2.2.2.2.** dalyje), taip pat atmetė šio pobūdžio argumentus dėl bendro stebėjimo.

Pastarosios pozicijos išsklaidė bet kokias dar likusias abejones dėl ESTT pasirinkto tolesnio interpretacinio kelio krypties. Galima teigti, kad tiek ESTT, tiek ES teisės aktų leidėjas šiuo metu vienodai supranta bendro stebėjimo draudimą bei jį aiškina antruoju interpretaciniu būdu, artimu vokiškajai tradicijai. Tačiau tai dar savaime neturėtų išsklaidyti pirmosios interpretacinės pozicijos proponentų skepsio. Nors, remiantis *Eva Glawischnig-Piesczek* byloje pateiktais argumentais, galima sutikti, kad, vertinant bendrą stebėjimo draudimą įtvirtinančias nuostatas, reikėtų vadovautis teleologiniu ir sisteminiu teisės aiškinimo metodais, kurie galėtų padėti įžvelgti Elektroninės komercijos direktyvoje įtvirtintą interesų pusiausvyros nustatymo tikslą, ir per jį bendro stebėjimo draudimo aiškinimą pakreipti link antrosios interpretacinės pozicijos, reikėtų nepamiršti ir to, jog, anot paties ESTT, ES teisės aktų konstatuojamosios dalys neturi privalomos teisinės galios ir jomis negali būti remiamasi kaip pagrindu nukrypti nuo konkretaus akto nuostatų (1998 m. lapkričio 19 d. ESTT sprendimas byloje *Gunnar Nilsson*..., 54 p.). Šiame kontekste galėtų būti keliamas argumentas, kad Elektroninės komercijos direktyvos 15 str. (ar Skaitmeninių paslaugų akto 8 str.), kuriame numatytas bendro stebėjimo draudimas, turėtų būti suprastas per būtent šiame straipsnyje įtvirtintas kategorijas, o ne per Elektroninės komercijos direktyvos konstatuojamosios dalies 41 p. (numatantį tikslą siekti interesų pusiausvyros), kuris gali kiek iškreipti Elektroninės komercijos direktyvos 15 str. esmę. Kaip ir buvo minėta, bendras stebėjimas, bent jau šią sąvoką vertinant lingvistiškai, nėra tas pats, kas subalansuotas ar protingas stebėjimas. Todėl ir bendrumo kategoriją reikėtų vertinti pagal kriterijus, kurie galėtų padėti atskleisti stebėjimo visuotinumą, bendrumą ar, atvirkščiai, individualumą ir konkretumą, o ne jo racionalumą. Tokiu interpretaciniu keliu ankstyvuoju periodu ėjęs ir ESTT, akcentavęs turimų stebėti duomenų kiekį, o ne to, ko ieškoma, tikslumą. Galima tik spekuliuoti, kad pozicijos pasikeitimui galėjo turėti reikšmės pasikeitusi bendroji vertybinė politika, tai signalizavo BSR direktyvos priėmimas bei joje įtvirtintos reikšmingos bendro stebėjimo aiškinimo nuostatos (ESTT nuo pirmosios prie antrosios interpretacinės pozicijos perėjęs panašiu metu, kai priimta ir ši direktyva).

priešingai, jis galėjo „naudotis automatizuotomis paieškos techninėmis priemonėmis“ (*Ibidem*, 112 p.).

Nors tarp šio postūmio diktuojamos pozicijos ir lingvistinio Elektroninės komercijos direktyvos nuostatų aiškinimo gali būti tam tikra prieštara, bet, kita vertus, turbūt nė vienas komentatorius neprieštaraus, jog informacijos šalinimas dedant pastangas pašalinti ir vėliau atsirandančią analogišką informaciją, kuria pasidalijama neteisėtai, yra daug efektyvesnis teisių turėtojų interesų užtikrinimo požiūriu nei tik pavienės informacijos šalinimas, paliekant galimybę ją pažeidėjams pasidalyti pakartotinai. Todėl ir bendro stebėjimo draudimo aiškinimą pateikiančiuose sprendimuose galimas įžvelgti siekis bandyti kuo labiau užtikrinti teisių turėtojų interesus gali būti suprantamas vertybiniu požiūriu, nors ir turėtų būti kiek kvestionuotinas dėl nenuoseklumo.

2.2. Pranešimo ir galutinio pašalinimo modelis: turinio postfiltravimas

ES teisė šiuo metu numato du pažeidimų kontrolės ir atsakomybės (ne)taikymo tarpininkams modelius – tai jau aptartas Skaitmeninių paslaugų akte numatytas pranešimo ir pažeidimo pašalinimo (angl. *notice and take down*) modelis bei pranešimo ir galutinio pašalinimo (angl. *notice and stay down*) modelis, atsiradęs ES autorių teisės sistemoje nuo 2019 m., kai priimta BSR direktyva.

Kaip ir galima numanyti iš ankstesnių šios disertacijos dalių, BSR direktyva buvo (tebėra) kontroversiškas teisės aktas, kuris sulaukė kritikos nuo pat jo rengimo stadijos. Apie tai, kad šis teisės aktas gali kelti iššūkių dėl žmogaus teisių (konkrečiai – saviraiškos laisvės ir informacijos sklaidos laisvės) ribojimų, galimo prieštaravimo ankstesniems autorių teisių srities teisės aktams ar bendrų teisinės technikos trūkumų (įtvirtintų nuostatų neaiškumo), jau išsamiai pasisakė tokie autoriai kaip João Pedro Quintais (Quintais, 2019), Aleksandra Kuczerawy (2020), Mira Burri (2022), Giancarlo Frosio (Frosio, 2019), Julia Reda (Reda *et al.*, 2020) ir daugelis kitų. Todėl po trumpos bendros pranešimo ir galutinio pašalinimo modelio apžvalgos daugiausia dėmesio bus skiriama reliatyviai naujausioms teisinę reikšmę turinčioms pozicijoms, kaip antai 2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendime byloje *Lenkijos Respublika*, pateiktiems išaiškinimams, taip pat su BSR direktyvos įgyvendinimu susijusiems aspektams.

2.2.1. Bendras pranešimo ir galutinio pašalinimo modelio apibūdinimas

Pranešimo ir galutinio pašalinimo modelis įtvirtintas BSR direktyvos 17 straipsnyje. Šio straipsnio 1 dalyje numatyta, kad turinio dalijimosi internetu

paslaugų teikėjas (šių subjektų apibūdinimą žr. **1.1.2.** dalyje), suteikdamas visuomenei prieigą prie autorių teisių saugomų kūrinių ar kitų saugomų objektų, kuriuos įkėlė jo naudotojai, šios direktyvos tikslais atlieka viešo paskelbimo arba padarymo viešai prieinamu veiksmą.

Viešo paskelbimo ir padarymo viešai prieinamu teisės yra autorių (gretutinių teisių turėtojų[60]) išimtinės teisės. Jų išimtinis pobūdis pasireiškia tuo, jog autoriai (kiti teisių turėtojai) gali leisti arba uždrausti kitiems asmenims pasinaudoti kūriniais (gretutinių teisių objektais) į išimtinių teisių apimtį patenkančiais būdais, o kiti asmenys negali naudoti šių objektų be autorių (kitų teisių turėtojų) sutikimo[61]. Atitinkamai, turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, pagal BSR direktyvos nuostatas naudodami kūrinius (kitus objektus) juos viešai paskelbdami (padarydami viešai prieinamus), turi tokiai veiklai gauti teisių turėtojų leidimą, pavyzdžiui, sudarydami licencinę sutartį (BSR direktyvos 17 str. 1 d.)[62].

Praktiniu požiūriu tokio reikalavimo įtvirtinimu sukeliama labai didelė finansinė ir organizacinio pobūdžio našta turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams. Turinio dalijimosi internetu platformos, kaip antai „YouTube“, kasdien sulaukia tūkstančių naujo turinio pasidalijimų, į šį turinį dažnai įtraukiami kūriniai, kuriais viešai dalytis autoriai ar kiti teisių turėtojai nedavė sutikimo. Tai atitinkamai suponuoja „YouTube“ pareigą analizuoti įkeltą turinį (kurio apimtis, kaip minėta, gali būti milžiniška), identifikuoti jame

---

[60] Atlikėjai, fonogramų gamintojai, transliuojančiosios organizacijos, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojai turi teisę padaryti atitinkamus gretutinių teisių objektus viešai prieinamus (ATGTĮ 53 str. 1 d. 4 p.; 54 str. 1 d. 3 p.; 56 str. 1 d. 6 p.; 57 str. 1 d. 4 p.). Viešo paskelbimo teisės samprata skiriasi autorių bei gretutinių teisių atveju (plačiau žr. **3.1.1.** dalį) bei gretutinių teisių kontekste neapima veiksmų, patenkančių į padarymo viešai prieinamų teisės apimtį.

[61] Kadangi pagal nurodytą nuostatą turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai patys tiesiogiai atlieka viešo paskelbimo veiksmą, t. y. jie veikia kaip tiesioginiai pažeidėjai, niekuo nesiskiriantys nuo jų paslaugų naudotojų, tokiems tarpininkams neturėtų būti taikomi ir „saugūs uostai“, kurie atsakomybės netaikymo galimybę numato tik atvejams, kai pažeidimus padaro tarpininkų paslaugų naudotojai, o ne patys tarpininkai. Tokį aiškinimą patvirtina BSR direktyvos 17 str. 3 d., kurioje tiesiogiai įtvirtinta, kad, kai turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjas atlieka saugomų kūrinių viešo paskelbimo arba padarymo viešai prieinamų veiksmus šioje direktyvoje nustatytomis sąlygomis, Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnio 1 dalyje nustatytas atsakomybės ribojimas netaikomas šiame straipsnyje numatytoms situacijoms.

[62] Kai turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjas gauna leidimą, be kita ko, sudarant licencinę sutartį, tas leidimas taip pat taikomas paslaugų naudotojų veiksmams, kai jie veikia ne komerciniu pagrindu arba kai jų veikla neduoda didelių pajamų (BSR direktyvos 17 str. 2 d.).

naudojamus objektus, nustatyti asmenis, kuriems priklauso teisės į šiuos objektus, su jais susisiekti ir susitarti dėl leidimo (dėl kurio šie asmenys galėtų prašyti ir finansinio atlyginimo). Tokie reikalavimai daugeliui platformų gali būti nepakeliami ir paversti su šia veikla susijusius ūkinės veiklos modelius neperspektyviais, atitinkamai riboti informacijos dalijimosi internetu, technologijų ir ūkinės veiklos plėtros galimybes.

Atsižvelgiant į tai, BSR direktyvos 17 str. 4 d. taip pat numatyta, kad, jei leidimas nesuteikiamas, turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai atsako už neteisėtus autorių teisėmis saugomų kūrinių ir kitų objektų viešo paskelbimo veiksmus, įskaitant padarymą viešai prieinamu, nebent paslaugų teikėjai įrodo, kad jie: a) dėjo visas pastangas leidimui gauti ir b) vadovaudamiesi aukštais pramonės profesinio atidumo standartais, dėjo visas pastangas, kad užtikrintų konkrečių kūrinių ir kitų objektų, dėl kurių teisių turėtojai paslaugų teikėjams suteikė aktualios ir reikalingos informacijos, neprieinamumą, ir, bet kuriuo atveju, c) gavę pakankamai pagrįstą teisių turėtojų pranešimą, operatyviai veikė, kad savo interneto svetainėse panaikintų prieigą prie kūrinių ar kitų objektų, apie kuriuos pranešta, arba pašalintų juos iš savo interneto svetainių, ir dėjo visas pastangas, kad užkirstų kelią jų įkėlimui ateityje pagal b punktą[63]. Turint omenyje, kad licencijos gavimo galimybės dažnai gali būti ribotos, būtent šių sąlygų išpildymas sudaro esminę reikalavimų turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams dalį ir atsakomybės klausimus orientuoja į šių nuostatų įvertinimą.

Pirmoji iš nurodytų sąlygų (visų pastangų dėjimas leidimui gauti) plačiausiai yra atskleista Europos Komisijos, įgyvendinant jai pagal BSR direktyvos 17 str. 10 d. nustatytus reikalavimus, priimtose Gairėse dėl BSR direktyvos 17 straipsnio[64]. Jose nurodoma, kad, laikantis proporcingumo principo ir atsižvelgiant į naudotojų įkelto turinio apimtį ir įvairovę, nereikėtų

---

[63] Pabrėžtina, kad naujų turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų, kurių paslaugos viešai prieinamos Sąjungoje trumpiau nei trejus metus ir kurių metinė apyvarta yra mažesnė nei 10 mln. EUR, atveju taikomas tik reikalavimas dėl pastangų gauti leidimą viešai paskelbti kūrinius (kitus objektus) ir reikalavimas gavus pakankamai pagrįstą pranešimą operatyviai veikti, kad iš jų interneto svetainių būtų apribota prieiga prie kūrinių ar kitų objektų, apie kuriuos pranešta, arba tie kūriniai ar kiti objektai būtų pašalinti iš jų interneto svetainių (BSR direktyvos 17 str. 6 d.). Tačiau jei tokių paslaugų teikėjų vidutinis mėnesinis pavienių lankytojų skaičius viršija 5 mln., skaičiuojant pagal ankstesnių kalendorinių metų duomenis, jie taip pat turi įrodyti, kad dėjo visas pastangas, siekdami užkirsti kelią kūrinių ir kitų objektų, apie kuriuos pranešta ir apie kuriuos teisių turėtojai suteikė aktualios ir reikalingos informacijos, įkėlimui ateityje (*Ibidem*).

[64] Reikėtų pažymėti, kad, nors nurodytos gairės yra neabejotinai svarbus ir naudingas teisės aiškinimo šaltinis, jos turi tik *softlaw* pobūdį ir privalomai teismų ar kitų teisės aiškinimą atliekančių subjektų nesaisto.

tikėtis, kad paslaugų teikėjai aktyviai ieškos teisių turėtojų, kurių nustatyti nėra lengva pagal jokias pagrįstas normas (Gairės dėl BSR direktyvos 17 str., p. 9–11). Komisijos nuomone, taip pat neturėtų būti laikoma, kad paslaugų teikėjai nededa „visų pastangų“, kai jie susisiekia su teisių turėtoju, bet šis atsisako pradėti derybas dėl leidimo, susijusio su jo turiniu, suteikimo ar atmeta pagrįstus sąžiningai pateiktus pasiūlymus (*Ibidem*). Be to, kai teisių turėtojai paslaugų teikėjams pateikia pasiūlymus sudaryti nesąžiningas ir šalių pusiausvyros nepalaikančias sutartis, nereikėtų paslaugų teikėjų laikyti kaip nedėjusių „visų pastangų“ vien dėl atsisakymo sudaryti tokias sutartis (*Ibidem*). Tokie išaiškinimai patvirtina bendrąją iš BSR direktyvos 17 str. 4 d. išplaukiančią poziciją, kad, vertinant „visų pastangų“ kriterijų BSR direktyvos 17 str. 4 d. a p. kontekste, svarbiausia yra ne paslaugų teikėjų pasiektas rezultatas, tačiau veiksmai, kuriuos atliko paslaugų teikėjas, siekdamas šio rezultato (gauti leidimą). Tarpininko veiksmai siekiant licencijos turi atitikti rūpestingo paslaugų teikėjo standartą (be kita ko, minimą BSR direktyvos konstatuojamosios dalies 66 p.) bei kitus teisės aktuose numatytus ir iš bendrų protingumo, sąžiningumo principų, taip pat rinkos papročių kylančius reikalavimus (pvz., atsižvelgiant į rinkos papročius turėtų būti vertinama, ar tarpininkas bendradarbiavo su kolektyvinio administravimo organizacijomis, kai narystė šiose organizacijos yra paplitusi teisių turėtojų praktika (Gairės dėl BSR direktyvos 17 str., p. 9))[65].

Antrajai ir trečiajai BSR direktyvos 17 str. 4 d. numatytoms atsakomybės netaikymo paslaugų teikėjams sąlygoms (BSR direktyvos 17 str. 4 d. b ir c p.) aktualiausias aiškinimo šaltinis yra Skaitmeninių paslaugų aktas. Šiam tikslui pabrėžtina, kad, remiantis BSR direktyvos 17 str. 3 d. ir Skaitmeninių paslaugų akto 2 str. 4 d., BSR direktyva laikytina *lex specialis* Skaitmeninių paslaugų akto atžvilgiu. Skaitmeninių paslaugų aktas atitinkamai reguliuoja ir taikytinas klausimų, kurių nereguliuoja BSR direktyva, aiškinimui. Vienas iš jų – detali pranešimų, kuriuos gauna tarpininkai teisių turėtojams prašant pašalinti neteisėtą turinį (panaikinti jo prieigą), gavimo ir nagrinėjimo tvarka. BSR direktyvoje nurodytos pastangos

[65] Atskirai pabrėžtina, kad Lietuvoje perkeliant atitinkamas nuostatas į nacionalinius įstatymus taikytas „geriausių pastangų“, o ne „visų pastangų“ terminas. Kaip nurodyta aiškinamajame rašte dėl Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 1, 2, 3, 5, 11, 15, 21, 22, 23, 25, 32, 42, 46, 48, 51, 53, 56, 58, 59, 63, 65, 68, 70, 72(9), 72(10), 72(12), 72(13), 72(30), 72(31), 75, 78, 80, 87, 89, 91, 92, 93, 95, 96 straipsnių, 3 priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 15(1), 15(2), 21(1), 22(1), 22(2), 40(1), 40(2), 40(3), 57(1), 65(1) straipsniais, VIII ir IX skyriais įstatymo projekto, geriausių pastangų terminas buvo neteisingas išverstas į „visų pastangų“ terminą BSR direktyvos lietuvių kalbos vertime.

turėtų būti aiškinamos, pirmiausia, per šią Skaitmeninių paslaugų akte numatytą tvarką sudarančių pareigų įgyvendinimą bei su tuo susijusius standartus, kuriuos turi įgyvendinti turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, atitinkantys Skaitmeninių paslaugų akte numatytas subjektų kategorijas. Antai BSR direktyvos 17 str. 4 d. b ir c p. minima „aktuali ir reikalinga informacija“ bei „pakankamai pagrįstas teisių turėtojų pranešimas“ turėtų būti aiškinami atsižvelgiant į Skaitmeninių paslaugų akte numatytus reikalavimus dėl pranešimų tarpininkams turinio. Tokio pobūdžio pranešimuose turi būti numatytas pakankamai pagrįstas paaiškinimas, kodėl fizinis asmuo ar subjektas teigia, kad atitinkama informacija yra neteisėtas turinys (šiuo atveju autorių ar gretutines teises pažeidžiantis turinys), taip pat turi būti pateikta aiški nuoroda į konkrečią elektroninę tos informacijos vietą ir kita Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. numatyta informacija. Manytina, kad daugeliu atvejų tokios informacijos tinkamas pateikimas turėtų būti laikomas pakankamu, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai imtų taikyti priemones siekdami užtikrinti konkrečių kūrinių ir kitų objektų, dėl kurių teisių turėtojai paslaugų teikėjams suteikė aktualios ir reikalingos informacijos, neprieinamumą, tačiau, žinoma, vertinti, ar konkreti teisių turėtojų pateikta informacija yra ir „aktuali“, ir „reikalinga“, reikėtų kiekvienu konkrečiu atveju (Gairės dėl BSR direktyvos 17 str., p. 11).

Kadangi nei BSR direktyvoje, nei Skaitmeninių paslaugų akte nenurodoma konkrečių technologinių priemonių, kurias pritaikydami turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai galėtų „dėti visas pastangas“ užtikrinti autorių ir gretutines teises pažeidžiančios informacijos neprieinamumą, šie subjektai yra laisvi rinktis šiam tikslui tinkamas priemones bei nagrinėjamų santykių kontekste yra taikomas technologinio neutralumo principas (Gairės dėl BSR direktyvos 17 str., p. 11). Nepaisant to, pasirinkimo laisvę dėl minėtų priemonių turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai turėtų įgyvendinti, be kita ko, atsižvelgdami į tam tikrus privalomus kriterijus, pirma, geriausią sektoriaus praktiką dėl tokių priemonių taikymo[66] (BSR direktyvos 17 str. 10 d., konstatuojamosios dalies 66 p.), antra, tokių priemonių veiksmingumą (*Ibidem,* BSR direktyvos 17 str. 5 d. b p.), trečia, paslaugos tipą, auditoriją ir

[66] Gairių dėl BSR direktyvos 17 str. nurodoma, kad šiuo metu paslaugų teikėjai plačiai naudoja turinio atpažinimo pagal identifikacinės žymos technologiją vaizdo ir garso turinio srityje. Tačiau šios konkrečios technologijos nederėtų laikyti rinkos standartu visų pirma mažesnių paslaugų teikėjams. Gairėse paminėtos ir kitos šiuo metu naudojamos technologijos, leidžiančios nustatyti be leidimo įkeltą turinį. Jos apima maišą, žymėjimą vandens ženklais, metaduomenų naudojimą, reikšminių žodžių paiešką ar skirtingų technologijų derinį (Gairių dėl BSR direktyvos 17 str. 12, 13 p.)

apimtį, taip pat į kūrinių ar kitų objektų, kuriuos įkėlė paslaugų naudotojai, tipą (tai siejant ir su priemonių veiksmingumu) (BSR direktyvos 17 str. 5 str. a p.), ketvirta, priemonių prieinamumą, jų sąnaudas (BSR direktyvos 17 str. 5 d. b p.), penkta, proporcingumo principą[67] (BSR direktyvos 17 str. 5 d.).

Bent jau teoriniu požiūriu, turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai galėtų autorių ir gretutines teises pažeidžiančios informacijos neprieinamumą užtikrinti rankiniu būdu, darbuotojams šalinant ar padarant neprieinamą informaciją neautomatinėmis priemonėmis. Tačiau, kaip yra pastebėję daugelis akademikų (pvz., žr. Geiger, Jütte, 2021a, p. 3), dėl galimos informacijos gausos turinio šalinimas (padarymas neprieinamo) *de facto* reiškia, kad turinio kontrolei turi būti naudojamos automatinės priemonės.

Šis pastebėjimas darytinas ne tik dėl BSR direktyvos 17 str. 4 d. b punkto, bet ir c punkto, pagal kurį reikalaujama turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams gavus pakankamai pagrįstą teisių turėtojų pranešimą, operatyviai veikti, kad savo interneto svetainėse panaikintų prieigą prie kūrinių ar kitų objektų, apie kuriuos pranešta, arba pašalintų juos iš savo interneto svetainių, ir *dėti visas pastangas, kad užkirstų kelią juos įkelti ateityje* pagal b punktą. Pastaroji nuostata, numatanti, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai turi dėti visas pastangas, kad užkirstų kelią pažeidimams įkelti ateityje, išskiria BSR direktyvos nuostatas iš iki tol buvusio reguliavimo (Mizaras, 2019). Iki direktyvos priėmimo tarpininkams taikytas pranešimo ir pažeidimo pašalinimo modelis buvo aktualus visoms pažeidimų sritims, t. y. „saugiais uostais“ galėjo pasinaudoti visi prieglobos paslaugų teikėjai, jei jie po pranešimo apie pažeidimą gavimo panaikindavo prieigą ar pašalindavo neteisėtą informaciją (įgyvendindavo pranešimo ir pašalinimo procedūrą). Tačiau teisės aktų leidėjas BSR direktyva šiam modeliui autorių teisių srityje padarė išimtį ir įtvirtinto pranešimo ir galutinio pašalinimo principą, kuris ir sukėlė didžiausių diskusijų dėl BSR direktyva sukurto interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo.

Įprastai doktrinoje skiriami trys pagrindiniai probleminiai aspektai, susiję su šio principo įgyvendinimu ir atitinkamu „visų pastangų“, siekiant užkirsti kelią pakartotiniams pažeidimams, aiškinimu. Tai, pirma, pranešimo ir pažeidimų pašalinimo palaikymo santykis su bendro stebėjimo draudimu ir galimas BSR direktyvos prieštaravimas Elektroninės komercijos direktyvai

[67] Gairių dėl BSR direktyvos 17 str. nurodoma, kad proporcingumo principas gali pasireikšti tuo, kad nereikėtų tikėtis, jog turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai taikys brangiausius ar sudėtingiausius sprendimus, jei tai būtų neproporcinga atsižvelgiant į jų konkretų atvejį (Gairių dėl BSR direktyvos 17 str. 13 p.). Be to, priemonės turėtų būti tinkamos, kad jomis būtų galima įgyvendinti kitus tarpininkams keliamus reikalavimus, be kita ko, reikalavimą dėl saviraiškos ir informacijos laisvės užtikrinimo.

(Skaitmeninių paslaugų aktui), antra, BSR direktyvoje numatytos viešo paskelbimo teisės koncepcijos santykis su Informacinės visuomenės direktyvoje numatyta viešo paskelbimo teisės samprata, trečia, pranešimo ir pažeidimų pašalinimo, įgyvendinamo automatizuotomis priemonėmis, poveikis žmogaus teisėms ir galimas BSR direktyvos prieštaravimas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijai (aptariama toliau). Su pirmuoju klausimu susijusios pozicijos aptartos **2.1.4.** disertacijos dalyje, o antrasis klausimas bus aptartas **3.1.** dalyje analizuojant specifinius autorių teisės klausimus.

2.2.2. Internetinio turinio filtravimo mechanizmai žmogaus teisių kontekste

Minėta, kad BSR direktyvos 17 straipsnyje nustatytas reikalavimas turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams, norintiems, kad jiems nebūtų taikoma atsakomybė už viešo paskelbimo veiksmų atlikimą, pašalinti neteisėtą turinį po įspėjimo apie jį gavimo bei dėti visas pastangas, kad toks turinys nebūtų vėl paskelbtas ateityje. Dėl didelio duomenų kiekio, su kuriuo įprastai susiduria turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, šis reikalavimas reiškia *de facto* įpareigojimą nustatyti automatinius filtravimo mechanizmus, kai turinys būtų identifikuojamas ir pašalinamas ne po žmogaus, o automatinių algoritmų peržiūros.

Geriausias tokių filtravimo sistemų pavyzdys – „YouTube“ taikoma „ContentID“ sistema, kuri sugeba pakankamai dideliu tikslumu atpažinti ir pašalinti neteisėtą turinį be žmogaus įsikišimo. Dar visai neseniai ši sistema pasižymėjo tuo, jog negalėjo efektyviai atpažinti viso teisėto turinio (kuris potencialiai galėtų atitikti autorių teisių išimtis / apribojimus) (Soha, McDowell, 2016) ir nebuvo visiškai atspari subtiliems apgavimo atvejams (taikant mažus skelbiamo turinio pakeitimus) (Goldstein *et al.*, 2019, p. 1). Nors ilgainiui kokybiniu (technologiniu) požiūriu „ContentID“ gerėja, ji kol kas nėra visiškai tobula ir tam tikrais atvejais ir toliau lieka dalis klaidingai teigiamų rezultatų (angl. *false positives*) (Berkowitz, 2023). Vertinant pačių turinio dalijimosi platformų pateiktus duomenis, šių klaidingų rezultatų dalis nėra ypač didelė bendrame pašalintos informacijos kontekste, tačiau vis tiek yra reali („YouTube“ duomenimis, kas pusmetį pateikiama apie 100 000 skundų dėl nepagrįsto turinio pašalinimo naudojant „ContentID“ sistemą (kol bendrai pašalinama daugiau nei 1 000 000 000 turinio vienetų)[68], žr. Keller, 2024, kur aptariami „YouTube“ paviešinti duomenys).

[68] Pateikti duomenys turėtų būti vertinami tik iliustraciniais tikslais ir negali būti laikomi tiksliu problemos masto įvertinimu. Ne visi turinio kūrėjai gali būti linkę

Atsižvelgiant į šiuos „ContentID“ ir kitų algoritminių sistemų taikymo ypatumus, BSR direktyva buvo ir tebėra kritikuojama dėl galimo ribojamo poveikio saviraiškos laisvei ir informacijos sklaidos galimybei, kai iš interneto platformų dėl BSR direktyvos reikalavimų bei klaidingo automatinių priemonių veikimo tam tikrais atvejais pašalinamas teisėtas turinys. Kritikuojamas ir teisės aktų leidėjo požiūris, kad autorių teisių apsaugą ir interesų balansavimą galima įgyvendinti technologiniais įrankiais, arba, žymiais Charles Clark žodžiais, kad „atsakymas mašinai yra mašinoje“ (Clark, 1996, cituojama Geiger ir Jütte, 2021a, p. 50).

Ši kritika gali būti vertinama dviprasmiškai. Nors nemanytina, kad technologijų taikymas, sprendžiant internetinių pažeidimų keliamus iššūkius, savaime turėtų būti laikomas rizikos šaltiniu saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių apsaugai, tačiau reikia sutikti, kad jis turėtų būti aiškiai limituotas efektyviomis įstatyminėmis garantijomis, kurios užtikrintų, kad teisėtos informacijos sklaidai nebūtų sudarytas savavališkas ar pernelyg didelis poveikis. Šiuo požiūriu be išlygų teigti, kad BSR direktyvos nuostatos nepalieka jokių abejonių dėl garantijų tinkamumo, nepavyktų, nors atvirkštinis vertinimas taip pat nebūtų toks akivaizdus (kaip, be kita ko, teigta ankstesniuose šio autoriaus darbuose (Drakšas, 2021, p. 60)).

Siekiant detaliau atskleisti šiuos klausimus, toliau vertinamos svarbiausios su saviraiškos laisvės ir intelektinės nuosavybės teisių apsaugos konkurencija susijusios pozicijos EŽTT ir ESTT jurisprudencijoje, ypatingą dėmesį atkreipiant į 2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimą byloje *Lenkijos Respublika*.

2.2.2.1. Tarpininkų atliekamos pažeidimų kontrolės internete vertinimas EŽTT jurisprudencijoje

Vieni iš svarbiausių saviraiškos ir informacijos laisvę supranacionaliniu lygmeniu įtvirtinančių šaltinių yra EŽTK ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (Chartija). Šių teisės aktų atitinkamai 10 str. ir 11 str. nurodytos analogiškos nuostatos, kad kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę, kuri apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas netrukdomam valdžios institucijų ir nepaisant valstybės sienų. Chartijoje nurodytų teisių, atitinkančių EŽTK garantuojamas teises, esmė ir taikymo sritis yra tokia, kaip nustatyta EŽTK (Chartijos 52 str. 3 d.). Be to, jokia

pasinaudoti apeliacijos galimybe, kai yra šalinamas tariamai autorių teises pažeidžiantis turinys, nors jis iš tiesų gali būti teisėtas. Taip pat reikėtų pripažinti, kad ne visi pateikti skundai gali būti pagrįsti.

Chartijos nuostata negali būti aiškinama kaip ribojanti ar kitaip varžanti žmogaus teises ir pagrindines laisves, kurias atitinkamoje taikymo srityje pripažįsta ES teisė ir tarptautinė teisė bei tarptautiniai susitarimai, kurių šalys yra ES arba visos valstybės narės, įskaitant EŽTK (Chartijos 53 str.). Aiškinant ES teisę žmogaus teisių ribojimų kontekste atitinkamai būtina atsižvelgti ir vadovautis tiek ESTT, aiškinančio Chartijos 11 str. nuostatas, tiek EŽTT praktika ir išaiškinimais, skirtais EŽTK 10 str.[69]

Pastarojo straipsnio kontekste EŽTT yra ne kartą pabrėžęs, kad internetas yra viena iš pagrindinių priemonių, leidžiančių asmenims naudotis saviraiškos ir informacijos laisve (be kita ko, žr. 2020 m. birželio 23 d. EŽTT sprendimo byloje *Vladimir Kharitonov prieš Rusiją* 33 p.). Anot EŽTT, interneto svetainės, ypač turinio dalijimosi internetu platformos, leidžiančios saugoti ir skleisti didelius duomenų kiekius, padeda gerinti visuomenės prieigą prie naujienų ir apskritai palengvina informacijos perdavimą (žr. 2025 m. liepos 8 d. EŽTT sprendimo byloje *Google LLC ir kiti prieš Rusiją* 64 p., 2015 m. gruodžio 1 d. EŽTT sprendimo byloje *Cengiz ir kt. prieš Turkiją* 52 p., kur aptariamas „YouTube“ vaidmuo). Jų veiklos ribojimai gali turėti poveikį saviraiškos ir informacijos laisvėms, nes šių laisvių apsauga taikoma ne tik informacijos turiniui, bet ir jos skleidimo priemonėms (2012 m. gruodžio 18 d. EŽTT sprendimas byloje *Ahmet Yıldırım prieš Turkiją*, p. 50, taip pat 2020 m. kovo 26 d. EŽTT sprendimas byloje *Pendov prieš Bulgariją*, p. 53). Šiame kontekste EŽTT, nagrinėdamas interneto svetainių blokavimo priemonių taikymo klausimus, taip pat yra suformavęs kertinę poziciją, kad, nustatant reikalavimus dėl internetinio turinio ribojimo (blokavimo), turi būti užtikrinta, kad šių priemonių taikymas būtų *griežtai nukreiptas į neteisėtą turinį* ir neturėtų savavališko (angl. *arbitraty*) ar *pernelyg* didelio poveikio *teisėtam turiniui* (2020 m. birželio 23 d. EŽTT sprendimas byloje *Vladimir Kharitonov prieš Rusiją*, p. 46). Bet kokių neteisėtam turiniui ar tinklavietėms skirtų beatodairiškų (angl. *indiscriminate*) blokavimo priemonių taikymas yra kišimasis į tokių tinklaviečių savininkų teises, jeigu dėl jų taikymo susidaro šalutinis poveikis, kuriuo *trukdoma teisėtam turiniui ar tinklavietėms* (*Ibidem*). Apskritai, anot EŽTT, *iš principo* bet kokia priemonė, verčianti platformos operatorių riboti prieigą prie turinio, grasinant bauda, yra kišimasis į saviraiškos laisvę (2025 m. liepos 8 d. EŽTT sprendimo byloje *Google LLC ir kiti prieš Rusiją* 65 p.) (nors, žinoma, tada

[69] Dėl EŽTT sprendimų analizės tam tikrais aktualiais klausimais taip pat žr. 2020 m. liepos 16 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvadą sujungtose bylose *Frank Peterson*...; 2021 m. liepos 15 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvadą byloje *Lenkijos Respublika*...

reikia vertinti jos proporcingumą, ja siekiamus tikslus ir kt.). Šią poziciją pritaikius reikalavimams dėl autorių ir gretutinių teisių saugomo turinio kontrolės priemonių taikymo, įpareigojimai taikyti priemones, kurių pritaikymas lemtų teisėtos informacijos pašalinimą (sukeltų teisėtos informacijos šalinimo šalutinį poveikį), kai šis poveikis būtų *pernelyg didelis* ar *neproporcingas* (pvz., būtų pašalinti dideli informacijos kiekiai), negalėtų būti pateisinami saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių apsaugos požiūriu ir jų nustatymas būtų nesuderinamas su EŽTK 10 straipsniu.

Tačiau tai savaime neturėtų reikšti, kad filtravimo mechanizmai ar kitos turinio ribojimo priemonės apskritai negali būti implementuojami į interneto platformų veiklos modelius ar reikalavimai juos pritaikyti negali būti nustatomi įstatymu. Tokių mechanizmų taikymas turėtų būti bent jau ribojamas įstatymo nuostatų tokiais būdais, kad būtų išvengta savavališko ar pernelyg didelio poveikio teisėtam turiniui bei jų veikimas būtų skirtas išimtinai neteisėtos informacijos kontrolei. Kaip pabrėžė EŽTT, teisės viršenybė yra nesuderinama su tuo, kad teisinėje sistemoje nėra nustatytos *apsaugos priemonės*, galinčios apsaugoti asmenis nuo pernelyg didelio ir savavališko blokavimo priemonių poveikio (2020 m. birželio 23 d. EŽTT sprendimas byloje *Vladimir Kharitonov prieš Rusiją*, p. 46). Todėl svarbiausias vertinamasis aspektas būtų ne pats filtravimo ar kitokio turinio ribojimo priemonių taikymo reikalavimo įtvirtinimo faktas, tačiau būtent šių saugiklių (apsaugos priemonių) nustatymas ir jų pakankamumas.

Tai yra ypač svarbu atsižvelgiant ir į kitą EŽTT poziciją, jog atvejais, kai internete daromi pažeidimai gali būti *pakankamai akivaizdūs*, pareiga (dėl kurios nesilaikymo gali būti taikoma teisinė atsakomybė) tarpininkams nedelsiant pašalinti tokius pažeidimus (automatinėmis priemonėmis arba rankiniu būdu) gali ne tik nepažeisti saviraiškos laisvės, bet ir yra būtina, norint pasiekti skirtingų teisių sąžiningą balansą[70] (2015 m. birželio 16 d.

[70] Saviraiškos ir informacijos laisvė, kurios išraiška gali būti informacijos platinimas internete, nėra absoliuti ir gali būti ribojama, kai atitinkami suvaržymai nustatomi įstatymu, jais siekiama teisėtų tikslų ir jie yra proporcingi bei būtini demokratinėje visuomenėje (EŽTK 10 str., 18 str.). Kitu nei pateiktu *subalansuoto apribojimo* pavyzdžiu taip pat galėtų būti sankcijos už piratinių svetainių veiklą jos administratoriams. Byloje *Fredrik Neij ir Peter Sunde Kolmisoppi prieš Švediją* EŽTT, vertindamas situaciją, kai fiziniams asmenims buvo taikytos Švedijos baudžiamosios teisės sankcijos už piratinės svetainės „The Pirate Bay“ administravimą, pažymėjo, kad nors šių asmenų veiksmai patenka į saviraiškos laisvės taikymo sritį, tačiau, atsižvelgiant į būtinybę užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą, sankcijų taikymas nagrinėtos bylos aplinkybėmis saviraiškos laisvės pažeidimo nenulėmė (žr. 2013 m. vasario 19 d. EŽTT sprendimą dėl pareiškimo nepriimtinumo byloje *Fredrik Neij ir Peter Sunde*

EŽTT sprendimas byloje *Delfi AS prieš Estiją*, p. 156–159). Pranešimo ir pažeidimo pašalinimo sistema daugeliu atvejų galėtų būti tinkama priemonė šiems tikslams pasiekti (*Ibidem*, p. 159). Tačiau tam tikrais atvejais pažeidimų šalinimo pareiga galėtų kilti *net ir* nepranešus tariamai aukai ar tretiesiems asmenims (*Ibidem*, p. 159), t. y. tarpininkams turint pašalinti turinį savo iniciatyva. Toks atvejis EŽTT identifikuotas ne intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų, o neapykantos komentarų ir grasinimų asmenų fizinei neliečiamybei, už kuriuos gali grėsti baudžiamoji atsakomybė, kontekste. Šiuo atveju EŽTT pripažino, kad kitų asmenų nei tarpininkų ir visos visuomenės teisės ir interesai gali suteikti EŽTK susitariančiosioms šalims teisę, nepažeidžiant EŽTK 10 straipsnio, taikyti atsakomybę interneto naujienų portalams, jei jie nesiima priemonių nedelsiant pašalinti aiškiai neteisėtus neapykantos komentarus (*Ibidem*).

Manytina, kad šis aiškinimas neturėtų būti suprantamas plačiai ir apimti intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų atvejus (taip pat žr. Angelopoulos, Senftleben, 2020, p. 20; 2020 m. liepos 16 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvada sujungtose bylose *Frank Peterson*..., 188 p.). Priešingai, nei grasinimų asmenų fizinei neliečiamybei atvejais, kuriems nustatyti, be paties komentarų teksto, nereikalaujama vertinti papildomų duomenų, intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai negali būti nustatyti be teisių turėtojų pranešimo apie pažeidimą. Taip teigtina, kadangi tarpininkai, be teisių turėtojų suteikiamos informacijos, dažnai negali žinoti, ar tam tikras objektas apskritai yra saugomas intelektinės nuosavybės teisių, ir, jei taip, tai kokiam subjektui tokios teisės priklauso (taip pat to, ar nėra suteikta sutikimo naudoti objektą). ES ir Lietuvos reguliavimas nenumato kūrinių ar gretutinių teisių objektų registravimo reikalavimų bei autorystės / teisių turėjimo viešinimo įpareigojimų. Taip pat nėra numatyta ir reikalavimo viešinti sutikimo dėl šių objektų naudojimo fakto. Patys teisių turėtojai (ar jų atstovai) turėtų būti aktyvūs ginant šias teises ir nelaukti kitų subjektų įsikišimo nesant pačių teisių turėtojų išreikšto suinteresuotumo. Teisių turėtojams nesikreipiant dėl neteisėto intelektinės nuosavybės objektų naudojimo, iš tarpininkų atitinkamai negali būti reikalaujama žinoti apie visas galimas su intelektinės nuosavybės objektų naudojimu susijusias aplinkybes bei apskritai laikyti, kad tam tikras intelektinės nuosavybės objektų naudojimas yra neteisėtas.

Kolmisoppi prieš Švediją). Saviraiškos ir informacijos laisvės atitinkamai turi būti derinamos su kitais teisėtais interesais bei teisėmis, *inter alia,* su nuosavybės (į kurios sampratą patenka ir intelektinė nuosavybė (pvz., žr. Europos žmogaus teisių komisijos 1990 m. sprendimą dėl pareiškimo priimtinumo byloje *Smith Kline ir French Laboratories Ltd prieš Nyderlandus*)) apsauga. Tokiais atvejais vertinama šių, kartais priešingų, vertybių konkurencija.

Tokią poziciją patvirtina ir vėlesnėje EŽTT praktikoje nurodyti išaiškinimai, kad atvejais, kai internete platinama informacija nėra akivaizdžiai neteisėta, pavyzdžiui, tam tikri komentarai turi vien įžeidžiamąjį pobūdį, tačiau nėra *aiškūs* grasinimai ar neapykantos kalba, atsakomybės taikymas tarpininkams dėl tokios informacijos nešalinimo savo iniciatyva gali reikšti saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvės pažeidimą (2016 m. vasario 2 d. EŽTT sprendimas byloje *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ir Index.hu Zrt prieš Vengriją*, p. 91). Norint, kad tarpininkai pašalintų tokią informaciją, turi būti pateiktas tinkamai motyvuotas pranešimas, kuriame nurodytos susijusios aplinkybės, galinčios atskleisti neteisėtumą (t. y. įgyvendinama pranešimo ir pažeidimo pašalinimo procedūra, minima bylos *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ir Index.hu Zrt prieš Vengriją* p. 91). Kai pažeidimas nepašalinamas ir tarpininkas turi dėl to sumokėti kompensaciją (kai tarpininkas žinojo arba turėjo žinoti apie neteisėtą turinį, turėjo realią galimybę jį pašalinti, sankcija nebuvo itin griežta, o nacionalinių teismų argumentacija nebuvo akivaizdžiai savavališka), EŽTT tokiomis aplinkybėmis to nelaiko akivaizdžiai neproporcingu saviraiškos laisvės apribojimu (2022 m. kovo 24 d. EŽTT sprendimas dėl pareiškimo nepriimtinumo byloje *Sergey Nikolayevich Nemchinov prieš Rusiją*). Tokia pažeidimų vertinimo diferenciacija siejama su skirtingu pažeidimų akivaizdumo laipsniu – kol neapykantos komentarai, pasireiškiantys tiesioginiais grasinimais asmenų fizinei neliečiamybei, gali būti aiškiai neteisėti, atvejais, kai pateikiami tik galimai įžeidūs komentarai, informacijos neteisėtumas nėra iš karto aiškus (2016 m. vasario 2 d. EŽTT sprendimo byloje *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ir Index.hu Zrt prieš Vengriją* 63, 64 p.; panašios pozicijos dėl informacijos neteisėtumo akivaizdumo pateikiamos 2017 m. vasario 7 d. EŽTT sprendimo byloje *Rolf Anders Daniel PIHL prieš Švediją*, 25 p.; 2019 m. kovo 19 d. EŽTT sprendimo byloje *Hoiness prieš Norvegiją* 69 p.; 2020 m. birželio 4 d. EŽTT sprendimo byloje *Jezior prieš Lenkiją* 54 ir 58 p.). Toks aiškinimas galėtų sudaryti prielaidas vertinti, kad net ir gavus pranešimą apie galimus pažeidimus, po pranešimo įvedamas filtravimas taip pat galėtų būti taikomas tik aiškių ar akivaizdžių pažeidimų atvejais. Taip teigiama, kadangi atvejais, kai iš pranešime pateiktos informacijos tarpininkas vis tiek negali aiškiai nustatyti, kad buvo padarytas pažeidimas (pažeidimas nėra *aiškus*), filtravimo taikymas per daug nesiskirtų nuo automatinio turinio šalinimo net ir negavus pranešimo. Abu šie atvejai implikuoja grėsmę, kad tarpininkai, negalėdami tinkamai identifikuoti, ar tam tikra informacija yra tikrai neteisėta, galėtų per klaidą filtravimo mechanizmais šalinti ir teisėtą informaciją, o tai, kaip ir minėta, neatitiktų EŽTK keliamų saviraiškos ir informacijos laisvių apsaugos reikalavimų.

Tarpininkų naudojamos informacijos kontrolės priemonės atitinkamai turėtų būti siejamos būtent su akivaizdžių (tarpininkams aiškių) pažeidimų šalinimu ir negalėtų būti taikomos išsamaus tyrimo reikalingiems (taigi, neaiškiems ar neakivaizdiems) pažeidimams. Reikia pažymėti, kad būtent tokiu aiškinamuoju keliu yra pasukusi ir toliau šiame darbe pateikta ESTT praktika dėl BSR direktyvos.

2.2.2.2. ESTT pozicijos dėl turinio filtravimo žmogaus teisių kontekste

ESTT, vertindamas bazinius tarpininkų atsakomybės bei informacijos kontrolės internete klausimus, laikosi panašių pozicijų kaip ir EŽTT. Anot ESTT, įgyvendinant informacijos sklaidos ribojimo priemones, egzistuoja būtinybė tinkamai atsižvelgti į ypatingą interneto reikšmę saviraiškos ir informacijos laisvei, įtvirtintai Chartijos 11 straipsnyje, ir užtikrinti jos paisymą (pvz., žr. 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Frank Peterson*... 64, 65 ir 113 p.). Sprendžiant intelektinės nuosavybės teises pažeidžiančios informacijos ribojimo priemonių klausimus, privalo būti rasta tinkama pusiausvyra tarp Chartijoje saugomų teisių – teisės į intelektinės nuosavybės apsaugą (Chartijos 17 str.), laisvės gauti ar skleisti informaciją (Chartijos 11 str.) ir kitų teisių (be kita ko, informacinių paslaugų teikėjų laisvės užsiimti verslu (Chartijos 16 str.)) (2008 m. sausio 29 d. sprendimo byloje *Promusicae*... 62–68 p., taip pat 2014 m. kovo 27 d. ESTT sprendimo byloje *UPC Telekabel*... 46–63 p.). Galima priminti, kad šiame kontekste ESTT yra nurodęs, kad filtravimo sistemos, kurių įdiegimas reikštų, kad tarpininkai turėtų, pirma, visuose savo klientų elektroniniuose pranešimuose išskirti rinkmenas, siunčiamas pasinaudojant *peer-to-peer* srautu, antra, iš tokio srauto išskirti rinkmenas su kūriniais, į kurias tariamai turi teises intelektinės nuosavybės teisių turėtojai, trečia, nustatyti, kuriomis iš tokių rinkmenų pasikeista neteisėtai, ir, ketvirta, užblokuoti konstatuotą neteisėtą keitimąsi rinkmenomis, galėtų sukurti pavojų dėl informacijos laisvės pažeidimų, nes yra rizika, kad naudojantis šia sistema nebus galimybės tinkamai atskirti neleistino ir leistino turinio pranešimų (2011 m. lapkričio 24 d. ESTT sprendimo byloje *Scarlet Extended*... 52 p.). Tarpininkų taikomos priemonės turi būti labai tikslingos tuo požiūriu, kad jos turi būti skirtos trečiojo asmens daromam autorių teisių ir gretutinių teisių pažeidimui nutraukti, nepakenkiant interneto vartotojams, kurie naudojasi šio teikėjo paslaugomis norėdami gauti teisėtą informaciją. Antraip kišimasis į šių naudotojų informacijos laisvę būtų nepateisinamas, atsižvelgiant į siekiamą tikslą (2014 m. kovo 27 d. ESTT sprendimo byloje *UPC Telekabel*... 56 p.).

Taigi, tiek ESTT, tiek EŽTT jurisprudencijoje vertinant poveikio saviraiškos bei informacijos sklaidos laisvei klausimus, ypač atsižvelgiama į tai, ar konkrečiomis priemonėmis, kuriomis šios laisvės gali būti ribojamos internete, būtų padaromas poveikis ne tik galimybei skleisti neteisėtą (pvz., autorių teisių saugomą ir be sutikimo skleidžiamą) informaciją, bet ir teisėtą informaciją, kurios platinimas nepažeidžia kitų asmenų teisių. Pastaruoju atveju priemonės, kurios neproporcingai ribotų teisėtos informacijos sklaidą, tiek ESTT, tiek EŽTT vertinimu, negalėtų būti pateisinamos saviraiškos ir informacijos sklaidos apsaugos požiūriu. Nors tai gali suponuoti preliminarią išvadą, kad BSR direktyva nustatyti reikalavimai taikyti filtravimo priemones, dėl kurių sukuriamo šalutinio poveikio gali būti pašalintas teisėtas turinys, gali neatitikti EŽTK ir Chartijos nustatytų reikalavimų, kaip minėta anksčiau, tokia prezumpcija nėra visiškai tiksli, nes vien įpareigojimas filtruoti turinį savaime nesudaro prielaidų saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių pažeidimams. Šiuo požiūriu svarbiausia yra tai, ar teisės aktuose su reikalavimais dėl filtravimo taikymo įtvirtinti saugikliai ar garantijos gali pakankamai užtikrinti, kad tokių filtravimo priemonių naudojimas nebus per daug išplėstas, kad susidarytų reali rizika dėl savavališko ar pernelyg didelio poveikio teisėtam turiniui.

Byloje *Lenkijos Respublika* ESTT, tiesiogiai susidūręs su BSR direktyvoje numatyto reguliavimo klausimais, nurodė, kad šiame teisės akte kaip tik ir yra nustatyti tokio pobūdžio saugikliai, kurie laikomi pakankamais, norint daryti išvadą, kad BSR direktyvos reikalavimai nenulemia neproporcingo saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių suvaržymo (2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimo byloje *Lenkijos Respublika*... 98 p.)[71].

[71] Ši byla kilo, kai Lenkijos Respublika ESTT pateikė ieškinį, kuriuo prašė panaikinti BSR direktyvos 17 straipsnio 4 dalies b punktą ir 17 straipsnio 4 dalies c punkto pabaigą, t. y. kiek tai susiję su formuluote „ir dėjo visas pastangas, kad užkirstų kelią jų įkėlimui ateityje pagal b punktą“; ir subsidiariai – tuo atveju, jeigu ESTT nuspręstų, kad ginčijamos nuostatos yra neatskiriamos nuo šios direktyvos 17 straipsnio kitų nuostatų nepakeičiant jų esmės – panaikinti visą 17 straipsnį. Pagrindinis Lenkijos ieškinio argumentas buvo, kad BSR Direktyvos 17 straipsnis nulemia Chartijos 11 straipsnyje įtvirtintų teisių į saviraiškos ir informacijos laisvę pažeidimą (*Ibidem*, 24 p.). Anot Lenkijos, filtravimo mechanizmai kelia pavojų, kad, pirma, bus užblokuotas teisėtas turinys, ir, antra, turinys būtų pripažintas neteisėtu ir užblokuotas automatiškai remiantis algoritmais, dar prieš jį išplatinant (*Ibidem*, p. 41). Lenkijos teigimu, BSR direktyva nenumato jokios aiškios ir tikslios taisyklės dėl to, kaip turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai turi įvykdyti filtravimo įpareigojimus, o tai jiems suteikia veiksmų laisvę nustatant išankstinės kontrolės ir filtravimo mechanizmus, pažeidžiančius šių paslaugų naudotojų teisę į saviraiškos ir informacijos laisvę. Be to, negalima išvengti to, kad, įgyvendinant minėtus įpareigojimus, teisėtas turinys gali būti automatiškai

Anot ESTT, nors BSR direktyvos reikalavimai ir gali nulemti tam tikrus saviraiškos ir informacijos laisvių ribojimus[72], tokie ribojimai gali būti pateisinami tuo požiūriu, kad, pirma, jie yra nustatyti įstatymu (*Ibidem*, 72 p.), antra, šiais ribojimais paisoma Chartijos 11 straipsniu užtikrinamos teisės į saviraiškos ir informacijos laisvę *esmės* (*Ibidem*, 76 p.), trečia, jie atitinka poreikį apsaugoti teisėtus teisių turėtojų interesus (užtikrinti intelektinės nuosavybės apsaugą)[73] (*Ibidem*, 82 p.), ketvirta, ribojimai proporcingi (*Ibidem*, 84 p.), nes BSR direktyvoje naudojamos tam tikros riziką mažinančios priemonės: 1) turinio naudotojai gali remtis autorių teisės numatytomis išimtimis ir ribojimais bei turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai savo nuostatose ir sąlygose turi pranešti, kad veikloje leidžiama jomis naudotis[74], 2) turinys šalinamas tik teisių turėtojams pateikus aktualią ir reikalingą informaciją apie atitinkamą turinį, 3) turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams netaikomas bendras stebėjimo įpareigojimas ir iš tokių paslaugų teikėjų nereikalaujama, kad jie neleistų įkelti ir padaryti viešai prieinamo turinio, kurio neteisėtumui konstatuoti reikėtų atlikti nepriklausomą turinio vertinimą, atsižvelgiant į teisių turėtojų pateiktą informaciją ir visas autorių teisių išimtis ir ribojimus, 4) numatytos tam tikros procesinės garantijos ginčų atveju[75], 5) Europos Komisija įpareigota bendradarbiauti su valstybėmis narėmis, organizuoti suinteresuotųjų subjektų

---

užblokuotas ar bent jo paskelbimas visuomenei gali labai vėluoti, todėl kyla pavojus, kad toks turinys nebebus įdomus ir praras informacinę vertę dar prieš jį išplatinant (*Ibidem*, p. 60).

[72] ESTT pripažino, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai yra *de facto* įpareigojami iš anksto kontroliuoti turinį, kurį naudotojai nori įkelti į jų platformas, jeigu iš teisių turėtojų jie gavo informaciją arba pranešimus apie jų teisių pažeidimus (*Ibidem*, p. 53). Šiame kontekste taip pat pripažinta, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, atsižvelgdami į įkeltų rinkmenų skaičių ir nagrinėjamo saugomo objekto rūšį, yra priversti naudotis automatinio atpažinimo ir filtravimo priemonėmis (*Ibidem*, p. 54), o tokia išankstinė kontrolė ir filtravimas gali apriboti Chartijos 11 straipsnyje garantuojamas teises (*Ibidem*, p. 55).

[73] Anot ESTT, BSR direktyvoje numatytas atsakomybės mechanizmas ne tik yra tinkamas, bet ir būtinas, siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių apsaugą (*Ibidem*, 83 p.).

[74] Svarbu pabrėžti, kad pagal BSR direktyvos 17 str. 7 d. valstybės narės turi užtikrinti, kad naudotojai kiekvienoje valstybėje narėje, įkeldami arba padarydami prieinamą turinį, kurį sukūrė turinio dalijimosi internetu paslaugų naudotojai, galėtų pasikliauti citatos, kritikos, recenzijos, naudojimo karikatūrai, parodijai ar pastišui išimtimis ar apribojimais.

[75] Be kita ko, BSR direktyvos 17 str. 9 d. numatyta, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai privalo sukurti veiksmingą ir operatyvų skundų nagrinėjimo ir teisių gynimo mechanizmą, kuriuo galėtų naudotis jų paslaugų naudotojai kilus ginčui dėl prieigos prie jų įkeltų kūrinių ar kitų objektų panaikinimo ar jų pašalinimo.

dialogus, kad aptartų geriausią turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų ir teisių turėtojų bendradarbiavimo praktiką, parengti BSR direktyvos taikymo gaires[76].

Ši ESTT pozicija turėtų būti vertinama kiek atsargiai, nes, pirma, BSR direktyvos nuostatos, kad turinys turi būti šalinamas tik teisių turėtojams pateikus aktualią ir reikalingą informaciją apie atitinkamą turinį bei kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams netaikomas bendras stebėjimo įpareigojimas, savaime neužtikrina, kad filtruojant informaciją nebūtų pašalinamas ir teisėtas turinys. Nors, kaip ir minėta, tokia rizika būtų daug didesnė, jeigu turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai būtų įpareigoti turinį filtruoti savo iniciatyva (t. y. būtų įpareigoti atlikti bendrą stebėjimą), pranešimo gavimas neeliminuoja klaidinamai teigiamų rezultatų galimybės. Automatinėms priemonėms netinkamai įvertinus kūrinių / gretutinių teisių objektų naudojimo pobūdį (filtravimą atliekant net ir teisių turėtojų pateiktos informacijos pagrindu), tai tam tikrais atvejais vis tiek galėtų reikšti teisėtos informacijos pašalinimą / apribojimą (šį argumentą akcentavo dauguma dar iki aptariamos bylos BSR direktyvą aptarusių autorių (pvz., žr. Geiger, Jütte, 2021a, p. 6)) (pvz., netinkamai nustačius, kad tam tikras turinys nėra parodija, ir jį pašalinus, nors iš tiesų toks naudojimas būtų leidžiamas pagal ES ir Lietuvos autorių teisę). O tai neatitiktų tiek EŽTT, tiek ESTT dar iki byloje *Lenkijos Respublika* suformuotų pozicijų, kad automatinių mechanizmų naudojimas, kuris galėtų lemti savavališką ar pernelyg didelį poveikį teisėtam turiniui, negalėtų būti pateisinamas žmogaus teisių apsaugos požiūriu.

Antra, minėtos procesinės garantijos (konkrečiai, reikalavimas nustatyti efektyvų skundų nagrinėjimo mechanizmą) pirmiausia orientuotos į *ex post* teisių gynimą, tačiau nesuteikia *ex ante* garantijų, jog turinys, sukurtas ir pasidalytas teisėtai naudojant kitus kūrinius (pvz., parodijos atveju) apskritai nebus pašalintas / jo prieiga apribota (iš esmės tai pripažįsta ir GA, nurodydamas, kad nors procedūrinės garantijos yra svarbios, vien jų nepakanka, kad būtų užtikrinta autorių teisių ir naudotojų saviraiškos laisvės „teisinga pusiausvyra“ (2021 m. liepos 15 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados byloje *Lenkijos Respublika*... 180 p.)). Kaip bus galima matyti toliau, įgyvendindama BSR direktyvą Lietuva ATGTĮ 107 str. 2 d. numatė nuostatą, kad, vykstant ginčui dėl turinio pašalinimo / ribojimo, turinys turi likti nepasiekiamas vartotojams (tokį reguliavimą, manytina, leidžia pats BSR direktyvos tekstas). Tai gali nulemti saviraiškos laisvės

[76] Šis reikalavimas numatytas BSR direktyvos 17 str. 10 d. Kaip ir minėta, jis buvo įgyvendintas Europos Komisijai priėmus 2021 m. liepos 4 d. Gaires dėl BSR direktyvos 17 straipsnio.

ribojimus ginčo sprendimo metu, kurių nepaneigtų vien aplinkybė, kad jie galėtų būti riboti laike[77]. Pabrėžtina, kad tai buvo vienas iš pagrindinių Lenkijos ieškinio argumentų, kad net ir po turinio užblokavimo priėmus sprendimą, kad turinys turėtų būti atkurtas, jis dėl laikino pašalinimo vėluos, todėl kyla pavojus, kad toks turinys nebebus įdomus ir praras informacinę vertę. Toks ribojimas, nors ir būtų laikinas, vis tiek turėtų didelę įtaką saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvėms įgyvendinti.

Trečia, iš esmės sutikdamas dėl *ex post* garantijų ir kitų saugiklių nepakankamumo, ESTT sprendime ypač akcentuoja BSR direktyvoje nurodytus autorių teisių apribojimus (parodija, pastišas ir kt.), kaip galimas *ex ante* garantijas dėl saviraiškos laisvės apsaugos. Nors šių apribojimų nustatymas yra neabejotinai vertintinas teigiamai, tačiau reikėtų pabrėžti, kad, kaip ir minėta, turinys, kuris gali patekti į šių apribojimų apimtį (taigi, teisėtas turinys) ne visada tinkamai atpažįstamas automatiniais mechanizmais, todėl apribojimų numatymas BSR direktyvoje kartu su *de facto* įpareigojimu naudoti turinio atpažinimo ir šalinimo algoritmines priemones savaime neužtikrina tinkamo šių išimčių įgyvendinimo ir galima teigti, netgi gali nulemti šių išimčių pažeidimų atvejus. Bandydamas adresuoti šį klausimą ESTT sprendime pažymėjo, kad BSR direktyvos 17 straipsnio 7 dalies pirmoje pastraipoje, kitaip nei jos 17 straipsnio 4 dalies b punkte ir c punkto pabaigoje, ne tik reikalaujama, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai dėtų „visas pastangas“ šiam tikslui (tikslui, kad nebūtų užkertama kelio naudotojų įkeltų kūrinių ar kitų objektų, kurie nepažeidžia autorių ir gretutinių teisių, įskaitant atvejus, kai tokiems kūriniams arba kitiems objektams taikoma išimtis ar apribojimas, prieinamumui) pasiekti, bet ir nurodomas konkretus siektinas rezultatas (2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimo byloje *Lenkijos Respublika*..., 78 p.). Taigi, ESTT vertinimu, turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų pareiga užtikrinti, kad kūrinių ir kitų objektų naudojai galėtų pasinaudoti šiais objektais, kai tai nepažeidžia autorių ar gretutinių teisių, yra *rezultato* pareiga, reiškianti, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, įgyvendindami jiems būdingas pareigas, turi pasiekti šį norimą rezultatą[78]. Tuo tarpu pareiga, susijusi turinio aptikimu ir blokavimu (šalinimu / ribojimu), yra visų pastangų (*geriausių*

[77] Kita vertus, galima ir suprasti šios nuostatos įtvirtinimo būtinybę – įstatyme nenumačius, kad ginčo metu turinys turi būti nepasiekiamas vartotojams, neteisėtą turinį skelbiantys asmenys galėtų piktybiškai inicijuoti apskundimo procedūras, tuo atveju būtų pailgintas neteisėto turinio pasiekiamumo laikas.

[78] Į šią ESTT (ir iki ESTT sprendimo pateiktą analogišką GA) argumentaciją, kad BSR direktyvos 17 str. 7 d. įtvirtinta rezultato pareiga, pateikia įvairūs apžvalgininkai (*inter alia,* Jütte, Priora, 2021; Quintais, 2022).

pastangų) pareiga. Be to, kaip pabrėžė ir pats ESTT, BSR direktyvoje nurodoma, kad ji nedaro jokio poveikio teisėtam naudojimui, antai naudojimui pagal ES teisėje nustatytas išimtis arba apribojimus (*Ibidem*, 79 p.). Iš to būtų galima teigti, kad, ESTT vertinimu, turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų pareiga užtikrinti teisėto turinio prieinamumą (kaip rezultato pareiga) yra pirmesnė pareigų hierarchijoje nei šių subjektų pareiga filtruoti turinį (kaip geriausių pastangų pareiga) pagal BSR direktyvos reikalavimus[79]. Tokį aiškinimą sustiprina ir paties ESTT cituojama senesnė praktika, anot kurios, „filtravimo sistema, kuri negali tiksliai atskirti neteisėto turinio nuo teisėto, dėl ko ją naudojant galėtų būti blokuojama teisėto turinio komunikacija, yra nesuderinama su Chartijos 11 straipsnyje užtikrinama teise į saviraiškos ir informacijos laisvę ir ja neužtikrinama teisinga teisės į saviraiškos ir informacijos laisvę ir intelektinės nuosavybės teisių pusiausvyra“ (2012 m. vasario 16 d. ESTT sprendimas byloje *SABAM*... 50, 51 p.; cituojama 2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimo byloje *Lenkijos Respublika*... 86 p.).

Remiantis minėtu aiškinimu reikėtų pasvarstyti, ką šis hierarchijos nustatymas galėtų reikšti BSR direktyvos reikalavimų taikymo požiūriu. Šiame kontekste neatrodo, kad ESTT pozicija galėtų patvirtinti aiškinimą, kad pareiga užtikrinti, jog teisėtas turinys nebūtų šalinamas, nulemia reikalavimą netaikyti filtravimo priemonių, kai jos gali kelti nors ir minimalią riziką dėl tokio pašalinimo, nes tai galėtų apskritai paneigti filtravimo mechanizmų taikymo reikalavimą, o tam ESTT, atmesdamas Lenkijos ieškinį aptariamoje byloje, nepritarė. Užuomina į šio klausimo atsakymą gali būti aptikta sprendimo 90 p., kur ESTT nurodo, kad iš turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų „negalima reikalauti, kad jie neleistų įkelti ir padaryti viešai prieinamo turinio, kurio neteisėtumui konstatuoti reiktų atlikti nepriklausomą turinio vertinimą, atsižvelgiant į teisių turėtojų pateiktą informaciją ir visas autorių teisių išimtis ir apribojimus“. Vertinant šią poziciją su kitais minėtais ESTT išaiškinimais, būtų galima teigti, kad filtravimo mechanizmai pagal BSR direktyvą galėtų būti taikomi *tik akivaizdiems pažeidimams nustatyti* ar pažeidimams, kurie jau buvo ištirti ankstesnio tyrimo metu (pvz., dėl jų kilo ginčas teisme) ir yra pakartojami (ir šių pažeidimų pobūdis / neteisėtas turinys *identiškas*, dėl ko pakartotinio pažeidimo metu neprireiktų atlikti atskiro teisinio tyrimo)[80]. Panašų aiškinimą teikia ir GA šioje byloje pateiktoje išvadoje (2021 m. liepos 15 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados byloje *Lenkijos Respublika*... 198 p.).

[79] Panašių pastebėjimų dėl pareigų hierarchijos šios bylos kontekste teikė, be kita ko, ir Reda, Keller, 2022.

[80] Į šią ESTT argumentaciją atkreipia dėmesį ir Reda, Keller, 2022.

Šiame kontekste atskirai pažymėtina, kad, kaip sufleravo GA Henrik Saugmandsgaard Øe, tokia pozicija iš esmės paneigia Gairių dėl BSR direktyvos 17 str. numatytą aiškinimą, pagal kurį automatinis filtravimas gali būti leidžiamas ne tik dėl akivaizdžių pažeidimų, bet ir dėl iš anksto teisių turėtojų pažymėto (angl. *earmarked*) turinio, kurio neleistinas pasidalijimas internete galėtų šiems teisių turėtojams padaryti didelę ekonominę žalą (Gairių dėl BSR direktyvos 17 str. p. 22) (2021 m. liepos 15 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados byloje *Lenkijos Respublika*... 223 p.; dėl tam tikrų kritinių pastabų dėl *earmarked* turinio taip pat žr. Geiger, Jütte, 2021b, p. 13 –17). Pagal šį mechanizmą teisių turėtojai galėtų kreiptis į turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjus ir nurodyti konkretų kūrinį ar kitą objektą, kurio neteisėtas prieinamumas internete padarytų jiems didelę ekonominę žalą, o teisių turėtojai atitinkamai privalėtų užtikrinti jo neprieinamumą filtravimo priemonėmis. Gairėse neminima jokių kokybinių ar kiekybinių reikalavimų, kada turinys galėtų būti žymimas kaip galintis padaryti didelę ekonominę žalą, nenurodytos kūrinių rūšys, laikas, kuris turi praeiti po teisėto kūrinių paskelbimo (atlikimo, išleidimo), teisių turėtojų kategorijos ar kiti kriterijai, kurie galėtų riboti galimybę iš anksto žymėti turinį, todėl teisių turėtojai, nustačius tokį mechanizmą, būtų laisvi pasirinkti, kada turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjus galėtų informuoti apie galimai gresiančią „didelę ekonominę žalą“ dėl kūrinių paskelbimo (Reda, Keller, 2021). Tai iš esmės leistų neribotai teisių turėtojams žymėti turinį siekiant griežtesnės kontrolės, net ir atvejais, kai pažeidimai nebūtų akivaizdūs (Reda, Keller, 2021; Reda, Keller, 2022). Tokio mechanizmo įgyvendinimas atitinkamai paneigtų ESTT pateiktą išaiškinimą dėl BSR direktyvoje numatytų garantijų (ir atitinkamos saviraiškos ir informacijos laisvės apsaugos) paisymo ir išplėstų filtravimo taikymo galimybę nuo akivaizdžių pažeidimų atvejų iki iš esmės bet kokių pažeidimų, kurie teisių turėtojams galėtų kelti didelę ekonominę grėsmę. Atsižvelgiant į tai, šis gairėse pateiktas aiškinimo siūlymas turėtų būti aiškinamas kaip netinkamas.

Grįžtant prie ESTT pozicijų, reikėtų pažymėti, kad, nepaisant to, jog pats ESTT pateiktas išaiškinimas dėl filtravimo priemonių ribojimo tik akivaizdiems pažeidimams galėtų būti vertinamas teigiamai, tai, kaip turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams įgyvendinti tokį diferencijavimą ir nustatyti tinkamus parametrus dėl turinio atpažinimo, t. y. kaip tarpininkams atpažinti, kokie pažeidimai yra akivaizdūs, o kokie ne, ar bent jau kokius kriterijus tarpininkai tam galėtų naudoti, ESTT nenurodo. Tai, viena vertus, yra suprantama dėl technologinio neutralumo principo užtikrinimo ir sudėtingumo apibrėžti techninius parametrus, kurie galėtų būti taikomi akivaizdiems pažeidimams nustatyti, tačiau, kita vertus, palieka tam tikrų

klausimų dėl to, ką reikėtų vertinti kaip akivaizdžius / nepriklausomo tyrimo nereikalingus pažeidimus.

Šiuo požiūriu pritartina GA, kad tapataus kūrinio (gretutinių teisių objekto) atgaminimo ir padarymo viešai prieinamo atveju (pavyzdžiui, turinio dalijimosi platformoje neteisėtai pasidalijant audiovizualiniu kūriniu be jokių jo pakeitimų), toks akivaizdumas iš tiesų dažnai galėtų būti aptiktas bei nereikalautų iš turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų atlikti išsamaus tyrimo. Be to, akivaizdumas, tikėtina, galėtų būti aptiktas ir atgaminus (ir viešai paskelbus) kūrinį (kitą objektą) beveik tapačiai pirminiam kūriniui (kitam objektui), tačiau kartu atliekant nedidelius pakeitimus, kad visuomenė kūrinio (kito objekto) neatskirtų nuo originalių objektų (pavyzdžiui, kai atliekami paprasti techniniai pakeitimai, kuriais siekiama apeiti filtravimo sistemą, antai, pakeičiant formatą, sukeičiant kadrus vietomis arba pakeitus jų greitį ir kt.) (2021 m. liepos 15 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados byloje *Lenkijos Respublika*... 202 p.)). Kita vertus, transformatyvus turinys, kuris sujungia kelis skirtingus kūrybinius elementus ar šaltinius į vieną visumą, dažnai turinčią naują reikšmę, funkciją ar kontekstą, palyginti su pradiniais kūriniais (dėl šios aplinkybės, kaip ir minėta, jam *potencialiai* gali būti taikomos autorių / gretutinių teisių išimtys / apribojimai), neturėtų būti laikomas akivaizdžiu ir tokio turinio filtravimas neturėtų būti leidžiamas (*Ibidem*, 203 p.)).

Nors, kaip ir minėta, ESTT tokio diferencijavimo eksplicitiškai savo sprendime nepateikia, tačiau galima manyti, kad bendra ESTT pozicija, jog iš turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų „negalima reikalauti, kad jie neleistų įkelti ir padaryti viešai prieinamo turinio, kurio neteisėtumui konstatuoti reikėtų atlikti nepriklausomą turinio vertinimą“ (2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimo byloje *Lenkijos Respublika*... 90 p.), atitiktų tokio aiškinimo kryptį (nors yra kiek lankstesnė). Pozicija, kad filtravimo naudojimo reikalavimus galima taikyti tik akivaizdžių pažeidimų atvejams, gerokai susiaurina galimas tokių reikalavimų rizikas ir bent jau teoriniu požiūriu padeda labiau užtikrinti, kad dėl ES reguliavimo teisėtam turiniui nebūtų sudaromas savavališkas ar pernelyg didelis poveikis, norint kontroliuoti neteisėtos informacijos dalijimąsi internete.

Nepaisant to, ši pozicija vis vien palieka praktinių keblumų. BSR direktyvos modelis, šios direktyvos nuostatas aiškinant net ir pagal minėtą poziciją, labai remiasi tinkamu turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų veikimu ir parametrų filtravimui atlikti nusistatymu (savireguliacija). Būtent, turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, gavę prašymą pašalinti / apriboti tam tikrą turinį bei dėti geriausias patangas, kad atitinkami pažeidimai nebūtų pakartoti, vis vien turi atlikti preliminarų vertinimą, ar tam tikras turinys

„akivaizdžiai“ yra neteisėtas. Tai jie turi atlikti, pirma, gavę prašymą pašalinti / apriboti pirminį turinio vienetą, ir, antra, automatinėmis priemonėmis radę pakartotinių pažeidimų. Kiekvieno tokio pakartotinio pažeidimo atveju turi būti papildomai nustatoma, tai yra „akivaizdus“ pažeidimas ar ne. Šiuo būdu klaidų rizika visiškai nėra eliminuota. Nors šie subjektai, preziumuotina, galėtų klysti daug daugiau atvejų, jeigu iš jų būtų reikalaujama visada atlikti *išsamius* teisinius tyrimus, net ir preliminarus vertinimas (o jis visada turi būti atliekamas net ir visiškai identiškų pažeidimų atvejais), tam tikrais atvejais galėtų vesti prie nepagrįsto pašalinimo galimybės[81]. Ji ypač išryškėtų, kai automatinėmis priemonėmis būtų bandoma atpažinti, ar tam tikras turinys, kuris yra kaip nors pakeistas nuo pirminio kūrinio / kito objekto, yra transformatyvus / reikalauja nepriklausomo vertinimo, ar jis vis dėlto akivaizdus pažeidimas[82]. Pastaruoju atveju, kaip ir minėta, galėtų kilti autorių ir gretutinių teisių išimčių ir apribojimų taikymo problema, tačiau turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai dėl automatinių priemonių taikymo galėtų jos neidentifikuoti ir vis tiek laikyti tokius atvejus „akivaizdžių“ pažeidimų atvejais. Tai atitinkamai gali vesti prie klaidingų turinio atpažinimo rezultatų, kai tam tikras turinys yra pripažįstamas akivaizdžiai neteisėtu, nors tokia išvada yra daroma klaidingai ir iš tiesų jam įvertinti reikėtų išsamesnio tyrimo. Tad visos rizikos minėtu aiškinimu savaime nebūtų eliminuojamos – nors ir pripažinus, kad filtravimas turėtų būti naudojamas tik akivaizdiems pažeidimams, tačiau tiksliau nenustačius, kas būtent galėtų suponuoti tokį akivaizdumą, būtų iš dalies pateisinama BSR direktyvai skirta kritika.

---

[81] Kita vertus, vertinant teisės aktų atitiktį žmogaus teisių apsaugos keliamiems reikalavimams, neturėtų būti keliamas absoliutus standartas, pagal kurį pavienės dėl nustatytų reikalavimų taikomų technologijų klaidos visiškai paneigtų tokių reikalavimų pagrįstumą ar proporcingumą (panašiai teigiama ir 2021 m. liepos 15 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados byloje *Lenkijos Respublika*... 214 p.). Kaip ir buvo minima vertinant EŽTT praktiką turinio kontrolės internete kontekste, reikalavimai dėl internetinio turinio ribojimo (blokavimo) turi būti vertinami pagal tai, ar užtikrinta, kad šių priemonių taikymas neturėtų savavališko ar *pernelyg didelio* poveikio teisėtam turiniui (*inter alia,* 2020 m. birželio 23 d. EŽTT sprendimas byloje *Vladimir Kharitonov prieš Rusiją*, p. 46). Atitinkamai, maži ar pavieniai klaidų (pašalinto teisėto turinio vienetų) kiekiai neturėtų būti vertinami kaip esminės BSR direktyvos nuostatas diskredituojančios aplinkybės (kaip ir minėta, tam tikri empiriniai duomenys leidžia preliminarų vertinimą, kad dabartiniai neteisingai pašalinimo turinio kiekiai nėra itin dideli (**2.2.2.** dalies įžanga)).

[82] Vien tai, kad pirminis kūrinys (kitas objektas) iš dalies modifikuotas, automatiškai nereikštų, kad jis nėra akivaizdžiai neteisėtas (t. y. jis nebūtinai taps transformatyviu objektu) – kaip ir minėta, nemaža dalis turinio modifikacijų galėtų būti atliekama piktybiškai, paprasčiausiai siekiant apeiti filtravimo mechanizmų taikymą.

Manytina, kad, turėdamas tai omenyje, GA savo išvadoje nurodo, kad valstybės narės (ir Komisija), įgyvendindamos BSR direktyvą (Komisija priimdama Gaires dėl BSR direktyvos 17 str.), turi nustatyti kriterijus, kurie leistų atskirti, kas yra akivaizdu, o kas dviprasmiška (2021 m. liepos 15 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados byloje *Lenkijos Respublika*... 210–211 p.). Anot jo, atsakomybė apibrėžti šiuos sprendimus negali būti perduota nei paslaugų teikėjams, nei visiškai palikta teisių turėtojams. Atsižvelgiant į turinio šalinimo / apribojimo sprendimų svarbą naudotojų saviraiškos laisvei, jie turi būti ne miglotai apibrėžti vien šių privačių subjektų, bet apibūdinti skaidriai, prižiūrint valdžios institucijoms (*Ibidem*, 211, 212 p.).

Be to, gali susidaryti įspūdis, kad užduotį dėl papildomų saugiklių įvedimo ir pats ESTT būtų linkęs pavesti atlikti valstybėms narėms, nurodydamas, kad „analizė, <...>, susijusi su <...> turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų specialia atsakomybės tvarka, neturi įtakos vėlesniam tyrimui, kuris gali būti susijęs su valstybių narių priimtų nuostatų, skirtų šiai direktyvai perkelti, arba priemonių, kurias, siekdami laikytis minėtos tvarkos, nustatė šie paslaugų teikėjai, nagrinėjimu (2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimo byloje *Lenkijos Respublika*... 71 p.); <...> perkeldamos BSR direktyvos 17 straipsnį į savo vidaus teisę valstybės narės privalo užtikrinti, kad būtų vadovaujamasi aiškinimu, kuris leistų užtikrinti teisingą įvairių Chartijos saugomų pagrindinių teisių pusiausvyrą“ (*Ibidem*, 99 p.). Taigi, anot ESTT, nors pačios BSR direktyvos keliami reikalavimai neprieštarauja Chartijai, tai savaime nereikštų, kad jai neprieštarauja ir valstybių narių teisės aktai, kuriais BSR direktyva yra įgyvendinama, nes būtent jais turi būti užtikrinta, kad BSR direktyvos reikalavimai būtų įgyvendinami taip, jog būtų neproporcingai apribotos saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvės. Atsižvelgiant į tokią poziciją pirmas galintis iškilti klausimas, ar valstybių narių teisės aktai, kurie *verbatim* (arba su nedideliais pakeitimais) pakartoja BSR direktyvos tekstą, galėtų prieštarauti Chartijai, nors pati BSR direktyva nesuponuoja saviraiškos teisės pažeidimų? Vertinant ESTT sprendimo visumą, atrodo, atsakymas galėtų būti teigiamas (arba bent sudaroma tokia implikacija) (Reda, Keller, 2022; tokį aiškinimo variantą įžvelgia (nors pateikia jam ir prieštaraujančių argumentų) ir Angelopoulos, 2024, p. 48; klausimus šiame kontekste kelia ir Leistner, 2022, p. 919). Valstybės narės, įgyvendindamos BSR direktyvą, turi užtikrinti, kad būtų saugoma įvairių Chartijos saugomų pagrindinių teisių pusiausvyra (ESTT sprendimo byloje *Lenkijos Respublika*... 99 p.), todėl to prireikus, turi patikslinti ar paaiškinti atitinkamas BSR direktyvos nuostatas. Nepaisant to, sunku suprasti, kaip neatlikus atitinkamų paaiškinimų ar patikslinimų, teisės aktas galėtų būti pripažintas neatitinkančiu Chartijos standartų, kai pati BSR direktyva, kurios

pagrindu toks teisės aktas būtų priimtas, juos atitinka (Angelopoulos, 2024, p. 48). Šiuo požiūriu ESTT pateiktas išaiškinimas gali būti vertinamas kiek skeptiškai, manant, jog esminės žmogaus teisių apribojimo rizikos turėtų būti suvaldytos pačia direktyva, o ne paliekant šią užduotį valstybių narių įstatymams. Jeigu būtų atmestas minėtas aiškinimo variantas ir pripažinta, kad papildomos (esminės) garantijos turi būti suteiktos valstybių narių įstatymais (taigi, direktyvoje nenumatytos pakankamos garantijos), manytina, kad direktyva neatlaikytų jai plačiai keltos kritikos.

2.2.3. Balansuotas ir tradicinis pranešimo ir galutinio pašalinimo modeliai

BSR direktyvos įgyvendinimo procesas valstybių narių teisėje išryškino dvi pagrindines pranešimo ir galutinio pašalinimo modelio alternatyvas ES valstybių teisėje. Dalis valstybių narių BSR direktyvos nuostatas į nacionalinius įstatymus perkėlė beveik *verbatim*, savarankiškai nebandydamos atlikti esminių patikslinimų ar suteikti papildomų *ex ante* garantijų, norint aukštesniu lygiu užtikrinti saviraiškos ir informacijos sklaidos laisves (šis įgyvendinimo būdas doktrinoje pramintas „tradiciniu“, žr. Leistner, 2022, p. 909, 910; Angelopoulos, 2024, p. 9), kol kitos išvystė unikalius BSR direktyva paremtus modelius, kuriais bandyta atlikti papildomus žingsnius siekiant pasirūpinti, kad būtų saugoma įvairių Chartijos saugomų pagrindinių teisių pusiausvyra (doktrinoje „balansuotu“ vadinamas modelis (*Ibidem*)).

Manytina, kad Lietuva patenka į pirmąją valstybių narių grupę[83]. BSR direktyvos nuostatos, susijusios su turinio dalijimosi paslaugų teikėjų atsakomybe, į Lietuvos teisės sistemą buvo perkeltos 2022 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiais ATGTĮ pakeitimais[84], kuriais įtvirtintas naujas IX ATGTĮ skyrius, skirtas turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų tam tikro

[83] Šioje grupėje taip pat yra tokios valstybės kaip Prancūzija (Leistner, 2022, p. 909). Svarbu pabrėžti, kad nors toks „tradicinis“ BSR direktyvos įgyvendinimo būdas nenumato ypač didelių nukrypimų nuo BSR direktyvos teksto (filtravimo reikalavimų kontekste), tam tikri pakeitimai ar patikslinimai gali būti pastebėti ir yra reikšmingi taikant BSR direktyvos sukurtą modelį valstybių narių teisėje. Lietuvos atveju išskirti pakeitimai pabrėžti aukščiau.

[84] Pakeitimai priimti 2022 m. kovo 24 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 1, 2, 3, 5, 11, 15, 21, 22, 23, 25, 32, 40, 42, 46, 48, 51, 53, 55, 56, 58, 59, 63, 65, 68, 70, 72-9, 72-10, 72-12, 72-13, 72-30, 72-31, 75, 78, 80, 87, 89, 91, 92, 93, 95, 96 straipsnių, 3 priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 15-1, 15-2, 21-1, 22-1, 22-2, 40-1, 40-2, 40-3, 57-1, 65-1 straipsniais, VIII ir IX skyriais įstatymu, TAR, Nr. 6306.

naudojimosi kūriniais ir gretutinių teisių objektais sąlygoms (105–107 str.). Be to, tam tikros aktualios nuostatos įtvirtintos ATGTĮ 2 str. (numatančiame turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų apibrėžimą) ir 72^{30} str. (įtvirtinančiame Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių komisijos kompetenciją nagrinėti ikiteisminius turinio dalijimosi internetu paslaugų naudotojų ginčus su autorių teisių ar gretutinių teisių subjektais). IX skyriuje pagrindinės BSR direktyvos nuostatos, susijusios su turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų atsakomybe, yra pakartotos beveik pažodžiui BSR direktyvos nuostatų formuluotėms: pakartojamos BSR direktyvoje įtvirtintos atsakomybės netaikymo sąlygos, įtvirtinama pareiga gauti sutikimą viešai paskelbiant autorių ir gretutinių teisių saugomus objektus ir kitos esminės BSR direktyvos nuostatos. Tačiau, lyginant su BSR direktyvos tekstu, atliekami ir nedideli papildymai, antai, detalizuota, kokią informaciją teisių turėtojams turi pateikti turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai (be kita ko, technologijų tipų (jeigu tokių yra) ar kitų paslaugų teikėjų naudojamų priemonių aprašymą, informaciją apie technologijų teikėjus (trečiąsias šalis), kurių paslaugomis jie gali naudotis, vidutinį šių priemonių veiksmingumo lygį, bet kuriuos priemonių ir (arba) paslaugų pakeitimus, kt.) (ATGTĮ 105 str. 2 d.), detalizuojama, kokia informacija turi būti nurodyta prieigos prie paslaugų naudotojų įkelto saugomo turinio panaikinimo ar jo pašalinimo nagrinėjimo taisyklėse (ATGTĮ 107 str. 1 d.), nurodyti principai, kuriais savo veikloje turi vadovautis turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai (asmens duomenų teisinės apsaugos, vartotojų apsaugos, proporcingumo, intelektinės nuosavybės teisių apsaugos, objektyvumo, kt.) (ATGTĮ 105 str. 6 d.), be to, įtvirtinta labai svarbi nuostata, jog, vykstant ginčams tarp teisių turėtojų ir platformų naudotojų, turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai apriboja prieigą prie ginčijamo saugomo turinio (ATGTĮ 107 str. 2 d.), taip numatant teisių turėtojams palankų režimą galimų ginčų atvejais[85].

Būtų galima teigti, kad Lietuvos teisės aktų leidėjas pasirinko per daug nenukrypti nuo BSR direktyvos teksto, šioje srityje nepriimti didelių inovacijų ir pasikliauti galimais saviraiškos laisvės apsaugos saugikliais, kurie įtvirtinti pačiame BSR direktyvos tekste. Toks kelias, viena vertus, apsaugo nuo naujas problemas galinčių kelti inovacijų, tačiau, kita vertus, nepadeda papildomai sumažinti saviraiškos laisvei kylančių rizikų, kurios galimai yra užkoduotos pačioje BSR direktyvoje. Šiuo požiūriu galima pabrėžti, jog ne veltui ESTT, nagrinėjęs su šiomis rizikomis susijusius aspektus anksčiau aptartoje *Lenkijos Respublika* byloje pažymėjo, kad perkeldamos BSR direktyvos 17 straipsnį į savo vidaus teisę valstybės narės privalo užtikrinti, kad būtų vadovaujamasi

[85] Apie ATGTĮ pakeitimus taip pat rašoma Drakšas, Mizaras, 2022.

aiškinimu, kuris leistų užtikrinti teisingą įvairių Chartijos saugomų pagrindinių teisių pusiausvyrą (2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimo byloje *Lenkijos Respublika*... 99 p.). Nurodytą poziciją vertinant kaip atsakomybės naštos už saviraiškos bei kitų laisvių užtikrinimą perkėlimą valstybėms narėms, vien paprastas BSR direktyvos nuostatų pakartojimas *verbatim*, nepriimant naujų esminių šių laisvių ir teisių užtikrinimo saugiklių, galėtų potencialiai būti laikomas nepakankamu (nors, kaip ir minėta, galima pateikti ir tam tikrą tokio aiškinimo kritiką (**2.2.2.2.** dalis)).

Šiame kontekste tinkamesniu reguliavimu gali atrodyti unikalios Vokietijos ir Austrijos BSR direktyvos įgyvendinimo iniciatyvos, kurios yra paremtos turinio teisėtumo prezumpcijų sistema. Būtent, BSR direktyvą įgyvendinančiame Vokietijos specialiame Įstatyme dėl interneto turinio dalijimosi paslaugų teikėjų atsakomybės už autorių teisių pažeidimus[86] (vok. *Urheberrechts-Diensteanbieter-Gesetz*, trump. *UrhDaG*) (priimtas 2021 m. gegužės 31 d.) nustatyta, kad, siekiant išvengti neproporcingo blokavimo automatizuotomis priemonėmis, turinys, kuris pagal įstatymą preziumuojamas kaip teisėtas, nešalinamas iki skundų nagrinėjimo procedūros pabaigos (UrhDaG 9 str. 1 d.). Ši paneigiama prezumpcija dėl turinio teisėtumo taikoma, jei, pirma, turinys yra sukurtas panaudojant mažiau nei pusę kito kūrinio ar kūrinių; antra, turiniu sujungiama nurodyto kūrinio dalis ar dalys su kitu turiniu ir, trečia, trečiųjų šalių kūriniai naudojami „tik nedidele apimtimi“ arba turinys yra pažymėtas kaip teisėtas (UrhDaG 9 str. 2 d.). Visos nurodytos sąlygos yra kumuliatyvos ir teisėtumo prezumpcija taikoma tik jas visas įvykdžius. Minėtame kontekste laikoma, kad kūriniai naudojami „nedidele apimtimi“, jei jie naudojami ne komerciniais tikslais arba jais siekiama gauti tik nedideles pajamas ir kai 1) kinematografinis kūrinys ar judantis paveikslėlis panaudojami tik iki 15 sekundžių kiekvienu atveju; 2) panaudojamas iki 15 sekundžių trukmės garso takelis; 3) panaudojamas ne ilgesnis kaip 160 ženklų tekstas; 4) panaudojami iki 125 kilobaitų talpos fotografijos kūriniai, nuotraukos ar grafikos kūriniai (UrhDaG 10 str.). Panašios nuostatos dėl kūrinių naudojimo „nedidele apimtimi“ (nedidelių ištraukų) buvo įtvirtintos ir Austrijos autorių teisių įstatyme[87] (vok. *Bundesgesetz über das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Kunst und über verwandte Schutzrechte; Urheberrechtsgesetz*), kuriame taip pat

[86] Pabrėžtina, kad Vokietijos teisės aktų leidėjas pasirinko su interneto tarpininkais susijusias BSR direktyvos nuostatas įgyvendinti priimdamas atskirą specialų turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų atsakomybei skirtą įstatymą, o ne Vokietijos autorių teisių įstatymo (vok. *Urheberrechtsgesetz*) pakeitimus.

[87] „Nedidelė apimtis“ Austrijos įstatyme apibrėžta analogiškai kaip ir Vokietijoje (*Urheberrechtsgesetz* 89 b str. 3 d.).

nurodoma, kad turinys, kuriame naudojamos nedidelės kito kūrinio dalys, neturėtų būti šalinamas automatizuotomis priemonėmis (Austrijos Urheberrechtsgesetz 89b str. 3 d.). Tiek Vokietijos įstatyme, tiek Austrijos įstatyme taip pat nurodoma, kad turinį turi būti galima pažymėti kaip teisėtą (Vokietijos UrhDaG, 11 str. 1 d. 3 p. – jei naudotojo sukurtas turinys būtų automatiškai blokuojamas ir jis naudojamas ne „nedidele apimtimi“, paslaugų teikėjai šiais atvejais taip pat privalo suteikti naudotojui galimybę pažymėti naudojimą kaip teisėtą[88] (pvz., atvejais, kai jų įkeltas turinys galėtų būti laikomas parodija arba patektų tarp kitų autorių ar gretutinių teisių išimčių); Austrijos Urheberrechtsgesetz 89b str. 4 d. – jei naudotojas prieš įkeldamas turinį ar įkėlimo metu teigia, kad toks naudojimas, ypač karikatūrų, parodijų, pastišų ar citatų kritikos ar apžvalgos tikslais yra leidžiamas, interneto platformos teikėjas privalo padaryti atitinkamą turinį prieinamą ir informuoti teisių turėtoją apie naudojimą).

Galima pažymėti, kad šie saugikliai, susiję su „nedidelės apimties“ naudojimu ar teisėto turinio žymėjimu, veikia kaip *ex ante* saviraiškos ir informacijos laisvių įgyvendinimo garantijos.Tokiu būdu Vokietija ir Austrija, ribodamos turinio šalinimo galimybes naudojant automatines filtravimo priemones, tiesiogiai adresavo bent dalį su BSR direktyva susijusių rizikų dėl teisėto turinio blokavimo ir jo pripažinimo neteisėtu dar prieš jį išplatinant. Kaip ir minėta, dėl šios priežasties nurodyti modeliai doktrinoje praminti „balansuotu“ BSR direktyvos įgyvendinimo būdu (Leistner, 2022, p. 910), kuriuo bandoma plačiau apsaugoti fundamentalias žmogaus laisves ir teises, susijusias su saviraiška.

Sutinkant, kad šiuos modelius galima laikyti inspiracija reguliuoti ir taikyti pranešimo ir galutinio pašalinimo modelį autorių teisių srityje[89] ir kitose valstybėse, reikėtų paminėti ir tai, kad šio BSR direktyvos įgyvendinimo pavyzdžio atkartojimas (svarstant potencialius dabartinio *verbatim* įgyvendinimo pakeitimus) neturėtų būti atliekamas be kritinio vertinimo. Antai, būtų galima kritiškai vertinti Vokietijos įstatymuose įtvirtintas nuostatas, pagal kurias už kūrinių naudojimą parodijos, karikatūros,

[88] Kaip ir minėta, turinio pažymėjimo teisėtu atveju turinys nebūtų šalinamas iki skundų nagrinėjimo procedūros pabaigos (Vokietijos UrhDaG 9 str. 1 d.).

[89] Lietuvos doktrinos kontekste taip pat gan palankiai atsiliepiama apie minėtą Vokietijos modelį. T. L. Šepetys savo disertacijoje *Kūrinių panaudojimo parodijos tikslams teisinė apsauga turinio sklaidos platformose Europos Sąjungoje* yra nurodęs, jog Vokietijos Respublikos turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų atsakomybės dėl išimtinių autorių teisių įstatymo reguliavimas laikytinas optimaliu struktūrinių ESTT suformuluotų parodijos išvestinių kūrinių bruožų transformavimu į algoritminio parodijos nustatymo kriterijus (Šepetys, 2024, p. 168).

pastišo tikslams turėtų būti mokama kompensacija teisių turėtojams, kai kūriniai naudojami turinio dalijimosi internetu paslaugų platformose[90], tačiau tokios kompensacijos reikalavimo nekeliama kitais kūrinių naudojimo parodijos, karikatūros, pastišo tikslams atvejais (Vokietijos UrhDaG 5 str. 2 d.; Vokietijos Urheberrechtsgesetz 51a str.), tokiu būdu kuriant autorių teisės reguliavimo fragmentaciją (ir apskritai galint kelti atlyginimo už parodijas, karikatūras ir pastišą nustatymo klausimą)[91].

Be to, pastabų gali būti pareikšta ir dėl Vokietijos įstatymo nuostatų, numatančių, kad teisėtumo prezumpcijos netaikomos, jei turinys yra „jautrus laikui“, t. y. kinematografiniai kūriniai arba judantys vaizdai naudojami iki jų pirmojo viešo paskelbimo pabaigos, ypač tuo metu, kai vienu metu transliuojami sporto renginiai, jeigu teisių turėtojas to prašo paslaugos teikėjo ir pateikia tam reikalingą informaciją (UrhDaG 7 str. 2 d.), ir Austrijos įstatyme įtvirtintų nuostatų, kad „nedidelės apimties“ ištraukos gali būti automatiškai pašalinamos (apribojamos), jei teisių turėtojai parodo, kad galima ekonominė žala dėl pažeidimų yra ypač didelė (Austrijos Urheberrechtsgesetz 89b str. 3 d.). Šiomis nuostatomis iš esmės įtvirtinta pirmiau aptarta išankstinio žymėjimo (angl. *earmarked*) procedūra, kuria remiantis atitinkamai nebūtų taikomos *ex ante* garantijos dėl saviraiškos laisvės apsaugos, nors tai ir yra grindžiama išskirtinėmis aplinkybėmis, susijusiomis su žala teisių turėtojams[92]. Šiame kontekste būtų galima priminti ESTT akcentuotą tinkamo interesų suderinimo poreikį bei pateiktus išaiškinimus, kad filtravimo mechanizmai gali būti taikomi tik akivaizdžių pažeidimų atvejais. Pasinaudojus išankstinio žymėjimo procedūromis galint

[90] Kompensaciją turėtų mokėti paslaugų teikėjai, ne patys naudotojai (parodijų / karikatūrų kūrėjai) (Vokietijos UrhDaG 5 str. 2 d.).

[91] Garsūs Vokietijos mokslininkai yra pateikę bendrą poziciją (pareiškimą), joje nurodo, kad parodijos „apmokestinimas“ neturėtų būti priimtinas. Anot jų, „laisvė naudoti parodijas yra konstitucinės komunikacijos laisvės pagrindas ir turi būti veiksmingai užtikrinama. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę kritiškai vertinti autorių teisių saugomus kūrinius. Ši laisvė taip pat apima sprendimą, kur toks vertinimas turi vykti: knygose, žurnaluose ar interneto platformose. Šis intelektualinis vertinimas neturi priklausyti nuo autoriaus sutikimo ir neturi būti susijęs su atlygio mokėjimo prievole. Net netiesioginė atlygio mokėjimo prievolė gali smarkiai apriboti saviraiškos laisvę. Nei naudotojai, nei jų pasirinktos platformos neturėtų mokėti atlygio už autorių teisių saugomų kūrinių naudojimą parodijų tikslais“ (Becker *et al.*, 2020).

[92] Tiesa, kai kurie mokslininkai pažymi, kad Vokietijos reguliavimas šiuo požiūriu turi didesnę tikimybę būti pripažintas tinkamu, nes yra griežtai ribojamas „jautrumo laikui“ kriterijumi, jį siejant su nepaskelbtu vaizdo turiniu arba kūriniais, kurių pirminis viešas skelbimas vis dar tęsiasi – abiem atvejais vartotojų įkeltos medžiagos greičiausiai nebūtų taikomos autorių teisių išimtys (Reda, Keller, 2022).

šalinti (riboti) bet kokį turinį (taigi, ir ne akivaizdžiai neteisėtą), jeigu jis yra jautrus laikui ar galintis sukelti didelę ekonominę žalą, atitinkamai būtų galima kelti galimybės apeiti nurodytą reikalavimą dėl pažeidimų akivaizdumo klausimą (Reda, Keller, 2022).

Galiausiai, taip pat būtų galima kelti klausimą, kodėl pagal aptartą Vokietijos reguliavimą yra reikalaujama, kad teisėtumo prezumpcijai taikyti turinys turėtų būti sukurtas panaudojant mažiau nei *pusę* kito kūrinio ar kūrinių[93]. Nors suprantama, kad nurodytos pozicijos įtvirtina tik procedūrinius reikalavimus tarpininkams (paneigiamas *prezumpcijas*, kurios turėtų palengvinti tarpininkų taikomų technologijų veikimą) ir nenustato substantyvių išimčių / apribojimų taikymo sąlygų, nemažai teisėtų naudojimo būdų galėtų nepatekti į šias prezumpcijas, jeigu būtų panaudota daugiau nei pusė kūrinio[94]. Šiuo požiūriu reikia sutikti, kad, norint palengvinti turinio

---

[93] Tam gimininga argumentą yra išsakęs ir T. L. Šepetys, nurodęs, kad savaime daugiau nei pusės saugomo kūrinio atgaminimas ir panaudojimas išvestiniame kūrinyje anaiptol nereiškia, kad parodijos išvestiniame kūrinyje bus besąlygiškai pažeidžiama „suvokiamų skirtumų“ tarp parodijos autoriaus kūrybinių elementų ir atgaminamo kūrinio sąlyga (Šepetys, 2024, p. 169). Taigi minėtas įstatymas šiuo aspektu pernelyg ribotai įgyvendina ESTT suformuluotą parodijos išvestinių kūrinių struktūrinių elementų tarpusavio santykį, iš dalies eliminuodamas lankstumą neriboti naudojamos atgaminamo kūrinio dalies kiekio (*Ibidem*). Nepaisant to, nurodyto darbo išvadose siūloma nustatyti reguliavimą, kad turinio vienetas (ir jo padarymas viešai prieinamo) būtų laikomas teisėtu (Direktyvos 2001/29/EC 5 straipsnio 3 dalies k punkto pagrindu), jeigu atgaminamas, prieglobos paslaugų teikėjo algoritminio turinio atpažinimo įrankio sistemoje kaupiamas išimtinėmis autorių teisėmis saugomas turinys sudaro ne daugiau kaip 50 procentų turinio vieneto.

[94] Pabrėžtina, kad parodija ar kito pobūdžio išimtys gali būti taikomos ir esant panaudotai ir didesnėms kitų kūrinių dalims bei griežtos ribos dėl kitų kūrinių taikymo proporcijos, norint nustatyti išimties buvimą, ES reguliavimo nenustatyta (**3.1.3.** dalis). Būtent, ESTT, aiškindamas parodijos sąvoką, kaip ji suprantama pagal autorių teisę reguliuojančius ES teisės aktus, yra nurodęs, kad pagrindiniai parodijos požymiai yra, viena vertus, rėmimasis egzistuojančiu kūriniu, kartu esant suvokiamiems skirtumams, palyginti su juo, ir, kita vertus, humoro arba pajuokos išreiškimas (2014 m. rugsėjo 3 d. ESTT sprendimas byloje *Johan Deckmyn*..., 20 p.). Svarstant panašaus reguliavimo nustatymą Lietuvos teisėje, reikėtų paminėti, kad LAT taip pat yra pateikęs panašų išaiškinimą, nurodydamas, kad parodijos išimtimi leidžiama pasinaudoti, jeigu ji atitinka šiuos kriterijus: 1) siekiama išjuokti, ironizuoti parodijuojamą kūrinį, 2) turi būti originalus kūrinys, 3) turi atitikti „trijų pakopų“ testo reikalavimus: panaudojimas turi neprieštarauti įprastiniam kūrinio naudojimui (t. y. iš esmės nekonkuruoti su kūriniu) ir nepagrįstai nepažeisti teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų (pirmiausia nediskredituoti parodijuojamo kūrinio autoriaus ir kūrinio) (LAT Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-538/2010).

dalijimosi internetu paslaugų teikėjų veiksmus (suteikiant parametrus filtravimo sistemoms veikti), grynai kokybiniai teisiniai standartai (t. y. klausimas „ar tai parodija/pastišas/citata/kritika?“, o ne klausimas „ar naudojama pusė kūrinio“, kaip (ne)filtravimo sąlyga) gali būti per sudėtingi automatizuotoms sistemoms. Tačiau šios prezumpcijos tik sumažina klaidingo ar perteklinio pašalinimo atvejų tikimybę, tačiau neišvengia rizikos, kad reikšminga dalis teisėtų naudojimo būdų bus vertinami kaip „probleminiai“ vien dėl to, jog nepatenka tarp iš anksto nustatytų kiekybinių parametrų[95].

Atskirai būtų galima pažymėti, kad kartais literatūroje pateikiama kritika, jog „nedidelės apimties“ naudojimo koncepcija pavojingai priartėja prie naujos „nedidelės apimties“ (*de minimis*) išimties autorių teisėms, kuri nulemia prieštaravimo Informacinės visuomenės direktyvai, numatančiai baigtinį autorių teisių išimčių sąrašą, sukūrimą (Leistner, 2022, p. 917, 918). Vis dėlto būtų galima pritarti Matthias Leistner, kad nurodyta kritika pagrįsta tik iš pirmo žvilgsnio (*Ibidem*). Būtent, kaip ir minėta, „nedidelės apimties“ naudojimas yra įtvirtintas tik kaip tam tikra teisėtumo prezumpcija, kuri nereiškia, kad po skundų nagrinėjimo procedūros pabaigos tam tikras turinys bus iš tiesų pripažintas teisėtu vien remiantis tuo, jog naudojamos „nedidelės apimties“ kūrinių dalys. Ši prezumpcija yra reikšmingiausia skundų nagrinėjimo procedūros metu (arba iki jos pradėjimo), mažinant galimą teisėto turinio šalinimo riziką, tačiau ne teisėtam turiniui nustatyti *per se* (*Ibidem*). Tai reiškia, kad net ir preziumuotinas kaip teisėtas turinys galiausiai galėtų būti pripažintas neteisėtu, tai galint nustatyti teismui arba prezumpciją paneigiant vidinės / išorinės / alternatyvios ikiteisminės ginčų nagrinėjimo procedūros metu (Vokietijos UrhDaG, 14–17 str.)[96]. Minėtas reguliavimas atitinkamai neriboja teisių turėtojo galimybės licencijuoti tam tikrą turinį ar galimybės apginti teises teisminiu keliu, kaip ir neapibrėžia jų turinio (Leistner, 2022, p. 917, 918). Todėl, manytina, kad „nedidelės apimties“

[95] Kai kurie mokslininkai taip pat atkreipia dėmesį, kad kiekybiniai kriterijai tekstui (reikalavimas naudoti ne ilgesnį kaip 160 ženklų tekstą) yra labai griežti. Antai, visas BSR direktyvos pavadinimas jau neatitiktų keliamų reikalavimų (Reda, Keller, 2022).

[96] Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Vokietijos UrhDaG 14 str. 3 d. 3 p. paslaugų teikėjas turi priimti sprendimą dėl skundo ne vėliau kaip per savaitę nuo jo pateikimo. Be to, turinys, kuriam taikytos minėtos prezumpcijos, gali būti užblokuotas iki ginčų sprendimo procedūros pabaigos, jeigu po fizinio asmens įvertinimo patikimas teisių turėtojas pareiškia, kad ši prezumpcija turi būti paneigta ir kad tolesnis viešas kūrinio skelbimas iš esmės kenkia kūrinio ekonominiam naudojimui (Vokietijos UrhDaG 14 str. 4 d.).

koncepciją reikėtų laikyti ne materialiu teisių apribojimu, o vien procedūrine taisykle, skirta laikinai turinį išlaikyti iki jo neteisėtumo nustatymo.

Apibendrinant reikia pažymėti, kad šis „balansuotas“ modelis, palyginti su tradiciniu (*verbatim*) direktyvos įgyvendinimo modeliu, neabejotinai suteikia didesnių saviraiškos ir informacijos laisvės apsaugojimo garantijų. Jo taikymas tokiose valstybėse kaip Lietuva dėl to neabejotinai būtų vertinamas teigiamai. Kita vertus, tam tikrų probleminių aspektų, susijusių su pranešimo ir galutinio pašalinimo sistemos taikymu, jis neišsprendžia. Kaip ir minėta, Vokietijos prezumpcijų sistema yra limituota. Turinys, kuriame naudojama daugiau nei pusė kito kūrinio (kūrinių), negalėtų pretenduoti į teisėtumo prezumpcijas, nors potencialiai galėtų būti teisėtas (tai ypač aktualu žymėjimo kaip teisėto atveju). Ypač daug klausimų galėtų kelti ir turinio šalinimo procedūra esant galimai „didelei ekonominei žalai“, numatyta Austrijos modelyje. Be to, abu modeliai pakankamą naštą dėl turinio neblokavimo / nešalinimo (išlaikymo internete) palieka naudotojams, būtent ant kurių pečių nukrenta atsakomybė pasirūpinti, kad filtravimas nebūtų taikomas per daug plačiai – naudotojai turi pasirūpinti turinio pažymėjimu, dalyvavimu ginčų sprendimo procedūrose, aktyviu savo interesų gynimu (tiesa, šiame kontekste pripažintina, kad alternatyvų aktyviam naudotojų įtraukimui įgyvendinant BSR direktyvos reikalavimus gali būti mažoka).

Todėl Lietuva turėtų įkvėpimo iš šio reguliavimo semtis gan atsargiai. Be to, savaime nereikėtų atmesti ir kito galimo tolesnio reguliavimo tobulinimo. Tam būtų reikšmingos doktrinoje ypač išsamiai aptartos plačios kūrinių / gretutinių teisių objektų licencijavimo galimybės (*inter alia,* žr. Husovec, Quintais, 2021, p. 49); papildomų išimčių / apribojimų įvedimas, kartu apsvarstant numatyti ir atlyginimo už kūrinių panaudojimą į šias išimtis / apribojimus patenkančiais būdais galimybę, ypač atkreipiant dėmesį į poreikį užtikrinti vartotojų generuojamo originalaus turinio sklaidą (tiesa, tai atliekant ES reguliavimo lygmeniu) (*inter alia*, Senftleben *et al.*, 2018, p. 5; taip pat žr. **3.1.3.** dalį).

Pastaruoju atveju atlyginimo, kurį galėtų surinkti kolektyvinės administravimo organizacijos, teisių turėtojams užtikrinimas netgi galėtų visiškai panaikinti BSR direktyvos 17 str. įtvirtintų reikalavimų reikalingumą – jeigu esminis tikslas šiuo teisės aktu buvo sumažinti gaunamos „vertės atotrūkį“ tarp tarpininkų (turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų) ir teisių turėtojų, atlyginimo numatymas galėtų veikti kaip elegantiškas alternatyvus sprendimas filtravimo reikalavimams, taip išvengiant aptartų saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių ribojimo rizikų. Šio sprendimo poreikis aktualus, nes, kaip ir buvo galima matyti visoje šios disertacijos dalyje, dabartinis bandymas įgyvendinti su „vertės atotrūkiu“ (paskirstomojo teisingumo

įgyvendinimu (**1.3.3.** dalis)) susijusius tikslus naudojant pranešimo ir galutinio pašalinimo atsakomybės modelį yra ne vienu požiūriu ydingas. Norint panaikinti šio modelio trūkumus, reikėtų labai išsamaus ir sudėtingo reguliavimo, numatant daugybę komplikuotų instrumentų, skirtų įvairioms rizikoms valdyti – antai, filtravimo mechanizmų taikymo reikalavimui numatant jų ribojimo sąlygas, kaip teisėto naudojimo prezumpcijas, šių prezumpcijų tinkamam naudojimui savo ruožtu numatant įvairias nepiktnaudžiavimo ir procesines garantijas, taip pat tam tikras ribojimų išimtis (pvz., „jautraus laikui“ turinio išimtis nuo prezumpcijų taikymo (jeigu būtų sutikta su tokios išimties taikymu)) ir kt. Toks reguliavimas gali būti neefektyvus, sudėtingas, perdėm apkrautas naujais teisiniais reikalavimais ir nuostatomis, kurias reikėtų papildomai aiškinti ir būtų gana sudėtinga taikyti. Be to, šiomis rizikų kontrolės ir balansavimo priemonėmis galbūt ir nebūtų iki galo pasiekta numatyto jas įgyvendinant tikslo ir bent dalis sąžiningų bei gintinų interesų vis tiek liktų apribota. Reguliacinę situaciją dar labiau pablogina poreikis atsižvelgti į ES valstybių narių nacionalinio reguliavimo specifiką ir riziką, kad ES reguliavimas valstybių narių teisėje bus įgyvendinamas kardinaliai skirtingais būdais, kaip ir nutikę įgyvendinant BSR direktyvą. Atsižvelgiant į tai, toks bandymas pasiekti išteklių perskirstymo tikslą atsakomybės reguliavimo priemonėmis šiuo konkrečiu atveju gali būti laikomas nevisiškai pasiteisinusiu, o pati BSR direktyva (bent jau ją vertinant atsietai nuo jos įgyvendinimo iniciatyvų) gali būti (tebe)vertinama kiek kritiškai.

2.3. Kiti reagavimo į pažeidimus modeliai

Šiuo metu Lietuvoje reagavimui į intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus internete numatyti pranešimo ir pašalinimo bei pranešimo ir galutinio pašalinimo modeliai (**2.1.**; **2.2.** dalys). Tačiau, sprendžiant tarpininkų atsakomybės klausimus, jeigu teisės aktų leidėjas taip pasirinktų, potencialiai būtų galima taikyti ir kitus alternatyvius modelius, kurie galėtų pasižymėti švelnesnio arba, priešingai, daug griežtesnio pobūdžio pareigomis tarpininkams, nuo kurių atitinkamai galėtų priklausyti ir jų atsakomybė.

2.3.1. Pranešimas ir pranešimas

Pirmiausia būtų galima paminėti daugiausia už ES ribų taikomus pranešimo ir pranešimo (angl. *notice and notice*) modelius, pagal kuriuos intelektinės nuosavybės objekto naudotojui pirmiausia suteikiama galimybė ištaisyti

padarytą pažeidimą, jį nutraukti arba pareikšti savo argumentus, kodėl pranešime nurodytos aplinkybės yra nepagrįstos (Kuczerawy, 2020, p. 531). Atsakomybė tiesioginiams pažeidėjams (*inter alia,* baudos) šiuo atveju yra taikoma tik praėjus tam tikram laikui po pranešimo, pirmiausia siekiant informuoti (ir atitinkamai edukuoti) pažeidėjus apie jų veiksmų neteisėtumą bei suteikti galimybę pažeidimą nutraukti patiems (jo nekartoti). Tokiu būdu tikimasi skatinti vartotojų sąmoningumą dėl intelektinės nuosavybės teisių gerbimo ir įgyvendinti pažeidimų atlikimo prevenciją (*Ibidem*; Suzor, Fitzgerald, 2011, p. 32). Naudojant šį modelį, kaip ir kitus aptartus modelius, tarpininkai gali būti įpareigoti pašalinti neteisėtą informaciją, riboti jos prieigą ar taikyti kitas informacijos perdavimą ribojančias priemones, tačiau tai nėra pagrindinės tarpininkų pareigos ir dažnai kyla ne iš karto sužinojus apie pažeidimą.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad nors paminėtą apibūdinimą atitinkantiems modeliams naudojamas bendras pranešimo ir pranešimo modelių pavadinimas, šie modeliai gali skirtis tarpusavyje ir atskirose valstybėse pasireikšti skirtingų pareigų interneto tarpininkams taikymu[97]. Pavyzdžiui, šį modelį taikančioje Kanadoje iš tarpininkų reikalaujama tik persiųsti gautus pranešimus apie pažeidimą (Kanados autorių teisių įstatymo (angl. *Copyright Act*) 41.25–41.27 str.). Pagal šį reguliavimą, tarpininkai neprivalo pašalinti turinio be teismo nustatyto įpareigojimo, tačiau privalo informuoti galimą pažeidėją apie jam priskiriamą neteisėtą veiklą[98]. Tuo tarpu Pietų Korėjoje taikoma procedūra, pagal kurią valstybės institucijos gali įpareigoti tarpininkus pranešti tiesioginiams pažeidėjams, kad jų platinama informacija yra neteisėta, o po trijų ar daugiau pranešimų, tarpininkai gali būti įpareigoti pašalinti pažeidėjų internetines paskyras (Pietų Korėjos autorių teisių įstatymas (kor. *저작권법*), 133-2 str. 1 ir 2 d.). Dar griežtesnę formą turėjo Prancūzijoje 2009 m. Įstatymu dėl kūrybos sklaidos ir apsaugos internete skatinimo (pranc. *LOI no 2009-669 du 12 juin 2009 favorisant la diffusion et la protection de la création sur internet*) nustatyta HADOPI (Vyriausioji kūrinių platinimo ir teisių apsaugos internete institucija, pranc. *Haute Autorité pour la Diffusion des Œuvres et la Protection des droits sur Internet*) sistema. Ji numatė vadinamąjį „laipsniškos reakcijos“ mechanizmą, pagal kurį autorių teisių pažeidimus internete darantiems vartotojams galėjo

[97] Toliau minimi pavyzdžiai išskirti ir A. Kuczerawy (Kuczerawy, 2020).

[98] Neįvykdžius su *notice and notice* sistema susijusių pareigų, tarpininkams gali būti taikoma civilinė atsakomybė. Ieškovai gali reikalauti baudinių nuostolių (angl. *statutory damages*) atlyginimo už tokį pareigų pažeidimą (Kanados autorių teisių įstatymo (angl. *Copyright Act*) 41.26 str. 3 d.).

būti siunčiami įspėjimai, o vėlesnių pakartotinių pažeidimų atveju buvo numatyta galimybė taikyti interneto prieigos sustabdymo sankciją (ją galint skirti administravimo institucijai HADOPI). 2009 m. Prancūzijos Konstitucinė taryba (*Conseil Constitutionnel*) nusprendė, kad šis reguliavimas pasižymi neproporcingu interneto prieigos paslaugų gavėjų saviraiškos ir informacijos laisvių ribojimu, taip pat turėjo neleistiną poveikį nekaltumo prezumpcijai (negalint teigti, kad iš konkretaus IP adreso padarytas pažeidimas nebuvo atliktas pašalinio asmens, kuris prisijungė prie tinklo), dėl ko galimybė taikyti tokio pobūdžio sankcijas palikta tik teismų kompetencijai (2009 m. birželio 10 d. Prancūzijos Konstitucinės tarybos (*Conseil Constitutionnel*) sprendimas Nr. 2009-580 DC). Vėliau galimybė taikyti šį įpareigojimą apskritai panaikinta, paliekant galimybę tiesioginiams pažeidėjams taikyti pinigines sankcijas (Prancūzijos ministro pirmininko dekretas Nr. 2013-596 (pranc. *Décret n° 2013-596*)).

Visi šie modeliai yra formuojami pareigų, kurių neišpildžius tarpininkams galėtų būti taikoma vienos ar kitos formos atsakomybė, pagrindu. Šios pareigos gali būti tiesiogiai numatytos įstatyme arba būti nustatomos teismo procesiniu sprendimu, arba valstybės valdžios institucijų administraciniais aktais. Teisinės technikos požiūriu tai juos išskiria iš ES taikytinų pranešimo ir pašalinimo bei pranešimo ir galutinio pašalinimo sistemų, kurios yra paremtos atsakomybės netaikymo sąlygomis, nulemiančiomis, jog tarpininkų civilinei atsakomybei taikyti turėtų būti nustatytas atskiras savarankiškas pagrindas (viešo paskelbimo teisės pažeidimas, prekių ženklo naudojimo nustatymas ar kt.), nors tokie atskiri pagrindai, kaip tarpininkų atsakomybės pagrindų alternatyvos, gali būti nustatyti ir valstybių, taikančių pranešimo ir pranešimo modelius, įstatymuose.

Turint omenyje pirmiau aptartus pranešimo ir pranešimo modelio esminius bruožus, akivaizdu, kad interesų derinimo požiūriu jį lyginant su pranešimo ir (galutinio) pažeidimų pašalinimo modeliu, pranešimo ir pranešimo sistema gali būti mažiau efektyvi teisių turėtojų teisėms ir interesams užtikrinti, nes lėtas jos veikimas nepadeda minimizuoti teisių turėtojų dėl jų teisių pažeidimų patiriamų ekonominių nuostolių ir neturtinių praradimų. Tai ypač pasakytina apie sistemas, kuriose, pirma, reikalaujama pateikti keletą įspėjimų iki taikant labiau ribojančias poveikio priemones neteisėtai informacijos perdavimą inicijuojantiems subjektams, ir, antra, tokie įspėjimai gali būti siunčiami tik gavus teismo arba valstybės valdžios institucijų nurodymus, reikalaujančius papildomo pažeidimų nagrinėjimo proceso atitinkamose institucijose. Be to, gali būti kvestionuojamas ir prevencinis tokių pranešimų poveikis vartotojams. Kaip teigia B. Danaher, M.

D. Smith, R. Telang, nors intelektinės nuosavybės teisių apsaugai skirta komunikacija vartotojams (be kita ko, įtraukianti ir galimus perspėjimus apie gresiančias sankcijas) turi tam tikrą poveikį vartotojų elgsenai, tačiau jis yra ribotas, kai vartotojai mano, kad realus sankcijų įgyvendinimas nepakankamai užtikrintas (Danaher *et al.*, 2020, p. 43). Turint omenyje, kad, kaip minėta, tiek viešosios, tiek civilinės teisės normomis pagrįstos atsakomybės taikymo galimybės tiesioginiams pažeidėjams dažnai praktiniu požiūriu ribotos, nenuostabu, kad praktiniai tokios sistemos taikymo rezultatai dažnai yra neveiksmingi (žr. Kuczerawy, 2020, p. 536–537, kur aptariami empiriniai pranešimo ir pranešimo sistemų taikymo rezultatų duomenys, parodantys, kad šių sistemų taikymo metu atitinkamose valstybėse piratavimo apimtys augo). Dėl šios priežasties, manytina, kad ES teisės aktų leidėjas padarė tinkamą pasirinkimą nustatydamas pranešimo ir (galutinio) pažeidimo pašalinimo modelius, kurie gali būti labiau pagrįsti, siekiant realios intelektinės nuosavybės teisių apsaugos įgyvendinimo galimybės ir efektyvesnės pažeidimų kontrolės internete. Tai juo labiau teigtina atsižvelgus ir į akivaizdžias istorinių pranešimo ir pranešimo modelių taikymo problemas, susijusias su neproporcingu saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių varžymu, pasireiškiančiu interneto prieigos ar internetinių paslaugų paskyrų blokavimu. Atsižvelgiant į tokį priemonių taikymo neproporcingumą ir neefektyvumą, sunkiai galima įžvelgti jų pranašumą prieš dabartinį reguliacinį modelį.

2.3.2. Pranešimas ir informacijos atskleidimas

Nors panešimo ir pašalinimo, pranešimo ir galutinio pašalinimo, pranešimo ir pranešimo sistemos yra pagrindiniai ir dažniausiai naudojami tarpininkų atsakomybės modeliai, tačiau galima numanyti, kad tarpininkų atsakomybės reguliavimas galėtų būti paremtas ir šių sistemų alternatyvomis. Pavyzdžiui, būtų galima išskirti pranešimo ir informacijos suteikimo modelį, pagal kurį tarpininkai, gavę pranešimą apie jų paslaugų naudotojų daromą pažeidimą, turėtų atskleisti su šiuo pažeidimu susijusius duomenis, kad teisių turėtojai galėtų su savo teisių gynimu susijusius reikalavimus (be kita ko, reikalavimą pašalinti savo paskleistą informaciją internete) pareikšti tiesiogiai pažeidėjams. Tam, kad šios procedūros nustatymas būtų laikytinas atskiru atsakomybės modeliu, pareiga atskleisti informaciją apie pažeidimą teisės aktuose neturėtų būti taikoma su kitomis pareigomis, pavyzdžiui, pareiga pašalinti neteisėtą turinį apie tai gavus pranešimą. Pareiga atskleisti informaciją šiuo požiūriu turėtų būti pagrindinė tarpininkams būdinga pareiga,

nuo kurios netinkamo įvykdymo galėtų priklausyti atsakomybės jiems taikymas. Teisės aktų leidėjams dažniausiai nustatant ir kitokio pobūdžio tarpininkams būdingus reikalavimus, informacijos atskleidimo pareigos, kaip tik vieno iš kitų tarpininkams taikytinų reikalavimų, nustatymas nekvalifikuotų tokio modelio kaip pranešimo ir informacijos atskleidimo. Atitinkamai, nors Lietuvoje egzistuoja galimybė tarpininkams pateikti reikalavimą atskleisti informaciją apie pažeidimus[99], tai neturėtų būti laikoma atskiro (papildomo) atsakomybės modelio įtvirtinimu. Šis įpareigojimas tarpininkams gali būti nustatytas teismo procesiniu sprendimu, nagrinėjant bylą dėl autorių teisių pažeidimų (ATGTĮ 79 str.), teisių į prekių ženklą pažeidimų (PŽĮ 71 str.), patento suteikiamų teisių pažeidimų (PĮ 53 str.), teisių į dizainą pažeidimų (DĮ 47^1 str.). Remiantis nurodytomis nuostatomis, tarpininkai gali būti įpareigoti atskleisti 1) su tiesioginiais pažeidėjais susijusią informaciją (vardą, pavardę, adresą, jei jie yra žinomi), 2) duomenis apie intelektinės nuosavybės teises pažeidžiančių objektų kainą ir kiekį (kai tai aktualu), 3) duomenis apie naudotus kūrinius ir gretutinių teisių ar *sui generis* teisių objektus, jų panaudojimo mastą, trukmę, naudotojų gautas pajamas ir kitus duomenis, reikalingus atlyginimui apskaičiuoti (autorių teisių pažeidimų atveju). Reikėtų pabrėžti, kad šis reikalavimas dėl informacijos atskleidimo Lietuvoje nėra savarankiškas teisių gynimo būdas, nes tokio pobūdžio įpareigojimas teismo gali būti nustatytas tik jau pradėjus procesą dėl kitų teisių turėtojų pareikštų reikalavimų – pavyzdžiui, civilinės atsakomybės taikymo tarpininkams už tiesioginį intelektinės nuosavybės objektų naudojimą ar iš pranešimo ir (galutinio) pašalinimo modelių kylančių pareigų nevykdymą. Tai iš esmės neleidžia su šiuo reikalavimu susijusio reguliavimo išskirti kaip atskiro atsakomybės modelio, nes jis yra tik antrinė (pagalbinė) priemonė teisių turėtojams siekiant apginti pažeistus interesus internete.

Vertinant grynąjį (hipotetinį) pranešimo ir informacijos atskleidimo modelį iš interesų pusiausvyros perspektyvos, nesunku įžvelgti, kad jo įtvirtinimas neigiamai paveiktų teisių turėtojų realaus teisių užtikrinimo galimybes. Pirma, net ir turėdami informaciją apie pažeidėjus, teisių turėtojai

[99] Nurodyti įpareigojimai gali būti taikomi subjektams, komerciniais tikslais teikiantiems paslaugas, kurias tretieji asmenys naudoja darydami intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus (PŽĮ 71 str., PĮ 53 str., DĮ 47^1 str., ATGTĮ 79 str.). Į nurodytą apibrėžimą patenka ir įvairaus pobūdžio interneto tarpininkai, tačiau pabrėžtina, kad iš tarpininkų galima reikalauti atskleisti tik informaciją, prie kurios jie patys turi prieigą, todėl interneto prieigos paslaugų teikėjams ar kitiems tiesioginės prieigos prie aktualios informacijos neturintiems tarpininkas daugeliu atvejų nurodytas įpareigojimas negalėtų būti taikomas. Jis atitinkamai aktualiausias vertinant prieglobos teikėjų (elektroninių prekyviečių, kt.) atsakomybės aspektus.

reikalavimų dažnai negalėtų jiems pateikti dėl pamatinės problemos, apskritai skatinančios kalbėti apie tarpininkų atsakomybę – pažeidėjų skaičiaus ir jų veikimo skirtingose jurisdikcijose. Antra, ne visi tarpininkai reikalauja iš internautų atskleisti juos galinčius padėti atsekti duomenis[100], todėl turimų duomenų atskleidimas ne visada galėtų būti naudingas praktiniu požiūriu. Trečia, procesas, per kurį atsakomybė galėtų būti taikoma tiesioginiams pažeidėjams, būtų daug ilgesnis, nei turinio kontrolę įgyvendinant patiems tarpininkams – pagal aptariamą modelį pirmiausia reikėtų kreiptis į tarpininką siekiant gauti tam tikrus duomenis ir tik tada pagal gautus duomenis reikalavimus pateikti tiesioginiams pažeidėjams, dėl ko teisių turėtojai galėtų patirti didesnius praradimus nei efektyviai reaguojant patiems tarpininkams. Šį modelį atitinkamai būtų sunku pateisinti bet kuriuo tarpininkų atsakomybę pagrindžiančiu požiūriu (deontologiniu, utilitariniu, kt.) bei jis nelaikytinas perspektyviu tarpininkų atsakomybės modeliu.

2.3.3. Kiti modeliai

Manytina, kad potencialo ES ir Lietuvos reguliavimo kontekste taip pat neturėtų jokios („nulinės“) atsakomybės (angl. *zero liability*) modelis, pagal kurį tarpininkams būtų netaikoma atsakomybė jokiais trečiųjų asmenų su tarpininkų pagalba daromų pažeidimų atvejais. Įstatymų leidėjas yra ne kartą deklaravęs įsipareigojimus siekti aukšto lygio intelektinės nuosavybės teisių apsaugos (*inter alia,* žr. Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies 9, 10 p.)[101], todėl reguliavimas (jo nebuvimas), kuris leistų tarpininkams dėl komercinių ar kitų interesų išlaikyti intelektines teises pažeidžiantį turinį jo nepašalinant (arba net sąmoningai leidžiant jo pasidalijimą), reikalautų visiško intelektinę nuosavybę bei civilinę atsakomybę reguliuojančios teisinės bazės keitimo ir bent dalinio įsipareigojimų nuosavybės (kaip žmogaus teisės) apsaugai atsisakymo. Šiuo požiūriu vienintelis tokį modelį galintis pagrįsti argumentas galėtų būti galimas pažeidimų kontrolės įgyvendinimas neteisinėmis priemonėmis, pačių tarpininkų iniciatyva taikant įvairius turinio šalinimo ar blokavimo mechanizmus. Paskata tokio pobūdžio tarpininkų veiksmams galėtų būti finansinė nauda, kurią galėtų suteikti vartotojams ir teisių turėtojams saugios ir nuo pažeidimų apsaugotos internetinės aplinkos kūrimas, prisidedantis prie

[100] Pavyzdžiui, šiuo metu „Google“ paskyrai sukurti reikalaujama atskleisti tik vardą ir pavardę, gimimo datą bei valstybę, tačiau šie duomenys nėra niekaip patvirtinami.

[101] Šiems įsipareigojimams, *inter alia*, reikšmingas EŽTK Pirmojo protokolo 1 str., numatantis nuosavybės teisių apsaugą.

tarpininkų teikiamų paslaugų paklausumo bei bendradarbiavimo su verslo partneriais plėtimo. Tokiu būdu tarpininkų veikla būtų reguliuojama ne imperatyviomis teisės normomis, o etikos ar moralės normų, suponuojančių ir tam tikrus ekonominio pobūdžio tarpininkų veiklai svarbius veiksnius. Nors tai galėtų būti svarstytina reguliacinė prieiga, iš karto pabrėžtina, kad, pirma, akivaizdu, kad reputacijos klausimai daug mažiau būtų paveikūs piratinio turinio platformoms. Antra, net ir daugiausiai teisėtą turinį platinančių platformų atžvilgiu pastebima tendencija mažinti turinio moderavimo apimtis, net kai tai tiesiogiai gali lemti sumažėjusius paslaugų naudotojų srautus bei šias platformas valdančių įmonių akcijų vertę (Gabbatt, 2024). Pastaroji tendencija grindžiama ideologinio pobūdžio aplinkybėmis, kai platformų valdytojai politiniu požiūriu saviraiškos laisvės priešpriešą kitiems interesams sprendžia pirmosios naudai. Todėl ekonomiškai naudingiausio elgesio argumentas, manytina, ne visada galėtų visavertiškai padėti įvertinti tikėtiną tarpininkų elgesį moderuojant turinį ir atitinkamai neleidžia teigti, kad teisinis tarpininkų atsakomybės reguliavimas būtų nereikalingas.

Galiausiai, galima paminėti ir didžiausios tarpininkų atsakomybės modelį, pagal kurį tarpininkams atsakomybė galėtų būti taikoma visais atvejais, kai būtų nustatyti trečiųjų asmenų daromi intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai internete. Pagal šį modelį nebūtų keliamos jokios papildomos sąlygos atsakomybės (ne)taikymui, kaip antai pranešimo gavimas, turinio postfiltravimo atlikimas ir kt., pakaktų vien nustatyti pažeidimo atlikimą. Šis modelis atitinkamai būtų paremtas deontologiniu požiūriu, jog tarpininkai visais atvejais turėtų užkirsti kelią intelektinės nuosavybės teisių pažeidimui internete. Didžiausios su juo susijusios rizikos būtų, pirma, tarpininkų ūkinės veiklos varžymai, galimi dėl finansinių ir organizacinių išteklių poreikio neteisėtos informacijos kontrolei, ir, antra, saviraiškos ir informacijos laisvės suvaržymai, galintys atsirasti dėl filtravimo priemonių, kurias tarpininkai neišvengiamai naudotų norėdami išvengti atsakomybės taikymo. Abi šios rizikos nėra būdingos vien nurodytam modeliui, tačiau galėtų pasireikšti platesniu pobūdžiu nei pranešimo ir (galutinio) pašalinimo atveju, nes filtravimas būtų taikomas net ir negavus teisių turėtojo pranešimo. Šiuo požiūriu svarbu, kad, neturint teisių turėtojų suteikiamos informacijos apie jiems priklausančius intelektinės nuosavybės teisių objektus ir teises, taikytinas filtravimas taip pat galėtų pasižymėti didesniu netikslumu, todėl rizika dėl perblokavimo galėtų būti didesnė. Atsižvelgiant į tai ir remiantis šiame kontekste išplėtota ir anksčiau aptarta su saviraiškos laisvės apsauga susijusia teismų praktika, nemanytina, kad, nesant esminių paradigminių pasikeitimų žmogaus teisių srityje, apibūdintas modelis galėtų būti taikomas ES ir Lietuvos teisės sistemoje.

3. INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS OBJEKTŲ NAUDOJIMAS KAIP INTERNETO TARPININKŲ ATSAKOMYBĖS PAGRINDAS

Minėta, kad galima išskirti tris esminius atvejus, kai interneto tarpininkams gali būti taikoma civilinė atsakomybė intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų kontekste. Tai, pirma, atvejai, kai tarpininkas pažeidžia jam būdingas specialiojo reguliavimo numatytas ir su trečiaisias asmenimis susijusias pareigas (**2.1.**– **2.2.** dalys), antra, atvejai, kai tarpininkas kitais kaltais, tačiau su tiesioginiu intelektinės nuosavybės objektų naudojimu nesusijusiais, veiksmais sukelia žalą teisių turėtojui (netiesioginė atsakomybė) (**4.1.**–**4.4.** dalys), trečia, atvejai, kai tarpininkas pats naudoja intelektinės nuosavybės objektus.

Pastarajam atvejui ir skiriama visa šios disertacijos dalis, vertinant pagrindines su 1) autorių (gretutinių) teisių pažeidimais (**3.1.** dalis); 2) prekių ženklų suteikiamų teisių pažeidimais (**3.2.** dalis); 3) patentų ir dizaino suteikiamų teisių pažeidimais (**3.3.** dalis) susijusias koncepcijas elektroninių ryšių kontekste; bei 4) pateikiant šių koncepcijų santykio su kitais tarpininkų atsakomybės pagrindais analizę (**3.4.** dalis).

3.1. Autorių ir gretutinių teisių pažeidimai

Autorių ir gretutinės teisės yra išimtinės absoliučios teisės. Šių teisių absoliutumas reiškia, kad jų turėtojai gali leisti arba uždrausti naudoti kūrinius (gretutinių teisių objektus) į šių teisių apimtį patenkančiais būdais visiems kitiems asmenims (jeigu tam nenumatyta išimčių ir apribojimų). Kiti asmenys atitinkamai turi priešpriešinę pareigą nenaudoti kūrinių (kitų objektų) taip, kad būtų pažeistos autorių ir gretutinės teisės. Ši pareiga suponuoja ir būtinybę gauti sutikimą (licenciją) norimam naudojimui. Jeigu leidimas nebūtų duotas, tačiau tretiesiems asmenims vis tiek pasirinkus naudoti autorių teisių saugomus kūrinius (ir gretutinių teisių objektus), teisių turėtojai pažeistas savo išimtines teises gali ginti įstatymo numatytais teisių gynimo būdais, *inter alia*, teikdami reikalavimus dėl civilinės atsakomybės taikymo.

Interneto tarpininkams naudojant kūrinius ir gretutinių teisių objektus bet kokiu įprastiniu būdu, kurį galėtų atlikti bet koks kitas tiesioginis naudotojas, tokie veiksmai niekuo nesiskirtų nuo įprastinių autorių ir gretutinių teisių pažeidimų, jeigu tokiam naudojimui nebuvo gauta teisių turėtojų sutikimo. Antai tarpininkui be sutikimo savo iniciatyva išrinkus ir paskelbus kūrinį tam tikroje interneto platformoje, kur jį galės pasiekti ir

peržiūrėti šios platformos lankytojai, tokie veiksmai galėtų būti nesunkiai kvalifikuojami kaip šio kūrinio viešas paskelbimas (padarymas viešai prieinamo kompiuterių tinklais), o patys tarpininkai galėtų būti sulyginti su bet kokiais kitais kūrinių naudotojais.

Tačiau daug sudėtingesni yra atvejai, kai interneto tarpininkai patys savo iniciatyva kūrinių ar gretutinių teisių objektų nenaudoja, o, pasitelkiant jų paslaugas, tai atlieka tretieji asmenys – tokiu atveju gali būti sunku nustatyti, ar ir tarpininkai atliko tam tikrus į išimtinių teisių apimtį patenkančius veiksmus bei ar jiems už tokių veiksmų atlikimą gali būti taikoma tiesioginė atsakomybė.

Tolesnė šio darbo analizė ir sutelkiama į tokius atvejus. Toliau bus vertinamas 1) viešo paskelbimo teisės (**3.1.1.** dalis) ir 2) atgaminimo teisės (**3.1.2.** dalis) turinys (šių teisių turinį vertinant iš tarpininkų veiklos perspektyvos) bei 3) šioms teisėms galimos taikyti išimtys ir apribojimai (**3.1.3.** dalis), siaurinantys tiesioginės tarpininkų atsakomybės ribas.

Minėtų teisių išskyrimas grindžiamas tuo, kad būtent jos yra aktualiausios tarpininkavimo kontekste. ESTT savo vystomoje praktikoje yra ne kartą nurodęs, kad platinimo teisės koncepcija netaikoma kūrinių[102] (kitų objektų) perdavimui kompiuterių tinklais (pvz., žr., 2019 m. gruodžio 19 d. ESTT sprendimą byloje *Nederlands Uitgeversverbond*...). Kitos išimtinės teisės, kaip antai viešo rodymo, viešo atlikimo ir kt. teisės, yra labiau susijusios su tam tikrų veiksmų atlikimu fizinėje, o ne interneto aplinkoje, arba dėl jų vertinimo tarpininkų veiklos atžvilgiu nekyla didesnių klausimų (pvz., vartotojui adaptavus (modifikavus) tam tikrą kūrinį ir vėliau jį paskelbus internete, nebūtų laikoma, kad tarpininkas kažkaip prisidėjo prie adaptavimo ar modifikavimo veiksmų – šiuo atveju daug aktualesni būtų tik dėl tarpininko prisidėjimo viešai paskelbiant arba atgaminant kūrinį tarnybinėje stotyje (serveryje) klausimai). Kaip ir minėta, nors patys tarpininkai taip pat galėtų atlikti tokius veiksmus, tačiau šiuo atveju jie būtų laikomi tiesioginiais pažeidėjais, o ne interneto tarpininkais.

3.1.1. Kūrinių ir gretutinių teisių objektų padarymas viešai prieinamų kaip interneto tarpininkų atsakomybės už autorių ir gretutinių teisių pažeidimus pagrindas

Pagal bendrąją taisyklę, autoriai turi išimtinę teisę leisti arba uždrausti bet kokį savo kūrinių viešą skelbimą, apimantį kūrinių padarymą viešai prieinamų

[102] Tam tikros išimtys daromos dėl kompiuterių programų platinimo aiškinimo (2012 m. liepos 3 d. ESTT sprendimas byloje *UsedSoft*...).

kompiuterių tinklais (gretutinių teisių turėtojai taip pat turi teisę atitinkamus objektus padaryti viešai prieinamus kompiuterių tinklais)[103], Ši teisė tarptautiniu lygmeniu pirmą kartą[104] buvo įtvirtinta 1996 m. PINO autorių teisių sutarties 8 str. bei 1996 m. PINO atlikimų ir fonogramų sutarties 10 str. ir 14 str., atitinkamai numatančiuose, kad literatūros ir meno kūrinių autoriai turi išimtinę teisę leisti bet kokiu būdu viešai paskelbti savo kūrinius, paskelbiant juos laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, įskaitant tų kūrinių padarymą viešai prieinamų tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku, o fonogramų gamintojai ir atlikėjai turi išimtinę teisę leisti padaryti viešai prieinamas jų fonogramas (atlikimus, įrašytus į fonogramas), perduodant jas laidais ar bevielio ryšio priemonėmis, kad visuomenės nariai galėtų jas pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Iš esmės analogiškos nuostatos buvo įtvirtintos ir ES antriniuose teisės aktuose, priėmus 2001 m. Informacinės visuomenės direktyvą, kurios 3 str. 1 d. taip pat numatyta teisė autoriams viešai paskelbti kūrinius ir juos padaryti viešai prieinamus, o 3 str. 2 d. įtvirtinta teisė padaryti gretutinių teisių objektus viešai prieinamus: a) atlikėjams – savo atlikimo įrašus; b) fonogramų gamintojams – savo fonogramas; c) filmų pirmojo įrašo gamintojams – jų filmų originalus ir kopijas; d) transliuojančiosioms organizacijoms – savo transliacijų įrašus, nepaisant to, ar tos transliacijos perduodamos laidais ar eteriu, įskaitant kabelinį ar palydovinį perdavimą. Šios nuostatos įtvirtintos ir ATGTĮ 15 str. 1 d. 8 p., 53 str. 1 d. 4 p., 54 str. 1 d. 3 p., 56 str. 1 d. 6 p., 57 str. 1 d. 4 p., atitinkamai numatant autorių, atlikėjų, fonogramų gamintojų,

[103] Viešo paskelbimo samprata skiriasi vertinant kūrinių ir gretutinių teisių objektų paskelbimą. Kol autorių teisių atveju viešo paskelbimo samprata apima kūrinių padarymą viešai prieinamų (kompiuterių tinklais) (ATGTĮ 2 str. 55 d., 15 str. 1 d. 8 p.), gretutinių teisių atveju gretutinių teisių objektų padarymas viešai prieinamų įstatyme išskiriama kaip atskira teisė, nepatenkanti į viešo paskelbimo sampratą (ATGTĮ 2 str. 55 d., 53 str. 1 d. 4 p., 54 str. 1 d. 3 p., 56 str. 1 d. 6 p., 57 str. 1 d. 4 p). Fonogramų gamintojai neturi viešo paskelbimo teisės, o atlikėjai turi teisę viešai skelbti tik neįrašytą atlikimą, Nepaisant to, tiek atlikėjai, tiek fonogramų gamintojai turi teisę gauti atlyginimą už komerciniais tikslais išleistų (nepaisant jų išleidimo vietos) fonogramų ar jų kopijų tiesioginį ar netiesioginį transliavimą, retransliavimą ar kitokį viešą paskelbimą, įskaitant atvejus, kai fonograma įtraukta į audiovizualinį įrašą (ATGTĮ 55 str. 1 d.). Teisė padaryti atitinkamus objektus viešai prieinamus yra suteikiama tiek atlikėjams, tiek fonogramų gamintojams ir šiame kontekste yra atskira teisė, nei teisė viešai paskelbti gretutinių teisių objektus.

[104] Berno konvencijoje nuostatų dėl kūrinių ar gretutinių objektų viešo paskelbimo nenumatyta, nes iš esmės iki paskutinės konvencijos peržiūrėjimo konferencijos, 1971 metais Paryžiuje, kūrinių naudojimas *online* dar nebuvo aktualus (Mizaras, 2008, p. 461).

transliuojančiųjų organizacijų, audiovizualinio kūrinio (filmo) pirmojo įrašo gamintojų teises padaryti kūrinius ar gretutinių teisių objektus viešai prieinamus.

Šiose nuostatose įtvirtinta ir Lietuvoje taikoma padarymo viešai prieinamo samprata plačiausiai atskleista ESTT praktikoje, kuria suponuojamos tiek ES, tiek Lietuvos teisėje įtvirtintos padarymo viešai prieinamo teisės aiškinimo ribos. Pamatinė ESTT jurisprudencijoje suformuota šios teisės aiškinimo pozicija yra ta, kad viešą paskelbimą (padarymą viešai prieinamo) sudaro du elementai: 1) kūrinio (gretutinių teisių objekto) paskelbimo (padarymo prieinamo) veiksmas; 2) šio veiksmo atlikimas „viešai“ (*inter alia,* 2013 m. kovo 7 d. ESTT sprendimo byloje *ITV Broadcasting*... 21, 31 p., 2016 m. gegužės 31 d. ESTT sprendimo byloje *Reha Training*... 37 p., kt.). Šie elementai yra kumuliaciniai ir abu turi būti nustatyti siekiant kvalifikuoti kūrinių (gretutinių teisių objektų) naudojimo veiksmus (*Ibidem*). Nors turi būti vertinami individualiai, jie taip pat daugeliu atžvilgių sutampa, ir, kaip bus galima matyti, esminiai kriterijai, kurie naudojami šiems elementams vertinti, neretai gali sutapti.

3.1.1.1. Padarymo prieinamo (paskelbimo) viešumas

Pirmiausia bus pasisakoma dėl ESTT suformuotos „viešumo“ sąlygos.

ESTT praktikoje viešumas yra siejamas su kūrinio (gretutinių teisių objekto) padarymu viešo „neribotam“ ir „pakankamai dideliam“ potencialių gavėjų skaičiui (*inter alia,* žr. 2023 m. balandžio 20 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Blue Air Aviation*... 52 p.; 2016 m. gegužės 31 d. ESTT sprendimo byloje *Reha Training*... 40 ir 41 p.). Sąvoka „neribotas“ reiškia, kad kūrinys (kitas objektas) padaromas prieinamas bet kuriuo tinkamu būdu „asmenims apskritai“. Kitaip tariant, privatus skelbimas (padarymas prieinamo) konkrečioje asmenų grupėje (o ne „asmenims“ apskritai) nepatenka į šios teisės apimtį (2012 m. kovo 15 d. ESTT sprendimo byloje *SCF*... 86 p.; 2016 m. gegužės 31 d. ESTT sprendimo byloje *Reha Training*... 42 p.). Dėl šios priežasties turinio pasidalijimas uždarame (apibrėžtame) artimais ryšiais susijusių asmenų rate neturėtų būti laikomas viešu. Manytina, kad juo atitinkamai neturėtų būti laikomi ir tarpininkų veiksmai, kuriais sudaromos sąlygos privačiam pasidalijimui (pvz., privačios socialinių tinklų žinutės tarp artimais ryšiais susijusių asmenų ir kt.). „Pakankamai didelis asmenų skaičius“ savo ruožtu reiškia, kad yra tam tikra *de minimis* šio skaičiaus riba, o tai leidžia neįtraukti į viešumo sampratą labai mažo, beveik nereikšmingo atitinkamų asmenų skaičiaus (šiuo klausimu

žr., *inter alia*, 2023 m. balandžio 20 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Blue Air Aviation*... 54 p.; 2012 m. kovo 15 d. ESTT sprendimo byloje *SCF*... 86 p.). Nustatant jį reikšmingi tik potencialūs gavėjai (t. y. asmenys, galintys gauti prieigą), tačiau ne faktiškai šia prieiga pasinaudoję asmenys (2014 m. vasario 13 d. ESTT sprendimo *Svensson*... 19 p.).

Šis aiškinimas savaime nėra novatoriškas ESTT praktikos kūrinys ir gana panašiai buvo suprantamas doktrinoje dar iki atitinkamos jurisprudencijos išplėtojimo (pvz., žr. Mizaras, 2008, p. 430 ir toliau)[105]. Tačiau bendrame viešumo aiškinimo kontekste kiek ypatinga yra tai, kad ESTT šalia šio „neriboto ir pakankamai didelio potencialių gavėjų skaičiaus“ kriterijaus taiko dar dvi papildomas, tačiau alternatyvias „viešumo“ sąlygas. Tai: 1) kūrinio (kito objekto) padarymas prieinamo taikant specialų techninį būdą, kuris skirtųsi nuo naudotų iki jo naudojimo; arba 2) kūrinio (kito objekto) padarymas prieinamo „naujai visuomenei“ (*inter alia,* 2019 m. gruodžio 19 d. ESTT sprendimo *Nederlands Uitgeversverbond*... 70 p.; 2017 m. kovo 16 d. ESTT sprendimo byloje *Staatlich genehmigte Gesellschaft der Autoren*... 25 p.). Šios sąlygos minimos (nors itin plačiai neplėtojamos) ir tarpininkų atsakomybės bylose (pvz., žr. 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Frank Peterson*... 70 p., 2017 m. birželio 14 d. ESTT sprendimo byloje *Stichting Brein*... 44–45 p.).

Pirmoji sąlyga iš esmės reiškia, kad kūrinių (kitų objektų) naudotojui reikėtų gauti sutikimą kiekvienam specialiam techniniam naudojimo būdui, neatsižvelgiant į tai, ar šiuo techniniu būdu bus pasiekta nauja visuomenė, ar ne (2013 m. kovo 7 d. ESTT sprendimo byloje *ITV Broadcasting*... 24, 39 p.). Kiekvienas iš šių būdų būtų laikomas „viešu“, nepaisant to, kad juo naudojamas tas pats kūrinys ir jis gali būti paskelbtas tai pačiai visuomenės daliai. Pavyzdžiui, kūrinį pirma transliavus antžeminės televizijos signalais ir tuo pačiu metu šį signalą retransliavus internetu, ESTT įvertino, kad leidimas būtų reikalingas abiem šiems būdams (nors internetinės retransliacijos paslaugų organizacijos abonentai buvo minėtos antžeminės televizijos transliacijos priėmimo teritorijoje ir teisėtai galėjo ją priimti televizijos imtuvu) (*Ibidem*, p. 19). Atitinkamai, šiuos klausimus vertinant tarpininkų atsakomybės kontekste, tais atvejais, kai jų paslaugų naudotojai kūrinį panaudotų dviem ar daugiau specialiais techniniais naudojimo būdais, kiekvienam tokiam būdui turėtų būti gautas atskiras teisių turėtojų sutikimas (pvz., kūrinį pirma gyvai transliavus, o vėliau paskelbus tos transliacijos

[105] Tiesa, tam tikros išimtys galėtų būti daromos dėl „pakankamai didelio“ asmenų skaičiaus aiškinimo, kuris nacionalinėje atskirų valstybių narių teisėje iki ESTT jurisprudencijos galėjo ir nebūti taikomas (Leistner, 2015, p. 633).

įrašą)[106]. Tokie naudojimo būdai būtų laikomi skirtingais viešo paskelbimo veiksmais, nepaisant to, kad abu šie būdai galėtų būti kvalifikuoti vienodai (abu jie būtų viešas paskelbimas). Šis aiškinimas remiamas pozicija, kad kūriniams būtų suteikiama apsauga dėl kiekvieno naujo technologinio naudojimo būdo (Leistner, 2014, p. 572, 573, cituojama Quintais, 2018, p. 9), kuris turi ekonominę reikšmę teisių turėtojams. Tai atitinka ir pamatinę autorių teisės nuostatą, kad naudojant kūrinius (kitus objektus) ne vienu naudojimo būdu, padaromi ne vienas, o keli atskiri pažeidimai (Mizaras, 2008, p. 351).

Alternatyvi antroji sąlyga yra, kad kūrinys (gretutinių teisių objektas) būtų padaromas prieinamas „naujai visuomenei“, t. y. tokiai visuomenei, į kurią teisės turėtojas dar neatsižvelgė, kai leido pradinį savo kūrinio paskelbimą. Ši sąlyga taikoma, jeigu techniniai kūrinių paskelbimo (padarymo prieinamų) būdai sutampa, t. y. kūriniai padaromi prieinami internetu. Kaip ir prieš tai apibūdinta sąlyga, ji labiausiai turėtų būti reikšminga, kai kūrinys (gretutinių teisių objektas) būna padaromas viešai prieinamas kelis kartus, pvz., pirmą kartą gavus sutikimą, o antrą kartą jo negavus.

Ši sąlyga plačiausiai ESTT praktikoje buvo aptarta hipersaitų (angl. *hyperlinks*) situacijose[107], kai kūriniai buvo paskelbiami vienoje svetainėje, o kitoje sudarytos nuorodos (hipersaitai) į tą patį kūrinį. Aiškindamas su tuo susijusius klausimus, ESTT yra užėmęs poziciją, kad atvejais, kai kūrinys visiems interneto vartotojams padaromas laisvai prieinamas tam tikroje interneto svetainėje gavus autorių teisių turėtojo sutikimą, vėlesnis hipersaito į tą patį kūrinį suteikimas negali būti laikomas „viešu paskelbimu“. Tokia pozicija argumentuota vertinimu, kad kūrinio teisių turėtojams sutinkant dėl pirminio paskelbimo, jie turėtų atsižvelgti į visus interneto vartotojus kaip galimus adresatus (2014 m. vasario 13 d. ESTT sprendimo *Svensson*... 27 p.; 2014 m. spalio 21 d. ESTT nutarties byloje *BestWater International*... 15, 16 ir 18 p.). Taigi, laikyta, kad hipersaito suteikimas nėra skirtas naujai

[106] Tiesa, reikėtų pabrėžti, kad ESTT įprastai nėra linkęs kaip skirtingų specialių naudojimo būdų vertinti naudojimo būdus, kurie visi yra susiję su kūrinių naudojimu internetu. Kaip pabrėžia M. Leistner, ESTT nuomone, internete visos galimos ir skirtingos komunikacijos formos yra tos pačios techninės priemonės (Leistner, 2015, p. 634, cituojant 2014 m. vasario 13 d. ESTT sprendimo *Svensson*... 24 p.; cituojamas Quintais, 2018, p. 8).

[107] Nors buvo minima ir daugelyje kitų bylų, skirtinguose kontekstuose (pvz., žr. 2006 m. gruodžio 7 d. ESTT sprendimą byloje *SGAE*..., 2011 m. spalio 4 d. ESTT sprendimą sujungtose bylose *Football Association Premier League*..., 2019 m. gruodžio 19 d. ESTT sprendimą *Nederlands Uitgeversverbond*... ir kt.).

visuomenei, nes ją jau apėmė pirminis paskelbimas (teisių turėtojas atsižvelgė ir į hipersaitu galimą pasiekti visuomenės dalį)[108].

Šis aiškinimas, manytina, turėtų būti vertinamas kiek kritiškai, nes, kaip buvo plačiai pastebėta doktrinoje, ši ir panašios ESTT pozicijos iš esmės į viešo paskelbimo teisės aiškinimą įvedė vadinamąją „teisių išsėmimo“[109] taisyklę (*inter alia,* žr. Frosio, 2020, p. 9 ir Berbece, 2018, p. 22, kurie mini įvairių kitų autorių šiame kontekste pateikiamą kritiką). Antai, kaip ir nurodė ESTT, nustačius, kad teisių turėtojas atsižvelgė į tam tikrą visuomenės dalį pirmą kartą paskelbiant kūrinį, kitiems asmenims antrą kartą jį paskelbiant tai pačiai visuomenės daliai (pvz., pasitelkus hipersaitus), tokie veiksmai nebūtų laikomi viešu paskelbimu (2014 m. vasario 13 d. ESTT sprendimo *Svensson*... 27 p.; 2014 m. spalio 21 d. ESTT nutarties byloje *BestWater International*... 15, 16 ir 18 p.) – taigi, praktiniu požiūriu viešo paskelbimo teisė to konkretaus kūrinio atžvilgiu ir tokio naudojimo apimtimi galėtų būti laikoma pasibaigusia. Tačiau tai gali prieštarauti Informacinės visuomenės direktyvos 3 str. 3 d.[110], kurioje numatoma, kad viešo paskelbimo ir padarymo viešai prieinamo teisės nebus išnaudotos jokiu šiame straipsnyje nustatytu viešo paskelbimo ar padarymo viešai prieinamo veiksmu[111].

---

[108] ESTT vertinimu, ši išvada nebūtų paneigta, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuotų, kad, interneto vartotojams spragtelėjus atitinkamą nuorodą, susidaro įspūdis, kad kūrinys iškeliamas iš svetainės, kurioje pateikta ši nuoroda, nors iš tikrųjų šis kūrinys yra kitoje svetainėje (2014 m. vasario 13 d. ESTT sprendimo *Svensson*... 29 p.). Tačiau šis aiškinimas galėtų būti kitoks, jei nuoroda leidžia naudotojams apeiti svetainės nustatytus apribojimus, kuriais siekiama apriboti prieigą jos prenumeratoriams. Ribojimų apėjimas „yra priemonė, be kurios minėti vartotojai neturėtų prieigos prie skelbiamų kūrinių“, o tai reiškia, kad tie naudotojai sudarytų naują visuomenę (į kurią nebuvo nukreiptas pirminis pranešimas), todėl tokiam viešam paskelbimui reikia autorių teisių turėtojų leidimo (*Ibidem*, 31 p.). Leidimo reikia ir kai kūriniai, kurie autorių teisių turėtojo leidimu padaryti viešai prieinami laisvai pasiekiamoje kitoje interneto svetainėje, įterpiami į trečiojo asmens tinklalapį naudojant kadravimo techniką, jeigu šie kūriniai įterpiami apeinant apsaugos priemones nuo kadravimo, kurių ėmėsi arba kurias taikyti įpareigojo šis teisių turėtojas (2021 m. kovo 9 d. ESTT sprendimas byloje *VG Bild-Kunst*...).

[109] Teisių išsėmimas – atvejai, kai po pirmojo teisėto kūrinio (kito objekto) panaudojimo įstatyme numatytomis sąlygomis teisės į kūrinį (kitą objektą) pasibaigia, t. y. teisių turėtojas nebegali uždrausti antrinių kūrinio (kito objekto) naudojimo veiksmų (plačiau žr. Drakšas, 2023).

[110] Šiuo metu teisių išsėmimo taisyklė numatyta tik platinimo teisei (Informacinės visuomenės direktyvos 4 str. 2 d.; ATGTĮ 16 str.).

[111] Toks aiškinimas sudaro aiškų kontrastą su ESTT praktika platinimo teisės aiškinimo bylose, kur teisių išsėmimo taisyklės taikymas skaitmeniniuose kontekstuose, atvirkščiai, yra siaurinamas (pvz., žr. 2019 m. gruodžio 19 d. ESTT sprendimą byloje *Nederlands Uitgeversverbond*...; jame ESTT nurodo, kad

Kita vertus, tokį aiškinimą, bent konceptualiu lygmeniu, galėtų iš dalies pateisinti „numanomo sutikimo“ doktrinos taikymas. Ši doktrina leistų interpretaciją, kad viešo paskelbimo teisė nėra „išsemta“, kai teisių turėtojas atsižvelgia į atitinkamą visuomenės dalį pirmą kartą paskelbiant kūrinį (ir vėliau kūrinys vėl paskelbiamas tai pačiai visuomenės daliai)), tačiau būna duodamas *implicitiškas sutikimas* antriniam naudojimui (kai kūrinys paskelbiamas tai pačiai visuomenės daliai), o tai nebūtų tas pats, kas „išsėmimas“, kaip jis turėtų būti suprantamas pagal Informacinės visuomenės direktyvos 3 str. 3 d. (dėl šio argumento žr. Ficsor, 2018, p. 2; Karapapa, 2017, p. 23; „numanomo sutikimo“ doktrina ESTT praktikos kontekste taip pat aptariama Quintais, 2018, p. 19; Berbece, 2018, p. 22, 23 ir kt.). Iš tiesų, gali atrodyti, kad ir pats ESTT tam pritartų, byloje *Marc Soulier* apie savo ankstesnę praktiką nurodydamas, kad „<...> reikia manyti, kad [pagal Informacinės visuomenės direktyvos nuostatas] leidžiama sutikimą [kūrinio naudojimui] išreikšti implicitiškai. Byloje, kurioje Teisingumo Teismui buvo pateiktas klausimas dėl „naujos visuomenės“ sąvokos, jis nusprendė, jog situacijoje, kai autorius *iš anksto aiškiai ir be išlygų sutiko*, kad jo straipsniai būtų paskelbti leidėjo interneto svetainėje, *beje, netaikant techninių priemonių, ribojančių prieigą* prie šių kūrinių iš kitų interneto svetainių, iš esmės gali būti laikoma, kad šis autorius *leido paskelbti* minėtus kūrinius visiems interneto naudotojams“ (2016 m. lapkričio 16 d. ESTT sprendimas byloje *Marc Soulier*..., 35, 36 p., cituojant 2014 m. vasario 13 d. ESTT sprendimo byloje *Svensson*... 25–28, 31 p.).

Vis dėlto, net ir šiuo atveju, „naujos visuomenės“ kriterijus galėtų būti kiek kritikuojamas, nes aiškinimas, kad dėl to, jog teisių turėtojas atsižvelgė į tam tikrą visuomenės dalį skelbiant kūrinį, antrasis skelbimas, kuris bus skirtas tiems patiems adresatams, nebus laikomas viešo paskelbimo veiksmu, niveliuoja teisių turėtojo sutikimo dėl naudojimo ir paties naudojimo kvalifikavimo klausimus į vieną. Tai yra, aiškinant, kad antriniu paskelbimu nėra atliekamas viešo paskelbimo veiksmas, kai teisių turėtojas numato tokį antrinį naudojimą, viešo paskelbimo kvalifikavimas iš esmės yra susiejamas su teisių turėtojo leidimo (visuomenės dalies numatymo) kriterijumi. Vadinasi, pats veiksmo kvalifikavimas priklauso nuo to, ar duotas sutikimas atlikti tokį veiksmą. Tačiau, manytina, šių klausimų nereikėtų sutapatinti. Įprastai į autorių teisių turinį patenkantys veiksmai nustatomi (kvalifikuojami) objektyviai. Ir tik nustačius, kad tam tikri veiksmai patenka į teisių apimtį, kyla klausimas, tokiems veiksmams duotas leidimas ar ne. Tai sudaro dvi

skaitmeninių knygų platinimui netaikoma teisių išsėmimo taisyklė (byloje aptartus veiksmus kvalifikavus viešu paskelbimu).

atskiras pažeidimo nustatymo stadijas, kurių, manytina, nereikėtų sulieti į vieną ir padaryti viešo paskelbimo kvalifikavimo priklausomo nuo sutikimo davimo[112].

Atsižvelgiant į šį „naujos visuomenės“ ir „numanomo sutikimo“ koncepcijos pažeidžiamumą, nenuostabu, kad ji taip pat sukėlė ESTT papildomus aiškinimo iššūkius, kai ją vėlesnėse bylose reikėjo pritaikyti platesniam skaitmeninių santykių kontekstui. Antai, ESTT, vertindamas situaciją, kai kūrinys pirmą kartą buvo paskelbtas neteisėtai, o vėliau į jį buvo sudarytos nuorodos (saitai), į šią „naujos visuomenės“ koncepciją įtraukė dar vieną niekur teisės aktuose „viešumui“ aiškinti nenumatytą kriterijų – nuorodas sudarančio subjekto žinojimą apie pirminio paskelbimo neteisėtumą. Anot ESTT, jeigu nustatyta, kad asmuo *žinojo* arba *turėjo žinoti*, kad jo pateiktas saitas suteikia prieigą prie internete neteisėtai paskelbto kūrinio, pavyzdžiui, dėl to, kad jį apie tai informavo autorių teisių turėtojai, reikia konstatuoti, kad šio saito pateikimas yra „viešas paskelbimas“[113] (2016 m. rugsėjo 8 d. ESTT sprendimas byloje *GS Media*...). Sprendžiant iš šio ESTT sprendimo 53 p., toks žinių kriterijus papildomai įtrauktas siekiant užtikrinti platesnę autorių teisių apsaugą internete ir diferencijuoti atvejus, kai pirminiam paskelbimui duotas sutikimas, nuo atvejų, kai jo nebuvo gauta. Tačiau kartu jis „naujos visuomenės“ aiškinimą padarė visiškai nepriklausomą nuo įprastai su šiuo elementu susijusių kriterijų vertinimo bei nukrypo nuo „naujos visuomenės“ aiškinimo krypties – „nauja visuomenė“ imta sieti ne su pirminio kūrinio paskelbimo adresatų nustatymu, o subjektyvia antrinio skelbėjo (hipersaito suteikėjo) būsena (t. y. žiniomis). Šiuo būdu toks „naujos visuomenės“ aiškinimas visiškai pakeitė antrinio skelbėjo reikšmės vertinimą. Anksčiau hipersaito paskelbimo nelaikant pakankamu veiksmu (įsikišimu) paskelbimo „naujai visuomenei“ prasme, nuo žinių kriterijaus įvedimo jis imtas vertinti kitaip – teigta, kad jis pakankamas „visuomenės naujumui“ ir „viešumui“ konstatuoti (antriniam skelbėjui žinant apie pirminio paskelbimo neteisėtumą). Tai galima vertinti kritiškai, nes, kaip pabrėžė GA M. Wathelet *GS Media* bylos išvadoje, ankstesnių ESTT sprendimų logika suponavo, kad „naujos visuomenės“ kriterijus būtų

[112] Panašų argumentą pateikia ir P. Bernt Hugenholtz ir Sam C. van Velze, nurodydami, kad „išimtinės autorių teisės yra absoliučios teisės, kurios taikomos ir gali būti įgyvendinamos trečiųjų šalių atžvilgiu. Kaip ir nuosavybės teisės, šios teisės turėtų būti suformuluotos tiksliai ir objektyviai, o jų reikšmė neturėtų priklausyti nuo sutartinių santykių ar teisių turėtojų ketinimų, kurių trečiosios šalys negali žinoti“ (Hugenholtz, Velze, 2016, p. 10).

[113] ESTT taip pat nurodė, kad, kai asmuo pateikė šiuos saitus komerciniais tikslais, kai toks žinojimas turi būti preziumuojamas (*Ibidem*).

įvykdomas tik jeigu asmens įsikišimas pateikiant saitus yra svarbus, kad kūriniai būtų padaryti prieinami naujai visuomenės daliai (2016 m. balandžio 7 d. ESTT GA Melchior Wathelet išvada byloje *GS Media*..., 69 p.). Jeigu kūriniai yra laisvai prieinami visiems interneto vartotojams (juos paskelbus pirmą kartą tam tikroje interneto svetainėje), tai nuorodos į šiuos kūrinius paskelbimas neturėtų būti laikomas svarbiu įsikišimu, kuriuo kūriniai taptų prieinami internete (2016 m. balandžio 7 d. ESTT GA Melchior Wathelet išvada byloje *GS Media*..., 69, 70 p.). Reikėtų sutikti su GA, kad, remiantis „naujos visuomenės“ koncepcija, esminiu įsikišimu (pažeidimu) turėtų būti laikytinas pirminis paskelbimas, o ne saitų į jį sudarymas. Saitai, kuriais net ir tiesiogiai nukreipiama į saugomus kūrinius, manytina, nepadaro jų prieinamų „viešai“, jeigu šie kūriniai jau yra laisvai prieinami kitoje interneto svetainėje, ir tik palengvina jų radimą. Juo labiau, nebūtų nuoseklu teigti, kad vien dėl to, jog pirminis paskelbimas yra neautorizuotas, nuorodų sudarymas į jį galėtų padidinti pirminio paskelbimo adresatų ratą (tuo atveju, jei ir pirmą kartą skelbiant kūrinį ar kitą objektą, jo adresatai buvo visi interneto vartotojai)[114]. Šiuo požiūriu antrinio paskelbimo sulyginimas su pirminiu paskelbimu neatrodo loginio nuoseklumo požiūriu pagrįstas.

Šiame kontekste taip pat reikėtų pabrėžti, kad minėti *GS Media* byloje minimi „naujos visuomenės“ nustatymo kriterijai – leidimo nebuvimas bei skelbėjo žinios apie pažeidimus – yra ypač svarbūs ne tik su hipersaitais susijusiose bylose, bet ir tarpininkų atsakomybės konktekste. Jie sustiprino bendrą ESTT praktikos kryptį išimtinių teisių turinio vertinimą padaryti priklausomą nuo subjektyvių pažeidimo elementų analizės. Antai, byloje *Stichting Brein*, susijusioje su piratinės svetainės „The Pirate Bay“ administratorių veikla, ESTT, vertindamas „naujos visuomenės“ sąlygą, bylos aplinkybių kontekste atsižvelgė į tai, kad, pirma, dalijimosi rinkmenomis internete platformos „The Pirate Bay“ administratoriai buvo informuoti, kad ši naudotojams teikiama ir jų valdoma platforma suteikia prieigą prie paskelbtų kūrinių be *teisių turėtojų leidimo*, ir, antra, patys administratoriai šioje platformoje esančiuose bloguose ir forumuose aiškiai *deklaruoja tikslą* pateikti saugomus kūrinius naudotojams ir *skatina* juos pasidaryti šių kūrinių kopijas. Bet kuriuo atveju iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad dalijimosi rinkmenomis internete platformos „The Pirate Bay“

[114] Kitaip yra, kai pirminio paskelbimo prieiga yra ribota techninėmis priemonėmis ir šis paskelbimas yra skirtas specifinei visuomenės daliai, o ne visiems interneto naudotojams (pvz., kūrinys paskelbtas peržiūros platformose, kurių paslaugos prieinamos tik už numatytą mokestį). Tokiu atveju būtų galima sutikti, kad, jeigu kūrinys būtų paskelbtas apeinant šias priemones, visuomenės dalis išsiplėstų bei sudarytų „naują visuomenę“.

administratoriai *negalėjo nežinoti*, jog ši platforma suteikia prieigą prie be teisių savininkų leidimo skelbiamų kūrinių, atsižvelgiant į aplinkybę, kurią aiškiai pabrėžė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kad didelė dalis dalijimosi rinkmenomis internete platformoje „The Pirate Bay“ esančių torentų rinkmenų duoda nuorodą į be teisių savininkų leidimo skelbiamus kūrinius. Tokiomis aplinkybėmis reikia manyti, kad tai yra paskelbimas „naujai visuomenei“[115] (2017 m. birželio 14 d. ESTT sprendimo byloje *Stichting Brein*... 44–45 p.; panašūs žinojimo / sąmoningumo kriterijai išskirti ir 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendime sujungtose bylose *Frank Peterson*...). Toks aiškinimas, kaip ir nurodoma kiek toliau, iš esmės sukūrė erozijos efektą tarp tiesioginės ir netiesioginės tarpininkų atsakomybės (**3.1.1.2.** dalis; Quintais, 2018, p. 26 ir toliau; Rosati, 2020, p. 18, 19) bei nukrypo nuo supratimo, kad išimtinės autorių teisės turėtų būti aiškinamos objektyviai (vertinant pačių veiksmų faktinį pobūdį), o ne būti suprantamos pagal subjektyvius kriterijus (žinias, sąmoningumą, deklaruotus tikslus ir kt.), kurie tradiciškai būtų reikšmingi nustatant pažeidėjo kaltę, o ne paties neteisėto veiksmo atlikimo faktą (plačiau **3.1.1.2.** dalis).

Turint omenyje nurodytus argumentus, „naujos visuomenės“ kriterijus turėtų būti vertinamas kiek rezervuotai tiek dėl „žinių kriterijaus“ taikymo daromo poveikio bendrai atsakomybės už autorių teisių pažeidimus sistemai, tiek dėl bendrų konceptualaus pobūdžio trūkumų. Norint juo sušvelninti, visų pirma būtų galima daugiau dėmesio skirti ne „naujos visuomenės“, o „paskelbimui“ aiškinti (Hugenholtz, Velze, 2016, p. 13). Šiuo požiūriu pritartina doktrinoje pateiktoms mintims, rezonuojančiomis su GA M. Wathelet *GS Media* bylos išvadoje pateiktomis pozicijomis, kad paskelbimo veiksmui turėtų būti taikomas griežtas reikalavimas dėl to, kad paskelbimą sudarantys veiksmai (įsikišimas) turi būti būtini (aktyvūs) (Quintais, 2018, p. 17, 33; Hugenholtz, Velze, 2016, p. 13; 2016 m. balandžio 7 d. ESTT GA Melchior Wathelet išvados byloje *GS Media*... 57 p.). Tokiu atveju saitų bylose būtų galima išspręsti keblesnius konceptualius klausimus, per daug nesisaistant su „naujos visuomenės“ kriterijumi. Kaip pabrėžė GA, saito paskelbimo (nebent jį skelbiant būtų apeinamos ribojančios priemonės) būtų galima nelaikyti būtinu ar svarbiu įsikišimu, kai juo suteikiamos nuorodos į objektus, kurie ir taip prieinami visiems interneto lankytojams (2016 m. balandžio 7 d. ESTT GA Melchior Wathelet išvados byloje *GS Media*... 60 p.), o tai pasiektų tą patį bendrą aiškinimo rezultatą kaip ir *Svensson* bylos

[115] Tiesa, būtina pabrėžti, kad ESTT šiame kontekste nepateikė aiškinimo, kad tam tikrais atvejais žinojimas turi būti preziumuojamas (kaip tai padaryta *GS Media* byloje) (2017 m. birželio 14 d. ESTT sprendimo *Stichting Brein*... 52 p.).

atveju (nors tai taip pat reikštų priešingą sprendimą *GS Media* byloje, kuris, manytina, nors ir būtų lengviau pagrindžiamas sistemiškai, tačiau nulemtų kiek prastesnę teisių turėtojų padėtį, jiems negalint prieštarauti dėl saitų paskelbimo, kai juos skelbiantys asmenys žinotų apie pirminio šaltinio neteisėtumą).

Kita vertus, toks būtino įsikišimo reikalavimas, nors būtų naudingas saitų bylų atveju, savaime tokio efekto nebūtinai turėtų dėl tarpininkų bylų (šį kriterijų aiškinant izoliuotai ir netaikant papildomų kriterijų, kaip antai žinių ar sąmoningumo dėl pažeidimo). ESTT yra pripažinęs, kad turinio dalijimosi internetu platformos atlieka *neišvengiamą vaidmenį*, kai jų naudotojai potencialiai neteisėtą turinį padaro prieinamą (2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Frank Peterson*... 77 p.). Tačiau šio vaidmens svarbumas savaime nenulemia, kad tarpininkai būtų pripažįstami „skelbiantys“ turinį ar kad būtų laikoma, kad jie tai atlieka „viešai“. Kaip mini ESTT, jei vien tai, kad *platforma yra būtina*, kad visuomenė galėtų veiksmingai naudotis kūriniu, ar tik palengvina tokį naudojimąsi, automatiškai lemtų platformos valdytojo dalyvavimo pripažinimą „paskelbimo veiksmu“, bet koks „fizinių priemonių teikimas viešam paskelbimui“ būtų laikomas tokiu veiksmu, tačiau Informacinės visuomenės direktyvos 27 konstatuojamojoje dalyje to aiškiai neleidžiama (*Ibidem*, 79 p.). Todėl nenuostabu, kad ESTT, ieškodamas papildomų priemonių tarpininkų atsakomybei aiškinti, į šias pozicijas ėmė aktyviai įterpti subjektyviuosius kriterijus, papildomai aptariamus toliau.

3.1.1.2. Kūrinio (gretutinių teisių objekto) padarymas prieinamo

Kaip ir minėta, antrasis elementas, kurį reikėtų nustatyti tam tikrus veiksmus kvalifikuojant „viešu paskelbimu“, yra kūrinio (kito objekto) paskelbimo veiksmas. Jam įvertinti ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į kelis esminius su padarymo viešai prieinamo teise susijusius aspektus, numatytus tarptautinėse sutartyse bei ES ir nacionaliniuose teisės aktuose. Pirma, pabrėžtina, kad 1996 m. PINO autorių teisių sutarties nuostatas detalizuojančiuose ir šios sutarties šalių priimtuose 1996 m. Suderintuose paaiškinimuose numatyta, kad vien tik suteikimas fizinių priemonių, kurios leidžia kūriniui būti viešai prieinamam ir viešai paskelbiamam, negali būti suvokiamas kaip kūrinio paskelbimas pagal šią PINO autorių teisių sutartį (1996 m. PINO autorių teisių sutarties Suderinti paaiškinimai, 8 str. paaiškinimai). Tokia pati nuostata yra nurodyta ir Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies 27 punkte. Šios nuostatos leidžia teigti, kad tarpininkų atliekami veiksmai, susiję su

fizinių priemonių (interneto prieigos, interneto platformų teikiamų turinio skelbimo paslaugų) suteikimu neturėtų būti laikomi padarymo viešai prieinamų veiksmais. Prielaidos dėl tarpininkų atliekamo kūrinių (kitų objektų) padarymo viešai prieinamų galėtų būti daromos tik atvejais, kai tarpininkai atlieka kitokio pobūdžio veiksmus nei vien suteikia techninio ar fizinio pobūdžio priemones. Tai atitiktų ir bendrą interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo principą, kad jiems atsakomybė turėtų būti netaikoma, kai jie atlieka vien neutralaus pobūdžio funkcijas, patys neinicijuoja ir kitaip, nei techninių priemonių suteikimu, neprisideda prie pažeidimų atlikimo (**2.1.** dalis).

Iš esmės su šia pozicija sutinka ir ESTT, 2017 m. birželio 14 d. sprendime byloje *Stichting Brein* nurodydamas, kad sąvoka „viešas paskelbimas“, kaip ji suprantama pagal Informacinės visuomenės direktyvą, turi būti aiškinama taip, kad ji apima dalijimosi rinkmenomis internete platformos, kuri, naudojantis su saugomais kūriniais susijusių metaduomenų indeksavimu ir paieškos sistema, leidžia jos naudotojams surasti šiuos kūrinius ir dalytis jais *peer-to-peer* tinkle, pateikimą ir administravimą (2017 m. birželio 14 d. ESTT sprendimo byloje *Stichting Brein*... 48 p.). Šioje byloje atkreiptas dėmesys, kad „The Pirate Bay“ administratoriai ne tik leido savo svetaine piratiniams tikslams naudotis vartotojams, bet ir realiai prisidėjo prie tokių tikslų indeksuojant ir administruojant turinį, skatinant jį naudoti. Tokie veiksmai, anot ESTT, peržengė to, kas galėtų būti laikoma vien „fizinių priemonių teikimu“, ribas (*Ibidem*, 38 p.) bei leido svarstyti apie viešo paskelbimo veiksmų atlikimą. ESTT vertinimu, kai panašūs veiksmai neatliekami ir suteikiamos tik fizinės priemonės, kaip antai interneto platforma kūriniams paskelbti, tarpininkai, kurie niekaip neprisideda prie neteisėto kūrinių naudojimo ir įgyvendina jiems būdingas rūpestingumo pareigas, patys viešai neskelbia tokio turinio (2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Frank Peterson*...).

Antra, reikėtų pabrėžti, kad, vertindamas, ar interneto tarpininkas suteikia tik technines priemones, ar vis dėlto atlieka viešo paskelbimo veiksmus, ESTT pagrindinę reikšmę teikia subjektyviesiems tarpininkų veiksmų elementams, kaip antai *žinojimui* apie daromus pažeidimus, *sąmoningumui* suteikiant prieigą prie neteisėtai paskelbtų kūrinių, *norui* skatinti neteisėtą jų naudojimą, *tikslingam* prisidėjimui didinant neteisėtai paskelbtų kūrinių sklaidą. Antai, byloje *Frank Peterson* ESTT yra nurodęs, kad vaizdo įrašų dalijimosi platformos ar failų prieglobos ir dalijimosi platformos, kurioje naudotojai gali neteisėtai padaryti viešai prieinamą saugomą turinį, valdytojas viešai skelbia kūrinius, kai: 1) jis konkrečiai *žino*, kad jo platformoje yra neteisėtai prieinamas saugomas turinys, tačiau

nedelsdamas jo nepašalina ir neužblokuoja prieigos prie jo, arba 2) kai jis *žino ar turėtų žinoti*, kad saugomą turinį per jo platformą naudotojai apskritai neteisėtai padarė viešai prieinamą, tačiau nesiima įgyvendinti tinkamų techninių priemonių, kurių galima tikėtis iš įprastai rūpestingo operatoriaus, kad patikimai ir veiksmingai užkirstų kelią autoriaus teisių pažeidimams šioje platformoje, arba 3) kai jis dalyvauja atrenkant neteisėtai viešai paskelbtą saugomą turinį, savo platformoje teikia priemones, skirtas *konkrečiai neteisėtai* dalytis tokiu turiniu, ar *sąmoningai* skatina tokį dalijimąsi, ką gali rodyti tai, kad jis sukūrė ekonominį modelį, skatinantį platformos naudotojus joje neteisėtai viešai skelbti saugomą turinį (*Ibidem*, 102 p.).

Tokį aiškinimą galima kildinti iš dar ankstyvoje ESTT praktikoje, siekiant kvalifikuoti tam tikrus veiksmus kaip viešą paskelbimą, suteikiamos reikšmės subjektų žinojimui apie jų atliekamų veiksmų padarinius. Dar praėjus pakankamai nedaug laiko po Informacinės visuomenės direktyvos priėmimo, byloje *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) prieš Rafael Hoteles SA* ESTT, vertindamas, ar viešbučių atliekamas signalo išplatinimas viešbučių kambariuose gyvenantiems klientams per televizorius yra viešas paskelbimas, atkreipė dėmesį, kad, platindamas signalus į viešbučių kambarius, viešbutis gali *labai gerai žinoti savo elgesio pasekmes* ir tokiu būdu įsikišti suteikdamas savo klientams priėjimą prie saugomų kūrinių (2006 m. gruodžio 7 d. ESTT sprendimo byloje *SGAE*... 42 p.). Taigi, jau šioje byloje ESTT minėtas kriterijus pasirodė reikšmingas, siekiant nustatyti, ar buvo viešo paskelbimo veiksmų, o vėliau, cituojant minėtą praktiką, šis kriterijus pakartotas daugelyje kitų su viešo paskelbimo teise susijusių sprendimų, pavyzdžiui, 2011 m. spalio 4 d. sprendime sujungtose bylose *Football Association Premier League*... (194 p.), 2012 m. kovo 15 d. sprendime byloje *SCF*... (82 p.), 2016 m. rugsėjo 8 d. sprendime *GS Media*... (35 p.), 2017 m. birželio 14 d. sprendime byloje *Stichting Brein*... (34 p.) ir kt.

Kadangi nei PINO autorių teisių sutartyje, nei Informacinės visuomenės direktyvoje minėti subjektyvūs viešo paskelbimo teisės pažeidimų nustatymo elementai nėra tiesiogiai paminėti, jų kilmė sietina išimtinai su ESTT pozicijomis, o ne su pačiu teisės aktų tekstu. Šios pozicijos turėtų būti vertinamos kiek kritiškai, nes minėti ESTT išskirti subjektyvūs viešo paskelbimo teisės pažeidimo elementai, kaip antai žinojimas, sąmoningumas, savanoriškumas, tikslingumas, yra koncepciškai labiau būdingi kalbant apie kaltę, kaip vieną iš civilinės atsakomybės sąlygų, t. y. tyčią ar neatsargumą, tačiau ne apie neteisėtus veiksmus, kurie nustatomi kvalifikuojant tam tikrus veiksmus kaip patenkančius ar nepatenkančius į viešo paskelbimo teisės apimtį. Toks subjektyvių elementų įtraukimas į viešo paskelbimo teisės turinio vertinimą suplaka šias skirtingas civilinės

atsakomybės sąlygas į vieną bei *a priori* viešo paskelbimo teisės pažeidimo klausimą susieja su civilinės atsakomybės svarstymu. Iš tiesų, kaip pabrėžė GA Henrik Saugmandsgaard Øe byloje *Frank Peterson*, „pagal Direktyvos 2001/29 3 straipsnio 1 dalį „viešo paskelbimo“ buvimas <...> paprastai laikomas *objektyvia aplinkybe*“ (2020 m. liepos 16 d. GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados sujungtose bylose *Frank Peterson*... p. 101). Anot GA, teisėtas ar neteisėtas šio „paskelbimo“ pobūdis iš esmės priklauso *ne nuo skelbiančio asmens žinojimo*, o iš esmės nuo to, ar autorius leido tokį „paskelbimą“. Vis dėlto į šio asmens žinojimą atsižvelgiama skiriant sankcijas ir nustatant žalą, kurią jam gali tekti atlyginti (*Ibidem*). Visų pirma iš Teisių gynimo direktyvos 13 str. darytina išvada, kad asmuo, kuris pažeidė intelektinės nuosavybės teisę *žinodamas arba turėdamas pakankamą pagrindą žinoti* apie tai, privalo teisės turėtojui atlyginti žalą, kuri atitiktų faktiškai jo patirtus nuostolius dėl pažeidimo. Ir atvirkščiai, jeigu asmuo padaro tokį pažeidimą *nežinodamas arba neturėdamas pakankamo pagrindo žinoti apie jį*, padariniai gali būti švelnesni, įpareigojant jį grąžinti gautą pelną arba sumokėti iš anksto nustatytą žalos atlyginimą (*Ibidem*)[116].

Šiame kontekste primintina, kad civilinės atsakomybės klausimus šiuo metu plačiausiai reguliuoja ES valstybių narių nustatytos taisyklės. ES antriniai teisės aktai reguliuoja tik tam tikrus civilinės atsakomybės klausimus, kaip antai specialias žalos apskaičiavimo taisykles (Teisių gynimo direktyvos 13 str.) ar pačių intelektinės nuosavybės teisių turinį. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad ESTT, įtraukdamas subjektyviųjų elementų vertinimą į viešo paskelbimo teisės *pažeidimo* nustatymą, šį klausimą koncepciniu požiūriu padarė panašų į *atsakomybės* klausimą, kurį, įprastai teigiama, reguliuoja ne ES, o valstybių narių teisė. Šiuo požiūriu teigtina, kad civilinės atsakomybės taikymas yra susijęs, tačiau atskiras, klausimas nuo pažeidimo nustatymo. Pastarasis turėtų būti reikšmingas vertinant vieną iš civilinės atsakomybės sąlygų, t. y. neteisėtus veiksmus, kurie, kaip ir pabrėžė GA, turėtų būti laikomi *objektyvia* aplinkybe, nesusijusia su subjektyviaisiais

[116] Žinojimas apie teisių pažeidimą (kaltė) yra svarbus kriterijus ir vertinant atlygininą žalą pagal ATGTĮ 83 str., kuris reguliuoja turtinės žalos atlyginimo klausimus. Pagal 83 str. 4 d. vietoj dėl šio įstatymo saugomų teisių pažeidimo faktiškai atsiradusios žalos (nuostolių) atlyginimo teisių turėtojai gali reikalauti, *inter alia*, atlyginimo, kuris turėjo būti sumokėtas, jeigu pažeidėjas būtų teisėtai naudojęsis kūriniais ar kitais šio Įstatymo saugomų teisių objektais (tai yra gavęs leidimą), o kai yra pažeidėjo tyčia ar didelis neatsargumas, – iki dviejų kartų didesnio šio atlyginimo. Pagal to paties str. 5 d., kai pažeidėjas atlieka veiksmus nežinodamas ir neturėdamas žinoti, kad jis pažeidžia šio Įstatymo saugomas teises (tai yra jo veiksmuose nėra kaltės), teismas autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių subjekto reikalavimu gali išreikalauti pažeidėjo gautą naudą.

elementais, kaip antai žinojimu ar sąmoningu, tipiškiau būdingus kaltei, kaip atskirai sąlygai, nustatyti. Tai, bent teoriniu požiūriu, yra reikšminga, nes kaltės susiejimas su pačiu pažeidimo (neteisėtų veiksmų) turiniu gali apsunkinti teisių gynimo būdų, kuriems kaltės, kaip taikymo reikalavimo, sąlyga yra nebūdinga. Antai, reiškiant ieškinius dėl neteisėtų veiksmų nutraukimo asmens, atliekančio neteisėtus veiksmus, kaltė nėra būtina sąlyga (Birštonas *et al.*, 2024, p. 467); reiškiant reikalavimus dėl atlyginimo už neteisėtą naudojimąsi kūriniu pakanka vien neteisėto naudojimosi teise fakto (*Ibidem*, p. 471), o reiškiant reikalavimus dėl gautos naudos išreikalavimo pagal ATGTĮ 83 str. 5 d., pažeidėjo veiksmuose apskritai neturi būti kaltės[117].

Šį pasirinkimą juo labiau sunkiau paaiškinti atsižvelgiant į tai, kad pagrindiniuose viešo paskelbimo teisę įtvirtinančiuose teisės aktuose tokių subjektyvių elementų nenumatoma. Į šį kvestionuotiną subjektyviųjų vertinimo elementų įtraukimą yra atkreipę dėmesį ir mokslininkai Christina J. Angelopoulos ir João Pedro Quintais. Jų supratimu, minėtu ESTT išaiškinimu buvo sukurtas gan įdomus tiesioginės ir antrinės atsakomybės mišinys, nes, kaip ir minėta, ESTT viešo paskelbimo teisės pažeidimo nustatymą (atitinkamai ir tiesioginės civilinės atsakomybės taikymą) susiejo su žinojimo apie trečiojo asmens atliekamą pažeidimą kriterijumi (Angelopoulos, Quintais, 2019, p. 153)[118]. Toks modelis yra neįprastas, nes subjektyvus žinių kriterijus paprastai yra taikomas tik netiesioginės atsakomybės atveju, kol tiesioginė atsakomybė su šiuo kriterijumi nėra siejama, o žinojimas apie atliekamą pažeidimą paprastai nėra laikomas

[117] Tačiau reikia pripažinti, kad praktiniu požiūriu tai nebūtinai turi apsunkinti teisių turėtojų padėtį. Tarpininkams vis tiek gali būti nustatomi draudimai ir privalomi nurodymai pagal ATGTĮ 78 straipsnį. Šiuo atveju būtų reikalaujama ne nutraukti paties tarpininko neteisėtus veiksmus, tačiau įgyvendinti su trečiųjų asmenų atliekamų pažeidimų kontrole susijusius įpareigojimus (o tai, kalbant apie pažeidimus, susijusius su trečiųjų asmenų veiksmais, suteiktų tokį pat rezultatą). Taip pat paminėtina, kad ATGTĮ 83 str. 5 d. numatyta priemonė taikoma tik kaip subsidiarus teisių gynimo būdas, t. y. jis gali būti taikomas tik tada, kai kitais teisių gynimo būdais negalima apginti pažeistų teisių (Mizaras, 2008, p. 359). Galint nustatyti tarpininkų kaltę (nustatant ir patį pažeidimo faktą), tikėtina, kad tai leistų jiems taikyti civilinę atsakomybę (jeigu būtų nustatytos ir kitos tam reikalingos sąlygos), kuri, bet kuriuo atveju, eliminuotų minėto teisių gynimo būdo taikymo poreikį. Reikalavimo sumokėti atlyginimą kilmę grindžiant nepagrįsto praturtėjimo institutu (*Ibidem*, p. 379), jis taip pat galėtų būti laikomas subsidiariu teisių gynimo būdu (*Ibidem*, p. 359).

[118] Apie ESTT išaiškinimų poveikio sukuriant eroziją tarp tiesioginės ir netiesioginės atsakomybės taip pat rašė daugelis kitų autorių (*inter alia*, žr. Quintais, 2018, p. 26; Rosati, 2020, p. 18, 19 ir kt.).

tiesioginės civilinės atsakomybės taikymo sąlyga[119] (Bently, Sherman, 2014, p. 217). Panašią pastabą yra pateikęs ir GA Henrik Saugmandsgaard Øe, nurodydamas, kad Informacinės visuomenės direktyvos 3 str. 1 d. yra suderintas materialinis „viešo paskelbimo“ teisės turinys, joje nustatomi veiksmai, kuriuos apima ši išimtinė teisė, ir šiuo aspektu – pirminė atsakomybė, tenkanti neteisėtai šiuos veiksmus atliekantiems asmenims (2020 m. liepos 16 d. GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados sujungtose bylose *Frank Peterson*... 103 p.). Vis dėlto šios nuostatos tekste ar kitose šios direktyvos nuostatose nėra jokios informacijos, kuri rodytų, kad ja siekiama reglamentuoti antrinės atsakomybės klausimus (*Ibidem*). Juo labiau, jeigu ES teisės aktų leidėjas pageidauja, kad šiems klausimams būtų taikomi jo priimami aktai, jis tai tiksliai nurodo (*Ibidem*).

3.1.1.3. Padarymo viešai prieinamo samprata BSR direktyvoje

Atsižvelgiant į tai, kas minėta, sistemiškai nuoseklesnis aiškinimas galėtų būti, jog viešo paskelbimo veiksmo nustatymas nepriklauso nuo tarpininko žinių ar sąmoningumo apie jo paslaugų gavėjų daromus pažeidimus. Paradoksalu, bet šiuo požiūriu už paties ESTT pozicijas nuoseklesnė galėtų pasirodyti BSR direktyvos 17 str. 1 d. (taip pat ATGTĮ 105 str. 1 d.) įtvirtinta nuostata, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, suteikdami visuomenei prieigą prie autorių teisių saugomų kūrinių ar kitų saugomų objektų, kuriuos įkėlė jų naudotojai, atlieka jų viešo paskelbimo arba padarymo viešai prieinamų veiksmus. Turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų veiksmų kvalifikavimas pagal šią nuostatą nepriklauso nuo tokių subjektyviųjų elementų, kaip kad šių tarpininkų žinojimo apie galimus pažeidimus ar intencijos, kad tretieji asmenys darytų pažeidimus, tačiau yra siejamas vien su prieigos visuomenei prie kūrinių ar kitų saugomų objektų sudarymu. Dėl šios priežasties doktrinoje šis reguliavimas kartais vadinamas griežtosios atsakomybės (atsakomybės be kaltės) reguliavimu (pvz., žr. Shikhiashvili, 2019, p. 128). Pagal jį, įprastai kaltės sąlygai būdingi subjektyvieji elementai, pavyzdžiui, žinojimas apie pažeidimą, yra reikšmingi nustatant ne paties pažeidimo padarymo aplinkybę, o atleidimo nuo

[119] Tiesioginė atsakomybė šiame kontekste turėtų būti suprasta kaip atsakomybė už autorių teisių pažeidimus, kuriuos atlieka pats tarpininkas. Netiesioginė atsakomybė tuo tarpu gali būti vertinama kaip atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus autorių teisių pažeidimus, taikytina kitais pagrindais, nei tiesioginių pažeidimų atveju (Lietuvos kontekste, manytina, tai galėtų būti bendroji rūpestingumo pareiga) (plačiau apie netiesioginės ir tiesioginės atsakomybės atskirtį ir šių sąvokų vartojimą doktrinoje žr. **4.1.** dalį).

atsakomybės už šį pažeidimą sąlygas (BSR direktyvos 17 str. 4 d.). Atitinkamai, viešas paskelbimas, kaip jis yra suprantamas pagal BSR direktyvos nuostatas, formaliu požiūriu yra *objektyvi* atsakomybės taikymo sąlyga, nustatoma atsižvelgus vien į reguliuojamų subjektų veiksmus, o ne šių subjektų vidinį santykį su pažeidimu.

Nepaisant to, nors šis reguliavimas yra nuoseklesnis dėl objektyviųjų / subjektyviųjų atsakomybės sąlygų elementų atskyrimo, jis vis tiek galėtų būti kritikuojamas, nes juo pasirinkta nukrypti nuo PINO autorių teisių sutarties Suderintuose paaiškinimuose ir Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamojoje dalyje įtvirtintų nuostatų, jog vien fizinių priemonių, kurios leidžia kūriniui būti viešai prieinamam ir viešai paskelbiamam, suteikimas negali būti suvokiamas kaip kūrinio paskelbimas. BSR direktyvoje įtvirtinta visiškai priešinga pozicija, numatanti, kad fizinių priemonių suteikimas praktiškai ir yra viešo paskelbimo veiksmas[120]. Tokia nuostata įtvirtinta nepanaikinus PINO autorių teisių sutarties Suderintų paaiškinimų bei Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies 27 str., todėl tai galima vertinti kaip tam tikros ES antrinių teisės aktų prieštaros kūrimą[121] (kaip nurodoma rekomendacijose dėl priemonių, skirtų pagrindinėms teisėms ir atviram internetui apsaugoti ES autorių teisių reformos kontekste (Senftleben *et al*., 2018, p. 21), viešo paskelbimo veiksmas negali būti nustatomas vien iš to, kad buvo suteikta prieiga prie kūrinio, nors tokiu keliu einama BSR direktyva).

Kita vertus, taip pat reikėtų nurodyti, jog, manytina, kad BSR direktyva yra sukurta autonominė viešo paskelbimo teisės koncepcija, kuri nėra tapati Informacinės visuomenės direktyvoje įtvirtintai viešo paskelbimo teisės sampratai bei jos niekaip nepakeičia (panašų aiškinimą, *inter alia*, žr. Husovec, Quintais, 2021, p. 23)[122]. Šiuo požiūriu pritartina GA Henrik

---

[120] Primintina, kad pagal BSR direktyvos 17 str. 1 d. turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjas, suteikdamas visuomenei prieigą prie autorių teisių saugomų kūrinių ar kitų saugomų objektų, kuriuos įkėlė jų naudotojai, šios direktyvos tikslais atlieka viešo paskelbimo arba padarymo viešai prieinamo veiksmą.

[121] Tiesa, būtų galima aiškinti, kad, atsižvelgus į tai, jog Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies nuostatos bei PINO autorių teisių sutarties Suderintų paaiškinimų nuostatos neturi privalomosios galios (1998 m. lapkričio 19 d. ESTT sprendimas byloje *Gunnar Nilsson*..., 54 p., 1998 m. lapkričio 25 d. ESTT sprendimas byloje *Giuseppe Manfredi*..., 30 p., 2006 m. gruodžio 7 d. ESTT sprendimas byloje *SGAE*... 41 p.), BSR direktyva neprieštarauja Informacinės visuomenės direktyvos nuostatoms.

[122] Doktrinoje aptinkamas ir aiškinimas, kad „BSR direktyva nustato viešo paskelbimo veiksmo aiškinimą šio teisės akto taikymo srityje ir numato, kad Informacinės visuomenės direktyvos 3 straipsniu suteiktai teisei turi įtakos su turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjais susijusios aplinkybės. Kriterijus,

Saugmandsgaard Øe, kad pozicija, paremta BSR direktyvos konstatuojamosios dalies 64 p.[123], jog BSR direktyva tik „išaiškinama“ viešo paskelbimo teisės koncepcija, kuri buvo įtvirtinta Informacinės visuomenės direktyvos 3 str., turėtų būti atmesta (žr. 2020 m. liepos 16 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados sujungtose bylose *Frank Peterson*... 249–255 p.). Nors BSR direktyvos konstatuojamosios dalies 64 p. vartojamas žodis „išaiškinti“, tariamai suponuojantis, kad šios direktyvos 17 straipsnyje tik „išaiškinama“ viešo paskelbimo teisė, iš tiesų BSR direktyvoje įtvirtinta visiškai savarankiška viešo paskelbimo teisės koncepcija.

Būtent, kaip atkreipė dėmesį GA, pačios BSR direktyvos konstatuojamosios dalies 64 p. nurodoma, kad minėtas „išaiškinimas“ neturi poveikio viešo skelbimo arba padarymo viešai prieinamo sąvokai, nustatytai kituose Sąjungos teisės aktuose, ir neturi poveikio Informacinės visuomenės direktyvos 3 straipsnio 1 ir 2 dalių taikymui kitiems paslaugų teikėjams, kurie naudoja autorių teisėmis saugomą turinį (2020 m. liepos 16 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados sujungtose bylose *Frank Peterson*... 251 p.). Šios direktyvos 17 str. taip pat numatyta, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjas, suteikdamas visuomenei prieigą prie autorių teisių saugomų kūrinių ar kitų saugomų objektų, kuriuos įkėlė jų naudotojai, atlieka viešo paskelbimo veiksmą [tik] šios direktyvos tikslais (*Ibidem*). Šiuo būdu teisės aktų leidėjas aiškiai indikavo neketinantis keisti viešo paskelbimo teisės, suprantamos pagal Informacinės visuomenės direktyvos nuostatas, turinio bei nurodė, kad tokia viešo paskelbimo teisės koncepcija, kokia įtvirtinta BSR direktyvoje, turėtų būti taikoma tik turinio dalijimosi internetu teikėjams (reguliavimo taip pat netaikant atbuline data).

Be to, kaip jau daug kartų minėta, iki BSR direktyvos priėmimo buvusioje ESTT praktikoje aiškinant viešo paskelbimo teisę tarpininkų atsakomybės kontekste, ji sieta su tam tikrais subjektyviaisiais (žinių apie

---

kad paskelbimas turi būti skirtas visuomenei, ir jo aiškinimas, išvystytas pagal Informacinės visuomenės 3 straipsnį, taip pat taikomi BSR direktyvos 17 straipsnio 1 daliai. Teoriškai BSR direktyvos 17 straipsnio 1 dalis nekeičia Informacinės visuomenės direktyvos 3 straipsnio turinio ir jo aiškinimo už šio teisės akto taikymo srities ribų. Vis dėlto nėra neįtikėtina, kad jis vis dėlto turės įtakos būsimiems sprendimams dėl to, kada paslaugų teikėjas atlieka esminį vaidmenį ir vykdo paskelbimo veiksmą. Tai galėtų padėti išvengti viešo paskelbimo sąvokos fragmentacijos“ (Grisse, 2019, p. 890).

[123] BSR direktyvos konstatuojamosios dalies 64 p. įtvirtinta, kad [BSR direktyvoje] tikslinga *išaiškinti*, kad turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, visuomenei suteikdami prieigą prie autorių teisių saugomų kūrinių ar kitų saugomų objektų, kuriuos įkėlė jų naudotojai, vykdo viešo paskelbimo arba padarymo viešai prieinamų veiksmą.

pažeidimus, skatinimo atlikti pažeidimus ir pan.) kriterijais (pvz., žr. 2017 m. birželio 14 d. ESTT sprendimą byloje *Stichting Brein*...) (į tai atkreipia dėmesį ir Husovec, Quintais, 2021, p. 25). BSR direktyva su jais nesisaisto ir pateikia visiškai kitokį viešo paskelbimo teisės supratimą, taip žymint tam tikrą reguliavimo „lūžį“, o ne kokį nors tos pačios sampratos nuoseklų perėjimą (išaiškinimą). Tai visiškai patvirtinto ir ESTT sprendimas byloje *Frank Peterson*, kuris buvo priimtas jau po BSR direktyvos priėmimo ir jame pateiktas visiškai kitas, nei BSR direktyvoje įtvirtinta, viešo paskelbimo sampratos aiškinimas dėl tų pačių subjektų, taip paneigiant tam tikrus doktrinoje buvusius spėjimus, kad BSR direktyva turės įtakos būsimiems sprendimams dėl to, kada paslaugų teikėjas atlieka esminį vaidmenį ir vykdo paskelbimo veiksmą (Grisse, 2019, p. 890)[124].

Atsižvelgiant į tai, nėra abejonių, kad BSR direktyva yra sukurta autonominė viešo paskelbimo teisės samprata, kuri yra nesusijusi su iki tol plėtota viešo paskelbimo (padarymo viešai prieinamo) koncepcija ir jos niekaip neturėtų pakeisti. Ši samprata buvo skirta ne išaiškinti iki tol buvusią teisę, o sukurti naują atsakomybės už autorių teisių pažeidimus modelį (2020 m. liepos 16 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvada sujungtose bylose *Frank Peterson*..., 252 p.), daug didesnę jos naštą perkeliant specifinei tarpininkų rūšiai – turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams.

Turint tai omenyje, būtų galima konstatuoti, kad šiuo metu ES antrinė teisė numato dvi skirtingas viešo paskelbimo teisės sampratas, iš kurių viena taikytina tik turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams (jų teikiamom paslaugoms), o kita – visiems kitiems viešo paskelbimo veiksmus galintiems atlikti subjektams (taigi, ir kitų, nei turinio dalijimosi internetu, tarpininkavimo paslaugų teikėjams). Pirmoji viešo paskelbimo teisės samprata, įtvirtinta BSR direktyvoje, yra siejama su prieigos prie kūrinių ar kitų saugomų objektų, kuriais pasidalija vartotojai, sudarymu, kuriam neturi įtakos tai, ar turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai žino ar turėtų žinoti apie konkrečius pažeidimus (šios aplinkybės gali turėti įtakos atleidimo nuo atsakomybės sąlygoms nustatyti, tačiau ne patiems viešo paskelbimo veiksmams kvalifikuoti). Antroji viešo paskelbimo teisės samprata, kildinama iš Informacinės visuomenės direktyvos, anot ESTT, interneto tarpininkų veiklos kontekste, be kita ko, sietina su prieigos prie kūrinių ar kitų saugomų objektų sudarymu (suteikiant fizines priemones jais viešai pasidalyti), kai

[124] Skirtumą tarp viešo paskelbimo pagal BSR direktyvą bei Informacijos visuomenės direktyvą sampratų rodo ir nacionalinių teismų išaiškinimai viešo paskelbimo teisės klausimais (pvz., žr. 2024 m. spalio 23 d. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (*Bundesgerichtshof*) sprendimą byloje *Manhattan Bridge*, I ZR 112/23).

tarpininkai žino ar turėtų žinoti apie konkrečius pažeidimus, jų nepašalina, neblokuoja prieigos prie neteisėtai pasidalytų kūrinių ar kitų saugomų objektų, nesiima techninių priemonių, kurių galima tikėtis iš rūpestingo atitinkamos kategorijos tarpininko, arba teikia priemones, skirtas konkrečiai neteisėtai dalytis tokiu turiniu, ar sąmoningai skatina tokį dalijimąsi.

Abi šios sampratos praktiniu požiūriu apima net ir paprastų techninių (fizinių priemonių suteikimo) veiksmų atlikimą (Informacinės visuomenės direktyvoje įtvirtintos viešo paskelbimo sampratos atveju tik tais atvejais, kai nustatomi minėti subjektyvieji pažeidimo elementai, taip pat neatliekamos tam tikros rūpestingumo pareigos), taip pažymint aiškią viešo paskelbimo sampratos plėtrą nuo jos originalios koncepcijos, įtvirtintos 1996 m. PINO autorių teisių sutartyje. Tokia plėtra, viena vertus, leidžia suderinti su interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimu susijusius aspektus visos ES mastu bei padeda sumažinti skirtingo atsakomybės taikymo tarpininkams situacijų riziką, kita vertus, skatina tam tikrą nenuoseklumą bendroje interneto tarpininkų civilinės atsakomybės reguliavimo sistemoje, kai kelios skirtingos atsakomybės sąlygos ima pintis tarpusavyje (turint omenyje aptartą kaltės bei viešo paskelbimo teisės pažeidimo, kaip neteisėtų veiksmų sąlygos, samplaiką).

Tuo atveju, jeigu ESTT būtų pasukęs alternatyviu Informacinės visuomenės direktyvos nuostatų aiškinimo keliu, galima numanyti, kad, kaip ir sufleravo GA Henrik Saugmandsgaard Øe, viešo paskelbimo teisė galėtų būti aiškinama kaip neapimanti neutralių interneto tarpininkų veiksmų, kuriais suteikiamos fizinio ar techninio pobūdžio priemonės kūriniams (gretutinių teisių objektams) viešai paskelbti, ir kad subjektyvieji neteisėtumo elementai (pvz., žinojimas apie trečiųjų asmenų pažeidimus, sąmoningas skatinimas atlikti pažeidimus, tikslingumas) neturėtų lemti kvalifikavimo kaip „viešo paskelbimo“ pagal Informacinės visuomenės direktyvos 3 str. 1 d., o veikiau turėtų būti vertinami netiesioginės (antrinės) atsakomybės plotmėje (2020 m. liepos 16 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvada sujungtose bylose *Frank Peterson*...)[125]. Atrodo, kad tai galėtų tiksliau atitikti pirminę 1996 m.

[125] Tiesa, GA pažymi, kad „paslaugų teikėjas nebėra vien tarpininkas, kai aktyviai dalyvauja „viešai skelbiant“ kūrinius. Taip yra tuo atveju, pirma, jeigu šis paslaugų teikėjas pasirenka perduodamą turinį, kitaip nulemia jį arba pateikia jį visuomenei taip, lyg tai būtų jo turinys. Esant tokioms situacijoms paslaugų teikėjas kartu su turinį iš pradžių pateikusiais trečiaisiais asmenimis atlieka „paskelbimą“. Taip yra, pirma, jeigu tas pats paslaugų teikėjas savo nuožiūra toliau naudoja šį „paskelbimą“, retransliuodamas kūrinį „naujai visuomenei“ arba „kitokiu techniniu būdu“. Visais šiais atvejais paslaugų teikėjas ne tik „teikia fizines priemones“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2001/29 27 konstatuojamąją dalį. Iš tikrųjų jis atlieka „neišvengiamą vaidmenį“, nes savanoriškai nusprendžia

PINO autorių teisių sutartyje įtvirtintą viešo paskelbimo teisės sampratą, kuri nebuvo siejama su minėtais subjektyviaisiais elementais bei suponavo objektyvaus pažeidimo veiksmų nustatymo poreikį. Kaip ir galima spręsti iš minėtos sutarties nuostatų, pats svarbiausias padarymo viešai prieinamo veiksmo nustatymas šiuo atveju būtų prieigos prie kūrinio suteikimas, kai tokia prieiga yra vieša ir ja pasinaudodami visuomenės nariai galėtų saugomą objektą pasiekti individualiai pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Tačiau tokiu viešu paskelbimu nebūtų laikomas vien priemonių paskelbimui suteikimas tretiesiems asmenims (aktyviai neįsitraukiant į tokį paskelbimą, be kita ko, pasirenkant perduodamą turinį, nulemiant jį ar pateikiant jį visuomenei lyg savo). Dėl to nemažai tarpininkų atliekamų techninių veiksmų, kuriais kūrinių (gretutinių teisių objektų) perdavimui internetu įgalinami tarpininkų paslaugų naudotojai ir kurie šiuo metu laikomi viešo paskelbimo (padarymo viešai prieinamų) veiksmais, pagal šį alternatyvų aiškinimą nebebūtų laikomi kūrinių ar gretutinių teisių objektų padarymu viešai prieinamų (ir (ar) viešu paskelbimu).

3.1.2. Atgaminimo teisės pažeidimas kaip tarpininkų atsakomybės pagrindas

Be viešo paskelbimo teisės, tarpininkų atsakomybei įvertinti ypač aktualūs gali būti ir atgaminimo teisės pažeidimai.

Ši teisė tarptautiniu mastu[126] pirmą kartą buvo numatyta 1967 m. peržiūrint Berno konvenciją. Atlikus pakeitimus, šios konvencijos 9 str. įtvirtinta, kad literatūros ir meno kūrinių autoriai turi išimtinę teisę leisti atgaminti šiuos kūrinius bet kokia forma ar būdu. Iš esmės tokia pati, tačiau kiek detalizuota, šios teisės formuluotė ES lygmeniu numatyta ir Informacinės visuomenės direktyvos 2 str., o Lietuvoje ATGTĮ 15 str., 53 str. 1 d. 3 p., 54 str. 1 d. 1 p., 56 str. 1 d. 4 p., 57 str. 1 d. 1 p. Pagal šias nuostatas atgaminimas apima objekto tiesioginį ar netiesioginį, tiek laikiną, tiek nuolatinį atgaminimą bet kuriuo būdu ir bet kuria forma. Laikino atgaminimo patekimas į bendrą atgaminimo sampratą nulemia, kad atgaminimo teisė apima daugelį internete atliekamų techninių laikino atgaminimo veiksmų, kurie yra neišvengiami

viešai paskelbti konkretų kūrinį“ (2020 m. liepos 16 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados sujungtose bylose *Frank Peterson*... 75 p.)

[126] Nacionaliniu lygmeniu įvairiose valstybėse ši teisė reguliuota ir anksčiau (Mizaras, 2008, p. 354). Pavyzdžiui, ši teisė numatyta dar Anglijos karalienės Anos statute (1709 m.). Be to, fragmentiškai ši teisė reguliuota ir pačioje Berno konvencijoje, bet tik kaip tam tikrų kūrinių rūšių atgaminimo teisė arba kaip atgaminimo veiksmais pasireiškiantys ribojimai (*Ibidem*).

perduodant informaciją kompiuterių tinklais. Antai, doktrinoje plačiai pripažįstama, kad atgaminimas apima maršrutizavimo ir podėliavimo (angl. *routing and cashing*) veiksmus, kurių metu gali būti sukurtos laikinos kūrinių ar kitų objektų kopijos tinklo serveriuose (darbinėse stotyse) ir kituose tinklo komponentuose (Efroni, 2011, p. 210). Jis taip pat apima naršymą (angl. *browsing*), veidrodinio vaizdavimo sistemą (angl. *mirroring*) ir kitus techninius laikinus kūrinių ir gretutinių teisių objektų atgaminimo atvejus (Mizaras, 2008, p. 362 ir toliau). Be to, įvairių technologinių procesų metu gali būti sukurtos ne tik laikinos, bet ir nuolatinės kūrinių ar kitų objektų skaitmeninės kopijos. Pavyzdžiui, daugelis vaizdo ir garso srauto perdavimo (angl. *streaming*) platformų savo serveriuose (darbinėse stotyse) išlaiko ilgalaikes kūrinių kopijas[127], kad jas bet kada galėtų pateikti peržiūrai savo paslaugų klientams[128]. Visi šias paslaugas teikiantys tarpininkai bendru atveju turi gauti teisių turėtojo sutikimą, nes techniniu požiūriu atlieka į autorių (gretutinių) teisių apsaugos apimtį patenkančius veiksmus.

Vis dėlto tam, kad tarpininkų (ir kitų asmenų) atsakomybė nebūtų išplėsta iki tokių ribų, kai praktiškai bet koks internautų atliekamas informacijos perdavimas reikštų šį perdavimą įgalinančių subjektų atliekamą atgaminimo pažeidimą, ES ir Lietuvos autorių teisė numato laikino atgaminimo išimtį (Informacinės visuomenės direktyvos 5 str. 1 d., ATGTĮ 29 str., 58 str. 1 d. 1 p.), pagal kurią, įvykdžius įstatyme numatytas sąlygas, laikiniems atgaminimo veiksmams nėra būtina gauti teisių turėtojo sutikimą[129]. Šiai išimčiai taikyti Informacinės visuomenės direktyvoje ir ATGTĮ keliamos penkios kumuliacinės sąlygos: 1) atgaminimo veiksmai yra

---

[127] Tiesa, vaizdo ir garso srauto perdavimas gali būti paremtas ir kitais techniniais sprendimais nei kūrinių (gretutinių teisių objektų) priegloba. Antai kai kurios piratinės vaizdo ir garso srauto paslaugų svetainės visų pirma veikia kaip agregatoriai arba indeksuotojai. Užuot pačios dėtų failus, jos pateikia nuorodas arba įterpia srautus iš trečiųjų šalių prieglobos paslaugų, debesų saugyklų ar net lygiaverčių tinklų.

[128] Dėl *streaming* paslaugų kvalifikacijos kaip atgaminimo ar viešo paskelbimo veiksmo žr. žemiau.

[129] Nors atitinkamo ES reguliavimo priėmimo metu potencialiai buvo galima svarstyti apriboti atgaminimo teisės taikymo sritį Informacinės visuomenės direktyvos 2 str. normos ribose, ES teisės aktų leidėjas nusprendė 2 straipsnį taikyti visiems laikiniems atgaminimams ir Informacinės visuomenės direktyvoje numatyti konkrečią šios teisės išimtį (Sganga, 2021, p. 9). Manytina, kad teisinės technikos požiūriu tai yra visiškai pagrįstas pasirinkimas, leidžiantis atgaminimo veiksmus įvertinti pagal objektyvius kriterijus ir nediferencijuoti atgaminimo į skirtingas kategorijas pagal laikinumo arba techninius parametrus Informacinės visuomenės direktyvos 2 straipsnio ribose. Tai taip pat leidžia taikyti lankstesnę laikino atgaminimo išimties taikymo prieigą, pvz., numatant, kad ši išimtis netaikoma, kai nėra įvykdomos papildomos su ekonominiu vertinimu susijusios sąlygos.

laikini; 2) jie yra trumpalaikiai arba atsitiktiniai; 3) jie yra neatskiriama ir esminė technologinio proceso dalis; 4) veiksmai atliekami tik tam, kad tarpininkas galėtų užtikrinti veiksmingą perdavimą kompiuterių tinklais tarp trečiųjų asmenų, arba tam, kad paskui būtų teisėtai pasinaudota kūriniu (gretutinių teisių objektu); ir 5) šie veiksmai atskirai nėra ekonominiu atžvilgiu svarbūs. Jei neįvykdoma nors viena iš jų, atgaminimo veiksmams numatyta išimtis netaikoma.

Iš karto galima pažymėti, kad *podėliavimą* ir *peržvalgą* (angl. *browsing*) leidžiantys veiksmai, įskaitant tuos veiksmus, kurie leidžia perdavimo sistemoms veiksmingai veikti, kad būtų gauti duomenys apie informacijos naudojimą, jeigu tik tarpininkas nekeičia informacijos ir nesikiša į teisėtą, plačiai pripažintą ir taikomą šioje komercinėje veikloje technologijos naudojimą, tipiškai patenka į šios išimties apimtį (Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies 33 p.). Tačiau kitos tarpininkų paslaugos nebūtinai visada atitinka laikino atgaminimo išimties sąlygas ir yra laikomos teisėtomis, kai nėra gauta sutikimo ar nenumatyta kita aktuali išimtis (tiesa, individualiu atveju visada reikėtų vertinti ir podėliavimo bei peržvalgos paslaugų atitiktį). Pavyzdžiui, šis apribojimas nėra taikomas tam tikroms informacijos saugojimo (prieglobos) ir turinio teikimo paslaugoms (Birštonas *et al.*, 2024, p. 223).

Siekiant nustatyti, ar tarpininkų veiksmai atgaminant informaciją laikytini pažeidimu, kiekvienu atveju reikėtų detaliai įvertinti jų teikiamų paslaugų atitiktį minėtoms laikino atgaminimo išimties taikymo sąlygoms.

Pirma, kaip ir minėta, tam, kad ši išimtis apskritai galėtų būti apsvarstyta, informacija (kūriniai, gretutinių teisių objektai) turi būti atgaminama tik laikinai, o atgaminimo veiksmai turi būti trumpalaikiai arba atsitiktiniai. Veiksmas gali būti traktuojamas kaip „laikinas“ tik jeigu jo trukmė ribojama tuo, kas yra būtina geram technologinio proceso funkcionavimui, suvokiant, kad šis procesas turi būti automatizuotas, nes juo atgamintas kūrinys (gretutinių teisių objektas) ištrinamas automatiškai, neįsikišant žmogui, kai jo funkcija, kuria siekiama realizuoti tokį procesą, yra atlikta (2009 m. liepos 16 d. ESTT sprendimo byloje *Infopaq*... 64 p.). Atitinkamai, jeigu informacijos ištrynimas priklauso nuo atgaminto kūrinio (gretutinių teisių objekto) naudotojo (tarpininko) valios ir jei yra galimybė, kad ši informacija bus išsaugota ilgalaikiuose tinklo ar lokalaus serverio, ar kompiuterio komponentuose atlikus nagrinėjamą technologinį procesą, toks atgaminimas nebūtų laikomas laikinu.

Antra, tam, kad ši išimtis būtų taikoma, atitinkami atgaminimo veiksmai taip pat turi būti būtina ir svarbi technologinio proceso dalis. Šia sąlyga reikalaujama, kad kartu būtų tenkinami du elementai, t. y. kad, pirma,

atgaminimo veiksmai būtų atliekami tik įgyvendinant technologinį procesą, ir, antra, šie veiksmai būtų būtini, nes jų neatlikus technologinis procesas negalėtų tinkamai ir veiksmingai veikti (2014 m. birželio 5 d. ESTT sprendimo byloje *Public Relations Consultants Association*... 28 p.) Pavyzdžiui, atgaminimo veiksmai turėtų būti laikomi būtina podėliavimo dalimi, nes jais palengvinamas naršymas internete. Be podėliavimo proceso metu sukurtų kopijų internetas negalėtų susidoroti su duomenų perdavimo internetu srautais – nedarant tokių kopijų procesas, naudojamas interneto svetainėms peržiūrėti, būtų gerokai mažiau veiksmingas ir negalėtų tinkamai veikti (*Ibidem*, 35 p.). Tačiau ir kitų veiksmų atlikimo atvejais trumpalaikis atgaminimas taip pat turėtų būti būtinas, kad būtų įmanoma apskritai pasiekti minėtus tikslus, t. y. būtent jų pagrindu turi vykti arba duomenų perdavimas elektroniniais ryšiais, arba tolesnis teisėtas kūrinio naudojimas.

Trečia, atgaminimo veiksmai turi būti atliekami tik tam, kad tarpininkas galėtų užtikrinti veiksmingą perdavimą kompiuterių tinklais tarp trečiųjų asmenų, arba tam, kad paskui būtų teisėtai pasinaudota kūriniu (gretutinių teisių objektu). Šie du sąlygos elementai laikomi alternatyviais, t. y. tarpininkai turėtų sudaryti sąlygas perduoti informaciją tarp trečiųjų asmenų (nereikalaujant, kad informacijos naudojimas po perdavimo būtų teisėtas (Birštonas *et al.*, 2024, p. 223)) arba veiksmai turi būti atliekami tam, kad paskui būtų teisėtai pasinaudota saugomu objektu. Šiuo požiūriu naudojimas laikomas teisėtu, jei tai leidžia nagrinėjamų teisių turėtojas arba jei jo neriboja taikytini teisės aktai (Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies 33 p.). Jeigu nėra suteikta teisių turėtojo leidimo, svarbiausiu vertinamuoju kriterijumi tampa galutinių kūrinio (kito objekto) naudojimo veiksmų teisėtumo įvertinimas. ESTT šiame kontekste yra pateikęs svarbų vertinimą, kad paprastas kūrinius apimančių objektų (programų) priėmimas į vartotojų įrenginius, t. y. jų gavimas ir rodymas privačiame žmonių rate, nėra veiksmas, kurį riboja ES autorių teisė, todėl laikini atgaminimo veiksmai, kurie įgalintų tokį priėmimą, patektų į analizuojamos išimties apimtį[130] (2011 m. spalio 4 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Football Association Premier League*... 171 p.). Tačiau svarbu atsižvelgti, kad jeigu laikiną atgaminimą apimančių paslaugų teikimo aplinkybės, *inter alia*, jų reklama, leidžia teigti, kad pagrindinis dalykas, dėl kurio tokios paslaugos yra patrauklios potencialiems įgijėjams, yra tai, kad jomis pasinaudojant galima lengviau prieiti prie kūrinių, kurie buvo viešai paskelbti be autorių teisių turėtojo leidimo, reikėtų vertinti, kad tokių paslaugų įgijėjai iš esmės sąmoningai ir žinodami visas aplinkybes priimtų neatlygintiną ir neleistiną

[130] Tokia išvada galėtų būti daroma tik įvertinus ir nacionalinio reguliavimo normas.

saugomų kūrinių pasiūlymą (2017 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimo byloje *Stichting Brein*... 69 p.).

Ketvirta, atgaminimo veiksmai atskirai neturėtų būti ekonominiu atžvilgiu svarbūs. Jų ekonominę reikšmę turi nurungti tikslai, kurių siekiant atliekami tokie trumpalaikiai atgaminimo veiksmai, o laikino atgaminimo veiksmas turi būti tik „lydimasis“ veiksmas (Mizaras, 2008, p. 624). Šios sąlygos vertinimas iš esmės prilygsta Berno konvencijos „trijų pakopų testo“ kriterijų, pagal kuriuos turtinių teisių apribojimai neturi prieštarauti įprastiniam objekto naudojimui ir neturi nepagrįstai pažeisti teisėtų autoriaus arba kito teisių subjekto interesų, vertinimui[131] (Berno konvencijos 9 str. 2 d.; taip pat ATGTĮ 19 str. 1 d.). Atsižvelgiant į juos, atgaminimo veiksmai bet kuriuo atveju negali lemti tokio galutinio naudojimo, kuris viršytų pagal licenciją ar įstatymą leidžiamo naudojimo ribas (bent jau vertinant minėtą sąlygą, kad veiksmai turi būti atlikti tik tam, kad paskui būtų teisėtai pasinaudota kūriniu (gretutinių teisių objektu)). Šiuo požiūriu akivaizdu, kad naudojimas, kuris viršija pagal licenciją ar įstatymą leidžiamo naudojimo ribas, pažeistų teisių turėtojų teisėtus interesus, nes tai galėtų lemti su šiais saugomais objektais susijusių teisėtų sandorių skaičiaus sumažėjimą, kuris padarytų nepagrįstos žalos teisių turėtojams (šiame kontekste žr. 2017 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimo byloje *Stichting Brein*... 70 p.), todėl nurodytą sąlygą visada reikėtų vertinti ir atgaminimo tikslų kontekste.

Apibendrinant šių sąlygų analizę, būtų galima teigti, kad griežtas šių sąlygų pobūdis nulemia ir ribotą šios išimties taikymo galimybę. Esminės tarpininkų kategorijos, kurios, labiausiai tikėtina, galėtų pasinaudoti šia išimtimi, yra paprasto informacijos perdavimo paslaugų ir podėliavimo

[131] Be nurodytų kriterijų, taikytinas trečiasis kriterijus, pagal kurį, apribojimai turi būti taikomi tik specialiais įstatymų numatytais atvejais. Be to, doktrinoje buvo svarstyta, ar Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies 44 p. nuostata, kad „valstybių narių nustatytos išimčių ar apribojimų nuostatos turėtų deramai atspindėti padidėjusį ekonominį poveikį, kurį tokios išimtys ar apribojimai gali turėti naujos elektroninės terpės kontekste, dėl to, atsiradus naujiems saugomų kūrinių ir kitų objektų naudojimo būdams, tam tikrų išimčių ar apribojimų taikymo sritį *gali tekti netgi dar labiau riboti*“, nereiškia ketvirtos „trijų pakopų testo“ sąlygos įvedimo (Davis *et al.*, 2018, p. 655). Šios minties šalininkų teigimu, nurodyta konstatuojamosios dalies nuostata galėtų reikšti, kad Berno konvencijos testo taikymas tarpininkavimo arba elektroninių santykių kontekste nulemtų teismo pareigą įvertinti, kad ekonominis atgaminimo poveikis elektroninėse laikmenose gali būti daug didesnis nei analoginėse atitikmenyse, todėl turėtų daug griežčiau vertinti laikino atgaminimo išimties taikymą tarpininkų veiksmams. Vis dėlto, vystantis ESTT praktikai, ypatingas dėmesys į minėtą konstatuojamosios dalies nuostatą nebuvo atkreiptas bei apsiribota įprastinių trijų kriterijų vertinimu.

paslaugų teikėjai. Tuo tarpu didžioji dalis prieglobos paslaugų teikėjų į šios išimties taikymo apimtį greičiausiai nepatektų. Kita vertus, svarbu pabrėžti, kad tais atvejais, kai prieglobos paslaugų teikėjų atliekamas atgaminimas būtų atliekamas tam, kad kūrinys ar gretutinių teisių objektas būtų paruoštas viešai perduoti visuomenei, kartu sudarant prieigą prie kūrinio (gretutinių teisių objekto) perdavimo tretiesiems asmenims pagal užsakymą (angl. *access on demand*), tai apskritai turėtų būti kvalifikuojama ne kaip atgaminimo, o kaip viešo paskelbimo veiksmas (Mizaras, 2008, p. 375; taip pat p. 463). Be to, bendru atveju būtų laikoma, kad šį veiksmą, kaip ir minėta, atliktų ne pats tarpininkas, o asmuo, kuris, naudodamasis tarpininko paslaugomis norėtų viešai paskelbti turinį (nebent tarpininkas būtų kvalifikuotinas kaip turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjas, tada jis būtų laikomas viešu skelbėju) (**3.1.1.** dalis). Manytina, kad dėl šios aplinkybės svarstydami interneto tarpininkų atsakomybės klausimus, net kai techniniu požiūriu būtų galima įžvelgti tarpininkų atliekamų kūrinių kopijų atgaminimo veiksmus, teismai dažnai yra linkę tai atlikti per viešo paskelbimo arba iš nacionalinio reguliavimo kylančių institutų prizmę (pvz., žr. 2024 m. spalio 23 d. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (*Bundesgerichtshof*) sprendimą byloje *Manhattan Bridge*, I ZR 112/23, kur *Bundesgerichtshof* nurodo, kad principai, reglamentuojantys platformų atsakomybę už autorių teisių saugomų kūrinių viešo paskelbimo veiksmus, negali būti taikomi autorių teisių saugomo kūrinio atgaminimui tokios platformos serveriuose (p. 73–74)).

Atitinkamai, nors atsakomybė už atgaminimo teisės pažeidimus sudaro svarbią interneto tarpininkų atsakomybės sistemos dalį, centriniu šios sistemos elementu vis tiek išlieka viešo paskelbimo vertinimas.

Tokiai atsakomybės už autorių teisių pažeidimus sistemos struktūrai norėtųsi pritarti (bent jau tuo požiūriu, kiek atgaminimo pažeidimai nėra vertinami kaip esminis tarpininkų atsakomybės pagrindas vertinant prieigos prie kūrinio sudarymo klausimus). Pirma, nors praktiniu požiūriu kiekvienas viešo paskelbimo veiksmas apima kūrinio (gretutinių teisių objekto) suskaitmeninimą ir įdėjimą į tarnybinę stotį, taigi, techniškai ir atitinkamos kopijos padarymą, vis dėlto, manytina, kad tokie veiksmai iš funkcinės perspektyvos turėtų būti kvalifikuojami kaip viešas paskelbimas. Taip teigtina, nes dominuojančiu padarymo viešai prieinamo veiksmų elementu visada yra prieigos prie kūrinio sudarymas, t. y. kopija sukuriama, kad visuomenės nariai galėtų pasiekti kūrinį (gretutinių teisių objektą) pasirinktoje vietoje ir pasirinktu laiku. Šiuo požiūriu kopijos sukūrimas yra tik antraeilės reikšmės veiksmas, kurio techninis neišvengiamumas neturėtų nulemti bendros veiksmo visumos kvalifikacijos. Atitinkamai, toks veiksmas turėtų būti vertinamas tik kaip kūrinio (kito objekto) paruošimas jį padaryti viešai

prieinamą, o ne savarankiškas atgaminimo veiksmas. Taip juo labiau teigtina, atsižvelgus į tai, kad padarymas viešai prieinamo orientuotas ne į techninį procesą, o į kūrinio naudojimo veiksmus (Mizaras, 2008, p. 467). Dviguba kvalifikacija vien dėl techninių aplinkybių šiuo požiūriu atrodytų netinkama, nes teisės aktų leidėjas aiškiai atskyrė dvi skirtingas teises (viešą paskelbimą (padarymą viešai prieinamo) ir atgaminimą). Todėl viešo paskelbimo techninių aplinkybių nulemta papildoma atgaminimo kvalifikacija kiekvienu viešo paskelbimo veiksmų atveju neatitiktų nei tokio reguliavimo tikslų, nei prasmės. Antra, viešo paskelbimo veiksmus traktuojant kartu ir kaip atgaminimo veiksmus (kaip ir minėta, atliekant viešo paskelbimo veiksmus techniniu požiūriu beveik visada sukuriamos kūrinių ar kitų objektų skaitmeninės kopijos) būtų labai išplėstos tarpininkų atsakomybės ribos. Būtent, atgaminimo teisę aiškinant plačiai, tarpininkai visada atliktų atgaminimo teisės pažeidimą jų paslaugų vartotojams dalijantis tam tikru autorių teises saugomu turiniu. Kai paslaugų naudotojai norėtų viešai paskelbti kokį nors kūrinį, tarpininkų serveriuose visada būtų sukuriama to kūrinio kopija, todėl būtų laikoma, kad tarpininkai nevalingai pažeidžia autorių teises. Tokiu atveju tarpininkams būtų keliamas reikalavimas gauti teisių turėtojų sutikimą atgaminti paslaugų naudotojų įkeltą turinį. Toks platus atgaminimo teisės aiškinimas gali būti netinkamas skaitmeninio amžiaus kontekste (kiek panašūs teiginiai nurodomi Strowel, 2018, p. 204–206). Todėl dabartinė (viešo paskelbimo ir atgaminimo teisių atskyrimu paremta) atsakomybės struktūra atrodo daug pagrįstesnė tiek teoriniu, tiek interesų pusiausvyros požiūriu.

3.1.3. Kūrinių ir gretutinių teisių objektų dalijimuisi taikomos autorių ir gretutinių teisių išimtys ir apribojimai

Praėjusiame skyriuje pasisakyta dėl laikino atgaminimo išimties reikšmės tarpininkų paslaugoms vertinti. Tačiau interneto kontekste galėtų būti svarbios ir kitos autorių ir gretutinių teisių išimtys ir apribojimai, reikšmingi tiek viešo paskelbimo, tiek atgaminimo teisėms.

Konkrečiai – tai parodijos, pastišo, karikatūros, citavimo išimtys, numatytos Informacinės visuomenės direktyvos 5 str., BSR direktyvos 17 str. 7 d. bei ATGTĮ 21 str., 21^1 str., 58 str. 1 d. 12 p., 14 punkte. Pagal šias išimtis leidžiama be kūrinio autoriaus ar kito teisių turėtojo sutikimo ir be autorinio atlyginimo naudoti (citavimo atveju – atgaminti, išleisti ir viešai skelbti (be kita ko, padaryti viešai prieinamus kompiuterių tinklais (internete)) kūrinius (gretutinių teisių objektus), jeigu tai atliekama nustatytais būdais ir įstatymo

numatytomis sąlygomis. Manytina, kad nurodytos turinio dalijimosi internete išimtys yra vienos iš aktualiausių išimčių, kurios galėtų būti taikomos kūrinių (gretutinių teisių objektų) naudojimui ir atitinkamai interneto tarpininkų atsakomybės riboms nustatyti. Jų aktualumą patvirtina BSR direktyvoje numatytas imperatyvus reikalavimas valstybėms narėms užtikrinti, kad naudotojai kiekvienoje valstybėje narėje, įkeldami arba padarydami prieinamą turinį, kurį sukūrė turinio dalijimosi internetu paslaugų naudotojai, galėtų pasikliauti šiomis išimtimis (BSR direktyvos 17 str. 7 d.) Iki BSR direktyvos priėmimo šios išimtys taip pat galėjo būti nustatytos valstybių narių įstatymuose remiantis Informacinės visuomenės direktyvos 5 str., tačiau valstybės narės galėjo tai padaryti pagal savo diskreciją ir jos nebuvo privalomos. Antai kūrinio panaudojimo karikatūrai, parodijai ar pastišui išimtis Lietuvoje buvo įtvirtinta tik ATGTĮ 2022 m. gegužės 1 d. redakcijoje, ATGTĮ įgyvendinant BSR direktyvos nuostatas, iki tol teisės aktų leidėjui (tam tikrą laiką)[132] šios išimties pasirinkus netaikyti.

Šis perėjimas nuo neprivalomų išimčių prie ES teisės aktų leidėjo imperatyvaus reikalavimo nustatyti minėtas išimtis buvo aiškinamas siekiu užtikrinti pagrindinių teisių, nustatytų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, visų pirma saviraiškos laisvės ir menų laisvės, ir teisės į nuosavybę, įskaitant intelektinę nuosavybę, pusiausvyrą (BSR direktyvos konstatuojamosios dalies 70 p.). Nors pradiniame BSR direktyvos projekte šio pokyčio nenumatyta (2016 m. rugsėjo 14 d. Europos Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, COM/2016/0593 final), ilgainiui šio teisės akto

[132] Kūrinio panaudojimo karikatūrai, parodijai ar pastišui išimtis ATGTĮ buvo numatyta priėmus 2022 m. kovo 24 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 1, 2, 3, 5, 11, 15, 21, 22, 23, 25, 32, 40, 42, 46, 48, 51, 53, 55, 56, 58, 59, 63, 65, 68, 70, 72-9, 72-10, 72-12, 72-13, 72-30, 72-31, 75, 78, 80, 87, 89, 91, 92, 93, 95, 96 straipsnių, 3 priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 15-1, 15-2, 21-1, 22-1, 22-2, 40-1, 40-2, 40-3, 57-1, 65-1 straipsniais, VIII ir IX skyriais įstatymą (TAR, 2022, Nr. 6306), ATGTĮ įgyvendinant BSR direktyvos nuostatas. Kūrinio naudojimo parodijos ir karikatūros tikslais išimtis ATGTĮ buvo įtvirtinta taip pat ir anksčiau, nei priimta BSR direktyva (parodijos ir karikatūros išimtis nustatyta 2003 m. kovo 21 d. redakcijoje (Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 28-1125)), tačiau iki BSR direktyvos įgyvendinimo laikinai buvo panaikinta nuo 2012 m. kovo 1 d., įsigaliojus atitinkamos datos ATGTĮ redakcijai (2011 m. gruodžio 21 d. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 33, 39, 58, 75 straipsnių ir Įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo 20-1 straipsniu ir 1, 2 priedais įstatymas, *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 6-177). Citavimo išimtis ATGTĮ buvo numatyta nuo pat šio įstatymo priėmimo 1999 metais.

rengimo procese suprasta, kad BSR direktyva įtvirtintus reikalavimus tarpininkams dėl griežtesnės turinio kontrolės, privalomų išimčių, kaip tam tikros saviraiškos laisvės apsaugos garantijos, nustatymas buvo reikalingas žingsnis siekiant užtikrinti, kad minėta pusiausvyra būtų pasiekta. Tai, kad šios išimtys įstatymų leidėjo yra suprantamos kaip tam tikra saviraiškos laisvės garantija, vėliau aiškindamas BSR direktyvos nuostatas patvirtinęs ir ESTT (2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimo byloje *Lenkijos Respublika*... 87 p.). Iš tiesų, galima įsivaizduoti, kad šių išimčių nenustačius ir tokio pobūdžio garantijų neįtvirtinus, BSR direktyvoje pradiniame projekte numatytas reguliavimas galėjo sukelti reikšmingų padarinių informacijos sklaidai, įskaitant ir „memų“ draudimą (angl. *meme ban*), dėl kurio, prieštaraujant BSR direktyvos priėmimui, pasigirsdavę itin didelių nuogąstavimų (Europos Komisija, 2018). Teisės aktų leidėjui atsižvelgus į minėtą susirūpinimą, taip pat į tai, jog vienodas išimčių taikymas gali turėti įtakos tinkamam tarpininkų atsakomybės modelio funkcionavimui visos ES mastu, bei nurodytas išimtis įtvirtinus, bent dalis baimių dėl BSR direktyvos poveikio interneto kultūrai galėjo (gali) būti atmesta.

Vis dėlto, nepaisant šių išimčių svarbos ir teigiamo poveikio skirtingiems interesams užtikrinti, būtina pabrėžti, kad šios išimtys taip pat yra ribotos ir neapima visų galimų kūrinių naudojimo būdų, kurie galėtų būti pateisinami saviraiškos laisvės apsaugos požiūriu. Antai, siekiant taikyti parodijos išimtį, turi būti nustatyta, kad, pirma, parodijos kūrinys (išvestinis kūrinys) remiasi egzistuojančiu kūriniu, kartu *esant suvokiamiems skirtumams*, palyginti su juo, antra, turi būti nustatytas *humoro arba pajuokos išreiškimas* ir, trečia, būtina įvertinti, ar taikant parodijos išimtį ir padarius prielaidą, kad tam tikras išvestinis kūrinys atitinka prieš tai minėtus parodijos požymius, išlaikoma derama pusiausvyra tarp teisių turėtojų interesų ir kūrinių (gretutinių teisių objektų) naudotojų interesų[133] (be kita ko, intereso pasinaudoti saviraiškos laisve) (2014 m. rugsėjo 3 d. ESTT sprendimas byloje *Johan Deckmyn*...). Nesant nors vienos iš minėtų sąlygų, pavyzdžiui, sukūrus išvestinį kūrinį, kuris nepasižymi humoru ar neišreiškia pajuokos, toks

[133] Nurodyta pozicija dėl parodijos išimties taikymo suformuota ESTT dar 2014 metais. Panašus aiškinimas šiek tiek anksčiau buvo pateiktas ir LAT praktikoje. Anot LAT, parodijos išimtimi leidžiama pasinaudoti, jeigu ji atitinka šiuos kriterijus: 1) siekiama išjuokti, ironizuoti parodijuojamą kūrinį, 2) parodija turi būti originalus kūrinys, 3) toks naudojimas turi atitikti trijų pakopų testo reikalavimus: panaudojimas turi neprieštarauti įprastiniam kūrinio naudojimui (t. y. iš esmės nekonkuruoti su kūriniu) ir nepagrįstai nepažeisti teisėtų autoriaus arba kito autorių teisių subjekto interesų (pirmiausia nediskredituoti parodijuojamo kūrinio autoriaus ir kūrinio) (2010 m. gruodžio 20 d. LAT nutartis byloje 3K-3-538/2010).

pirminio kūrinio naudojimo būdas gali potencialiai būti palaikytas neteisėtu ir neatitiktų parodijos išimties sąlygų. Panašiai, tam, kad būtų galima pasinaudoti karikatūros išimtimi, turi būti nustatoma, kad sukurtas savarankiškas kūrinys, kuriame *išjuokiami* neigiami gyvenimo reiškiniai, žmogaus neigiamos savybės, komiški bruožai, o pastišo išimčiai pasinaudoti būtina nustatyti, kad naudojant kūrinį atliekama *stiliaus imitacija* (Birštonas *et al.*, 2024, p. 187, 188). Tuo tarpu citavimo išimtimi galima pasinaudoti, jeigu kūrinyje (kritikos ar apžvalgos tikslais) cituojama *nedidelė*[134] išleisto ar kitaip viešai paskelbto kito kūrinio dalis (tiek originalo kalba, tiek išversta į kitą kalbą), jeigu toks citavimas yra sąžiningas, nurodomas citavimo šaltinis, cituojamo kūrinio autoriaus vardas ir citavimo mastas neviršija citavimo tikslui reikalingo masto (ATGTĮ 21 str.). Šiuo požiūriu ne kiekvienas kito kūrinio dalių panaudojimas kitame kūrinyje galėtų būti laikomas citavimu. Tarp kūrinio, kuriame cituojamas kitas kūrinys, ir cituojamo kūrinio turi būti vidinis ryšys (sąveika), nes priešingu atveju nepasireikš citavimo tikslas (Birštonas *et al.*, 2024, p. 186; 2019 m. liepos 29 d. ESTT sprendimo byloje *Pelham*... 71 p.). Šis vidinis ryšys tarp cituojančiojo kūrinio ir cituojamo kūrinio gali pasireikšti tuo, kad citata turi atlikti kokį nors paaiškinamąjį (*komentuojamąjį*) vaidmenį (Birštonas *et al.*, 2024, p. 186).

Nenustačius minėtų išimtis nusakančių elementų, kūrinių (gretutinių teisių objektų) naudojimo būdai, kai būtų sukuriami išvestiniai kūriniai, tačiau jiems nebūtų gauta teisių turėtojų sutikimo, galėtų būti laikomi neteisėtais. Tai ypač aktualu svarstant apie doktrinoje dažnai minimą vartotojų sukurto turinio kategoriją, kuri yra platesnė nei parodijos, pastišo, karikatūros ir citavimo kategorijos. Šio pobūdžio turinys, nors ir gali būti laikomas tam tikra saviraiškos laisvės išraiška, ne visais atvejais turi humoro ar pajuokos elementų, taip pat ne visada yra naudojamas apžvalgai ar komentavimui. Atitinkamai, ne visos jo formos patenka į minėtų išimčių ir apribojimų apimtį. Pavyzdžiui, vartotojų sukurtu turiniu, kuris potencialiai šių išimčių galėtų ir neatitikti, gali būti laikomi tam tikro kūrinio (dažniausiai literatūrinio) pagrindu sukurti šio kūrinio gerbėjų kūriniai (angl. *fan fiction*), kūrinio gerbėjų sukurti dailės darbai (angl. *fan art*), perdainuojami muzikos kūriniai, šokiai pagal tam tikrą muziką, originalus audiovizualinio kūrinio montažas, audiovizualinių kūrinių kompiliacijos, vartotojų sukurtos ir platinamos vaizdo

[134] Nedidelės dalies ribos nustatomos kiekvienu konkrečiu atveju. Vertinant, ar cituojamo kūrinio dalis yra nedidelė, atsižvelgiama į tokius kriterijus, kaip antai cituojančiojo ir cituojamo kūrinių apimties santykį, šių kūrinių žanrą, turinį, tarpusavio ryšį (Birštonas *et al.*, 2024, p. 186).

žaidimų modifikacijos (angl. *video game mods*), saugomų kūrinių pagrindu sukurtos kostiumų nuotraukos ir kt.

Kadangi tokio turinio platinimas gali būti neteisėtas, interneto tarpininkai, gavę teisių turėtojų prašymą pašalinti tokį turinį (ar panaikinti jo prieigą) bei norėdami išvengti atsakomybės taikymo, tokį prašymą turėtų tenkinti ir vartotojų sukurtą turinį panaikinti. Turint omenyje, kad didžiausia dalis viso populiariausiose turinio dalijimosi platformose pasiekiamo turinio yra sukuriama būtent neprofesionalių kūrėjų ir interneto vartotojų, tokio turinio šalinimas atitinkamai gali turėti reikšmingų padarinių bendrai informacijos mainų sistemai. Šiam galimam poveikiui suvaldyti doktrinoje dažnai kviečiama permąstyti dabartinę autorių ir gretutinių teisių išimčių ir apribojimų sistemą, kurios reforma potencialiai galėtų įgyti net kelias kryptis.

3.1.3.1. Fair Use Europoje

Pirmoji idėjinė kryptis, kurią būtų galima išskirti kalbant apie autorių ir gretutinių teisių išimčių bei apribojimų plėtimą, siekiant geriau atliepti besikeičiančius informacinės visuomenės santykius bei turinio internete vartojimo ypatumus, yra didesnį lankstumą (platesnį, abstraktesnį pobūdį) turinčių išimčių įtvirtinimas ES teisės aktuose[135]. Apie tokios idėjos svarstymą yra pripažinęs ir pats ES teisės aktų leidėjas (dar 2014 m.), ES Komisijai viešose konsultacijose dėl ES autorių teisės peržiūros keliant klausimą dėl atvirų, didesnį lankstumą leidžiančių autorių teisės normų poreikio (2014 m. Europos Komisijos Vidaus rinkos ir paslaugų generalinio direktorato ataskaita dėl atsakų į viešąsias konsultacijas dėl ES autorių teisės taisyklių peržiūros, p. 33; Senftleben, 2017, p. 232). Be to, ši idėja plačiai diskutuojama ir palaikoma ir doktrinoje, kur bene pagrindine šios idėjos įgyvendinimo forma suvokiamas sąžiningo naudojimo (angl. *fair use*) doktrinos įtvirtinimas Europos Sąjungoje (*inter alia,* žr. Shikhiashvili, 2019, p. 149, 154; bendruose kontekstuose šios doktrinos taikymas ES išsamiai aptartas Hugenholtz, Senftleben, 2012).

Sąžiningo naudojimo (angl. *fair use*) doktrina gali būti kildinama iš JAV autorių teisės[136]. Šis modelis JAV yra įtvirtintas Autorių teisių akto 107

[135] Dalis **3.1.3.1.** ir **3.1.3.2.** dalyse nurodomų idėjų ribotai aptariama ir ankstesniame su disertacijos tema susijusiame darbe (Drakšas, 2021).

[136] Tam tikrų ankstyvų jo apraiškų gali būti aptikta ir ankstyvojoje Anglijos teismų praktikoje (XVIII – XIX a.), nors šiuo metu Jungtinė Karalystė *fair use* doktrinos (taip, kaip ji suprantama JAV) netaiko (žr., pvz., 1740 m. kovo 6 d. Anglijos Kanclerio teismo (*Court of Chancery*) sprendimą byloje *Gyles v Wilcox, Barrow, and Nutt*, 26 ER 489, kuriame pasisakyta dėl sąžiningo apribojimo (angl. *fair abrigement*) doktrinos).

straipsnyje, nustatančiame, jog sąžiningas kūrinio naudojimas, įskaitant kritikos, komentavimo, naujienų pranešimų, mokymo, akademiniais ir moksliniais tikslais, nėra laikytinas autorių teisių pažeidimu (1976 m. JAV autorių teisių aktas (U. S. Copyright Act, 1976), 107 str.). Pagal šį reguliavimą tai, ar konkretus naudojimo atvejis yra sąžiningas, nustatoma atsižvelgiant į tokio naudojimo tikslą, naudojamo kūrinio prigimtį, panaudotos kūrinio dalies santykį su visu kūriniu, galimą tokio kūrinio rinkos poveikį (JAV autorių teisių akto 107 str. 1–4 p.). JAV Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad nurodytos sąlygos neturėtų būti taikomos atskirai viena nuo kitos, jos visos turi būti išnagrinėtos, rezultatai turi būti įvertinti kartu, atsižvelgiant į autorių teisės tikslus (1994 m. kovo 7 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimas byloje *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc*., 510 U.S. 569). Aiškinant šias sąlygas, dėmesys atkreipiamas, be kita ko, į kūrinio naudojimo transformatyvų pobūdį, naudojimo sukuriamą konkurencinį poveikį pirminei rinkai ir kitus minėtas sąlygas nusakančius kriterijus (pvz., žr. 2023 m. gegužės 18 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimą byloje *Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. v. Lynn Goldsmith, et al*., 598 U.S. 508 (2023); taip pat 2021 m. balandžio 5 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimą byloje *Google LLC v. Oracle America, Inc*., 593 U.S. 1 (2021)).

Kitaip nei ES išimčių ir apribojimų sistema, kuri yra paremta daug griežčiau apibrėžtu baigtinių išimčių sąrašu, JAV *fair use* doktrina palieka daug didesnę diskrecijos laisvę teisėjams, kurie, nagrinėdami konkrečius kūrinių naudojimo atvejus, gali remdamiesi abstraktesniais kriterijais įvertinti, ar tam tikras naudojimo būdas yra „sąžiningas“, ar ne. Iš tiesų, viena iš pagrindinių *fair use* funkcijų yra tai, kad ši doktrina iš esmės gali panaikinti poreikį sulaukti teisės aktų leidėjo intervencijos siekiant pripažinti, kad tam tikras naujas kūrinio (kito objekto) naudojimo būdas yra teisėtas (Samuelson, 2009, p. 2602). *Fair use* gali apimti tiek jau dabar ES teisėje pripažįstamus parodijos (2003 m. gruodžio 29 d. JAV Devintosios apygardos apeliacinio teismo (*U.S. Court of Appeals for the Ninth Circuit*) sprendimas byloje *Mattel Inc. v. Walking Mountain Productions*, 353 F.3d 792 (9th Cir. 2003)), karikatūros (1998 m. vasario 19 d. JAV antrosios apygardos apeliacinio teismo (*U.S. Court of Appeals for the Second Circuit*) sprendimas byloje *Annie Leibovitz v. Paramount Pictures Corp.*, 137 F.3d 109 (2d Cir. 1998))[137], citavimo atvejus (2006 m. gegužės 9 d. JAV Antrosios apygardos apeliacinio

[137] Nors nurodytoje byloje nagrinėti išvestiniai kūriniai eksplicitiškai nebuvo įvertinti kaip karikatūra, manytina, kad byloje pateiktos faktinės aplinkybės galėtų leisti tokią kvalifikaciją

teismo (*U.S. Court of Appeals for the Second Circuit*) sprendimas byloje *Bill Graham Archives v. Dorling Kindersley, Ltd.*, 448 F.3d 605 (2006))[138], tiek išlieka atviras kitiems „sąžiningo“ naudojimo būdams. Tai ypač aktualu turint omenyje technologiniu, socialiniu požiūriu sparčiai besikeičiančius informacinės visuomenės santykius, dėl kurių atsiranda skirtingų formų vartotojų kuriamas turinys. Turėdami galimybę patys nuspręsti, kad tam tikras vartotojų kuriamas turinys turėtų būti laikomas „sąžiningu“ ir atitinkamai jo naudojimas turėtų būti pripažintas teisėtu, teisę taikantys subjektai nebūtų saistomi jau išvardytų pastišo, karikatūros, citavimo (ar kitų apibrėžtinas ribas turinčių) įstatyme konkrečiai įvardytų išimčių bei galėtų efektyviai užtikrinti, kad būtų pasiekta sąžiningų kūrinių naudotojų, vartotojų, tarpininkų bei teisių turėtojų interesų pusiausvyra. Šiuo atžvilgiu pabrėžtina, kad parodija ir kitos minėtos šiuo metu ES autorių teisėje numatytos išimtys išlaikytų savo svarbą, tačiau įgytų kiek kitą formą – *fair use* išimtis apimtų visus šiuos teisėtus kūrinių naudojimo būdus, tačiau vien tik jomis neapsiribotų ir galėtų apimti ir kitas įvairias vartotojų kuriamo turinio formas.

Vis dėlto, nors šio modelio galimas suteikti privalumas yra akivaizdus, jį įgyvendinti ES teisėje, manytina, šiuo metu yra nerealu. Taip teigtina, kadangi kartu su platesne teisės aiškinimo laisve atitinkamai būtų sukurtas didesnis teisinis neapibrėžtumas, kuriuo ir taip pasižymi bei dėl kurio yra kritikuojama dabartinė ES autorių teisės sistema. Būtent, tarpininkų atsakomybės kontekste „sąžiningo“ naudojimo išimties įtvirtinimas galėtų reikšti, kad interneto tarpininkams būtų sukurtas papildomas neapibrėžtumas, norint nustatyti, kokį turinį jie turėtų pašalinti kaip akivaizdžiai neteisėtą, o kokį turinį palikti nešalintą, kaip galimai patenkantį tarp išimčių ir apribojimų[139]. Tarpininkai, siekdami nešalinti teisėtos informacijos iš internete prieinamų šaltinių, turi atlikti preliminarų įvertinimą, ar yra galimybė, kad tam tikras turinys galėtų atitikti autorių ir gretutinių teisių išimtis ir apribojimus arba dėl kitų aplinkybių galėtų būti naudojamas teisėtai (tai neturi būti išsamus teisinis tyrimas, tačiau pakaktų vien kilusios abejonės, kad tam tikras turinys nėra akivaizdžiai neteisėtas). Atitinkamai, šiam preliminariam vertinimui reikia kuo aiškiau sureguliuoti galimas naudoti išimtis ir apribojimus. Įstatymo pakeitimai, kurie nesuteiktų aiškių gairių dėl to, kada būtų galima laikyti, jog kūriniams (gretutinių teisių objektams) naudoti gali būti reikalingas sutikimas, suteiktų priešingą efektą ir galėtų

[138] Citavimas taip pat eksplicitiškai sprendime neminimas, tačiau, manytina, bylos aplinkybės leistų teigti, kad sąžiningu pripažintas naudojimo būdas buvo „citavimas“.

[139] Tokia problema būtų būdinga tiek pranešimo ir pašalinimo, tiek pranešimo ir galutinio pašalinimo modeliui.

padidinti tarpininkų atliekamų nepagrįsto šalinimo klaidų tikimybę (daugiau turinio būtų platinama teisėtai, nors tarpininkai galėtų sunkiau identifikuoti šio turinio teisėtumą)[140]. Tokiu būdu būtų pagilintos jau ir dabar įžvelgiamos informacijos šalinimo (apribojimo) rizikos, susijusios su saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių ribojimu. Nors šios rizikos ilgainiui sumažėtų, ESTT ir nacionalinių teismų praktikoje „išgryninant“ sąžiningo naudojimo koncepciją ir identifikuojant, kokie konkretūs kūrinių (gretutinių teisių objektų) naudojimo būdai galėtų patekti po šia išimtimi ir būti laikomi teisėtais, tai galėtų trukti nemažai laiko (Hugenholtz, Senftleben, 2012, p. 8), ir bent artimiausiu laikotarpiu sudarytų labiau neigiamą efektą bendram ES autorių teisių sistemos funkcionavimui.

Kita priežastis, kodėl *fair use* modelis nematytinas kaip reali ES autorių teisių sistemos galimų pokyčių dalis, yra ta, jog ši sistema nepadeda diferencijuoti išimčių ir apribojimų atvejų pagal tai, ar tam tikram kūrinio (gretutinių teisių objekto) naudojimui gali prireikti sumokėti atlyginimą teisių turėtojui. Kaip ir minėta, viena pagrindinių doktrinoje minimų idėjų, kaip autorių teisės sistema galėtų būti modernizuojama šiuolaikinių santykių kontekstams, tai yra papildomo atlyginimo numatymas teisių turėtojams, siekiant „gaunamos vertės“ atskirtį sumažinti ne per atsakomybės taikymo (ir turinio kontrolės) priemones, o atlyginimo suteikimą (**2.2.3.** dalis). Šis atlyginimas turėtų būti nustatomas kartu su leidimu naudoti kūrinius ir gretutinių teisių objektus be išankstinio teisių turėtojo sutikimo (t. y. nustatant papildomas išimtis, kurių taikymas šioje dalyje ir yra aptariamas). *Fair use* šiam tikslui būtų ypač nepalanki, nes, kaip viena bendro (atviro) pobūdžio išimtis, ji yra netinkama naudojimo atvejams skirstyti į skirtingas kategorijas, numatančias atlyginimo mokėjimą arba ne. Nenorint nustatyti, kad atlyginimas turėtų būti mokamas visais sąžiningo naudojimo atvejais, neišvengiamai sąžiningą naudojimą reikėtų imti skirstyti į detalesnes kategorijas ir labiau apibrėžtas išimtis, o tai panaikintų visą tokios nuostatos įtvirtinimo prasmę. Alternatyviai, atlyginimas galėtų būti nustatytas už bet kokios išimties ar apribojimo naudojimą, tačiau toks reikalavimas, manytina, būtų neproporcingas ir neatitiktų dabartinės išimčių ir apribojimo sistemos tikslų. Todėl *fair use* nebūtų tinkamiausias būdas pasiekti norimus autorių teisės sistemos pakeitimų tikslus bei nustatyti sąžiningą teisių turėtojų ir kūrinių (gretutinių teisių objektų) naudotojų (taip pat ir tarpininkų) interesų

[140] Net jei įtvirtinant *fair use* išimtį jau dabar numatytos išimtys būtų išlaikomos (pvz., numatant, kad kūrinius galima teisėtai naudoti ne tik jau teisės aktuose numatytais, bet ir *kitais sąžiningo naudojimo* atvejais), neapibrėžtumo problema išliktų būtent dėl naujų sąžiningo naudojimo atvejų.

pusiausvyrą, bent jau šiuolaikinės informacinės visuomenės ir tarpininkų veiklos reguliavimo kontekste.

3.1.3.2. Naujų siauro pobūdžio išimčių įtvirtinimas

Atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, kita potenciali ir praktiškesnė autorių ir gretutinių teisių išimčių ir apribojimų sistemos papildymo idėja galėtų būti naujos specifiniam tikslui skirtos išimties nustatymas, papildant dabartinį autorių ir gretutinių teisių išimčių sąrašą.

Viena iš šios išimties formų galėtų būti jau minėta vartotojų kuriamo turinio išimtis, kurią jau turi įtvirtinusios tokios valstybės, kaip antai Kanada. Kanados autorių teisių įstatymo 29.21 str. numatyta, kad autorių teisių pažeidimu nelaikomi atvejai, kai individas (orig. k. *individual*) naudoja esamą kūrinį ar kitą objektą arba jo kopiją, kuri buvo išleista ar kitaip viešai paskelbta, kuriant naują kūrinį ar kitą objektą, kuriam galėtų būti taikoma autorių teisių apsauga, ir kai individas arba individo leidimu jo namų ūkio narys naudoja naują kūrinį ar kitą objektą arba įgalioja tarpininką jį platinti (viešai skelbti), jei: (a) naujas kūrinys ar kitas objektas naudojamas arba leidimas skleisti naują kūrinį ar kitą objektą suteikiamas tik nekomerciniais tikslais; (b) nurodomas pirminio kūrinio ar kito objekto arba jo kopijos šaltinis – ir, jei jis nurodytas šaltinyje, autoriaus, atlikėjo, kūrėjo ar transliuotojo vardas ir pavardė – jei tai pagrįsta atsižvelgiant į aplinkybes; (c) asmuo turėjo pagrįstų priežasčių manyti, kad pirminis kūrinys ar kitas objektas arba jo kopija, priklausomai nuo konkretaus atvejo, nepažeidžia autorių teisių; ir (d) naujo kūrinio ar kito objekto naudojimas arba leidimas jį platinti neturi esminio neigiamo finansinio ar kitokio poveikio esamo kūrinio ar kito objekto – arba jo kopijos – naudojimui ar galimam naudojimui arba esamai ar potencialiai rinkai, įskaitant tai, kad naujas kūrinys ar kitas objektas nėra esamo kūrinio ar kito objekto pakaitalas (1985 m. Kanados autorių teisių akto (*Copyright Act*) 29.21 str. 1 dalis).

Dalis autorių šį, dar kartais „YouTube“ išimtimi vadinamą apribojimą, mano esant pavyzdžiu, iš kurio būtų galima įsikvėpti įgyvendinant išimčių ir apribojimų plėtrą Europos Sąjungos autorių teisės kontekste (*inter alia* Thetsidaeng, 2019, p. 53; 56; Lietuvos doktrinos kontekste tai, jog vartotojų generuojamo turinio išimties įtvirtinimas ES gali būt racionalia idėja mini Norvaišas, 2020, p. 45)[141]. Iš tiesų, nurodytos normos privalumas yra gana

[141] Apie vartotojų generuojamam turiniui skirtos išimties (ir (ar) mažo naudojimo išimties, aptariamos kiek toliau) poreikį (bei nacionalinio reguliavimo ribotumą tą

didelis dėmesys ne tik vartotojų, bet ir teisių turėtojų interesams, kurie taip pat turi būti apsaugoti naujomis išimtimis, norint pasiekti skirtingų informacijos mainų sistemos dalyvių teisių ir interesų pusiausvyrą. Šiam tikslui svarbiausios sąlygos dėl nurodytos išimties naudojimo yra pirminio kūrinio naudojimo transformatyvumas ir galimas išvestinio kūrinio naudojimo poveikis rinkai (Awan, 2016, p. 29). Kaip ir nurodyta minėtoje normoje, tik kūrinys, kuris galėtų savo ruožtu būti laikomas originaliu (nors yra paremtas kitu pirminiu kūriniu ar kūriniais) galėtų būti saugomas pagal nurodytą išimtį. Tai leidžia užkirsti kelią daliai nesąžiningų kūrinių naudojimo būdų, pavyzdžiui, paprastam pirminio kūrinio paskelbimui nesant reikšmingų modifikacijų, bei atitinka bendrąjį šios normos tikslą apsaugoti kūrybiškumu pasižymintį išvestinį turinį, galintį būti saviraiškos laisvės išraiška. Be to, sąlygos, jog vartotojų generuojamas turinys gali būti paskelbiamas (ar kitaip naudojamas) tik kai tai neturi esminio neigiamo finansinio ar kitokio poveikio esamo kūrinio ar kito objekto galimam naudojimui ar potencialiai rinkai, įskaitant tai, kad naujas kūrinys ar kitas objektas nėra esamo kūrinio ar kito objekto pakaitalas, įtvirtinimas leistų užkirsti kelią kūrinių (kitų objektų) naudojimo būdams, kurie smarkiai paveiktų pirminio kūrinio autoriaus turtinius interesus. Tai apsaugotų nuo rizikos, kad autoriai ar kiti teisių turėtojai patirtų didelį finansinį poveikį dėl nors ir transformatyviu, tačiau su pirmine rinka konkuruojančiu būdu naudojamų kūrinių.

Atskirai reikia pažymėti, kad minėtos išimties nekomercinio naudojimo sąlyga taikoma tik išvestinio kūrinio kūrėjui (vartotojų turinio autoriui), kol tarpininkai šį turinį gali platinti ir komerciniais tikslais (*Ibidem*, p. 20). Vis dėlto ši nekomercinio naudojimo sąlyga galėtų būti laikoma pertekline ir pirminių naudotojų (išvestinio kūrinio kūrėjų) atžvilgiu, nes kartu yra įtvirtintas esminio poveikio rinkai nebuvimo reikalavimas. Turint omenyje, kad pagrindinis nekomercinio naudojimo sąlygos nustatymo tikslas yra teisių turėtojų turtinių interesų apsauga, manytina, kad šis tikslas gali būti visiškai įvykdomas reikalaujant, kad išvestinio kūrinio naudojimas nesudarytų poveikio pirminio kūrinio (kito objekto) naudojimo rinkai ar kitaip nepaveiktų pirminio kūrinio (kito objekto) naudojimo (panašią argumentaciją žr. Awan, 2016, p. 20; Norvaišas, 2020, p. 46). Vienintelė priežastis, kodėl nekomercinis pobūdis galėtų būti reikalinga išimties taikymo sąlyga, yra ta, jog teisių turėtojams ginant savo potencialiai pažeistas teises gali būti lengviau įrodyti, kad išvestinis kūrinys yra naudojamas komerciniais tikslais, nei tai, kad išvestinis kūrinys esmingai paveikia pirminio kūrinio naudojimą ar rinką, kam

pasiekti be ES teisės aktų pakeitimų) užsimena daugybė kitų autorių (pvz., žr. Leistner, 2022, p. 923).

tam tikrais atvejais gali prireikti sudėtingos finansinių duomenų analizės. Kita vertus, ir komercinio naudojimo pobūdis ne visada gali būti akivaizdus (Awan, 2016, p. 19; Norvaišas, 2020, p. 46). Dažnai paskelbiant išvestinius kūrinius potenciali finansinė nauda gali būti patiriama ne iš karto, pavyzdžiui, nors ir negaunant jokio atlygio, tačiau auginant tam tikros svetainės auditoriją, kuri gali būti nukreipiama į kitas gimininigas platformas, kurių turinys jau savo ruožtu būtų monetizuojamas. Už sukurtų ir paskelbtų išvestinių kūrinių peržiūrą taip pat gali būti nereikalaujama peržiūros mokesčio, tačiau ugdoma išvestinio turinio autoriaus reputacija gali būti panaudojama prekiaujant su kūriniu nesusijusiomis prekėmis ir paslaugomis. Šie ir panašūs kūrinių naudojimo būdai siauruoju požiūriu nebūtų laikomi komerciniais, nes nebūtų gaunama tiesioginės finansinės naudos. Vis dėlto klausimas, ar minėta norma apima ir netiesioginės finansinės naudos atvejus, galėtų kelti dažnus interpretacinius iššūkius (*Ibidem*).

Atsižvelgiant į tai, sąlygos dėl nekomercinio išvestinių kūrinių naudojimo įtvirtinimas galėtų būti vertinamas kiek rezervuotai, turint omenyje ir tai, kad dėl jos nustatymo gali sumažėti vartotojų generuojamo turinio mastai, nors dėl komercinio tokio turinio naudojimo patys teisių turėtojai nepatirtų reikšmingų suvaržymų (jeigu būtų įvykdoma ketvirtoji minėtos išimties sąlyga).

Bet kuriuo atveju ši išimtis, jei ji būtų taikoma kartu su reikalavimais dėl turinio filtravimo transformatyviam turiniui, susidurtų su tokiais pat iššūkiais kaip ir jau esamos parodijos ar pastišo išimtys – tarpininkų techninėms priemonėms gali būti sunku identifikuoti, koks turinys galėtų būti laikomas leistinu vartotojų sukurtu turiniu, o koks ne (atsižvelgiant į tai, kad pagal minėtą išimtį, be kita ko, turi būti nustatytas vartotojų sukurto turinio originalumas). Todėl šios išimties įtvirtinimas įsivaizduotinas kaip bendros autorių teisės (kontr)reformos, galimos įgyvendinti pasirinkus aiškiai apriboti filtravimo reikalavimus, dalis.

Vis dėlto tuo atveju, jeigu turinio filtravimo reikalavimai nebūtų ribojami, praktiškesnė, tačiau kiek labiau ribota, naujos išimties forma galėtų būti nedidelio naudojimo išimtis, numatanti konkrečius parametrus, kurie galėtų būti lengvai atpažįstami turinio filtravimo algoritmų.

Iš esmės tokią išimtį nustatyti buvo siūloma pirminiame BSR direktyvos įgyvendinimo Vokietijos teisės sistemoje projekte, nustatant, kad paslaugų teikėjo naudotojui nekomerciniais tikslais arba siekiant gauti nedidelių pajamų leidžiama viešai skelbti autorių teisėmis saugomus kūrinius ir jų dalis, jei tai atitinka įstatymo projekte numatytas apimtis (iki 20 sekundžių vienam filmui ar kino filmui; iki 20 sekundžių vienam garso takeliui; iki 1 000 ženklų vienam tekstui; vieną fotografijos kūrinį, nuotrauką

ar grafiką, kurio duomenų apimtis yra iki 250 kilobaitų) (2020 m. rugsėjo 2 d. Vokietijos Federalinės teisingumo ir vartotojų apsaugos ministerijos Autorių teisių įstatymo projektas, kuriuo siekiama pritaikyti autorių teises prie bendrosios skaitmeninės rinkos reikalavimų (*Referentenentwurf des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz Entwurf eines Gesetzes zur Anpassung des Urheberrechts an die Erfordernisse des digitalen Binnenmarktes*))[142].

Šiam projektui numačius Informacinės visuomenės direktyvos nepripažįstamą išimtį, ji vėliau buvo pakeista jau aptarta prezumpcijų sistema. Tačiau jos idėja ir toliau išlieka reikšminga. Numačius tam tikras papildomas garantijas dėl šios išimties ribojimo ir didesnio teisių turėtojų interesų užtikrinimo, pavyzdžiui, kad išimtis gali būti taikoma, kai, pirma, turinys yra sukurtas panaudojant mažiau nei pusę kito kūrinio ar kūrinių; antra, turiniu sujungiama nurodyto kūrinio dalis ar dalys su kitu turiniu ir,trečia, trečiųjų šalių kūriniai naudojami „tik nedidele apimtimi“, apibrėžiama pagal teisių turėtojams palankesnę ir labiau ribotą dabartinio Vokietijos įstatymo versiją (15 sekundžių kinematografiniam kūriniui; 15 sekundžių garso takeliui; 160 ženklų tekstui; 125 kilobaitų talpa fotografijos kūriniams, nuotraukoms ar grafikos kūriniams (UrhDaG 10 str.)), ši išimtis galėtų tapti reikšminga automatinių algoritmų naudojimo dalimi, siekiant, kad dėl savo dydžio teisių turėtojams nereikšmingas vartotojų sukurtas turinys nebūtų pašalintas ir šiuo požiūriu saviraiškos teisė nebūtų ribojama.

Šios idėjos kontekste atskirai taip pat būtų galima atkreipti dėmesį į Tomo Lino Šepečio atliktą tyrimą dėl kūrinių naudojimo parodijos tikslais teisinės apsaugos turinio sklaidos platformose Europos Sąjungoje. Atlikęs išsamią parodijos išimties analizę, autorius siūlo nustatyti parodijos, karikatūros, pastišo turinio nustatymo taisykles, pagal kurias informacija galėtų būti laikoma teisėta, jeigu atgaminamas, prieglobos paslaugų teikėjo algoritminio turinio atpažinimo įrankio sistemoje kaupiamas išimtinėmis autorių teisėmis saugomas turinys sudaro ne daugiau kaip 50 procentų šios informacijos (Šepetys, 2024, p. 186).

Panašios idėjos galėtų būti tikslingai pritaikomos ir naujai mažo naudojimo išimčiai nustatyti. Iš tiesų, mažo naudojimo išimties kontekste netgi konceptualiai kiek lengviau būtų galima pateisinti 50 procentų originalios informacijos ribą nei parodijos, karikatūros, pastišo atveju. Remiantis nuoseklia ESTT ir LAT praktika (**2.2.3.** dalis), parodijai nėra keliamas būtent 50 procentų kiekybinis reikalavimas, pagal kurį pirminis kūrinys galėtų būti naudojamas kartu su išvestinio (parodija esančio) kūrinio

[142] Dėl šio pasiūlymo vertinimo žr. Leistner, 2022, p. 917, 918.

dalimi, kuri neperžengia minėtos ribos. Parodija gali būti sudaryta ir iš daugiau nei 50 procentų pirminio kūrinio[143]. Ši riba galėtų kiek lengviau (neneigiant minėto autoriaus pasiūlymo vertės) būti pateisinama mažo naudojimo išimties atveju – būtent ne daugiau kaip pusė pirminio kūrinio galėtų būti panaudojama išvestiniam kūriniui sukurti, kad jos naudojimas vis dar būtų laikomas „mažu“. Nustačius aukštesnę ribą, pirminio kūrinio dalys sudarytų didžiausią dalį išvestinio kūrinio, todėl ir tokio naudojimo kvalifikavimas „mažos“ kūrinio dalies naudojimu nebegalėtų būti pateisinamas. Panašus 50 procentų orientyras nustatytas ir jau aptartame Vokietijos prezumpcijų modelyje, paremtame „mažo naudojimo“ koncepcija.

Be to, svarbu, kad mažo naudojimo išimčiai būtų reikšmingi vien kiekybiniai kriterijai (nedidelės apimties naudojimas, 50 procentų kitų kūrinių naudojimo ribos nustatymas). Atitinkamai, liktų daug mažesnis poreikis numatyti papildomas teisėtų interesų apsaugos garantijas dėl atvejų, kai automatinės filtravimo priemonės pagal vien kiekybinius kriterijus klaidingai atpažintų parodijos, karikatūros, pastišo, citavimo atvejus, nes negalėtų identifikuoti kokybinių šių išimčių elementų (humoro, kritikos, stiliaus imitacijos, komentuojamojo pobūdžio ir kt.). „Mažam naudojimui“ šie kokybiniai elementai tiesiog nebebūtų reikšmingi, tad šios išimties nustatymas algoritminio atpažinimo poreikiams juo labiau galėtų būti pateisinamas[144].

Žinoma, net ir įtvirtinus šią išimtį ir padarius algoritmų naudojimą efektyvesnį, tai nebūtų visiškas saviraiškos laisvės ribojimo problemos sprendimas. Dalis vartotojų sukurto turinio, kuri panaudotų didesnes nei pagal išimtį numatytas kitų kūrinių dalis, vis tiek galėtų būti pašalinama kaip neteisėta. Todėl reikėtų pripažinti, kad kiek platesnės vartotojų kuriamo turinio išimties įtvirtinimas vartotojų interesų požiūriu galėtų būti labiau

---

[143] Tiesa, minėtas autorius neteigia, kad parodija apskritai gali būti nustatyta tik kai yra naudojama ne daugiau nei 50 procentų pirminio kūrinio (minėtas pasiūlymas labiau orientuotas į procedūrinį algoritminių priemonių taikymo palengvinimą, numatant galimybes nešalinti ir daugiau nei 50 procentų naudojančių turinio vienetų). Iš tiesų, autoriaus siūlymu, tais atvejais, kai atgaminamas, prieglobos paslaugų teikėjo algoritminio turinio atpažinimo įrankio sistemoje kaupiamas išimtinių autorių teisių saugomas turinys sudaro daugiau kaip 50 procentų turinio vieneto, prieglobos paslaugų teikėjas privalo užtikrinti, jog dėl turinio vieneto padarymo viešai prieinamo teisėtumo, atsižvelgiant į Informacinės visuomenės direktyvos 5 str. 3 d. k p., per protingą terminą priimamas sprendimas pasitelkiant ne vien automatizuotas priemones (*Ibidem*)).

[144] Vis dėlto, net ir nustačius naują išimtį, manytina, anksčiau aptartas (**2.2.3.** dalis) prezumpcijų modelis liktų aktualus bent ta apimtimi, kuria yra nustatyta turinio, esančio parodija, karikatūra, pastišu, citata, pažymėjimo teisėtu galimybė, atvejams, kai šių išimčių tikslams būtų naudojamos didesnės, nei apimtų „mažo naudojimo“ išimtis, kūrinių dalys.

pageidautinas pokytis (su sąlyga, kad jis neturėtų esminio poveikio pirminių kūrinių naudojimui ir rinkai), norint užtikrinti didenę informacijos sklaidos laisvės apsaugą internete.

3.2. Prekių ženklų suteikiamų teisių pažeidimai

Be autorių ir gretutinių teisių pažeidimų, kita itin gausi internetu atliekamų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų rūšis yra prekių ženklų suteikiamų teisių pažeidimai[145]. Panašiai kaip autorių ir gretutinių teisių atveju šie pažeidimai dažniausiai būna inicijuojami ne pačių interneto tarpininkų, o trečiųjų asmenų – tarpininkų paslaugų naudotojų. Tuo atveju, jeigu tarpininkai patys inicijuoja kitiems asmenims priklausančių prekių ženklų naudojimo veiksmus, pvz., elektroninėse prekyvietėse pateikia pasiūlymų įsigyti neteisėtai žymeniu pažymėtas prekes, tokie subjektai nėra laikomi tarpininkavimo paslaugų teikėjais ir gali būti sulyginami su kitais prekių ženklų suteikiamų teisių pažeidėjais. Tačiau, lygiai taip pat kaip ir autorių teisių atveju, kai tarpininkai patys pažeidimų neinicijuoja, o tai atlieka jų paslaugų gavėjai, tarpininkų veiksmų kvalifikavimas gali pasirodyti daug sudėtingesnis.

Tokių atvejų analizę reikėtų pradėti primenant, kad, pagal bendrą taisyklę, prekių ženklo savininkas turi teisę uždrausti kitiems asmenims, neturintiems jo sutikimo, vykdant komercinę veiklą naudoti bet kokį žymenį prekėms ar paslaugoms žymėti, kai žymuo yra tapatus ženklui ir juo žymimos prekės ar paslaugos yra tapačios toms prekėms ar paslaugoms, kurioms ženklas yra įregistruotas; arba žymuo yra tapatus ženklui ar į jį panašus ir juo žymimos prekės ar paslaugos yra tapačios prekėms ar paslaugoms, kurioms ženklas yra įregistruotas, arba į jas panašios, jeigu yra tikimybė suklaidinti dalį visuomenės. Ši taisyklė įtvirtinta tiek TRIPS sutarties 16 str. 1 d., tiek ES prekių ženklo reglamento 9 str. 2 d. a ir b p., tiek Prekių ženklų direktyvos 10 str. 2 d. a ir b p., tiek PŽĮ 14 str. 2 d. 1 ir 2 punktuose. ES prekių ženklo reglamente, Prekių ženklų direktyvoje bei PŽĮ taip pat numatyta, kad prekių ženklo savininkas turi teisę leisti arba drausti kitam asmeniui naudoti tapatų ar panašų žymenį į reputaciją turintį prekių ženklą netapačioms ir nepanašioms prekėms (paslaugoms), jeigu be tinkamos priežasties nesąžiningai pasinaudojama ženklo pranašumais, pažeidžiamas skiriamasis

[145] Šis disertacijos skyrius paremtas straipsniu *Elektroninių prekyviečių valdytojų civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus* (Drakšas, 2024).

ženklo požymis arba pakenkiama ženklo reputacijai[146] (PŽĮ 14 str. 2 d. 3 p.; Prekių ženklų direktyvos 10 str. 2 d. c p.; ES prekių ženklo reglamento 9 str. 2 d. c p.)[147].

Nurodytas prekių ženklo savininko teises pažeidus ir tam tikrą žymenį naudojant be prekių ženklo savininko sutikimo, iš pažeidėjo gali būti reikalaujama, *inter alia*, atlyginti patirtą žalą (gali būti taikoma civilinė atsakomybė) (PŽĮ 75 str.). Kaip ir minėta, kai prekių ženklas (kaip ir kiekvienas kitas intelektinės nuosavybės objektas) yra naudojamas pačių tarpininkų, šiems subjektams gali būti taikoma civilinė atsakomybė už tiesioginį teisių į prekių ženklą pažeidimą, kol ženklą naudojant vien

---

[146] Be to, jeigu ženklas yra plačiai žinomas (tai gimininga, tačiau ne tapati kategorija reputaciją turintiems ženklams), plačiai žinomo ženklo savininkas turi teisę uždrausti kitiems asmenims be jo sutikimo naudoti pramoninėje ar komercinėje veikloje bet kurį žymenį, kurį galima palaikyti plačiai žinomo ženklo atgaminiu, imitacija ar vertimu ir kuris: 1) gali suklaidinti dėl tapačių ar panašių prekių ar paslaugų, kurioms plačiai žinomas ženklas naudojamas; 2) gali suklaidinti, nes tuo žymeniu pažymėtas netapačias ir nepanašias prekes ar paslaugas galima susieti su tomis prekėmis ar paslaugomis, kurios žymimos plačiai žinomu ženklu, ir dėl to gali būti pažeistos registruoto plačiai žinomo ženklo savininko teisės (PŽĮ 14 str. 7 d.; TRIPS 16 str. 2 d., 3 d.; Paryžiaus konvencijos 6*bis* str.).

[147] Nurodytas prekių ženklų savininkų teisių turinys atitinkamai suponuoja, kad prekių ženklų suteikiamų teisių pažeidimų nustatymą sudaro kelios savarankiškos, tačiau susijusios stadijos: 1) ženklo naudojimo komercinėje veikloje nustatymas; 2) ženklo reputacijos atitinkamoje teritorijoje arba buvimo plačiai žinomu nustatymas (aktualu reputaciją turintiems / plačiai žinomiems ženklams); 3) ženklo tapatumo arba panašumo į saugomą ankstesnį prekių ženklą nustatymas; 4) ženklu žymimų prekių arba paslaugų tapatumo arba panašumo į prekes ir paslaugas, kurioms registruotas ženklas (naudojamas plačiai žinomas ženklas), nustatymas (šio vertinimo nebūtina atlikti kai ankstesnis prekių ženklas turi reputaciją Lietuvos Respublikoje arba, ES prekių ženklo atveju, ankstesnis prekių ženklas turi reputaciją ES; jo taip pat nebūtina atlikti, kai žymuo gali suklaidinti, nes tuo žymeniu pažymėtas netapačias ir nepanašias prekes ar paslaugas galima susieti su tomis prekėmis ar paslaugomis, kurios žymimos plačiai žinomu ženklu, ir dėl to gali būti pažeistos registruoto plačiai žinomo ženklo savininko teisės (PŽĮ 14 str. 7 d. 2 p.)); 5) tikimybės suklaidinti dalį visuomenės nustatymas (tikimybė suklaidinti dalį visuomenės preziumuojama, kai ženklas tapatus ankstesniam prekių ženklui ir juo žymimos prekės ir paslaugos yra tapačios ankstesniu prekių ženklu žymimoms prekėms ir paslaugoms (TRIPS 16 str. 1 d.); tikimybės suklaidinti visuomenę nustatymas neatliekamas, kai ankstesnis prekių ženklas turi reputaciją); 6) nesąžiningo pasinaudojimo ankstesnio prekių ženklo pranašumais ir (ar) ankstesnio prekių ženklo skiriamojo požymio pažeidimo ir (arba) pakenkimo ženklo reputacijai nustatymas (taikomas reputaciją turinčių prekių ženklų atveju). Tarpininkų atsakomybės kontekste 2–6 stadijos niekuo neišsiskiria iš kitų prekių ženklų suteikiamų teisių pažeidimų vertinimo ir atskirai čia nebus analizuojamos, tačiau, kaip galima matyti toliau, iš dalies turėtų būti turimos omenyje net ir vertinant pirmąją pažeidimo nustatymo stadiją.

tretiesiems asmenims (antai elektroninėje prekyvietėje savo prekių ar paslaugų pasiūlymus pateikiantiems pardavėjams), būtų galima kalbėti apie interneto tarpininkų civilinę atsakomybę kitais pagrindais.

Atitinkamai, iš esmės pagrindinis klausimas, siekiant nustatyti civilinės atsakomybės už tiesioginį teisių į prekių ženklą pažeidimą bei atsakomybės už kitus tarpininkams keliamus reikalavimus ribas, šiame kontekste yra tai, kas gali būti laikoma tarpininkų atliekamu prekių ženklo naudojimu komercinėje veikloje.

3.2.1. Tarpininko aktyvumas naudojant ženklą

Iš karto reikia pabrėžti, kad pati „naudojimo“ sąvoka tiesiogiai nėra atskleista nei TRIPS sutartyje, nei PŽĮ, Prekių ženklų direktyvoje ar ES prekių ženklo reglamente. Nors PŽĮ, Prekių ženklų direktyvoje ir ES prekių ženklo reglamente yra pateikiamas sąrašas veiksmų, kurie galėtų būti uždrausti remiantis išimtinėmis prekių ženklo savininko teisėmis (ženklo savininkas turi teisę uždrausti, *inter alia*, žymeniu žymėti prekes ar jų pakuotę, siūlyti žymeniu pažymėtas prekes, išleisti jas į rinką ar tais tikslais sandėliuoti arba siūlyti ar teikti žymeniu pažymėtas paslaugas, importuoti ar eksportuoti žymeniu pažymėtas prekes (ES prekių ženklo reglamento 9 str. 3 d., Prekių ženklų direktyvos 10 str. 3 d., PŽĮ 14 str. 3 d.)), detaliau šių veiksmų turinys nėra atskleidžiamas. Nepaisant to, ESTT yra nurodęs, kad, atsižvelgiant į tai, kad ES teisės aktų nuostatose, numatančiose prekių ženklo suteikiamas teises, minimi tik aktyvūs trečiojo asmens veiksmai, kurie gali pažeisti prekių ženklo savininko teises, ir į tai, kad faktiškai tik kontroliuojantis tam tikrus veiksmus asmuo gali nutraukti tokį prekių ženklo naudojimą (negalimumo reikalauti neįmanomo principas), pats „naudojimas“ reiškia *aktyvų* trečiojo asmens elgesį ir tiesioginę ar netiesioginę veiksmo, kuriuo pasireiškia naudojimas, *kontrolę* (be kita ko, žr. 2016 m. kovo 3 d. ESTT sprendimo byloje *Daimler*... 39–42 p., taip pat 2020 m. liepos 2 d. ESTT sprendimo byloje *mk advokaten*... 23 p.). ESTT prekių ženklo „naudojimo“ kontekste taip pat yra pažymėjęs, kad tai, jog trečiasis asmuo naudoja savininko prekių ženklui tapatų ar panašų į jį žymenį, bent jau reiškia, kad trečiasis asmuo naudoja žymenį pateikdamas *savo komercinį pranešimą* (2010 m. kovo 23 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Google France*... 56 p.). Vadovaudamasis nurodyta „naudojimo“ samprata, ESTT savo praktikoje yra išskyręs atvejus, kai tarpininkai yra

nelaikomi kaip „naudojantys“ jiems nepriklausantį prekių ženklą, nors tai potencialiai galėtų atlikti jų paslaugų gavėjai:[148]

1) tarpininkai (elektroninės prekyvietės operatoriai) teikia paslaugą, kurią sudaro klientams suteikiama galimybė rodyti žymenį elektroninėje prekyvietėje skelbiamuose pasiūlymuose[149] (2011 m. liepos 12 d. ESTT sprendimas byloje *L'Oréal*...);

2) nuorodų paslaugos internete teikėjas išsaugo kaip raktinį žodį prekių ženklui tapatų žymenį ir organizuoja skelbimų rodymą pasinaudodamas juo (2010 m. kovo 23 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Google France*...);

3) tarpininkai (ar kiti asmenys) trečiojo asmens prašymu sandėliuoja prekes, kuriomis pažeidžiamos teisės į prekių ženklą, neturėdami tikslo patys pateikti jų į rinką ir nežinodami apie tokį pažeidimą (2020 m. balandžio 2 d. ESTT sprendimas byloje *Coty Germany*...). Tiesa, šiuo atveju reikėtų pabrėžti, kad sutiktina su doktrinoje nurodyta nuomone, kad kvalifikavimas, ar elektroninės prekyvietės veikloje naudojamas prekių ženklas, turėtų priklausyti vien nuo to, ar tokia prekyvietė atlieka kokius nors prekių pateikimo rinkai veiksmus, o tai, ar ji žinojo apie teisių į prekių ženklus pažeidimą, galėtų turėti reikšmės ne sprendžiant prekių ženklo naudojimo klausimą, o nebent prisidėjimą prie pažeidimo darymo, t. y. kokią atsakomybę taikyti ar netaikyti (Mizaras, 2020). Ši išvada darytina atsižvelgus į pirmiau pateiktą prekių ženklų „naudojimo“ sampratą, suteikiančią reikšmę vien prekių ženklo kontrolei bei elgesį jo atžvilgiu, tačiau ne žinojimui apie tai, ar ženklas naudojamas teisėtai ar neteisėtai (kas galėtų būti reikšminga, sprendžiant atsakomybės, tačiau ne paties naudojimo, kuris gali būti tiek teisėtas, tiek neteisėtas, klausimą). Iš esmės tokiam aiškinimui galėtų būti *mutatis mutandis* taikomi ir argumentai, išreikšti vertinant viešo paskelbimo teisės sampratą autorių teisių atveju – prekių ženklų, kaip ir kūrinių, naudojimo samprata tarpininkų kontekste turėtų būti labiausiai paremta objektyviaisiais elementais, o ne tarpininkų sąmoningumu ar žiniomis, kurie yra nebūdingi naudojimo sampratos koncepcijai, tačiau dažniau aptinkami

---

[148] Kaip ir nurodoma toliau, plačiausiai prekių ženklo naudojimo samprata buvo nagrinėta ir jos atskleidimas labiausiai aktualus elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybės kontekste.

[149] Tačiau pabrėžtina, kad, remiantis ESTT šioje byloje pateiktu vertinimu, prekių ženklo savininkas gali uždrausti elektroninės prekyvietės operatoriui naudojant šiam prekių ženklui tapatų raktinį žodį, kuris buvo šio operatoriaus pasirinktas pasinaudojus nuorodos teikimo paslauga internete, reklamuoti šioje prekyvietėje siūlomas šiuo prekių ženklu žymimas prekes, kai iš reklamos pakankamai informuotas ir protingai pastabus interneto naudotojas negali arba tik sunkiai gali suprasti, ar šios prekės pagamintos prekių ženklo savininko arba su juo ekonomiškai susijusios įmonės, ar, priešingai, trečiojo asmens (*Ibidem*).

vertinant netiesioginės atsakomybės sąlygų turinį. Apie tai, kad prekių ženklų suteikiamų teisių pažeidimų vertinimas turėtų būti siejamas su *objektyviais* kriterijais, tiesiogiai yra pasisakęs ir pats ESTT (2020 m. balandžio 30 d. ESTT sprendimas byloje *A prieš B*..., 22 p.), todėl nesuprantama, kodėl ši įžvalga nebuvo pritaikyta ir 2020 m. balandžio 2 d. ESTT sprendimo byloje *Coty Germany* atveju;

4) atvejais, kai tarpininkų veikla susijusi su hibridinėmis prekyvietėmis[150], šių prekyviečių valdytojai nelaikomi naudojantys prekių ženklą, kai prekyvietėje tretieji pardavėjai be šio prekių ženklo savininko sutikimo siūlo tokias šiuo žymeniu paženklintas prekes, jeigu *pakankamai informuotas ir protingai pastabus šios svetainės naudotojas* neįžvelgia ryšio tarp šio valdytojo teikiamų paslaugų ir neteisėtai naudojamo žymens, o taip yra, be kita ko, tada, kai tokiam naudotojui negali kilti įspūdis, kad pats minėtas valdytojas savo vardu ir naudai prekiauja nurodytu žymeniu paženklintomis prekėmis (2022 m. gruodžio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Christian Louboutin*...). Šiuo klausimu svarbu tai, ar šis valdytojas taiko vienodą savo interneto svetainėje skelbiamų pasiūlymų pateikimo būdą, kai kartu rodomi skelbimai apie jo vardu ir naudai parduodamas prekes ir apie trečiųjų pardavėjų siūlomas prekes, taip pat tai, ar visuose šiuose skelbimuose rodomas šio tarpininko turimas žinomo platintojo logotipas ir ar tretiesiems pardavėjams parduodant nagrinėjamu žymeniu paženklintas prekes jis jiems teikia papildomas paslaugas, kaip antai šių prekių sandėliavimą ir siuntimą (*Ibidem*)[151].

---

[150] Elektroninės prekyvietės organizuojamos hibridiniu (mišriuoju) principu, kai elektroninėje prekyvietėje siūlomos tiek pačios prekyvietės valdytojo prekės ir paslaugos, tiek trečiųjų šalių prekės ir paslaugos (pvz., „Amazon“). Elektroninės prekyvietės organizuojamos grynojo modelio (angl. *pure play marketplace*) principu, kai prekyvietėse siūlomos išskirtinai tik trečiųjų asmenų prekės ir paslaugos, valdytojams atliekant tik tarpininkavimo ar prekiavimo platformos suteikimo paslaugas.

[151] ESTT savo praktikoje yra paminėjęs ir kitus prekių ženklo „naudojimo“ nebuvimo atvejus (kurie nebūtinai tiesiogiai susiję su interneto tarpininkais). Kaip antai, ESTT vertinimu, paslaugos teikėjas, kuris pagal užsakymą trečiojo asmens pavedimu pripildo to trečiojo asmens pateiktas pakuotes, kurias tas asmuo anksčiau paženklino žymeniu, saugomu kaip prekių ženklui tapatus ar panašus į jį žymuo, pats nenaudoja žymens (2011 m. gruodžio 15 d. ESTT sprendimas byloje *Frisdranken Industrie Winters*...). Taip pat trečioji šalis, nurodyta internete paskelbtame skelbime, kuriame yra žymuo, tapatus prekės ženklui arba į jį toks panašus, kad sudaromas įspūdis, jog tarp šios trečiosios šalies ir prekių ženklo savininko yra komerciniai santykiai, nesinaudoja šiuo žymeniu, kuriuo prekių ženklo savininkas gali uždrausti naudotis, jeigu skelbimą paskelbė ne ši trečioji šalis ar jis paskelbtas ne jos vardu arba kai šį skelbimą paskelbė ši trečioji šalis ar jis paskelbtas jos vardu su savininko sutikimu, jeigu ši trečioji šalis aiškiai

Nors prie pastarosios pozicijos dar detaliau bus sugrįžta kiek toliau, apibendrinant šiuos sprendimus būtų galima teigti, kad, siekiant nustatyti, ar buvo atliktas prekių ženklo „naudojimas“, iš esmės būtina nustatyti, kad tarpininkas naudoja tokį žymenį (ženklą) taip, kad atsiranda akivaizdus ryšys tarp minėto žymens ir juo pažymėtų prekių bei paslaugų bei paties tarpininko veiklos (teikiamų paslaugų, pvz., elektroninės prekyvietės). Kai tarpininkas prekių ar paslaugų platinimo kontekste užima tik neutralų vaidmenį atlikdamas technines funkcijas (pvz., tik suteikia platformą tretiesiems asmenims pateikti savo prekių ir paslaugų, pažymėtų atitinkamu žymeniu, pasiūlymus ir pan.), jis neturėtų būti laikomas naudojančiu trečiojo asmens siūlomas prekes ar paslaugas žymintį prekių ženklą. Atitinkamai, tuo atveju, kai tarpininko komunikacija yra skirta siūlyti jo, kaip *tarpininko* paslaugas (pvz., komunikacija siūloma naudoti elektroninę prekyvietę ir naudotojams suteikiamas galimybes joje apsipirkti, tokios komunikacijos nesiejant su kitų asmenų ženklais ar prekių / paslaugų pasiūlymais), o ne jo, kaip šių prekių ir paslaugų tiekėjo (pardavėjo), paslaugas (taip pat nereklamuojant kitų asmenų prekių / paslaugų), jis gali būti laikomas atliekančiu vien neutralią, su prekių ar paslaugų tiekimu rinkai tiesiogiai nesusijusią funkciją ir negalėtų būti laikomas naudojančiu tam tikrą prekių ženklą. Atsižvelgiant į tai, pagrindinis principas kvalifikuojant atskirus veiksmus turėtų būti *ryšys tarp šių tarpininko veiksmų bei konkretaus žymens ir juo žymimų prekių ir paslaugų*. Kuo šis ryšys yra glaudesnis ir kuo aktyviau tarpininkas įsitraukia į prekių ir paslaugų tiekimą rinkai, tuo užtikrinčiau galima teigti, kad pats tarpininkas naudoja tam tikrą prekių ženklą bei atitinkamai jam gali būti taikoma civilinė atsakomybė. Tai galėtų pasireikšti tiek prekių ar paslaugų pirkimo–pardavimo kontrole, tiek savarankiška trečiajam asmeniui priklausančiu prekių ženklu pažymėtų prekių ir paslaugų reklama, tiek kitais veiksmais išreikštu interesu, jog šios prekės ir paslaugos būtų patiektos rinkai. Tokio ryšio nenustačius, būtų galima potencialiai kalbėti tik apie kitus interneto tarpininkų atsakomybės pagrindus, kurie turėtų būti nustatomi savarankiškai.

---

pareikalavo šios interneto svetainės valdytojo, kuriam buvo pateikusi užsakymą dėl skelbimo, jį pašalinti arba nebeminėti jame nurodyto prekių ženklo (2016 m. kovo 3 d. ESTT sprendimas byloje *Daimler*...). Atskirai paminėtina ir tai, kad prekybos veiklą vykdantis asmuo, kuris užsakė paskelbti interneto svetainėje skelbimą, pažeidžiantį kito asmens teises į prekių ženklą, nenaudoja šiam prekių ženklui tapataus žymens, kai kitų interneto svetainių valdytojai perima šį skelbimą ir savo iniciatyva ir savo vardu paskelbia jį šiose kitose interneto svetainėse (2020 m. liepos 2 d. ESTT sprendimas byloje *mk advokaten*...). Dėl ženklo (ne)naudojimo klausimų, kai prekės sandėliuojamos, taip pat žr. 2015 m. liepos 16 d. ESTT sprendimo byloje *TOP Logistics*... 40–45 p.

3.2.2. Pakankamai informuoto ir protingai pastabaus naudotojo vertinimo reikšmė

Iš visų aptartų ESTT pozicijų daugiausia klausimų galėtų kelti byloje *Christian Louboutin* pateiktas vertinimas, kuris prekių ženklų naudojimo kvalifikavimą iš esmės susieja su pakankamai informuoto ir protingai pastabaus svetainės naudotojo perspektyva, tokiu būdu įvesdamas naują atskaitos tašką, siekiant nustatyti, ar tam tikrą prekių ženklą prekyvietės valdytojas naudojo pats, ar tai atliko tik tretieji asmenys, kurie naudojasi prekyvietės valdytojo paslaugomis.

Eleonoros Rosati teigimu, toks vertinimas gali būti sutiktas kiek kritiškai (Rosati, 2022). Reikėtų prisiminti, kad yra kelios savarankiškos prekių ženklų savininko teisių pažeidimo nustatymo stadijos, *inter alia*, tam tikro prekių ženklo „naudojimo“ nustatymo ir poveikio šio prekių ženklo funkcijai (pasireiškiančio, pvz., visuomenės suklaidinimo tikimybe) vertinimo. Kaip pažymi E. Rosati, būtent pastarosios stadijos metu naudotojo (vartotojo) nuomonė ir turėtų būti reikšminga, kol pirmojoje stadijoje naudotojo (vartotojo) perspektyva įprastai neturi esminės reikšmės (Rosati, 2022, p. 9). Kitaip tariant, prekių ženklų teisėje „naudojimui“ nustatyti naudotojui (vartotojui) sukeliamo įspūdžio standartas yra nebūdingas bei yra „pasiskolinamas“ iš visiškai kitos, savarankiškos pažeidimo nustatymo stadijos, kuri neturėtų būti sujungiama į vieną stadiją kartu su naudojimo nustatymu[152]. Toks šių stadijų sujungimas galimai išardo bendrą vertinimo struktūrą bei visiškai pakeičia prekių ženklo naudojimo sampratą, kuri

[152] Tai pripažino ir Generalinis advokatas Maciej Szpunar, nurodydamas, kad „klausimas, ar prekyvietės valdytojas naudoja prekių ženklą, ir klausimas, ar toks naudojimas gali pažeisti vieną iš prekių ženklo funkcijų, yra du skirtingi klausimai. Analizuojant antrąjį klausimą koncentruojamasi į aptariamu žymeniu pažymėtą prekę ar paslaugą, siekiant nustatyti, ar pakankamai informuotas ir protingai pastabus vartotojas galėtų klaidingai manyti, kad šis žymuo yra prekių ženklo savininko. O analizuojant pirmąjį klausimą reikia nagrinėti ne aptariamu žymeniu pažymėtą prekę ar paslaugą, bet tik valdytojo komercinį pranešimą, siekiant nustatyti, ar platformos naudotojai aptariamą žymenį suvokia taip, kad šis valdytojas tiesiogiai jį naudoja, vykdydamas savo veiklą. Be to, šios dvi analizės grindžiamos skirtinga logika. Vienos iš prekių ženklo funkcijų, visų pirma jo kilmės nurodymo funkcijos, pažeidimo klausimas apima apsauginį aspektą, susijusį ne tik su prekių ženklo savininko teisėmis, bet ir su vartotojų interesais O klausimas dėl prekių ženklo naudojimo nustatymo susijęs tik su santykiais tarp aptariamo prekių ženklo savininko ir nurodomo pažeidėjo, nes siekiama nustatyti, ar šis trečiasis asmuo savo veiksmais naudojasi išimtine prekių ženklo savininko prerogatyva“ (2022 m. birželio 2 d. Generalinio advokato M. Szpunar išvados sujungtose bylose *Christian Louboutin*... 64–66 p.).

anksčiau vertinta visiškai atskirai nuo poveikio ženklo funkcijai – naudojimas iki *Christian Louboutin* bylos sprendimo galėjo būti nustatomas, nepaisant to, ar visuomenė galėtų būti suklaidinta dėl ženklo naudojimo. Be to, kaip minėta, ankstesnėje savo praktikoje ESTT yra nurodęs, kad prekių ženklo suteikiamų teisių pažeidimų vertinamas turi būti siejamas su *objektyviais* kriterijais (2020 m. balandžio 30 d. ESTT sprendimo byloje *A prieš B...*, 22 p.; E. Rosati taip pat atkreipia dėmesį į šį argumentą). Jeigu jie būtų suprasti kaip kriterijai, kurie turėtų būti nustatomi nepriklausant nuo paties tarpininko arba kokio nors išorinio subjekto (paslaugų naudotojo) vertinimo (net ir turint omenyje, kad šis pakankamai informuotas ir protingai pastabus naudotojas tėra teisinė konstrukcija, kuri nėra siejama su konkrečių naudotojų vertinimu), būtų galima teigti, kad pakankamai informuoto ir protingo naudotojo perspektyvos įvedimas nukrypsta nuo tokio aiškinimo. Šiuo požiūriu galėtų būti teigiama, kad „naudojimo“ veiksmų kvalifikavimas daugiausiai turėtų būti siejamas su pačių veiksmų esmės (jų faktinio / objektyvaus pobūdžio) įvertinimu, tačiau ne išorinio standarto (naudotojo perspektyvos) taikymu.

Šių pastabų pareiškimas yra reikšmingas praktiniu požiūriu, nes, atmetus naudotojui (vartotojui) sudaromą įspūdį, kaip prekių ženklo naudojimo nustatymo atskaitos tašką, bei elektroninių prekyviečių veiksmus vertinant objektyviai, tokie veiksmai, kaip pačios prekyvietės valdytojų skelbimų bei trečiųjų asmenų skelbimų pateikimas kartu (pagal tam tikras nuorodas) galėtų būti aiškinami kaip paprastas prekyvietės optimizavimas ar kuravimas, labiau primenantis ne aktyvius prekyvietės veiksmus, o neutralias ar technines funkcijas, susijusias su pačios prekyvietės palaikymu. Tačiau įtraukus pakankamai informuoto ir protingai pastabaus naudotojo perspektyvos kriterijų, tokie veiksmai galėtų būti laikomi ženklo naudojimu, jeigu šiam naudotojui kyla įspūdis, kad pati prekyvietė teikia prekių ar paslaugų, pažymėtų tam tikru prekių ženklu, siūlymus (tam, tiesa, reikėtų įvertinti ir kitus ESTT nurodytus kriterijus, pavyzdžiui, ar visuose skelbimuose rodomas tarpininko turimas žinomo platintojo logotipas ir ar tretiesiems pardavėjams parduodant nagrinėjamu žymeniu paženklintas prekes jis jiems teikia papildomas paslaugas, kaip antai šių prekių sandėliavimą ir siuntimą).

Vis dėlto, manytina, kad yra ir svarių argumentų, kodėl tokio pakankamai informuotam ir protingai pastabiam naudotojui sukeliamo įvaizdžio kriterijaus įtraukimas galėtų būti pateisinamas. Pirma, pabrėžtina, kad tokio standarto pasitelkimas gali atrodyti natūralus, atsižvelgiant į tai, kad, bent elektroninių prekyviečių atveju, vienas iš svarbiausių kriterijų nustatant ženklo naudojimą yra komercinės komunikacijos (komercinio pranešimo) pobūdis ir turinys, kuriam savaime ypač reikšminga yra tai, kokiems

adresatams ši komunikacija skiriama. Kitaip tariant, pati komercinės komunikacijos sąvoka suponuoja, kad yra reikšminga kalbėti tiek apie šios komunikacijos iniciatorių – elektroninės prekyvietės valdytoją (tarpininką), tiek apie jos adresatą – elektroninės prekyvietės (tarpininko) paslaugų naudotoją. Todėl bent šiame kontekste atrodo logiška pasitelkti pakankamai informuoto ir protingai pastabaus elektroninių prekyviečių naudotojo standartą, kuris aiškiai gali padėti atsakyti, ar tam tikru atveju galėtų būti suformuotas ryšys tarp tam tikro žymens ir juo žymimų prekių bei paslaugų ir prekyvietės valdytojo veiklos (šiam ryšiui nustatyti vertinant minėtam adresatui skirtą komunikaciją). Antra, kaip savo išvadoje paaiškina GA Maciej Szpunar, tai, kad ESTT ankstesnėse bylose tiesiogiai netaikydavo pakankamai informuoto ir protingai pastabaus naudotojo standarto „naudojimui“ nustatyti, nereiškia, kad jis nėra aktualus ar neatitinka prieš tai buvusių išaiškinimų (iš tiesų, kaip pademonstruoja GA, tokio kriterijaus taikymas galėtų būti inkorporuotas į buvusių sprendimų argumentaciją, kai jis gali būti aktualus tų bylų aplinkybių kontekste) (2022 m. birželio 2 d. GA M. Szpunar išvados sujungtose bylose *Christian Louboutin*... 68–72 p.). Panašius argumentus pasitelkė ir pats ESTT (2022 m. gruodžio 22 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Christian Louboutin*... 44 p. ir toliau). Trečia, jau minėtas *objektyvių kriterijų* vertinimas galėtų apimti ir pakankamai informuoto ir protingai pastabaus naudotojo standarto taikymą, kuris yra siejamas su bendru išorinio atskaitos taško nustatymu. Šiame kontekste objektyvieji kriterijai galėtų būti suvokti kaip bet kokie nuo paties tarpininko vertinimo ar sąmoningumo (žinių) nepriklausantys kriterijai, galintys apimti ir paslaugų naudotojo perspektyvą, galimą suprasti kaip tam tikrą objektyvų ir bendrai taikomą standartą. Tokiu būdu aiškinant objektyvumą, jį iš esmės sudarytų tik išoriniai (nuo tarpininkų vertinimo nepriklausomi) ir šia prasme nuo subjektyvių elementų atskirti kriterijai. Kadangi pakankamai informuotas ir protingai pastabus naudotojas turi būti suprastas kaip teisinė konstrukcija, kuri nėra priklausoma nuo konkrečių naudotojų suklaidinimo atvejų, šio kriterijaus taikymas atitinkamai būtų vertinamas ne kaip subjektyvusis kriterijus. Remiantis tokiu požiūriu, manytina, kad aptarto standarto pasitelkimas galėtų atrodyti bent iš dalies pagrįstas.

3.2.3. Tiesioginė atsakomybė, žinant ar turint žinoti, kad ženklą tarpininko paslaugų gavėjai neteisėtai naudoja pasitelkdami tarpininkų paslaugas, tačiau nedelsiant nešalinant ar neapribojant šį ženklą perteikiančios informacijos

Baigiant su prekių ženklų sampratos vertinimu ESTT praktikoje susijusią analizę, atskirai šioje dalyje reikėtų pabrėžti, kad, lyginant ESTT išplėtotą prekių ženklų naudojimo sampratą su autorių teisėje pateikiama viešo paskelbimo samprata, prekių ženklų naudojimas ESTT yra (bent jau iki šiol) suprantamas siauriau. Ryškiausias šių sampratų skirtumas – prekių ženklo naudojimo koncepcijos netaikymas atvejams, kai tarpininkai žino ar turi žinoti, kad ženklą tarpininko paslaugų gavėjai naudoja pasitelkdami tarpininkų paslaugas, tačiau tarpininkai nedelsdami nešalina ar neapriboja šį ženklą perteikiančios informacijos (skelbimo). Nors, manytina, kad hipotetiškai ir galėtų būti pateikiamas platus aiškinimas, kad tarpininkas, sužinojęs apie neteisėtą ženklo naudojimą, tačiau nesiimdamas veiksmų panaikinti tokį pažeidimą, tampa *aktyvus* ir nebegali būti laikomas vien neutralaus, techninio pobūdžio paslaugas teikiančiu tarpininku (taigi, tampa tiesioginiu teisių į prekių ženklą pažeidėju), toks aiškinimas konceptualiai būtų ydingas ir, manytina, neturėtų būti taikomas iškilus tokiam klausimui[153].

Siekiant pagrįsti šį teiginį reikėtų pabrėžti, kad, pirma, bent jau tuo atveju, jeigu būtų vertinama hibridinių prekyviečių veikla, manytina, kad pagrindinis vertinamasis kriterijus „naudojimui“ nustatyti vis tiek turėtų išlikti minėtas pakankamai informuotam ir protingai pastabiam naudotojui dėl „naudojimo“ sukeliamas įspūdis. Tokiu būdu tarpininkai bet kuriuo atveju neturėtų būti laikomi naudojančiais ženklą, jeigu pakankamai informuotas ir protingai pastabus naudotojas neįžvelgtų ryšio tarp tarpininkų teikiamų paslaugų ir neteisėtai naudojamo žymens. Šiam vertinimui, manytina, esminę

[153] Iš tiesų, kaip atkreipia dėmesį Generalinis advokatas Henrik Saugmandsgaard Øe savo išvadoje byloje *Frank Peterson*, sprendimuose *Google France ir L'Oréal* Teisingumo Teismas nusprendė prekių ženklų srityje neišplėsti pirminės atsakomybės taikymo srities, įtraukiant tarpininkų veiksmus, kuriais jie gali prisidėti prie jų paslaugų naudotojų padarytų prekių ženklų pažeidimų. Teisingumo Teismas pagrįstai nusprendė, kad šis klausimas turi būti sprendžiamas pagal valstybėse narėse numatytas civilinės atsakomybės taisykles ir laikantis Direktyvoje 2000/31 nustatytų apribojimų (2020 m. liepos 16 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvados sujungtose bylose *Frank Peterson*... 106 p.). Todėl Generaliniui advokatui kilo klausimas, ar nuo tokio požiūrio būtina nukrypti autorių teisės srityje, nes abiejose šiose srityse Sąjungos teisės aktų derinimo lygis yra analogiškas ir jais siekiama to paties tikslo – aukšto lygio intelektinės nuosavybės apsaugos (*Ibidem*).

reikšmę neturėtų turėti tai, ar pats tarpininkas žino apie pažeidimo atlikimą ir nesiima veiksmų jam pašalinti. Paslaugų naudotojui keliamam įspūdžiui šios aplinkybės nėra svarbios. Tam būtų daug svarbesni kiti minėti kriterijai, kaip antai tarpininko taikomas vienodas savo interneto svetainėje skelbiamų pasiūlymų pateikimo būdas, kai kartu rodomi skelbimai apie jo vardu ir naudai parduodamas prekes ir apie trečiųjų pardavėjų minėtoje prekyvietėje siūlomas prekes, taip pat tai, ar visuose šiuose skelbimuose rodomas šio tarpininko turimas žinomo platintojo logotipas ir ar tretiesiems pardavėjams parduodant nagrinėjamu žymeniu paženklintas prekes jis jiems teikia papildomas paslaugas. Aiškinant, kad tarpininkai gali naudoti prekių ženklą net kai paslaugų naudotojas neįžvelgia ryšio tarp tarpininkų teikiamų paslaugų ir neteisėtai naudojamo žymens, būtų paneigta tokio pobūdžio bylose pristatyta pozicija ir naudojimo sampratos aiškinimas prarastų nuoseklumą.

Antra, kaip ir minėta, tam, kad būtų galima aiškinti, jog tarpininkai ima naudoti prekių ženklą sužinoję apie trečiųjų asmenų atliekamus veiksmus bei nesiėmę priemonių jiems sustabdyti, iš esmės į naudojimo sampratos vertinimą reikėtų įtraukti subjektyviuosius kriterijus, kaip antai tarpininko sąmoningumą, žinias, intencijas ir kt. Su tokių kriterijų pasitelkimu naudojimui nustatyti šiame darbe jau ne kartą nesutikta. Manytina, kad jie neturėtų būti taikomi vertinant esmines intelektinės nuosavybės objektų naudojimo koncepcijas, tačiau galėtų būti reikšmingi nustatant kitus atsakomybės pagrindus (žr. **3.1.1.**, **3.2.1.** dalis).

Trečia, pažeidimai, atsirandantys dėl prekių ženklų naudojimo, yra labiausiai siejami su pareiga gauti licenciją (teisių turėtojo sutikimą) (PŽĮ 14 str. 2 d.; 27 str. 1 d.) (panašius teiginius išsako. Leistner, 2019, p. 26). Tokia pareiga kyla dar *prieš atliekant* prekių ženklo naudojimo veiksmus (nors ir išlieka viso naudojimo metu, jeigu prieš pradedant naudojimą nebuvo pasirūpinta gauti sutikimą). Tuo tarpu tarpininkų pareiga pašalinti neteisėtą informaciją arba imtis kitokių pažeidimų kontrolės veiksmų yra *reaktyvi*, t. y. atsiranda jau *po* naudojimo veiksmų radimosi. Prieglobos paslaugų teikėjai gali ilgą laiką saugoti teises į prekių ženklą pažeidžiančią informaciją (skelbimus ir pan.) ir tik jau praėjus tam tikram laikui sužinoti, kad ši informacija yra paskelbta neteisėtai ir ja pasidalijęs asmuo turėjo gauti teisių turėtojo leidimą. Tik po tokio sužinojimo šiems tarpininkams atsiranda atitinkamos pareigos reaguoti į pažeidimą ir imtis tam tikrų tolesnę teisių turėtojų patiriamą žalą galinčių sumažinti priemonių (kurios, tiesa, taip pat turėtų būti derinamos ir su tam tikromis proaktyviomis pažeidimų riziką galinčiomis sumažinti priemonėmis (**2.1.3.**, **4.2.4.**, **4.2.6.** dalys)). Šie reakcijos ar rūpestingumo reikalavimai daug geriau galėtų būti paaiškinami per kitas tarpininkams kylančias pareigas, būtent ir siejamas su tam tikrais rūpestingo

ar atidaus tarpininko standartais, kurie tinkamiau gali apibūdinti reaktyvų tokių pareigų pobūdį (**4.2.** dalis).

Ketvirta, būtų galima abejoti, ar iš tiesų tarpininkas, gavęs informaciją apie trečiojo asmens daromą pažeidimą, iš tiesų pats galėtų tapti *aktyviu* ženklo naudotoju. Prekių ženklų teisė nepripažįsta tokių atvejų, kai vien pasyviai, nesiimant jokių aktyvių veiksmų imama nevalingai naudoti saugomus žymenis. Manytina, kad net ir sužinojus apie *trečiojo asmens* daromą pažeidimą tarpininkų padėtis yra daug artimesnė pasyvaus paslaugų teikėjo vaidmeniui nei aktyviam prekių ženklo naudotojui. Tarpininkai dažniausiai neinicijuoja pasiūlymų įsigyti prekes ar paslaugas skelbimo, neparenka perduodamos informacijos, neturi su *konkrečiais* prekių ženklų naudojimo atvejais susijusių interesų ar tikslų. Jie veikia vien kaip techninių ar organizacinių paslaugų teikėjai, kurie savo paslaugų teikimo dažniausiai nediferencijuoja pagal jų paslaugų gavėjų perduodamos informacijos pobūdį (t. y. informacijos (ne)teisėtumą). Gavę informaciją, kad tam tikri objektai gali būti kitų asmenų naudojami neteisėtai, jie gali prisiimti aktyvesnio informacijos mainų dalyvio vaidmenį, nes jiems kylanti pareiga kontroliuoti neteisėtus prekių ženklų naudojimo atvejus. Tačiau *šis aktyvumas turėtų būti siejamas būtent su pareiga reaguoti į pažeidimo atlikimą, o ne pačiu naudojimo veiksmu*. Kitaip tariant, manytina, kad tarp tarpininkų veiklos ir tiesioginio naudojimo nėra pakankamai glaudaus ryšio, kad būtų galima teigti, jog, sužinojęs apie galimą pažeidimą (kuris bet kurio atveju jau daromas tam tikrą laiką iki pranešimo) tarpininkas iš pasyvaus paslaugų teikėjo virsta aktyviu prekių ženklų naudotoju, sulygintinu su tiesioginiais pažeidėjais – tarpininkų paslaugų gavėjais. Antai, negali būti laikoma, kad vien sužinojęs, kad tam tikras intelektinės nuosavybės objektas yra reklamuojamas (siūlomas parduoti) trečiojo asmens tarpininko platformoje, tarpininkas pats imasi tokio objekto reklamos (siūlymo) – tokiam teiginiui pagrįsti reikėtų šio to daugiau. Tarpininkas atitinkamai turėtų bent jau būti aktyvus pažeidėjas paties prekių ženklo naudojimo atžvilgiu, pvz., turėtų jį perteikti savo paties komerciniame pranešime. Šiuo požiūriu išliktų aktualūs ESTT praktikoje atskleisti vertinimo kriterijai, kurie galėtų padėti susieti paties tarpininko komunikaciją su konkrečiu žymeniu.

3.3. Dizaino ir patentų suteikiamų teisių pažeidimai

Akademinėje literatūroje ir teismų praktikoje gaminio, kuriame įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai arba kuris atitinka saugomą dizainą, naudojimo samprata nėra atskleista taip išsamiai kaip prekių ženklų naudojimo atveju.

Vis dėlto, manytina, kad prekių ženklų naudojimo bylose pateiktos pozicijos gali suteikti įkvėpimą ir kitų pramoninės nuosavybės objektų naudojimo sampratos aiškinimui.

Šios pozicijos pagrindimą reikėtų pradėti nuo pripažinimo, kad teisių į prekių ženklą, patento suteikiamų teisių ir dizaino suteikiamų teisių pažeidimų nustatymas akivaizdžiai skiriasi savo turiniu. Nustatant teisių į prekių ženklą pažeidimus įprastai vertinamas konfliktą sudarančių žymenų panašumas, atsižvelgiama į tai, ar prekės ir paslaugos, kurios pažymimos žymenimis, yra panašios, taip pat įvertinama, ar dėl galimo žymenų bei prekių ir paslaugų panašumo yra tikimybė suklaidinti dalį visuomenės[154]. Daugiausia dėmesio, vertinant žymenų panašumą, turėtų būti kreipiama į tai, kaip prekių ženklus suvokia *vidutiniai vartotojai*, kurie paprastai vadovaujasi bendru prekių ženklų sukeliamu įspūdžiu (1997 m. lapkričio 11 d. ESTT sprendimo byloje *Sabel BV*... 23 p.). Tuo tarpu vertinant teisių į dizainą pažeidimus, be kita ko, nustatoma, ar konfliktą sudarantis dizainas *informuotam vartotojui* nesudaro bendro įspūdžio, kuris yra skirtingas nuo įregistruoto[155] dizaino (DĮ 36 str. 1 d.; Dizaino direktyvos 9 str. 1 d., 16 str. 1, 2 d.; ES dizaino reglamento 10 str. 1 d., 19 str. 1, 2 d.). Šiuo požiūriu taikomas kitas, šiek tiek aukštesnis nei prekių ženklų pažeidimų nustatymo atveju, standartas, pagal kurį nustatomas

---

[154] Reputaciją turinčių ženklų atveju įvertinama, ar žymuo yra tapatus ženklui arba į jį panašus, nepaisant to, ar juo žymimos prekės ar paslaugos yra tapačios, panašios ar nepanašios į tas, kurioms ženklas buvo įregistruotas, jeigu pastarasis turi reputaciją Lietuvos Respublikoje (ES) ir jeigu dėl to žymens naudojimo be tinkamos priežasties nesąžiningai pasinaudojama ženklo pranašumais, pažeidžiamas skiriamasis ženklo požymis arba pakenkiama ženklo reputacijai (PŽĮ 14 str. 2 d. 3 p.; ES prekių ženklo reglamento 9 str. 2 d. c p., Prekių ženklų direktyvos 10 str. 2 d. c p.). Plačiai žinomo ženklo atveju vertinama, ar konfliktą sudarantį žymenį galima palaikyti plačiai žinomo ženklo atgaminiu, imitacija ar vertimu ir jis: 1) gali suklaidinti dėl tapačių ar panašių prekių ar paslaugų, kurioms plačiai žinomas ženklas naudojamas; 2) gali suklaidinti, nes tuo žymeniu pažymėtas netapačias ir nepanašias prekes ar paslaugas galima susieti su tomis prekėmis ar paslaugomis, kurios žymimos plačiai žinomu ženklu, ir dėl to gali būti pažeistos registruoto plačiai žinomo ženklo savininko teisės (PŽĮ 14 str. 7 d.). Tai, ar be tinkamos priežasties nesąžiningai pasinaudojama ženklo privalumais, pažeidžiami skiriamieji ženklo požymiai arba pakenkiama ženklo reputacijai, taip pat įvertinama PŽĮ 14 str. 6 d. atveju (vertinant pažeidimus, susijusius su kitais negu prekių ar paslaugų atskyrimo tikslais).

[155] Pagal ES dizaino reglamentą gali būti saugomas ir neregistruotas dizainas, kuris suteikia jo savininkui teisę neleisti atlikti ES dizaino reglamento 19 str. 1, 2 dalyse nurodytų veiksmų tik jeigu ginčijamas naudojimas yra saugomo dizaino kopijavimo padarinys. Ginčijamas naudojimas nelaikomas saugomo dizaino kopijavimo padariniu, jeigu dizaineris sukūrė dizainą savarankiškai ir jeigu galima pagrįstai manyti, kad tas dizaineris nebuvo susipažinęs su dizainu, kurį savininkas padarė prieinamą visuomenei (ES dizaino reglamento 19 str. 4 d.).

pažeidimas – informuotu vartotoju yra pripažįstami asmenys, geriau informuoti už paprastą (eilinį) vartotoją, žinantys ir suprantantys nagrinėjamą problemą[156] (LAT Civilinių bylų skyriaus 2005 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-304/2005). Be to, skiriasi ir kiti pažeidimų nustatymo kriterijai, kaip antai, nustatant dizaino suteikiamų teisių pažeidimus, atsižvelgiama į tokius prekių ženklų teisėje nenumatytus aspektus, kaip antai dizainerio laisvės mastą (DĮ 36 str. 2 d., Dizaino direktyvos 9 str. 2 d., ES dizaino reglamento 10 str. 2 d.).

Patento suteikiamų teisių pažeidimų nustatymas taip pat skiriasi nuo teisių į prekių ženklą ar dizainą pažeidimų nustatymo. Vertinant šiuos pažeidimus ypač svarbu nustatyti, ar tam tikrame gaminyje ar procese įgyvendinti patentuoto išradimo požymiai arba jų ekvivalentai. Šiame kontekste požymis yra laikomas ekvivalentišku, jeigu jis atlieka tą pačią funkciją ir tokiu pat būdu, duoda tokį pat kaip ir išradimo apibrėžtyje nurodytas požymis rezultatą; atitinkamos srities specialistui akivaizdu, kad tokį pat rezultatą, koks gaunamas naudojant išradimo apibrėžtyje nurodytą požymį, galima gauti taikant ekvivalentišką požymį (PĮ 38 str. 3 d.). Atitinkamai, nustatant patento suteikiamų teisių pažeidimą, taikytinas ne vartotojo, o atitinkamos srities specialisto standartas, be to, lyginamas ne tam tikrų gaminių dizainų įvaizdis ar ženklų panašumas, bet vertinamos išradimo požymių funkcijos, rezultatas, analizuojami techniniai požymiai.

Nepaisant šių skirtumų, tiek teisių į prekių ženklą, tiek patento bei dizaino suteikiamų teisių pažeidimų nustatymas pasižymi ir vienu bendru vertinimo elementu – tam, kad būtų nustatyti visi minėtų teisių pažeidimai, turi būti konstatuotas atitinkamų intelektinės nuosavybės objektų *naudojimas*, kurio analizė sudaro atskirą pažeidimo vertinimo stadiją. Manytina, kad visų minėtų objektų kontekste tarpininkų atsakomybės klausimams aktualiausias galėtų būti jų naudojimas elektroninės komercijos tikslais, ypač elektroninėse prekyvietėse, kuriose gali būti parduodamos tam tikru prekių ženklu pažymėtos prekės, gaminiai, kuriuose įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai, ar saugomą dizainą atitinkantys gaminiai. Kaip ir minėta, ESTT praktikos analizė atskleidžia, kad prekių ženklo naudojimą gali atlikti ir

[156] Informuoto vartotojo sąvoką reikia suprasti kaip tarpinę sąvoką tarp prekių ženklų srityje taikomos paprasto vartotojo, iš kurio nereikalaujama, kad jis turėtų kokių nors specialiųjų žinių ir kuris paprastai tiesiogiai nelygina prekių ženklų, dėl kurių kyla ginčas, sąvokos ir specialisto – eksperto, turinčio išsamių techninių žinių. Taigi informuoto vartotojo sąvoką galima suprasti kaip apibrėžiančią ne vidutiniškai dėmesingą, bet dėl turimos asmeninės patirties arba dėl gerų aptariamo sektoriaus žinių ypač pastabų vartotoją (2011 m. spalio 20 d. ESTT sprendimo byloje *PepsiCo*.... 53 p.).

tarpininkai, kai yra glaudus ryšys tarp šio prekių ženklo ir juo pažymėtų prekių bei paslaugų bei paties tarpininko veiklos. Manytina, kad panaši pozicija galėtų būti taikoma paaiškinti ir tai, ar tarpininkai, kurių svetainėse yra prekiaujama tam tikrais gaminiais, kuriuose įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai arba kurie atitinka saugomą dizainą, patys atlieka atitinkamų objektų naudojimo veiksmus.

Primintina, kad pagal bendrą taisyklę, patento savininkas turi išimtinę teisę drausti kitiems asmenims be jo leidimo gaminti, naudoti, siūlyti parduoti, parduoti, importuoti ar eksportuoti gaminį, kuris yra patento objektas[157]. Ši taisyklė įtvirtinta PĮ 35 str. 1 d. bei TRIPS sutarties 28 str. 1 d.[158] Iš dalies[159] panašias teises turi ir įregistruoto nacionalinio (ir ES) dizaino savininkas, kuris turi išimtinę teisę dizainą naudoti, leisti arba drausti kitiems asmenims be jo leidimo gaminti, siūlyti parduoti, parduoti, pateikti į rinką, importuoti, eksportuoti, kaupti ir naudoti bet kokius gaminius ar jų dalis, kurių dizainas informuotam vartotojui nesudaro bendro įspūdžio, kuris yra skirtingas nuo įregistruoto dizaino (DĮ 36 str. 1 d., Dizaino direktyvos 16 str. 1, 2 d., ES dizaino reglamento 19 str. 1, 2 d.[160], TRIPS 26 str. 1 d.[161]).

Tiek patento, tiek dizaino (tiek prekių ženklo) atveju atitinkamų teisių savininkai turi teisę uždrausti kitiems asmenims siūlyti parduoti intelektinės

---

[157] Be to, kai patento objektas yra gaminio gamybos būdas, patento savininkas turi išimtinę teisę drausti kitiems asmenims be jo leidimo naudoti tą būdą ir naudoti, siūlyti parduoti, parduoti, importuoti ar eksportuoti tiesiogiai tuo būdu gautą gaminį (PĮ 35 str. 2 d.; TRIPS 28 str. 1 d. b p.).

[158] Pažymėtina, kad Europos patentas nuo jo išdavimo paskelbimo Europos patentų biuletenyje dienos kiekvienoje Europos patentų konvencijos susitariančiojoje valstybėje, kuriai jis yra išduotas, savininkui suteikia tokias pat teises, kokias jam suteiktų toje valstybėje išduotas nacionalinis patentas (1973 m. spalio 5 d. Europos patentų konvencijos (paskutinį kartą peržiūrėta 2000 m.) 64 str. 1 d.).

[159] Lyginant patentų bei dizaino suteikiamų teisių turinį, PĮ 35 str. 1 d. nėra eksplicitiškai nurodyti tik DĮ 36 str. 1 d. minimi *kaupimas* ir *pateikimas į rinką*.

[160] ES teisės aktuose taip pat išskiriama teisė uždrausti sukurti, atsisiųsti, kopijuoti ir dalintis arba platinti bet kokią laikmeną ar programinę įrangą, kurioje užfiksuojamas dizainas, siekiant sudaryti sąlygas gaminti gaminį, kuriam dizainas pritaikytas ar panaudotas (Dizaino direktyvos 16 str. 2 d. d p.; ES dizaino reglamento 19 str. 2 d. d p.).

[161] Tiesa, TRIPS sutarties 26 str. nuostatos numato kiek siauresnę apsaugą, nei numatyta nacionaliniuose bei ES teisės aktuose. Pagal TRIPS sutarties 26 straipsnį saugomo pramoninio dizaino savininkas turi teisę neleisti trečiajai šaliai, neturinčiai savininko sutikimo, gaminti, pardavinėti ar importuoti gaminius, tokio dizaino, kuris yra saugomo dizaino kopija arba žymia dalimi kopija, jei tai daroma komerciniais tikslais. Numatytoje nuostatoje siūlymas parduoti, kaupimas ir kitoks naudojimas nenumatytas kaip dizaino savininko teisių dalis, tačiau tai neužkerta kelio TRIPS sutarties dalyvėms numatyti aukštesnio laipsnio apsaugą nacionalinėse nuostatose.

nuosavybės teisių saugomus objektus. Doktrinoje teigiama, kad siūlymas parduoti šiuo požiūriu (tiek dizaino, tiek patento atveju) turi būti aiškinamas plačiąja prasme ir apima bet kokį siūlymą parduoti – ne tik ofertą civilinės sutarties sudarymo prasme, bet ir reklamą ar kitokį siūlymo veiksmą (dėl patentų naudojimo žr. Kühnen, 2017, 224 ir 225 d.; kad reklama tam tikrais atvejais gali būti kvalifikuota dizaino naudojimo veiksmais taip pat mini Bently, Sherman, 2014, p. 754). Šis siūlymas parduoti, kaip ir bet koks gaminio naudojimas, turi pasireikšti aktyviais veiksmais (Torremans, 2008, p. 133). Lietuvos reguliavimo atveju tai matyti ir iš DĮ 36 str. 1 d. ir PĮ 35 str. 1 d. ir 2 d., kur minimi tik aktyvūs atitinkamų pramoninės nuosavybės objektų naudojimo veiksmai, galintys reikšti tiesioginę ar netiesioginę pramoninės nuosavybės objektų naudojimo (*inter alia,* pasiūlymo parduoti) *kontrolę* (*mutatis mutandis* taip pat būtų galima taikyti ES dizaino reglamento 19 str. 1 ir 2 d. atveju). Be to, siekiant nustatyti tokį pramoninės nuosavybės objektų naudojimą, nėra svarbios naudotojo intencijos pažeisti teise ar žinios apie veiksmų neteisėtumą – naudojimas nustatomas kaip objektyvi aplinkybė (Pila, Torremans, 2016, p. 205; Bently, Sherman, 2014, p. 610)[162]. Pastarasis požymis minėtų objektų naudojimą atskiria nuo kūrinių naudojimo juos viešai paskelbiant, kuriam nustatyti, kaip jau ir minėta, aktualus subjektyviųjų elementų (žinių, sąmoningumo ir kt.) vertinimas.

[162] Aiškinant patentų teisių turinį TRIPS kontekste, doktrinoje nurodoma, kad siūlymas parduoti apima veiksmus, kurių *tikslas* yra patentuotų gaminių pardavimas (Correa, 2007, p. 297). Aiškinant dizaino suteikiamų teisių turinį taip pat gali būti svarbus komercinių tikslų nustatymas (*Ibidem*, p. 266). Remiantis šiuo kriterijumi, tik toks siūlymas, kuriuo iš tiesų siekiama gaminį paleisti į komercinę apyvartą, galėtų būti laikomas siūlymo (naudojimo) veiksmu. Šis kriterijus padeda atskirti gaminio naudojimą komerciniams tikslams nuo jo naudojimo asmeniniams poreikiams, kuriuo atveju būtų negalima konstatuoti dizaino arba patento suteikiamų teisių pažeidimo (PĮ 35 str. 3 d. ir DĮ 37 str. 1 d.). Vis dėlto, manytina, kad net ir nurodytas kriterijus turėtų būti aiškinamas atsižvelgiant į atliekamų veiksmų pobūdį bei paskirtį, o ne naudotojo turimas (ar turimas turėti) žinias ar sąmoningumą dėl atliekamų veiksmų pobūdžio. Jam nustatyti taip pat yra nereikšmingos naudotojo žinios ar sąmoningumas dėl jo (ar kito asmens) atliekamų veiksmų neteisėtumo. Atskirai taip pat pabrėžtina, kad 1989 m. gruodžio 15 d. Susitarime dėl Bendrijos patentų, 89/695/EEC, buvo numatyta, jog patentas jo savininkui suteikia teisę drausti savininko sutikimo neturinčioms trečiosioms šalims *siūlyti naudoti* patento objektu esantį *procesą* (gamybos būdą), kai trečioji šalis žino arba, atsižvelgiant į aplinkybes, yra akivaizdu, kad be patento savininko sutikimo naudoti tą procesą draudžiama, tačiau tai taikyta tik labai siauru atveju (siūlymui naudoti procesą) (šiuo metu toks reguliavimas numatytas 2013 m. vasario 19 d. Susitarimo dėl bendro patentų teismo 25 str. b p., 2013/C 175/01).

Laikantis šių pozicijų, būtų galima užtikrintai teigti, jog atvejais, kai tarpininkai (elektroninių prekyviečių valdytojai) atlieka ne aktyvius, o pasyvius veiksmus, pavyzdžiui, patys nereklamuoja prekyvietėje parduodamų gaminių, neinicijuoja jų pardavimo, kitais, nei techninių priemonių suteikimo, veiksmais neprisideda prie tokių gaminių siūlymo, o vien atlieka neutralias tarpininkų funkcijas, jie, kaip ir prekių ženklų pažeidimų vertinimo atveju, patys nenaudoja gaminių, kuriuose įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai ar kurie atitinka saugomą dizainą, nes tokiam nurodytų objektų naudojimui nepritaiko pakankamos tiesioginės ar netiesioginės kontrolės.

Su tokiu aiškinimu rezonuoja ir už Europos Sąjungos ribų esančių valstybių teismų praktika, susijusi su naudojimo (siūlymo parduoti) sampratos atskleidimu. Antai, JAV Vakarų Vašingtono apygardos apylinkės teismas, vertindamas, ar „Amazon“, kaip prekyvietės valdytojas, suteikdamas platformą pateikti gaminių, saugomų dizaino patentais[163], pardavimo pasiūlymus, pats teikė tokius pasiūlymus (taigi, pats naudojo atitinkamą objektą), konstatavo, jog „Amazon“ nepažeidė dizaino patento savininko teisių[164] (2015 m. lapkričio 3 d. JAV Vakarinės Vašingtono apygardos teismo (*U.S. District Court for the Western District of Washington*) sprendimas byloje *Milo & Gabby LLC, et al. v. Amazon.com, Inc. et al*., C13-1932RSM). Nurodyta byla buvo susijusi su situacija, kai įmonės „Milo & Gabby, LLC“ saugomų gaminių (pagalvių) klastotės buvo parduodamos „Amazon“ prekyvietėje, ieškovams „Milo & Gabby, LLC“ teigiant, kad siūlymo parduoti veiksmas buvo atliekamas pačios „Amazon“. Teismas su tokiu vertinimu nesutiko ir, remdamasis prisiekusiųjų verdiktu, atkreipė dėmesį į tai, kad: 1) „Amazon“ savo svetainėje, per savo pačios komunikaciją, pati nepateikė tariamai teises pažeidžiančių gaminių aprašymo; 2) „Amazon“ nenustatė kainos, už kurią būtų galima įsigyti tariamai teises pažeidžiančius gaminius; 3) „Amazon“ nenustatė tariamai pažeidžiančio (-ių) gaminio (-ų) kiekio (-ų),

[163] JAV dizaino patentas saugo gaminio ornamentinę, t. y. vizualią, išvaizdą.

[164] Dizaino patento savininko teisės JAV nustatytos Patentų įstatyme (*Patent Act*), kodifikuotame Jungtinių Amerikos Valstijų kodekso 35 antraštinėje dalyje (U.S.C.). Šio įstatymo 154 str. a d. 1 p. numatyta, kad patentų savininkui, jo įpėdiniams ar teisių perėmėjams suteikta teisė uždrausti kitiems gaminti, *naudoti, siūlyti parduoti ar parduoti* išradimą visoje Jungtinių Amerikos Valstijų teritorijoje arba importuoti išradimą į Jungtines Amerikos Valstijas, o jei išradimas yra procesas, teisę uždrausti kitiems *naudoti, siūlyti parduoti ar parduoti* visoje Jungtinių Amerikos Valstijų teritorijoje arba importuoti į Jungtines Amerikos Valstijas produktus, pagamintus pagal tą procesą. Pabrėžtina, kad nors ši nuostata referuoja į išradimus, ji taikoma visiems patentams (taigi, ir dizaino patentams) – pagal minėto įstatymo 171 str. b dalį, nuostatos, susijusios su išradimų patentais, taikomos dizaino patentams, jei nenurodyta kitaip.

kurį (-iuos) būtų galima įsigyti jos svetainėje; 4) „Amazon“ savo interneto svetainėje nepranešė, kad nori sudaryti sutartį dėl prekių, kurios tariamai pažeidė teises ir kurios buvo parduotos, pardavimo. Šių aplinkybių visuma, anot teismo, leido teigti, kad ne „Amazon“, o jos klientai atliko gaminių siūlymo veiksmus. Tačiau įdomu, kad net ir priėjęs prie šios išvados, JAV teismas taip pat nurodė, kad, nepaisant to, kas minėta, „jam kelia nerimą toks aiškinimo rezultatas ir jo galimas poveikis smulkiesiems mažmeniniams pardavėjams, kurių padėtis panaši į ieškovų. Nėra abejonių, kad dabar gyvename laikais, kai teisė atsilieka nuo technologijų“ (*Ibidem*). Vėliau minėtą sprendimą patvirtino JAV federalinės apygardos apeliacinis teismas, kuris sutiko, kad „Amazon“ tiesiogiai nepažeidė „Milo & Gabby“ dizaino patentų suteikiamų teisių (2017 m. gegužės 23 d. JAV federalinės apygardos apeliacinio teismo (*U.S. Court of Appeals for the Federal Circuit*) sprendimas *Milo & Gabby LLC, et al. v. Amazon.com, Inc. et al*., 2016-1290 (2017)).

Nepaisant šios pozicijos, patvirtinančios aiškinimą, kad, tarpininkams neatliekant aktyvių veiksmų teikiant gaminių pasiūlymus bei užimant vien neutralų vaidmenį, jie patys šių gaminių nenaudoja (ir tiesiogiai nepažeidžia pramoninės nuosavybės teisių), būtų galima svarstyti, ar didesnis jų įsitraukimas į gaminių (kuriuose įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai ar kurie atitinka saugomą dizainą) siūlymo veiksmus būtų pagrindas teigti, kad tokie gaminiai yra naudojami (siūlomi) pačių tarpininkų.

Šiame kontekste reikia pripažinti, kad neįžvelgtina svarių aplinkybių, kodėl šiam aiškinimui negalėtų būti pasitelktas prekių ženklų pažeidimų bylose pateiktas vertinimas, susijęs su tarpininkų komunikacijos analize. Konkrečiai, manytina, kad, susiklosčius faktinei situacijai, dėl kurios būtų galima įžvelgti glaudų ryšį tarp tarpininko veiklos (komercinės komunikacijos) ir jo paslaugomis parduodamų gaminių, būtų nebegalima teigti, kad tarpininko vaidmuo vien pasyvus ir jis teikia tik technines paslaugas klientams, dėl kurių jis būtų laikomas tiesiogiai neatliekančiu pramoninės nuosavybės teisių pažeidimo. Šio ryšio egzistavimo situacijos, be kita ko, galėtų apimti atvejus, kai tarpininkai paskelbia reklamą, kurioje *skatinama* naudotis ne tik tam tikra prekyviete, *kaip tokia savaime* (nenurodant konkrečių joje parduodamų prekių ar paslaugų), bet ir *skatinama* pirkti *konkrečius* gaminius, kuriuos parduoda tretieji asmenys. Pabrėžtina, kad, kaip ir minėta, siūlymo, suprantamo pagal patentų ir dizaino teisę, samprata apima ne tik ofertą sudaryti civilinės sutarties sudarymo prasme, bet ir kitokius veiksmus, kaip antai reklamas ar kitokius siūlymo veiksmus, todėl funkciniu požiūriu siūlymas galėtų apimti ir trečiųjų asmenų parduodamų gaminių siūlymus. Šiuo požiūriu nemanytina, kad tarpininko veiksmai siūlant gaminius galėtų ypač skirtis nuo tiesioginių pardavėjų inicijuojamų siūlymų. Netgi priešingai

– elektroninės prekyvietės dažnai turi geresnes priemones nei tiesioginiai pardavėjai pateikti gaminių reklamą, kuri pasiektų klientus, ir ši reklama ekonominiu požiūriu galėtų būti svarbus veiksnys, dėl kurio norimas parduoti gaminys galėtų būti įsigytas. Todėl paties tarpininko komerciniai pranešimai, dėl kurių gali būti nustatytas glaudus ryšys tarp tarpininko veiklos ir tam tikro gaminio, manytina, galėtų būti laikomi šio objekto siūlymo veiksmų atitikmeniu.

Ši naudojimo samprata galėtų būti plėtojama pritaikant *pakankamai informuoto* ir *protingai pastabaus* svetainės naudotojo kriterijų tarpininkų komercinės komunikacijos įvaizdžiui vertinti (kai toks įvaizdis turėtų būti nustatomas atsižvelgiant į bylos aplinkybes), arba jo atsisakant dėl tokio standarto svetimumo patentų bei dizaino teisei[165]. Šiuo požiūriu pabrėžtina, kad, viena vertus, pramoninės nuosavybės objekto naudojimas, visų pramoninės nuosavybės objektų atvejais, yra savarankiška pažeidimų nustatymo stadija, todėl tik jai būdingų kriterijų taikymas savaime nepaveiktų kitose stadijose naudojamų principų ir koncepcijų (pvz., naudotojo perspektyvos įvertinimas nustatant gaminio, kuriame įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai, naudojimą, nemanytina, kad galėtų paveikti kitose stadijose, kaip kad ekvivalentiškumo požymių nustatymo stadijoje, atliekamą vertinimą). Be to, kaip ir prekių ženklų naudojimo atveju, tarpininkų komercinė komunikacija yra skirta būtent jų paslaugų naudotojams (svetainės lankytojams), todėl būtent šių, o ne specialistų ar kitų subjektų, perspektyvos vertinimas galėtų būti tikslingiausias veiksmų kvalifikavimo tikslais. Tačiau, kita vertus, būtų galima kelti klausimą, kodėl apskritai naudojimui nustatyti būtina naudoti naudotojo atskaitos tašką. Kaip ir minėta, net ir prekių ženklų atveju ilgą laiką buvo laikoma, kad tokie veiksmai turėtų būti vertinami tik pagal jų objektyvų turinį (**3.2.2.** dalis). Šiuo požiūriu, atsisakant naudotojo perspektyvos, būtų grįžtama prie mažiau ekspansyvaus pramoninės nuosavybės teisių turinį numatančių teisės aktų (kuriuose naudotojui sudaromas įvaizdis, kaip naudojimo kriterijus, neminimas) aiškinimo, potencialiai susiaurinant ir tarpininkų tiesioginės civilinės atsakomybės taikymo ribas bei didesnę reikšmę suteikiant netiesioginės civilinės atsakomybės pagrindams aiškinti.

[165] Tiesa, pastarosios atveju minėtą kriterijų būtų galima pritaikyti kiek lengviau, atskiriems pažeidimų nustatymo klausimams jau dabar naudojant *informuoto vartotojo* kriterijų, kuris panašus į pakankamai informuoto ir protingai pastabaus paslaugų naudotojo kriterijų, taikomą hibridinių prekyviečių valdytojų galimai atliekamų teisių į prekių ženklą pažeidimų vertinimo, esant tokioms aplinkybėms, kaip nurodyta **3.2.1.** dalyje, atveju.

3.4. Intelektinės nuosavybės objektų naudojimo, kaip galimo interneto tarpininkų civilinės atsakomybės pagrindo, santykis su kitais interneto tarpininkų civilinės atsakomybės pagrindais

Interneto tarpininkų paslaugų naudotojams darant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus, civilinė atsakomybė interneto tarpininkams už šiuos trečiųjų asmenų daromus pažeidimus gali būti taikoma nustačius, kad patys tarpininkai atlieka intelektinės nuosavybės objektų naudojimo veiksmus (tiesiogiai pažeidžia intelektinės nuosavybės teises), arba, nustačius, kad tarpininkai pažeidžia kitas su informacijos kontrole susijusias pareigas. Santykį tarp šių skirtingų atsakomybės pagrindų iš dalies atskleidžia šios disertacijos **3.1.** – **3.3.** dalyse pateikta atitinkamų intelektinės nuosavybės teisių analizė.

Minėta, kad, siekiant kvalifikuoti tarpininkų atliekamus veiksmus kaip galimą prekių ženklo naudojimą, ypatingas dėmesys yra skiriamas ryšiui tarp tarpininko veiksmų bei konkretaus žymens ir juo žymimų prekių ir paslaugų. Kuo šis ryšys yra glaudesnis ir kuo aktyviau tarpininkas įsitraukia į prekių ir paslaugų teikimą rinkai, tuo užtikrinčiau galima teigti, kad pats tarpininkas naudoja tam tikrą prekių ženklą (manytina, panašus principas galėtų būti naudojamas ir dizaino bei patento suteikiamiems teisių pažeidimams vertinti). Manant, kad šis ryšys turėtų būti aiškinamas objektyviai, t. y., laikant, kad naudojimui nustatyti neturėtų būti taikomi tokie subjektyvūs kriterijai, kaip antai žinojimas apie trečiojo asmens veiksmus, sąmoningumas, tyčia ir kt., interneto tarpininko žinojimas apie trečiojo asmens pažeidimą savaime nereikštų, kad tarpininkas pats ima naudoti prekių ženklą (ar dizainą, patento objektą). Tačiau šis žinojimas, jeigu tarpininkas nesiimtų veiksmų pašalinti neteisėtos informacijos (panaikinti prieigą prie jos), galėtų reikšti, kad tarpininkui negalėtų būti taikomi „saugūs uostai“ bei civilinė atsakomybė potencialiai galėtų būti taikoma remiantis kitais pagrindais, kaip kad nacionalinėje deliktų teisėje numatytais pagrindais (ši galimybė tiriama tolesnėje disertacijos dalyje).

Tuo tarpu autorių teisėje kūrinio naudojimas (konkrečiai, viešas paskelbimas) suprantamas plačiau. Primintina, kad, ESTT vertinimu, viešas paskelbimas gali būti nustatytas, be kita ko, kai vaizdo įrašų dalijimosi platformos ar failų prieglobos ir dalijimosi platformos valdytojas (prieglobos paslaugų teikėjas) konkrečiai žino, kad jo platformoje yra neteisėtai prieinamas saugomas turinys, tačiau nedelsdamas jo nepašalina ir neužblokuoja prieigos prie jo (**3.1.1.** dalis). Lyginant tokį viešo paskelbimo teisės turinio aiškinimą su prieglobos teikėjams taikomomis „saugių uostų“ sąlygomis (pagal kurias paslaugų teikėjas neatsako už informaciją, kurią

saugo paslaugos gavėjo prašymu, jei jis: a) neturi faktinių žinių apie neteisėtą veiklą ar neteisėtą turinį ir, kiek tai susiję su reikalavimais atlyginti žalą, nežino apie faktus ar aplinkybes, kuriuos žinant yra akivaizdu, kad veikla ar turinys yra neteisėti, arba b) gavęs tokių žinių arba apie tai sužinojęs, nedelsdamas pašalina neteisėtą turinį arba panaikina prieigą prie jo), galima matyti, kad autorių teisių kontekste „saugių uostų“ sąlygų neįvykdymas galėtų reikšti autorių teisių pažeidimo, kurį atlieka pats prieglobos paslaugų teikėjas, buvimą[166]. Kitaip tariant, autorių teisėje yra susiformavęs veidrodinis prieglobos paslaugų teikėjams taikomų „saugių uostų“ aiškinimo būdas, kad „saugių uostų“ sąlygų, susijusių su žinių apie neteisėtą informaciją turėjimu ir neveikimu (netinkamu veikimu) jas turint, neįvykdymas beveik automatiškai gali reikšti pačių autorių (ar gretutinių) teisių tiesioginį pažeidimą. Atitinkamai, atsakomybės taikymo pagrindu šiuo metu pirmiausia yra ne iš bendrųjų deliktų teisės normų galimos kildinti pareigos, tačiau pats kūrinio (gretutinių teisių objekto) naudojimas, nulemiantis tai, kad tarpininkų civilinė atsakomybė turėtų būti suprasta kaip tiesioginė civilinė atsakomybė.

Atsižvelgiant į tai, kas minėta, manytina, kad nacionalinio reguliavimo, skirto kitoms, nei su tarpininkų tiesioginiu intelektinės nuosavybės objektų naudojimu susijusioms pareigoms reikšmė šiuo metu yra didžiausia vertinant atsakomybę už tarpininkų turimą atlikti pramoninės nuosavybės teisių pažeidimų kontrolę. Tai iš esmės nulemia subjektyviųjų kriterijų, kaip antai žinių, sąmoningumo, tyčios ir kt., vertinimo įtraukimas į viešo paskelbimo teisės turinį ESTT praktikoje[167]. Šių subjektyviųjų kriterijų taikymas sukuria plečiamąjį teisės aiškinimo poveikį bei nustato plačias tarpininkų atsakomybės už tiesioginį kūrinių (gretutinių teisių objektų) naudojimą ribas. Kita vertus, tai nebūtinai turėtų būti vertinama neigiamai, nes ESTT galint vieningai aiškinti viešojo paskelbimo teisę, net ir plečiamuoju aiškinimo būdu, tai leidžia harmonizuoti interneto tarpininkų atsakomybės taikymą visos ES mastu. Situacijos, kuriose anksčiau būtų prireikę vertinti nacionalinės teisės normas, gali būti išspręstos taikant kūrinių (gretutinių teisių objektų) naudojimo, reguliuojamo ES teisės aktais, koncepciją. Tai leidžia išvengti

---

166 Ši pozicija taikytina tik tarpininkų, kuriems netaikomos BSR direktyvos nuostatos, atsakomybei.

167 Tiesa, kaip ir minėta, šiais subjektyviaisiais kriterijais ESTT vadovaujasi ir tam tikrose prekių ženklų pažeidimų bylose (pvz., žr. 2020 m. balandžio 2 d. ESTT sprendimą byloje *Coty Germany*...). Tačiau lyginant šiuos subjektyviųjų elementų taikymo atvejus su autorių teisių pažeidimų aiškinimo situacijomis, jų taikymas yra gerokai siauresnis bei neapima tokių situacijų, kaip antai tarpininkų turimos pažeidimų šalinimo pareigos vykdymo, kuris nepatenka į prekių ženklo naudojimo sampratos apimtį (**3.2.3.** dalis).

atvejų, kai dėl skirtingo deliktų teisės (ar kito specialaus) reguliavimo skirtingose ES valstybėse narėse analogiškų aplinkybių bylose galėtų būti pasiekiami nevienodi sprendimai. Be to, tai taip pat leidžia taikyti ir kai kurias civilinei atsakomybei būtent už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus būdingas taisykles. Antai, ATGTĮ nustatyta, kad vietoj žalos (nuostolių), faktiškai atsiradusios (atsiradusių) dėl autorių (gretutinių) teisių pažeidimo, atlyginimo teisių turėtojai gali reikalauti 1) kompensacijos, kurios dydį iki 1 000 minimalių gyvenimo lygių (MGL) nustato teismas, atsižvelgdamas į pažeidėjo kaltę, jo turtinę padėtį, neteisėtų veiksmų priežastis ir kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus; arba 2) atlyginimo, kuris turėjo būti sumokėtas, jeigu pažeidėjas būtų teisėtai naudojęsis kūriniais ar kitais ATGTĮ saugomų teisių objektais (tai yra gavęs leidimą), o kai yra pažeidėjo tyčia ar didelis neatsargumas, – iki dviejų kartų didesnio šio atlyginimo[168] (ATGTĮ 83 str.). Aiškinant, kad šios taisyklės gali būti taikomos tik kai žala priežastiniu ryšiu siejama su autorių teisių pažeidimais, o ne tarpininkams taikomų specialiųjų ar bendrųjų pareigų pažeidimais[169], teisių turėtojai prarastų galimybę pasinaudoti šiais alternatyviais žalos nustatymo būdais bei turėtų visais atvejais įrodinėti faktiškai patirtą žalą.

Todėl būtų galima suformuoti stiprų argumentą, kad funkciniais tikslais (harmonizavimo, teisių turėtojų interesų apsaugos) interneto tarpininkų atsakomybės klausimų sprendimas per intelektinės nuosavybės objektų naudojimo kategoriją yra pranašesnis nei alternatyvių pagrindų taikymas. Tačiau šis funkcinis privalumas nepaneigia ir tam tikrų **3.1.**–**3.3.** dalyse pabrėžtų koncepcinių ir labiau teoriniu požiūriu reikšmingesnių teisės aiškinimo trūkumų, leidžiančių teigti, kad tarpininkų atsakomybė neretai (plačiau nei pagal dabartinį modelį) turėtų būti adresuojama remiantis netiesioginės (t. y. su intelektinės nuosavybės objektų naudojimo koncepcijomis nesusijusios) atsakomybės taisyklėmis. Turint tai omenyje, jos išsamiai ir bus analizuojamos toliau.

[168] Specialiosios žalos nustatymo taisyklės taip pat numatytos PŽĮ 75 str., PĮ 57 str., DĮ 48 str.

[169] Tam gali būti išskirta ir oponuojanti pozicija, kuri pateikiama **4.3.3.** dalyje.

4. LIETUVOS DELIKTŲ TEISĖS INSTITUTŲ TAIKYMAS INTERNETO TARPININKŲ ATSAKOMYBĖS KLAUSIMAMS

Bendrasis civilinės atsakomybės (deliktų teisės) reguliavimas sudaro trečiąją interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus sistemos dalį. Nors plečiantis ES reguliavimui intelektinės nuosavybės teisės ir tarpininkų veiklos reguliavimo srityse šio bendrojo civilinės atsakomybės (deliktų teisės) reguliavimo reikšmė praktiniu teisės taikymo požiūriu kiek mažėja, ši reguliacinė sistemos dalis vis tiek išlaiko reliatyvią svarbą ir yra ypač verta analizės dėl kelių svarbių aplinkybių.

Pirma, iki šiol analizuoti intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai ir su jų kvalifikavimu susiję aspektai gali padėti įvertinti vien tiesioginės tarpininkų atsakomybės klausimus. Tarpininkams galint taikyti taip pat ir netiesioginę (antrinę) atsakomybę, kuri reguliuojama daugiausiai nacionalinės deliktų teisės, atitinkamai iškyla būtinybė išanalizuoti tarpininkų netiesioginei atsakomybei taikyti aktualiausius nacionalinės deliktų teisės institutus ir juos įtvirtinančius šaltinius. Šiuo požiūriu pažymėtina, kad atitinkamo nacionalinio deliktų teisės aiškinimo poreikio neturėtų panaikinti pastaruoju metu ESTT praktikoje pastebimos tendencijos sujungti šias distinktyvias atsakomybės rūšis į vieną ir visus tarpininkų atsakomybės klausimus spręsti remiantis intelektinės nuosavybės objektų naudojimo koncepcijomis, atitinkamai numatančiomis ir plačias tiesioginės atsakomybės už šių objektų naudojimą taikymo galimybes (**3.1.**, **3.2.** dalys). Šie bandymai, kaip ir minėta, turėtų būti vertinami kritiškai dėl koncepcinio ydingumo vertinant intelektinės nuosavybės teisių turinį ir jo galimų sukelti sisteminio aiškinimo iššūkių (**3.1.1.**, **3.2.3**., **3.4.** dalys), todėl nacionalinio reguliavimo analizė bet kuriuo atveju turėtų išlikti aktuali ir koncepciškai reikšminga.

Antra, nepaisant interneto tarpininkų civilinės atsakomybės rūšies (ir pagrindo), interneto tarpininkams taikant civilinę atsakomybę visada turi būti atsižvelgta į deliktų teisės nuostatas, reguliuojančias bendruosius civilinės atsakomybės taikymo klausimus. Svarstant civilinės atsakomybės taikymą tarpininkams Lietuvos deliktų teisė reguliuoja kaltės (**4.2.** dalis), priežastinio ryšio (**4.4.** dalis), žalos (**4.3.** dalis), bendrininkavimo (**4.4.3.** dalis) ypatumus, kurie išliktų reikšmingi tiek tiesioginės, tiek netiesioginės atsakomybės nustatymo atveju.

Trečia, jeigu dabartinis interneto tarpininkų atsakomybės modelis būtų keičiamas, tai, be kita ko, galima būtų atlikti atsisakant dalies ES teisėje numatytų tarpininkų atsakomybės pagrindų (be kita ko, susijusių su turinio postfiltravimu), bei atsakomybę taikant atsižvelgiant į nacionalines deliktų

teisės nuostatas. Toks atsakomybės modelio pakeitimas nebūtų ypatingai sudėtingas, nesant poreikio numatyti naujus atsakomybės pagrindus, tačiau turint poreikį tinkamai suprasti jau egzistuojančias deliktų teisės klausimus reguliuojančias nuostatas.

Turint tai omenyje, toliau tarpininkų atsakomybė analizuojama būtent deliktų teisės prizmėje. Šiai analizei toliau bus vertinami klausimai, susiję su 1) deliktų teisėje numatytais tarpininkų atsakomybės pagrindais (**4.1.**, **4.2.** dalys); 2) civilinės atsakomybės sąlygomis (**4.2.**, **4.3.**, **4.4.** dalys) ir 3) atsakomybės taikymui esant skolininkų (atsakovų) daugetui (**4.4.3.** dalis).

4.1. Tarpininkų netiesioginė atsakomybė

Prieš pradedant atskirų interneto tarpininkų civilinei atsakomybei reikšmingų klausimų analizę, reikėtų trumpai pakomentuoti netiesioginės atsakomybės sąvokos vartojimą.

Vertindami atsakomybės pagrindus, kurie taikytini remiantis nacionaliniu reguliavimu, dažniausiai tiek teismai (pvz., žr. GA Maciej Szpunar 2022 m. birželio 2 d. išvados sujungtose bylose *Christian Louboutin*... p. 10), tiek doktrinos autoriai (pvz., žr. Dinwoodie, 2017, p. 7) vartoja netiesioginės (angl. *indirect*, *secondary*) atsakomybės terminą, turėdami omenyje, kad ši atsakomybė kyla dėl pačių tarpininkų kaltų veiksmų, susijusių su trečiojo asmens (tarpininko paslaugų gavėjo) daromais pažeidimais (savo ruožtu galimais laikyti trečiųjų asmenų tiesioginės atsakomybės pagrindu). Šis terminas yra vartojamas plačia prasme. Lietuvos deliktų teisės atžvilgiu jis nėra visai preciziškas, nes Lietuvoje netiesioginė atsakomybė siejama su atvejais, kai asmuo pats jokiais veiksmais žalos nesukelia, tačiau įstatyme įtvirtinta, kad jis yra atsakingas už kito – žalą padariusio – asmens veiksmus (CK 6.246 str. 2 d.). Šie Lietuvos deliktų teisės požiūriu suprantamos netiesioginės atsakomybės atvejai apima CK 6.264 str. (samdančio darbuotojus asmens atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų kaltės), CK 6.275 str. (atsakomybė už nepilnamečių iki keturiolikos metų padarytą žalą), CK 6.276 str. (atsakomybė už nepilnamečio nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų padarytą žalą) ir kitus CK numatytus atvejus. Netiesioginės atsakomybės taikymo pagrindus numato ir kai kurie su intelektine nuosavybe susijusius santykius reguliuojantys įstatymai. Antai, netiesioginės atsakomybės taikymo galimybė yra numatyta PĮ 35 str. 4 d., kurioje nurodoma, kad patento savininkas turi teisę uždrausti kitiems asmenims tiekti arba siūlyti tiekti pagrindinius patentuoto išradimo elementus, išskyrus tuos, kurie plačiai žinomi ūkinėje veikloje, jeigu jų tiekimas arba

siūlymas tiekti reikalingas PĮ 35 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytiems veiksmams (naudoti, siūlyti parduoti, parduoti, importuoti ar eksportuoti patento objektu esantį gaminį, naudoti patento objektu esantį gaminio gamybos būdą) atlikti. Šis atvejis yra priskirtinas prie netiesioginės atsakomybės atvejų, nes pagal minėtą nuostatą tiesioginį patento objekto naudojimą atlieka kitas asmuo, nei tas, kuriam taikoma atsakomybė – patento objektu esantį gaminį siūlo parduoti, parduoda, importuoja, eksportuoja ar atlieka kitus naudojimo veiksmus tiesioginis pažeidėjas, kol asmuo, kuriam pagal šį straipsnį gali būti taikoma atsakomybė, tik sudaro sąlygas pažeidimams atsirasti (tiekia ar siūlo tiekti pagrindinius patentuoto išradimo elementus, reikalingus minėtiems veiksmams atlikti).

Vis dėlto nė vienas iš paminėtų atvejų neapibūdina to, ką būtų galima suprasti kaip netiesioginę atsakomybę, taikytiną interneto tarpininkams kaip specifiniams subjektams. Šiuo požiūriu laikant, jog CK 6.246 str. 2 d. (kurioje nurodoma, kad įstatymai gali nustatyti, kad žalą privalo atlyginti asmuo, kuris tos žalos nepadarė, bet yra atsakingas už žalą padariusio asmens veiksmus (netiesioginė civilinė atsakomybė)) ir 6.263 str. 3 d. (kurioje nustatyta, kad įstatymų numatytais atvejais asmuo privalo atlyginti dėl kito asmens veiksmų atsiradusią žalą arba savo valdomų daiktų padarytą žalą) suponuoja reikalavimą, kad netiesioginė atsakomybė gali būti taikoma tik kai tai numatoma įstatymo, o tokios galimybės interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus atveju nenumačius nei CK, nei IVPĮ, nei kituose tarpininkų atsakomybę už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus reguliuojančiuose įstatymuose, galima daryti prielaidą, kad įstatymų leidėjas neketino numatyti atvejų, kai interneto tarpininkams galėtų būti taikoma „tradicine“ ar „siaura“ prasme suprantama netiesioginė civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų padarytus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus.

Todėl ten, kur toliau bus vartojamas netiesioginės atsakomybės terminas, jis turėtų būti suprastas plačiai – teoriniu požiūriu tarpininkų atsakomybė vis tiek turėtų būti laikytina tiesiogine atsakomybe, tačiau ji dėl artimų sąsajų su trečiųjų asmenų atsakomybe funkciškai įvardijama netiesioginės atsakomybės terminu.

4.2. Bendrosios rūpestingumo pareigos pažeidimai

Deliktinė atsakomybė galėtų būti grubiai suskirstyta į tris sritis: netiesioginės atsakomybės atvejus, griežtosios atsakomybės atvejus ir atsakomybę esant kaltei (C. von Bar tai dar vadina atsakomybe už savo paties teisei prieštaraujantį elgesį, nesusijusį su didesnio pavojaus šaliniu) (Bar, 1998, p.

5, 8; taip pat PETL 1:101 str. 2 d.; Angelopoulos, 2016, p. 183). Minėta, kad tarpininkams nėra taikytina netiesioginė atsakomybė siaurąja prasme. Jiems taip pat nėra taikytina ir griežtoji atsakomybė, įstatyme nenumačius tokiam atsakomybės taikymui būtinų tarpininkų atsakomybės pagrindų[170]. Atitinkamai, tarpininkų civilinė atsakomybė priklauso būtent atsakomybės esant kaltei (atsakomybės už savo paties teisei prieštaraujantį elgesį) sričiai.

Šios atsakomybės pagrindas Lietuvoje yra numatytas CK 6.246 str. 1 dalyje. Pagal šią nuostatą civilinė atsakomybė gali atsirasti neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas), atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendrą pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai (CK 6.246 str. 1 d.). Ši nuostata turi būti sistemiškai taikoma kartu su CK 6.263 str. 1 d., numatančia, kad kiekvienas asmuo turi pareigą laikytis tokio elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos. Pagal šias nuostatas, taikytinas kartu su CK 6.247–6.249 str., žala atlyginama tik esant visoms keturioms civilinės atsakomybės sąlygoms, t. y. neteisėtiems veiksmams (CK 6.246 str.), kaltei (CK 6.248 str.), žalai (CK 6.249 str.) ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų ir žalos atsiradimo (CK 6.247 str.). Visos nurodytos sąlygos yra savarankiškos ir turi būti nustatytos atskirai atsižvelgiant į joms konstatuoti reikšmingas aplinkybes. Tai svarbu ir neteisėtų veiksmų bei kaltės sąlygų atveju, kurios kartais Lietuvos teismų praktikoje yra niveliuojamos į bendrą neteisėtų veiksmų ir kaltės atsakomybės sąlygą (pvz., žr. LAT 2006 m. liepos 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-422/2006, taip pat 2006 m. spalio 11 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-518/2006; 2007 m. gruodžio 28 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-580/2007;

[170] Tiesa, kaip ir buvo minėta, tam tikrais atvejais doktrinoje nurodoma, kad tiesioginė atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus (*inter alia* tarpininkų atliekamus pažeidimus) turėtų būti laikoma griežtąja atsakomybe (pvz., žr. Goold, 2015, p. 326). Taip teigiama, nes, nustatant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus (kaip neteisėtus veiksmus), šie įprastai vertinami objektyviai ir neapima subjektyviųjų, paprastai kaltės sąlygai būdingų elementų (**3.1.1.** dalis). Vis dėlto, bent jau Lietuvos teisės kontekste, net ir toks neteisėtų veiksmų aiškinimas neturėtų nulemti, jog tarpininkų tiesioginė atsakomybė būtų suprasta kaip griežtoji atsakomybė (atsakomybė be kaltės). Reiškiant reikalavimus dėl civilinės atsakomybės taikymo, vis tiek turėtų būti nustatomos visos keturios atsakomybės sąlygos, tarp jų ir kaltė, kuri turėtų būti suprasta kaip nuo neteisėtų veiksmų atskira, tačiau privaloma atsakomybės sąlyga (CK 6.248 str.). Griežtosios atsakomybės, kaip ji suprantama Lietuvos deliktų teisėje, taikymo galimybė turėtų būti eksplicitiškai nurodyta įstatyme. To šiuo metu neįtvirtinus (kaip teigia Angelopoulos, tai nėra atlikta nė vienos ES valstybės narės įstatymuose (Angelopoulos, 2016, p. 183)) tiesioginė tarpininkų atsakomybė turėtų būti suprantama kaip atsakomybė su kalte.

šiose nutartyse LAT nurodo, kad, teismui konstatavus asmens veiksmų neteisėtumą, taip pat konstatuojama ir asmens kaltė, nes, aiškinant kaltės ir neteisėtumo santykį deliktinės civilinės atsakomybės atveju pagal generalinio delikto, įtvirtinto CK 6.263 str. 1 d., doktriną, kaltė ir neteisėti veiksmai yra *neišskiriami*). Vis dėlto, nepaisant pateikto išaiškinimo formuluotės, manytina, kad tokią teismų pateikiamą poziciją greičiau reikėtų suprasti ne kaip vertinimą, kad neteisėti veiksmai ir kaltė yra viena neišskiriama sąlyga, tačiau kaip nurodymą, kad, nustatant neteisėtus veiksmus ir kaltę, tam tikrose situacijose gali būti reikšmingos tos pačios faktinės aplinkybės, galinčios padėti vienu metu pagrįsti tiek neteisėtų veiksmų, tiek kaltės buvimą[171]. Lietuvos įstatymui aiškiai išskyrus keturias civilinės atsakomybės sąlygas, manytina, kad jos atitinkamai visos turėtų būti nustatytos kaip savarankiškos, atskiro konstatavimo reikalaujančios sąlygos. Tačiau jų vertinimas tam tikrais atvejais galėtų būti itin glaudžiai susijęs (tai bus galima matyti ir kiek toliau, aptariant tarpininkų atsakomybės ypatumus).

Kaip ir minėta, pirmoji iš šių sąlygų – neteisėti veiksmai – Lietuvos deliktų teisėje suprantami kaip konkrečios, įstatyme numatytos pareigos, pažeidimas (neįvykdymas arba netinkamas įvykdymas), įstatymų draudžiamų veiksmų atlikimas arba bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas. Tai, kaip ir užsiminta, atitinka generalinio delikto doktriną, pagal kurią iš esmės bet koks žalos padarymas yra laikomas deliktu, jeigu žalą padaręs asmuo neįrodo esant aplinkybių, dėl kurių jo civilinė atsakomybė negalima (Mikelėnas, 2003, p. 366), bei Lietuvą priskiria šios doktrinos tradicijų valstybių grupei. Šios tradicijos ištakos gali būti kildinamos dar iš Prancūzijos Napoleono kodekso, išlikusio ir tebetaikomo ir šių laikų Prancūzijos teisėje – Prancūzijos civilinio kodekso (pranc. *Code civil*) 1240 str. (ankstesn. 1382 str.) nurodyta, kad bet koks žmogaus veiksmas, kuris sukelia kitam žalos, įpareigoja tą, dėl kurio kaltės žala atsirado, ją atlyginti (pranc. *tout fait quelconque de l'homme, qui cause à autrui un dommage, oblige celui par la faute duquel il est arrivé, à le réparer*)[172]. Ši norma skiriasi nuo Lietuvos CK nuostatos, akcentuojančios *pareigą* laikytis tokių elgesio taisyklių, kad kitam asmeniui nebūtų sukelta žalos, ir savo ruožtu pabrėžia *kaltę* kaip civilinės atsakomybės pagrindą. Nors tai ir nesudaro kokių nors

[171] Ši pozicija yra įkvėpta prof. dr. (HP) Vytauto Mizaro Vilniaus universitete Teisės fakultete vedamo deliktų teisės dalyko metu išsakytų minčių ir tezių.

[172] Šią normą būtų galima laikyti šiuolaikinės deliktų teisės „įkvėpimo šaltiniu“, panašią nuostatą atkartojant ir švelniosios teisės šaliniuose. Antai, PETL 1:101 straipsnyje, numatančiame „pagrindinę normą“, įtvirtinta, kad asmuo, kuriam teisiškai priskiriama kitam asmeniui padaryta žala, privalo ją atlyginti, o taip yra, be kita ko, kai asmens *kaltas* elgesys ją sukėlė (PETL 1:101 str. 1 d. ir 2 d. a p.).

esminių ar pamatinių skirtumų aiškinant generalinio delikto taisyklę Lietuvoje ir Prancūzijoje, tačiau iš dalies paaiškina, kodėl Lietuvos ir Prancūzijos deliktų teisėje civilinės atsakomybės sąlygos skiriasi. Būtent, pagal Prancūzijos teisę civilinei atsakomybei būdingos sąlygos yra kaltė (pranc. *faute*), priežastinis ryšys ir žala. Kaltė šiame kontekste suprantama plačiau nei Lietuvoje ir apima tiek objektyvųjį elementą (galintį pasireikšti kaip neteisėti veiksmai), tiek subjektyvųjį elementą (gebėjimas atsakyti už savo veiksmus (deliktinis veiksnumas), o tyčios atveju – suvokimas apie savo sukeliamus padarinius). Ji gali atsirasti tiek atlikus veiksmą, tiek neatlikus veiksmo (Steiner, 2018, p. 256), ir yra apibrėžiama kaip elgesio klaida, vertinama pagal elgesio *bonus pater familias* arba *bon pere de famille* standartą. Jis būdingas vertinant ne tik tyčinius, bet ir neatsargius veiksmus, nes pagal Prancūzijos civilinio kodekso 1241 str. (ankstesn. 1383 str.), kiekvienas asmuo atsako ne tik už savo veiksmais, bet ir už aplaidumu ar neapdairumu padarytą žalą (pranc. *chacun est responsable du dommage qu'il a causé non seulement par son fait, mais encore par sa négligence ou par son imprudence*)[173].

Toks reguliavimas rezonuoja ir su lietuviškuoju generalinio delikto taisyklės aiškinimu. Lietuvoje atsakomybė gali kilti ne tik pažeidus tam tikrą įstatymu numatytą pareigą ar nesilaikius numatytų draudimų, bet taip pat ir nesielgiant pagal *bonus pater familias* ar rūpestingo ir pakankamai atidaus asmens standartą (pažeidus bendrąją rūpestingumo pareigą (angl. *duty of care*) (Mikelėnas, 2003, p. 366)). Šis standartas taikomas kiekvienam fiziniam ar juridiniam asmeniui, nors tai, kokios specifinės pareigos jiems galėtų kilti arba kas galėtų būti laikoma šių asmenų atidžiu ir rūpestingu elgesiu, kiekvienu atveju galėtų skirtis. Rūpestingumo standartas gali pasižymėti skirtingu turiniu, pobūdžiu ir laipsniu, atsižvelgiant į asmenį, kuris sukėlė žalą, jam taikomus profesinius reikalavimus, veiklą, dėl kurios atsirado žala, kitas reikšmingas aplinkybes[174] (*Ibidem*). Tačiau šis standartas yra objektyvus – atsakomybės taikymas neturėtų priklausyti nuo vidinių ar labai individualių tam tikro asmens savybių. Vertinant jį yra keliamas klausimas, ar kitas, tai pačiai subjektų kategorijai galintis priklausyti asmuo, tuo atveju, jeigu jis būtų pakankamai rūpestingas ir atidus, elgtųsi taip pat kaip ir tariamas pažeidėjas.

---

[173] Kaip nurodo M. Leistner, būtent minėtos bendrosios Prancūzijos civilinio kodekso normos, bent jau ilgą laiką, buvo pagrindas, kuriuo remiantis Prancūzijoje buvo nustatoma interneto tarpininkų civilinė atsakomybė (Leistner, 2012, p. 20).

[174] Kaip antai PETL rūpestingumo standartui nustatyti siūlo atsižvelgti į atitinkamo saugomo intereso pobūdį ir vertę, veiklos pavojingumą, žinias, kurių galima tikėtis iš ją vykdančio asmens, žalos numatymą, susijusių asmenų artumą ar ypatingą pasitikėjimo ryšį, taip pat atsargumą ar alternatyvių metodų prieinamumą ir sąnaudas (PETL 4:102 str. 1 d.).

Atsakius į šį klausimą neigiamai ir konstatavus, kad tam tikras asmuo nesielgė pakankamai rūpestingai ir atidžiai, būtų nustatomi neteisėti veiksmai (veikimas ar neveikimas).

Nors kaltė, kaip ir minėta, Lietuvos teisėje yra išskirta kaip atskira sąlyga ir ji turėtų būti nustatyta atskirai nuo neteisėtų veiksmų, jos vertinimas Lietuvos teisėje yra labai panašus į neteisėtų veiksmų nustatymą, t. y. jai gali būti reikšmingos tos pačios faktinės aplinkybės. Skirtingai nei iki CK įsigaliojimo Lietuvos teisėje taikytos kaltės sampratos, kaltė nustatoma ne vertinant tam tikro pažeidėjo individualias ar psichologines savybes (t. y. vertinant ne subjektyviąją kaltę), tačiau jo elgesį vertinant pagal jau minėtą rūpestingo, atidaus asmens (*bonus pater familias*) standartą (t. y. kaltę vertinant objektyviai) (Mikelėnas, 2003, p. 339). Tačiau, priešingai nei neteisėtų veiksmų sąlyga, kaltė Lietuvos teisėje yra preziumuojama[175] (CK 6.248 str. 1 d.). Šiuo atveju atsakovas turi įrodyti, kad jis elgėsi pagal jam taikomus rūpestingumo standartus, ir paneigti savo kaltės buvimą. Atsakovui pavykus tai padaryti, kaltė negalėtų būti nustatoma ir civilinė atsakomybė nebūtų taikoma nesant visų jai reikalingų sąlygų.

Šiame kontekste reikėtų pabrėžti, kad tai, jog kaltė Lietuvos teisėje yra suprantama objektyviai, nereiškia, kad jai nustatyti yra visiškai nereikšmingi tokie „vidiniais“ ar „subjektyviais“ galimi pavadinti elementai, kaip antai sąmoningumas, žinios, veiksmų tikslai. Antai, nustatant vieną iš kaltės formų – tyčią – yra vertinama, ar asmuo *žino*, jog pažeidžia kito asmens teisę, *siekia* padaryti to tipo žalą arba atitinkamai elgiasi *žinodamas*, kad konkreti žala atsiras arba labai tikėtina, kad atsiras (*inter alia,* LAT Civilinių bylų skyriaus 2024 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-243-403/2024). Šie „subjektyvūs“ elementai taip pat gali būti svarbūs ir nustatant neteisėtus veiksmus, priežastinį ryšį ar bendrininkavimo formą, kai žala yra sukeliama kelių asmenų (**4.4.2.** dalis, kur, be kita ko, pabrėžiama, kad vienas iš teisinio priežastinio ryšio nustatymo kriterijų gali būti žalos *numatomumas*, taip pat **4.4.3.1.** dalis, kur nurodoma, kad subjektyviajam bendrininkavimui nustatyti reikalingas bendras *ketinimas* sukelti žalą). Tačiau šie elementai turėtų būti suprasti pagal tam tikrus išorinius standartus – t. y. būtų vertinama, ar kitas, pakankamai rūpestingas ir atidus asmuo, būdamas toje pačioje situacijoje, žinotų apie žalai kilti reikšmingas aplinkybes, jo veiksmai galėtų atskleisti sąmoningą siekį sukelti žalą, galėtų indikuoti tikslą dėl žalingų padarinių atsiradimo ir pan. Kitaip tariant, objektyvumas pasireikštų tuo, jog vertinimas nebūtų individualizuojamas ar siejamas su subjektyviais kriterijais, pritaikytinais tik tam konkrečiam asmeniui (pažeidėjui). Tam vis dar būtų

[175] Tyčios atveju kaltė neturėtų būti preziumuojama (Mizaras, 2009, p. 304).

taikomas *vidutinio* protingo (rūpestingo) asmens standartas, kuris būtų pritaikomas prie tam tikros asmenų kategorijos, tačiau nebūtų modifikuojamas pagal labai subjektyvias ar asmenines pažeidėjo savybes.

Jau užsiminta, kad pagal Lietuvos teisę kaltė gali pasireikšti tyčia, tačiau taip pat ir neatsargumu. Nors CK šios kaltės formos nedetalizuojamos, teismų praktikoje ir doktrinoje yra pripažįstama, kad neatsargumas toliau gali būti skirstomas į didelį neatsargumą ir paprastą neatsargumą. Didelis neatsargumas pasireiškia tuo, kad teisės pažeidėjo elgesys neatitinka bent minimalių atsargumo ir dėmesingumo reikalavimų, kurių būtų laikęsis tokioje pačioje situacijoje ir tokiomis pat aplinkybėmis kitas asmuo (*inter alia,* žr. LAT 2010 m. vasario 23 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-59/2010; 2017 m. balandžio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-180-378/2017; 2023 m. sausio 12 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-60-684/2023). Paprastas neatsargumas apibūdinamas kaip elgesys, neatitinkąs normalių, paprastai reikalaujamų atidaus, atsargaus elgesio reikalavimų, kurie protingai tikėtini įvertinus aplinkybes (*inter alia*, žr. 2023 m. sausio 12 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-60-684/2023). Panašus neatsargumo (taip pat tyčios) apibūdinimas pateikiamas ir DCFR VI knygos 3:101, 3:102 str., kur pabrėžiama, kad teisiškai reikšmingą žalą asmuo padaro tyčia, kai tokią žalą padaro: a) norėdamas padaryti tokios rūšies žalą; arba b) atlikdamas veiksmus, kuriuos ketina atlikti, žinodamas, kad tokia žala arba tokios rūšies žala bus padaryta arba beveik neabejotinai bus padaryta; ir teisiškai reikšmingą žalą padaro dėl neatsargumo, kai žalą padaro elgesiu, kuris: a) neatitinka konkretaus atsargumo standarto, numatyto įstatymo nuostatoje, kurios tikslas – apsaugoti žalą patyrusį asmenį nuo tos žalos; arba b) dėl kitų priežasčių nėra toks atsargus, kokio būtų galima tikėtis iš vidutiniškai rūpestingo asmens atsižvelgiant į bylos aplinkybes.

Atitinkamai, norint įvertinti, tiek ar asmuo atliko neteisėtus veiksmus, tiek ar tokie veiksmai yra kalti, pirmiausia būtina įvertinti, ar jam tam tikri specifiniai reikalavimai yra keliami įstatymo, o jeigu ne, tai ar jo veiksmai atitinka bendruosius rūpestingumo standartus, kildintinus iš Lietuvos[176] teisės.

Interneto tarpininkams būdingos specifinės įstatymo išskirtos pareigos jau buvo aptartos disertacijos **2.** ir **3.** dalyse. Minėta, kad intelektinės nuosavybės teisių kontekste šios pareigos pirmiausia yra sietinos su

[176] Kaip nurodoma Elektroninės komercijos direktyvos konstatuojamosios dalies 48 p., ši direktyva iš valstybių narių neatima galimybės reikalauti, kad paslaugų teikėjai, internete pateikiantys paslaugos gavėjų perduotą informaciją, laikytųsi įsipareigojimų, kurių galima *pagrįstai tikėtis ir kurie nurodyti nacionalinėje teisėje, su informacija elgtis rūpestingai*, tam, kad būtų atskleista tam tikrų rūšių neteisėta veikla ir užkirstas jai kelias.

draudimais naudoti intelektinės nuosavybės objektus negavus teisių turėtojo sutikimo, pripažįstant, kad tam tikrais atvejais patys tarpininkai atlieka intelektinės nuosavybės objektų naudojimo veiksmus. Tačiau šie draudimai, atsižvelgiant į „naudojimo“ sampratos ribotumą, ne visada gali būti pakankamas atsakomybės pagrindas tarpininkams (**3.1.**, **3.2.** dalys) bei juos pagrindžiančių „naudojimo“ koncepcijų plėtimas norminiu požiūriu taip pat ne visada gali būti tinkamas. Atsižvelgiant į tai, tarpininkams taikomi ir kiti reikalavimai, antai, Skaitmeninių paslaugų aktu yra reikalaujama, kad tarpininkai praneštų teisėsaugos ar teisminėms institucijoms apie įtarimus dėl nusikalstamų veikų (Skaitmeninių paslaugų akto 18 str.), nuostatose ir sąlygose pateikti informaciją apie tai, kad, pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, tarpininkų paslaugos galėtų būti vienu ar kitu būdu apribotos ir tarpininkai gali imtis turinio moderavimo veiksmų (Skaitmeninių paslaugų akto 14 str.), įpareigojama teikti skaidrumo ataskaitas (15 str.) ir kt. Be to, tarpininkams taip pat kyla iš „saugių uostų“ kildintinos pareigos, kurių nesilaikę tarpininkai laikomi neatitinkančiais atsakomybės netaikymo sąlygų. Tačiau su šiomis pareigomis susijusias nuostatas aiškinant kaip sąlygas, kai atsakomybė turėtų būti *netaikoma*, o ne pagrindus, kurių esant civilinė atsakomybė galėtų kilti (plačiau žr. **2.1.1.** dalį), būtina papildomai atsigręžti į bendrąsias civilinės atsakomybės nuostatas ir kelti klausimą, kaip dar, įstatyme specifiškai nenumatytais būdais, turėtų elgtis tarpininkas, kad nekiltų pagrindo jam taikyti civilinę atsakomybę.

4.2.1. Pareiga pašalinti neteisėtą informaciją arba apriboti jos prieigą

Doktrinoje ir teismų praktikoje be išlygų sutariama, kad pagrindinė pareiga, kuri yra būdinga rūpestingam ir atidžiam tarpininkui (konkrečiai – prieglobos paslaugų teikėjui), yra jo pareiga pašalinti neteisėtą informaciją ar apriboti jos prieigą, kai tarpininkas sužino apie faktus ar aplinkybes, kuriuos žinant yra akivaizdu, kad veikla ar turinys yra neteisėti. Lietuvoje šią tarpininkų pareigą galima kildinti dar iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui savo jurisprudencijoje pabrėžus, kad visi asmenys pagal Konstituciją, *inter alia*, jos 25 str. 3 d. ir 4 d., turi pareigą neskleisti tokios informacijos, kurią skleisti draudžia įstatymai, o *sužinoję*, kad jie kokiu nors būdu dalyvauja skleidžiant informaciją, kurią skleisti draudžia įstatymai, arba kitaip prisideda prie tokios informacijos skleidimo, *privalo tokią savo veiklą nedelsiant nutraukti* (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas). Ši pareiga kyla visiems subjektams (ne tik tarpininkams), tačiau yra ypač aktuali informacijos

prieglobos paslaugų teikėjams[177], kurių veiklos reguliavimo klausimai analizuoti nurodytame nutarime. Įstatymams draudžiant platinti informaciją, kurios platinimas galėtų būti vertinamas kaip intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas, prieglobos paslaugų teikėjams pagal Konstituciją atitinkamai kyla pareiga nutraukti veiklą, kuria jie prisideda prie tokios informacijos platinimo, t. y. pašalinti ar apriboti jų paslaugų gavėjų platinamą neteisėtą informaciją, galinčią sudaryti intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą. Be to, kaip nurodoma kiek toliau, minėtas aiškinimas taip pat suponuoja, jog tarpininkai negali vykdyti veiklos, skirtos pažeidimams skatinti, kurstyti pažeidėjų, teikti priemones, skirtas *konkrečiai* neteisėtai dalytis tokia informacija[178]. Rūpestingas tarpininkas šiuo požiūriu galėtų būti aiškinamas kaip neutralus ir prie neteisėtos veiklos aktyviai neprisidedantis tarpininkas, kuris ne tik sąmoningai neteikia pagalbos pažeidimams atlikti, tačiau, sužinojęs apie pažeidimą, jį nedelsdamas pašalina.

Panašus aiškinimas (tiesa, pateikiamas ne bendrosios rūpestingumo pareigos, o su asmens garbės ir orumo gynimu susijusių CK normų kontekste) taikomas ir ordinarinių teismų praktikoje. LAT yra konstatavęs, jog informacinės paslaugos, kurią sudaro informacijos saugojimas, teikėjas, gavęs faktinių žinių arba sužinojęs apie neteisėtą veiklą, privalo nedelsdamas imtis priemonių panaikinti tą informaciją arba atimti galimybę ja naudotis, o sužinojęs apie jos neteisėtumą, tačiau jos nepašalinęs, atsako už šios neteisėtos

---

[177] Nutarime aptarta ir tinklo paslaugų teikėjų (t. y. IPT) pareiga nutraukti veiklą, kuria prisidedama prie neteisėtos informacijos platinimo. Nepaisant to, pabrėžtina, kad net jei tokia IPT pareiga ir būtų pripažinta, manytina, kad jos neįgyvendinimas neturėtų savaime suteikti galimybės taikyti atsakomybę IPT. Pirma, IPT nuo atsakomybės taikymo apsaugotų „saugūs uostai“ (jeigu būtų įvykdomos „saugių uostų“ sąlygos, kurios, primintina, IPT atveju nėra siejamos su informacijos šalinimu ar prieigos apribojimu), antra, neretai būtų galima laikyti, kad dėl tokios pareigos neįgyvendinimo sukelta žala būtų pernelyg nutolusi priežastiniu ryšiu nuo neteisėtų veiksmų (nors tokiam aiškinimui ir galėtų būti tam tikrų išimčių). Tačiau šis aiškinimas neturėtų paveikti atsakomybės, kuri būtų taikoma, kai IPT tam tikrą informaciją pašalinti ar jos prieigą apriboti įpareigoja teismas.

[178] Toks aiškinimas iš dalies rezonuotų su užsienio praktikoje pateikiamais aiškinimais dėl netiesioginės atsakomybės už teisių į prekių ženklą pažeidimus. Antai, JAV Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad jei gamintojas ar platintojas tyčia skatina kitą asmenį pažeisti teises į prekių ženklą arba toliau tiekia savo produktą asmeniui, apie kurį žino ar turi pagrindo žinoti, kad jis pažeidžia teises į prekių ženklą, gamintojas ar platintojas yra atsakingas už bet kokią žalą, padarytą dėl apgaulės (1982 m. birželio 1 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimas *byloje Inwood Labs., Inc. v. Ives Labs., Inc.*, 456 U.S. 844 (1982)). Šis aiškinimas reikšmingas bei juo remiamasi ir interneto tarpininkų (internetinių aukcionų) atsakomybės bylose (žr. Dinwoodie, 2014, p. 472 ir toliau).

informacijos nepašalinimą (LAT 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-586/2012). Civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013 LAT yra panašiai nurodęs, kad informacinės visuomenės paslaugų tarpiniam teikėjui sužinojus apie saugomą neteisėtą informaciją ir jos nepašalinus, t. y. neįvykdžius IVPĮ reikalavimų[179], jis prisideda prie tokios informacijos skleidimo, todėl jam gali būti taikoma civilinė atsakomybė (LAT 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013; panaši pozicija pateikta Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 29 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-1268-653/2012, kur nurodyta, kad nepašalinęs neteisėtos informacijos tarpininkas prisideda prie *žalos atsiradimo*)[180], Be to, anot LAT, nustačius, kad prieglobos teikėjas žinojo apie saugomą neteisėtą informaciją ir nesiėmė jokių priemonių panaikinti galimybę ją pasiekti, jam pagrįstai netaikomos atsakomybės išimtys. Tokiais atvejais civilinė atsakomybė taikytina *bendraisiais pagrindais* (LAT 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013).

Nurodytos pozicijos leidžia konstatuoti, jog esminis rūpestingo tarpininko (bent jau prieglobos paslaugų teikėjo) standarto nustatymo kriterijus turėtų būti aiškinamas kaip informacijos kontrolės pareigų atlikimas. Prieglobos paslaugų teikėjai, sužinoję arba turėdami žinoti apie pažeidimą (taikant ne bendro[181], tačiau konkretaus[182] žinojimo standartą), turi nedelsdami panaikinti pažeidimo prieigą arba pašalinti neteisėtą informaciją (kai tokio šalinimo / apribojimo priemonių taikymas būtų pagrįstas)[183].Praktine požiūriu tai reiškia ne ką kita kaip „saugių uostų“ sąlygų neįvykdymą. Šiuo atžvilgiu „saugių uostų“ atsakomybės netaikymo sąlygos (bent jau prieglobos paslaugų teikėjams) tampa nuorodomis pagrindams, kuriais remiantis galėtų būti apsvarstytas atsakomybės taikymas (dėl to rūpestingumo pareigai aiškinti tampa reikšmingas ir pažeidimo pašalinimo „nedelsiant“, taip pat informacijos

[179] Kaip ir minėta, šiuo metu IVPĮ reikalavimai pakeisti atitinkamomis Skaitmeninių paslaugų akto nuostatomis, tačiau jų esmė išlieka tokia pati ir po pakeitimų; šie pakeitimai neturėtų turėti įtakos pateiktam aiškinimui.

[180] Tai, kad rūpestingas tarpininkas turėtų pašalinti pažeidimą sužinojęs apie jo atlikimą, yra pripažinęs ir ESTT, tačiau tokią poziciją pateikęs autorių bei gretutinių teisių saugomų kūrinių (kitų objektų) naudojimo kontekste (2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Frank Peterson*...).

[181] Tai yra žinojimo, kad, pasinaudojant tarpininkų paslaugomis, apskritai kas nors potencialiai gali pažeisti intelektinės nuosavybės teises; arba kad neidentifikuoti asmenys jau pažeidžia intelektinės nuosavybės teises (tarpininkams visgi nežinant apie konkrečius pažeidimus) (jeigu tarpininko paslaugos nėra skirtos dalytis konkrečiai neteisėta informacija).

[182] Tai yra žinojimo apie specifinį pažeidimą (pažeidimus).

[183] Tarpininkas, kuris vengtų nagrinėti pranešimus, nesudarytų palankių sąlygų pranešimams pateikti, taip pat, manytina, negalėtų būti laikomas rūpestingu.

panaikinimo ar apribojimo priemonių, sužinojimo apie pažeidimus būdų ir kitų pranešimo ir pažeidimui pašalinti reikšmingų aspektų aiškinimas (žr. **2.1.**, **2.2.** dalis)). Nors toks aiškinimo efektas gali pasirodyti kiek keistas atsižvelgiant į teisės aktų leidėjo valią „saugius uostus“ nustatyti kaip atsakomybės išimtis, o ne jos taikymo situacijas nusakančias taisykles, vis dėlto jis atitinka aiškinimo tendenciją, aptinkamą ir kitose valstybėse[184] bei galėtų turėti palaikymą doktrinoje[185]. Šiuo požiūriu „saugių uostų“ sąlygas būtų galima vertinti kaip pagrindines bendrosios rūpestingumo pareigos turinį atskleidžiančias nuostatas, bent jau tiek, kiek jos yra reikšmingos pranešimo ir pašalinimo mechanizmui taikyti. Bendras rūpestingumui nustatyti taikytinas orientyras šiuo požiūriu neabejotinai tra tarpininko sužinojimas apie pažeidimą ir, kai to reikalauja tarpininko padėtis (teikiamų paslaugų pobūdis), po jo turimas atlikti pažeidimo pašalinimas. Tokios pareigos neatlikimas pagal Lietuvos deliktų teisę reikštų neteisėtus veiksmus (neteisėtą neveikimą) ir kaltę, kuri, priklausomai nuo faktinių aplinkybių, galėtų pasireikšti tiek neatsargumu, tiek tyčia (pvz., sąmoningai ignoruojant pakartotinius prašymus panaikinti neteisėtą informaciją turint tikslą padidinti galimą teisių turėtojo patiriamą žalą).

Šiuo atveju bylose dėl galimo tarpininko pareigų pažeidimo ieškovas pirmiausia turėtų įrodyti jam iškilusią žalą, atsakovo (tarpininko) neteisėtus veiksmus ir jų priežastinį ryšį[186]. Atsakovas (tarpininkas) tuo tarpu turėtų (galėtų) įrodyti, kad jis buvo tiek atidus ir rūpestingas, kiek buvo būtina pagal atitinkamas aplinkybes (t. y. turėtų įrodyti, kad jo veiksmuose nėra kaltės). Šiuo požiūriu tarpininkas, be kita ko, galėtų remtis tuo, jog pranešimas, kuriame nurodyta apie galimai neteisėtą informaciją, buvo klaidinantis arba

---

[184] Pavyzdžiui, anksčiau minėtos Prancūzijos atveju Paryžiaus apeliacinis teismas byloje *Dailymotion c/. Société 120 Films et autres* pripažino, kad Dailymotion negalėjo bylos aplinkybių kontekste remtis „saugių uostų“ sistema ir jai taikė atsakomybę, paremtą Dailymotion kalte, pasireiškusia pareigos pašalinti tam tikrą neteisėtą turinį pagal gautą prašymą neįvykdymu (*Cour d'appel de Paris* 2012 m. gegužės 9 d. sprendimas byloje *Dailymotion c/. Société 120 Films et autres*). Paryžiaus apeliacinis teismas taip pat yra panašiai nurodęs, kad įmonė DSTORATE netinkamai reagavo į pranešimus apie autorių teisių ir teisių į prekių ženklus pažeidimus jos svetainėje, todėl jos veiksmuose galėjo būti nustatyta kaltė, pagrindžianti jos civilinę atsakomybę (Paryžiaus apeliacinio teismo (*Cour d'appel de Paris*) 2023 m. balandžio 12 d. sprendimas byloje RG n° 21/10585).

[185] M. Leistner įžvelgia aiškinimą, kad skirtingos nacionalinės „saugių uostų“ nuostatos būtų suprastos kaip bazinės rūpestingumo pareigos (angl. *basic duties of care*), kurių turi laikytis konkretus tarpininkas, kad nebūtų atsakingas už žalą (Leistner, 2019, p. 30).

[186] Minėta, tyčios atveju kaltė neturėtų būti preziumuojama ir ją taip pat turėtų įrodyti ieškovas (Mizaras, 2009, p. 304).

jame buvo pateikta nepakankama informacija apie galimus pažeidimus, kad tarpininkas galėtų juos pašalinti (atsižvelgiant į Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. 2 d. numatytus reikalavimus dėl pranešimų turinio)[187]. Tarpininkas taip pat galėtų nurodyti, kad jam kilo pagrįstas įtarimas, jog prašomas pašalinti turinys yra teisėtas ir neturėtų būti šalinamas net ir pateikus teisės aktų keliamus formos reikalavimus atitinkantį pranešimą apie pažeidimą. Kaip ne kartą minėta, atsakomybės taisyklės negali nustatyti tokios sistemos, dėl kurios kiltų didelė rizika, jog tarpininkai šalintų teisėtą turinį (**2.2.2.** dalis). Iš tarpininkų galima reikalauti šalinti tik tokius pažeidimus, kurie yra akivaizdūs ir kurių neteisėtumui nustatyti nereikia atlikti išsamaus teisinio tyrimo (Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. 3 d., **2.1.2.** dalis). Esant abejonei, kad nurodyta informacija yra teisėta (t. y. pažeidimui nepasižymint akivaizdumu), tarpininkai turėtų tokios informacijos neriboti, nes priešingu atveju galėtų pažeisti pareigą užtikrinti saviraiškos laisvės apsaugą savo valdomoje platformoje. Manytina, kad net jeigu tokia abejonė nepasitvirtintų ir turinys iš tiesų būtų pripažintas neteisėtu (tai, be kita ko, galėtų patvirtinti teismas), tarpininkų elgesys nešalinant turinio vis tiek galėtų būti laikomas rūpestingu, jeigu tarpininkai galėtų pateikti pakankamai pagrįstas aplinkybes, dėl kurių jiems kilo abejonė dėl informacijos teisėtumo. Pakankamai abejonei nustatyti reikalinga kartelė šiuo požiūriu neturėtų būti aukšta, nes, kaip minėta, iš tarpininkų bet kuriuo atveju negali būti reikalaujama atlikti detalaus tyrimo. Tačiau šios aplinkybės taip pat turėtų būti pakankamai reikšmingos, kad, vien formaliai įvertinęs pažeidimą, tarpininkas turėtų pagrindą įtarti, kad tam tikra informacija potencialiai atitinka intelektinės nuosavybės teises reguliuojančiuose teisės aktuose numatytas išimtis ir apribojimus, arba yra teisėta remiantis kokiu nors kitu pagrindu (pvz., tam tikri skelbimai turi žymenį, kuris, tarpininkų vertinimu, nėra akivaizdžiai panašus į ženklą, kuris nurodomas pranešime kaip ankstesnis prekių ženklas, kurio suteikiamos teisės neva pažeidžiamos, ir kt.).

Žinoma, jeigu ieškovas reikalavimus dėl atsakomybės taikymo pareikštų ne prieglobos paslaugų teikėjui, kurio rūpestingumo standartas iki šiol buvo analizuojamas, atidumui ir rūpestingumui aiškinti reikėtų pasitelkti kitokius galimus kriterijus. Antai, iš paprasto perdavimo paslaugos teikėjų neturėtų būti reikalaujama, kad jie, sužinoję apie pažeidimą, imtųsi priemonių jam pašalinti, nes daug geresnes technines priemones tam padaryti turėtų prieglobos paslaugų teikėjai (pažeidimo nepašalinusiems paprasto perdavimo

[187] Kaip ir minėta, vien tai, kad pranešime pateikiama ne visa Skaitmeninių paslaugų akto 16 str. nurodyta informacija, savaime neturėtų reikšti, kad tarpininkai nebuvo tinkamai informuoti (**2.1.2.** dalis).

paslaugų teikėjams vis tiek galėtų būti taikomi „saugūs uostai“ pagal Skaitmeninių paslaugų akto 4 str.)[188]. Atsižvelgiant į jiems taikomų „saugių uostų“ ribas, civilinės atsakomybės sąlygų požiūriu rūpestingas paprasto perdavimo paslaugos teikėjas atitinkamai pats turėtų neinicijuoti pažeidimo, neparinkti perduodamos informacijos gavėjo bei neparinkti ir nekeisti perduodamos informacijos (Skaitmeninių paslaugų akto 4 str.). Šių pareigų neįvykdęs (pats parinkęs neteisėtos informacijos adresatą ar nustatęs jos turinį), jis nedaug kuo skirtųsi nuo tiesioginio pažeidėjo ir jo veiksmus būtų galima laikyti ne tik bendrosios rūpestingumo pareigos pažeidimu, tačiau, dažnu atveju, ir tiesioginiu intelektinės nuosavybės objektų naudojimu (pvz., kūrinio perdavimo vartotojams kompiuterių tinklais inicijavimas tam tikrais atvejais galėtų būti laikomas viešo paskelbimo veiksmu). Naudojimo veiksmus galėtų atlikti ir podėliavimo paslaugos teikėjas, kuris, priešingai, negu reikalaujama pagal jam taikomas „saugių uostų“ sąlygas, imtų modifikuoti laikinai saugomą informaciją arba inicijuotų jos perdavimą. Be to, būtų galima aiškinti, kad, neatlikęs kitų jam pagal „saugius uostus“ keliamų pareigų, kaip antai informacijos pašalinimo sužinojęs, kad pradinis perdavimo šaltinis buvo pašalintas iš tinklo (Skaitmeninių paslaugų akto 5 str. 1 d.), jis taip pat elgiasi ne kaip rūpestingas tarpininkas. Tačiau automatiškai tokiu atveju atsakomybė nebūtinai būtų taikoma, nes visais atvejais turėtų būti nustatyti ne tik tarpininkų neteisėti veiksmai ir kaltė, bet ir jų sukelta žala bei priežastinis ryšys.

Baigiant šio pobūdžio rūpestingumo pareigos aptarimą, reikėtų pabrėžti, kad nematytina svarių aplinkybių, kodėl „saugių uostų“ reguliavimo naudojimas rūpestingumui aiškinti tiek, kiek jis nustato pranešimo ir pašalinimo mechanizmą, būtų netikslingas. Rūpestingumo aiškinimas pagal pranešimo ir pašalinimo sistemą šiuo požiūriu gali būti visiškai pateisinamas tiek ekonominiu požiūriu (prieglobos paslaugų teikėjams turint geriausias galimybes nutraukti neteisėtą veiklą ir imtis neteisėtos informacijos kontrolės, **1.2.1.**, **1.3.1.** dalys), tiek normatyviniu (tarpininkams, kaip ir kitiems asmenims, turint pareigą neprisidėti prie neteisėtos informacijos platinimo – prisidėjus prie žalos padidėjimo jie taip pat turėtų turėti pareigą „koreguoti“ tokį santykių išbalansavimą), tiek žmogaus teisių apsaugos požiūriu (dabartiniu pranešimo ir pašalinimo modeliu siekiant užtikrinti, kad saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvės nebūtų neproporcingai ribojamos,

[188] Vis dėlto pabrėžtina, kad net ir įvykdžius „saugių uostų“ sąlygas, iš šių paslaugų teikėjų teisminės ar administracinės institucijos galėtų reikalauti, kad jie nutrauktų pažeidimą arba užkirstų jam kelią (Skaitmeninių paslaugų akto 4 str. 3 d.). Tačiau tai labiau reikšminga ne civilinei atsakomybei, o kitiems teisių gynimo būdams taikyti.

tačiau kartu būtų užtikrinta ir tam tikrų galimai priešpriešinių teisių – kaip nuosavybės teisės – apsauga). Bent jau šiuo aspektu, manytina, kad toks rūpestingumo pareigos aiškinimas gali būti visiškai pagrįstas bei papildomi klausimai galėtų būti iškelti nebent dėl kitų, papildomų, rūpestingumo standartą taip pat galimai sudarančių pareigų, aiškinimo.

4.2.2. Bendras reikalavimas nesudaryti sąlygų pažeidimams atlikti

Minėta, kad bendroji rūpestingumo pareiga gali pasižymėti ne tik reikalavimu tarpininkams (prieglobos paslaugų teikėjams) pašalinti tam tikrą informaciją ar apriboti jos prieigą sužinojus apie jos neteisėtumą, bet ir kitomis galimomis tarpininkų pareigomis. Viena iš tokių apsvarstytinų (potencialių) pareigų – reikalavimas tarpininkams apskritai nesudaryti sąlygų pažeidimams (neteikti paslaugų, kai tai gali sudaryti prielaidas pažeidimams atlikti).

Lietuvos deliktų teisėje nėra atmetama aiškinimo, kad sąlygų kito asmens atliekamam pažeidimui sudarymas gali būti laikomas atsakomybės taikymo pagrindu, nepaisant to, ar asmuo, kuris sudaro sąlygas, tai atlieka tyčia ar dėl neatsargumo (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2018 m. spalio 30 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-7-143-684/2018, kurioje įvertinti neatidūs ir nerūpestingi notaro bei VĮ Registrų centro veiksmai sudarant sąlygas kitų asmenų nusikalstamai veikai). Kaip ir nurodoma toliau, sąlygų pažeidimui sudarymas tam tikromis aplinkybėmis gali lemti priežastinio ryšio buvimą ir pagrindą nustatyti bendrininkavimą tarp tiesioginio pažeidėjo ir sąlygų pažeidimui sudarytojo (**4.4.3.** dalis). Tačiau, bent jau įprastai, sąlygų pažeidimui sudarymas pripažįstamas atsakomybės taikymo pagrindu, kai asmuo, ypač dėl savo profesinės padėties, turi pareigas užtikrinti, kad nebūtų pažeisti viešieji arba kitų asmenų privatūs interesai[189] (tokios situacijos iliustracijai žr. minėtą nutartį, taip pat LAT Civilinių bylų skyriaus 2020 m. kovo 5 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-53-611/2020, kurioje įvertinti turto vertintojos veiksmai sudarant prielaidas žalai atsirasti)[190]. Neutralūs pagalbos (sąlygų sudarymo) veiksmai, atliekami vykdant su kitų asmenų interesų apsauga nesusijusią (ar ne ypač susijusią) veiklą, kuri potencialiai gali sudaryti sąlygas tretiesiems asmenims daryti pažeidimus, Lietuvoje nėra

[189] Sąlygų kitų asmenų atliekamiems pažeidimams sudarymas taip pat gali sudaryti prielaidas atsakomybei taikyti, kai asmuo valdo objektą, susijusį su didesnio pavojaus rizika (iliustracijai žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014).

[190] Tikslumo dėlei pabrėžtina, kad toks išaiškinimas eksplicitiškai nurodytose bylose nepateikiamas, nors gali būti ekstrapoliuojamas atsižvelgiant į nurodytų bylų kontekstą.

savaime laikomi neteisėtais veiksmais (jų atveju tarp žalos ir šių veiksmų ne visada gali būti nustatytas teisinis priežastinis ryšys) (lyginamuoju požiūriu dėl *common law* sistemos žr., *inter alia*, Dinwoodie, 2017, p. 16)[191]. Tai nulemia rūpestingumo standarto ir priežastinio ryšio aiškinimas, su kitų asmenų interesų apsauga susijusią profesinę veiklą atliekantiems asmenims dažniausiai taikant aukštesnį rūpestingumo ir atidumo standartą, nei kitokio pobūdžio veiklą vykdantiems subjektams (nors pastarųjų atžvilgiu šis standartas taip pat gali skirtis atsižvelgiant į žalos numatomumą, veiklos ypatumus, su ja susijusias rizikas ir kitas rūpestingumui vertinti svarbias aplinkybes). Nepaisant to, Lietuvos teismų praktikoje (bent jau tarpininkų atsakomybės kontekste) gali būti įžvelgtos apraiškos (užuominos) aiškinimo, kad atvejais, kai sąlygos pažeidimui atlikti yra sudaromos *tyčia*, t. y., turint siekį, kad pažeidimą atliktų kitas asmuo, bei norint neteisėtų veiksmų atlikimo, toks sąlygų sudarymas galėtų būti laikomas neteisėtais veiksmais ir už tokius veiksmus (veikimą, neveikimą) galėtų būti taikoma atsakomybė net kai bendro pobūdžio pareiga neįgalinti kitų asmenų pažeidimų atlikimo nenustatyta. Antai, Lietuvos teismai, vertindami, ar *peer-to-peer* tinklo administratoriai (interneto tarpininkai) pažeidimus atlieka kartu su savo paslaugų naudotojais, reikšmę suteikia, be kita ko, tam, jog tarpininkai skatina atlikti pažeidimus, leidžia surasti neteisėtai skelbiamus kūrinius, suteikia prie jų prieigą, neteikia priemonių neteisėtai informacijai šalinti (kitaip tariant, sąmoningai sudaro sąlygas pažeidimams ir jų siekia[192]; žr. 2019 m. liepos 4 d. LAT Civilinių bylų skyriaus nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-969/2019 aprašomojoje dalyje aptariamus žemesnių instancijų teismų procesinių sprendimus).

Panaši pozicija yra pateikiama ir užsienio teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Anglijos ir Velso Aukštasis Teismas, vertindamas piratinės svetainės *The Pirate Bay* veiklą, atkreipė dėmesį, kad ši platforma, teikdama priemones neteisėtos informacijos dalijimuisi, skatindama neteisėtą kūrinių naudojimą, padaro „daug daugiau nei tik paprastai sudaro sąlygas pažeidimams“ (angl. *mere enabling or assisting*), kai atsakomybė paprastai

[191] Pavyzdžiui, galima įsivaizduoti situaciją, kai asmuo, siekiantis atlikti nusikalstamą veiką, įsigyja jai padaryti reikalingą, tačiau įvairioms paskirtims galimą naudoti įrankį (pvz., laužtuvą) iš remonto prekių parduotuvės. Suteikdamas tokį įrankį, pardavėjas sudaro sąlygas nusikalstamai veikai atlikti, tačiau vargu ar tai galėtų būti laikoma pardavėjo nerūpestingumu ir leistų nustatyti teisinį priežastinį ryšį tarp pardavėjo veiksmų ir kilusios žalos (teisinis priežastinis ryšys, greičiausiai, būtų per daug nutolęs).

[192] Tiesa, tai teismai įvertino kaip viešo paskelbimo veiksmo atlikimą kartu su paslaugų naudotojais.

nebūtų taikoma, nes jis ir „sankcionuoja, pritaria ir toleruoja“ savo naudotojų padarytus autorių teisių pažeidimus(-ams)[193] (2012 m. vasario 20 d. Anglijos ir Velso Aukštojo Teismo (*High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division*) sprendimas byloje *Dramatico Entertainment Ltd & Ors v British Sky Broadcasting Ltd & Ors* [2012] EWHC 268 (Ch); plačiau byla aptariama Riordan, 2013, p. 153). Kitoje Atlanto pusėje, JAV teismas, nagrinėdamas tarpininkų atsakomybės klausimus byloje *Metro-Goldwyn-Mayer Studios Inc. v. Grokster, Ltd*, taip pat yra atkreipęs dėmesį į *peer-to-peer* paslaugų teikėjo Grokster tyčią (angl. *intent*), sudarant sąlygas autorių teisių pažeidimams daryti ir juos skatinant, dėl kurių aplinkybių Grokster buvo taikoma atsakomybė (pvz., žr. 2005 m. birželio 27 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimą byloje *Metro-Goldwyn-Mayer Studios Inc. v. Grokster, Ltd*., 545 U.S. 913 (2005); plačiau aptariama Mizaras, 2009, p. 475).

Iš tiesų, užsienio (*common law* sistemos) teismų praktikoje koncepcija, kad tyčinis prisidėjimas prie pažeidimo, įskaitant sąlygų pažeidimui sudarymą, gali lemti civilinę atsakomybę, jau buvo žinoma labai ilgą laiką dar iki interneto tarpininkų kontekstų (Bartholomew, McArdle, 2011, p. 683, 684)[194]. Manytina, kad tokia principinė idėja nesunkiai galėtų būti pritaikoma ir aiškinant Lietuvos reguliavimą, teigiant, kad sąmoningas sąlygų pažeidimams daryti sudarymas turint tikslą, kad būtų padaryti pažeidimai (pasireiškiantį, be kita ko, skatinimu atlikti pažeidimus, priemonių dalytis *konkrečiai* neteisėta informacija teikimu), neatitiktų to, ką būtų galima suprasti kaip rūpestingo asmens veiksmus pagal CK 6.246 ir 6.263 straipsnius.

---

[193] Sprendime išskirti šie neteisėtą veiklą galintys indikuoti bruožai: 1) Svetainės pavadinimas – „The Pirate Bay“ – ir su juo susijęs piratų laivo logotipas, kuris akivaizdžiai yra nuoroda į populiarią autorių teisių pažeidimo internete terminologiją – internetinį piratavimą. 2) Svetainėje paskelbtas pareiškimas, kad ją įkūrė „Švedijos organizacija, kovojanti su autorių teisėmis“. 3) „Apie svetainę“ skiltyje nurodoma, kad „bet kokie skundai iš autorių teisių ir (arba) lobistinių organizacijų bus išjuokti ir paskelbti svetainėje“ ir kad „į juos niekada nebuvo ir nebus atsakoma“. 4) Vykusioje baudžiamojoje byloje vienas iš svetainės investuotojų (Lundström) teigė, kad „svetainės tikslas – piratinis kopijavimas“. 5) Daugybė bylų kitose Europos jurisdikcijose The Pirate Bay operatoriams buvo nustatyti draudimai ir kiti nurodymai, kuriuos jie ignoravo; skirti nurodymai buvo apeinami perkeliant The Pirate Bay serverius pas naujus paslaugų teikėjus. Tai aiškiai rodė, kad „The Pirate Bay“ operatoriai gerai žinojo, jog ši svetainė pažeidžia autorių teises (žr. 2012 m. vasario 20 d. Anglijos ir Velso Aukštojo Teismo (*High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division*) sprendimą byloje *Dramatico Entertainment Ltd & Ors v British Sky Broadcasting Ltd & Ors* [2012] EWHC 268 (Ch), 78 p.).

[194] Tokie išaiškinimai pateikti prisidėjimo prie pažeidimo (angl. *contributory infringement*) doktrinos kontekste.

Jeigu kiekvienas asmuo turi pareigą neskleisti tokios informacijos, kurią skleisti draudžia įstatymai, o sužinoję, kad jie kokiu nors būdu dalyvauja skleidžiant tokią informaciją arba kitaip prisideda prie jos skleidimo, privalo tokią savo veiklą nedelsdami nutraukti (jau minėtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. rugsėjo 19 d. nutarimas), tai asmenys, kurie iš anksto žinodami apie pažeidimų atlikimą, skatina jį, teikia paslaugas būtent neteisėtos informacijos sklaidai, kitaip tyčia sudaro sąlygas pažeidimams, užtikrintai pažeidžia šiuos reikalavimus. Su tokiu aiškinimu rezonuotų ir ESTT pateiktos pozicijos autorių teisių pažeidimų kontekste, kurios, manytina, visiškai galėtų būti pritaikomos ir bendrosios rūpestingumo pareigos interpretacijai: tarpininkas pažeistų rūpestingumo pareigas, kai jis dalyvautų atrenkant neteisėtai viešai paskelbtą informaciją, savo platformoje (jeigu tai yra tarpininkas – prieglobos paslaugų teikėjas) teiktų priemones, skirtas *konkrečiai neteisėtai* dalytis tokia informacija, ar *sąmoningai* skatintų tokį dalijimąsi, ką gali rodyti tai, kad jis sukūrė ekonominį modelį, skatinantį platformos naudotojus joje neteisėtai viešai skelbti informaciją (2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Frank Peterson*...).

Kita vertus, būtų galima labai abejoti, ar atvejais, kai tarpininkai sąlygas pažeidimams sudaro nesiekdami žalos atsiradimo, neskatindami pažeidimų atlikimo ir neturėdami tikslo suteikti priemones, skirtas *konkrečiai* neteisėtai dalytis neteisėta informacija (*konkrečiai* teikti prekes / paslaugas be leidimo rinkai, kai tokio leidimo reikėtų), jie gali būti laikomi atlikę neteisėtus veiksmus vien dėl paslaugų teikimo vartotojams (Dinwoodie, 2017, p. 16). Vien nustatyti, kad jų paslaugomis buvo padarytas pažeidimas, tokiais atvejais nebūtų pakankama (*Ibidem*; Riordan, 2016, p. 118; Riordan, 2013, p. 75). Priešingas aiškinimas reikštų, kad tarpininkai *de facto* būtų priversti nutraukti savo paslaugų teikimą pažeidėjams net ir negavę pranešimo iš suinteresuotų asmenų apie neteisėtos informacijos platinimą, o tam tarpininkai turėtų patys priverstinai atlikti aktyvų paslaugų gavėjo perduodamos informacijos stebėjimą. Tačiau tai yra eksplicitiškai draudžiama ES teisės aktų (Skaitmeninių paslaugų akto 8 str., Elektroninės komercijos direktyvos 15 str.), turint omenyje, kad tai sukurtų neproporcingą finansinę ir organizacinę naštą tarpininkams bei keltų realią riziką dėl saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių ribojimo internete (**2.1.4.**, **2.2.2.** dalys). Be to, tai taip pat nepaneigtų to, kad tarpininkai, kuriems pagal tokį modelį hipotetiškai net ir galėtų būti taikoma atsakomybė, būtų nuo jos atleisti atsižvelgiant į „saugių uostų“ sąlygas. Todėl šiuo metu būtų galima aiškinti, kad vien sąlygų pažeidimui sudarymas galėtų būti pagrindu taikyti atsakomybę tik kai tarpininkas tai atlieka sąmoningai siekdamas žalos atsiradimo ir turėdamas tikslą prisidėti prie pažeidimo. Tokiu atveju tarpininkas nebegalėtų būti

laikomas neutraliu tarpininkavimo paslaugų teikėju ir „saugių uostų“ sąlygos jam nebegalėtų būti taikomos norint išvengti atsakomybės – tokias paslaugas teikiantis subjektas būtų aktyvus pažeidimo atlikėjas, kuriam atsakomybės atleidimo sąlygos nebegalėtų būti taikomos taip pat kaip kitiems tarpininkavimo paslaugų teikėjams.

4.2.3. Filtravimas

Minėta, kad šiuo metu intelektinės nuosavybės teisės reguliavimu numatoma filtravimo priemonių taikymo pareiga tik turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams (BSR direktyvos 17 str., ATGTĮ 106 str.). Tačiau atskirai būtų verta kelti klausimą, ar tokios pareigos negalėtų būti pripažintos ir aiškinant bendruosius rūpestingumo reikalavimus tarpininkams, bendrąją pareigą nesukelti kitiems asmenims žalos vertinant kaip automatinių priemonių taikymą numatančią pareigą?

Šiuo atžvilgiu pabrėžtina, kad bendrosios rūpestingumo pareigos suponuojami reikalavimai turi būti racionalūs – jais remiantis iš nieko negali būti reikalaujama neįmanomo (lot. *impossibilium nulla obligatio est*) ar keliamas tokių pastangų, kurių nesiimtų joks pakankamai pastabus ir rūpestingas (ar racionalus) atitinkamoje srityje asmuo, standartas. Taip pat pabrėžtina, kad, bent jau šiuo metu, filtravimo įrankiai yra brangūs, tiek kuriant, tiek juos prižiūrint, ir tokios išlaidos gali būti per didelės startuoliams ir mažoms įmonėms (žr. Spoerri, 2019, p. 179–182). Specialieji teisės aktai, kurie nustato filtravimo priemonių taikymą tam tikroms tarpininkų kategorijoms, ne veltui numato išimtis tarpininkams (turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjams), kurių paslaugos viešai prieinamos ES trumpiau nei trejus metus ir kurių metinė apyvarta yra mažesnė nei 10 mln. EUR (BSR direktyvos 17 str. 6 d.; ATGTĮ 106 str. 4 d.). Kai kuriems tarpininkams, filtravimo pareigą aiškinant kaip bendrąjį rūpestingumo standartą, tokios pareigos įgyvendinimas būtų tiesiog neįmanomas ar ypač sudėtingas. Įpareigojimo taikytis šias priemones nustatymas atitinkamai galėtų būti daug geriau atliktas pagal specialiąsias taisykles, įstatymų leidėjui aiškiai išskiriant, kurie tarpininkai (tarpininkų kategorijos), sprendžiant iš jų finansinio pajėgumo ar kitų kriterijų, turėtų implementuoti tokias priemones į savo veiklą, o kurie to neprivalėtų daryti. Šiuo požiūriu galint įžvelgti konkrečias specialiojo reguliavimo tarpininkų kategorijas, kurios turėtų taikyti tokias priemones (turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjai, kuriems netaikytinos minėto reguliavimo minimos išimtys), manytina, įstatymų leidėjas nenorėjo, kad kitoms tarpininkų kategorijoms būtų taikoma panaši našta, ir bendroji

rūpestingumo pareiga negalėtų būti aiškinama priešingai tokiai įstatymų leidėjo valiai, netiesiogiai apeinant eksplicitiškai teisės aktuose numatytus reikalavimus.

Be to, kaip ir ne kartą pabrėžta šiame darbe, filtravimo technologijos kelia daugybę rizikų dėl tarpininkų paslaugas naudojančių subjektų saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių ribojimo. Tarpininkai, pagal įstatymą turėdami taikyti filtravimo priemones, privalo užtikrinti, kad nebūtų sukurta pernelyg didelio ar neproporcingo poveikio teisėtos informacijos sklaidai (**2.2.2.** dalis). Teisės aktams reikalaujant jas naudoti, kartu su šiuo reikalavimu turėtų būti pateikiamos ir tam tinkamos gairės ir ribojimai, kurie galėtų sumažinti filtravimo technologijų keliamą riziką bei nukreipti jų taikymą vien tik neteisėtos veiklos kontrolei. Tą ne visada efektyviai galint atlikti net ir specialiuoju reguliavimu (**2.2.2.** dalis), juo labiau būtų galima teigti, kad labai bendro pobūdžio normos taip pat nepadėtų suvaldyti tokių rizikų ir filtravimo keliamų iššūkių. Žmogaus teisės gali būti apribotos tik įstatymu. Šis reikalavimas atitinkamai suponuoja ir tai, kad šis įstatymas turi būti aiškus (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas). Bendroji nuostata, kad asmuo (tarpininkas) turi elgtis rūpestingai, šiuo požiūriu negali būti aiškinama tokiu būdu, kuris suponuotų žmogaus teisių ribojimo galimybę. Tam reikėtų specialaus įstatymo, kuriame detaliai būtų nurodyta reikalaujamų taikyti priemonių apimtis, sąlygos, galimos taikymo išimtys ir tikslai, arba konkretus teismo įpareigojimas taikyti tokias priemones. Šiuo metu tokiu reguliavimu intelektinės nuosavybės teisės kontekste galint laikyti BSR direktyvą, reikėtų aiškinti, kad filtravimo priemonės gali būti naudojamos tik šiame teisės akte numatytais atvejais, o ne pagal bendruosius reikalavimus elgtis rūpestingai.

4.2.4. Pažeidimų prevencijos priemonės

Filtravimas yra prevencinė priemonė, kurią naudojant siekiama, kad kartą nustatyti pažeidimai nebūtų kartojami. Atmetus aiškinimą, kad filtravimo priemonių naudojimas gali sudaryti bendrosios interneto tarpininkų rūpestingumo pareigos dalį, būtų galima papildomai pasvarstyti, ar kitų prevencinių priemonių naudojimas savo ruožtu jau galėtų būti priskirtas rūpestingumo pareigos keliamiems reikalavimams tarpininkams.

Šiuo tikslu visų pirma būtų galima paminėti pažeidėjo (tarpininko paslaugų gavėjo) elektroninės paskyros suspendavimą (pažeidėjo veiklos sutabdymą). Doktrinoje ši priemonė vertinama gan pozityviai kalbant apie poreikį administruoti interneto bendruomenes ir jų perduodamą informaciją

(Goldman, 2012, p. 673)[195]. Jai taikyti nereikia didelių tarpininko išlaidų ir ji gali būti tikslingai orientuota į specifinę paslaugų naudotojų veiklą bei specifinius pažeidėjus.

Savo prigimtimi ši priemonė yra labai artima pareigai pašalinti neteisėtą informaciją arba ją apriboti[196], tačiau jos apimtis yra kiek platesnė. Užuot pašalinęs (apribojęs) tam tikrą konkretų informacijos vienetą, tarpininkas (konkrečiai – prieglobos paslaugų teikėjas), sužinojęs apie pažeidimus (gavęs pranešimą, pats *savo iniciatyva* pradėjęs tyrimą, kt.), taikydamas šią priemonę, suspenduotų visą pažeidėjo paskyrą (kanalą / elektroninę sąskaitą), tuo atveju būtų pašalinami ne atskiri neteisėtos informacijos vienetai, bet visa su ta paskyra susijusi informacija (ar būtų apribojama jos prieiga). Šios priemonės taikymas atitinkamai turėtų būti daug labiau ribotas bei pasitelkiamas tik tuo atveju, kai didelė dalis paskyroje skelbiamos informacija yra neteisėta arba dėl kelių pasikartojančių pažeidimų yra pakankama priežastis manyti, kad ateityje gali būti daromi papildomi pažeidimai (ir juos atliktų būtent tas pats asmuo) (t. y. priemonė būtų taikoma prevenciškai). Ne kartą minėta, kad atsakomybės taisyklės negali nustatyti tokios sistemos, dėl kurios kiltų rizika, jog būtų sukurtas pernelyg didelis ar neproporcingas poveikis teisėtos informacijos sklaidai (**2.2.2.** dalis). Todėl atvejais, kai yra atliekamas pavienis pažeidimas, tačiau didžioji dalis su paskyra siejamos informacijos yra teisėta, tarpininkai neturėtų būti įpareigojami panaikinti (apriboti) tokią paskyrą, tačiau turėtų taikyti tik konkrečios informacijos šalinimo (apribojimo) priemones. Be to, suspendavimo taikymas bet kuriuo atveju turėtų būti siejamas su žinių apie pažeidimus gavimu (turėjimu žinoti apie pažeidimus), o ne pareiga užkardyti pažeidimus visais atvejais (kuri, kaip ir minėta **4.2.2.** dalyje, neturėtų būti taikoma).

Tais atvejais, kai pažeidimai padaromi pakartotinai, minėtos priemonės taikymą taip pat būtų galima derinti su kitomis priemonėmis, kaip individualiais įspėjimais. Kelis kartus įspėti dėl savo veiksmų neteisėtumo, tačiau ir toliau nusprendžiantys platinti neteisėtą turinį, paslaugų gavėjai galėtų sulaukti atitinkamai griežtesnių sankcijų, galiausiai net paskyros suspendavimo. Panašūs įspėjimai (ar bent jau įspėjamąjį poveikį galinti turėti informacija), bet kokiu atveju turi būti išsiųsti ir pagal dabartinius Skaitmeninių paslaugų akto reikalavimus – prieglobos paslaugų teikėjams

[195] Tiesa, nurodyto autoriaus vertinimas pateikiamas ne ES teisės, o JAV reguliavimo kontekste, kalbant apie atleidimo nuo atsakomybės sąlygas.

[196] Ji, kaip ir pareiga pašalinti ar apriboti neteisėtą informaciją, turėtų būti taikoma vien prieglobos paslaugų teikėjams, turintiems geriausias technines priemones tokiems sprendimams įgyvendinti, bei būtų galima taikyti tik gavus reikiamą ir tikslią informaciją apie pažeidimą.

aptikus neteisėtą informaciją ir ją pašalinus (apribojus), jie turi pateikti motyvų paaiškinimą paslaugų gavėjams dėl šios informacijos platinimą ribojančios priemonės taikymo (Skaitmeninių paslaugų akto 17 str.)[197]. Praktinis šiuo metu taikomas individualių įspėjimų sistemos pavyzdys galėtų būti „YouTube“ autorių teisių apsaugos sistema, pagal kurią, teisių savininkui pateikus oficialų pranešimą apie pažeidimą, „YouTube“ įkėlėjui skiria įspėjimą. Pirmasis įspėjimas verčia paslaugų naudotoją baigti „Autorių teisių mokyklos“ mokymus, o galutinė bausmė už tris įspėjimus yra kanalo uždarymas (visas turinys pašalinamas) (YouTube, 2025b). Kaip ir paskyros suspendavimo pareiga, pareiga suteikti įspėjimus galėtų būti taikoma prieglobos paslaugų teikėjams, jiems turint geriausias priemones efektyviai pasiekti galutinius paslaugų naudotojus (galimus pažeidėjus).

Kartu su šiais įspėjimais (dar iki taikant paskyros suspendavimos priemones), prieglobos paslaugų teikėjai galėtų taikyti ir kitas sankcinio pobūdžio priemones, pvz., jeigu prieglobos teikėjai už turinio paskelbimą (naują turinio kūrimą) paslaugų gavėjams moka tam tikrą atlyginimą, tokius mokėjimus jie galėtų sustabdyti ar nutraukti atsižvelgiant į pažeidimo atlikimą. Tarpininkai, sudarydami sutartis dėl paslaugų teikimo, į jas galėtų įtraukti nuostatas dėl tokių mokėjimų sustabdymo esant numatytiems pagrindams, be kita ko, nustančius aplinkybes dėl kitų asmenų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų. Tai galėtų būti pakankamai efektyvi priemonė, kai paslaugų naudotojai yra suinteresuoti tęsti savo veiklą, susijusią su tam tikro kanalo valdymu, ir iš jos gauti pajamas. Jos efektyvumą ir paveikumą galėtų pagrįsti didžiausi ginčų, keliamų tarp tokių tarpininkų kaip „YouTube“, ir paslaugų naudotojų, panaudojant vidines tarpininkų kuriamas ginčų sprendimo sistemas, skaičiai. Antai, neseniai pasirodžiusiame skaidrumo pranešime „YouTube“ atkreipė dėmesį, kad daugiau nei 90 proc. visų „ContentID“ pretenzijų iš tikrųjų yra susijusios su ginčais dėl pajamų gavimo (t. y. klausimo dėl to, kas gali reikalauti pajamų, gautų iš vaizdo įrašo metu rodomų reklamų) (Keller, 2024). Šiai priemonei pasižymint efektyvumu, nereikalaujant beveik jokių papildomų lėšų iš tarpininkų (dėl jos taikymo tarpininkams netgi galint sutaupyti), nepasižymint plačiu ribojamuoju poveikiu, ji galėtų būti tikslinga priemonė (kai faktinės aplinkybės leistų jos taikymą) tarpininkams, norint užtikrinti pažeidimų prevenciją savo valdomose platformose.

Turint tai omenyje, pabrėžtina, kad aptartų priemonių vertinimas turėtų būti atliekamas kompleksiškai. Vien tik tai, kad tam tikras tarpininkas netaiko

[197] Ši pareiga netaikoma, kai pateikta informacija yra apgaulingas didelio masto komercinis turinys (Skaitmeninių paslaugų akto 17 str. 2 d.).

vienos ar kitos pirmiau aptartos prevencinės priemonės, savaime nereiškia, kad jis yra nerūpestingas tarpininkas. Tarpininkai galėtų sėkmingai imtis ir kitų priemonių, siekdami tų pačių tikslų įgyvendinimo, arba prevencinių priemonių ir apskritai netaikyti, jeigu tai atitiktų jų veiklos pobūdį, pažeidimų pobūdį (kiekį) ar tarpininko dydį (pavyzdžiui, mažiems prieglobos teikėjams, kurie saugo tik mažus duomenų kiekius, tikėtina, pakaktų ir vien tik pašalinti neteisėtą informaciją apie ją sužinojus, nesiimant išskirtinių kito pobūdžio priemonių). Atitinkamai, minėtas priemones reikėtų laikyti vien tik pavyzdiniu sąrašu to, ko galėtų imtis tarpininkas, kad labiau prisidėtų prie to, jog būtų užtikrintas skaidrumas ir intelektinės nuosavybės teisių apsauga. Svarbiausia šiuo požiūriu būtų bendras tarpininko elgesys (atliekamų veiksmų visuma), o ne konkrečios priemonės įgyvendinimas. Šis vertinimas taip pat neturėtų būti siejamas su konkrečiu rezultatu (t. y. užtikrinimu, kad apskritai nebūtų daromi pažeidimai ir būtų įgyvendinta tobula prevencija), tačiau tarpininko pastangomis siekiant šios prevencijos, kai šių pastangų iš tarpininko apskritai būtų galima reikalauti atsižvelgiant į pažeidimų pobūdį, kiekį, tarpininko paslaugų pobūdį ir kitas reikšmingas aplinkybes[198].

Panašų rūpestingumo standarto aiškinimą galima aptikti ir ESTT praktikoje, jau daugelį kartų minėtame sprendime byloje *Frank Peterson* ESTT pabrėžiant, kad tarpininkų (vaizdo įrašų dalijimosi platformos ar failų prieglobos ir dalijimosi platformos) veiksmai gali būti neteisėti ne tik kai tarpininkai konkrečiai žino, kad jų platformose yra neteisėtai prieinamas saugomas turinys, bet ir nedelsdami jo nepašalina ir neužblokuoja prieigos prie jo, bet ir tada, kai jie žino ar turėtų žinoti, kad saugomą turinį per jų platformas naudotojai apskritai neteisėtai padarė viešai prieinamą, tačiau nesiima įgyvendinti tinkamų techninių priemonių, *kurių galima tikėtis iš įprastai rūpestingų operatorių*, kad patikimai ir veiksmingai *užkirstų kelią autoriaus teisės pažeidimams* šiose platformose (2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Frank Peterson*...). Šiame sprendime ESTT

[198] M. Leistner pateikia tokią nebaigtinę rūpestingumo pareigų taikymo (nustatymo, kai tam tikros rūpestingumo pareigos taikymas gali būti proporcingas) tipologiją, manytina, reikšmingą ir dėl minėtų klausimų: 1) susijusio tarpininko konkretaus vaidmens ir funkcijos vertinimas, įskaitant konkretaus priežastinio ryšio artumo vertinimą, taip pat klausimas, ar tarpininkas savo iniciatyva sukūrė veiksmingą teisių apsaugos sistemą; 2) konkretaus pažeidžiamo turinio kontrolės laipsnis; 3) prevencinių priemonių prieinamumas ir veiksmingumas; 4) teisių turėtojų padėtis, t. y. konkreti teisių turėtojų būtinybė imtis veiksmų prieš antrinį pažeidėją tam tikrų kategorijų atvejais, kai nėra veiksmingos teisių įgyvendinimo alternatyvos; 5) tikslinės grupės vaidmuo ir padėtis, ypač susijusi su teisėtais lūkesčiais, kai jie veikė sąžiningai, taip pat jų galimybės ginti savo teises teisme (Leistner, 2019, p. 33–34).

nedetalizavo *įprastai rūpestingų operatorių* galimų taikyti priemonių, šį klausimą palikdamas atvirą, tačiau pripažino, kad rūpestingas tarpininkas (šios bylos kontekste – vaizdo įrašų dalijimosi platformos ar failų prieglobos ir dalijimosi platformos) apskritai turėtų imtis priemonių pažeidimams užkirsti, kai to būtų galima tikėtis.

Šiuo požiūriu rūpestingumo pareiga, kylanti iš CK nuostatų, turėtų ne per daug skirtis nuo pareigų, atsirandančių iš reikalavimo nepažeisti autorių teisių, kurias aptarė ESTT. Tarpininkai (prieglobos paslaugų teikėjai), kurie nesiima tinkamų ir proporcingų prevencinių priemonių pažeidimų rizikai sumažinti, žinodami ar turėdami žinoti, kad pasinaudodami jų paslaugomis paslaugų naudotojai apskritai platina neteisėtą informaciją, galėtų būti laikomi nerūpestingais, jeigu tokio rūpestingumo standarto būtų galima reikalauti atsižvelgiant į tarpininko teikiamų paslaugų pobūdį, pažeidimų pobūdį, atliekamų pažeidimų kiekius, tarpininkų dydį, įprastai tokių tarpininkų teikiamų paslaugų rinkoje naudojamas pažeidimų prevencijos priemones bei kitus rūpestingumui įvertinti reikšmingus kriterijus (toks rūpestingumo standarto aiškinimas visada turėtų būti vertinamas itin atsargiai; jis neturėtų apimti filtravimo priemonių naudojimo taikymo ir reikalavimo, kad tarpininkai turėtų užtikrinti absoliučią pažeidimų prevenciją).

Tokių „nerūpestingų“ tarpininkų santykis su „saugiais uostais“ tada galėtų būti aiškinamas dvejopai. Pagal pirmąjį aiškinimą būtų galima teigti, kad tokie nerūpestingi tarpininkai ir toliau galėtų naudotis „saugių uostų“ suteikiama apsauga nuo atsakomybės, nes, kaip ir minėta, „saugių uostų“ sąlygos pirmiausia yra siejamos su tuo, kad tarpininkai patys neinicijuotų pažeidimų, o, sužinoję apie juos, turėtų neteisėtą informaciją nedelsdami pašalinti ar apriboti jos prieigą (šiuo atveju tokia pareiga numatyta prieglobos paslaugų teikėjams). Įvykdę šias ir kitas „saugių uostų“ sąlygas, tačiau toliau nesiimdami pažeidimų prevencijos, tarpininkai ir toliau būtų atleidžiami nuo atsakomybės taikymo. Pagal antrąjį aiškinimą, būtų galima teigti, kad tarpininkai, kurie nesiima pažeidimų prevencijos priemonių, kai to būtų pagrįsta iš jų tikėtis, praranda savo neutralių ir pasyvių tarpininkų statusą. Tokiu atveju, remiantis **1.1.3.** dalyje aptartomis pozicijomis, „saugūs uostai“ tarpininkams nebegalėtų būti taikomi, nes šios atleidimo nuo atsakomybės sąlygos taikytinos tik tarpininkams, kurių vaidmuo informacijos mainų sistemoje yra neutralus. Tačiau, kaip minėta, net ir šiuo atveju nepakanktų nurodyti, kad tarpininkai praranda savo pasyvių ir neutralių tarpininkų statusą vien dėl to, kad netaiko vienos ar kitos paminėtos pažeidimų prevencijos priemonės. Tam turėtų būti įvertinama jų veiksmų visuma, kuri turėtų atskleisti pakankamo laipsnio nerūpestingumą, jog tarpininkų vaidmuo supanašėtų į „aktyvaus“ tarpininko vaidmenį pažeidimų atlikimo kontekste.

Šia prasme dar kartą pabrėžtina, kad prevencijos priemonių naudojimo negalima automatiškai reikalauti iš kiekvieno tarpininko. Net ir tais atvejais, kai jų taikymo būtų galima reikalauti, rūpestingumo vertinimas skirtųsi kiekvienoje situacijoje.

4.2.5. Pažeidėjo informacijos atskleidimas ir svetainių blokavimas

Atskirai reikėtų pažymėti, kad tokios tipiškai su tarpininkų atsakomybės klausimais siejamos pareigos, kaip antai pareiga atskleisti pažeidėjo informaciją ir pareiga užblokuoti interneto svetainę su neteisėtu turiniu (t. y. pareiga panaikinti bendrą svetainės prieigą neišskiriant joje esamų informacijos elementų), pagal dabartinį reguliavimą gali atsirasti tik teisminių ar administracinių institucijų privalomo nurodymo pagrindu (žr. Skaitmeninių paslaugų akto 10 str., Teisių gynimo direktyvos 11 str., ATGTĮ 78 str., 79 str., PŽĮ 70 str. 4 d., 71 str., PĮ 52 str. 4 d., 53 str., DĮ 47 str. 4 d., 47^1 str.). Jos atitinkamai neturėtų būti siejamos su tarpininkų rūpestingumo standarto aiškinimu ir jų neįgyvendinimas (nesant teisminės ar administracinės institucijos nurodymo) neturėtų būti pagrindu civilinei atsakomybei taikyti (panašią poziciją informacijos atskleidimo pareigų kontekste žr. Angelopoulos, 2016, p. 305).

Panašiai kaip ir filtravimo priemonių atveju, toks reguliavimas (ir jo aiškinimas) sietinas su labai aiškia priešpriešinių interesų apsauga, kaip kad asmens duomenų apsauga (reikalavimo atskleisti pažeidėjo duomenis atveju), informacijos sklaidos ir saviraiškos laisvės apsauga (svetainių blokavimo priemonėms pasižymint plačiu ribojamuoju poveikiu) bei ūkinės veiklos laisvės apsauga (tokiomis taikomomis priemonėmis sukeliant atitinkamą finansinę ir organizacinę naštą tarpininkams). Turint omenyje poreikį, kad šios priemonės būtų taikomos tik esant tinkamam pagrindui ir kai tai nepagrįstai bei neproporcingai nesuvaržytų minėtų priešpriešinių interesų, teisminių ir administracinių institucijų dalyvavimas nustatant tokius įpareigojimus laikytinas būtina apsaugine nurodytų priemonių taikymo sąlyga (*Ibidem*). Dėl šios priežasties jų aiškinimas pasitelkiant rūpestingumo pareigos turinį, manytina, šiuo metu nėra korektiškas ar net įmanomas. Norint taikyti civilinę atsakomybę tarpininkams už tokių pareigų neįvykdymą (netinkamą įvykdymą), jos pirmiausiai turėtų būti nustatytos atitinkamu teisminės ar administracijos institucijos nurodymu ir tik vėliau, tuo atveju, jeigu tarpininkas jų nesilaikytų, būtų galima svarstyti apie dėl tokių pareigų nesilaikymo atsiradusios žalos atlyginimą, jeigu būtų įvykdytos ir kitos civilinei atsakomybei taikyti reikalingos sąlygos.

4.2.6. Kitos rūpestingumo pareigos

Apibendrinant su bendrąja rūpestingumo pareiga susijusią analizę, būtų galima išskirti šias, manytina, *svarbiausias* jos turinį sudarančias pareigas tarpininkų atsakomybės kontekste: 1) prieglobos paslaugų teikėjų pareiga nedelsiant pašalinti (apriboti) neteisėtą informaciją, sužinojus apie faktus ar aplinkybes, kuriuos žinant yra akivaizdu, kad veikla ar turinys yra neteisėti; 2) įvairaus pobūdžio tarpininkų pareiga neteikti priemonių, skirtų konkrečiai neteisėtai dalytis neteisėta informacija ir pareiga sąmoningai neskatinti tokio informacijos dalijimosi; 3) pareiga taikyti pažeidimų prevencijos priemones, kurių galima tikėtis iš rūpestingo ir atidaus tarpininko, kai jų taikymo reikalavimas galėtų būti pagrįstas atsižvelgiant į tarpininko veiklos pobūdį ir kitas reikšmingas aplinkybes. Kartu pabrėžtina, kad šių išskirtų pareigų nereikėtų laikyti baigtiniu tarpininkų rūpestingumo pareigų sąrašu. Atsižvelgiant į skirtingą kontekstą tarpininkams galėtų būti būdingos ir kitos rūpestingumo pareigos, kurios priklausytų nuo konkrečios situacijos aplinkybių, kaip antai tarpininko ir pažeidimų pobūdžio, techninių kovos su pažeidimais galimybių, perduodamos informacijos kiekio ir turinio bei nuo bendrų protingumo ir sąžiningumo principų. Bendroji rūpestingumo pareiga pasižymi abstrakčiu pobūdžiu, kuris suteikia pakankamą laisvę teismams ir kitiems teisės aiškintojams ją interpretuoti remiantis skirtingais kontekstais. Vienam iš su intelektine nuosavybe susijusių santykių ypatumų visada buvus šių santykių kaitai, generalinio delikto institutas gali būti itin tinkamas prisitaikyti prie besikeičiančių santykių, išlaikyti technologinį neutralumą bei pasiūlyti sprendimus, kurie gali būti individualiai pritaikomi prie atskirų tarpininkų ir pažeidimų pobūdžio. Šiame kontekste pirmiau pateiktos pareigos (atmetus kaip netinkamas išskirtas priemones) galėtų būti laikomos pavyzdiniu rūpestingumo pareigų sąrašu, kuris gali būti adaptuojamas, atsižvelgiant į tiek intelektinės nuosavybės, tiek deliktų teisės pripažįstamus interesų pusiausvyros, protingumo ir teisingumo principus.

4.3. Žalos nustatymas

Nustačius tarpininko neteisėtus veiksmus, kita atsakomybės sąlyga, kuri turėtų būti nustatyta svarstant reikalavimus dėl civilinės atsakomybės taikymo, – teisių turėtojo (nukentėjusiojo) patirta žala. Lietuvos civilinėje teisėje žala suprantama kaip turto vertės sumažėjimas (turto netekimas arba sužalojimas), dėl pažeidimo patirtos išlaidos ir negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų (CK 6.249 str. 1 d.). Žalą galima atlyginti tiek natūra, tiek atlyginant patirtus nuostolius, kurie yra

piniginė žalos išraiška (CK 6.249 str. 1 d.; 6.281 str. 1 d.). Būtent pastaroji yra aktualiausia žalos atlyginimo intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų (ypač internetinių pažeidimų) atveju, nes tokių pažeidimų kontekste natūra atkurti padėties, buvusios iki pažeidimo atsiradimo, dažniausiai neįmanoma[199].

Nuostolių atlyginimo, remiantis minėta žalos samprata, iš esmės galima pareikalauti keliais būdais: 1) reikalaujant atlyginti tiesioginę turtinę žalą (pasireiškiančią turto vertės sumažėjimu (*damnum emergens*) arba dėl pažeidimo patirtomis išlaidomis); 2) reikalaujant atlyginti dėl pažeidimo atsiradusią netiesioginę žalą (negautas pajamas) (*lucrum cessans*), kuria galėtų būti laikoma pažeidėjo iš pažeidimo gauta nauda (CK 6.249 str. 2 d., ATGTĮ 83 str. 2 d., PŽĮ 75 str. 2 d., PĮ 57 str. 2 d., DĮ 48 str. 2 d.)). Vietoj reikalavimo atlyginti faktiškai atsiradusią žalą teisių turėtojai taip pat gali prašyti taikyti alternatyvius žalos nustatymo būdus[200]. Antai, minėto ATGTĮ 83 str. 4 d. numatyta, kad vietoj dėl šio įstatymo saugomų teisių pažeidimo faktiškai atsiradusios žalos (nuostolių) atlyginimo teisių turėtojai gali reikalauti: 1) kompensacijos, kurios dydį iki 1 000 minimalių gyvenimo lygių (MGL) nustato teismas, atsižvelgdamas į pažeidėjo kaltę, jo turtinę padėtį, neteisėtų veiksmų priežastis ir kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus; arba 2) atlyginimo, kuris turėjo būti sumokėtas, jeigu pažeidėjas būtų teisėtai naudojęsis kūriniais ar kitais šio įstatymo saugomų teisių objektais (tai yra gavęs leidimą), o kai yra pažeidėjo tyčia ar didelis neatsargumas, – iki dviejų kartų didesnio šio atlyginimo. Pastarasis žalos atlyginimo būdas numatytas ir PŽĮ 75 str. 4 d., PĮ 57 str. 4 d., DĮ 48 str. 4 d., kurios įtvirtintos Lietuvoje įgyvendinant Teisių gynimo direktyvos nuostatas.

4.3.1. Tiesioginė turtinė žala

Pirmiausia detaliau aptartinas tiesioginės žalos atlyginimas. Kaip ir minėta, ši žala gali pasireikšti dvejopai: turto netekimu ar sužalojimu (turto vertės sumažėjimu) ir dėl teisės pažeidimo turėtomis išlaidomis. Būtent pastaroji

[199] Tiesa, reikia turėti omenyje, kad tiek ATGTĮ, tiek pramoninės nuosavybės santykius reguliuojantys įstatymai numato galimybę teisių turėtojams reikalauti perduoti jų teises pažeidžiančias prekes ar kitus objektus (ATGTĮ 83 str. 2 d., PŽĮ 75 str. 2 d., PĮ 57 str. 2 d., DĮ 48 str. 2 d.). Teisių turėtojų žalos atlyginimas tuomet turėtų būti mažinamas perduotų objektų, laikomų žalos atlyginimu natūra, verte (Mizaras, 2009, p. 312; cituojant Vileita, 2000). Likusi patirtos žalos dalis turėtų būti atlyginama pinigais.

[200] Apie tai, kad nurodytuose normose nustatyti kompensaciniai mechanizmai turėtų būti laikomi žalos nustatymo būdais (t. y. būdingi taikant civilinę atsakomybę kaip specifinį teisių gynimo būdą) žr. Mizaras, 2009, p. 325.

žalos išraiška gali būti daug reikšmingesnė kalbant apie interneto tarpininkų atsakomybę, nes turto vertės sumažėjimo įvertinti intelektinės nuosavybės teisių atveju apskritai gali būti beveik neįmanoma. Taip yra kadangi dažniausiai gali nepavykti nustatyti objektyvios nematerialaus objekto (nematerialių intelektinės nuosavybės teisių) vertės (Widmer, 1985, p. 4, cituojama Mizaras, 2009, p. 313) nesiremiant negautoms pajamoms nustatyti reikšmingomis aplinkybėmis, kurios bet kuriuo atveju galėtų sudaryti pagrindą vertinti tik netiesioginės žalos dydį. Internetinių pažeidimų atvejais tiesioginės žalos taip pat būtų negalima nustatyti pagal materialaus objekto, kuriame naudojamas intelektinės nuosavybės objektas, vertę, nes tokiems objektams įprastai jokia tiesioginė žala nepadaroma – dažniausiai neteisėtai prekiaujama prekių klastotėmis ar be sutikimo paskelbiamos kūrinių kopijos, tačiau originalūs objektai nėra niekaip sugadinami ar pažeidžiami.

Tarpininkų atsakomybės kontekste tiesioginė žala atitinkamai dažniausiai gali pasireikšti dėl pažeidimo patirtomis išlaidomis, be kita ko, atsiradusiomis dėl pažeidimo nustatymo ir pažeidimo šalinimo (pvz., bandymų susisiekti su tarpininku prašant įvykdyti neteisėtos informacijos kontrolę). Abi šios išskirtos išlaidų rūšys patenka į Skaitmeninių paslaugų akto 4–6 str. numatytos atsakomybės sampratos apimtį (žr. 2016 m. rugsėjo 15 d. ESTT sprendimo byloje *Tobias Mc Fadden*... 74–75 p., kur nurodoma, kad, tarpininkui įvykdžius „saugių uostų“ sąlygas, iš jo negali būti reikalaujama atlyginti išlaidų už oficialų įspėjimą (kai yra teikiami reikalavimai dėl žalos atlyginimo)), dėl ko iš interneto tarpininkų, tinkamai įvykdžiusių nurodytuose straipsniuose numatytus įpareigojimus, negali būti reikalaujama atlyginti šias išlaidas, nes nuo to juos apsaugo „saugūs uostai“ (reikalavimų atlyginti žalą kontekste). Šių įpareigojimų neįvykdžius arba juos įvykdžius netinkamai, tarpininkams, kartu su reikalavimais dėl kito pobūdžio žalos atlyginimo gali būti pateikti ir reikalavimai atlyginti atitinkamas išlaidas.

Be to, reikėtų atkreipti dėmesį, kad pagal nusistovėjusią teismų praktiką bylinėjimosi išlaidos skiriasi nuo tiesioginių nuostolių pagal CK 6.249 str. 1 d.[201] (LAT Civilinių bylų skyriaus 2024 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-61-823/2024). Tačiau bylinėjimosi išlaidos taip pat patenka

[201] Bylinėjimosi išlaidos nuo tiesioginių nuostolių pagal CK 6.249 str. 1 d. skiriasi visų pirma tuo, kad joms atlyginti įstatymas nustato specialią tvarką, t. y. bylinėjimosi išlaidos atlyginamos toje byloje, kurioje jos patirtos (LAT Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-174-701/2016), ir laikantis specialių proceso įstatyme nustatytų taisyklių (LAT Civilinių bylų skyriaus 2024 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-61-823/2024).

į Skaitmeninių paslaugų akto 4–6 str. numatytos atsakomybės sampratos aprėptį (žr. 2016 m. rugsėjo 15 d. ESTT sprendimo byloje *Tobias Mc Fadden*... 74–75 p.; tarpininkui įvykdžius „saugių uostų“ sąlygas, iš jo negali būti reikalaujama atlyginti bylinėjimosi išlaidų, susijusių su prašymu atlyginti žalą). Nepaisant to, atvejais, kai teismo reikalaujama tarpininkams nustatyti įpareigojimus ar draudimus (įpareigojimą pašalinti informaciją, apriboti jos prieigą, sustabdyti informacijos perdavimą ir kt.), iš tarpininkų gali būti reikalaujama atlyginti tiek su tokių reikalavimų nagrinėjimu susijusias bylinėjimosi išlaidas, tiek anksčiau patirtas išlaidas teikiant oficialius įspėjimus tarpininkams (*Ibidem*, 78 p.). Tai aiškinama tuo, jog draudimai ir įpareigojimai interneto tarpininkams gali būti taikomi neatsižvelgiant į tai, ar tarpininkai įvykdo „saugių uostų“ sąlygas ir yra apsaugoti nuo civilinės atsakomybės taikymo (Skaitmeninių paslaugų akto 4 str. 3 d., 5 str. 2 d., 6 str. 4 d.). Tai būtų galima vertinti kaip tam tikrą probleminį aspektą, nes tokio pobūdžio aiškinimu iš esmės leidžiami atvejai, kai net ir tinkamai „saugių uostų“ sąlygas įvykdę tarpininkai turėtų atlyginti su pažeidimu susijusias teisių turėtojų išlaidas. Būtent, toks atvejis gali nutikti, kai tarpininkai, gavę pranešimą apie galimai jų paslaugų gavėjų daromą pažeidimą, nusprendžia, kad pažeidimas nėra pakankamai akivaizdus, kad būtų aiškus jo neteisėtumas, ir, siekdami atlikti savo pareigas nešalinti teisėtos informacijos, nepritaiko informacijos pašalinimo arba prieigos apribojimo priemonių. Kaip ir minėta **2.1.2.** dalyje, tokie tarpininkai vis dar gali kliautis „saugiais uostais“ ir, nustačius, kad būtų reikėję atlikti išsamų teisinį tyrimą, kad būtų nustatytas informacijos neteisėtumas, tarpininkų pasirinkimas šios informacijos nešalinti turėtų būti laikomas pagrįstu ir jiems negalėtų būti taikoma atsakomybė. Nepaisant to, teisių turėtojams vėliau pateikus prašymą teismui nustatyti įpareigojimą šiems tarpininkams pašalinti ar apriboti tam tikros informacijos prieigą, teismas, savo ruožtu atlikęs išsamų tyrimą, tokį prašymą gali tenkinti ir kartu įpareigoti tarpininkus atlyginti dėl oficialaus įspėjimo (pranešimo) pateikimo ir bylinėjimosi patirtas išlaidas[202].

[202] Lietuvos teismai, vadovaudamiesi, be kita ko, kitų kontinentinės teisės tradicijos valstybių (Prancūzijos) teismų praktika, yra užėmę poziciją, jog internetinės prieigos teikėjai, turėdami pareigą prisidėti prie kovos su autorių teisių pažeidimais, taip pat turi prisiimti ir su pažeidimų nutraukimu (pačių draudimų / įpareigojimų įgyvendinimu) susijusią ekonominę naštą (žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2019 m. liepos 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-969/2019, kur aptariami žemesnės instancijos teismų procesiniai sprendimai). Su tokia pozicija būtų galima bandyti polemizuoti nurodant, kad prisidėjimo prie kovos su autorių teisių pažeidimais pareiga Prancūzijoje kiek skiriasi: ji pirmiausia suponuoja poreikį bendradarbiauti siekiant nustatyti autorių ar gretutinių teisių pažeidėjus ir juos įspėti (žr. Fonseca, 2014, p. 24, kur aptariama pareiga prisidėti

Tokį teisės aiškinimo ir taikymo rezultatą galima vertinti kritiškai, nes, kaip ir ne kartą minėta ankstesnėse šio darbo dalyse, reguliavimu turėtų būti vengiama atvejų, kai tarpininkai yra skatinami priimti sprendimus pašalinti informaciją net kai nėra įsitikinę jos neteisėtumu. Numatant galimybę tarpininkams reikšti reikalavimus dėl išlaidų atlyginimo, tarpininkai yra skatinami priimti mažiau galimos atsakomybės taikymo požiūriu rizikingus sprendimus bei būti labiau linkę pašalinti ar apriboti informaciją, kai yra abejonių dėl to, ar tam tikras informacijos vienetas gali neatitikti teisės aktų reikalavimų. Tokios galimybės sudarymas atitinkamai yra problemiškas saviraiškos ir informacijos laisvių apsaugos kontekste ir apskritai gali būti sunkiai pateisinamas Skaitmeninių paslaugų akto 6 str. taikymo požiūriu, nes, kaip minėta, tiek oficialaus įspėjimo pateikimo išlaidos, tiek bylinėjimosi išlaidos patenka į atsakomybės taikymo apimtį, atsakomybės taikymą tarpininkams atitinkamai draudžiant ir dėl šių išlaidų atlyginimo. Be to, didesnės finansinės naštos perkėlimo tarpininkams galimybė galėtų būti vertinama neigiamai ne tik vartotojų (labiausiai galinčių patirti išplėstinės informacijos kontrolės poveikį), bet ir pačių tarpininkų interesų užtikrinimo požiūriu, jo kontekste keliant klausimus, ar yra proporcinga išlaidų atlyginimo pareigą palikti ir tarpininkams, kurie įvykdo visus teisės aktų reikalavimus[203].

Nors šie argumentai, manytina, suteiktų pakankamas paskatas atsisakyti minėto aiškinimo, vis dėlto, net ir atsižvelgus į minėtas aplinkybes, reikėtų pripažinti, kad dabartinis reguliavimas greičiausiai neleistų pateikti priešingos pozicijos, pagal kurią išlaidos, susijusios su teisių turėtojo reikalavimų nagrinėjimu, galėtų būti neatlyginamos bent jau tais atvejais, kai tarpininkai, gavę pranešimą apie su jų paslaugų pagalba daromą neteisėtą veiklą, jos nesustabdo, nes pagrįstai mano, kad jos neteisėtumui nustatyti reikia atlikti išsamų teisinį tyrimą. Taip teigtina atsižvelgus į Skaitmeninių

prie kovos su autorių teisių pažeidimais HADOPI sistemos kontekste). Tačiau, žinoma, ir Prancūzijoje tarpininkų atsakomybė vien HADOPI sistema nėra apribota. Savaime Lietuvos teismų argumentų atitinkamai negalima atmesti.

[203] Doktrinoje aptariant minėto aiškinimo galimą poveikį taip pat pabrėžiama, kad aptariama pozicija iš principo galėtų atverti duris valstybėms narėms, norinčioms, kad tarpininkams būtų sukelta finansinė našta (būtų nustatomos baudos arba kompensacijos mokėjimo reikalavimai), net kai šiems tarpininkams gali būti taikomi „saugūs uostai“, tiesiog šią naštą įtvirtinti (ją nustatančius reikalavimus suformuluoti) kaip dar ikiteisminio bylinėjimosi išlaidų arba su bylinėjimusi susijusių išlaidų atlyginimo reikalavimus (Husovec, 2017a, p. 119). Valstybės narės tai galėtų padaryti, be kita ko, siekdamos nustatyti bendros stebėsenos reikalavimą, šiuo metu tiesiogiai draudžiamą ES teisės aktų, jo tiesiogiai neįtvirtindamos, tačiau tiesiog jį skatindamos reikalavimais atlyginti su išlaidomis susijusią žalą.

paslaugų akto 21 str., kuriuo yra sureguliuoti išlaidų paskirstymo klausimai neteisminėse ginčų sprendimo įstaigose sprendžiant ginčus dėl tarpininkų sprendimų dėl informacijos (ne)šalinimo (apribojimo). Pagal šio straipsnio 1 ir 2 dalis, tarpininkų priimtas sprendimas nepašalinti (neriboti) tam tikros informacijos gali būti skundžiamas valstybių narių sertifikuotoms neteisminio ginčų sprendimo įstaigoms, kurios, bendradarbiaudamos su tarpininkais ir skundą pateikusiais asmenimis, siekia išspręsti susidariusį tarpininko ir teisių turėtojo (ar kito suinteresuoto asmens) ginčą . Jeigu neteisminio ginčų sprendimo įstaiga išsprendžia ginčą skundą pateikusio asmens naudai, interneto tarpininkas yra tiesiogiai įpareigojamas padengti visus neteisminio ginčų sprendimo įstaigos pateiktus apmokėti ginčo sprendimo mokesčius ir atlyginti tam asmeniui visas kitas pagrįstas išlaidas, kurias šis patyrė dėl ginčo sprendimo (Skaitmeninių paslaugų akto 21 str. 5 d.)[204]. Pagal šį reguliavimą tarpininkų pareigos sumokėti minėtas išlaidas nėra skirstomos pagal tai, ar ginčas kyla dėl akivaizdžiai neteisėtos informacijos, ar dėl informacijos, kurios tarpininkas negalėjo pašalinti, nes tam atlikti jis turėjo išsamiai ištirti pažeidimą, ir nenumato išimčių iš tokių išlaidų padengimo paskirstymo taisyklių. Nurodytos nuostatos atitinkamai gali būti vertinamos kaip aiški teisės aktų leidėjo valios pasiskirstyti finansinę naštą dėl ginčo sprendimo teisių turėtojų (ar kitų suinteresuotų asmenų) naudai išraiška. Tokią poziciją įtvirtinus neteisminio ginčų nagrinėjimo (kuris, tiesa, pagal Skaitmeninių paslaugų aktą neprivalomas (*Ibidem*, 21 str. 1 d.)) atveju, panašus aiškinimas galėtų būti pateikiamas ir teisminio nagrinėjimo atveju, sisteminiu požiūriu siekiant pagrįsti bendrus išlaidų paskirstymo principus. Tai, viena vertus, galėtų būti visiškai pateisinama vertinant iš teisių turėtojų perspektyvos, jiems patiriant turtinę žalą, kurios priešingu atveju joks kitas subjektas greičiausiai neatlygintų, tačiau, kita vertus, sudaro įtrūkius bendroje „saugių uostų“ sistemoje, kuri tampa mažiau patikima tarpininkams ir ima pasižymėti vidinėmis reguliacinėmis prieštaromis.

4.3.2. Netiesioginė turtinė žala (negautos pajamos)

Netiesiogine žala Lietuvos teisėje laikomos negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų (CK 6.249 str. 1 d.). Nors

[204] Jeigu neteisminio ginčų sprendimo įstaiga ginčą išsprendžia interneto platformų paslaugų teikėjo naudai, nereikalaujama, kad paslaugos gavėjas, įskaitant fizinį asmenį ar subjektą, kompensuotų mokesčius ar kitas išlaidas, kurias interneto platformų paslaugų teikėjas sumokėjo arba turi sumokėti dėl ginčo sprendimo, nebent neteisminio ginčų sprendimo įstaiga nustatytų, kad tas paslaugos gavėjas veikė akivaizdžiai nesąžiningai (*Ibidem*).

CK nenurodoma kriterijų, į kuriuos būtų galima atsižvelgti nustatant dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų negautų pajamų dydį, tai yra specifikuojama su intelektine nuosavybe susijusius santykius reglamentuojančiuose įstatymuose. Tiek ATGTĮ, tiek pramoninę nuosavybę reguliuojančiuose įstatymuose yra pateikta beveik analogiška nuostata, kad dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų negautų pajamų dydis nustatomas atsižvelgiant į tai, kokių pajamų būtų gauta teisėtai naudojant intelektinės nuosavybės objektus (t. y. į atlyginimą, kuris paprastai mokamas už teisėtą intelektinės nuosavybės objekto naudojimą)[205], taip pat į konkrečias aplinkybes, kurios galėjo sudaryti sąlygas pajamoms gauti (teisių subjektų atlikti darbai, panaudotos priemonės, derybos dėl objektų naudojimo sutarčių sudarymo ir kita) (ATGTĮ 83 str. 3 d., PŽĮ 75 str. 3 d., PĮ 57 str. 3 d., DĮ 48 str. 3 d.). Visi šie įstatymai taip pat numato, kad negautomis pajamomis teisių turėtojų reikalavimu gali būti pripažinta ir pažeidėjo gauta nauda (CK 6.249 str. 2 d., ATGTĮ 83 str. 2 d., PŽĮ 75 str. 2 d., PĮ 57 str. 2 d., DĮ 48 str. 2 d.).

Nors nurodytos nuostatos sudaro gana platų žalos dydžio įrodinėjimo galimybių spektrą, netiesioginės žalos nustatymas dažnai gali būti ne mažiau komplikuotas ir neefektyvus kaip ir tiesioginės žalos nustatymas. Taip yra kadangi gali būti sudėtinga nustatyti, ar, jei nebūtų buvę pažeidimo, tam tikros pajamos apskritai galėjo būti gautos – teismas gali atsisakyti tenkinti reikalavimus dėl negautų pajamų atlyginimo, jeigu neįrodoma, kad teisių

[205] ATGTĮ nuostatos kiek skiriasi nuo kitų su intelektine nuosavybe susijusius santykius reglamentuojančių įstatymų, numatant, kad atvejais, kai negali būti nustatytas atlyginimas, kuris paprastai mokamas už teisėtą pažeidimui aktualių kūrinių ar kitų objektų naudojimą, negautos pajamos gali būti nustatytos atsižvelgiant į atlyginimą, mokamą už *panašių* kūrinių ar kitų objektų teisėtą naudojimą, arba kūrinio ar kito teisių objekto naudojimo būdui labiausiai tinkamus atlyginimus. Pagal šią nuostatą atlyginimui, mokamam už kūrinių naudojimą, nustatyti iš esmės taikoma tarifų sistema, kuri dažniausiai atsiremia į kolektyvinio teisių administravimo asociacijų nustatomus tarifų dydžius (arba kitų įstaigų ar institucijų nustatomus tarifų dydžius, jeigu šie tarifai yra taikomi nagrinėjamų kūrinių ar kitų objektų rinkose). Vis dėlto, nors kolektyvinis teisių administravimas įprastai nėra taikytinas pramoninės nuosavybės teisėje, manytina, kad *atlyginimas, kuris paprastai mokamas už teisėtą intelektinės nuosavybės objekto naudojimą,* galėtų būti aiškinamas plačiai ir kitų pramoninės nuosavybės santykius reglamentuojančių įstatymų atžvilgiu bei atvejais, kai atlyginimas už konkretaus pramoninės nuosavybės objekto naudojimą negali būti nenustatytas, galėtų būti atsižvelgta į atlyginimą, mokamą už panašių pramoninės nuosavybės objektų teisėtą naudojimą, arba pramoninės nuosavybės objekto naudojimo būdui labiausiai tinkamus atlyginimus, jeigu objektyvūs duomenys apie tokių objektų naudojimą galėtų būti prieinami ir būtų pakankamai pagrįstas tokių objektų panašumas ar kitos aplinkybės, dėl kurių remiamasi alternatyviais atlyginimo dydžio nustatymo kriterijais.

turėtojas būtų gavęs tokias negautas pajamas, jei ne pažeidėjo neteisėti veiksmai (neįrodoma, kad tarp pažeidimo ir patiriamos žalos yra priežastinis ryšys) (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2007). LAT šiame kontekste yra ne kartą pabrėžęs, kad nuostoliai turi būti pagrįsti realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis teisių turėtojų pajamomis (LAT Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-391/2013; 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-418/2014). Šiuo požiūriu vien hipotetiniai samprotavimai savaime neįrodo patirtos turtinės žalos (negautos naudos) fakto ir jos dydžio, nei aplinkybių, jog ieškovas (teisių turėtojas) realiai būtų gavęs naudos, jeigu nebūtų teisės pažeidimo (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-18-934/2023). Antai, jeigu autorių teisių saugomas audiovizualinis kūrinys būtų paskelbtas piratinių svetainių iki jo premjeros kino teatruose, teisių turėtojas turėtų įrodyti realias dėl tokio įvykio prarastas pajamas, o ne pateikti hipotetinius svarstymus, kad tam tikra neteisėtai kūrinį peržiūrėjusi vartotojų dalis būtų kūrinį peržiūrėjusi už nustatytą kainą (mokestį) kino teatre, jeigu jis nebūtų buvęs išplatintas (tokios dalies nustatyti apskritai būtų beveik neįmanoma, nes nebūtų galima užtikrinti, kad neteisėtai kūrinį peržiūrėję asmenys taip pat būtų pasirengę sumokėti teisėtos peržiūros paslaugos kainą). Panašiai sudėtinga gali būti įvertinti ir gaminių, kuriuose įgyvendinami išradimo požymiai ar kurie atitinka saugomą dizainą (arba kurie pažymėti prekių ženklais), galimus pardavimus, jei nebūtų buvę neteisėto jų platinimo – retu atveju būtų galima nustatyti, kokia suklastotas prekes nusipirkusių pirkėjų dalis būtų pasirinkę įsigyti teisėtai parduodamas prekes, jeigu jų kainodara skiriasi (ar apskritai nustatyti, kad tokios teisėtai platinamos prekės būtų nusipirktos).

Jeigu žalą būtų bandoma apskaičiuoti įvertinant pažeidėjo (tarpininko ar trečiojo asmens) gautą naudą[206], tai juo labiau gali būti sudėtinga padaryti dėl sunkumų teisių turėtojui įrodyti, kad jis pats gautų tokią pat naudą, kokią iš tam tikros informacijos paskelbimo gavo tarpininkas (ar trečiasis asmuo). Kaip yra pažymėjęs LAT, visos pažeidėjo gautos apyvartos negalima savaime vertinti kaip teisių turėtojo negautų pajamų, nes turi būti nustatytas priežastinis ryšys tarp naudos, kurią gavo pažeidėjas, ir nukentėjusiojo prarastų pajamų (LAT Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis

[206] Asmuo, kuris gauna naudą „įdarbindamas“ neteisėtai pasisavintą kitam asmeniui priklausantį pramoninės nuosavybės objektą, laikomas neįgijusiu jokių teisių į šią naudą – ši nauda laikytina priklausančia teisėtam pasisavinto pramoninės nuosavybės objekto savininkui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-258-823/2022).

civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2007). Šiuo požiūriu gautos naudos nustatymą gali apsunkinti ir tarpininkų verslo modelių ypatumai, tarpininkams (ir tretiesiems asmenims – paslaugų gavėjams) pajamas generuojant iš reklamų rodymo kartu su tam tikru jų paslaugų naudotojų paskelbtu turiniu (kuriuo atveju teisių turėtojui galėtų būti sunku nustatyti, kokia tarpininko / trečiųjų asmenų iš reklamos gautų pajamų dalis susijusi su pažeidimu), tarpininkams galint gauti finansinę naudą iš per jų platformas atliekamo prekių pardavimo ar paslaugų teikimo (gaunant dalį prikėjų mokamos kainos (kuriuo atveju tarpininko gaunama nauda nebūtų lygi visai iš pačios prekės pardavimo atsirandančiai naudai)) ar remiantis kitais modeliais.

Turint omenyje šį priežastinio ryšio nustatymo sudėtingumą, neretai intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo bylose linkstama[207] žalą apskaičiuoti negauto licencinio atlyginimo pagrindu – vertinama, kokį atlyginimą pažeidėjas būtų sumokėjęs, jeigu būtų gautas leidimas teisėtai naudoti intelektinės nuosavybės objektą, ir šis galimas atlyginimas vertinamas kaip negautos teisių turėtojo pajamos[208] (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 20 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-619/2001, cituojama Mizaras, 2008, p. 323; taip pat žr. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. kovo 7 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2A-83-798/2019, 52, 53 p.). Tarpininkams šio žalos apskaičiavimo metodo pritaikymas reikštų įvertinimą, kokį atlyginimą tarpininkas būtų turėjęs sumokėti, jeigu būtų gavęs leidimą pasinaudoti intelektinės nuosavybės objektais – juos viešai paskelbti, siūlyti parduoti ar kitaip naudoti. Tačiau pabrėžtina, kad toks žalos įvertinimo metodas vertinant civilinės atsakomybės tarpininkams sąlygas būtų galimas taikyti tik pripažinus, kad tarpininkas pats naudoja (galėtų naudoti) intelektinės nuosavybės objektus – jeigu būtų vadovaujamasi pozicija, kad intelektinės nuosavybės objektų naudojimo samprata neturėtų būti išplėsta

[207] Tiesa, nukentėjęs asmuo turi pasirinkimo teisę – pats pasirenka, reikalauti jam faktiškai atsiradusios žalos atlyginimo arba kompensacijos, arba licencinio atlyginimo sumokėjimo. Šio pasirinkimo jis neprivalo argumentuoti (žr., pvz., LAT 2003 m. sausio 29 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-132/2003; 2017 m. lapkričio 23 d. nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 2K-286-489/2017 9.2 punktą). Atskirai pabrėžtina, kad šiame konktekste licencinis atlyginimas minimas kaip alternatyvus žalos apskaičiavimo būdas, aptariamas kiek toliau. Tačiau tas pats argumentas taikytinas ir nukentėjusiojo pasirinkimui dėl norimos prisiteisti faktinės žalos rūšies (nors su jos atlyginimu susijęs reikalavimas, žinoma, turi būti pagrįstas).

[208] Tai, jog negautų pajamų dydis gali būti nustatomas atsižvelgiant į tai, kiek pajamų būtų gauta teisėtai naudojantis šio įstatymo saugomu ženklu (tai yra į atlyginimą, kuris paprastai mokamas už teisėtą ženklo naudojimą), tiesiogiai nurodoma įstatyme (PŽĮ 75 str. 3 d., PĮ 57 str. 3 d., DĮ 48 str. 3 d., ATGTĮ 83 str. 3 d.).

tarpininkų veiklai, tada nebūtų pagrįsta ir bandyti apskaičiuoti tarpininkų sukeltos žalos dydį pagal atlyginimą, kuris būtų mokamas už tokį intelektinės nuosavybės objektų naudojimą[209].

4.3.3. Alternatyvių žalos nustatymo būdų taikymas

Panaši problema dėl naudojimo koncepcijų taikymo yra būdinga ir alternatyviems žalos nustatymo būdams Šių būdų taikymo ribos yra gana siauros – pavyzdžiui, ATGTĮ 83 str. 4 d. tiesiogiai nurodoma, kad šie būdai gali būti naudojami tik esant ATGTĮ numatytiems pažeidimams (autorių ir gretutinių teisių saugomų objektų neteisėtam naudojimui). Atitinkamai, PŽĮ 75 str., PĮ 57 str., DĮ 48 str. numatyti būdai taip pat gali būti taikomi tik esant šiuose įstatymuose numatytų teisių pažeidimams, kuriuos suponuoja pramoninės nuosavybės objektų naudojimas negavus teisių turėtojo sutikimo. Pripažįstant, kad tarpininkai patys intelektinės nuosavybės objektų nenaudoja, o pažeidžia tik jiems būdingas pareigas (pvz., po pranešimo nepašalina teises pažeidžiančios informacijos), būtų galima aiškinti, kad tokių būdų taikymas pagal minėtas pozicijas neatitiktų jiems numatytų sąlygų ir žala turėtų būti nustatoma naudojantis tik bendraisiais civilinės teisės numatytais žalos nustatymo metodais. Tačiau tai, kaip ir buvo galima matyti, labai apsunkintų žalos įrodinėjimą civilinės atsakomybės taikymo interneto tarpininkams

[209] Atskirai paminėtina, kad ATGTĮ 83 str. 5 d. numatyta, jog kai pažeidėjas atlieka veiksmus nežinodamas ir neturėdamas žinoti, kad jis pažeidžia šio ATGTĮ saugomas teises (tai yra jo veiksmuose nėra kaltės), teismas autorių teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių subjekto reikalavimu gali išreikalauti pažeidėjo gautą naudą. Analogiška nuostata numatya PŽĮ 75 str. 5 d., PĮ 57 str. 5 d., DĮ 48 str. 5 d.. Atitinkamai, šio pobūdžio reikalavimas gali būti teikiamas tuo atveju, kai pažeidėjo veiksmuose nėra kaltės (t. y. jis atlieka įstatymo saugomas teises pažeidžiančius veiksmus nežinodamas ar neturėdamas pagrindo to žinoti). Tai suponuoja, kad šioje normoje įtvirtinto teisių gynimo būdo kilmė yra grindžiama nepagrįsto praturtėjimo normomis (Birštonas *et al.*, 2024, p. 518). Manytina, kad tarpininkų kontekstuose šio teisių gynimo būdo galimybė būtų itin ribota atsižvelgiant į tai, kad pats pažeidimas (autorių teises pažeidžiančio veiksmo atlikimas) pagal vyraujančias ESTT pozicijas gali reikalauti *žinojimo* ar kitų subjektyviųjų kaltę galinčių suponuoti elementų nustatymo. Tai reikštų, kad tarpininkams šis teisių gynimo būdas praktiškai labai retai galėtų būti taikomas (nebent tais atvejais, kai tam tikro objekto naudojimo veiksmas nereikalautų subjektyviųjų kriterijų nustatymo). Praktiškai visais atvejais, kai būtų nustatoma, kad tarpininkas naudoja tam tikrą objektą, būtų nustatoma ir kaltė, o tai reikštų, kad tarpininkams turėtų (galėtų) būti taikoma civilinė atsakomybė, o ne šis teisių gynimo būdas, kadangi jis yra subsidiarus, t. y. jis gali būti taikomas tik tada, kai kitais teisių gynimo būdais negalima apginti pažeistų teisių (Mizaras, 2008, p. 359).

bylose ir galėtų nulemti, kad praktiniu požiūriu reikalavimai dėl civilinės atsakomybės taikymo retai galėtų būti tenkinami.

Kita vertus, būtų galima pateikti aiškinimą, kad net ir atvejais, kai atsakomybė tarpininkams yra taikoma kitais pagrindais, nei dėl tiesioginio neteisėto intelektinės nuosavybės objektų naudojimo, vis tiek turėtų būti galima pritaikyti minėtus žalos nustatymo būdus. Tam pagrįsti reikšminga, jog tarpininkai bet kuriuo atveju žalą netiesioginės atsakomybės atvejais sukelia kartu su tiesioginiais pažeidėjais (tarpininkų paslaugų naudotojais). Šiuo požiūriu nėra abejonių, kad pastarieji asmenys turėtų būti laikomi intelektinės nuosavybės objektų naudotojais. Jų kartu su tarpininkais sukeliama žala yra bendra, t. y. tiek tarpininkai, tiek tiesioginiai pažeidėjai, nors ir atlikdami skirtingus veiksmus, pažeidžia tuos pačius teisių turėtojų interesus – nepriklausomai nuo tarpininkų veiksmų kvalifikavimo, teisių turėtojų patiriama žala turi tą patį pobūdį ir yra to paties dydžio. Todėl ir bendras žalos apskaičiavimas šiuo požiūriu yra visiškai pateisinamas, nes minėtus žalos apskaičiavimo būdus galima naudoti vertinant tiesioginio pažeidėjo sukeltą žalą, o ji turi būti tokia pati ir tarpininkų atveju, tarpininkų sukeltai žalai taip pat turėtų būti galima naudoti šiuos žalos vertinimo būdus. Šiuo atveju intelektinės nuosavybės pažeidimų (intelektinės nuosavybės objektų naudojimo) sąlyga minėtiems būdams pritaikyti yra įvykdoma, tačiau įvertinama, kad naudotoju yra tiesioginis pažeidėjas. Šiuo požiūriu būtų pripažįstama, kad įstatymų, reguliuojančių su intelektine nuosavybe susijusius klausimus, alternatyvius žalos nustatymo būdus įtvirtinančių straipsnių nuostata „dėl šio Įstatymo saugomų teisių pažeidimo“ turėtų būti aiškinama kaip suponuojanti apskritai šiuose įstatymuose saugomų teisių pažeidimo nustatymo būtinybę, o ne kad šį pažeidimą turi sukelti pats asmuo, kuriam keliami reikalavimai dėl žalos atlyginimo. Toks aiškinimas juo labiau reikšmingas, nes, kaip bus nurodoma tolesnėje dalyje, atsakomybė tarpininkams ir tiesioginiams pažeidėjams neretai gali būti taikoma solidariai. Tokiu atveju žala turi turėti vieną dydį ir negali būti apskaičiuojama skirtingai tarpininkams ir tiesioginiams pažeidėjams.

Be to, tokį aiškinimą pateisintų ir minėtų žalos apskaičiavimo būdų įtvirtinimo tikslai, susiję su efektyvaus teisių turėtojų interesų apsaugos užtikrinimu. Šie alternatyvūs žalos nustatymo būdai įtvirtinti atsižvelgiant į neveiksmingą tradicinį civilinėje teisėje žinomą turtinės žalos atlyginimo taikymą ginant intelektinės nuosavybės teises (Mizaras, 2009, p. 325). Pagrindinė to priežastis, kaip ir iliustruota pirmiau, yra sudėtingas dėl šių teisių pažeidimo atsiradusios žalos apskaičiavimas ir įrodinėjimas, kuris nulemia neveiksmingą teisių gynimą. Turint tai omenyje ir atsižvelgiant į tai, kad tarpininkų pareigų pažeidimu sukeltą žalą apskaičiuoti ir įrodyti lygiai taip

pat sudėtinga kaip ir tiesioginių intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų atveju, galėtų būti įžvelgtinas ir vienodas poreikis palengvinti įrodinėjimo procesą tarpininkų atsakomybės bylose. Tam, kad teisių turėtojai galėtų veiksmingai išsireikalauti patirtų nuostolių atlyginimą, jie turėtų turėti galimybę pasinaudoti visais intelektinės nuosavybės teisės pripažįstamais žalos nustatymo būdais, *inter alia*, galėti prašyti kompensacijos (šis žalos nustatymo būdas taikytinas tik autorių ir gretutinių teisių pažeidimų atveju) arba atlyginimo, kuris turėjo būti sumokėtas, jeigu būtų teisėtai naudotasi intelektinės nuosavybės objektais (šiuo atveju vertinant tiesioginio pažeidėjo galėtą atlikti naudojimą). Toks aiškinimas taip pat padėtų ir netiesioginės žalos įvertinimui, kuris, kaip ir minėta, taip pat gali būti paremtas licencinio atlyginimo nustatymo kriterijais, kuriems taikyti taip pat koncepciškai būtų svarbus tarpininkų veiksmų kvalifikavimas intelektinės nuosavybės objektų naudojimu.

4.3.4. Grynai ekonominiai nuostoliai

Baigiant analizuoti žalos sąlygą tarpininkų atsakomybės kontekste, atskirai reikėtų pasisakyti dėl grynai ekonominių nuostolių, t. y. nuostolių, nesusijusių su fizine žala asmeniui ar turtui, kategorijos reikšmės vertinant interneto tarpininkų galimą sukelti žalą. Akademinėje literatūroje kartais yra įžvelgiama sąsajų tarp šios žalos kategorijos ir tarpininkų atsakomybės klausimų, nurodoma, kad tarpininkų atsakomybės riboms gali turėti įtakos, be kita ko, grynai ekonominių nuostolių doktrinos taikymas (Riordan, 2016, p. 148, minimas Angelopoulos, 2016, p. 207). Nors tokios įžvalgos pateikiamos bendrosios teisės tradicijos, iš kurios ši doktrina ir kildintina, kontekste, Lietuvoje ši žalos kategorija taip pat yra pripažinta, LAT savo jurisprudencijoje ne kartą tiesiogiai pasisakius dėl žalos kvalifikavimo grynai ekonominiais nuostoliais klausimų[210].

[210] Pirmą kartą *tiesiogiai* LAT praktikoje grynai ekonominio pobūdžio nuostolių kategorija paminėta 2015 m. byloje Nr. 3K-3-8-916/2015. Joje LAT, spręsdamas dėl tam tikrų nekilnojamo turto nuvertėjimo klausimų, nurodė, kad „žala, pasireiškianti nukentėjusiojo patirtais finansinio pobūdžio praradimais, nesusijusi su fizine žala asmeniui ar turtui, yra laikoma grynai ekonominio pobūdžio žala. Ši žalos rūšis apibūdinama *inter alia* pažeistos vertybės prigimtimi. Teisė į gyvybę, sveikatą, laisvę yra konkrečios, aiškios absoliučios teisės, jų apsauga yra ir turi būti plačiausia. Teisė į nuosavybę taip pat yra konkreti, aiški, tačiau ne tokia svarbi, kaip pirmiau paminėtos. Grynai ekonominio pobūdžio interesai nėra tokie aiškūs. Pripažįstama, kad, suteikiant jiems plačią gynimo apimtį, būtų stipriai ribojama asmenų veiklos laisvė. Dėl nurodytų priežasčių šie interesai yra deliktų teisės ginamų vertybių skalės apačioje, ir jų gynimas gali būti labiausiai ribojamas

Grynai ekonominių nuostolių doktrinos esmė yra ta, kad žala, kuri pasireiškia nukentėjusiojo patirtais finansiniais praradimais, nesusijusiais su fizine žala asmeniui ar turtui (t. y. grynai ekonominio pobūdžio žala), yra mažiau reikšminga teisės ginamų vertybių prasme nei žala, kuri yra susijusi su asmeniu ar turtu, todėl šios žalos atlyginimas gali būti labiau ribojamas (*inter alia*, žr. grynai ekonominių nuostolių kategoriją įtvirtinančio PETL 2:102 str. 4 d., kurioje nurodoma, kad grynai ekonominių interesų ar sutartinių santykių apsauga gali būti ribotesnės apimties; taip pat Selelionytė-Drukteinienė, 2009, p. 128–129; van Dam, 2013, p. 208). Ji yra tipiškai atlygintina tik atvejais, kai jos priteisimas per daug neapribotų atsakovo ūkinės laisvės ir atitiktų nukentėjusiojo ir pažeidėjo interesų pusiausvyros testą. Šiai pusiausvyrai, *inter alia*, reikšminga pažeidėjo kaltės forma (grynai ekonominiai nuostoliai atlyginami tik esant pažeidėjo *tyčiai*), pažeidėjo turėtas ekonominis interesas ir nukentėjusiojo finansinio praradimo svarba (PETL 2:102 str. 4 d.; LAT Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8-916/2015).

Atitinkamai, iš tarpininkų reikalauti grynai ekonominių nuostolių atlyginimo, pritaikius šią doktriną, būtų galima tik atvejais, kai tarpininkai žalą sukelia *tyčia*. Be to, net ir tada būtų galima atsisakyti tenkinti reikalavimus dėl žalos atlyginimo, jei tai aiškiai prieštarautų interesų pusiausvyrai, kurią galėtų padėti nustatyti tarpininkų (ne)turėti ekonominiai interesai dėl pažeidimo atlikimo ir nukentėjusiojo finansinio praradimo svarbos vertinimas.

Tačiau tokia išvada galėtų būti padaryta tik įsitikinus, kad šią doktriną taikyti intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų kontekste apskritai yra pagrįsta.

Visų pirma reikėtų atkreipti dėmesį, kad, bent jau kalbant apie Lietuvą, net ir po minėtų grynai ekonominių nuostolių doktriną Lietuvoje įtvirtinusių LAT nutarčių, grynai ekonominės žalos kategorija Lietuvos teisės kontekste vis dar yra tam tikras svetimkūnis, pasiskolintas iš visiškai skirtingos deliktų teisės tradicijos ir neturintis didelio pagrindimo nacionalinio reguliavimo

(LAT Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-8-916/2015, 39 p.). Vėliau ši pozicija buvo pakartota LAT Civilinių bylų skyriaus 2021 m. vasario 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-34-684/2021; be to, keletą kartų minėta ir žemesnės instancijos teismų praktikoje (pvz., žr. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. birželio 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2A-358-196/2016). Atskirai taip pat pabrėžtina, kad nors LAT 2015 m. bylos Nr. 3K-3-8-916/2015 nutartyje mini LAT Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 4 d. nutartį byloje Nr. 3K-3-1274/2002, kaip formuojančią doktriną apie grynai ekonominio pobūdžio žalą, iš tiesų šioje nutartyje tiesiogiai (eksplicitiškai) grynai ekonominio pobūdžio žalos kategorija neminima.

kontekste[211]. Didžiausias Lietuvos (ir kitų generalinio delikto tradicijos valstybių) deliktų teisės skirtumas, vertinant ją su bendrosios tradicijos (angl. *common law*) valstybių deliktų teise, yra pastarosios iki šiol išsaugomas kazuistinis pobūdis, kuris daug labiau pritaikytas teisinių vertybių gradacijai ir interesų apsaugos civilinės atsakomybės priemonėmis diferencijavimui. Antai, šios tradicijos pradininkės Jungtinės Karalystės deliktų teisėje skirstomos aiškios atskiros deliktų rūšys, formuojamos į deliktų grupes – pvz., ekonominius deliktus (angl. *economic torts*), tyčinius deliktus (angl. *trespass and other torts of intention*), deliktus dėl neatsargumo (angl. *negligence*) ir kt. pobūdžio deliktus, iš kurių kiekvienas turi atskirus ieškinio pagrindus ir jiems būdingas atsakomybės taikymo sąlygas. Šių valstybių deliktų teisės sistemų kontekste vertybinis interesų gradavimas gali būti daug labiau sistemiškai pagrindžiamas nei Lietuvos teisėje (ar kitų generalinio delikto valstybių teisėje), kurioje numatytos bendrosios civilinės atsakomybės sąlygos ir taikytina generalinio delikto taisyklė. Lietuvos CK, kaip ir generalinio delikto kilmės valstybės – Prancūzijos – civiliniame kodekse, žala nediferencijuoja pagal tai, kokio pobūdžio interesai yra pažeidžiami. Pagal jame įtvirtintą žalos sampratą tam tikros vertybės civilinės atsakomybės taikymo požiūriu nėra aukščiau (žemiau) kitų ir žala suprantama itin plačiai. Ji atitinkamai apima tiek žalą turtui, asmeniui, tiek bet kokią kitą žalą, kuri yra reali ir atsiranda dėl teisei prieštaraujančio elgesio. Todėl, bent teoriškai, Lietuvos deliktų teisė turėtų leisti atlyginti net ir grynai ekonominius nuostolius (žalą) (jeigu šį klausimą vertintumėme tik nuostolių sampratos kontekste). Atsakomybę norint riboti, tai būtų galima atlikti, tačiau daug geriau tai padaryti atitinkamu būdu aiškinant kitas civilinės atsakomybės sąlygas, iš kurių pirmiausia – priežastinį ryšį. Be to, vis tiek išliktų įprasti žalai įvertinti būdingi kriterijai, pavyzdžiui, žalos realumas ir teisėtų interesų apsauga (galint atlyginti nuostolius, susijusius tik su teisėtais interesais). Priešingos pozicijos, manytina, yra tam tikras konceptualus nesusipratimas ir sisteminiu požiūriu kiek ydingo aiškinimo rezultatas (nors funkciniu požiūriu (turint omenyje siekį apriboti atsakomybės taikymą) šios pozicijos ir gali būti suprantamos).

Antra, net jei būtų pripažinta, kad Lietuvoje grynai ekonominio pobūdžio nuostolių doktrinos taikymas būtų tinkamas, tai nepaneigtų, kad intelektinė nuosavybė patenka į nuosavybės teisių, saugomų pagal EŽTK 1 PP 1 str., ES pagrindinių teisių Chartijos 17 str. 2 d. ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 str., sampratą (*inter alia,* žr. Europos žmogaus teisių komisijos 1990 m. sprendimą dėl pareiškimo priimtinumo byloje *Smith Kline*

[211] Šis argumentas yra įkvėptas prof. dr. (HP) Vytauto Mizaro Vilniaus universitete Teisės fakultete vedamo deliktų teisės dalyko metu išsakytų minčių ir tezių.

ir French Laboratories Ltd...; 2000 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimą). Minėta, kad grynai ekonominių nuostolių doktriną galima taikyti tik kai patiriami nuostoliai nepasireiškia žala turtui. Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimai atitinkamai turėtų būti vertinami kaip pažeidimai, susiję su žala turtui, kuri nelaikoma grynai ekonominiais nuostoliais, taip, kaip jie galėtų būti suprasti tiek pagal LAT praktiką, tiek bendrąją doktriną. Toks aiškinimas pakartojamas ir akademinėje literatūroje, kurioje pabrėžiama, kad grynieji ekonominiai nuostoliai turėtų būti apibrėžti negatyviai – tai nuostoliai, kurie nėra fizinė žala arba žala *intelektinės nuosavybės teisėms* ar reputacijai (Murphy, Witting, 2012, p. 93, cituojama Angelopoulos[212], 2016, p. 209). Kitaip tariant, grynai ekonominei žalai aktualūs nuostoliai, kurie nesusiję su vienu iš pagrindinių asmens nuosavybės interesų. Šiuo atžvilgiu net ir minėtas PETL aiškiai išskiria žalą, patiriamą dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų, kaip atskiros kategorijos žalą, nesietiną su grynai ekonominiais interesais (PETL 2:102 str. 3 d. – nuosavybės teisėms, įskaitant nematerialiojo turto teisėms, suteikiama plati apsauga).

Toks žalos, atsirandančios dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų, atskyrimas nuo žalos, sietinos su grynai ekonominiais interesais, atrodo visiškai pagrįstas ir grynai ekonominių nuostolių doktrinos išskiriamos vertybių gradacijos prasme. Reikėtų pabrėžti, kad, bent jau autorių teisės atveju, apsaugos atitinkamiems objektams suteikimas yra siejamas ne vien su turtinių, bet ir neturtinių interesų užtikrinimu (į tai šiame kontekste atkreipia dėmesį ir Angelopoulos, 2016, p. 209). Autoriams suteikiamos neturtinės teisės, be to, net ir aiškinant turtinių teisių apsaugos tikslus itin atsižvelgiama į glaudų ryšį tarp autorės bei jos kūrinio, pabrėžiant, kad kūrinys turi būti saugomas, nes yra autorės asmenybės išraiška (žr. Borghi, 2023, p. 466, kur aptariama su tuo susijusi ESTT praktika; Angelopoulos, 2016, p. 209). Tai atskleidžia aiškią dvasinę (neturtinę) autorių teisių dimensiją, kuri nulemia, jog su intelektine nuosavybe susijusių interesų apsauga jokiu požiūriu negali būti atmesta vadovaujantis grynai ekonominių nuostolių doktrinos logika, pagal kurią šiems interesams gintinų vertybių skalėje kaip tik būtų suteikiama aukštesnė pozicija nei vien ekonominiams interesams (nors potencialiai ir ne

[212] Nurodyta autorė palaiko šią argumentaciją dėl žalos, atsiradusios dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų, nepriskyrimo grynai ekonominių nuostolių kategorijai (*Ibidem*). Ji taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad, kaip ir nurodoma toliau, autorių teisėje atkreipiamas dėmesys į ryšį tarp autorės ir jos kūrybinių pastangų vaisiaus (*Ibidem*), kas suponuoja, kad tokie su neturtinėmis vertybėmis susiję interesai neturėtų būti laikomi „grynai ekonominiais“.

tokia aukšta, kaip interesams, susijusiems su laisve į gyvybę, sveikatą, laisvę)[213].

Kita vertus, pramoninės nuosavybės teisėje poreikis atsižvelgti į neturtinius interesus nėra toks akivaizdus kaip autorių teisėje (pvz., prekių ženklų teisėje apskritai nepripažįstomos kokios nors neturtinės prekių ženklų savininko teisės), turtinių teisių apsauga nėra grindžiama kokiu nors „ryšiu“ su tam tikru objektu. Pramoninės nuosavybės teisių apsaugos pagrindinis tikslas ir funkcija yra padėti apsaugoti teisių turėtojų interesus, kurie susiję būtent su pramone, komercija (taigi, būtent turtinius interesus). Tačiau ir šie interesai yra susiję su objektais, kurie yra intelektinės veiklos rezultatas, kuriam atsirasti yra būtinos kūrybinės, intelektinės pastangos, savo ruožtu reikalaujančios tam tikro „aukštesnio“ įvertinimo graduojamų vertybių skalėje. Tam, kad būtų sukurti išradimai, nauji prekių ženklai, dizainai, yra būtinas kūrėjų saviraiškos laisvės įgyvendinimas, kuris taip pat turi būti vertinamas ir saugomas. Todėl ir šiuo atveju būtų galima įžvelgti pagrindą vertybių skalėje nestatyti pramoninės nuosavybės teisių apsaugos į vieną lentyną su grynai ekonominių interesų apsauga.

Tuo atveju, jeigu su šia pozicija būtų norima polemizuoti, būtų galima nebent bandyti teigti, jog intelektinės nuosavybės apsauga turėtų būti grindžiama ne asmenybės teorija (iš kurios kildintinas minėtas supratimas apie „ryšį tarp kūrėjos ir jos kūrinio“), tačiau utilitarine teorija, diktuojančia, kad intelektinės nuosavybės apauga turėtų būti suteikiama, nes tai naudinga / vertinga (sukuria gėrį) visuomenei. Toks požiūris „dvasinę“ ar „moralinę“ intelektinės nuosavybės teisių apsaugos dimensiją laikytų ne itin svarbia, akcentuojant poreikį saugoti turtinius kūrėjų (išradėjų / dizainerių) interesus dėl poreikio skatinti tolesnę kūrybą / inovacijas, kuriomis galėtų pasinaudoti ne tik kūrėjai, bet ir kiti asmenys (visuomenė). Šiuo požiūriu būtų svarbiausia būtent turtinių kūrėjų interesų apsauga (ta apimtimi, kiek jos reikia inovacijoms / kūrybai skatinti), kuri, būtų galima manyti, leistų jiems įgyti tam tikrą ekonominę „grąžą“ už savo kūrybines pastangas (o tai sukurtų paskatas toliau inovuoti). Eliminavus moralinį elementą iš vertinimo struktūros, daug didesnė galimybė atsivertų kalbėti ir apie „grynai ekonominius“ kūrėjų interesus.

[213] Šiuo atžvilgiu net nebūtų svarbu, kokiu pagrindu interneto tarpininkams būtų taikoma atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus – tarpininkus laikant tiesioginiais intelektinės nuosavybės teisių pažeidėjais ar jiems atsakomybę taikant dėl bendrosios rūpestingumo pareigos pažeidimų. Interesai, susiję su intelektinės nuosavybės teisių apsauga, išliktų tie patys, nepaisant to, ar būtų laikoma, kad patys tarpininkai juos pažeidžia tiesiogiai, ar neatlikdami būtinos tokių pažeidimų kontrolės.

Be to, būtų galima kvestionuoti, ar intelektinė nuosavybė tikrai turėtų būti laikoma nuosavybe (turtu), ar veikiau turėtų būti suprantama kaip įstatymų leidėjo sukurta ir ribota instrumentinė teisė, skirta konkurencijai reguliuoti ir kūrybai skatinti (panašus supratimas pateikiamas Lemley, 2005, p. 1031). Ją suprantant tokiu būdu, manytina, taip pat atsirastų daugiau pagrindo kalbėti apie tai, kad teisių turėtojų interesai dažnai yra grynai ekonominiai – autorių (kitų teisių turėtojų) teisės turėtų būti laikomos ekonominėmis privilegijomis, skirtos padėti užtikrinti konkurencinę poziciją, o ne būtų laikomos nuosavybės atitikmeniu.

Vis dėlto tokie argumentai nebūtų konvenciški ir bent dabartinio intelektinės nuosavybės reguliavimo ir dominuojančio jo aiškinimo neatitiktų. Todėl, bent dabartinės ES intelektinės nuosavybės teisės sistemos kontekste, gan užtikrintai būtų galima daryti išvadą, kad grynai ekonominių nuostolių doktrinos taikymas interneto tarpininkų atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus klausimams Lietuvoje būtų netinkamas. Net ir pripažinus šios doktrinos taikymą Lietuvos teisės sistemoje, jos pritaikymas nagrinėjant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų klausimus būtų negalimas remiantis šios pačios doktrinos keliamais kriterijais – žala, atsirandanti dėl intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų, yra žala turtui. Šiuo požiūriu atsakomybei riboti daug labiau reikšmingos galėtų būti kitos civilinės atsakomybės sąlygos, kaip antai neteisėti veiksmai ir priežastinis ryšys. Dėl pastarojo ir bus pasisakoma toliau.

4.4. Priežastinio ryšio problema

Paskutinė – ketvirtoji – civilinės atsakomybės sąlyga Lietuvos teisėje yra priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos. Šios sąlygos taikymą reglamentuojančiame CK 6.247 straipsnyje įtvirtinta, kad atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu. Nors šiame CK straipsnyje priežastinio ryšio samprata nedetalizuojama, Lietuvos teismų praktikoje ir doktrinoje yra nusistovėjęs požiūris, kad priežastinį ryšį nusako du elementai (priežastinio ryšio nustatymo etapai) – faktinio ir teisinio priežastinio ryšio nustatymas. Toliau jie aptariami atskirai.

4.4.1. Faktinis priežastinis ryšys

Minėta, kad Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų valstybių, priežastinio ryšio sąlyga yra nustatoma taikant dviejų pakopų testą. Pirmojoje pakopoje vertinama, ar egzistuoja *faktinis* priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir nukentėjusiojo patirtos žalos, o antrojoje pakopoje nustatomas *teisinis* priežastinis ryšys, dar vadinamas atsakomybės ribomis (angl. *scope of liability*). Pirmajame etape faktiniam priežastiniam ryšiui nustatyti įprastai taikomas *conditio sine qua non* (angl. *but for*) testas, kuriuo nustatoma, ar žala būtų atsiradusi, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Šis testas yra grynai faktinio pobūdžio – jo metu stengiamasi nustatyti objektyvius (empirinius) faktus, kurie galėtų pagrįsti tokį ryšį. Pagal šį testą, norint įvertinti, ar žalos priežastimi yra atitinkami veiksmai, tokie veiksmai hipotetiškai yra eliminuojami ir yra svarstoma, ar žala būtų atsiradusi. Šio eliminavimo proceso metu atsiradus žalai, galima spręsti, kad toks veiksmas nėra faktinė tam tikros žalos priežastis.

Faktinio ryšio nenustačius, tolesnis priežastinio ryšio vertinimas neturi būti atliekamas bei atsakomybės taikyti negalima. Kaip nurodoma PETL komentare, jeigu *conditio sine qua non* testas neišlaikomas (t. y. nėra faktinio priežastinio ryšio), tai yra „istorijos pabaiga“ (Spier *et al.*, 2005, p. 44). Nors LAT praktikoje kartais yra teigiama, kad net ir nesant faktinio priežastinio ryšio, teisinis priežastinis ryšys gali būti nustatomas ir to gali pakakti civilinei atsakomybei taikyti[214] (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 4 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-320-916/2019), toks aiškinimas gali būti kritikuojamas, kadangi pagal CK 6.247 str. negali būti tokių situacijų, kai atsakomybė galėtų būti taikoma už veiksmus, kurie yra nesusiję su žalos atsiradimu. Faktinio priežastinio ryšio nebuvimas praktiškai reiškia saitų tarp žalos ir neteisėtų veiksmų eliminavimą, po kurio tirti papildomas atsakomybės ribas (teisinį priežastinį ryšį) nėra didelės prasmės. Įprastai LAT praktikoje aiškiai ir nedviprasmiškai nurodoma, kad faktinį priežastinį ryšį nustatyti būtina (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 11 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-665-969/2015, kur LAT grąžino bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui dėl to, kad byloje nebuvo nustatytas (nebuvo nustatomas) faktinis priežastinis ryšys; cituojama Mikalonienė *et al.*, 2019, p. 184), todėl šiuo atžvilgiu juo keistesnė gali pasirodyti iš bendrosios praktikos išsiskirianti minėta LAT pozicija. Dėl

[214] Tai kartais teigiama ir akademiniuose leidiniuose, pvz., žr. Norkūnas, Selelionytė-Drukteinienė, 2008, p. 67.

nurodytų priežasčių ji doktrinoje vertinama kaip tam tikras nesusipratimas (Mikalonienė *et al.*, 2019, p. 182–184).

Atitinkamai, faktinis priežastinis ryšys turi būti galimas nustatyti visais atvejais vertinant, ar atsiranda civilinės atsakomybės prievolė. Tai atliekama taikant *conditio sine qua non* testą bei siekiant patikrinti, ar egzistuoja empirinis sąryšis tarp neteisėtų veiksmų ir žalos. Tarpininkų kontekste šis testas atitinkamai reikštų, kad tarpininkų teisei prieštaraujantis elgesys (veikimas ar neveikimas) buvo būtinas, kad atsirastų žala, ir jį eliminavus (arba neveikimo atveju – svarstant situaciją, kai tarpininkas būtų įvykdęs savo pareigas) žala nebūtų atsiradusi. Šiame kontekste pabrėžtina, kad nors tarpininkų teisei prieštaraujantis elgesys dažnai gali pasireikšti neveikimu (**4.2.** dalis), tai nėra esminis veiksnys, kuris neleistų konstatuoti faktinio priežastinio ryšio buvimo, nes priežastinis ryšys gali būti nustatomas tiek, kai tiriamoji žalos sukėlimo priežastis yra veikimas, tiek, kai ji yra neveikimas. Antai, LAT yra nurodęs, kad „*conditio sine qua non* testo taikymas neteisėto veikimo ir neteisėto neveikimo atvejais skiriasi. Tais atvejais, kai kaltininkas atlieka neteisėtus veiksmus, nustatant priežastinį ryšį turi būti vertinama, kas būtų buvę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Tokiais atvejais priežastinis ryšys konstatuojamas nustačius, kad jeigu nebūtų neteisėtų veiksmų, žalingi padariniai nebūtų kilę. Tuo tarpu neteisėto neveikimo atveju turi būti vertinama, kas būtų buvę, jei pareiga būtų buvusi įvykdyta. Tokiais atvejais priežastinis ryšys konstatuojamas nustačius, kad žalingi padariniai nebūtų atsiradę, jeigu kaltininkas būtų atlikęs veiksmus, kuriuos jis privalėjo atlikti“ (LAT Civilinių bylų skyriaus 2025 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-186-381/2025). Panašų aiškinimą pateikia DCFR 4:101 str. komentaras, kuriame taip pat numatyta, kad asmens neveikimas gali būti žalos priežastis, kai asmuo turėjo galimybę veikti ir turėjo pareigą pasinaudoti šia galimybe, bei žala vertintina kaip tokio neveikimo padarinys (Bar *et al.*, 2009, p. 1414, 1415). Panašiai, PETL 3:101 str. (*conditio sine qua non*) minima, kad veiksmas ar elgesys yra nukentėjusiojo žalos priežastis, jeigu be šio veiksmo žala nebūtų atsiradusi. Elgesys turėtų būti suprantamas plačiai, jis apima tiek veiksmus, tiek neveikimą (Spier *et al.*, 2005, p. 20).

Atskirai taip pat pabrėžtina, kad faktiniam priežastiniam ryšiui nustatyti neturėtų turėti reikšmės tai, kad daugeliu atvejų priežastinis ryšys tarp tarpininkų veiksmų (neveikimo) ir galėjusios kilti žalos būtų netiesioginis. Anot LAT, priežastinis ryšys gali būti tiesioginis, kai dėl teisinę pareigą pažeidusio asmens veiksmų žala atsirado tiesiogiai, ir netiesioginis, kai asmens veiksmais tiesiogiai nepadaryta žalos, tačiau sudarytos sąlygos žalai atsirasti ar jai padidėti. Netiesioginis priežastinis ryšys yra tada, kai asmens veiksmai (veikimas, neveikimas) nėra vienintelė žalos atsiradimo priežastis,

jie tik prisideda prie sąlygų šiai žalai kilti sudarymo, t. y. kartu su kitomis neigiamų padarinių atsiradimo priežastimis pakankamu laipsniu lemia šių padarinių atsiradimą. Nustačius, kad teisinę pareigą pažeidusio asmens elgesys pakankamai prisidėjo prie žalos atsiradimo, jam tenka civilinė atsakomybė (žr*., inter alia*, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. kovo 10 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-52-701/2021, LAT Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014). Atitinkamai, net ir esant netiesioginiam priežastiniam ryšiui, tai savaime neeliminuotų atsakomybės taikymo galimybės. Nepaisant to, kaip pabrėžia LAT, netiesioginis priežastinis ryšys kaip civilinės atsakomybės sąlyga neturi būti pernelyg nutolęs nuo neteisėto veiksmo (LAT Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-364/2014, p. 34). Ši aplinkybė turėtų būti įvertinama nustatant (nagrinėjant) teisinį priežastinį ryšį.

4.4.2. Teisinis priežastinis ryšys

Nustačius faktinį priežastinį ryšį, toliau turi būti nustatomas teisinis priežastinis ryšys, t. y. turi būti vertinama, ar žalos atsiradimo priežastis nėra per daug teisiškai nutolusi, kad būtų galima taikyti civilinę atsakomybę. Šio etapo pagrindinis tikslas – apriboti atsakomybės taikymą taip, kad atsakomybės ribos nebūtų išplėstos neproporcingai, ir būtų galima eliminuoti „silpną“ faktinį priežastinį ryšį turinčias aplinkybes vertinant reikalavimų atlyginti žalą tenkinimą. Šio etapu metu nustačius, kad teisinio priežastinio ryšio nagrinėjamoje situacijoje nėra, vien faktinis priežastinis ryšys nebūtų laikomas pakankamu tam, kad būtų galima taikyti atsakomybę (atsakomybės ribos būtų peržengtos).

Šiam ryšiui nustatyti yra ne viena priežastinio ryšio teorija, padedanti įvertinti, ar tam tikri veiksmai (veikimas, neveikimas) galėtų būti laikomi pakankama *teisine* (normatyvine) priežastimi žalai atsirasti. Nors doktrinoje jų galima atrasti net keliolika (be to, šis skaičius nuolatos auga skirtingiems autoriams pasiūlant naujas priežastinio ryšio aiškinimo teorijas), pagrindinės teisinio priežastinio ryšio teorijos, atsižvelgiant į jų paplitimą, galėtų būti tokios: ekvivalentinio priežastinio ryšio, artimos priežasties (angl. *theory of proximate cause*), adekvataus priežastinio ryšio bei lankstaus požiūrio teorijos (Spier, Haazen, 2000, p. 127–134).

Pirmoji iš paminėtųjų doktrinų (teorijų) – ekvivalentinio priežastinio ryšio (pranc. *équivalence des conditions*) teorija – leidžia taikyti gana plačią atsakomybę, kadangi pagal ją beveik kiekviena sąlyga, be kurios žalingo

rezultato nė nebūtų buvę, yra laikoma to rezultato priežastimi. Ši teorija[215] yra paplitusi Prancūzijoje (nors yra taikoma kartu su tam tikrais papildomais normatyviniais kriterijais), dėl ko doktrinoje teigiama, kad Prancūzijos sistema leidžia pakankamai platų priežastinio ryšio aiškinimą tarpininkų atsakomybės kontekste (Angelopoulos, 2016, p. 224, 225). Pagal šią teoriją reikalaujama iš esmės vien tik to, jog veiksmas būtų ekvivalentine, t. y. būtina žalos priežastimi (Mikelėnas, 1995, p. 201), todėl ją taikant izoliuotai (netaikant papildomų ribojamųjų normatyvinių kriterijų) nesunkiai priežastinį ryšį būtų galima įžvelgti net ir tarp paprasto paslaugų teikimo pažeidėjams (sąlygų pažeidimui sudaryti) ir žalos atsiradimo. Kitaip tariant, taikant šią teoriją priežastinis ryšys civilinės atsakomybės taikymo interneto tarpininkams bylose būtų gan dažnai nustatomas, kai tarpininkai bent jau sudaro sąlygas perduoti neteisėtą informaciją (t. y. teikia paslaugas) pažeidėjams. Nepaisant to, tai nereiškia, kad Prancūzijoje tarpininkų atsakomybė yra visiškai neribota. Kaip antai, Prancūzijoje teismai, nustatydami priežastinį ryšį, turi nustatyti, ar žala yra tiesioginis ir betarpinis atsakovo kalto elgesio padarinys (Mikelėnas, 1995, p. 211) (tiesa, Prancūzijoje „tiesioginio“ priežastinio ryšio sąlyga yra aiškinama liberaliai, reikalavimą nustatyti tiesioginį priežastinį ryšį aiškinant tiesiog kaip reikalavimą nustatyti priežastinį ryšį kaip būtinąją civilinės atsakomybės sąlygą (Mikalonienė *et al.*, 2019, p. 216, cituojant Fairgrieve, 2011, p. 112)). Be to, Prancūzijoje teismai daug labiau susikoncentruoja į kaltės (pranc. *faute*) (Lietuvoje šios sąlygos ekvivalentu galėtų būti neteisėtų veiksmų ir kaltės sąlygos, jas vertinant kartu) aiškinimą (Angelopoulos, 2016, p. 224, 225; Leistner, 2012, p. 22), per kurį galima apriboti tarpininkų atsakomybės taikymą (žinoma, atleidimo nuo atsakomybės kontekste ypatingą svarbą išlaikant ir ES teisės numatytoms „saugių uostų“ sąlygoms).

Antroji – artimos priežasties – teorija (angl. *theory of proximate cause*) yra būdinga bendrosios teisės (*common law*) sistemai. Ši teorija yra skirta riboti atsakomybę tik iki tų padarinių, kurie yra gana glaudžiai susiję su atsakovo neteisėtu elgesiu ir patenka į rizikos sritį, kurią šis elgesys sukūrė.

[215] Tiesa, kartais doktrinoje bei teismų praktikoje ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija net nėra priskirtina teisinėms priežastinio ryšio teorijoms. Tačiau pritartina E. Zemlytei, kad šios teorijos taikymo nereikėtų painioti su faktinio priežastinio ryšio nustatymu (Mikalonienė *et al.*, 2019, p. 189). Tai nereiškia, kad faktinio priežastinio ryšio nustatymas neturi bendrų jam reikšmingų kriterijų su šia teorija, tačiau konceptualiai reikėtų atskirti šias skirtingas stadijas, laikant, kad teisinė išvada (teisinis priežastinio ryšio vertinimas) gali būti pateikta tik po faktinio priežastinio ryšio nustatymo pasinaudojant *conditio sine qua non* testu (bent jau Lietuvos deliktų teisės kontekste).

Proximate cause sprendžia normatyvinį klausimą – ar konkreti žala yra pakankamai „artima“[216] atsakovo veiksmui, kad būtų teisinga pripažinti atsakomybę. Ši doktrina grindžiama, be kita ko, šiais susijusiais kriterijais: numatomumu (angl. *foreseeability*), kuris riboja atsakomybę tik iki žalos, kurią pagrįstai buvo galima numatyti, atlyginimo; rizikos ribomis (angl. *scope of the risk*), kurios reikalauja, kad žala būtų susijusi būtent su ta rizika, kurią sukūrė atsakovo neteisėtas elgesys, „tiesioginiu“ priežastinio ryšio pobūdžiu (žala turi būti tiesioginis neteisėto veiksmo padarinys – be pertraukiančių tarpinių įvykių; kuo daugiau įsiterpiančių neįprastų ar nenuspėjamų priežasčių, tuo silpnesnė *proximate cause*) bei kitais kriterijais. Ši teorija gana lanksti – kaip pabrėžia JAV teismai, *proximate cause* yra besikeičianti (angl. *amorphous*) bendrosios teisės koncepcija (žr. Spier *et al.*, 2005, p. 60, kur minima su tuo susijusi praktika). Istoriškai didelę reikšmę suteikusi „tiesiogiškumo“ kriterijui (ypač ankstyvojoje XX a. Anglijos teismų praktikoje), šiuolaikiniuose kontekstuose ji apima ir kitus itin reikšmingus kriterijus, kaip antai numatomumą ir rizikos ribas, kurios reikšmingos ir adekvataus priežastinio ryšio teorijai (atitinkamai šie kriterijai tarpininkų kontekste bus aptariami bendrai).

Pagal trečiąją minėtą priežastinio ryšio teoriją – adekvataus priežastinio ryšio teoriją (vok. *Adäquanztheorie*) – priežastinis ryšys gali būti nustatomas tada, kai tam tikri veiksmai (įvykiai) padidina žalos atsiradimo tikimybę (van Dam, 2013, p. 313). Pagal šią teoriją aiškinama, kad jeigu paprastai, o ne vien tik neįprastomis (nenormaliomis) aplinkybėmis, normalioje įvykių eigoje nepaisymas tam tikrų veiksnių lemtų tokius padarinius, kokių atsirado, tai

[216] Antai, Anglijos teisės doktrina ir teismų praktika pripažįsta, kad ieškovo ieškinys dėl žalos atlyginimo gali būti patenkintas, pastarajam įrodžius, kad žala nėra „pernelyg nutolusi“ (angl. *too remote*) nuo atsakovo veiksmų, t. y., įrodžius, kad tarp žalos ir atsakovo veiksmų egzistuoja pakankamos sąsajos (Mikelėnas, 1995, p. 214). Atskirai pabrėžtina, kad šiuolaikinėje Anglijos deliktų teisėje nebūtinai eksplicitiškai naudojamas „proximate cause“ teorijos pavadinimas (jis būdingesnis JAV teisės doktrinai), tačiau, atsižvelgus į Anglijoje priežastiniam ryšiui nustatyti naudojamus kriterijus (dėl jų žr., *inter alia*, Mikelėnas, 1995, p. 214, 215), ši teorija savo esme (bent jau taikomais kriterijais) artima ir Anglijos teisei. Antai, kaip pažymi Robert Stevens, „ne visi nuostoliai, kurių ieškovas nebūtų patyręs, jei atsakovas nebūtų padaręs neteisėto veiksmo, yra atlyginami. Tokie neatlyginami nuostoliai vadinami įvairiais pavadinimais: „per tolimi“, „teisiškai nesusiję“, „nesusiję artimu ryšiu“ arba „patenkantys už atsakomybės ribų“, priklausomai nuo terminologijos skonio. Anglijoje vyrauja terminas „nutolę nuostoliai“ (angl. *remoteness*), o Jungtinėse Amerikos Valstijose labiau mėgstamas terminas „artimai susiję“ (angl. *proximate cause*)“ (Stevens, 2007, p. 152). Nepaisant to, savaime turėtų būti suprantama, kad Anglijos bei JAV teismų praktika aiškinant atskirus priežastinio ryšio klausimus nėra absoliučiai tapati.

reiškia, kad netinkamai veikęs asmuo savo elgesiu padidino žalos atsiradimo rizikos laipsnį, ir jo elgesys yra susietas priežastiniu ryšiu su žalos atsiradimu. Atitinkamai, vertinant priežasties adekvatumą, svarbu nustatyti, ar tam tikras padarinys nėra netikėtas ir nėra nebūdingas tam tikrų įvykių kontekste (Infantino, Zervogianni, 2017, p. 103–104). Tais atvejais, kai jų numatyti jokiam *racionaliam (protingam) asmeniui* nepavyktų, jie nelaikomi adekvačiu veiksmų padariniu ir negali būti konstatuotas priežastinis ryšys. Priešingai, atvejais, kai tokie padariniai yra tikėtini ir juos buvo galima numatyti, priežastinis ryšys gali būti nustatytas.

Analizuodama minėtas *common law* ir Vokietijoje taikomas teorijas interneto tarpininkų atsakomybės kontekste, mokslininkė Christina J. Angelopoulos pabrėžia, kad įprastai priežastiniu ryšiu su teisių turėtojams kilusia žala nebus susiję interneto tarpininkų atliekami paslaugų teikimo veiksmai (angl. *mere facilitation*), kuriais vien sudaromos sąlygos atsirasti pažeidimams, nes akivaizdu, kad priemonių įvykdyti neteisėtiems veiksmams suteikimas pats savaime nėra „adekvati“ šių veiksmų įvykdymo priežastis, kuri sukelia delikto atsiradimo riziką. Taip teigiama atsižvelgus į tai, jog vien suteikiant tarpininkavimo paslaugas (įprastomis aplinkybėmis) negalima racionaliai numatyti, kad jos bus panaudotos konkretiems pažeidimams daryti (Angelopoulos, 2016, p. 225). Tokiose bylose paprastai laikoma, kad pagrindinio (tiesioginio) pažeidėjo (paslaugų gavėjo) neteisėti veiksmai yra *novus actus interveniens* – nenumatytas tarpinis įvykis, kuris, kaip sakoma, „nutraukia“ priežastinio ryšio grandinę, t. y. įvyksta po tarpininko veiksmų (neveikimo) ir pagreitina arba pablogina ieškovo žalą, taip nutraukdamas tarpininko elgesio priežastinį ryšį su žala (*Ibidem*, p. 226, cituojant Davies, 2015, p. 33). Todėl tokiomis aplinkybėmis trečioji šalis (tarpininko paslaugų gavėjas) laikoma vienintele žalos sukėlėja, o sąlygų sudarytojo (tarpininko) veiksmai pripažįstami per daug nutolusiais nuo žalos atsiradimo.

Nepaisant to, toks aiškinimas neeliminuoja priežastinio ryšio nustatymo galimybės visais tarpininkų atsakomybės klausimų atvejais. Pirma, pabrėžtina, kad deliktų teisėje plačiai pripažintas aiškinimas, jog asmuo, kuris tyčia padaro žalos kitam asmeniui, turi atsakyti už visus tiesioginius padarinius, nesvarbu, jie yra tikėtini ar ne: ketinimas padaryti žalą ieškovui pašalina bet kokį klausimą dėl tolimumo (van Dam, 2013, p. 308; Angelopoulos, 2016, p. 226). Kitaip tariant, jei asmuo (atsakovas) tyčia sukelia žalingų padarinių, šie padariniai laikomi teisiškai adekvačiais (*common law* sistemos terminais – ne per daug nutolusiais) atliktiems veiksmams. Tai patvirtina Anglijos (pvz., 1901 m. rugpjūčio 5 d. Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų (*United Kingdom House of Lords*) sprendimas byloje *Quinn prieš Leathem*, AC 495, [1901] UKHL 2; cituojama van Dam, 2013, p.

308) ir Vokietijos (1981 m. sausio 27 d. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (*Bundesgerichtshof*) sprendimas, VI ZR 204/79, BGHZ 79, cituojama van Dam, 2013, p. 308) teismų praktika, kurioje nurodoma, kad tyčia padaryta žala visada laikoma „adekvačiu“ arba ne „pernelyg nutolusiu“ veiksmų padariniu. Atitinkamai, tyčinis dalyvavimas atliekant neteisėtus veiksmus, net jei jis pasireiškia sąlygų pažeidimui sudarymu, kartu skatinant atlikti pažeidimą ar kitaip atskleidžiant *tikslą*, kad trečiasis asmuo atliktų neteisėtus veiksmus (būtų sukelta žala), galėtų suponuoti priežastinio ryšio tarp tokių veiksmų (neveikimo) ir žalos buvimą. Ši iš bendro deliktų teisės aiškinimo kildintina pozicija gali būti taikoma tarpininkams (pavyzdžiui, piratinių svetainių operatoriams), kai jie tyčia palengvina sąlygas *konkrečiai* pažeisti intelektinės nuosavybės teises, skatina, kursto tokį elgesį. Iš tiesų, jei svetainės operatoriai veikia turėdami tikslą ar žinodami, kad naudotojai pažeis teises, juos skatina, kursto, jie gali būti traktuojami kaip pažeidimo bendrininkai (žr. **4.4.3.** dalį). Daugelis jurisdikcijų pripažįsta, kad asmuo, padėjęs pažeidėjui arba paskatinęs jį padaryti neteisėtą veiką, bus laikomas atsakingu už prisidėjimą prie pažeidimo (Kur, 2014, p. 532). Minėtas tyčios ir priežastinio ryšio aiškinimas atitinka šią taisyklę.

Antra, manytina, kad priežastinio ryšio nustatymą minėtų teorijų kontekste būtų galima apsvarstyti ir tada, kai tarpininkai neskatina daryti pažeidimų, sąmoningai nesudaro sąlygų platinti *konkrečiai* neteisėtą informaciją, *tyčia* neprisideda prie daromų pažeidimų, bet žala kyla *arba padidėja,* jei tarpininkai neatlieka jiems būdingų rūpestingumo pareigų. Teisinio priežastino ryšio kriterijai šiuo atveju išliktų tie patys – būtų klausiama, *inter alia*, ar tarpininkas galėtų (turėtų) numatyti tam tikrus padarinius, jeigu nesielgs pagal jam būdingą rūpestingumo standartą, ar tam tikra priežastis „įsiterpia“ į priežasčių grandinę nutraukdama priežastinį ryšį tarp paties tarpininko veiksmų ir atsiradusios žalos, ar tokia žala buvo „rizikos ribose“ ir kt. Tada priežastinį ryšį reikėtų patikrinti kiekvienos atskiros pareigos neįvykdymo atveju. Pavyzdžiui, „rūpestingiems“ tarpininkams (specifiškai – „rūpestingiems“ prieglobos paslaugų teikėjams) turint pareigą pašalinti / apriboti akivaizdžiai neteisėtą informaciją, kai apie ją sužino iš teisių turėtojų ar kitų asmenų pranešimo, žala, kurią patiria tokie teisių turėtojai dėl to, kad tokia informacija lieka prieinama (nepašalinta), potencialiai būtų susieta ne tik su tiesioginio pažeidėjo veiksmais, bet ir su tokios pareigos neįvykdymu – tokioje situacijoje esantis racionalus (protingas, rūpestingas) tarpininkas, tikėtina, turėtų numatyti, kad, pažeidimo nepašalinus, žala teisių turėtojui galėtų padidėti (tokių padarinių tikimybė yra itin didelė ir numatoma). Tokiu atveju taip pat būtų žinomi žalą galintys patirti asmenys, be to, turėtų būti atkreiptas dėmesys į tai, kad informacijos

pašalinimas / apribojimas būtent ir turėtų padėti suvaldyti tokios žalos atsiradimo riziką. Nors priežastinį ryšį tokiais atvejais nustatyti būtų kiek sudėtingiau, nei minėtu tyčios atveju, savaime jo nustatymo galimybės tikrai nereikėtų eliminuoti.

Lietuva doktrininiu požiūriu nepriklauso minėtas teorijas pripažįstančių valstybių grupei ir joje yra labiau pripažįstama lankstaus požiūrio teorija, iš esmės lemianti, jog teisę aiškinantys subjektai yra laisvi pasirinkti, kurią iš kitų teisinio priežastinio ryšio teorijų jiems būtų tikslingiausia taikyti atsižvelgiant į bylai reikšmingas aplinkybes (*inter alia*, žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2022 m. vasario 9 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-11-313/2022). Galima pažymėti, kad Lietuvoje teismai dažnai taip pat yra linkę bent iš dalies vadovautis adekvataus priežastinio bei artimo priežastinio ryšio teorijoms būdingomis koncepcijomis. Antai, LAT savo praktikoje yra suformavęs tokius teisinio priežastinio ryšio aiškinimo kriterijus: taikomos teisės normos tikslas; skolininko pareigos vykdymo intensyvumas (t. y. reikalavimo vykdyti prievolę primygtinumas, privalomumo laipsnis, *inter alia*, galimybė pritaikyti civilinę atsakomybę šalinančias aplinkybes); skolininko *galimybės numatyti* padarinius, kurie gali apimti visų rūšių žalą; padarinių pobūdis (*tiesioginiai ar netiesioginiai*); jų *artumas* (erdvės, laiko atžvilgiu) neteisėtiems veiksmams; sąžiningumo, protingumo, teisingumo principų laikymasis (žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-421-695/2015). Tokie priežastinio ryšio nustatymo kriterijai atitinka bendrąsias šiuolaikinės deliktų teisės raidos tendencijas ir gali būti aptikti ir PETL 3:201 str., kur pabrėžiama, kad tai, ar (ir kokio dydžio) žala gali būti priskirta asmeniui, priklauso nuo žalos numatymo protingam asmeniui veiklos vykdymo metu; saugomo intereso pobūdžio ir vertės; atsakomybės pagrindo; įprastinės gyvenimo rizikos masto ir pažeistos taisyklės apsauginio tikslo[217]. Manytina, kad tai nesunkiai leistų pritaikyti minėtas pozicijas ir priežastinį ryšį aiškinant Lietuvoje. Pagal minėtus kriterijus priežastinio ryšio aiškinimą pagrįstai galima diferencijuoti į skirtingas situacijas, kuriose pagal tam reikšmingas aplinkybes galima labiau

[217] Panašiai, DCFR komentare, aiškinant DCFR nuostatą, kad asmuo lemia teisiškai reikšmingus nuostolius kitam asmeniui, jeigu tokie nuostoliai yra laikomi tokio asmens veiksmų arba pavojaus šaltinio, už kurį toks asmuo atsakingas, padariniu (DCFR VI knygos 4:101 str. 1 d.), nurodoma, kad sprendžiant klausimą, ar tam tikra priežastis yra teisinė žalos priežastis, svarbūs yra tikimybės ir numatymo aspektai, tačiau taip pat svarbus yra priežasties pobūdis ir žalos rūšis (Bar *et al.*, 2009, p. 1417). Taip pat svarbus yra pažeistos socialinio elgesio normos apsauginis tikslas ir (kartais) bendrieji socialinės politikos (angl. *general policy*) sumetimai (*Ibidem*).

proporcingai paskirstyti atsakomybės naštą atsižvelgiant į tarpininkų kaltės rūšį, įprastai jų veiklai būdingas rizikas, su internetinių pažeidimų kontrole susijusius ypatumus bei atsakomybės taikymu galimus paveikti interesus. Nors tam pirmiausia būtų svarbus žalos numatomumas, padarinių pobūdis, tačiau kartu būtų privalu taikyti ir kitus Lietuvos teismų praktikoje bei doktrinoje nurodomus kriterijus, atsižvelgti, *inter alia*, į reglamentavimo tikslus, atsakomybės prigimtį, protingumo ir sąžiningumo principus.

4.4.3. Bendrininkavimas

Minėta, kad atsakomybės taikymo interneto tarpininkams kontekste nukentėjusiojo patirta žala dažnai yra siejama ne tik su tarpininkų, bet ir su trečiųjų asmenų veiksmais. Atitinkamai gali būti kelios potencialiai reikšmingos priežastys, dėl kurių nukentėjęs asmuo gali patirti žalą (ar ji gali padidėti). Atsižvelgiant į tai, po bendrųjų priežastinio ryšio klausimų aptarimo būtų tikslinga toliau paanalizuoti, kaip tokio pobūdžio bylose būtų vertinami bendrininkavimo klausimai ir kokios apimties galėtų būti kiekvieno iš žalą sukėlusio asmenų žalos atlyginimo prievolė (t. y. būtų taikoma dalinė ar solidarioji atsakomybė).

Šią analizę galima pradėti primenant, kad pagal bendrąją CK įtvirtintą taisyklę, esant skolininkų daugetui, jų pareiga kreditoriui yra dalinė (CK 6.5 str.). Šis reguliavimas yra pagrįstas suvokimu, kad kiekvienas asmuo privalo įvykdyti tik tokią prievolės dalį, kuri jam priklauso. Šios taisyklės išimtis numatyta CK 6.279 straipsnio 1 dalyje, kurioje teigiama, kad bendrai padarę žalos asmenys nukentėjusiam asmeniui atsako solidariai, bei CK 6.6 straipsnio 3 dalyje, kurioje įtvirtinta, kad solidarioji skolininkų pareiga preziumuojama, jeigu prievolė susijusi su kelių asmenų veiksmais padarytos žalos atlyginimu. Lietuvos teismų praktikoje ir doktrinoje aiškinant minėtas nuostatas pripažįstama, kad solidarioji atsakomybė taikoma, kai pagal neteisėtus veiksmus ir kilusią žalą saistančio priežastinio ryšio pobūdį nustatomas bendrininkavimas siaurąja prasme (bendrininkavimas plačiąja prasme apima visus skolininkų daugeto atvejus, įskaitant ir dalinės atsakomybės) (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2024 m. lapkričio 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-215-421/2024; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. sausio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-130-1075/2022 ir kt.). Šie bendrininkavimo siaurąja prasme atvejai detaliau skirstomi į subjektyvųjį ir objektyvųjį bendrininkavimą (Selelionytė-Drukteinienė, 2010, p. 235; LAT Civilinių bylų skyriaus 2024 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-215-421/2024).

4.4.3.1. Subjektyvusis bendrininkavimas

Subjektyvusis bendrininkavimas – tai atvejai, kai keli pažeidėjai veikia bendrai, t. y. turėdami bendrą ketinimą sukelti žalą. Šiais atvejais jų veiksmų bendrumas yra intensyviausias, esant ketinimui sukelti žalą arba, nors tokio ketinimo ir nesama, tačiau kiekvienam iš pažeidėjų subjektyviai pageidaujant prisidėti prie daromų neteisėtų veiksmų ir prie jų prisidedant (Selelionytė-Drukteinienė, 2010, p. 237). Subjektyviojo bendrininkavimo atveju nėra būtina nustatyti, kad bendras ketinimas sukelti žalą yra kažkaip išreikštas išankstiniu susitarimu (pvz., nėra būtina, kad pažeidėjai būtų iš anksto sudarę kaip nors eksplicitiškai išreikštą susitarimą pažeisti kito asmens teises (nors tokie atvejai neabejotinai taip pat galėtų patekti į subjektyviojo bendrininkavimo ribas)). Šis ketinimas (nepaisant „subjektyviojo“ bendrininkavimo pavadinimo) yra vertinamas objektyviai – atsižvelgiant į kiekvieno pažeidėjo veiksmų pobūdį bei sukeltus padarinius. Svarbiausias bruožas, kuris skiria subjektyvųjį bendrininkavimą nuo objektyviojo bendrininkavimo – tai, kad šis ketinimas turi bendrumą, t. y. abu pažeidėjai sąmoningai nori pažeisti kito asmens teises ir jų veiksmai (veikimas, neveikimas) yra neatsiejamai susiję.

Panašaus pobūdžio institutą taiko dauguma Europos jurisdikcijų, įskaitant ir Vokietiją, jos Civiliniame kodekse (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB)) įtvirtinta Lietuvos įstatymui labai artima nuostata, kad „jei keli asmenys padarė žalą bendrais neteisėtais veiksmais, už žalą atsako kiekvienas iš jų“ (BGB 830 str. 1 d.)[218]. Be to, šiame pačiame straipsnyje pažymima, kad „kurstytojai ir padėjėjai prilygsta bendrininkams“ (BGB 830 str. 2 d.)[219]. Labai panašios koncepcijos naudojamos ir Jungtinės Karalystės teisėje, kur pripažįstama, kad pažeidėjai turi atsakyti solidariai, kai jie bendrai sukelia žalą (angl. *joint tortfeasance*) (Rogers, 1994, p. 624–626). Be to, analogišką sprendimą siūlo PETL, kurio 9:101 str. 1 d. (a) p. numatyta, jog atsakomybė yra solidarioji, jeigu visa nukentėjusiojo patirta žala arba aiški jos dalis priskirtina dviem ar daugiau asmenų. Atsakomybė yra solidarioji, jeigu asmuo sąmoningai dalyvavo darant neteisėtus veiksmus, kurie sukėlė žalą nukentėjusiajam, arba kurstė ar skatino kitus tokius veiksmus atlikti[220].

---

[218] Ši nuostata įtvirtina *Mittäter* (bendrų vykdytojų) atsakomybę.

[219] Ši straipsnio dalis įtvirtina *Teilnehmer* (dalyvių – kurstytojų ir padėjėjų) atsakomybę.

[220] Panaši taisyklė įtvirtinta ir DCFR VI knygos 6:105 straipsnyje, kuriame numatyta, kad tais atvejais, kai keli asmenys yra atsakingi už tą pačią teisiškai aktualią žalą, jie atsako solidariai. Ši nuostata taip pat papildoma VI knygos 4:102 str., numatančiame, kad asmuo, kuris dalyvauja, kursto ar materialiai padeda kitam

Tiek Lietuvos, tiek minėtų jurisdikcijų atveju vienas iš esminių aspektų, nuo kurio gali priklausyti, ar būtų taikomos su subjektyviuoju bendrininkavimu susijusios taisyklės, yra pažeidėjų bendras ketinimas sukelti žalą. Toks ketinimas šiam tyrimui aktualių klausimų kontekste aiškiausiai gali pasireikšti bylose, kai tarpininkai tyčia prisideda prie pažeidimo, skatina ar kursto pažeidėjus, teikia paslaugas siekdami sudaryti sąlygas dalytis *konkrečiai* neteisėta informacija (į tokio pobūdžio veiklą yra orientuotas visas tarpininkų veiklos modelis). Antai, jau anksčiau cituotoje Jungtinės Karalystės teismų praktikoje buvo pripažinta, kad subjektyvusis bendrininkavimas (angl. *joint tortfeasance*) gali būti nustatytas bylos aplinkybių kontekste, kai piratinės svetainės „The Pirate Bay“ operatoriai, kurie skatino, kurstė ir įtikinėjo savo paslaugų gavėjus pažeisti autorių teises, su paslaugų gavėjais veikė pagal *bendrą ketinimą* (angl. *common design*), siekdami pažeisti šias teises, bei iš savo veiklos gavo pelną (2012 m. vasario 20 d. Anglijos ir Velso Aukštojo Teisingumo Teismo (*High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division*) sprendimo byloje *Dramatico Entertainment Ltd & Ors v British Sky Broadcasting Ltd & Ors* [2012] EWHC 268 (Ch), 83 p.; plačiau byla aptariama Riordan, 2013, p. 153)[221]. Panašus aiškinimas pateiktas byloje, kur nustatyta, kad atsakovas valdė svetainę, kuri sukurta ir skirta tam, kad jos aukščiausiosios kategorijos nariai galėtų lengvai gauti neteisėtas filmų kopijas; svetainė sukurta taip, kad skatintų tokius pažeidimus, nukreipdama aukščiausiosios kategorijos narius prie jų pasirinktų neteisėtų kopijų ir suteikdama jiems galimybę atsisiųsti tas neteisėtas kopijas; atsakovas skatino ir ragino savo redaktorius teikti ataskaitas apie autorių teisių saugomus filmus, įskaitant ieškovų filmus; atsakovas toliau padėjo savo premium nariams daryti pažeidimus, teikdamas patarimus per dalijimosi forumus; atsakovas gavo pelną iš pažeidimų (2010 m. kovo 29 d. Anglijos ir Velso Aukštojo Teisingumo Teismo (*High Court of Justice (England &*

asmeniui padaryti teisiškai reikšmingą žalą, turi būti laikomas tą žalą padariusiu asmeniu. Šio straipsnio komentare teigiama, kad paprastai šiuo atveju kalbama apie atsakomybę už tyčią – pagrindinio pažeidėjo ir asmenų, prisidėjusių prie neteisėtų veiksmų atlikimo, atsakomybę (Bar *et al.*, 2009, p. 1420).

[221] Tiksli citata (anglų k.): *In the present case, the matters I have considered in relation to authorisation lead to the conclusion that the operators of TPB induce, incite or persuade its users to commit infringements of copyright, and that they and the users act pursuant to a common design to infringe. It is also relevant in this regard that the operators profit from their activities. Thus they are jointly liable for the infringements committed by users* (2012 m. vasario 20 d. Anglijos ir Velso Aukštojo Teisingumo Teismo (*High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division*) sprendimo byloje *Dramatico Entertainment Ltd & Ors v British Sky Broadcasting Ltd & Ors* [2012] EWHC 268 (Ch), 83 p.).

Wales), Chancery Division) sprendimas byloje *Twentieth Century Fox Film Corporation & Anor v Newzbin Ltd* [2010] EWHC 608 (Ch), 108–112 p.; plačiau byla aptariama Riordan, 2013, p. 151). Panašių išaiškinimų taip pat gali būti aptikta ir Vokietijos teismų praktikoje. Kaip antai, svarstant klausimą dėl asmens, kuris teikė techninę įrangą kitam asmeniui (piratinės svetainės operatoriui), naudojusiam ją neteisėtai pertransliuoti saugomas transliacijas, atsakomybės, Hamburgo žemės teismas pažymėjo, kad „asmuo yra atsakingas kaip bendrininkas, jei jis tyčia prisideda prie neteisėto veiksmo, t. y. padeda ir kursto. Be prisidėjimo, būtina nustatyti, kad buvo tikslas padaryti pagrindinį pažeidimą, įskaitant supratimą apie pagrindinio pažeidimo neteisėtumą. Šioje byloje egzistuoja neginčytinos faktinės aplinkybės, kurios, vertinant jas kartu, pateisina prielaidą, kad antrasis atsakovas dalyvavo bent jau kaip pažeidimo dalyvis“ (2017 m. gegužės 22 d. Hamburgo žemės teismo (*Landgericht Hamburg*) sprendimas byloje 310 O 221/14).

Su tokiu vertinimu galima visiškai sutikti. Skatindami daryti pažeidimus, teikdami priemones konkrečiai neteisėtai dalytis neteisėta informacija tokie asmenys savo veiksmais aiškiai išreiškia norą (ketinimą) dėl žalos atsiradimo. Manytina, tokiais atvejais jie gali (turi) numatyti, kad, pasinaudojant jų paslaugomis, bus daromi konkrečiai neteisėti veiksmai ir sąmoningai gali tikėtis tokių veiksmų atlikimo. Atsižvelgiant į tokį aukšto intensyvumo lygio įsitraukimą į pažeidimų atlikimą, subjektyviojo bendrininkavimo instituto taikymas minėtose situacijose gali būti visiškai pagrįstas. Ir nors Lietuvos teismai to eksplicitiškai tarpininkų atsakomybės kontekstuose dar nėra patvirtinę, tačiau užuominų į panašaus pobūdžio vertinimą (kad piktybinio pobūdžio svetainių operatoriai *kartu* su savo paslaugų naudotojais atlieka pažeidimus) jau taip pat gali būti aptikta (**4.2.2.** dalis).[222]

Nenustačius panašaus pobūdžio aplinkybių (piktybinio skatinimo atlikti pažeidimus / padėjimo juos atlikti), šio pobūdžio tarpininkų ir pažeidėjų bendrininkavimą, manytina, būtų galima nustatyti gana retai.

[222] Jeigu ateityje ši praktika turėtų būti plėtojama, tai turėtų būti atliekama neabsoliutinant atskirų minėtų kriterijų. Antai, skatinimas naudotis tarpininko paslaugomis, be kita ko, teisių pažeidimams atlikti, neturėtų savaime indikuoti tarpininko ir pažeidėjo veiksmų bendrumo. Bendras skatinimas parduoti tam tikras prekes bei teisių turėtojo sutikimo neturėtų būti laikomas pakankamu, jeigu kartu įgyvendinama efektyvi pažeidimų pašalinimo politika, nustatyti bendruomenės moderavimo standartai, skelbimų taisyklės ar imamasi kitų priemonių, galinčių paneigti tarpininko ketinimus dėl pažeidimo (žr. Riordan, 2013, p. 78, kur aptariama tam reikšminga Jungtinės Karalystės teismų praktika).

Atskirai būtų galima paminėti nebent tai, jog Vokietijos teismų praktikoje retkarčiais naudojama atsakomybės už dalyvavimą darant pažeidimą remiantis susilaikymo nuo pareigų atlikimo koncepcija (Hoeren, Yankova, 2012, p. 503, cituojant 2011 m. sausio 11 d. Miuncheno žemės teismo (*Landgericht München*) sprendimą byloje Nr. 21 O 2793/05, 2006 MMR). Ji taikytina, kai pakartotinai ir šiurkščiai pažeidžiama pareiga įvertinti pranešimus apie pažeidimą (*Ibidem*)[223]. Jungtinėje Karalystėje, kiek panašiai, taip pat kartais aiškinama, kad bendrininkavimo kontekste, siekis (tyčia) apima sąmoningo „aklumo“ atvejus (Riordan, 2013, p. 74)[224]. Tokio pobūdžio doktrina iš dalies pripažįstama ir JAV praktikoje (žr. Leistner, 2019, p. 30). Tam, kad tokį vertinimą būtų galima pritaikyti Lietuvos subjektyviojo bendrininkavimo kontekste, prisidėjimas prie pažeidimo susilaikant ar pasirenkant sąmoningą „aklumą“ taip pat turėtų būti itin šiurkštus, tam, kad būtų galima nustatyti, jog tarpininkas subjektyviai pageidavo prisidėti prie daromų neteisėtų veiksmų ir prie jų prisidėjo.

Visgi, jeigu šiuo ar dar kitais atvejais bendras ketinimas dėl pažeidimo negalėtų būti nustatomas, būtų galima kalbėti nebent apie objektyvųjį bendrininkavimą.

4.4.3.2. Objektyvusis bendrininkavimas

Antroji bendrininkavimo forma, kurią numato Lietuvos deliktų teisė, yra objektyvusis bendrininkavimas. Anot LAT, objektyvusis bendrininkavimas – tai atvejai, kai žala atsiranda tik dėl kelių atskirų, pavienių priežasčių sąveikos, t. y. keli pažeidėjai veikia atskirai neturėdami bendro ketinimo sukelti žalą, vienas apie kito neteisėtus veiksmus dažniausiai nežinodami, tačiau žala atsiranda tik dėl to, kad kiekvieno jų veiksmai buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis. Objektyviojo bendrininkavimo atveju pažeidėjų veiksmų bendrumas nėra akivaizdžiai išreikštas. Jokio susitarimo sukelti žalą ar dalyvauti darant neteisėtus veiksmus nėra. Vis dėlto kiekvienas iš pažeidėjų prisideda prie žalos atsiradimo iš esmės – be jo žala (visa apimtimi) apskritai nebūtų atsiradusi (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2025 m. sausio 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-18-1120/2025 ir joje cituojamas nutartis)[225].

---

[223] Teismo sprendime tiesiogiai referuota į BGB 830 str.

[224] Tai situacijos, kai asmuo sąmoningai vengia žinoti apie neteisėtą veiklą, prie kurios jis faktiškai prisideda.

[225] Toks objektyviojo ir subjektyviojo bendrininkavimo skirstymas pateiktas kiek ankstesnių LAT pozicijų pagrindu, LAT dar iki šių bendrininkavimo formų išskyrimo pažymint, kad paprastai solidarioji atsakomybė deliktiniams santykiams

Kitaip nei subjektyviojo bendrininkavimo atvejais, kai iš esmės (praktiškai) yra taikoma priežastinio ryšio prezumpcija (Mikalonienė *et al.*, 2019, p. 218)[226], nustatant objektyvųjį bendrininkavimą ieškovas turi įrodyti priežastinio ryšio tarp teisei prieštaraujančio elgesio ir žalos buvimą. Kiekvieno pažeidėjo (bendrininko) veiksmai (veikimas, neveikimas) atitinkamai turi būti susiję tiek faktiniu, tiek teisiniu priežastiniu ryšiu su žalos atsiradimu (Wright, 1988, p. 1152, 1153, cituojama Mikalonienė *et al.*, 2019, p. 219) bei tai turi būti įrodyta ieškovo (taip pat žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2023 m. birželio 14 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-174-378/2023 ir ten cituojamą praktiką: „Objektyviojo bendrininkavimo atveju turi būti nustatytas kiekvieno bendrininko veiksmų ryšys su ta pačia kilusia žala. Objektyviojo bendrininkavimo atveju solidarioji atsakomybė taikoma ne dėl to, kad *preziumuojamas* kiekvieno asmens veiksmų ir kilusių padarinių priežastinis ryšys, o dėl to, jog nustatoma, kad kiekvieno asmens veiksmai yra būtini visai žalai atsirasti“). Tokio priežastinio ryšio dėl vieno iš pažeidėjų veiksmų nenustačius, negalėtų būti toliau vertinama ir ar šis pažeidėjas veikė kaip bendrininkas (objektyviąja prasme) sukeliant žalą.

Šis skirtingos įrodinėjimo naštos nustatymas ir skirstymas į subjektyviojo ir objektyviojo bendrininkavimo atvejus (tiesa, šiems atvejams vartojant kitokius pavadinimus) gali neretai būti randamas ir užsienio

---

taikoma tada, kai yra bent viena šių sąlygų: 1) asmenis sieja bendri veiksmai dėl padarinių; 2) asmenis sieja bendri veiksmai dėl neteisėtų veiksmų, t. y. šiuo atveju solidarioji atsakomybė galima, net jei neteisėtai veikęs asmuo tiesiogiai nepadaro žalos, bet žino apie tiesiogiai žalą padariusio asmens veiksmų neteisėtumą; 3) asmenys, nors tiesiogiai ir nepadaro žalos, bet prisideda prie jos kurstymo, inicijavimo ar provokacijos, t. y. iš esmės juos sieja bendra kaltė, nesvarbu, tai padaryta tyčia ar dėl neatsargumo; 4) asmenų nesieja bendri neteisėti veiksmai ir jie vienas apie kitą nežino, bet padaro žalos, ir neįmanoma nustatyti, kiek vienas ar kitas prisidėjo prie tos žalos atsiradimo, arba žala atsirado tik dėl jų abiejų veiksmų; 5) pareiga atlyginti žalą atsiranda skirtingu pagrindu (pvz., sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindais); 6) žalą padaro asmuo, o kitas asmuo yra atsakingas už šio asmens veiksmus (LAT 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-59/2008; 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014).

[226] To logika yra grindžiama idėja, kad bendri pažeidėjai (tai tipiškai būna nusikalstomos veikos bendrininkai: kurstytojai, organizatoriai, vykdytojai) visi nori (siekia) sukelti žalą. Įrodyti priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos šiuo atveju būtų labai sunku. Pavyzdžiui, neįmanoma atsakyti į klausimą, ar nukentėjusysis būtų patyręs žalą, jeigu kurstytojas nebūtų kurstęs vagystės vykdytojo padaryti nusikaltimą, padėjėjas nebūtų stebėjęs nusikaltimo vietos, siekdamas įspėti apie bendrininkams gresiantį pavojų būti užkluptiems, ir pan. Tai vadinamieji psichologinio priežastinio ryšio atvejai (Selelionytė-Drukteinienė, 2010, p. 235). Tokiose bylose koncentruojamasi į neteisėtų veiksmų ir bendrų ketinimų nustatymą.

valstybių teisėje. Antai, Vokietijoje objektyviojo bendrininkavimo atitikmuo būtų *Nebentäter* (liet. gretutinio / pagalbinio pažeidėjo) institutas, taikytinas pagal BGB 823 str., numatantį bendrąją atsakomybės taikymo normą („Asmuo, kuris tyčia ar dėl neatsargumo neteisėtai sužalojo gyvybę, kūną, sveikatą, laisvę, turtą ar kitą teisę, privalo atlyginti kitai šaliai dėl to atsiradusią žalą. Tas pats įpareigojimas taikomas ir tiems, kurie pažeidžia įstatymą, skirtą kito asmens apsaugai. Jei pagal įstatymo turinį pažeidimas yra įmanomas ir be kaltės, atsakomybė už žalą atsiranda tik kaltės atveju“) (Selelionytė-Drukteinienė, 2010, p. 239). Jungtinėje Karalystėje to atitikmuo būtų *several concurrent tortfeasors* institutas, taikomas, kai dviejų ar daugiau asmenų atskiri veiksmai kartu sukelia ieškovui vieną žalą (Rogers, 1994, p. 624–626). Be to, galimybę panašiais atvejais taikyti solidariąją atsakomybę numato ir PETL, kurio komentare pabrėžiama, kad kelių pavienių priežasčių sąveikos sukeltos žalos atvejais solidarioji atsakomybė taikoma pagal PETL 9:101 straipsnio 1 dalies (b) punkto normą, numatančią, kad atsakomybė yra solidarioji, jeigu visa nukentėjusiojo patirta žala arba aiški jos dalis priskirtina dviem ar daugiau asmenų; atsakomybė yra solidarioji, jeigu vieno asmens savarankiški veiksmai ar veikla sukelia žalą nukentėjusiajam bei nustatoma, kad ta pati žala priskirtina ir kitam asmeniui (Busnelli *et al.*, 2005, p. 143).

Kaip atkreipia dėmesį E. Zemlytė, iki tol, kol objektyviojo bendrininkavimo koncepcija buvo išplėtota ir Lietuvoje, Lietuvos teismai laikydavosi pozicijos, kad atsakomybė yra dalinė, jeigu vieno asmens veiksmai yra tiesioginė, o kito – netiesioginė žalos priežastis (LAT Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-345/2007, cituojama Mikalonienė *et al.*, 2019, p. 216, 217). Be to, kartais buvo nurodoma, kad esant skirtingai kaltės formai turėjo būti taikoma dalinė atsakomybė (LAT Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-59/2008, cituojama Mikalonienė *et al.,* 2019, p. 216, 217). Vėliau, detaliau išvysčius su objektyviuoju bendrininkavimu susijusią praktiką, nuo tokio vertinimo buvo nukrypta (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2018 m. spalio 30 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-7-143-684/2018).

Be to, sprendžiant iš įvairių su objektyviojo bendrininkavimo klausimais susijusių bylų faktinių aplinkybių (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 3 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014; Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 2 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-132-695/2016, cituojama Mikalonienė *et al.,* 2019, p. 221), objektyvusis bendrininkavimas gali būti nustatytas ir civilinė atsakomybė taikoma atvejais, kai atskiros žalos atsiradimo priežastys, nors ir yra *būtinos*, tačiau, jas

vertinant izoliuotai, nėra *pakankamos* žalai atsirasti[227]. Tai leidžia svarstyti ir dėl interneto tarpininkų atsakomybės taikymo solidariai su tiesioginiais pažeidėjais – tarpininkai dažniausiai prie žalos atsiradimo prisideda tik netiesiogiai, neatsargiai bei jų veiksmai patys savaime nėra pakankami žalai atsirasti (tiesioginiam pažeidėjui neplatinant neteisėtos informacijos tarpininkams dalis rūpestingumo pareigų apskritai nekyla ir jų veiksmai (nesant tiesioginio pažeidėjo veiksmų) patys savaime negali prisidėti prie žalos sukėlimo), tačiau jų veiksmai (neveikimas) yra *būtina* sąlyga bent daliai žalos atsirasti. Iš tiesų, aiškinant šias bendrąsias teismų praktikos pozicijas, Lietuvos teisės doktrinoje teigiama, kad tarpininkai galėtų būti laikomi solidariai atsakingais su tiesioginiais pažeidėjais (Mizaras, 2009, p. 470).

Nepaisant to, galima pastebėti, kad patys Lietuvos teismai, tiesiogiai susidūrę su interneto tarpininkų atsakomybės taikymo klausimais (tiesa, ne intelektinės nuosavybės, o garbės ir orumo pažeidimų kontekste), kartais yra linkę taikyti ne solidariąją, o dalinę atsakomybę (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013, cituojant pirmosios instancijos teismo procesinį sprendimą). Minėtoje byloje aiškindamas situaciją, susijusią su prieglobos teikėjo netinkamu reagavimu į prašymus pašalinti galimai neteisėtą informaciją iš tarnybinių stočių, teismas įžvelgė pagrindą taikyti civilinę atsakomybę prieglobos teikėjui, tačiau nurodė, kad turėtų būti taikoma dalinė, o ne solidarioji atsakomybė, nes tokioje situacijoje nebuvo pagrindo manyti, kad atsakovai veikė bendrai, be to, kiekvieno jų veiksmų pobūdis ir pagrindas galimai atsakomybei taikyti buvo skirtingas.

Vertinant tokią poziciją pirmiausia reikėtų atkreipti dėmesį, kad šis vertinimas teismo buvo pateiktas dar iki tol, kol Lietuvos teisėje buvo aiškiau išgrynintos objektyviojo ir subjektyviojo bendrininkavimo koncepcijos. Atitinkamai, nors teismas teisingai konstatavo, kad tokioje situacijoje, kaip apibūdinta, nėra veiksmų bendrumo (t. y. būtų negalima konstatuoti subjektyviojo bendrininkavimo), tačiau nepagrįstai nurodė, kad solidarioji atsakomybė yra negalima, kai atsakomybės taikymo pagrindai yra skirtingi. Objektyvusis bendrininkavimas galėtų būti nustatytas ir kai atsakomybė yra

[227] Minėtose bylose vertintos aplinkybės dėl netinkamo ginklo laikymo, kai pasinaudojus svetimu ginklu buvo padarytos nusikalstamos veikos (t. y. savaime netinkamas ginklo laikymas yra, nors ir būtina, tačiau nepakankama aplinkybė žalai sukelti – tam turėjo būti atliekami kitų asmenų teisei prieštaraujantys veiksmai); bei aplinkybės teismui priimant procesinius sprendimus, be kurių nebūtų pavykę atlikti turto užvaldymo (pats teismo sprendimas savaime taip pat nebūtų sukėlęs žalos kitam asmeniui be papildomų bendrininko veiksmų atlikimo).

taikoma skirtingais pagrindais (pvz., vienam iš asmenų pažeidus bendrąją rūpestingumo pareigą, o kitam konkrečias specialių įstatymų numatytas pareigas), tačiau sukelta žala yra bendra ir abiejų pažeidėjų veiksmai (veikimas, neveikimas) yra būtini žalai atsirasti. Tokį aiškinimą pagrindžia ir jau cituotos LAT bylos, kur atsakomybė bendrininkams taip pat buvo taikoma skirtingais pagrindais (nustačius skirtingus neteisėtus veiksmus) (pvz., žr. LAT Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 2 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-132-695/2016).

Vis dėlto, nors šiuo požiūriu teismo argumentacija buvo netiksli, rezultato požiūriu, manytina, toks teismo pateiktas aiškinimas iš dalies buvo pagrįstas. Taip teigtina atsižvelgus į tai, kad tam, jog būtų galima taikyti solidariąją atsakomybę (konstatuoti objektyvųjį bendrininkavimą), reikia, kad žala *visa apimtimi* apskritai neatsirastų, jeigu nebūtų kiekvieno iš bendrininko veiksmų (veikimo, neveikimo). Teismų praktikoje aiškiai nurodoma, kad solidarioji atsakomybė taikoma tik tuo atveju, kai neįmanoma atskirti kelių savarankiškai veikusių asmenų padarytos žalos (LAT Civilinių bylų skyriaus 2018 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-143-684/2018, cituojama Mikalonienė *et al.,* 2019, p. 219). Žala būtų dali ir bendrininkams būtų taikoma dalinė atsakomybė, jei dėl asmens veiksmų ar neveikimo jau padaryta žala tik padidėtų ir tas padidėjimas galėtų būti atskirtas nuo pirminės žalos. Tokiu atveju būtų galima konkrečią žalos dalį priskirti konkrečiam pažeidėjui (*Ibidem*).

Manytina, kad būtent tokia situacija galėtų būti atvejais, kai neteisėta, intelektinės nuosavybės teises pažeidžianti informacija yra paskelbiama, t. y. atsiranda žala teisių turėtojui (nukentėjusiajam), ir jau praėjus *tam tikram laikui* būtų kreipiamasi į tarpininką dėl tokios informacijos prieigos apribojimo arba panaikinimo. Kaip ir minėta, tarpininkams nepripažįstama pareiga proaktyviai šalinti neteisėtą informaciją ir užtikrinti, kad jokie pažeidimai apskritai nebūtų atliekami jų paslaugomis (tam tikros išimtys gali būti daromos aiškinant konkrečiai neteisėtai informacijai platinti skirtą tarpininkų veiklą (**4.2.**, **4.4.3.1.** dalys), be to, tam tikrais ribotais atvejais būtų galima svarstyti dėl rūpestingumo pareigų, susijusių su prevencinių priemonių taikymu (**4.2.4.** dalis)). Reakcijai į pažeidimą įprastai reikalingas bent jau suinteresuoto asmens pranešimas, kuris galėtų padėti identifikuoti šį pažeidimą bei suteiktų tinkamą informuotumą tarpininkams atlikti savo rūpestingumo pareigas (informacijos šalinimą, apribojimą). Atitinkamai, faktiškai tarp pažeidimo atlikimo ir vėlesnės tarpininkų reakcijos visada gali būti tam tikras laiko tarpsnis, kuris lemia, kad tarpininkams neįsikišus bei teisių turėtojo prašymu nepašalinus neteisėtos informacijos, žala tik *padidės*, o ne apskritai atsiras. Šiuo požiūriu tarpininkų neteisėti veiksmai, susiję su *ex*

post pažeidimų kontrole, nėra susiję su žalos *visa apimtimi* atsiradimu. Tarpininkams ir tiesioginiams pažeidėjams solidarioji atsakomybė atitinkamai gali būti taikoma tik už tą žalą, kuri atsiranda jau po tarpininkų neteisėtų veiksmų atlikimo, jeigu vertinant ją nepavyktų detaliau išskirti tarpininko bei tiesioginio pažeidėjo sukeltos žalos dalių. Tačiau bet kuriuo atveju iki šio veiksmo egzistavusi žalos dalis turėtų būti atlyginama būtent tiesioginio pažeidėjo ir šioje apimtyje būtų taikoma dalinė atsakomybė, kaip tai nulemia pagrindiniai objektyviojo bendrininkavimo nustatymo principai.

Nors toks žalos atlyginimo naštos paskirstymas būtų mažiau palankus patiems nukentėjusiesiems, jis būtų teisingesnis tuo požiūriu, jog šiose situacijose skirtųsi asmenų prisidėjimo prie žalos atsiradimo intensyvumas, pobūdis, taip pat dažnai skirtųsi tai, kaip pasireikštų kaltė. Šiuo atveju tai, kad tarpininkai turėtų atlyginti visą nukentėjusiojo patirtą žalą, gali būti nevisiškai pagrįsta, juo labiau kad tarpininkų veiksmai prisideda tik prie žalos padidėjimo, o ne jos atsiradimo. Atsakomybės reguliavimui yra itin reikšmingi klausimai apie interesų pusiausvyrą, todėl atvejais, kai tarpininkai turi tik *reaguoti* į jau atliktus pažeidimus, šios aplinkybės galėtų pakankamai pagrįsti tokį atsakomybės naštos paskirstymą. Be to, tokia atsakomybės našta galėtų būti laikoma pakankama, kad tarpininkai apskritai jaustų savo rūpestingumo pareigų įgyvendinimo svarbą bei neigiamų padarinių, jų neįgyvendinus, galimybę (nors ji, pripažįstama, ir nebūtų tokia plati kaip solidariosios atsakomybės taikymo atveju).

IŠVADOS

Įvertinus tyrimo uždavinių rezultatus galima daryti šias išvadas:

1. Interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimu siekiama plataus spektro ekonominių, socialinių, etinių, politinių tikslų, bendrai galimų apibūdinti bendros visuomeninės naudos (utilitariniu) arba principinio atgrasymo nuo pažeidimų įgalinimo (deontologiniu) siekiais. Autorių teisėje taikomas tarpininkų atsakomybės reguliavimas taip pat yra grindžiamas išteklių perskirstymo poreikiu, didesnę dalį tarpininkų veiklos kuriamos vertės norint perkelti autorių teisių turėtojams. Pastarasis reguliavimo tikslas sukuria aiškų kontrastą su bendrosiomis civilinės atsakomybės reguliavimo funkcijomis. Kol šiais motyvais pagrįstomis tarpininkų atsakomybės reguliavimo iniciatyvomis siekiama paskirstomojo teisingumo įgyvendinimo visuomenėje, civilinė atsakomybė tradiciškai (nors ne visuotinai) suprantama kaip orientuota į korekcinio teisingumo vykdymą. Tai teikia prielaidų kelti klausimą, ar išteklių paskirstymo siekis negalėtų geriau būti įgyvendinamas pasitelkus alternatyvius kompensacinius mechanizmus, o ne atsakomybės taikymą, ypač jeigu jos reguliavimas pasižymi vidiniais nenuoseklumais, prieštaromis, rizikomis dėl neproporcingo kitų asmenų nei teisių turėtojų interesų suvaržymo.

2. Šiuo požiūriu kritiškai būtų galima vertinti 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) Nr. 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, iš dalies keičiančią direktyvas 96/9/EB ir 2001/29/EB. Joje numatytam reguliavimui pasižymint potencialiomis rizikomis dėl saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių ribojimo, Lietuvos reguliavimas įgyvendinant šį teisės aktą galėtų būti tobulinamas pasisemiant įkvėpimo iš Austrijos bei Vokietijos modelių, paremtų teisėtumo prezumpcijų sistema. Tačiau perkeliant tokį reguliavimą į Lietuvos teisinę bazę reikėtų įvertinti šiuos aspektus: 1) nustatant, kad turinys preziumuojamas kaip teisėtas, kai naudotojas pažymi tokį jo pobūdį, gali būti atsisakyta reikalavimo, kad turinys turėtų būti sukurtas panaudojant mažiau nei pusę kito kūrinio ar kūrinių; 2) gali būti atsisakyta nuostatų, susijusių su itin didele ekonomine žala; 3) turėtų būti išlaikytas dabartinis reguliavimas, kai kartu su karikatūros, parodijos, pastišo, citavimo išimtimis nenustatoma kompensacinio atlyginimo reikalavimo iš turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų

galimybė. Norint esmingai keisti reguliacinę sistemą visos ES lygmeniu, tam aktualiausia idėja išlieka doktrinoje plačiai aptartas vartotojų generuojamos išimties įtvirtinimas kartu su reikalavimo sumokėti kompensaciją galimybe.

3. Nors 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB, ir 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje Nr. 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje, įtvirtintas „saugių uostų“ modelis numato tik atsakomybės netaikymo taisykles, tačiau jos taip pat turi esminę įtaką kito, tiek tiesioginę, tiek netiesioginę tarpininkų atsakomybę įtvirtinančio reguliavimo aiškinimui. To išraiška – tiek autorių teisėje, tiek deliktų teisėje įsivyravęs požiūris, kad „saugių uostų“ sąlygų, susijusių su žinių apie neteisėtą informaciją turėjimu ir neveikimu (netinkamu veikimu) jas turint, neįvykdymas tam tikrais atvejais gali reikšti neteisėtų veiksmų atlikimą.

4. Interneto tarpininkų tiesioginė civilinė atsakomybė yra galima, kai patys tarpininkai atlieka intelektinės nuosavybės objektų naudojimo veiksmus. Autorių teisėje tai iš esmės gali pasireikšti kūrinių (gretutinių teisių objektų) viešu paskelbimu (padarymu viešai prieinamų), kurį atlieka patys tarpininkai. Šiuo metu Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išplėtotas kūrinių (gretutinių teisių objektų) viešo paskelbimo (padarymo viešai prieinamų) aiškinimas yra konceptualiai nenuoseklus, pernelyg didelė reikšmė teikiama subjektyviesiems pažeidimų elementams (sąmoningumui, žinioms apie pažeidimą ir kt.).

5. Teoriniu požiūriu interneto tarpininkų atsakomybė taip pat yra galima, kai tarpininkai atlieka kūrinių ar gretutinių teisių objektų atgaminimo veiksmus bei šiems veiksmams nėra taikomos jokios autorių bei gretutinių teisių išimtys ir apribojimai. Kiekvieną kartą atliekant kūrinio ar gretutinių teisių objekto padarymo viešai prieinamo kompiuterių tinklais veiksmus (nepaisant to, kas juos atlieka) techniniu lygiu yra atliekamas ir atitinkamų objektų atgaminimas, sukuriant tokių objektų kopijas tarpininkų darbinėse stotyse. Vis dėlto, manytina, kad teisės aktų leidėjas neketino numatyti tokio reguliavimo, kai kūrinių (gretutinių teisių objektų) padarymo viešai prieinamų veiksmų atlikimas reikštų automatinį tarpininkų atliekamą atgaminimo teisės

pažeidimą. Tais atvejais, kai gali būti nustatyti kūrinių (gretutinių teisių objektų) padarymo viešai prieinamų veiksmai, į jų apimtį patenkantys santykiai (nagrinėjamame kontekste) turėtų būti laikomi dominuojančiais atgaminimo atžvilgiu. Priešingas aiškinimas pernelyg išplėstų interneto tarpininkų atsakomybę bei suteiktų prielaidų netinkamai kūrinių (gretutinių teisių objektų) padarymo viešai prieinamų bei atgaminimo teisių sampynai.

6. Prekių ženklų teisėje tarpininkų atliekamo intelektinės nuosavybės objekto (prekių ženklo) naudojimo samprata suprantama siauriau nei autorių teisėje (turint omenyje viešo paskelbimo teisės sampratą) ir, manytina, konceptualiai yra nuoseklesnė. Šis naudojimas pirmiausia yra siejamas su aktyvių veiksmų, susijusių su prekių ženklais pažymėtų prekių ir paslaugų pateikimu rinkai, atlikimu bei ryšio tarp tarpininko veiklos ir šių objektų sukūrimu. Toks ryšys galėtų būti vertinamas iš pakankamai informuoto ir protingai pastabaus tarpininko paslaugų naudotojo perspektyvos, kuri, kaip galimas naudoti standartas, kryptingai gali būti kildinama iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos ir joje pateikiamos komercinės komunikacijos koncepcijos. Atskirose bylose pateiktų išaiškinimų, kai pažeidimo nustatymas siejamas su subjektyviais kriterijais, kaip antai sąmoningumu, žiniomis apie pažeidimą, atveju tokių kriterijų taikymas gali būti vertinamas kritiškai.

7. Gaminio, kuriame įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai arba kuris atitinka saugomą dizainą, naudojimo samprata galėtų būti aiškinama pasisemiant įkvėpimo iš prekių ženklų bylose suformuotų kriterijų. Atvejais, kai tarpininkas aktyviai įsitraukia į tokių gaminių pateikimą rinkai (*inter alia*, tokių gaminių pasiūlymus pateikia savo paties komercinėje komunikacijoje), o ne suteikia techninio / neutralaus pobūdžio paslaugas, manytina, tarpininkas galėtų būti laikomas naudojančiu šiuos pramoninės nuosavybės objektus.

8. Lietuvoje netiesioginė interneto tarpininkų atsakomybė gali būti taikoma, kai tarpininkai elgiasi ne pagal rūpestingo ir atidaus asmens (*bonus pater familias*) standartą (taip pat nustačius kitas atsakomybės sąlygas). Šis standartas, be pareigos pašalinti neteisėtą informaciją ar apriboti jos prieigą turint konkrečių žinių apie akivaizdų pažeidimą (taikomos atskiriems tarpininkams), taip pat galėtų būti aiškinamas kaip suponuojantis pareigą sąmoningai (tyčia) neprisidėti prie pažeidimų,

antai, skatinant pažeidimus arba suteikiant priemones, skirtas konkrečiai neteisėtai dalytis tokia informacija, taip pat suponuojantis pareigą imtis tam tikrų prevencinių priemonių (kai to būtų galima tikėtis iš atitinkamo tarpininko), pareigą atlikti kitus veiksmus, kurių būtų galima tikėtis iš rūpestingo ir atidaus tarpininko, laikytis teisės aktuose nurodytų specifinių reikalavimų tarpininkams. Filtravimo pareiga, pažeidėjo informacijos atskleidimo pareiga, interneto svetainių blokavimo pareiga negali būti kildinamos iš bendrųjų rūpestingumo reikalavimų.

9. Dėl intelektinės nuosavybės pažeidimų susidariusi žala dažniausiai gali įgyti netiesioginės turtinės žalos (negautų pajamų) išraišką. Jos atlyginimas yra galimas tik kai ši žala yra reali ir priežastiniu ryšiu susijusi su padarytais neteisėtais veiksmais. Turint omenyje jos prigimtį, netiesioginę turtinę žalą įrodyti gali būti itin sudėtinga. Tačiau, manytina, kad nukentėjusieji turėtų išlaikyti galimybę pasinaudoti alternatyviais žalos nustatymo būdais, įtvirtintais su intelektine nuosavybe susijusius santykius reguliuojančiuose įstatymuose, nepaisant to, ar būtų nustatoma, kad patys tarpininkai naudojo intelektinės nuosavybės objektus.

10. Tam, kad tarpininkams būtų taikoma atsakomybė, turėtų būti nustatytas faktinis ir teisinis priežastinis ryšys tarp tarpininko veiksmų (veikimo, neveikimo) ir žalos atsiradimo. Subjektyviojo bendrininkavimo aiškinimą geriausiai gali atitikti situacijos, kai tarpininkai sąmoningai teikia priemones būtent teisių pažeidimams daryti, skatina daryti pažeidimus. Objektyvusis bendrininkavimas galėtų būti nustatytas, kai tarpininkai su tiesioginiais pažeidėjais neturi bendro ketinimo sukelti žalą, tačiau tarpininkų veiksmai buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis. Šiuo atžvilgiu pabrėžtina, kad atvejais, kai tarpininkas turi atlikti tik reaktyvaus pobūdžio rūpestingumo pareigas, labiau yra pagrįstas dalinės atsakomybės taikymas toje žalos apimtyje, kuri atsirado dar iki tarpininko pareigų pažeidimo (ją turint atlyginti tiesioginiam pažeidėjui).

11. Turint omenyje galiojančioje teisėje numatytus tarpininkų atsakomybės pagrindus, esminio poreikio nustatyti papildomus pagrindus interneto tarpininkų civilinei atsakomybei už trečiųjų asmenų daromus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus šiuo metu neįžvelgtina. Tokios pozicijos, manytina, neturėtų keisti ir aplinkybė, kad kartais

civilinės atsakomybės taikymas interneto tarpininkams ne visada gali atitikti visų teisių turėtojų lūkesčių dėl patirtos žalos kompensacijos visa apimtimi. Lūkestis, kad visi, įprastai tiesioginiam pažeidėjui turimi reikšti, tačiau tarpininkams galiausiai pateikiami reikalavimai dėl žalos atlyginimo būtų tenkinami, neturėtų savaime pateisinti to, kad civilinę atsakomybę reglamentuojančios taisyklės būtų aiškinamos (ar teisėkūros keliu keičiamos) tokiu būdu, kuris iškreiptų šių taisyklių prasmę bei sukurtų vidines priešpriešas deliktų (o taip pat intelektinės nuosavybės teisės) sistemoje. Deliktų teisė, kaip ir intelektinės nuosavybės teisė, pasižymi aiškiu interesų derinimo poreikiu. Ji gina ne tik žalą patyrusio asmens, bet ir asmenų, kurie prie žalos atsiradimo neprisideda ar prisideda ne tiek pat kaip kiti, galimus interesus. Civilinė atsakomybė tarpininkams atitinkamai turėtų būti taikoma tik kai tai leidžia atsakomybės taikymo taisykles reguliuojanti sistema, nėra paneigiamos ar iškraipomos civilinės atsakomybės funkcijos ir minėtą sistemą sudarančių institutų prigimtis.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Teisės aktai

1.1. Tarptautiniai teisės aktai

1) 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo (paskutinį kartą peržiūrėta 1967 m. ir iš dalies pakeista 1979 m.). *Valstybės žinios* 1996, Nr. 75-1796.
2) 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (paskutinį kartą papildyta 1971 m. ir pataisyta 1979 m.). *Valstybės žinios* 1995, Nr. 40-998.
3) 1950 m. lapkričio 4 d. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14. *Valstybės žinios*, Nr. 156-7390.
4) 1973 m. konvencija dėl Europos patentų išdavimo (Europos patentų konvencija) (paskutinį kartą peržiūrėta 2000 m.), *Valstybės žinios* 2004, Nr. 147-5325.
5) 1994 m. Susitarimas dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) (pakeistas 2005 m.). *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 46-1620.
6) 1996 m. PINO autorių teisių sutartis. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 32-1060.
7) 1996 m. PINO atlikimų ir fonogramų sutartis. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 95-2970.
8) 1989 m. gruodžio 15 d. Susitarimas dėl Bendrijos patentų, 89/695/EEC, OJ 1989 m. L 401.
9) 2013 m. vasario 19 d. Susitarimas dėl Bendro patentų teismo, 2013/C 175/01, OL 2013 m. C 175.

1.2. Europos Sąjungos teisės aktai

10) 1988 m. gruodžio 21 d. Pirmoji Tarybos direktyva, skirta valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti, 89/104/EEB. OJ 1988 m. L 40.
11) 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje. OJ 2000 m. L 178.

12) 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo. OJ 2001 m.L 167.
13) 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendacija 2003/361/EB dėl labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių apibrėžimo. OJ 2003 m. L 124.
14) 2004 m. balandžio 29 d. Europos Palamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo. OJ 2004 m. L 157.
15) 2015 m. rugsėjo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisykles teikimo tvarka. OJ 2015 m. L 241.
16) 2015 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2436 valstybių narių teisės aktams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti OL 2015 m. L 336.
17) 2016 m. birželio 7 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OJ 2016 m. C 202.
18) 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 96/9/EB ir 2001/29/EB. OJ 2019 m. L 130.
19) 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama direktyva 2000/31/EB. OJ 2022 m. L 277.

1.3. Lietuvos Respublikos teisės aktai

20) Lietuvos Respublikos patentų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 8-120.
21) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 50-1598.
22) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 28-1125.
23) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 2, 16, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 33, 39, 58, 75 straipsnių ir Įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo ir Įstatymo papildymo 20-1 straipsniu ir 1, 2 priedais įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 6-177.

24) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 1, 2, 3, 5, 11, 15, 21, 22, 23, 25, 32, 40, 42, 46, 48, 51, 53, 55, 56, 58, 59, 63, 65, 68, 70, 72-9, 72-10, 72-12, 72-13, 72-30, 72-31, 75, 78, 80, 87, 89, 91, 92, 93, 95, 96 straipsnių, 3 priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 15-1, 15-2, 21-1, 22-1, 22-2, 40-1, 40-2, 40-3, 57-1, 65-1 straipsniais, VIII ir IX skyriais įstatymas. TAR, 2022, Nr. 6306.
25) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 78 straipsnio pakeitimo įstatymas. TAR, 2023, Nr. 14037.
26) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
27) Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 92-2844.
28) Lietuvos Respublikos dizaino įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 112-4980.
29) Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 65-2380.
30) Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo Nr. X-614 pakeitimo įstatymas, TAR, 2024, Nr. 11769.
31) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 94-3784 dėl galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo aprašo patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 94-3784.

1.4. Užsienio valstybių teisės aktai

32) Austrijos Respublikos autorių teisių įstatymas (*Urheberrechtsgesetz*). Prieiga per internetą: <https://ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848> [Žiūrėta 2024 m. kovo 3 d].
33) JAV autorių teisių įstatymas (*Copyright Act*). Prieiga per internetą: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/17> [Žiūrėta 2025 m. kovo 12 d.].
34) JAV kodeksas (*U.S.C.*). Prieiga per internetą: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/35> [Žiūrėta 2025 m. kovo 11 d.].
35) JAV skaitmeninio tūkstantmečio autorių teisių aktas (*Digital Millennium Copyright Act*). Prieiga per internetą:

<https://www.congress.gov/105/plaws/publ304/PLAW-105publ304.pdf> [Žiūrėta 2023 m. kovo 3 d].

36) Kanados autorių teisių įstatymas (*Copyright Act*). Prieiga per internetą: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-42/Index.html> [Žiūrėta 2023 m. kovo 5 d.].

37) Pietų Korėjos (Korėjos Respublikos) autorių teisių įstatymas (*저작권법*). Prieiga per internetą: <https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?lang=ENG&hseq=32626> [Žiūrėta 2024 m. kovo 1 d.].

38) Prancūzijos Respublikos civilinis kodeksas (*Code civil*). Prieiga per internetą: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070721/> [Žiūrėta 2023 m. rugsėjo 12 d.].

39) Prancūzijos Respublikos įstatymas dėl kūrybos sklaidos ir apsaugos internete skatinimo (*Loi no 2009-669 du 12 juin 2009 favorisant la diffusion et la protection de la création sur internet*). Prieiga per internetą: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/5613> [Žiūrėta 2024 m. kovo 1 d.].

40) Prancūzijos ministro pirmininko dekretas Nr. 2013-596 (*Décret n° 2013-596*). Prieiga per internetą: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000027678782> [Žiūrėta 2024 m. kovo 1 d.].

41) Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas (*Bürgerliches Gesetzbuch*). Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> [Žiūrėta 2025 m. kovo 1 d.].

42) Vokietijos Federacinės Respublikos autorių teisių įstatymas (*Urheberrechtsgesetz*). Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/urhg/> [Žiūrėta 2024 m. kovo 3 d].

43) Vokietijos Federacinės Respublikos įstatymas dėl interneto turinio dalijimosi paslaugų teikėjų atsakomybės už autorių teisių pažeidimus (*Urheberrechts-Diensteanbieter-Gesetz*). Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/urhdag/BJNR121500021.html> [Žiūrėta 2024 m. kovo 3 d].

44) Vokietijos Federacinės Respublikos telekomunikacinių paslaugų įstatymas (*Teledienstegesetz*). 1997 m. redakcija. Prieiga per internetą: <https://www.uaipit.com/uploads/legislacion/files/0000000053_lnf

ormations-%20und%20Kommunikationsdienstegesetz.pdf> [Žiūrėta 2024 m. kovo 13 d.].

2. Teismų praktika

2.1. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

45) 1990 m. spalio 4 d. Europos žmogaus teisių komisijos sprendimas dėl pareiškimo priimtinumo byloje *Smith Kline ir French Laboratories Ltd prieš Nyderlandus*, CE:ECHR:1990:1004DEC001263387.
46) 2012 m. gruodžio 18 d. EŽTT sprendimas byloje *Ahmet Yıldırım prieš Turkiją*, CE:ECHR:2012:1218JUD000311110.
47) 2013 m. vasario 19 d. EŽTT sprendimas dėl pareiškimo nepriimtinumo byloje *Fredrik Neij ir Peter Sunde Kolmisoppi prieš Švediją*, CE:ECHR:2013:0219DEC004039712.
48) 2015 m. birželio 16 d. EŽTT sprendimas byloje *Delfi AS prieš Estiją*, CE:ECHR:2015:0616JUD006456909.
49) 2015 m. gruodžio 1 d. EŽTT sprendimas byloje *Cengiz ir kt. prieš Turkiją*, CE:ECHR:2015:1201JUD004822610.
50) 2016 m. vasario 2 d. EŽTT sprendimas byloje *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete ir Index.hu Zrt prieš Vengriją*, CE:ECHR:2016:0202JUD002294713.
51) 2017 m. vasario 7 d. EŽTT sprendimas byloje *Rolf Anders Daniel PIHL prieš Švediją*, CE:ECHR:2017:0207DEC007474214.
52) 2019 m. kovo 19 d. EŽTT sprendimas byloje *Hoiness prieš Norvegiją*, CE:ECHR:2019:0319JUD004362414.
53) 2020 m. kovo 26 d. EŽTT sprendimas byloje *Pendov prieš Bulgariją*, CE:ECHR:2020:0326JUD004422911.
54) 2020 m. birželio 4 d. EŽTT sprendimas byloje *Jezior prieš Lenkiją*, CE:ECHR:2020:0604JUD003195511.
55) 2020 m. birželio 23 d. EŽTT sprendimas byloje *Vladimir Kharitonov prieš Rusiją*, CE:ECHR:2020:0623JUD001079514.
56) 2022 m. kovo 24 d. EŽTT sprendimas dėl pareiškimo nepriimtinumo byloje *Sergey Nikolayevich Nemchinov prieš Rusiją*, ECLI:CE:ECHR:2022:0301DEC007602214.
57) 2025 m. liepos 8 d. EŽTT sprendimas byloje *Google LLC ir kiti prieš Rusiją*, ECLI:CE:ECHR:2025:0708JUD003702722.

2.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

58) 1997 m. lapkričio 11 d. ESTT sprendimas byloje *Sabel BV prieš Puma AG, Rudolf Dassler Sport*, C-251/95, EU:C:1997:528.

59) 1998 m. lapkričio 19 d. ESTT sprendimas byloje *Gunnar Nilsson, Per Olov Hagelgren, Solweig Arrborn*, C-162/97, EU:C:1998:554.

60) 1998 m. lapkričio 25 d. ESTT sprendimas byloje *Giuseppe Manfredi prieš Regione Puglia*, C-308/97, EU:C:1998:566.

61) 2006 m. gruodžio 7 d. ESTT sprendimas byloje *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) prieš Rafael Hoteles SA*, C-306/05, EU:C:2006:764.

62) 2008 m. sausio 29 d. ESTT sprendimas byloje *Productores de Música de España (Promusicae) prieš Telefónica de España SAU*, C-275/06, EU:C:2008:54.

63) 2009 m. liepos 16 d. ESTT sprendimas byloje *Infopaq International A/S prieš Danske Dagblades Forening*, C-5/08, EU:C:2009:465.

64) 2010 m. kovo 23 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Google France SARL, Google Inc. prieš Louis Vuitton Malletier SA* ir *Google France SARL prieš Viaticum SA, Luteciel SARL*, ir *Google France SARL prieš Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL, Pierre-Alexis Thonet, Bruno Raboin, Tiger SARL* , C-236/08, C-237/08 ir C-238/08, EU:C:2010:159.

65) 2011 m. liepos 12 d. ESTT sprendimas byloje *L'Oréal SA, Lancôme parfums et beauté & Cie SNC, Laboratoire Garnier & Cie, L'Oréal (UK) Ltd prieš eBay International AG, eBay Europe SARL, eBay (UK) Ltd, Stephen Potts, Tracy Ratchford, Marie Ormsby, James Clarke, Joanna Clarke, Glen Fox, Rukhsana Bi*, C-324/09, EU:C:2011:474.

66) 2011 m. spalio 4 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Football Association Premier League Ltd, NetMed Hellas SA, Multichoice Hellas SA prieš QC Leisure, David Richardson, AV Station plc, Malcolm Chamberlain, Michael Madden, SR Leisure Ltd, Philip George Charles Houghton, Derek Owen* ir *Karen Murphy prieš Media Protection Services Ltd*, C-403/08 ir C-429/08, EU:C:2011:631.

67) 2011 m. spalio 20 d. ESTT spredimas byloje *PepsiCo, Inc. prieš Grupo Promer Mon Graphic SA, Vidaus rinkos derinimo tarnybą (prekių ženklams ir pramoniniam dizainui)*, C-281/10, EU:C:2011:679.

68) 2011 m. lapkričio 24 d. ESTT sprendimas byloje *Scarlet Extended SA prieš Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*, C-70/10, EU:C:2011:771.

69) 2011 m. gruodžio 15 d. ESTT sprendimas byloje *Frisdranken Industrie Winters BV prieš Red Bull GmbH*, C-119/10, EU:C:2011:837.

70) 2012 m. vasario 16 d. ESTT sprendimas byloje *Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (SABAM) prieš Netlog NV*, C-360/10, EU:C:2012:85.

71) 2012 m. kovo 15 d. ESTT sprendimas byloje *Società Consortile Fonografici (SCF) prieš Marco Del Corso*, C-135/10, EU:C:2012:140.

72) 2012 m. liepos 3 d. ESTT sprendimas byloje *UsedSoft GmbH prieš Oracle International Corp*., C-128/11, EU:C:2012:407.

73) 2013 m. kovo 7 d. ESTT sprendimas byloje *ITV Broadcasting Ltd, ITV 2 Ltd, ITV Digital Channels Ltd, Channel 4 Television Corporation, 4 Ventures Ltd, Channel 5 Broadcasting Ltd, ITV Studios Ltd prieš TVCatchup Ltd*, C-607/11, EU:C:2013:147.

74) 2014 m. vasario 13 d. ESTT sprendimas byloje *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd prieš Retriever Sverige AB*, C-466/12, EU:C:2014:76.

75) 2014 m. kovo 27 d. ESTT sprendimas byloje *UPC Telekabel Wien GmbH prieš Constantin Film Verleih GmbH, Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH*, C-314/12, EU:C:2014:192.

76) 2014 m. birželio 5 d. ESTT sprendimas byloje *Public Relations Consultants Association Ltd prieš Newspaper Licensing Agency Ltd ir kt*., C-360/13, EU:C:2014:1195.

77) 2014 m. rugsėjo 3 d. ESTT sprendimas byloje *Johan Deckmyn, Vrijheidsfonds VZW prieš Helena Vandersteen, Christiane Vandersteen, Liliana Vandersteen, Isabelle Vandersteen, Rita Dupont, Amoras II CVOH, WPG Uitgevers België*, C-201/13, EU:C:2014:2132.

78) 2014 m. spalio 21 d. ESTT nutartis byloje *BestWater International GmbH prieš Michael Mebes ir Stefan Potsch*, C-348/13, EU:C:2014:2315.

79) 2015 m. liepos 16 d. ESTT sprendimas byloje *TOP Logistics BV, Van Caem International BV prieš Bacardi & Company Ltd, Bacardi International Ltd ir Bacardi & Company Ltd, Bacardi International*

Ltd prieš TOP Logistics BV, Van Caem International BV, C-379/14, EU:C:2015:497.

80) 2016 m. kovo 3 d. ESTT sprendimas byloje *Daimler AG prieš Együd Garage Gépjárműjavító és Értékesítő Kft*., C-179/15, EU:C:2016:134.

81) 2016 m. balandžio 7 d. ESTT GA Melchior Wathelet išvada byloje *GS Media BV prieš Sanoma Media Netherlands BV, Playboy Enterprises International Inc., Britt Geertruida Dekker*, C-160/15, EU:C:2016:221.

82) 2016 m. gegužės 31 d. ESTT sprendimas byloje *Reha Training Gesellschaft für Sport- und Unfallrehabilitation mbH prieš Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte eV (GEMA*), C-117/15, EU:C:2016:379.

83) 2016 m. liepos 7 d. ESTT sprendimas byloje *Tommy Hilfiger Licensing LLC, Urban Trends Trading BV, Rado Uhren AG, Facton Kft., Lacoste SA, Burberry Ltd prieš Delta Center a.s.*, C-494/15, EU:C:2016:528.

84) 2016 m. rugsėjo 8 d. ESTT sprendimas byloje *GS Media BV prieš Sanoma Media Netherlands BV, Playboy Enterprises International Inc., Britt Geertruida Dekker*, C-160/15, EU:C:2016:644.

85) 2016 m. rugsėjo 15 d. ESTT sprendimas byloje *Tobias Mc Fadden prieš Sony Music Entertainment Germany GmbH*, C-484/14, EU:C:2016:689.

86) 2016 m. lapkričio 16 d. ESTT sprendimas byloje *Marc Soulier, Sara Doke prieš Premier ministre, Ministre de la Culture et de la Communication*, C-301/15, EU:C:2016:878.

87) 2017 m. kovo 16 d. ESTT sprendimas byloje *Staatlich genehmigte Gesellschaft der Autoren, Komponisten und Musikverlegerregistrierte Genossenschaft mbH (AKM) prieš Zürs.net Betriebs GmbH*, C-138/16, EU:C:2017:218.

88) 2017 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimas byloje *Stichting Brein prieš Jack Frederik Wullems*, C-527/15, EU:C:2017:300.

89) 2017 m. birželio 14 d. ESTT sprendimas byloje *Stichting Brein prieš Ziggo BV ir XS4All Internet BV*, C-610/15, EU:C:2017:456.

90) 2019 m. liepos 29 d. ESTT sprendimas byloje *Pelham GmbH ir kt. prieš Ralf Hütter ir Florian Schneider-Esleben*, C-476/17, EU:C:2019:624.

91) 2019 m. spalio 3 d. ESTT sprendimas byloje *Eva Glawischnig-Piesczek prieš Facebook Ireland Limited*, C-18/18, EU:C:2019:821.

92) 2019 m. gruodžio 19 d. ESTT sprendimas byloje *Nederlands Uitgeversverbond ir Groep Algemene Uitgevers prieš Tom Kabinet Internet BV ir kt*., C-263/18, EU:C:2019:1111.
93) 2020 m. balandžio 2 d. ESTT sprendimas byloje *Coty Germany GmbH prieš Amazon Services Europe Sàrl, Amazon Europe Core Sàrl, Amazon FC Graben GmbH, Amazon ES Sàrl*, C-567/18, EU:C:2020:267.
94) 2020 m. balandžio 30 d. ESTT sprendimas byloje *A prieš B*, C-772/18, EU:C:2020:341.
95) 2020 m. liepos 2 d. ESTT sprendimas byloje *mk advokaten GbR prieš MBK Rechtsanwälte GbR*, C-684/19, EU:C:2020:519.
96) 2020 m. liepos 16 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvada sujungstose bylose *Frank Peterson prieš Google LLC, YouTube Inc., YouTube LLC, Google Germany GmbH (C-682/18) ir Elsevier Inc. prieš Cyando AG* (C-683/18), EU:C:2020:586.
97) 2021 m. kovo 9 d. ESTT sprendimas byloje *VG Bild-Kunst prieš Stiftung Preußischer Kulturbesitz,* C-392/19, EU:C:2021:181.
98) 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Frank Peterson prieš Google LLC, YouTube Inc., YouTube LLC, Google Germany GmbH ir Elsevier Inc. prieš Cyando AG*, C-682/18 ir C-683/18, EU:C:2021:503.
99) 2021 m. liepos 15 d. ESTT GA Henrik Saugmandsgaard Øe išvada byloje *Lenkijos Respublika prieš Europos Parlamentą, Europos Sąjungos Tarybą*, C-401/19, EU:C:2021:613.
100) 2022 m. birželio 2 d. GA išvada sujungtose bylose *Christian Louboutin prieš Amazon Europe Core Sàrl, Amazon EU Sàrl, Amazon Services Europe Sàrl ir Christian Louboutin prieš Amazon.com Inc., Amazon Services LLC*, C-148/21 ir C-184/21, EU:C:2022:422.
101) 2022 m. gruodžio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Christian Louboutin prieš Amazon Europe Core Sàrl, Amazon EU Sàrl, Amazon Services Europe Sàrl ir Christian Louboutin prieš Amazon.com Inc., Amazon Services LLC*, C-148/21 ir C-184/21, EU:C:2022:1016.
102) 2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimas byloje *Lenkijos Respublika prieš Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos Tarybą*, C-401/19, EU:C:2022:297.
103) 2023 m. balandžio 20 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Blue Air Aviation SA prieš UCMR – ADA Asociaţia pentru Drepturi de*

Autor a Compozitorilor ir Uniunea Producătorilor de Fonograme din România (UPFR) prieš Societatea Naţională de Transport Feroviar de Călători (SNTFC) „CFR Călători“ SA, C-775/21 ir C-826/21, ECLI:EU:C:2023:307.

2.3. Lietuvos teismų praktika

104) 1997 m. vasario 13 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas, bylos Nr. 6/96-10/96.
105) 2000 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas, bylos Nr. 28/98.
106) 2005 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas, bylos Nr. 19/04.
107) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-619/2001.
108) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1274/2002.
109) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132/2003.
110) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. gegužės 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-304/2005.
111) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-422/2006.
112) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-518/2006.
113) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2007.
114) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-345/2007.
115) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-580/2007.
116) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-59/2008.
117) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-69/2009.
118) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-59/2010.
119) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-493/2010.

120) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-538/2010.
121) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-479/2012.
122) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-586/2012.
123) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-49/2013.
124) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-391/2013.
125) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-144/2014.
126) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-364/2014.
127) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-418/2014.
128) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-421-695/2015.
129) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8-916/2015.
130) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-665-969/2015.
131) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-52-687/2016.
132) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-132-695/2016.
133) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-85-378/2016.
134) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-174-701/2016.
135) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-180-378/2017.
136) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-286-489/2017.
137) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-143-684/2018.
138) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-969/2019.

139) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-320-916/2019.
140) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-53-611/2020.
141) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-34-684/2021.
142) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-52-701/2021.
143) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-130-1075/2022.
144) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-11-313/2022.
145) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-258-823/2022.
146) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. sausio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-60-684/2023.
147) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-174-378/2023.
148) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-61-823/2024.
149) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-215-421/2024.
150) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-243-403/2024.
151) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2025 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-18-1120/2025.
152) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2025 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-186-381/2025.
153) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-652/2010.
154) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-358-196/2016.
155) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-83-798/2019.
156) Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-18-934/2023.
157) Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1268-653/2012.

2.4. Užsienio valstybių teismų praktika

158) 1740 m. kovo 6 d. Anglijos Kanclerio teismo (*Court of Chancery*) sprendimas byloje *Gyles v Wilcox, Barrow, and Nutt*, 26 ER 489.
159) 1901 m. rugpjūčio 5 d. Jungtinės Karalystės Lordų Rūmų (*United Kingdom House of Lords*) sprendimas byloje *Quinn prieš Leathem*, AC 495, [1901] UKHL 2.
160) 2010 m. kovo 29 d. Anglijos ir Velso Aukštojo Teisingumo Teismo (*High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division*) sprendimas byloje *Twentieth Century Fox Film Corporation & Anor v Newzbin Ltd* [2010] EWHC 608 (Ch).
161) 2012 m. vasario 20 d. Anglijos ir Velso Aukštojo Teismo (*High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division*) sprendimas byloje *Dramatico Entertainment Ltd & Ors v British Sky Broadcasting Ltd & Ors* [2012] EWHC 268 (Ch).
162) 1878 m. spalio 1 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimas byloje *Ex parte Jackson*, 96 U.S. 727 (1878).
163) 1982 m. birželio 1 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimas byloje *Inwood Labs., Inc. v. Ives Labs., Inc*., 456 U.S. 844 (1982).
164) 1994 m. kovo 7 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimas byloje *Campbell v. Acuff-Rose Music Inc*., 510 U.S. 569 (1994).
165) 2005 m. birželio 27 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimas *byloje Metro-Goldwyn-Mayer Studios Inc. v. Grokster, Ltd.,* 545 U.S. 913 (2005).
166) 2021 m. balandžio 5 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimas byloje *Google LLC v. Oracle America, Inc*., 593 U.S. 1 (2021).
167) 2023 m. gegužės 18 d. JAV Aukščiausiojo Teismo (*U.S. Supreme Court*) sprendimas byloje *Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. v. Lynn Goldsmith, et al*., 598 U.S. 508 (2023).
168) 1996 m. sausio 25 d. JAV Devintosios apygardos apeliacinio teismo (*U.S. Court of Appeals for the Ninth Circuit*) sprendimas byloje *Fonovisa, Inc. v. Cherry Auction, Inc.*, 76 F.3d 259 (1996).
169) 1998 m. vasario 19 d. JAV Antrosios apygardos apeliacinio teismo (*U.S. Court of Appeals for the Second Circuit*) sprendimas byloje *Annie Leibovitz v. Paramount Pictures Corp.*, 137 F.3d 109 (2d Cir. 1998)

170) 2003 m. gruodžio 29 d. JAV Devintosios apygardos apeliacinio teismo (*U.S. Court of Appeals for the Ninth Circuit*) sprendimas byloje *Mattel Inc. v. Walking Mountain Productions*, 353 F.3d 792 (2003).
171) 2006 m. gegužės 9 d. JAV Antrosios apygardos apeliacinio teismo (*U.S. Court of Appeals for the Second Circuit*) sprendimas byloje *Bill Graham Archives v. Dorling Kindersley, Ltd.*, 448 F.3d 605 (2006).
172) 2017 m. gegužės 23 d. JAV federalinės apygardos apeliacinio teismo (*U.S. Court of Appeals for the Federal Circuit*) sprendimas byloje *Milo & Gabby LLC, et al. v. Amazon.com, Inc. et al*., 2016-1290 (2017).
173) 1993 m. gruodžio 9 d. JAV Floridos vidurinės apygardos teismo (*U.S. District Court for the Middle District of Florida*) sprendimas byloje *Playboy Enterprises, Inc. v. Frena*, 839 F. Supp. 1552. M.D. Fla. (1993).
174) 2015 m. lapkričio 3 d. JAV Vakarų Vašingtono apygardos teismo (*U.S. District Court for the Western District of Washington*) sprendimas byloje *Milo & Gabby LLC, et al. v. Amazon.com, Inc. et al*., C13-1932RSM (2015).
175) 2009 m. birželio 10 d. Prancūzijos Konstitucinės tarybos (*Conseil Constitutionnel*) sprendimas Nr. 2009-580 DC.
176) 2012 m. gegužės 9 d. Paryžiaus apeliacinio ateismo (*Cour d'appel de Paris*) sprendimas byloje *Dailymotion c/. Société 120 Films et autres.*
177) 2023 m. balandžio 12 d. Paryžiaus apeliacinio teismo (*Cour d'appel de Paris*) sprendimas, RG n° 21/10585;
178) 1981 m. sausio 27 d. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (*Bundesgerichtshof*) sprendimas, VI ZR 204/79, BGHZ 79.
179) 2024 m. spalio 23 d. Vokietijos Federalinio Aukščiausiojo Teismo (*Bundesgerichtshof*) sprendimas byloje *Manhattan Bridge*, I ZR 112/23.
180) 2011 m. sausio 11 d. Vokietijos Miuncheno žemės teismo (*Landgericht München*) sprendimas byloje Nr. 21 O 2793/05, 2006 MMR.
181) 2017 m. gegužės 22 d. Vokietijos Hamburgo žemės teismo (*Landgericht Hamburg*), sprendimas byloje 310 O 221/14.

3. Švelniosios teisės (*softlaw*) šaltiniai

182) 1996 m. PINO autorių teisių sutarties Suderinti paaiškinimai. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 32-1060.

183) 2021 m. birželio 4 d. Europos Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Direktyvos 2019/790/ES dėl autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje 17 straipsnio gairės“, COM(2021), 288 final.

184) Europos deliktų teisės principai (angl. *Principles of European Tort Law* – PETL) (2005 m.). Prieiga per internetą: <http://www.egtl.org/PETLEnglish.html> [Žiūrėta 2025 m. kovo 2 d.].

185) Bendrųjų gairių projektas (angl. *Draft Common Frame of Reference* – DCFR) (2009). Prieiga per internetą: <https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/2009_02_DCFR_OutlineEdition.pdf> [Žiūrėta 2025 m. kovo 1 d.].

4. Specialioji literatūra

186) Angelopoulos, C. J. (2016). *European intermediary liability in copyright: A tort-based analysis*. Daktaro disertacija. Amsterdamo universitetas.

187) Angelopoulos, C. J., Quintais, J. P. (2019). *Fixing Copyright Reform: A Better Solution to Online Infringement*. 10 (2019) JIPITEC.

188) Angelopoulos, C. J. (2024). *Articles 15 & 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market – Comparative National Implementation Report*. University of Cambridge Faculty of Law Research Paper No. 29/2024.

189) Aristotle. *The Nichomachean Ethics*. Oxford World’s classics (2009). Oxford University Press.

190) Awan, M. (2016). The User-Generated Content Exception: Moving Away from a Non-Commercial Requirement. *Canadian Intellectual Property Review* (CIPR) 32(1).

191) Baltrimas, J. (2022). *Teisinis argumentavimas informacinių technologijų kontekste*. Monografija. Vilniaus universiteto leidykla.

192) Bar, C. von (1998). *The Common European Law of Torts*. Volume One. C. H. Beck. München.

193) Bar, C. von *et al.* (2009). *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law : Draft Common Frame of Reference* (DCFR). Outline Edition. Sellier – European Law Publishers GmbH.
194) Bentham, J. (1776). *A Fragmento on Government*. Cambridge University Press, 2012.
195) Bently, L., Sherman, B. (2014). *Intellectual property Law*. Fourth edition. Oxford University Press.
196) Berbece, S. (2018). *(Re)think before you link: A multidisciplinary study on the implications of linking to copyright protected works*. LL.M Law & Technology Tilburg Law School, Tilburg University.
197) Birštonas, R. *et al.* (2024). *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
198) Borghi, M. (2023). *Hegel's theory of personality in copyright law: questioning the dominant (Anglo-American) paradigm*. AIDA – Annali Italiani del Diritto d'Autore, 32.
199) Burri, M. (2022). *Copyright as an Engine for Creativity: A Critical Appraisal of Contemporary Developments in Intermediaries' Liability Regulation*. The Oxford Handbook of Arts and Cultural Management.
200) Busnelli, F. D. *et al.* (2005). *Principles of European Tort Law*. Text and Commentary. Springer Wien New York.
201) Church, P., Pehlivan, C. N. (2023). The Digital Services Act (DSA): A New Era for Online Harms and Intermediary Liability. *Global Privacy Law Review*, 4(1).
202) Clark, C. (1996). The Answer to the Machine is in the Machine. P. Bernt Hugenholtz (ed.), *The Future of Copyright in a Digital Environment, Aalphen an den Rijn*: Kluwer Law International, 1996.
203) Coleman, J. L. (1995). The practice of corrective justice. *Arizona Law Review*37(15).
204) Correa, C. M. (2007). *Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: A Commentary on the TRIPS Agreement*. Oxford University Press.
205) Dam, C. van (2013). *European Tort Law*, 2nd ed. Oxford University Press.
206) Danaher, B. *et al.* (2020). Piracy Landscape Study: Analysis of Existing and Emerging Research Relevant to Intellectual Property

Rights (IPR) Enforcement of Commercial-Scale Piracy. USPTO Economic Working Paper No. 2020-02.
207) Dan-Cohen, M. (2002). *Harmful Thoughts: Essays on Law, Self and Morality*. Princeton: Princeton University Press.
208) Davies, P. S. (2015). *Accessory Liability*. Hart Publishing.
209) Davis, G. *et al.* (2018). *Tritton on intellectual property in Europe*. Fifth ed. Sweet and Maxwell.
210) Dinwoodie, G. (2014). Secondary Liability for Online Trademark Infringement: The International Landscape. *Columbia Journal of Law and the Arts*, 37.
211) Dinwoodie, G. (2020). Who are Internet Intermediaries? *Oxford Handbook of Online Intermediary Liability*.
212) Dornis, T. W., Stober, S. (2024). Urheberrecht und Training generativer KI-Modelle. OMOS Verlag (Baden-Baden) publisher's series Recht und Digitalisierung. *Digitization and the Law*, 19(19).
213) Drakšas, J. (2021). *Interneto tarpininkų atsakomybės transformacijos autorių teisėje.* Magistro darbas. Vilniaus universitetas.
214) Drakšas, J. (2023). *Digital exhaustion of the right of distribution in the European Union copyright law*. Vilnius University Open Series.
215) Drakšas, J. (2024). Elektroninių prekyviečių valdytojų civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus. *Teisė*, 131.
216) Drakšas, J. (2024). Utilitarian and Deontological Approaches to Liability of Internet Intermediaries for Infringements of Intellectual Property Rights. *Teisė*, 130.
217) Efroni, Z. (2011). The Digital Reproduction Right. Access-right: the future of digital copyright law, *OUP* .
218) Fairgrieve, D., G'Sell-Macrez, F. (2011). *Causation in French Law: Pragmatism and Policy. Perspectives on Causation*. Oxford-Portland: Hart, 2011.
219) Frosio, G. (2017a). Internet Intermediary Liability: WILMap, Theory and Trends. *Indian Journal of Law and Technology,* 13(1), 2.
220) Frosio, G. (2017b). Reforming Intermediary Liability in the Platform Economy: A European Digital Single Market Strategy. *Northwestern University Law Review*, 112.
221) Frosio, G. (2019). *Reforming the C-DSM Reform: A User-Based Copyright Theory for Commonplace Creativity*. Centre for

International Intellectual Property Studies (CEIPI) Research Paper No. 2019-12.

222) Frosio, G. (2020). It's all linked: How communication to the public affects internet architecture. *Computer Law & Security Review*, 37.

223) Frosio, G., Husovec, M. (2020). *Accountability and Responsibility of Online Intermediaries*. The Oxford Handbook of Online Intermediary Liability. Oxford University Press.

224) Gillotte, J. (2020). Copyright Infringement in AI-Generated Artworks. *UC Davis Law Review*, 53(5).

225) Goldman, E. (2012). Online User Account Termination and 47 U.S.C. §230(c)(2). *UC Irvine Law Review*, 2. Santa Clara Univ. Legal Studies Research Paper No. 19–11.

226) Goold, P. (2015). Is Copyright Infringement a Strict Liability Tort?. *Berkeley Technology Law Journal*, 30(1).

227) Grisse, K. (2019). After the storm—examining the final version of Article 17 of the new Directive (EU) 2019/790. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 14(11).

228) Hilty, R., Bauer, A. (2017). Use of Protected Content on Online Platforms. Modernisation of the EU Copyright Rules Position Statement of the Max Planck Institute for Innovation and Competition (Max Planck Institute for Innovation & Competition Research Paper No. 17–12).

229) Hoboken, J. van *et al.* (2018). *Hosting Intermediary Services and Illegal Content Online.* An analysis of the scope of article 14 ECD in light of developments in the online service landscape. (Digital Single Market). European Commission.

230) Hoeren, T., Yankova, S. (2012). The Liability of Internet Intermediaries - The German Perspective. IIC – *International Review of Intellectual Property and Competition Law,* 43(5).

231) Husovec, M. (2017a). Holey cap! CJEU drills (yet) another hole in the e-Commerce Directive's safe harbours. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 12(2).

232) Husovec, M. (2017b). *Injunctions against Intermediaries in the European Union: Accountable but Not Liable*? Cambridge University Press.

233) Infantino, M., Zervogianni, E. (2017). The European Ways to Causation. *Causation in European Tort Law*. The Common Core of European Private Law. Cambridge University Press.

234) Yen, A. C. (2000). Internet Service Provider Liability for Subscriber Copyright Infringement, Enterprise Liability and the First Amendment. Boston College Law School Research Paper, 2000-03.
235) Johnson, D. R., Post, D. (1996). Law and Borders: The Rise of Law in Cyberspace. *Stanford Law Review* , May, 48(5).
236) Kovacs, A. Z. (2001). Quieting the Virtual Prison Riot: Why the Internet's Spirit of 'Sharing' Must Be Broken. *Duke Law Journal*, 51(2).
237) Kraakman, R. H. (1986). Gatekeepers: The Anatomy of a Third-Party Enforcement Strategy. *Journal of Law, Economics, & Organization, Spring*, 2(1).
238) Kreimer, S. F. (2006). Censorship by Proxy: The First Amendment, Internet Intermediaries, and the Problem of the Weakest Link. *University of Pennsylvania Law Review*, 155(1).
239) Kuczerawy, A. (2020). From 'Notice and Take Down' to 'Notice and Stay Down': Risks and Safeguards for Freedom of Expression. *Oxford Handbook of Online Intermediary Liability*.
240) Kur, A. (2014). Secondary Liability for Trademark Infringement on the Internet:The Situation in Germany and Throughout the EU. *Columbia Journal of Law and the Arts*, 37.
241) Kühnen, T. (2017). *Handbuch der Patentverletzung*. Neunte Auflage. Köln: Carl Heymanns Verlag.
242) Landes, W., Lichtman, D. (2003). Indirect Liability for Copyright Infringement: an Economic Perspective. *Harvard Journal of Law & Technology,* 16(2).
243) Leistner, M. (2014). Europe's Copyright Law Decade: Recent Case Law of the European Court of Justice and Policy Perspectives. *Common Market Law Review*, 51.
244) Leistner, M. (2015). Copyright at the interface between EU law and national law: definition of „work" and „right of communication to the public". *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 10(8).
245) Leistner, M. (2022). The Implementation of Art. 17 DSM-Directive in Germany – A Primer with Some Comparative Remarks. *GRUR International*, 71(10).
246) Lemley, M. A. (2005). Property, Intellectual Property, Free Riding. *Texas Law Review.* 83(1031).
247) Lessig, L. (2006). *Code and Other Laws of Cyberspace* (2nd ed.) Basic Books.

248) Mikalonienė, L. *et al.* (2019). *Notarų civilinė atsakomybė*. Lietuvos notarų rūmai.
249) Mikelėnas, V. (1995). *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia.
250) Mikelėnas, V. (2003). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia.
251) Mizaras, V. (2003). *Autorių teisės: civiliniai gynimo būdai*. Monografija. Vilnius: Justitia.
252) Mizaras, V. (2008). *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justitia, t. 1.
253) Mizaras, V. (2009). *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justitia, t. 2.
254) Moscon, V. (2020). Free Circulation of Information and Online Intermediaries – Replacing One „Value Gap" with Another., IIC – *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, ISSN 2195-0237, Springer, Berlin, Heidelberg, , 51(8).
255) Murphy, J., Witting, C. (2012). *Street on Torts*, 13th ed. Oxford University Press.
256) Nagle, E. (2010). Copyright and illegal downloading after EMI v. Eircom. The BarReview. *Journal of the Bar of Ireland*, 15(3).
257) Norkūnas, A., Selelionytė-Drukteinienė, S. (2008). *Civilinės atsakomybės praktikumas*. Mokomasis leidinys. Mykolo Romerio universitetas.
258) Norvaišas, V. (2020). *Vartotojų sukurto turinio reguliavimas autorių teisėje*. Magistro darbas. Vilniaus universitetas, Teisės fakultetas.
259) Ohly, A. (2021). The Liability of Intermediaries for Trademark Infringement. *Research Handbook on Trademark Law Reform, Dinwoodie*, G. B. ir Janis M. D. (ed.), Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
260) Pappalardo, K. (2023). *A New Framework for Intermediary Liability*. Edward Elgar Publishing.
261) Pila, J., Torremans, P. (2016). *European Intellectual Property Law*. Oxford University Press.
262) Posner, R. A. (2004). *Jurisprudencijos problemos*. Vilnius: Eugrimas.
263) Quintais, J. P. (2019). The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look. *European Intellectual Property Review* 2020(1).

264) Randakevičiūtė, J. (2016). Moralės vaidmuo teisinėje sistemoje Vakarų teisės tradicijos kontekste. *Teisė,* 101.
265) Riordan, J. (2013). *The Liability of Internet Intermediaries*. Daktaro disertacija. Magdalen College, Oxford.
266) Riordan, J. (2016). *The Liability of Internet Intermediaries*. Oxford University Press.
267) Rogers, W. V. H. (1994). *Winfield and Jolowitz on Tort*. 14th Edition. London. Sweet and Maxwell.
268) Samuelson, P. (2009). *Unbundling Fair Uses*, 77 Fordham L. Rev. 2537.
269) Selelionytė-Drukteinienė, S. (2009). Grynai ekonominio pobūdžio žala kaip specifinė žalos kategorija Lietuvos Respublikos deliktų teisėje. *Jurisprudencija*, 118(4).
270) Selelionytė-Drukteinienė, S. (2010). Bendraskolio pareigos atlyginti žalą apimtis taikant deliktinę atsakomybę: solidarioji ar dalinė atsakomybė? *Jurisprudencija*, 3(121).
271) Senftleben, M. (2017). The Perfect Match – Civil Law Judges and Open-Ended Fair Use Provisions. *American University International Law Review*, 33 (1).
272) Shikhiashvili, L. (2019). The Same Problem, Different Outcome: Online Copyright Infringement and Intermediary Liability Under US and EU Laws. 24 Intell. Prop. and Tech. L. J. 1.
273) Spier, J., Haazen, O. A. (2000). Comparatice Conclusions on Causation. In *Unification of Tort Law: Causation*. Spier, J. (ed.). The Hague: Kluwer Law International, 2000.
274) Spier, J. *et al.* (2005). *Principles of European Tort Law*. Text and Commentary. SpringerWienNewYork.
275) Spindler, G. (2020). *Copyright Law and Internet Intermediaries Liability. EU Internet Law in the Digital Era*. Springer International Publishing.
276) Spinello, R. A. (2009). Intellectual Property: Legal and Moral Challenges of Online File Sharing. *The Handbook of Information and Computer Ethics* (Himma, K. E. ir H. T. Tavani (ed.)).
277) Spoerri, T. (2019). On Upload-Filters and other Competitive Advantages for Big Tech Companies under Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market. (2019) JIPITEC.
278) Stalla-Bourdillon, S. *et al.* (2017). An Academic Perspective on the Copyright Reform, *Computer Law & Security Review* (3).

279) Steiner, E. (2018). *The Law of Tort. French Law: A Comparative Approach* (2nd edn). Oxford University Press.
280) Stevens, R. (2007). *Torts and rights*. Oxford University Press.
281) Stjernfelt, F., Lauritzen, A. M. (2020). *Trust Busting the Tech Giants? Your Post has been Removed*. Springer Cham.
282) Strowel, A. (2018). *Reconstructing the Reproduction and Communication to the Public Rights: How to Align Copyright with its Fundamentals*. Copyright Reconstructed, Rethinking Copyright's Economic Rights in a Time of Highly Dynamic Technological and Economic Change. Wolters Kluwer.
283) Sun, J. *et al.* (2020). Counterfeiters in Online Marketplaces: Stealing Your Sales or Sharing Your Costs. *Journal of Retailing*, 96(2).
284) Suzor, N., Fitzgerald, B. (2011). The Legitimacy of Graduated Response Schemes in Copyright Law. 4(1) *University of New South Wales Law Journal* 1, 2011.
285) Svantesson, D. J. B. (2014). Delineating the Reach of Internet Intermediaries' Content Blocking – „ccTLD Blocking", „Strict Geo-location Blocking" or a „Country Lens Approach"? SCRIPTed, 11(2).
286) Šepetys, T. L. (2024). *Kūrinių panaudojimo parodijos tikslais teisinė apsauga turinio sklaidos platformose Europos Sąjungoje*. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas.
287) Thetsidaeng, C. (2019). *User-generated content and Copyright Dilemma in Web 2.0 Era.* Uppsala Universitet, Magistro darbas.
288) Thompson, M. (2016). Beyond Gatekeeping: The Normative Responsibility of Internet Intermediaries. *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law,* 18(4).
289) Torremans, P. (2008). *Intellectual property law*. Fifth edition. Oxford University Press.
290) Vileita, A. (2000). *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
291) Vinciūnas, K. (2012). Civil liability of internet service providers for transmitted information: problems and perspectives of legal regulation. *Teisės apžvalga* [Law Review], 1(8).
292) Weinrib, E. J. (2002). Corrective Justice in a Nutshell. *University of Toronto Law Journal, ,* 52.
293) Widmer, B. (1985). *Vermögensrechtliche Ansprüche des Inhabers und des Lizenznehmers bei der Verletzung von*

Immaterialgüterrechten. Basel; Frankfurt am Main: Helbing und Lichtenhahn.

294) Wilman, F. (2020). *The Responsibility of Online Intermediaries for Illegal User Content in the EU and the US*. Edward Elgar Publishing Limited.

295) Wilman, F. *et al.* (2024). *The EU Digital Services Act. A commentary*. Oxford University Press.

296) Wright, R. W. (1988). Allocating Liability Among Multiple Responsible Causes: A Principled Defense of Joint and Several Liability for Actual Harm and Risk Exposure. *U.C. Davis Law Review*, 21.

297) Zittrain, J. L. (2006a). The Generative Internet. *Harvard Law Review*, May, 2006, 119(7).

298) Zittrain, J. L. (2006b). A History of Online Gatekeeping. Jonathan Zittrain, A History of Online Gatekeeping, 19 *Harvard Journal of Law and Technology,* 253 (2006).

5. Kiti dokumentai

5.1. SSRN duomenų bazėje peržiūrėti dokumentai

299) Angelopoulos, C., Senftleben, M. (2020). The Odyssey of the Prohibition on General Monitoring Obligations on the Way to the Digital Services Act: Between Article 15 of the E-Commerce Directive and Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3717022> [Žiūrėta 2023 m. kovo 3 d.].

300) Barker, G. R. (2018). Global Music Revenues, Music Streaming and The Global Music Value Gap. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3340040> [Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d.].

301) Chohan, U. W. (2022), Web 3.0: The Future Architecture of the Internet? Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4037693> [Žiūrėta 2024 m. birželio 27 d.].

302) Dinwoodie, G. (2017). A Comparative Analysis of the Secondary Liability of Online Service Providers. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2997891> [Žiūrėta 2025 m. gruodžio 15 d.].

303) Fonseca (2014). Intermediaries Liability for Online Copyright Infringements: The Duty to Cooperate Under E.U. Law. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2714269> [Žiūrėta 2025 m. lapkričio 19 d.].
304) Geiger, C., Jütte, B. J. (2021a). Platform liability under Article 17 of the Copyright in the Digital Single Market Directive, Automated Filtering and Fundamental Rights: An Impossible Match. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3776267> [Žiūrėta 2024 m. spalio 13 d.].
305) Geiger, C., Jütte, B. J. (2021b). Towards a Virtuous Legal Framework for Content Moderation by Digital Platforms in the EU? The Commission's Guidance on Article 17 CDSM Directive in the light of the YouTube/Cyando judgement and the AG's Opinion in C-401/19. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3889049> [Žiūrėta 2024 m. spalio 13 d.].
306) Ginsburg, J. C. (2017). The Court of Justice of the European Union Creates an EU Law of Liability for Facilitation of Copyright Infringement: Observations on Brein v. Filmspeler [C-527/15] (2017) and Brein v. Ziggo [C-610/15] (2017). Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3024302> [Žiūrėta 2024 m. kovo 23 d.].
307) Hugenholtz, P. B., Senfleben, M. (2012). Fair Use in Europe: In Search of Flexibilities. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2013239> [Žiūrėta 2024 m. gruodžio 16 d.].
308) Hugenholtz, P. B., Velze, S. (2016). Communication to a New Public? Three Reasons Why EU Copyright Law Can Do Without a 'New Public'. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2811777> [Žiūrėta 2025 m. kovo 4 d.].
309) Husovec, M., Quintais, J. P. (2021). How to License Article 17? Exploring the Implementation Options for the New EU Rules on Content-Sharing Platforms under the Copyright in the Digital Single Market Directive. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3463011> [Žiūrėta 2024 m. gruodžio 6 d.].

310) Husovec, M., Laguna, I. R. (2022). Digital Services Act: A Short Primer. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4153796> [žiūrėta 2023 m. spalio 17 d.].
311) Karapapa, S. (2017). The requirement for a "new public" in EU copyright law. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3047062> [žiūrėta 2025 m. spalio 25 d.].
312) Leistner, M. (2012). Common Principles of Secondary Liability? Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3247132> [Žiūrėta 2024 m. balandžio 28 d.].
313) Leistner, M. (2019). Intermediary Liability in a Global World. Pluralism or Universalism in International Copyright Law. Kluwer law. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3345570> [žiūrėta 2024 m. balandžio 29 d.].
314) Ma, L. *et al.* (2016). The Dual Impact of Movie Piracy on Box-Office Revenue: Cannibalization and Promotion. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2736946> [Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d.].
315) Mun, S. (2013). Reality Check: Rethinking the Global Software Piracy Problem. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2289025> [Žiūrėta 2025 m. gruodžio 15 d.].
316) Quintais, J. P. (2018). Untangling the Hyperlinking Web: In Search of the Online Right of Communication to the Public. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3199733> [Žiūrėta 2025 m. spalio 25 d.].
317) Reda, J. *et al.* (2020). Article 17 of the Directive on Copyright in the Digital Single Market: A Fundamental Rights Assessment. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3732223> [Žiūrėta 2024 m. birželio 12 d.].
318) Riley, M. C. (2013). Anarchy, State, or Utopia? Checks and Balances of Power in Internet Governance. Prieiga per internetą:

<https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2262055> [Žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 23 d.].

319) Rosati, E. (2020). When Does a Communication to the Public Under EU Copyright Law Need to Be to a 'New Public'? Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3640493> [Žiūrėta 2025 m. spalio 25 d.].

320) Rosati, E. (2022). The Louboutin/Amazon cases (C-148/21 and C-184/21) and Primary Liability Under EU Trade Mark Law. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4078987> [Žiūrėta 2023 m. liepos 2 d.].

321) Rosati, E. (2023). The Role, Responsibility and Liability of Online Intermediaries Under EU IP Law. Handbook of Fashion Law. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4526326> [Žiūrėta 2024 m. gruodžio 13 d.].

322) Schwemer, S. (2020). Article 17 at the Intersection of EU Copyright Law and Platform Regulation. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3627446> [Žiūrėta 2023 m. liepos 9 d.].

323) Senftleben, M. *et al.* (2018). The Recommendation on Measures to Safeguard Fundamental Rights and the Open Internet in the Framework of the EU Copyright Reform. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3054967> [Žiūrėta 2024 m. vasario 12 d.].

324) Sganga, C. (2021). The Right of Reproduction. Research Handbook on EU Copyright Law. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3803999> [Žiūrėta 2024 m. spalio 16 d.].

5.2. Kiti elektroniniai dokumentai

325) Alexander, L. Moore, M. (2024). Deontological Ethics. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Prieiga per internetą: https://plato.stanford.edu/entries/ethics-deontological/. [Žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d.].

326) Amazon. (2023). Brand Protection Report. Prieiga per internetą: <https://cdn-

trustworthyshopping.aboutamazon.com/2a/a8/5c308a1d44f19d5c1789c1b07ec4/amazon-bpr-english-2023.pdf> [Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d.].

327) Amazon (2025). Amazon selling stats. Prieiga per internetą: <https://sell.amazon.com/blog/amazon-stats> [Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 12 d.].

328) Anderson, J., Rainie L. (2020). Concerns about democracy in the digital age. Prieiga per internetą: <https://www.pewresearch.org/internet/2020/02/21/concerns-about-democracy-in-the-digital-age/> [Žiūrėta 2024 m. birželio 29 d.].

329) Barlow, J. (1996). A Declaration of the Independence of Cyberspace. Prieiga per internetą: <https://www.eff.org/cyberspace-independence> [Žiūrėta 2024 m. birželio 26 d.].

330) Bartkus, J., Drakšas, J. (2023). Teisės taisyklės prieš teismų diskreciją: teisės viršenybė kaip teisės taisyklių ar kaip teismų teisės viršenybė? Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2023/08/07/j-bartkus-j-draksas-teises-taisykles-pries-teismu-diskrecija-teises-virsenybe-kaip-teises-taisykliu-ar-kaip-teismu-teises-virsenybe/> [Žiūrėta 2024 kovo 26 d.].

331) Bartholomew, M., McArdle, P. F. (2011). Causing infringement. Prieiga per internetą: <https://digitalcommons.law.buffalo.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1041&context=journal_articles> [Žiūrėta 2025 m. gruodžio 15 d.];

332) Becker, M. *et al.* (2020). Positionspapier der Urheberrechtswissenschaft. Zitate und Parodien müssen vergütungsfrei bleiben! Prieiga per internetą: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.uni-trier.de/fileadmin/fb5/prof/ZIV014/Positionspapier_der_Urheberrechtswissenschaft_Keine_Verg%C3%BCtungspflicht_f%C3%BCr_Zitate_und_Parodien.pdf> [Žiūrėta 2024 liepos 11 d.].

333) Berkowitz, A. E. (2023). Algorithmic (In)Tolerance: Experimenting with Beethoven's Music on Social Media Platforms. Transactions of the International Society for Music Information Retrieval. Prieiga per internetą: <https://transactions.ismir.net/articles/10.5334/tismir.148> [Žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d.].

334) Bridy, A. (2016). Copyright's Digital Deputies: DMCA-Plus Enforcement By Internet Intermediaries. Prieiga per internetą:

<https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2017/08/SSRN-id2757197.pdf#:~:text=26%20See%2C%20e,2d%201099> [Žiūrėta 2025 m. rugsėjo 15 d.].

335) Ceci, L. (2023). Number of copyright infringements claims submitted to YouTube via automatic detection 1st half 2023, by status. Statista. Prieiga per internetą: <https://www.statista.com/statistics/1281165/automatic-copyright-claims-youtube-by-status/> [Žiūrėta 2024 m. birželio 27 d.].

336) Constantinescu, R. (2024). Ecommerce is driving the Europeanisation of the (Digital) Single Market. Prieiga per internetą: <https://thepaypers.com/payments/expert-views/ecommerce-is-driving-the-europeanisation-of-the-digital-single-market> [Žiūrėta 2025 m. spalio 12 d.].

337) Crimmins, J. E. (2021). Jeremy Bentham. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Prieiga per internetą: <https://plato.stanford.edu/entries/bentham/> [Žiūrėta 2025 m. vasario 26 d.].

338) Daniel, C. (2025). Latest Vimeo Stats in 2025. Prieiga per internetą: <https://thumbnailtest.com/stats/vimeo> [Žiūrėta 2025 m. rugpjūčio 12 d.].

339) De Streel, A. *et al.* (2020). Online Platforms' Moderation of Illegal Content Online. Law, Practices and Options for Reform. Study requested by the IMCO committee. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/652718/IPOL_STU%282020%29652718_EN.pdf> [Žiūrėta 2025 m. gruodžio 15 d.].

340) Drakšas, J., Mizaras, V. (2022). Naujasis Autorių teisių įstatymas: pagrindinės naujovės (II dalis). Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2022/04/11/j-draksas-v-mizaras-naujasis-autoriu-teisiu-istatymas-pagrindines-naujoves-ii-dalis/> [Žiūrėta 2024 m. liepos 12 d.].

341) e-Bay. (2023). 2022 Global Transparency Report. Prieiga per internetą: <https://static.ebayinc.com/assets/Uploads/Documents/eBay-2022-Global-Transparency-Report.pdf> [Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d.].

342) EUIPO (ESINT) (2019). Status report on IPR infringement. Prieiga per internetą: <https://www.eusemiconductors.eu/sites/default/files/uploads/2019

06_EUIPO-Report_IPRInfringement.pdf> [Žiūrėta 2025 m. sausio 29 d.].

343) EUIPO (ESINT) (2021). Challenges and good practices for electronic payment services to prevent the use of their services for intellectual property-infringing activities. Prieiga per internetą: <https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2021_payment_discussion_paper/2021_payment_discussion_paper_FullR_en.pdf> [Žiūrėta 2023 m. liepos 12 d.].

344) EUIPO (ESINT) (2023). Online copyright infringement in the European Union: films, music, publications, software and TV. Prieiga per internetą: <https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2023_online_copyright_infringement_in_eu/2023_online_copyright_infringement_in_eu_FullR_en_en.pdf> [Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d.].

345) EUIPO (ESINT) (2024). Online copyright infringement in the European Union. Prieiga per internetą: <https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2024_online_copyright_infringement/2024_online_copyright_infringement_in_the_EU_FullR_en.pdf> [Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d.].

346) Europos Komisijos 2010 m. gruodžio 22 d. ataskaita dėl Direktyvos 2004/48/EB taikymo (SEC(2010)1589 Final). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52010SC1589> [Žiūrėta 2025 m. vasario 13 d.].

347) Europos Komisijos kombinuotojo vertinimo veiksmų planas / pradinis poveikio vertinimas. Digital Services Act package ex ante regulatory instrument for very large online platforms with significant network effects acting as gate-keepers in the European Union's internal market. Ares (2020)2,877,647. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=pi_com:Ares%282020%292877647> [Žiūrėta 2025 m. sausio 3 d.].

348) Europos Komisija (2018). No, no, no, we are not banning memes! Prieiga per internetą: <https://europeancommission.medium.com/https-medium-com-

europeancommission-no-no-no-we-are-not-banning-memes-copyright-proposal-abf4d21f65d2> [Žiūrėta 2025 m. vasario 3 d.].

349) Europos Komisijos Vidaus rinkos ir paslaugų generalinio direktorato ataskaita dėl atsakų į viešąsias konsultacijas dėl ES autorių teisės taisyklių peržiūros (2014). Prieiga per internetą: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/modernisation-eu-copyright-rules-useful-documents> [Žiūrėta 2025 m. kovo 3 d.].

350) Europos Tarybos Ministrų komiteto 2018 m. kovo 7 d. rekomendacija CM/Rec(2018)2 valstybėms narėms dėl interneto tarpininkų vaidmenų ir atsakomybės. Prieiga per internetą: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680790e14> [Žiūrėta 2024 m. birželio 27 d.].

351) Eurostat (2022). CT sector - value added, employment and R&D. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=ICT_sector_-_value_added,_employment_and_R%26D> [Žiūrėta 2025 m. balandžio 2 d.].

352) Farmer, C. (2018). Five projects that are decentralizing the web in slightly different ways. Prieiga per internetą: <https://medium.com/textileio/five-projects-that-are-decentralizing-the-web-in-slightly-different-ways-debf0fda286a> [Žiūrėta 2024 m. birželio 25 d.].

353) Ficsor, M. (2018). Short review of the evolution of CJEU's case law on the concept and right of communication to the public: from SGAE – through TvCatchup, Svensson and BestWater – to GS Media and Soulier. Prieiga per internetą: <http://www.copyrightseesaw.net/en/papers?page=6> [Žiūrėta 2025 m. lapkričio 12 d.].

354) Forceget (2025). How Many Sellers Are on Amazon: 2025 Key Statistics. Prieiga per internetą: <https://forceget.com/blog/how-many-sellers-are-on-amazon-2025-key-statistics/> [Žiūrėta 2025 m. gruodžio 15 d.].

355) Gabbatt, A. (2024). Value of X has fallen 71% since purchase by Musk and name change from Twitter. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/technology/2024/jan/02/x-twitter-stock-falls-elon-musk> [Žiūrėta 2025 m. vasario 1 d.].

356) Goldstein, T. *et al.* (2019). Adversarial attacks on Copyright Detection Systems. Cornell University. Prieiga per internetą: <https://arxiv.org/abs/1906.07153> [Žiūrėta 2024 m. kovo 12 d.].

357) Howard, J. (2024). The Ethics of Social Media: Why Content Moderation is a Moral Duty. Prieiga per internetą: <https://journals.publishing.umich.edu/jpe/article/id/6195> [Žiūrėta 2025 m. gruodžio 15 d.].
358) YouTube (2025a). YouTube official blog. Prieiga per internetą: <https://blog.youtube/press/> [Žiūrėta 2025 m. gruodžio 12 d.].
359) YouTube (2025b). Community Guidelines strike basics on YouTube. Prieiga per internetą: <https://support.google.com/youtube/answer/2802032?hl=en> [Žiūrėta 2025 m. gruodžio 27 d.].
360) Jungtinės Karalystės Intelektinės nuosavybės tarnyba (2017). Search engines and creative industries sign anti-piracy agreement. Pranešimas. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/news/search-engines-and-creative-industries-sign-anti-piracy-agreement> [Žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 18 d.].
361) Jütte, B. J., Priora, G. (2021). On the necessity of filtering online content and its limitations: AG Saugmandsgaard Øe outlines the borders of Article 17 CDSM Directive. Prieiga per internetą: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/on-the-necessity-of-filtering-online-content-and-its-limitations-ag-saugmandsgaard-oe-outlines-the-borders-of-article-17-cdsm-directive/> [Žiūrėta 2024 m. gruodžio 20 d.].
362) Keller, P. (2024). Article 17 – five years later. Prieiga per internetą: <https://copyrightblog.kluweriplaw.com/2024/06/07/article-17-five-years-later/> [Žiūrėta 2024 m. gruodžio 20 d.].
363) Lessig, L. (2000). Lawrence Lessig on the increasing regulation of cyberspace. Harvard magazine. Prieiga per internetą: <https://www.harvardmagazine.com/2000/01/code-is-law-html> [Žiūrėta 2024 m. sausio 11 d.].
364) Madiega, T. (2020) Reform of the EU liability regime for online intermediaries. Background for forthcoming digital services act. European Parliamentary Research Service. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_IDA(2020)649404> [Žiūrėta 2024 m. birželio 26 d.].
365) Magnus, U. (2012). Principles of European Tort Law (Apibūdinimas). Prieiga per internetą: <https://max-eup2012.mpipriv.de/index.php/Principles_of_European_Tort_Law_%28PETL%29> [Žiūrėta 2025 m. rugsėjo 12 d.].

366) Mizaras, V. (2018). Reikia pusiausvyros tarp intelektinės nuosavybės objektų savininkų interesų ir visuomenės poreikių. Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2018/04/26/v-mizaras-reikia-pusiausvyros-tarp-intelektines-nuosavybes-objektu-savininku-interesu-ir-visuomenes-poreikiu/> [Žiūrėta 2023 m. kovo 7 d.].
367) Mizaras, V. (2019). ES autorių teisių bendroje skaitmeninėje rinkoje direktyva: politikų bei lobistų kompromisas, galimai tapsiantis standartiniu eksperimentu visuomenei. Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2019/03/31/v-mizaras-es-autoriu-teisiu-bendroje-skaitmenineje-rinkoje-direktyva-politiku-bei-lobistu-kompromisas-galimai-tapsiantis-standartiniu-eksperimentu-visuomenei/> [Žiūrėta 2022 m. birželio 1 d.].
368) Mizaras, V. (2020). Kada elektroninė prekyvietė gali būti atsakinga už teisių į prekių ženklą pažeidimą – ESTT 2020 m. balandžio 2 d. sprendimas byloje C- 567/18. Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2020/04/06/v-mizaras-kada-elektronine-prekyviete-gali-buti-atsakinga-uz-teisiu-i-prekiu-zenkla-pazeidima-estt-2020-m-balandzio-2-d-sprendimas-byloje-c-567-18/> [Žiūrėta 2025 m. kovo 13 d.].
369) Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Report (2008). The Economic Impact of Counterfeiting and Piracy. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2008/06/the-economic-impact-of-counterfeiting-and-piracy_g1gh906c/9789264045521-en.pdf> [Žiūrėta 2023 m. liepos 5 d.].
370) Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Report (2010). The Economic and Social Role of Internet Intermediaries. Paris: OECD. Prieiga per internetą: <https://web-archive.oecd.org/2012-06-14/104012-44949023.pdf> [Žiūrėta 2024 m. birželio 23 d.].
371) Ormandy, R. (2018). The Death of Centralized Web. Prieiga per internetą: <https://romanor.medium.com/the-death-of-centralized-web-d26d41a3afb> [Žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 23 d.].
372) Popper, A. (2011). In Defense of Deterrence. Prieiga per internetą: <https://digitalcommons.wcl.american.edu/facsch_lawrev/294?utm_source=digitalcommons.wcl.american.edu%2Ffacsch_lawrev%2F294&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages> [Žiūrėta 2025 m. lapkričio 17 d.].

373) Posner, R. A (2014). Economic Analysis of Law. Prieiga per internetą: <https://www.scribd.com/document/643067429/POSNER-Richard-Economic-Analysis-of-Law-Ninth-Edition-pdf> [Žiūrėta 2024 m. liepos 16 d.].
374) Post, D. (2001). Should the Internet be Regulated? Contra: Why the Internet Should not be Regulated. Prieiga per internetą: <https://www.cesifo.org/en/publications/2001/article-journal/should-internet-be-regulated-contra-why-internet-should-not-be> [Žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 23 d.].
375) Quintais, J. P. (2022). Article 17 survives, but freedom of expression safeguards are key: C-401/19 – Poland v Parliament and Council. Prieiga per internetą: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/article-17-survives-but-freedom-of-expression-safeguards-are-key-c-40119-poland-v-parliament-and-council/> [Žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.].
376) Reda, F., Keller, P. (2021). European Commission back-tracks on user rights in Article 17 Guidance. Kluwer Copyright Blog. Prieiga per internetą: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/european-commission-back-tracks-on-user-rights-in-article-17-guidance/> [Žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.].
377) Reda, F. Keller, P. (2022). CJEU upholds Article 17, but not in the form (most) Member States imagined. Kluwer Copyright Blog. Prieiga per internetą: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/copyright-blog/cjeu-upholds-article-17-but-not-in-the-form-most-member-states-imagined/> [Žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.].
378) Ripstein, A. (2022). Theories of the Common Law of Torts. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Prieiga per internetą: <https://plato.stanford.edu/entries/tort-theories> [Žiūrėta 2023 m. spalio 10 d].
379) Soha, M., Mcdowell, J. (2016). Monetizing a Meme: YouTube, Content ID, and the Harlem Shake. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2056305115623801> [Žiūrėta 2024 m. kovo 30 d.].
380) Tafradzhiyski, N. (2025). Vinted Revenue and Usage Statistics. Prieiga per internetą: <https://www.businessofapps.com/data/vinted-statistics/> [Žiūrėta 2025 m. spalio 29 d.].

381) Tarptautinė fonogramų gamintojų organizacija (IFPI) (2019). Global Music Report 2019. Prieiga per internetą: <https://www.ifpi.org/wpcontent/uploads/2020/07/Global_Music_Report-the_Industry_in_2019-en.pdf> [Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 18 d.].
382) Zittrain, J. (2018). CDA 230 Then and Now: Does Intermediary Immunity Keep the Rest of Us Healthy? Prieiga per internetą: <https://jz.cyber.harvard.edu/2018/08/31/cda-230-then-and-now/#:~:text=As%20our%20technologies%20for%20sifting%20and%20disseminating,review%20of%20how%20they%20impact%20the%20environment> [Žiūrėta 2025 m. gruodžio 23 d.].

5.3. *Travaux préparatoires*

383) 2016 m. gegužės 25 d. Europos Komisijos komunikatas COM(2016) 288 final. Interneto platformos ir bendroji skaitmeninė rinka. Europos galimybės ir uždaviniai.
384) 2016 m. rugsėjo 14 d. Europos Komisijos pasiūlymas COM (2016) 593 final dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl autorių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje.
385) 2017 m. rugsėjo 28 d. Europos Komisijos komunikatas COM(2017) 555 final. Kova su neteisėtu turiniu internete. Siekis didinti interneto platformų atsakomybę.
386) 2020 m. gruodžio 15 d. Europos Komijos pasiūlymas COM(2020) 825 final dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB.
387) 2020 m. rugsėjo 2 d. Vokietijos Federalinės teisingumo ir vartotojų apsaugos ministerijos Autorių teisių įstatymo projektas, kuriuo siekiama pritaikyti autorių teises prie bendrosios skaitmeninės rinkos reikalavimų (Referentenentwurf des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz Entwurf eines Gesetzes zur Anpassung des Urheberrechts an die Erfordernisse des digitalen Binnenmarktes). [žiūrėta 2025 m. kovo 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://fragdenstaat.de/dokumente/7475-ref-e-urhg/>.
388) 2021 m. gegužės 28 d. ES Parlemento Vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos komiteto pranešėjo pranešimo projektas 2020/0361(COD) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos (Skaitmeninių paslaugų aktas) ir Direktyvos 2000/31/EB pakeitimo.

389) 2021 m. gruodžio 17 d. aiškinamasis raštas dėl Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo Nr. VIII-1185 1, 2, 3, 5, 11, 15, 21, 22, 23, 25, 32, 42, 46, 48, 51, 53, 56, 58, 59, 63, 65, 68, 70, 72(9), 72(10), 72(12), 72(13), 72(30), 72(31), 75, 78, 80, 87, 89, 91, 92, 93, 95, 96 straipsnių, 3 priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 15(1), 15(2), 21(1), 22(1), 22(2), 40(1), 40(2), 40(3), 57(1), 65(1) straipsniais, VIII ir IX skyriais įstatymo projekto, dokumento Nr. XIVP-1253.

5.4. Kiti šaltiniai

390) Homeras. Iliada. Vertė A. Dambrauskas. Vilnius: Vaga, 2007.
391) Cambridge Dictionary. Prieiga per internetą: <https://dictionary.cambridge.org/> [žiūrėta 2025 m. rugsėjo 15 d.].
392) Dictionnaire Français en ligne. Prieiga per internetą: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue> [žiūrėta 2025 m. rugsėjo 15 d.].
393) Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Prieiga per internetą: <https://www.dwds.de/> [žiūrėta 2025 m. rugsėjo 15 d.].
394) Lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/> [žiūrėta 2025 m. rugsėjo 15 d.].

SANTRAUKA

1. TEMOS AKTUALUMAS IR PROBLEMATIKA

Internetas jau daugiau nei tris dešimtmečius yra pagrindinė tiek teisėtos, tiek neteisėtos informacijos sklaidos priemonė. Vienu metu skatindamas kūrybiškumą ir inovacijų plėtrą, jis tuo pačiu metu atveria duris ir nesibaigiantiems intelektinės nuosavybės teisių apsaugos iššūkiams. Internetu masiškai platinami (viešai skelbiami) audiovizualiniai, muzikiniai ir kiti autorių teisių saugomi kūriniai, prekiaujama neteisėtai prekių ženklais pažymėtomis prekėmis ir paslaugomis, kitais būdais nuolatos pažeidžiamos intelektinės nuosavybės teisės. Nors autoriai, prekių ženklų savininkai ir kiti teisių turėtojai bando su šiais pažeidimais kovoti reikalaudami informacinės visuomenės paslaugų naudotojų – pažeidimus tiesiogiai atliekančių subjektų – atsakomybės, tačiau praktiškai toks teisių gynimo modelis pasirodo neefektyvus. Tai lemia tiek didelis pažeidimų skaičius, tiek objektyvūs sunkumai nustatant konkrečius atsakingus asmenis skaitmeninėje aplinkoje.

Šiomis aplinkybėmis teisių gynimo diskusijoje dėmesys krypsta ir į kitus internetinio informacijos perdavimo sistemos dalyvius – interneto tarpininkus. Šie subjektai suteikia prieigą prie internete esančios tiek teisėtos, tiek neteisėtos informacijos, ją palaiko, perduoda ir indeksuoja (OECD, 2010, p. 9). Pažeidimų sustabdymu suinteresuotų asmenų ar institucijų akyse jie taip pat yra tinkami veikti kaip internetiniai „vartų sargai“ (angl. *gatekeepers*), kurie turėtų užkirsti kelią neteisėtos informacijos kelionei. Jiems šios funkcijos neįgyvendinus, tarpininkai, dažnai teigiama, turėtų būti pasiryžę kompensuoti teisių turėtojų patiriamus nuostolius – jiems turėtų būti galima taikyti civilinę atsakomybę.

Iš pirmo žvilgsnio tokia pozicija yra visiškai suprantama. Galimybė taikyti atsakomybę vien tik tiesioginiams pažeidėjams, esant tokioms visuomeninių santykių aplinkybėms, reikėtų pripažinti, yra nepakankama. Neužtikrinant veiksmingo teisių gynimo, vien intelektinės nuosavybės teisių suteikimas ir jų įtvirtinimas įstatyme atitinkamai galėtų būti laikomas tik bereikšme teisių turėtojų interesų apsaugos prielaida (Mizaras, 2003, p. 17). Atsakomybės taikymas tarpininkams (ypač didelėms platformoms), kurie, dažnai teigiama, gauna didžiausią naudą iš skaitmeninės rinkos (Moscon, 2020, p. 978), dėl to galėtų būti bent jau svarstytina jų paslaugų naudotojų atliekamų ir kitaip „nesuvaldomų“ pažeidimų problemos išeitis.

Tačiau net ir tokiu atveju tarpininkų atsakomybės apimtis neturėtų būti beribė. Pripažinus, kad tarpininkai visais atvejais gali būti laikomi atsakingais

už jų platformose (ar kitų jų paslaugų pagalba) padarytus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus, galėtų būti trukdoma plėtoti naują veiklą interneto srityje ir apskritai diegti bet kokias naujoves šioje srityje (2022 m. birželio 2 d. ESTT GA Maciej Szpunar išvada sujungtose bylose *Christian Louboutin*... 6, 7 p.). Neribotos atsakomybės taikymas taip pat galėtų reikšmingai sumažinti tarpininkų indėlį į ES ir jos valstybių narių ekonomikos augimą[228], apriboti ne tik tarpininkų, bet ir vartotojų, kaip galutinių tarpininkų teikiamų paslaugų naudos gavėjų, teises bei interesus, ypač jų saviraiškos, informacijos sklaidos ir ūkinės veiklos laisves.

Turėdami tai omenyje, doktrinos autoriai dažnai nurodo, kad tiek intelektinės nuosavybės teisių turėtojų, tiek kitų informacijos mainų sistemoje dalyvaujančių subjektų teises ir interesus reikėtų derinti siekiant tam tikro balanso (pvz., žr. Ohly, 2021, p. 397, 398; bendruose intelektinės nuosavybės teisės kontekstuose žr. Mizaras, 2018). Be to, šį patį balanso ar pusiausvyros siekį deklaruoja ir įvairūs su intelektine nuosavybe susijusius santykius reguliuojantys teisės aktai (pvz., Informacinės visuomenės direktyvos konstatuojamosios dalies 31 p., Elektroninės komercijos direktyvos konstatuojamosios dalies 41 p., Teisių gynimo direktyvos konstatuojamosios dalies 2 p. ir kt.). Jo poreikį taip pat pažymi ir teismų praktika (pvz., žr. 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimo sujungtose bylose *Frank Peterson...* 64, 65 p.).

Šis tyrimas buvo vykdytas turint lūkestį prisidėti prie pažinimo, kaip ši būtinu siekiu deklaruojama pusiausvyra yra (gali būti) atrasta interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus kontekste. Juo prisidedama prie diskurso apie klausimus, ar interneto tarpininkai, be kurių techninio ar organizacinio pobūdžio įsikišimo nebūtų įmanomi beveik jokie internete atliekami veiksmai, turi (gali) prisiimti atsakomybės už jų paslaugų naudotojų atliekamus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus naštą ir, jei taip, tai kokia apimtimi, pagrindais ir sąlygomis?

Kaip pabrėžia ESTT GA M. Szpunar, šie tarpininkų atsakomybės klausimai nėra savaime nauji (2022 m. birželio 2 d. ESTT GA Maciej Szpunar išvados sujungtose bylose *Christian Louboutin...* 1 p.), tačiau jie nuolatos ir

[228] Ecommerce Europe duomenimis, 2023 m. elektroninės komercijos sektorius sudarė daugiau nei 4 proc. ES BVP (Constantinescu, 2024). Savo ruožtu, informacijos ir komunikacijos technologijų sektorius dar 2022 m. sudarė daugiau nei 5 proc. ES BVP ir įdarbino 7 milijonus asmenų (Eurostat, 2022). Tarpininkai šiuose sektoriuose atlieka esminį socialinį ir ekonominį vaidmenį kuriant bei taikant naujas technologines inovacijas, įgalinant įvairiausių industrijos sektorių produktyvumą, sumažinant informacijos pasiekimo išlaidas, suvedant prekių ir paslaugų pardavėjus bei pirkėjus (OECD, 2010, p. 37).

vėl kyla iš naujo. Tam turi įtakos tiek naujų tarpininkavimo formų atsiradimas, tiek su internetu susijusių santykių kompleksiškumas, tiek, reikia pripažinti, tarpininkų atsakomybei skirto specialaus reguliavimo fragmentiškumas.

Antai, pagrindiniuose ES mastu tarpininkų atsakomybės klausimus reguliuojančiuose teisės aktuose – Elektroninės komercijos direktyvoje ir Skaitmeninių paslaugų akte – įtvirtinti „saugūs uostai“ suteikia tik tam tikrus „griaučius“ ar „rėmus“ tarpininkų atsakomybės sistemai. Šis reguliavimas nustato tik atvejus, kai tarpininkams atsakomybė turėtų būti netaikoma, o ne sąlygas (ar pareigas), kurioms esant (kurias pažeidus) juos būtų galima laikyti atsakingais už tam tikrus pažeidimus (Senftleben *et al.*, 2018, p. 3; taip pat disertacijos **2.1.** dalis). Skaitmeninių paslaugų akte numatytos ir tam tikros specifinės už „saugių uostų“ ribų patenkančios tarpininkų pareigos, kurių neįvykdžius jiems galėtų būti taikoma atsakomybė, tačiau jų apimtis yra ribota (**2.1.3.** dalis). Savo ruožtu, visos sistemos nepateikia ir tarpininkų atsakomybei aktuali 2019 m. BSR direktyva, kuria dėmesys atkreipiamas tik į vieną iš galimų interneto tarpininkų kategorijų (turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjus). Ji taip pat reguliuoja tik atsakomybės klausimus, kurie yra susiję su viešo paskelbimo teisės pažeidimais, kitų autorių teisių pažeidimų (ar apskritai kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų) atvejų neįtraukiant į BSR direktyvos reguliavimo apimtį (**2.2.** dalis).

Turint tai omenyje, nenuostabu, kad interneto tarpininkų atsakomybės klausimus nagrinėjantys teismai (ir doktrina), negalėdami visų atsakymų rasti pasitelkę specialųjį reguliavimą, dažnai susiduria su bendro pobūdžio teisės normų ir principų aiškinimo naujuose kontekstuose poreikiu. Šiuo tikslu teismų bei doktrinos atliekamas tarpininkų atsakomybės klausimų aiškinimas gali pasireikšti tiesioginės (pirminės) ir netiesioginės (antrinės) atsakomybės dichotomija: 1) tarpininkų atsakomybė įgyti tiesioginės atsakomybės formą, pasitelkiant intelektinės nuosavybės objektų naudojimo koncepcijas. Pasirinkus tokį aiškinimą laikoma, kad tarpininkai tam tikrais atvejais patys yra intelektinės nuosavybės objektų naudotojai ir tiesioginiai išimtinių teisių pažeidėjai (**3.1.**–**3.3.** dalys); 2) tarpininkų atsakomybės klausimai gali būti aiškinami remiantis bendrosiomis deliktų teisės normomis ir principais bei svarstant antrinės (netiesioginės) atsakomybės taikymą. Šiuo atveju nelaikoma, kad tarpininkai atlieka intelektinės nuosavybės objektų naudojimo (išimtinių teisių pažeidimo) veiksmus, tačiau vis tiek savo veiksmais sukelia žalą intelektinės nuosavybės teisių turėtojams, dėl ko jiems taip galėtų būti taikoma atsakomybė (**4.1.**–**4.4.** dalys).

Abu šie aiškinimo būdai pasižymi savitais iššūkiais ir galimomis konceptualaus pobūdžio dvejonėmis. Tarpininkų atsakomybę bandant grįsti intelektinės nuosavybės objektų naudojimo koncepcijomis ir laikant, kad

tarpininkai atlieka tuos pačius pažeidimus kaip ir jų paslaugų gavėjai, kyla rizika dėl intelektinės nuosavybės išimtinių teisių sampratų iškraipymo. Tarpininkų, teikiančių vien techninio pobūdžio paslaugas, veiksmai tarpininkaujant informacinės visuomenės nariams dažniausiai nėra tapatūs tiesioginių pažeidėjų veiksmams, kurie tradiciškai patenka į tam tikrų intelektinės nuosavybės teisių apimtį. Norint rasti atsakomybės pagrindą tarp jau egzistuojančių teisių sukurtos sistemos, intelektinės nuosavybės teisių turinys imamas aiškinti plečiamai, iš dalies suniveliuojant skirtingus techninio pobūdžio veiksmus po tų pačių teisių skėčiu. Tuo metu tarpininkų atsakomybės pagrindų ieškant bendrosiose civilinės atsakomybės normose taip pat kyla iššūkių bandant tiksliai nustatyti tarpininkų neteisėtų veiksmų turinį. Deliktų teisė leidžia labai platų teisei prieštaraujančio elgesio supratimą (**4.2.** dalis). Dėl tos pačios priežasties ji taip pat stokoja specifikos.

Šios teisės aiškinimo problemos atitinkamai nulėmė ir šio tyrimo ribas bei turinį. Turint omenyje, kad interneto tarpininkų atsakomybė yra vis labiau teisės aktų leidėjo pasirenkama kaip viena iš pagrindinių teisių turėtojų interesų užtikrinimo internete priemonių (**2.1.3.**, **2.2.** dalys), tikimasi, kad Lietuvos deliktų teisės bei Lietuvos (ES) intelektinės nuosavybės teisės institutų geresnis supratimas tarpininkų atsakomybės kontekste galėtų padėti tikslingiau įvertinti ir tam tikrose intelektinės nuosavybės teisės srityse priimamas naujas įstatymines iniciatyvas, susijusias su specialiuoju atsakomybės reguliavimu. Kontrastas tarp šių specialiųjų ir bendrųjų taisyklių galėtų padėti geriau įvertinti ir tikslus, kurių galėtų būti siekiama tarpininkų atsakomybės reguliavimu, bei geriau įvertinti, ar civilinė atsakomybė pagal savo prigimtį apskritai yra tinkama (tinkamiausia) priemonė išsikeltiems reguliaciniams tikslams ir šioje įžangoje minėtai interesų pusiausvyrai pasiekti.

2. DISERTACIJOS TYRIMO OBJEKTAS

Disertacijos tyrimo objektas yra interneto tarpininkų civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus. Darbe nagrinėjamas specialusis interneto tarpininkų, kaip specifinių subjektų, atsakomybei skirtas reguliavimas, intelektinės nuosavybės teisių ir civilinės atsakomybės (deliktų teisės) reguliavimas.

Į tyrimo apimtį nepatenka kiti nei civilinė atsakomybė teisių gynimo būdai ar administracinio / baudžiamojo poveikio priemonės, galimos taikyti interneto tarpininkams. Darbe taip pat neanalizuojami atsakomybės už vartotojų teisių pažeidimus, asmens duomenų apsaugos pažeidimus ar kitus pažeidimus, kurie nepatenka į intelektinės nuosavybės teisės sritį, klausimai.

Siekiant darbo tikslo disertacijoje analizuojamos tarpininkų veiklai aktualiausių intelektinės nuosavybės teisės sričių – autorių teisės, prekių ženklų teisės, patentų teisės bei dizaino teisės – aspektai. Kitų intelektinės nuosavybės teisės sričių, kaip antai augalų veislių apsaugos, duomenų bazių apsaugos ir kt. aspektai darbe neanalizuojami. Toks pasirinkimas grindžiamas atitinkamų intelektinės nuosavybės teisės sričių apsaugos objektų nulemtu mažesniu aktualumu tarpininkavimo santykiams. Nors išskirtos darbe aptariamos intelektinės nuosavybės teisės sritys pasižymi tam tikra specifika, dėl kurios įprastai jos nagrinėjamos atskiruose tyrimuose, jų reguliavimui taip pat būdingi tam tikri bendrieji principai, be to, nemažai interneto tarpininkų atsakomybės klausimų, esančių už atskirų intelektinės nuosavybės sričių ribų, sutampa („saugių uostų“ taikymas, specifinės tarpininkų pareigos kontroliuojant turinį internete, bendrininkavimas, atskirų civilinės atsakomybės sąlygų aiškinimas, kt.). Dėl šios priežasties tyrimo tema nagrinėjama aprėpiant visas keturias pagrindines intelektinės nuosavybės teisės sritis.

Tyrimas yra orientuotas į Lietuvos teisės sistemą bei Lietuvai aktualius ES teisės šaltinius, tačiau, kai tai aktualu, atliekama lyginamoji analizė vertinant kitose valstybėse numatytą reguliavimą (pvz., daug dėmesio skiriama Vokietijos ir Austrijos pranešimo ir galutinio pašalinimo atsakomybės modeliams dėl jų išskirtinumo ES mastu (**2.2.3.** dalis)).

Į darbo aprėptį nepatenka dirbtinio intelekto platformų atsakomybės už autorių teisių pažeidimus aspektai.

Darbe taip pat nenagrinėjami tarpininkų ir intelektinės nuosavybės teisių turėtojų sudarytų sutarčių nevykdymo ar netinkamo vykdymo padariniai (sutartinė civilinė atsakomybė). Toks pasirinkimas padarytas atsižvelgiant į praktikoje atsiskleidžiančių dažniausių intelektinės nuosavybės pažeidimų pobūdį – intelektinės nuosavybės objektų naudojimą negavus sutikimo (intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą nesant sudarius sutarties dėl kūrinių, prekių ženklų ar kitų intelektinės nuosavybės objektų naudojimo).

Atskirai taip pat pabrėžtina, kad darbe nėra atliekami ekonominiai ar rinkos tyrimai, ši užduotis paliekama ekonominę analizę atliekantiems autoriams.

3. DISERTACIJOS TIKSLAS

Disertacija siekiama išanalizuoti, koks yra interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus modelis Lietuvoje – interneto tarpininkų civilinės atsakomybės pagrindai, sąlygos, apimtis – ir, kai tai tikslinga, pasiūlyti jo patobulinimų.

4. DISERTACIJOS UŽDAVINIAI IR JŲ ĮGYVENDINIMO METODAI

1. Atskleisti interneto tarpininkų sampratą. Šiam uždaviniui įgyvendinti naudojami metodai: interneto tarpininkų funkcijų apibūdinimas, teisiškai reikšmingų interneto tarpininkų kategorijų išskyrimas ir jų sąsajų įvertinimas. Analizuojama faktinius tarpininkų veiklos santykius ir interneto architektūrą nagrinėjanti mokslinė literatūra, taip pat teisės aktai, kuriais reguliuojami interneto tarpininkams taikytini teisių gynimo būdai, vertinamas šių teisės aktų sisteminis ryšys.
2. Išskirti interneto tarpininkų civilinės atsakomybės reguliavimo tikslus. Šio uždavinio įgyvendinimo metodai: 1) Istorinių interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo prielaidų nustatymas. Vertinamas interneto tarpininkų išskirtinumas lyginant juos su kitais informacijos sklaidos tarpininkais, apžvelgiami ir įvertinami specialiojoje literatūroje numatyti požiūriai dėl interneto reguliavimo. 2) Požiūrių į civilinės atsakomybės taikymą interneto tarpininkams išskyrimas ir analizė. Apibūdinamos mokslinėje literatūroje apžvelgiamos pagrindinės interneto tarpininkų atsakomybės teorijos ir ideologiniai požiūriai, jie klasifikuojami į skėtines utilitarinio ir deontologinio požiūrio teorijas per etinės filosofijos prizmę. Išskirtų teorijų pritaikymo pagrindas bandomas nustatyti apžvelgiant tarpininkų atsakomybei reikšmingų teisės aktų pagrindines nuostatas, taip pat *travaux préparatoires*. Nustačius interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimo tikslus, taip pat apibūdinamos ir tarpininkų kontekste įvertinamos bendrosios civilinės atsakomybės funkcijos, galinčios padėti įvertinti ne tik tarpininkų atsakomybės reguliavimo priežastis, bet ir priemonių, skirtų adresuoti nustatytus poreikius, tinkamumą.
3. Išanalizuoti interneto tarpininkams taikomą specialųjį civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus reguliavimą. Šiam uždaviniui įgyvendinti naudojami metodai: 1) ES ir Lietuvos teisėje nustatytų pranešimo ir pažeidimo pašalinimo (angl. *notice and take down*) bei pranešimo ir galutinio pažeidimo pašalinimo (angl. *notice and stay down*) modelių atskleidimas. Atliekama lingvistinė ir sisteminė nurodytus modelius įtvirtinančių teisės aktų analizė, lyginamos pagrindinės šių teisės aktų aiškinimą pateikiančių ESTT ir nacionalinių teismų praktikos pozicijos. Vertinamų teismų procesinių sprendimų imtis – nuo 2000 m. (2000 m. birželio 8 d. priimta Europos

Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje)[229] iki dabartinio laikotarpio. Pranešimo ir galutinio pažeidimo pašalinimo modelis vertinamas žmogaus teisių apsaugos kontekste analizuojant tam reikšmingą EŽTT ir ESTT praktiką. Įgyvendinant ES reguliavimą Lietuvoje įtvirtintas galutinio pašalinimo modelis lyginamas su Austrijos ir Vokietijos „balansuotu“ galutinio pašalinimo modeliu. Nurodytos valstybės ES kontekste išskirtos lyginamajam tyrimui remiantis ankstesniais visos ES mastu atliktais tyrimais (Angelopoulos, 2024; taip pat Leistner, 2022), kurie atskleidė Austrijos ir Vokietijos modelių išskirtinumą ES valstybių narių kontekste. Atliktos analizės pagrindu teikiama Lietuvos reguliavimo tobulinimo pasiūlymų. 2) Pranešimo ir pažeidimo pašalinimo bei pranešimo ir galutinio pašalinimo modelių alternatyvų išskyrimas. Aptariami pranešimo ir pranešimo (angl. *notice and notice*), pranešimo ir informacijos atskleidimo (angl. *notice and inform*) bei kiti teoriniai modeliai, iliustraciniams tikslams nurodomi dalį šių modelių taikančių užsienio valstybių tarpininkų atsakomybės reguliavimo pagrindiniai principai, įvertinama tokių modelių taikymo Lietuvoje galimybė. 3) Pranešimo ir galutinio pašalinimo modelio modifikavimo galimybės įvertinimas. Nagrinėjamos pagrindinės doktrininės idėjos dėl išimčių ir apribojimų plėtros galimybės adresuojant vartotojų generuojamo turinio apsaugos poreikį.

4. Atskleisti kūrinių ir gretutinių teisių objektų viešo paskelbimo (padarymo viešai prieinamų), atgaminimo, prekių ženklo naudojimo, dizaino naudojimo, patento objektu esančio gaminio naudojimo, kaip tarpininkų atsakomybės pagrindų, sampratą. Šio uždavinio metodai: tarptautinėje, ES ir Lietuvos teisėje įtvirtintų intelektinės nuosavybės

[229] Nurodytą direktyvą iš dalies pakeitė 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, tačiau direktyvoje numatytų nuostatų aiškinimas išlieka aktualus ir reglamento nuostatoms. Nurodyta direktyva bei reglamentas nėra vieninteliai minėtų modelių analizei aktualūs teisės aktai, tačiau, atsižvelgiant į tai, jog 2000 m. direktyva yra vienas pirmųjų tarpininkų atsakomybės klausimus ES teisėje reguliuojančių teisės aktų, aktualūs teismų procesiniai sprendimai vertinami nuo 2000 metų. Ta pati pastaba taikytina ir prie kitų uždavinių nurodytoms procesinių sprendimų imtims – nurodyti teisės aktai gali būti iš dalies pakeisti arba panaikinti (taip pat gali būti priimti kiti reguliavimą papildantys teisės aktai), tačiau pirminių teisės aktų nuostatų aiškinimas gali išlikti aktualus ir vėlesnių teisės aktų atžvilgiu, todėl vertinimo laikotarpio pradžia laikytina šių teisės aktų priėmimo data.

teises reguliuojančių nuostatų lingvistinė, sisteminė analizė, aktualių ESTT pozicijų dėl intelektinės nuosavybės objektų naudojimo sampratos pozicijų palyginimas. Vertinamų teismų procesinių sprendimų imtis – autorių bei gretutinių teisių atveju nuo 2001 m. (2001 m. gegužės 22 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo) iki dabartinio laikotarpio; prekių ženklų atveju nuo 1988 m. (1988 m. gruodžio 21 d. priimta Pirmoji Tarybos direktyva, skirta valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti, 89/104/EEB) iki dabartinio laikotarpio (tačiau aktualiausi sprendimai nuo 2010 m.); patentų ir prekių ženklų atveju dėl fiksuojamo mažesnio bylų, pradėtų pagal pareikštus reikalavimus dėl civilinės atsakomybės taikymo tarpininkams, skaičiaus fokusuojamasi į doktrininį dizaino bei patento objekto naudojimo sampratos aiškinimą, vertinama, ar prekių ženklų naudojimo bylose pareikštos pozicijos galėtų būti pritaikytos vertinant dizaino ir patentų klausimus.

5. Išanalizuoti, kaip tradiciniai Lietuvos deliktų teisės institutai taikytini internete atliekamiems intelektinės nuosavybės teisių pažeidimams. Šiam uždaviniui įgyvendinti naudojami metodai: generalinio delikto taisyklės Lietuvoje doktrininė analizė vertinant šios taisyklės taikymo interneto tarpininkų atsakomybės klausimams aspektus. Priežastinio ryšio esant skolininkų daugetui bei vieno skolininkų veiksmams esant būtina, tačiau nepakankama priežastimi žalos atsiradimui, aiškinimo Lietuvos teismų praktikoje analizė. Žalos nustatymo problemų vertinimas. Vertinamų teismų procesinių sprendimų imtis – nuo 2001 m. (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas įsigaliojo 2001 m. liepos 1 d.) iki dabartinio laikotarpio. Alternatyvių žalos nustatymo metodų, numatytų intelektinę nuosavybę reguliuojančiuose teisės aktuose, taikymo esant interneto tarpininkų sukeltai turtinei žalai, įvertinimas atsižvelgiant į teisės aktų leidėjo tikslus bei tarpininkų atliekamų pažeidimų prigimtį.

5. GINAMIEJI TEIGINIAI

1. Dabartinis interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus modelis daugiausia paremtas socialinės (visuomeninės) politikos įgyvendinimo siekiais. Autorių teisėje šiuo požiūriu itin reikšmingas išteklių perskirstymo (paskirstomojo teisingumo) tikslas, kuris sudaro aiškų kontrastą su korekcinio

teisingumo įgyvendinimo siekiu, tradiciškai (nors nevisuotinai) laikomu civilinės atsakomybės pamatu.

2. Prekių ženklų teisėje šiuo metu pripažįstama tarpininkų atliekamo intelektinės nuosavybės objekto (prekių ženklo) naudojimo samprata konceptualiai yra nuoseklesnė nei autorių teisėje vyraujanti viešo paskelbimo (padarymo viešai prieinamo), kaip tarpininkų atsakomybės kontekstuose aktualiausio į autorių (gretutinių) teisių apimtį patenkančio veiksmo, samprata. Gaminio, kuriame įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai arba kuris atitinka saugomą dizainą, naudojimo samprata galėtų būti aiškinama semiantis įkvėpimo iš prekių ženklų bylose suformuotų kriterijų.
3. Lietuvoje interneto tarpininkų civilinės atsakomybės sistema galėtų būti paremta, be kita ko, bendrininkavimui ir bendrajai rūpestingumo pareigai reikšmingomis nuostatomis. Šios pareigos turinys, be pareigos pašalinti neteisėtą informaciją ar apriboti jos prieigą turint konkrečių žinių apie akivaizdų pažeidimą (taikomos tam tikriems tarpininkams), taip pat galėtų būti aiškinamas kaip apimantis pareigą sąmoningai (tyčia) neprisidėti prie pažeidimų, antai, skatinant pažeidimų atlikimą arba suteikiant priemones, skirtas konkrečiai neteisėtai dalytis tokia informacija, taip pat apimantis pareigą imtis tam tikrų prevencinių priemonių (kai to būtų galima tikėtis iš atitinkamų tarpininkų), pareigą atlikti kitus veiksmus, kurių būtų galima tikėtis iš rūpestingo ir atidaus tarpininko, laikytis teisės aktuose nurodytų specifinių reikalavimų tarpininkams.
4. Bet kuriuo atveju teigtina, kad Lietuvos teisėje jau yra numatyti visi interneto tarpininkų civilinės atsakomybės klausimams spręsti reikalingi instrumentai. Papildomo reguliavimo (esamo reguliavimo pakeitimų) priėmimas galėtų būti reikalingas nebent siekiant užtikrinti tinkamesnę skirtingų grupių interesų pusiausvyrą arba puoselėti sisteminį nuoseklumą. Bent jau autorių teisėje tokie pakeitimai galėtų būti apsvarstyti atsižvelgiant į teisėto naudojimo prezumpcijų modelio įtvirtinimo galimybę tobulinant turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų atsakomybės reguliavimą.

6. MOKSLINĖS PROBLEMOS IŠTIRTUMO LYGIS LIETUVOJE IR UŽSIENYJE

Nurodyta tema atlikta Lietuvos mokslininkų analizė nėra ypač gausi. Svarbiausi Lietuvoje atlikti tyrimai šia tema apima 2009 m. Vytauto Mizaro rašytą monografiją „Autorių teisė“ (Mizaras, 2009), kurioje, be bendrųjų

autorių teisės klausimų, trumpai apžvelgiami ir interneto tarpininkų civilinės atsakomybės taikymo pagrindai. Šis autorius taip pat yra pateikęs ne vieną publicistinio pobūdžio komentarą dėl atskirų ESTT pateiktų pozicijų interneto tarpininkų atsakomybei aktualiais autorių teisės, prekių ženklų teisės klausimais, be to, kartu su kitais autoriais (Ramūnu Birštonu, Jūrate Liauksminaite) yra parengęs Lietuvos Respublikos autorių ir gretutinių teisių įstatymo komentarą, kuriame pateikiamas tarpininkų atsakomybei aktualių nurodyto įstatymo nuostatų aiškinimas (Birštonas *et al.*, 2024).

Į tarpininkų atsakomybės klausimus taip pat yra gilinęsis Saulius Lukas Kalėda, jis kartu su užsienio autoriais (Folkert Wilman, Paul-John Loewenthal) yra parengęs 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos komentarą (Wilman *et al.*, 2024), tapusį esminiu šaltiniu analizuojant tam tikrus su nurodytu teisės aktu susijusius aspektus.

Pažymėtina ir Johano Baltrimo parengta monografija „Teisinis argumentavimas informacinių technologijų kontekste“ (Baltrimas, 2022), joje pristatoma tarpininkų veiklai reikšminga vertinimo kriterijų, kuriuos teismai naudoja įstatymų leidėjo aiškiai nesureguliuotuose ginčuose, susijusiuose su informacinių technologijų inovacijomis, analizė.

Be to, reikėtų išskirti 2024 m. Tomo Lino Šepečio disertaciją „Kūrinių panaudojimo parodijos tikslais teisinė apsauga turinio sklaidos platformose Europos Sąjungoje“ (Šepetys, 2024), kurioje nagrinėjama parodijos, kaip autorių ir gretutinių teisių išimties, taikymo naudojant algoritmines turinio filtravimo priemones problematika, pateikiama pasiūlymų dėl kriterijų, pagal kuriuos parodijos išimtis galėtų būti efektyviau atpažinta pažeidimų kontrolės kontekstuose, gan išsamiai nagrinėjami tam tikri su BSR direktyva bei Skaitmeninių paslaugų aktu susiję klausimai. Šiame kontekste pabrėžtina, kad disertacija „Interneto tarpininkų civilinė atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus“ nesukuria dubliavimosi su T. L. Šepečio atliktu tyrimu, nes esmingai skiriasi darbų fokusas – šioje disertacijoje daugiausia dėmesio yra skiriama bendriesiems tarpininkų *civilinės* atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus klausimams (ypatingą dėmesį skiriant deliktų teisės institutams), o T. L. Šepečio disertacijos pagrindinis fokusas yra autorių teisių išimčių / apribojimų taikymo klausimų analizė.

Tyrimus apie Elektroninės komercijos direktyvos ir tam tikras užsienyje taikomų tarpininkų atsakomybės taisyklių aktualijas, tam tikrus konceptualius (teorinius) civilinės atsakomybės klausimus atskirais straipsniais yra atlikę ir kiti autoriai, pavyzdžiui, Karolis Vinciūnas (Vinciūnas, 2012).

Nepaisant nurodytų tyrimų, manytina, kad dabar Lietuvos doktrinoje pasigendama detalios analizės dėl šiuo metu galimo taikyti interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus modelio ir jam aktualių Lietuvos intelektinės nuosavybės teisės ir deliktų teisės institutų.

Kiek tai susiję su ES reguliavimu, užsienio doktrinoje tam tikri interneto tarpininkų atsakomybei aktualaus reguliavimo klausimai yra ganėtinai detaliai išnagrinėti. Antai, tokie užsienio autoriai, kaip antai M. Husovec, J. P. Quintais (Husovec, Quintais, 2021), A. Kuczerawy (Kuczerawy, 2020), M. Burri (Burri, 2022), G. Frosio (Frosio, 2019), J. Reda (Reda *et al.*, 2020) ir daugelis kitų autorių yra gana išsamiai pasisakę dėl BSR direktyvos problematikos. Todėl kiek šiame darbe bus diskutuojama apie šį teisės aktą (be tam tikrų bendrų / įžanginių klausimų, kurie taip pat bus trumpai aptarti) daugiausia dėmesio bus skiriama vėliausioms teisinę reikšmę turinčioms pozicijoms, kaip antai 2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendime byloje *Lenkijos Respublika prieš Europos Parlamentą ir Europos Sąjungos Tarybą*, C-401/19, pateiktiems išaiškinimams, taip pat su BSR direktyvos įgyvendinimu susijusiems aspektams (kiek jie gali būti aktualūs Lietuvai).

Atskirai pabrėžtina, kad tokie autoriai, kaip antai M. Ficsor (Ficsor, 2018), S. Karapapa (Karapapa, 2017), P. B. Hugenholtz, S. Velze (Hugenholtz, Velze, 2016), E. Rosati (Rosati, 2022), J. P. Quintais (Quintais, 2018) ir kiti savo dėmesį skiria ESTT praktikos analizei, kuri dėl savo reikšmės ES mastu natūraliai sulaukia išskirtinio dėmesio.

Tuo tarpu svarstymai apie atskirų deliktų teisės principų pritaikymą interneto tarpininkų atsakomybės klausimams spręsti yra kiek retesni (nors taip pat atliekami). Šiuo tikslu būtina paminėti labai išsamų ir šiam tyrimui įtakingą C. J. Angelopoulos (Angelopoulos, 2016) darbą *European intermediary liability in copyright: A tort-based analysis*, kuriame atlikta ypač detali lyginamoji tam tikrų valstybių (Jungtinės Karalystės, Prancūzijos, Vokietijos) interneto tarpininkams aktualaus reguliavimo analizė. Vis dėlto, kaip ir galima numanyti, Lietuvos jurisdikcija šiame ir panašaus pobūdžio tyrimuose (*inter alia,* Riordan (Riordan, 2013, 2016), Leistner (Leistner, 2012), Dinwoodie, G. (Dinwoodie, 2017), kt.) niekada nebuvo paminėta.

7. DISERTACIJOS NAUJUMAS

Manytina, kad, turint omenyje šį dabartinį nagrinėjamos problemos ištirtumo lygį Lietuvoje ir užsienyje, disertacijos naujumas atsiskleidžia keletu esminių aspektų:

1) Iki šiol Lietuvoje nėra atlikta detalių Lietuvos teisinės bazės tyrimų siekiant nustatyti ir išsamiai išaiškinti interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus pagrindus ir sąlygas. Nors tam tikras Lietuvai aktualus ES reguliavimas jau buvo tirtas kitų autorių (*inter alia,* žr. T. L. Šepečio (Šepetys, 2024), Sauliaus Luko Kalėdos (Wilman *et al.*, 2024) darbus), vis dėlto Lietuva pasižymi tam tikra atsakomybės reguliavimo specifika, nepriklausančia nuo ES reguliavimo. Didelę įtaką tam turi nacionaliniai deliktų teisės, taikytinos nagrinėjant ir tarpininkų atsakomybės klausimus, ypatumai.
2) Daugumoje su interneto tarpininkų atsakomybe susijusių tyrimų fokusuojamasi į autorių ir gretutinių teisių pažeidimus, tačiau mažiau dėmesio yra skiriama teisių į pramoninės nuosavybės objektus pažeidimams (ypač patentų, dizaino suteikiamų teisių), kurie analizuojami šioje disertacijoje. Be to, autorių teisių pažeidimų konktekste įprastai daugiau dėmesio yra skiriama viešo paskelbimo teisės analizei, kol tarpininkų atsakomybei taip pat reikšminga atgaminimo teisė nesulaukia panašaus dėmesio. Disertacijoje pateikiant visų nurodytų aspektų analizę siekiama sudaryti sisteminį interneto tarpininkų civilinės atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus paveikslą, neizoliuojant atskirų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų atliekamus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus aspektų kaip bendroje tarpininkų atsakomybės sistemoje nesusijusių pažeidimų analizės klausimų.
3) Nors tam tikri tyrimui reikšmingi ES teisės aktai, kaip antai BSR direktyva, jau išsamiai buvo analizuoti daugelio užsienio autorių, galimybė atlikti papildomą su jais susijusių aspektų tyrimą praėjus ilgesniam laikui po šių teisės aktų priėmimo pasižymi naujumu vertinant jų įgyvendinimo nacionalinėje teisėje iniciatyvas, juos detalizuojančius ES teisės aktų leidėjo priimtus aktus, taip pat su jų nuostatų aiškinimu susijusias naujas pozicijas teismų praktikoje ir mokslinėje literatūroje.

8. PAGRINDINIAI DISERTACIJOJE NAUDOTI ŠALTINIAI

Disertacijoje naudotus šaltinius galima skirstyti į šias grupes:

Norminiai šaltiniai. Disertacijoje vertinamas tarptautiniuose, ES bei Lietuvos teisės aktuose numatytas teisinis reguliavimas. Pagrindiniai tarptautiniai disertacijoje analizuoti teisės aktai yra 1886 m. Berno konvencija dėl literatūros ir meno kūrinių apsaugos (paskutinį kartą papildyta 1971 m. ir pataisyta 1979 m.), 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos (PPO)

susitarimas dėl intelektinės nuosavybės aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS susitarimas, pakeistas 2005 m.), 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo (paskutinį kartą peržiūrėta 1967 m. ir iš dalies pakeista 1979 m.), 1996 m. Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (PINO) Autorių teisės sutartis. ES reguliaciniu lygmeniu svarbiausi šaltiniai yra Skaitmeninių paslaugų aktas, Elektroninės komercijos direktyva, Informacinės visuomenės direktyva, BSR direktyva, ES prekių ženklų reglamentas, ES dizaino reglamentas, Prekių ženklų direktyva, Dizaino direktyva. Tyrimui taip pat ypač reikšmingi Lietuvos Respublikos teisės aktai – Civilinis kodeksas, Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas, Prekių ženklų įstatymas, Dizaino įstatymas, Patentų įstatymas, Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas. Lyginamosios analizės tikslais darbe analizuojami ir aktualūs Vokietijos, Prancūzijos ir kitų valstybių teisės aktai – Prancūzijos *Code civil des Français*, Vokietijos *Urheberrechtsgesetz* ir kt.

Teismų praktika. Darbe taip pat analizuojama aktualius minėtų teisės aktų nuostatų išaiškinimus pateikianti ESTT ir Lietuvos teismų praktika. Ypatingą reikšmę disertacijai turėjo 2022 m. balandžio 26 d. ESTT sprendimas byloje *Lenkijos Respublika*...; 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Frank Peterson*...; 2022 m. gruodžio 22 d. ESTT sprendimas sujungtose bylose *Christian Louboutin*....

Specialioji literatūra. Disertacijoje naudotus specialiosios literatūros šaltinius būtų galima skirstyti į tris kategorijas. Pirmąją kategoriją sudaro darbai, skirti teoriniam tarpininkų atsakomybės klausimų pagrindui, tarpininkų atsakomybės tikslams (funkcijoms) nustatyti, požiūriams į tarpininkų atsakomybę išskirti. Į šią kategoriją patenka tokių autorių kaip R. H. Kraakman (Kraakman, 1986), G. Frosio (2017a), M. Husovec (Frosio, Husovec, 2020), J. Zittrain (Zittrain, 2006a), L. Lessig (Lessig, 2006) ir kt. darbai ir publikacijos. Antroji kategorija yra skirta su intelektinės nuosavybės teise susijusių taikomosios teisės klausimų, teisės normų aiškinimo, teismų praktikos pozicijų analizei. Į šią kategoriją patenka V. Mizaro (Mizaras, 2009; Birštonas *et al.*, 2024), P. B. Hugenholtzo, S. Velze'o (Hugenholtz, Velze, 2016), E. Rosati (Rosati, 2022), J. P. Quintais (Quintais, 2018) ir kt. autorių tyrimai. Trečioji kategorija yra skirta daugiausiai deliktų teisės institutų, aktualių tarpininkų atsakomybės klausimams, aiškinimo aspektams. Į šią kategoriją patenka tokių autorių kaip V. Mikelėno (Mikelėnas, 1995), E. Zemlytės (Mikalonienė *et al.*, 2019), V. Mizaro (Mizaras, 2008), C. J. Angelopoulos (Angelopoulos, 2016), C. van Dam (van Dam, 2013), S. Selelionytės-Drukteinienės (Selelionytė-Drukteinienė, 2010) ir kitų darbai ir publikacijos. Analizuojant deliktų teisės klausimus dėmesio taip pat

skiriama dviem švelniosios teisės / doktrininiams šaltiniams: Europos deliktų teisės principams (angl. *Principles of European Tort Law* – PETL) bei Bendrųjų gairių projektui (angl. *Draft Common Frame of Reference* – DCFR). Šių šaltinių naudojimas grindžiamas trimis argumentais: pirma, šiais šaltiniais ne kartą yra rėmęsi Lietuvos teismai, aiškindami atskirus deliktų teisės klausimus (pvz., žr. LAT 2009 m. vasario 14 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-69/2009; LAT 2010 m. lapkričio 30 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-493/2010), tokiu būdu pripažindami jų, kaip teisės aiškinimo priemonių, reikšmę. Antra, kaip pabrėžia U. Magnus, tokio pobūdžio viršvalstybinės teisinės priemonės galėtų būti laikomos bendrųjų principų, kurie, nepaisant visų detalių skirtumų, yra bendri visų Europos šalių deliktų teisės aktams, rinkiniais (Magnus, 2012). Toks jų pobūdis atitinkamai informuoja ir apie už nacionalinio reguliavimo slypinčias bendras idėjas, bendrus reguliavimui turėjusius įtakos papročius. Trečia, net ir nepritariant antrajam argumentui ir teigiant, kad konkrečios minėtuose šaltiniuose įtvirtintos nuostatos yra ne bendrų papročių ar principų išraiška, o greičiau atskirų šiuos šaltinius parengusių mokslininkų pozicijos, vis tiek turėtų būti teigiama, kad minėti švelniosios teisės šaltiniai gali būti naudojami kaip doktrininiai šaltiniai, paremti vertingais lyginamaisiais tyrimais ir rodantys šiuolaikines teisės aiškinimo tendencijas.

9. DISERTACIJOS STRUKTŪRA

Disertacijos struktūra yra nulemta disertacijos uždavinių ir naudojamų metodų. Disertaciją sudaro įvadas, keturios dėstomosios dalys ir išvados.

Disertacijos įvade aptariamas tyrimo aktualumas ir problematika, apžvelgiamas tyrimo temos ištirtumas ES ir nacionaliniu mastu, apibrėžiami darbo tikslai, uždaviniai, nurodomi tyrimo metodai, pagrindiniai šaltiniai, pristatomi ginamieji teiginiai.

Pirmąja dėstomąja dalimi siekiama įvykdyti pirmąjį ir antrąjį uždavinius – atskleidžiama interneto tarpininkų samprata, išskiriami interneto tarpininkų civilinės atsakomybės reguliavimo tikslai (funkcijos). Šioje dalyje tarpininkų atsakomybės reguliavimo tikslai vertinami per utilitarizmo, deontologijos, korekcinio teisingumo spektrą.

Antrąja dėstomąja dalimi įgyvendinamas trečiasis uždavinys – analizuojamas specialusis interneto tarpininkų civilinei atsakomybei skirtas reguliavimas ir tarpininkų veiklai taikytini turinio kontrolės modeliai. Analizuojami su „saugiais uostais“ susiję klausimai, pagrindinės bendros stebėsenos draudimo interpretacinės pozicijos, įpareigojimo taikyti filtravimo mechanizmus santykis su žmogaus teisių apsauga, analizuojama geroji

užsienio praktika suvaldant potencialias pranešimo ir galutinio pašalinimo modelio rizikas.

Trečiąja dėstomąja dalimi siekiamas įgyvendinti ketvirtasis uždavinys. Joje analizuojamas viešo paskelbimo teisės, atgaminimo teisės, teisių naudoti pramoninės nuosavybės objektus turinys tarpininkų veiklos kontekstuose. Šioje dalyje taip pat aptariamos idėjos, susijusios su autorių ir gretutinių teisių kontekste aktualių apribojimų ir išimčių plėtra.

Galiausiai, ketvirtąja dalimi siekiamas įvykdyti penktasis uždavinys – analizuojami tarpininkų civilinei atsakomybei reikšmingi deliktų teisės ypatumai. Daugiausia dėmesio šioje dalyje skiriama bendrosios rūpestingumo pareigos turinio tarpininkų veiklos kontekste aiškinimui, žalos, priežastinio ryšio sąlygoms, bendrininkavimo klausimams.

Disertacijos pabaigoje pateikiamos atlikto tyrimo pagrindu suformuluotos išvados, kuriomis atsakoma į tyrimo tikslo keliamus klausimus ir apibendrinama dėstomojoje dalyje atlikta analizė.

10. IŠVADOS

1. Interneto tarpininkų atsakomybės reguliavimu siekiama plataus spektro ekonominių, socialinių, etinių, politinių tikslų, bendrai galimų apibūdinti bendros visuomeninės naudos (utilitariniu) arba principinio atgrasymo nuo pažeidimų įgalinimo (deontologiniu) siekiais. Autorių teisėje taikomas tarpininkų atsakomybės reguliavimas taip pat yra grindžiamas išteklių perskirstymo poreikiu, didesnę dalį tarpininkų veiklos kuriamos vertės norint perkelti autorių teisių turėtojams. Pastarasis reguliavimo tikslas sukuria aiškų kontrastą su bendrosiomis civilinės atsakomybės reguliavimo funkcijomis. Kol šiais motyvais pagrįstomis tarpininkų atsakomybės reguliavimo iniciatyvomis siekiama paskirstomojo teisingumo įgyvendinimo visuomenėje, civilinė atsakomybė tradiciškai (nors ne visuotinai) suprantama kaip orientuota į korekcinio teisingumo vykdymą. Tai teikia prielaidų kelti klausimą, ar išteklių paskirstymo siekis negalėtų geriau būti įgyvendinamas pasitelkus alternatyvius kompensacinius mechanizmus, o ne atsakomybės taikymą, ypač jeigu jos reguliavimas pasižymi vidiniais nenuoseklumais, prieštaromis, rizikomis dėl neproporcingo kitų asmenų nei teisių turėtojų interesų suvaržymo.

2. Šiuo požiūriu kritiškai būtų galima vertinti 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) Nr. 2019/790 dėl autorių teisių ir gretutinių teisių bendrojoje skaitmeninėje rinkoje, iš dalies

keičiančią direktyvas 96/9/EB ir 2001/29/EB. Joje numatytam reguliavimui pasižymint potencialiomis rizikomis dėl saviraiškos ir informacijos sklaidos laisvių ribojimo, Lietuvos reguliavimas įgyvendinant šį teisės aktą galėtų būti tobulinamas pasisemiant įkvėpimo iš Austrijos bei Vokietijos modelių, paremtų teisėtumo prezumpcijų sistema. Tačiau perkeliant tokį reguliavimą į Lietuvos teisinę bazę reikėtų įvertinti šiuos aspektus: 1) nustatant, kad turinys preziumuojamas kaip teisėtas, kai naudotojas pažymi tokį jo pobūdį, gali būti atsisakyta reikalavimo, kad turinys turėtų būti sukurtas panaudojant mažiau nei pusę kito kūrinio ar kūrinių; 2) gali būti atsisakyta nuostatų, susijusių su itin didele ekonomine žala; 3) turėtų būti išlaikytas dabartinis reguliavimas, kai kartu su karikatūros, parodijos, pastišo, citavimo išimtimis nenustatoma kompensacinio atlyginimo reikalavimo iš turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų galimybė. Norint esmingai keisti reguliacinę sistemą visos ES lygmeniu, tam aktualiausia idėja išlieka doktrinoje plačiai aptartas vartotojų generuojamos išimties įtvirtinimas kartu su reikalavimo sumokėti kompensaciją galimybe.

3. Nors 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB, ir 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje Nr. 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje, įtvirtintas „saugių uostų“ modelis numato tik atsakomybės netaikymo taisykles, tačiau jos taip pat turi esminę įtaką kito, tiek tiesioginę, tiek netiesioginę tarpininkų atsakomybę įtvirtinančio reguliavimo aiškinimui. To išraiška – tiek autorių teisėje, tiek deliktų teisėje įsivyravęs požiūris, kad „saugių uostų“ sąlygų, susijusių su žinių apie neteisėtą informaciją turėjimu ir neveikimu (netinkamu veikimu) jas turint, neįvykdymas tam tikrais atvejais gali reikšti neteisėtų veiksmų atlikimą.

4. Interneto tarpininkų tiesioginė civilinė atsakomybė yra galima, kai patys tarpininkai atlieka intelektinės nuosavybės objektų naudojimo veiksmus. Autorių teisėje tai iš esmės gali pasireikšti kūrinių (gretutinių teisių objektų) viešu paskelbimu (padarymu viešai prieinamų), kurį atlieka patys tarpininkai. Šiuo metu Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išplėtotas kūrinių (gretutinių teisių objektų) viešo paskelbimo (padarymo viešai prieinamų) aiškinimas yra konceptualiai nenuoseklus,

pernelyg didelė reikšmė teikiama subjektyviesiems pažeidimų elementams (sąmoningumui, žinioms apie pažeidimą ir kt.).

5. Teoriniu požiūriu interneto tarpininkų atsakomybė taip pat yra galima, kai tarpininkai atlieka kūrinių ar gretutinių teisių objektų atgaminimo veiksmus bei šiems veiksmams nėra taikomos jokios autorių bei gretutinių teisių išimtys ir apribojimai. Kiekvieną kartą atliekant kūrinio ar gretutinių teisių objekto padarymo viešai prieinamo kompiuterių tinklais veiksmus (nepaisant to, kas juos atlieka) techniniu lygiu yra atliekamas ir atitinkamų objektų atgaminimas, sukuriant tokių objektų kopijas tarpininkų darbinėse stotyse. Vis dėlto, manytina, kad teisės aktų leidėjas neketino numatyti tokio reguliavimo, kai kūrinių (gretutinių teisių objektų) padarymo viešai prieinamų veiksmų atlikimas reikštų automatinį tarpininkų atliekamą atgaminimo teisės pažeidimą. Tais atvejais, kai gali būti nustatyti kūrinių (gretutinių teisių objektų) padarymo viešai prieinamų veiksmai, į jų apimtį patenkantys santykiai (nagrinėjamame kontekste) turėtų būti laikomi dominuojančiais atgaminimo atžvilgiu. Priešingas aiškinimas pernelyg išplėstų interneto tarpininkų atsakomybę bei suteiktų prielaidų netinkamai kūrinių (gretutinių teisių objektų) padarymo viešai prieinamų bei atgaminimo teisių sampynai.

6. Prekių ženklų teisėje tarpininkų atliekamo intelektinės nuosavybės objekto (prekių ženklo) naudojimo samprata suprantama siauriau nei autorių teisėje (turint omenyje viešo paskelbimo teisės sampratą) ir, manytina, konceptualiai yra nuoseklesnė. Šis naudojimas pirmiausia yra siejamas su aktyvių veiksmų, susijusių su prekių ženklais pažymėtų prekių ir paslaugų pateikimu rinkai, atlikimu bei ryšio tarp tarpininko veiklos ir šių objektų sukūrimu. Toks ryšys galėtų būti vertinamas iš pakankamai informuoto ir protingai pastabaus tarpininko paslaugų naudotojo perspektyvos, kuri, kaip galimas naudoti standartas, kryptingai gali būti kildinama iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos ir joje pateikiamos komercinės komunikacijos koncepcijos. Atskirose bylose pateiktų išaiškinimų, kai pažeidimo nustatymas siejamas su subjektyviais kriterijais, kaip antai sąmoningumu, žiniomis apie pažeidimą, atveju tokių kriterijų taikymas gali būti vertinamas kritiškai.

7. Gaminio, kuriame įgyvendinami patentuoto išradimo požymiai arba kuris atitinka saugomą dizainą, naudojimo samprata galėtų būti

aiškinama pasisemiant įkvėpimo iš prekių ženklų bylose suformuotų kriterijų. Atvejais, kai tarpininkas aktyviai įsitraukia į tokių gaminių pateikimą rinkai (*inter alia*, tokių gaminių pasiūlymus pateikia savo paties komercinėje komunikacijoje), o ne suteikia techninio / neutralaus pobūdžio paslaugas, manytina, tarpininkas galėtų būti laikomas naudojančiu šiuos pramoninės nuosavybės objektus.

8. Lietuvoje netiesioginė interneto tarpininkų atsakomybė gali būti taikoma, kai tarpininkai elgiasi ne pagal rūpestingo ir atidaus asmens (*bonus pater familias*) standartą (taip pat nustačius kitas atsakomybės sąlygas). Šis standartas, be pareigos pašalinti neteisėtą informaciją ar apriboti jos prieigą turint konkrečių žinių apie akivaizdų pažeidimą (taikomos atskiriems tarpininkams), taip pat galėtų būti aiškinamas kaip suponuojantis pareigą sąmoningai (tyčia) neprisidėti prie pažeidimų, antai, skatinant pažeidimus arba suteikiant priemones, skirtas konkrečiai neteisėtai dalytis tokia informacija, taip pat suponuojantis pareigą imtis tam tikrų prevencinių priemonių (kai to būtų galima tikėtis iš atitinkamo tarpininko), pareigą atlikti kitus veiksmus, kurių būtų galima tikėtis iš rūpestingo ir atidaus tarpininko, laikytis teisės aktuose nurodytų specifinių reikalavimų tarpininkams. Filtravimo pareiga, pažeidėjo informacijos atskleidimo pareiga, interneto svetainių blokavimo pareiga negali būti kildinamos iš bendrųjų rūpestingumo reikalavimų.

9. Dėl intelektinės nuosavybės pažeidimų susidariusi žala dažniausiai gali įgyti netiesioginės turtinės žalos (negautų pajamų) išraišką. Jos atlyginimas yra galimas tik kai ši žala yra reali ir priežastiniu ryšiu susijusi su padarytais neteisėtais veiksmais. Turint omenyje jos prigimtį, netiesioginę turtinę žalą įrodyti gali būti itin sudėtinga. Tačiau, manytina, kad nukentėjusieji turėtų išlaikyti galimybę pasinaudoti alternatyviais žalos nustatymo būdais, įtvirtintais su intelektine nuosavybe susijusius santykius reguliuojančiuose įstatymuose, nepaisant to, ar būtų nustatoma, kad patys tarpininkai naudojo intelektinės nuosavybės objektus.

10. Tam, kad tarpininkams būtų taikoma atsakomybė, turėtų būti nustatytas faktinis ir teisinis priežastinis ryšys tarp tarpininko veiksmų (veikimo, neveikimo) ir žalos atsiradimo. Subjektyviojo bendrininkavimo aiškinimą geriausiai gali atitikti situacijos, kai tarpininkai sąmoningai teikia priemones būtent teisių pažeidimams daryti, skatina daryti

pažeidimus. Objektyvusis bendrininkavimas galėtų būti nustatytas, kai tarpininkai su tiesioginiais pažeidėjais neturi bendro ketinimo sukelti žalą, tačiau tarpininkų veiksmai buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis. Šiuo atžvilgiu pabrėžtina, kad atvejais, kai tarpininkas turi atlikti tik reaktyvaus pobūdžio rūpestingumo pareigas, labiau yra pagrįstas dalinės atsakomybės taikymas toje žalos apimtyje, kuri atsirado dar iki tarpininko pareigų pažeidimo (ją turint atlyginti tiesioginiam pažeidėjui).

11. Turint omenyje galiojančioje teisėje numatytus tarpininkų atsakomybės pagrindus, esminio poreikio nustatyti papildomus pagrindus interneto tarpininkų civilinei atsakomybei už trečiųjų asmenų daromus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus šiuo metu neįžvelgtina. Tokios pozicijos, manytina, neturėtų keisti ir aplinkybė, kad kartais civilinės atsakomybės taikymas interneto tarpininkams ne visada gali atitikti visų teisių turėtojų lūkesčių dėl patirtos žalos kompensacijos visa apimtimi. Lūkestis, kad visi, įprastai tiesioginiam pažeidėjui turimi reikšti, tačiau tarpininkams galiausiai pateikiami reikalavimai dėl žalos atlyginimo būtų tenkinami, neturėtų savaime pateisinti to, kad civilinę atsakomybę reglamentuojančios taisyklės būtų aiškinamos (ar teisėkūros keliu keičiamos) tokiu būdu, kuris iškreiptų šių taisyklių prasmę bei sukurtų vidines priešpriešas deliktų (o taip pat intelektinės nuosavybės teisės) sistemoje. Deliktų teisė, kaip ir intelektinės nuosavybės teisė, pasižymi aiškiu interesų derinimo poreikiu. Ji gina ne tik žalą patyrusio asmens, bet ir asmenų, kurie prie žalos atsiradimo neprisideda ar prisideda ne tiek pat kaip kiti, galimus interesus. Civilinė atsakomybė tarpininkams atitinkamai turėtų būti taikoma tik kai tai leidžia atsakomybės taikymo taisykles reguliuojanti sistema, nėra paneigiamos ar iškraipomos civilinės atsakomybės funkcijos ir minėtą sistemą sudarančių institutų prigimtis.

SUMMARY

1. RESEARCH PROBLEM AND ITS RELEVANCE

For more than three decades, the Internet has been the principal means of disseminating both lawful and unlawful information. While fostering creativity and the development of innovation, it simultaneously opens the door to persistent challenges in the protection of intellectual property rights. Audiovisual, musical and other copyright-protected works are disseminated (made available to the public) on a massive scale online; goods and services bearing unlawfully used trademarks are traded; and intellectual property rights are continuously infringed in various other ways. Despite the efforts of authors, trade mark owners and other rightsholders to fight against these infringements by demanding that information society service users, i.e. parties that commit these infringements, be held liable, this model of rights enforcement proves ineffective in practice. This is due to both the large number of infringements and the objective difficulties in identifying specific persons responsible for them in the digital environment.

In these circumstances, the discussion on the protection (enforcement) of rights also turns to other participants in the online information transmission system – Internet intermediaries. These entities provide access to both legal and illegal information available online, host, transmit and index this information (OECD, 2010, p. 9). From the point of view of persons or institutions concerned with stopping infringements, these entities should also act as Internet gatekeepers and prevent the dissemination of illegal information. It is often claimed that if intermediaries fail to implement this function, they should be ready to indemnify the losses incurred by rightsholders, i.e. that civil liability should be applicable to intermediaries.

At first sight, this position is understandable. It should be admitted that the possibility of imposing liability on direct infringers alone in these societal circumstances is far from sufficient. If an effective protection of rights is not ensured, the granting of intellectual property rights alone and their stipulation in the law could accordingly be viewed as just a meaningless assumption for the protection of the interests of rightsholders (Mizaras, 2003, p. 17). The imposition of liability on intermediaries (in particular on major platforms), which are often claimed to benefit the most from the digital market (Moscon, 2020, p. 978), should, for this reason, be at least discussed as a solution to the problem of infringements that are committed by users of services of Internet intermediaries.

However, even in this case, the scope of intermediary liability should not be unlimited. Accepting that intermediaries may in all cases be held liable for infringements of intellectual property rights on their platforms (or infringements done by means of other services) could hinder the development of new activities in the Internet sector and, more broadly, any form of innovation in that area (Opinion of CJEU AG Maciej Szpunar of 2 June 2022 in joined cases *Christian Louboutin*... p. 6, 7). The application of unlimited liability may also substantially reduce the contribution of intermediaries to the economic growth of the EU and its Member States[230] and restrict the rights and interests of not only intermediaries but also consumers as ultimate beneficiaries of services provided by intermediaries, in particular their freedoms of self-expression, information dissemination and economic activity.

With that in mind, academics often claim that the rights and interests of both intellectual property rightsholders and other entities involved in the information exchange system should be balanced (see, for instance, Ohly, 2021, p. 397, 398; in general contexts: Mizaras, 2018). Furthermore, the same aim of balance is also declared by a variety of legal acts regulating relationships pertaining to intellectual property (for instance, Recital 31 of the Information Society Directive, Recital 41 of the Electronic Commerce Directive, Recital 2 of the Rights Protection Directive, etc.). The need for balance is also noted in case law (see, for instance, CJEU Judgment of 22 June 2021 in joined cases *Frank Peterson*... p. 64, 65).

This research was conducted with the hope of deepening the understanding of how this balance is (can be) found in the context of civil liability of Internet intermediaries for infringements of intellectual property rights in Lithuania. It contributes to the discussion of whether Internet intermediaries, whose technical or organisational involvement is necessary for nearly all acts performed online, should (could) assume liability for infringements of intellectual property rights committed by their service users and, if they could, to what extent, on which grounds and under which conditions they could be held liable.

---

[230] According to data from Ecommerce Europe, in 2023, the e-commerce sector accounted for more than 4 per cent of the EU's GDP (Constantinescu, 2024). The information and communication technology sector in 2022 accounted for more than 5 per cent of the EU's GDP and employed 7 million people (Eurostat, 2022). Intermediaries in these sectors play a major social and economic role in the creation and use of new technological innovations, in the reduction of information access costs, and in connecting goods and services providers and buyers (OECD, 2010, p. 37).

As emphasised by AG Maciej Szpunar, the issue of intermediary liability is not in itself novel (Opinion of CJEU AG Maciej Szpunar of 2 June 2022 in joined cases *Christian Louboutin...* p. 1); however, it constantly re-emerges. This is due to the emergence of new forms of intermediation, the complexity of relations pertaining to the Internet, and, it must be acknowledged, the fragmented nature of special regulation that is relevant to intermediary liability.

For instance, key legislation regulating matters of intermediary liability at the EU level – the Electronic Commerce Directive and the Digital Services Act – provide for "safe harbours", which only establish a certain "skeleton" or "frame" for intermediary liability regulation. This type of regulation only lists instances when liability should not attach to intermediaries and does not specify any conditions under which intermediaries may be held liable for certain infringements (Senftleben *et al.*, 2018, p. 3; also, section **2.1.** of the dissertation). The Digital Services Act also provides for certain duties of intermediaries outside of the boundaries of "safe harbours", the non-fulfilment of which may subject intermediaries to liability, but the scope of these duties is limited (section **2.1.3.**). The 2019 DSM Directive, which is relevant to intermediary liability, does not provide for a comprehensive system either; it only focuses on one of the possible categories of Internet intermediaries (online content-sharing service providers). Furthermore, it only regulates liability issues related to infringements of the right of communication to the public, and any instances of other copyright infringements (or any other infringements of intellectual property rights) are not included in the scope of the regulation of the DSM Directive (section **2.2.**).

With that in mind, it is not surprising that courts and academics, unable to find all the answers in the special regulation, in many instances face the need for the interpretation of general provisions and principles of law in new contexts. The interpretation of intermediary liability rules for this purpose may manifest itself as the dichotomy of direct (primary) and indirect (secondary) liability: 1) intermediary liability may be treated as direct (primary) liability through the concepts of use of objects of intellectual property. When this interpretation is opted for, it is deemed that intermediaries themselves, in certain instances, are users of objects of intellectual property and direct infringers of exclusive rights (sections **3.1.**–**3.3.**); 2) issues of intermediary liability may be addressed by looking at the general provisions and principles of tort law and considering the application of indirect (secondary) liability. In this case, intermediaries are not viewed as performing any actions of use of objects of intellectual property (they do not commit infringement of exclusive rights), but liability may nevertheless attach to them (sections **4.1.**–**4.4.**).

Both approaches pose certain challenges and create possible conceptual doubts. If intermediary liability is based on the concepts of use of objects of intellectual property, and it is deemed that intermediaries and users of their services commit the same infringements, there is a risk of distorting the concepts of exclusive intellectual property rights. The actions of intermediaries, in most cases, are not on a technical level identical to the actions of persons directly committing infringements. In order to find grounds for liability within the system consisting of already existing rights, the content of intellectual property rights is, in many instances, interpreted extensively, thereby partially subsuming different technical acts under the umbrella of the same rights. However, if the grounds for intermediary liability are looked for in the general tort law provisions, challenges may be encountered when attempting to identify the content of unlawful conduct. Tort law allows for a very broad understanding of unlawful conduct (section **4.2.**). For the same reason, it lacks clarity.

These interpretation issues have accordingly determined the limits and content of this research. Considering that Internet intermediary liability is increasingly chosen by the legislator as one of the main instruments to ensure the interests of the rightsholders online (sections **2.1.3.**, **2.2.**), it is hoped that a finer understanding of the provisions of the Lithuanian tort law and Lithuanian (EU) intellectual property law in the context of intermediary liability could also enable a better evaluation of the new legislative initiatives. A contrast between these special and general rules could also enable a better evaluation of the objectives that may be pursued by regulating intermediary liability and a better evaluation of whether civil liability, given its nature, is an appropriate (the most appropriate) means to achieve the set regulatory aims and the balance of interests mentioned in this introduction.

2. OBJECT OF THE RESEARCH

The object of this research is the civil liability of Internet intermediaries for infringements of intellectual property rights committed by third parties. The special regulation of liability of Internet intermediaries, the regulation of intellectual property rights and the regulation of civil liability are analysed in the thesis.

The scope of this research does not cover civil remedies other than civil liability. It also does not cover administrative/criminal law measures that may be applied to Internet intermediaries. Furthermore, no issues of liability for infringements of consumer rights, personal data protection violations, or any other infringements outside of the scope of intellectual property law are

analysed in this thesis. To achieve the aim of the research, areas of intellectual property law that are most relevant for intermediary activities, i.e. copyright law, trade mark law, patent law, and design law, are analysed. Any aspects of other areas of intellectual property law, such as protection of plant varieties, protection of databases, etc., are not analysed in the thesis. This choice was made taking into account the lesser relevance of the mentioned areas of intellectual property law for intermediation services. Although the specific areas of intellectual property law discussed in this thesis have certain particularities by reason of which they are normally discussed in individual studies, their regulation is also based on certain unifying principles; furthermore, many of the issues of liability of Internet intermediaries coincide in all of these areas (the application of "safe harbours," the specific duties of intermediaries relating to the control of online content, joint tortfeasance, interpretation of individual conditions of civil liability, etc.). For this reason, the research topic is analysed within all four main areas of intellectual property law.

The research is oriented towards the Lithuanian legal system and the EU law sources relevant for Lithuania; however, whenever relevant, comparative analysis is performed (for instance, major attention is given to the German and Austrian notice and stay down liability models, given their unique features within the EU (section **2.2.3.**)).

The scope of the research does not cover any liability aspects of artificial intelligence platforms for copyright infringements.

Any consequences of non-performance or inappropriate performance of contracts entered into by intermediaries and intellectual property rightsholders (contractual civil liability) are also not included in the scope of the research. This choice was made with consideration of the nature of the most common infringements of intellectual property rights – the use of objects of intellectual property without consent (infringement of intellectual property rights in the absence of an agreement on the use of works, trade marks, or other objects of intellectual property).

It should also be emphasised that no economic or market research is presented in this thesis; this task is left to authors specialising in economic research fields.

3. AIM OF THE RESEARCH

The aim of this dissertation is to analyse the model of civil liability of Internet intermediaries for infringements of intellectual property rights in Lithuania,

i.e. the grounds, conditions, and scope of civil liability of Internet intermediaries, and, where needed, to propose improvements to this model.

4. DISSERTATION OBJECTIVES AND RESEARCH METHODS

1. Inspection of the concept of Internet intermediaries. The following methods are used to achieve this objective: description of the functions of Internet intermediaries, identification of legally significant categories of Internet intermediaries, and evaluation of their interrelations. Scientific literature examining factual intermediary activity and Internet architecture is reviewed; legal acts regulating remedies applicable to Internet intermediaries are identified; and the systemic interrelations of these legal acts are assessed.
2. Identification of the aims of the Internet intermediary civil liability regulation. Methods for achieving this objective: 1) Identification of historical preconditions for the regulation of the liability of Internet intermediaries. The uniqueness of Internet intermediaries compared to other information dissemination intermediaries is assessed, and approaches to Internet regulation presented in academic literature are reviewed and evaluated. 2) Identification and analysis of approaches to civil liability of Internet intermediaries. The main Internet intermediary liability theories and ideological views contained in scientific literature are described and classified through the prism of moral philosophy under the umbrellas of utilitarian and deontological theories. The basis for the application of the identified theories is sought by reviewing the main provisions of legal acts relevant to intermediary liability, as well as the *travaux préparatoires*. Following the identification of the objectives of the regulation of Internet intermediary liability, the general functions of civil liability, which can help to evaluate not only the reasons for regulating intermediary liability but also the adequacy of measures intended to address the identified needs, are also defined and evaluated in the context of intermediaries.
3. Analysis of the special civil liability regulation applicable to Internet intermediaries for intellectual property rights infringements. The following methods are used to achieve this objective: 1) Evaluation of the notice and take down and the notice and stay down models provided for in the EU and Lithuanian legislation. A linguistic and systemic analysis of legislation stipulating the said models is performed, and the main positions presented in the CJEU and national case law containing explanations (interpretations) of this legislation are compared. The

scope of procedural court decisions considered is from 2000 (Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market was adopted on 8 June 2000)[231] to the present time. The notice and stay down model is evaluated in the context of protection of human rights by analysing the relevant case law of the ECHR and the CJEU. The stay down model adopted in Lithuania in the process of implementing EU regulation is compared against the "balanced" stay down model adopted in Austria and Germany. The said countries were selected in the EU context for the comparative analysis with consideration of previous studies conducted at the EU level (Angelopoulos, 2024; also Leistner, 2022), which had revealed the uniqueness of the Austrian and German models in the context of EU Member States. Proposals for the improvement of Lithuanian regulation are made based on the performed analysis. 2) Distinguishing the notice and take down and the notice and stay down model alternatives. The notice and notice, the notice and inform, and other theoretical models are discussed; the main principles of regulation of intermediary liability of some of the jurisdictions that apply these models are provided for illustration purposes; and the possibility of application of these models in Lithuania is assessed. 3) Evaluation of the possibility of modification of the notice and stay down model. The key doctrinal ideas on the possibility of developing exceptions and limitations to copyright are analysed, having in mind the need for the protection of consumer-generated content.

4. Analysis of the concept of communication to the public of works (related rights objects), reproduction of works (related rights objects), use of trademarks, use of designs, and use of objects that are the subject matter of patents, as grounds for intermediary liability. Methods for achieving this objective: linguistic and systemic analysis of the

[231] The said Directive has been amended by Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services, but the provisions contained in this Directive remain relevant for interpretation purposes. Considering the importance of this Directive, relevant procedural court decisions are evaluated from 2000 onward. The same comment should also apply when discussing other objectives of this research – the specified legislation may have been amended or repealed (and other supplementing legislation may have been adopted), but the provisions of the initial legislation may remain relevant for interpretation purposes; therefore, the adoption date of such regulation should be considered as the start date of the period considered for analysis of procedural decisions.

provisions of international, EU and Lithuanian law regulating intellectual property rights, and comparison of relevant positions of the CJEU on the concept of use of objects of intellectual property. Procedural court decisions were considered for the following periods: for copyright and related rights: from 2001 (Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society was adopted on 22 May 2001) to the present time; for trade marks: from 1988 (First Council Directive 89/104/EEC to approximate the laws of the Member States relating to trade marks was adopted on 21 December 1988) to the present time (but the most relevant decisions are from 2010); for patents and designs: given the smaller number of cases initiated in this area, the focus is on the doctrine-based construing of the concept of design use and use of objects that are the subject matter of patents, and on the assessment of whether the court positions in cases relating to trade mark use could be applied when evaluating design and patent issues.

5. Analysis of how "traditional" tort law norms and principles apply to intellectual property rights infringements committed on the Internet. The following methods are used to achieve this objective: doctrinal analysis of the rule of general delict in Lithuania, evaluation of its application to the issues of liability of Internet intermediaries. Analysis of the case law relating to the causation requirement in cases where there is more than one debtor and the actions of one debtor are a necessary but insufficient cause of damage. Evaluation of issues when identifying loss (damages). Procedural court decisions from 2001 (the Civil Code of the Republic of Lithuania came into effect as of 1 July 2001) to the present time are considered. Evaluation of the application of alternative methods of calculation of damages, with consideration of the aims of the legislator and the nature of infringements committed by intermediaries.

5. STATEMENTS TO BE DEFENDED

1. The current model of civil liability of Internet intermediaries for infringements of intellectual property rights is primarily based on social (public) policies. In copyright law, the aim of resource redistribution (distributive justice) is of particular importance in this respect, and it clearly contrasts with the aim of delivering corrective justice that is

traditionally (although not universally) viewed as the foundation of civil liability.

2. The current concept of use of a trade mark by an intermediary in trade mark law is, in conceptual terms, more consistent than the current concept of communication to the public (making available to the public) in copyright law. The concept of use of an object that is the subject matter of a patent or use of a design could be interpreted considering the criteria formulated in trade mark cases (in the context of intermediary liability).
3. In Lithuania, the system of the civil liability of Internet intermediaries could be based on, *inter alia*, the provisions significant for joint (and concurrent) tortfeasance and the general duty of care. The content of this duty may be interpreted as including the obligation to remove unlawful information or to restrict access to it when having actual knowledge of an apparent infringement (applicable to certain intermediaries), a duty not to contribute intentionally to infringements, for example, by encouraging the commission of infringements or by providing tools specifically intended for the unlawful sharing of such information. It may further include a duty to take certain preventive measures (in limited cases where this could reasonably be expected from the intermediaries), a duty to undertake other actions that could reasonably be expected from a diligent and careful intermediary, and a duty to comply with specific requirements established in legislation.
4. It may be stated in any case that Lithuanian law provides for all the instruments necessary for dealing with issues of civil liability of Internet intermediaries. Adoption of additional regulation (amendments to the current regulation) may only be necessary to ensure a better balance between the interests of individual groups or systemic consistency. At least in copyright law, these changes could be discussed when considering the possibility of establishing a model of legal use presumptions in the context of liability of online content-sharing service providers.

6. THE LEVEL OF RESEARCH ON THE DISSERTATION TOPIC

Analysis of the dissertation topic by Lithuanian researchers is not very extensive. The most important studies on this topic conducted in Lithuania include the 2009 monograph *Autorių teisė*, by Vytautas Mizaras (Mizaras, 2009), which, in addition to the general copyright issues, contains a brief overview of the grounds for the application of civil liability to Internet

intermediaries. This author has also provided a variety of publicist commentaries on individual positions of the CJEU on issues of copyright and trade mark law relevant to Internet intermediary liability and, in cooperation with other authors (Ramūnas Birštonas, Jūratė Liauksminaitė), has prepared a commentary on the Republic of Lithuania Law on Copyright and Related Rights containing an interpretation of the provisions of the said law relevant to intermediary liability (Birštonas *et al.*, 2024).

Saulius Lukas Kalėda has also examined issues of intermediary liability. In cooperation with other authors (Folkert Wilman, Paul-John Loewenthal), he prepared a commentary on the Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services (Wilman *et al.*, 2024), which became a key source for this thesis.

The monograph *Teisinis argumentavimas informacinių technologijų kontekste*, by Johanas Baltrimas (Baltrimas, 2022), should also be mentioned. The monograph contains an analysis of the evaluation criteria used by courts in disputes not expressly regulated by the legislator and related to information technology innovations.

The 2024 doctoral thesis *Kūrinių panaudojimo parodijos tikslais teisinė apsauga turinio sklaidos platformose Europos Sąjungoje*, by Tomas Linas Šepetys (Šepetys, 2024), should also be mentioned separately. The thesis contains an analysis of issues relating to the application of parody, as an exception (limitation) to copyright and related rights, in the context of algorithmic content filtering; it contains proposals on criteria based on which the parody exception could be more effectively recognised in infringement control contexts and provides a fairly comprehensive analysis of individual issues relating to the DSM Directive and the Digital Services Act. It should be emphasised in this context that the dissertation *Civil Liability of Internet Intermediaries for Infringements of Intellectual Property Rights* does not overlap with the research conducted by T. L. Šepetys since the focus of the works differs materially: this dissertation focuses on general issues of *civil* liability of intermediaries for infringements of intellectual property rights (with major focus on the provisions of tort law), while the doctoral thesis of T. L. Šepetys is primarily dedicated to the analysis of issues of application of copyright exceptions/limitations.

Research on certain issues relating to the Electronic Commerce Directive and rules of intermediary liability applicable abroad, as well as certain conceptual civil liability issues in the form of individual articles, has also been conducted by other authors, for instance Karolis Vinciūnas (Vinciūnas, 2012).

Despite the research referred to above, it can be stated that the Lithuanian doctrine currently lacks a comprehensive analysis of the current model of civil liability of Internet intermediaries for infringements of intellectual property rights and of the provisions of Lithuanian intellectual property law and tort law relevant to such a model.

As far as EU regulation is concerned, individual regulation issues relevant for Internet intermediary liability have been analysed fairly comprehensively in academic literature abroad. For instance, foreign authors such as M. Husovec, J. P. Quintais (Husovec, Quintais, 2021), A. Kuczerawy (Kuczerawy, 2020), M. Burri (Burri, 2022), G. Frosio (Frosio, 2019), J. Reda (Reda *et al.*, 2020) and many others have provided comprehensive opinions on matters pertaining to the DSM Directive. Therefore, to the extent that the Directive is discussed in this thesis, most attention will be given to the most recent positions having legal significance, e.g. the positions provided in the CJEU judgment of 26 April 2022 in *Republic of Poland v European Parliament and the Council of the European Union*, C-401/19, as well as aspects relating to the implementation of the DSM Directive (to the extent they can be of relevance for Lithuania).

Furthermore, it should be mentioned that authors such as M. Ficsor (Ficsor, 2018), S. Karapapa (Karapapa, 2017), P. B. Hugenholtz and S. Velze (Hugenholtz, Velze, 2016), E. Rosati (Rosati, 2022), J. P. Quintais (Quintais, 2018) and others focus on the analysis of CJEU case law, which, given its significance at the EU level, naturally receives substantial attention.

Considerations on the application of individual principles of tort law to issues of liability of Internet intermediaries are rarer (but are nevertheless also available). In this context, the comprehensive work that is of particular relevance for this research, *European Intermediary Liability in Copyright: A Tort-Based Analysis*, by C. J. Angelopoulos (Angelopoulos, 2016), which contains a detailed comparative analysis of regulations relevant for Internet intermediaries in jurisdictions with different tort law traditions (United Kingdom, France, Germany), should be mentioned. Nevertheless, the Lithuanian jurisdiction has never been mentioned in this or any other similar study (*inter alia*, Riordan (Riordan, 2013, 2016), Leistner (Leistner, 2012), Dinwoodie, G. (Dinwoodie, 2017), etc.).

7. NOVELTY OF THE RESEARCH

Given the current level of research on the topic in question in Lithuania and abroad, the novelty of the thesis lies in the following key aspects:

1) To date, no detailed research of the Lithuanian legal framework has been conducted in Lithuania in order to identify and comprehensively clarify the grounds and conditions of civil liability of Internet intermediaries for infringements of intellectual property rights. Although some of the EU regulation that is relevant for Lithuania was analysed by other authors (see, *inter alia*, works by T. L. Šepetys (Šepetys, 2024), Saulius Lukas Kalėda (Wilman *et al.*, 2024)), Lithuania has certain particularities of liability regulation that are independent of EU regulation. This is to a great extent due to the national particularities of tort law applicable when considering intermediary liability issues.
2) Most studies relating to Internet intermediary liability are focused on infringements of copyright and related rights, and less attention is given to infringements of rights to objects of industrial property (in particular rights conferred by patents and designs), which are analysed in this dissertation. Furthermore, in the case of copyright infringements, more attention is normally given to the analysis of the right to make available to the public, while the right of reproduction, which is also significant for intermediary liability, does not receive similar attention. The analysis of all mentioned aspects is aimed at providing a systemic picture of civil liability of Internet intermediaries for infringements of intellectual property rights, without isolating the individual aspects of civil liability for infringements of intellectual property rights committed by third parties as unrelated infringement analysis issues in the overall intermediary liability system.
3) Despite the fact that certain EU legal acts that are significant for the research, e.g. the DSM Directive, have been comprehensively analysed by many authors from abroad, the possibility to conduct an additional analysis some time after their adoption provides a degree of novelty through the possibility to inspect the implementation of such legal acts in national law, the acts adopted by the EU legislator that detail these legal acts, as well as new positions taken in case law and scientific literature relating to the interpretation of the provisions of such legal acts.

8. MAIN SOURCES USED IN THE DISSERTATION

The sources used in the dissertation can be grouped as follows:

Legislation. The dissertation contains an evaluation of legal regulation found in international, EU and Lithuanian legislation. The main legislation

analysed in the dissertation includes the 1886 Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (last supplemented in 1971 and amended in 1979), the 1994 World Trade Organization (WTO) Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement, amended in 2005), the 1883 Paris Convention for the Protection of Industrial Property (last revised in 1967 and amended in 1979), and the 1996 World Intellectual Property Organization (WIPO) Copyright Treaty. The key EU legislation includes the Digital Services Act, the Electronic Commerce Directive, the Information Society Directive, the DSM Directive, the EU Trade Marks Regulation, the EU Design Regulation, the Trade Marks Directive, and the Design Directive. The Republic of Lithuania legislation of particular importance for the research includes the Civil Code, the Law on Copyright and Related Rights, the Law on Trade Marks, the Law on Designs, and the Law on Information Society Services. Relevant legislation of Germany, France and other countries, e.g. France's *Code civil des Français*, Germany's *Urheberrechtsgesetz*, etc. was also discussed in the thesis for comparative analysis purposes.

Case law. The thesis also contains an analysis of the CJEU and Lithuanian case law pertaining to the relevant provisions of the legislation referred to above. CJEU Judgment of 26 April 2022 in *Republic of Poland...*; the CJEU Judgment of 22 June 2021 in joined cases *Frank Peterson...*; and the CJEU Judgment of 22 December 2022 in joined cases *Christian Louboutin...* were of particular relevance for the dissertation.

Special literature. The academic texts used in the research can be grouped into three categories. The first category includes works relevant to the theoretical foundation of intermediary liability and of the objectives (functions) of intermediary liability. This category includes works and publications of authors such as R. H. Kraakman (Kraakman, 1986), G. Frosio (2017a), M. Husovec (Frosio, Husovec, 2020), J. Zittrain (Zittrain, 2006a), L. Lessig (Lessig, 2006) and others. The second category is relevant for the interpretation of applied law issues and legal provisions relating to intellectual property law and for the analysis of case law. This category includes research by V. Mizaras (Mizaras, 2009; Birštonas *et al.*, 2024), P. B. Hugenholtz and S. Velze (Hugenholtz, Velze, 2016), E. Rosati (Rosati, 2022), J. P. Quintais (Quintais, 2018) and other authors. The third category is primarily relevant for the analysis of tort law provisions relevant to issues of intermediary liability. This category includes works and publications of authors such as V. Mikelėnas (Mikelėnas, 1995), E. Zemlytė (Mikalonienė *et al.*, 2019), V. Mizaras (Mizaras, 2008), C. J. Angelopoulos (Angelopoulos, 2016), C. van Dam (van Dam, 2013), S. Selelionytė-Drukteinienė (Selelionytė-

Drukteinienė, 2010) and others. While analysing tort law issues, the following two soft law/doctrinal sources are also taken into account: the Principles of European Tort Law (PETL) and the Draft Common Frame of Reference (DCFR). The use of these sources is based on the following three arguments: firstly, Lithuanian courts have relied upon these sources on various occasions when construing tort law matters (see, for instance, ruling of the Supreme Court of Lithuania of 14 February 2009 in civil case No. 3K-3-69/2009; ruling of the Supreme Court of Lithuania of 30 November 2010 in civil case No. 3K-3-493/2010), thus recognising their significance as means of interpretation of law. Secondly, as emphasised by U. Magnus, supranational legal measures of this nature could be viewed as sets of general principles, which, despite differences in nuance, are common for tort legislation of all European countries (Magnus, 2012). They also serve as evidence of the general ideas of tort law found beyond national regulation and of the common customs in tort law. Thirdly, even if the second argument is not upheld and it is claimed that the particular provisions contained in the said sources are not an expression of general customs or principles but rather opinions of individual researchers who drafted these sources, it should nevertheless be stated that the said soft law sources can be used as doctrinal sources that contain valuable comparative studies and demonstrate the current trends.

9. THE STRUCTURE OF THE THESIS

The structure of the dissertation corresponds to the objectives and methods of the dissertation. The dissertation consists of an introduction, four chapters, and conclusions.

In the introduction of the dissertation, the research problem and its relevance are discussed, an overview of the level of research of the dissertation topic in the EU and Lithuania is provided, the research aim and objectives are defined, research methods and main sources are specified, and statements to be defended are listed.

The first and second objectives are achieved through the first chapter, i.e. the concept of Internet intermediaries is inspected and the objectives (functions) of the regulation of civil liability of Internet intermediaries are identified. In this chapter, the objectives of regulation of intermediary liability are assessed through the prism of utilitarianism, deontology, and corrective justice.

The third objective is achieved through the second chapter, i.e., the special regulation of civil liability of Internet intermediaries is analysed. Matters relating to “safe harbours,” main positions on the interpretation of the

prohibition of general monitoring, the obligation to use filtering mechanisms in the context of human rights, and best practices of managing potential risks pertaining to the notice and stay down model are analysed.

The fourth objective is achieved through the third chapter. This chapter contains an analysis of the right to make available to the public, the right of reproduction, and the right to use objects of industrial property. This chapter also contains an evaluation of the ideas relating to the development of the exceptions and limitations to copyright and related rights.

Finally, the fifth objective is achieved through the fourth chapter, i.e. the particularities of tort law that are significant for intermediary civil liability are analysed. This chapter focuses on the general duty of care in the context of intermediaries, the conditions of loss (damage) and causation, and joint (concurrent) tortfeasance issues.

The dissertation ends with conclusions formulated based on the performed research. The conclusions correspond to the research objectives and summarise the analysis presented in the four chapters.

10. CONCLUSIONS

1. The regulation of the liability of Internet intermediaries corresponds to a broad spectrum of economic, social, ethical, and political objectives, which may generally be described as the pursuit of overall societal benefit (from a utilitarian perspective) or as a principled deterrence of enabling violations (from a deontological perspective). The regulation of intermediary liability in copyright law is also based on the need for the redistribution of resources, seeking to transfer a larger share of the value created through intermediaries' activities to copyright holders. This regulatory objective creates a clear contrast with the general functions of civil liability. While intermediary liability regulation initiatives based on these considerations aim to implement distributive justice in society, civil liability has traditionally (though not universally) been understood as being oriented toward the enforcement of corrective justice. This provides grounds for raising the question of whether the objective of resource distribution could be better achieved through alternative compensatory mechanisms rather than through the imposition of liability, particularly where the regulation of such liability is characterised by internal inconsistencies, contradictions, and risks of disproportionate restrictions on the interests of persons other than rightsholders.

2. In this respect, Directive (EU) No. 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC can be assessed critically. Given that the regulation provided for in the Directive entails potential risks of restricting freedom of expression and the dissemination of information, the Lithuanian regulatory framework implementing this legal act could be improved by drawing inspiration from the Austrian and German models based on a system of presumptions of lawfulness. However, when transferring such regulation into the Lithuanian legal framework, the following aspects should be taken into account: 1) if it is stipulated that content is presumed to be legal when the user labels it as such, the requirement that content should be created using less than half of another work or works may be waived; 2) provisions relating to exceptionally significant economic harm could also be waived; 3) the current regulation should be maintained whereby, alongside the exceptions for caricature, parody, pastiche, and quotation, no possibility is established to require compensatory remuneration from online content-sharing service providers. For a fundamental reform of the regulatory system at the EU level, the idea that remains most relevant is the widely discussed doctrinal proposal to introduce a user-generated content exception, combined with the possibility of requiring compensatory remuneration.

3. Although the "safe harbour" model established in Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services and amending Directive 2000/31/EC, and Directive No. 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, only provides for rules for exemption from liability, such rules also have a material effect on the interpretation of other regulation that provides for both direct (primary) and indirect (secondary) liability of intermediaries. This is reflected in the view prevailing both in copyright law and in tort law that the failure to comply with the conditions of "safe harbours," relating to the possession of knowledge of unlawful information and to inaction (or improper action) despite having such knowledge, may in certain cases amount to the commission of unlawful acts.

4. Direct (primary) civil liability of Internet intermediaries may be applied when intermediaries themselves perform actions of use of objects of intellectual property. In copyright law, this may essentially take the form of acts of communication to the public (making available to the public) of works (objects of related rights) carried out by intermediaries themselves. At present, the interpretation of the communication to the public (making available to the public) developed by the Court of Justice of the European Union is conceptually inconsistent and unjustifiably gives excessive significance to the subjective elements of infringement (awareness, knowledge of the infringement, etc.).

5. In theoretical terms, liability of Internet intermediaries is also possible when intermediaries perform actions of reproduction of works or objects of related rights and no exceptions or limitations to copyright and related rights are applied in respect of these actions. Every time actions of making available to the public of a work or object of related rights are performed in computer networks (regardless of who performs these actions), the reproduction of the respective objects is also technically performed – copies of these objects are created on intermediaries' servers. Nevertheless, the legislator has probably not intended to provide for a regulation whereby the performance of actions of making available to the public would automatically mean an infringement of the right of reproduction committed by intermediaries. In cases where actions of making available to the public can be established, the legal relationships falling within their scope (in the context under consideration) should be regarded as prevailing over reproduction. An opposite interpretation would excessively expand the liability of Internet intermediaries and would create conditions for inappropriate overlapping of the right to make available to the public and the right of reproduction.

6. In trade mark law, the concept of use of an object of intellectual property (a trade mark) by intermediaries is understood more narrowly than in copyright law (regarding the concept of the right of communication to the public) and seems more consistent in conceptual terms. Such use is primarily associated with the performance of active acts relating to the placing of goods and services bearing trade marks on the market, as well as with the establishment of a link between the intermediary's activities and these objects. Such a link could be assessed from the perspective of a sufficiently informed and reasonably

careful user of the intermediary's services, which, as a possible standard, may be consistently derived from the case law of the Court of Justice of the European Union and the concept of commercial communication developed therein. In cases where the determination of infringement has been linked to subjective criteria, such as intent or knowledge of the infringement, the application of such criteria may be assessed critically.

7. The concept of use of a design or an object that is the subject matter of a patent could be interpreted by drawing inspiration from the criteria developed in trade mark cases. In instances where an intermediary is actively involved in the provision of products embodying the features of a patented invention or corresponding to a protected design to the market (*inter alia*, the intermediary provides offers for such products in its own commercial communication) rather than providing technical/neutral services, it should be deemed that the intermediary is using these objects of industrial property.

8. In Lithuania, indirect (secondary) liability of Internet intermediaries may be imposed when intermediaries fail to act in accordance with the standard of a careful and prudent person (*bonus pater familias*). This standard may be interpreted as implying the obligation to remove unlawful information or to restrict access to it when having actual knowledge of an apparent infringement (applicable to certain intermediaries), a duty not to intentionally contribute to infringements, for example, by encouraging infringements or providing tools specifically intended for the unlawful sharing of such information. It may also imply a duty to take certain preventive measures (in limited cases where this could reasonably be expected from the intermediary concerned), a duty to undertake other actions that could reasonably be expected from a diligent and careful intermediary, and a duty to comply with specific requirements for intermediaries established in legislation. The filtering duty, the duty to disclose infringer details, and the website blocking duty may not be derived from the general duty of care requirements.

9. Damages resulting from infringements of intellectual property rights most often take the form of indirect damages (loss of profits). Compensation for such damages is possible only where such damages are real and causally linked to the committed unlawful acts. Given their

nature, proving the existence of such indirect damages may be particularly difficult. It should be considered, however, that the rightsholders retain the possibility of relying on alternative methods for determining damages established in Lithuanian intellectual property law, regardless of whether the intermediaries themselves are found to have used the intellectual property objects.

10. For liability to be imposed on intermediaries, a factual and legal causal link must be established between the intermediary's actions (acts or omissions) and the occurrence of damage. The concept of joint tortfeasance is best suited to situations in which intermediaries knowingly provide means specifically intended for the commission of infringements or encourage such infringements. Concurrent tortfeasance could be established where intermediaries do not share a common intention with the direct infringers to cause damage, but the intermediaries' actions constitute a necessary cause of the damage. In this respect, it should be emphasised that in cases where an intermediary is subject only to reactive duties of care, the application of partial liability is more justified, limited to the extent of damage that was inflicted before the intermediary breached its duties (damages to this extent should be compensated by the direct infringer).

11. In light of the existing legal grounds for intermediary liability provided for in current law, no essential need can presently be identified to establish additional grounds for the civil liability of Internet intermediaries for intellectual property infringements committed by third parties. This position should not be affected by the circumstance that, sometimes, the application of civil liability to Internet intermediaries may not necessarily meet the rightsholders' expectations regarding compensation for damages incurred in full. The expectation that all claims that must typically be directed against the direct infringer, but are eventually presented to intermediaries, have to be satisfied should not automatically lead to the rules regulating civil liability being interpreted (or changed by amending legislation) in a manner that would distort the meaning of these rules and create internal contradictions in tort law (and in intellectual property law). Tort law, similarly to intellectual property law, demonstrates a clear need for balancing interests. It defends possible interests of not only the person who suffered the damage but also of persons who did not contribute to the damage or who contributed to a lesser degree compared to other

persons. Civil liability should be imposed on intermediaries only where this is permitted by the system governing the application of liability, and where the functions of civil liability and the rules constituting that system are not distorted.

PUBLIKACIJŲ IR MOKSLO RENGINIŲ, KURIUOSE PRISTATYTI TYRIMO REZULTATAI, SĄRAŠAS

Mokslinės publikacijos

Drakšas, J. (2024). Elektroninių prekyviečių valdytojų civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus. *Teisė*, 131, p. 142–156. doi:10.15388/Teise.2024.131.10 Prieiga per internetą: https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/36646/34654

Drakšas, J. (2024). Utilitarian and Deontological Approaches to Liability of Internet Intermediaries for Infringements of Intellectual Property Rights. *Teisė*, 130, pp. 20–32. doi:10.15388/Teise.2024.130.2. Prieiga per internetą: https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/35420/33722

Drakšas, J. (2023). Digital exhaustion of the right of distribution in the European Union copyright law. Vilnius University Open Series, pp. 30–45. doi:10.15388/PhDStudentsConference.2023.3. Prieiga per internetą: https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/article/view/32043

Mokslo renginiuose pristatyti tyrimo rezultatai

Pranešimas „Turinio dalijimosi internetu paslaugų teikėjų atsakomybė: iššūkiai ir alternatyvos“ 2023 m. balandžio 26 d. skaitytas mokslinėje konferencijoje „Metai po Autorių teisių įstatymo pakeitimo: patirtys ir perspektyvos“ Vilniuje, Lietuvoje.

Pranešimas „Secondary Liability of Operators of Online Marketplaces for Infringements of Trademark Owners Rights“ 2023 m. gegužės 19 d. skaitytas tarptautinėje doktorantų konferencijoje „The Good, the Bad and the Legal: Balance between Stability and Disruptions of Law“ Vilniuje, Lietuvoje.

Pranešimas „Digital Exhaustion of the Right of Distribution in the European Union Copyright Law“ 2022 m. balandžio 6 d. skaitytas tarptautinėje doktorantų konferencijoje „Everything You Always Wanted to Know About Law (But Were Afraid to Ask)“ Vilniuje, Lietuvoje.

INFORMACIJA APIE DISERTACIJOS AUTORIŲ

Išsilavinimas

2021–2026 m. doktorantūros studijos Vilniaus universiteto Teisės fakultete.
2016–2021 m. įgytas teisės magistro laipsnis Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

Profesinė patirtis

Nuo 2026 m. iki šiol konsultantas Lietuvos Aukščiausiajame Teisme.
Nuo 2021 m. iki šiol jaunesnysis asistentas Vilniaus universiteto Teisės fakultete (Privatinės teisės katedra). Skaitomos deliktų teisės, intelektinės nuosavybės teisės, verslo ir intelektinės nuosavybės teisės paskaitos rudens ir (ar) pavasario semestruose.
2024–2026 m. Lietuvos kultūros tarybos ekspertas.
2019–2021 m. teisininkų asistentas / jaunesnysis teisininkas advokatų kontoroje „Ellex Valiūnas“.

Stažuotės

Dalis disertacijos rengta mokslinės stažuotės metu Makso Planko inovacijų ir konkurencijos institute (Max-Planck-Institut für Innovation und Wettbewerb) Miunchene 2023 metais.

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
bookshop.vu.lt, journals.vu.lt
Tiražas 20 egz.